

Doktori (PhD) értekezés

Szabadi Ernő - Loránd

2023.01.24

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola

Szabadi Ernő - Loránd

Székelyföld közigazgatása és székely kérdés
a világháborúk közötti Romániában

Székelyföld és Dobrudzsa összehasonlítása

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető:

Dr. habil. Bodó Barna, egyetemi docens
a Sapientia tiszteletbeli professzora

.....

Budapest, 2022

TARTALOMJEGYZÉK

I. BEVEZETŐ RÉSZ	5
<i>Köszönetnyilvánítás</i>	5
<i>A témaválasztás oka és a tudományos kutatás időszerűsége</i>	6
<i>A kutatási probléma bemutatása és a kutatás célja</i>	8
<i>Vizsgálati módszerek</i>	10
<i>Szekunder kutatási módszerek</i>	10
<i>Történeti kutatómódszertan</i>	12
<i>Kutatási források meghatározása</i>	14
<i>A komparatív kutatómódszertan</i>	16
<i>Kutatási hipotézisek (feltételezéseim)</i>	18
<i>Az értekezés felépítése</i>	19
<i>A kutatás korlátai</i>	21
II. SZÉKELYFÖLD KÖZIGAZGATÁS-TÖRTÉNETE KIALAKULÁSÁTÓL AZ 1867-1886 KÖZÖTT ZAJLÓ KÖZIGAZGATÁSI EGYSÉGESÍTÉS ÉLETBELÉPÉSÉIG	23
1. <i>Az Árpád-kori, kezdetleges közigazgatási-határvédelmi intézmények kialakulása, illetve fejlődése Székelyföld viszonylatában</i>	23
2. <i>Székelyföld közigazgatása, kialakulásától az 1562-es székely felkelésig</i>	26
3. <i>Székelyföld közigazgatása a Habsburg Birodalom részeként</i>	37
4. <i>Székelyföld közigazgatása II. József halálától az 1867-1886 között zajló közigazgatási egységesítés életbelépéséig</i>	42
5. <i>Összegzés</i>	49
III. A SZÉKELY KÉRDÉS AZ 1886-OS KÖZIGAZGATÁS-TERÜLETI EGYSÉGESÍTÉS ÉS 1918 KÖZÖTT	52
1. <i>Székelyföld, mint az önálló közigazgatás-területi régió megszűnése</i>	52
1.1 <i>Románia egységesítését illető különböző elképzelések</i>	55
1.2 <i>Regionalista elméletek, illetve a centralizáció – decentralizáció kérdése</i>	58
1.3 <i>A „Nagy egyesüléssel” kapcsolatos nézőpontok jelenbeli szembenállása</i>	61
2. <i>Impériumváltás és átmeneti időszak az erdélyi, valamint a székelyföldi közigazgatást illetően</i>	64
2.1 <i>Az 1918-1920 közötti impériumváltás Székelyföld viszonylatában</i>	65

2.2 Az 1920 – 1925 közötti átmeneti időszak	77
3. Az 1925. évi egységesítő közigazgatási törvény és következményei	83
4. Székelyföld helységneveinek alakulása	88
5. Összegzés	94
IV. SZÉKELYFÖLD KÖZIGAZGATÁSA 1926-1940 KÖZÖTT	97
1. Székelyföld közigazgatása 1926-1929 között	97
2. Székelyföld közigazgatása 1929-1938 között, az időközi bizottságok korszakában	113
3. A királyi diktatúra évei (1938-1940)	137
4. Összegzés	144
V. DOBRUDZSA KÖZIGAZGATÁS-TÖRTÉNETE	148
1. Rövid történeti áttekintés a kezdetektől az Oszmán megszállásig (1420)	149
1.1 A kezdetektől a Római Birodalomig	149
1.2 A Bizánci Birodalom részeként	154
1.3 Az első Bolgár Birodalom ideje alatt	156
1.4 A Bizánci Birodalom, a kései népvándorlás és a második Bolgár Birodalom ideje alatt	157
1.5 Az autonóm Dobrudzsa és az átmeneti időszak	160
2. Dobrudzsa az Oszmán birodalom részeként (1420-1878)	163
3. Dobrudzsa Oroszország és Románia részeként (1878-1940)	173
3.1 Az 1877-1878-as orosz-török háború következményei	173
3.2 Észak- és Dél-Dobrudzsa alakulása 1878-1913 között	178
3.3 Dobrudzsa közigazgatása 1913-1925 között	186
3.4 Dobrudzsa közigazgatása 1926-1940 között	189
4. Összegzés	194
VI. SZÉKELYFÖLD ÉS DOBRUDZSA ÖSSZEHASONLÍTÁSA	196
VII. HIPOTÉZISEK VIZSGÁLATA, EREDMÉNYEK ÉS AJÁNLÁSOK	208
1. A kutatási hipotézisek (feltevéseim) vizsgálata	208
2. Tudományos eredmények és ezek felhasználásának lehetőségei	211
3. Ajánlások	213
VIII. FELHASZNÁLT IRODALOMJEGYZÉK	215
IX. LEVÉLTÁRI FORRÁSOK	243

X. JOGSZABÁLYOK	255
XI. SAJTÓFORÁSSOK	258
XII. FÜGGELÉKEK	270
1. <i>Ábrák jegyzéke</i>	270
2. <i>Marosszék helységneveinek alakulása (magyar és német nyelvű megnevezések)</i>	272
3. <i>Marosszék helységneveinek alakulása (román nyelvű megnevezések)</i>	277
4. <i>Udvarhelyszék helységneveinek alakulása (magyar és német nyelvű megnevezések)</i>	283
5. <i>Udvarhelyszék helységneveinek alakulása (román nyelvű megnevezések)</i>	289
6. <i>Csíkszék helységneveinek alakulása (magyar és német nyelvű megnevezések)</i>	295
7. <i>Csíkszék helységneveinek alakulása (román nyelvű megnevezések)</i>	303
8. <i>Háromszék helységneveinek alakulása (magyar és német nyelvű megnevezések)</i>	310
9. <i>Háromszék helységneveinek alakulása (román nyelvű megnevezések)</i>	317
10. <i>Aranyosszék helységneveinek alakulása (magyar és német nyelvű megnevezések)</i>	323
11. <i>Aranyosszék helységneveinek alakulása (román nyelvű megnevezések)</i>	325
12. <i>Maros-Torda megye főispánjainak és polgármestereinek jegyzéke</i>	326
13. <i>Udvarhely megye főispánjainak és polgármestereinek jegyzéke</i>	328
14. <i>Csík megye főispánjainak és polgármestereinek jegyzéke</i>	330
15. <i>Háromszék megye főispánjainak és polgármestereinek jegyzéke</i>	332
16. <i>Székelyföld és Dobrudzsa összehasonlítása (hasonlóságok és különbségek)</i>	334

I. BEVEZETŐ RÉSZ

Köszönetnyilvánítás

Ezúton is köszönöm mindazok bizalmát, akik szakmai előmenetelem támogatták és arra ösztönöztek, hogy a doktori tanulmányaimba belekezdjek, majd ezt elvégezzem, illetve tudásomat hasznosítsam. Ahhoz, hogy mindenkit név szerint megemlítek kevés a hely, de szeretettel és hálával emlékezem az összes eddigi mentoromra, vezetőmre, munkatársamra, családtagomra és barátomra, hiszen mindannyian hozzáadték a szakmai tudásomhoz, illetve személyes fejlődésemhez. Ugyanakkor van néhány meghatározó személy, akik tiszteletére, hálám jeléül ajánlani szeretném dolgozatomat:

Köszönöm témavezetőmnek, Dr. habil. Bodó Barna egyetemi docensnek, hogy türelmével, bölcsességével és iránymutatásával tanulmányaim ideje alatt végig támogatott, illetve igyekezett gondolkodásmódomat csiszolni, a helyes irányba terelni. Az évek során szerzett oktatói és kutatói tapasztalatot, módszertani és elméleti ismereteket, továbbá a kutatáshoz szükséges kritikai gondolkodásom fejlődését is nagymértékben neki köszönhetem.

Köszönöm Dr. Harangus Katalin, Dr. Horváth Zsófia és Dr. Tőkés Gyöngyvér egyetemi adjunktusoknak, hogy elindítottak az egyetemi oktatói pálya felé és oktatási lehetőséget biztosítottak számomra 2018-ban. Az adjunktus asszonyok oktatói munkájukkal a mai napig bizonyítják, hogy a diákokhoz való hozzáállás, az emberség, rugalmasság, jó szándék, a támogató és nevelő szellemiség, bizony többet ér a legnagyobb tudásnál is.

Köszönöm Prof. Dr. Horváth Attila és Dr. Bakk Miklós urak folyamatos szakmai támogatását és ösztönző szavait, nem utolsósorban pedig az értékes kritikai javaslataik megfogalmazását.

Köszönöm Székely Emesének, a Marosvásárhelyi Református Kollégium egykori igazgatónőjének, Benedek Zsoltnak, a Marosvásárhelyi Református Kollégium jelenlegi igazgatójának (egyben volt osztályfőnökömnek), illetve Farkas Ernőnek, Lazsádi Lászlónak, Puskás Attilának, Mihály Istvánnak, Zalányi Jánosnak és Szabadi Mártának, hogy életszemléletükkel, világnézetükkel merőben hozzájárultak személyiségem megformáláshoz.

Köszönöm minden kedves múltbeli és jelenlegi kollégámnak, a munkám során megismert gyakorlati szakembereknek és doktorandusztársaimnak azt, hogy mindvégig baráti jóindulattal támogattak és segítettek munkámban.

Köszönöm a Nemzeti Közszolgálati Egyetem vezetőségének és minden alkalmazottjának, (kiemelve közülük Prof. Dr. Kiss György urat és Ale Évát), hogy mindenben igyekeztek a segítségemre lenni.

Végezetül legnagyobb köszönettel a feleségemnek, Szente Anna – Ágotának, a szüleimnek és nagyszüleimnek tartozom, mindenért, amit értem tettek.

A témaválasztás oka és a tudományos kutatás időszerűsége

A témaválasztásom legfőbb okaként a szülőföldem, illetve identitásom összetettségének megértése nevezhető meg, olyan összefüggések feltárásával, amelyek nem minden esetben nyilvánvalóak. Romániában, ezen belül Erdélyben született és élő Marosszéki székelyként a külföldiek többsége számára román vagyok, a románok szerint kisebbségben élő magyar (egy bizonyos réteg szerint magyarosított székely, aki valójában román), a Csík-, Udvarhely- és Háromszéki székelyek számára egyszerűen csak magyar, míg a szülővárosom többsége szerint erdélyi magyar. Ez a többszintű és -rétegű szemlélet, illetve ennek a nemzeti és helyi viszonya, a belső és a külső értelmezések közötti különbség már az egyetemi alapképzésem éveitől is komolyan foglalkoztatott és arra késztetett, hogy érdeklődésem a közigazgatáson belül eme kérdések tisztázására irányítsam. Székelyföldet, illetve önmagában a székely kérdést számos korban, számos szempontból vizsgálták már, beleértve a történeti, politikai és kisebbségpolitikai, jogi, gazdasági, kulturális, illetve hadtudományi megközelítéseket egyaránt. Ugyanakkor a közigazgatás szakterülete nagyrészt az előbbieken felsorolt szempontok kötelező velejárájaként került elemzésre, több esetben megválaszolatlanul hagyva számos kérdést – különben érthető módon. Dolgozatom mindezek alapján a közigazgatás szakterületének perspektíváján keresztül igyekszik megközelíteni a történeti Székelyföld kérdését, illetve önmagában a székely kérdést.

Kissé ellentmondásosnak bizonyulhat egy történelmi vonatkozással bíró dolgozat aktualitásának kifejtése, de annak tudatában, hogy Románia jelenlegi kisebbségpolitikájának alapelvei szinte megegyeznek a közel egy évszázaddal ezelőtti stratégiákkal, más színben világítja

meg az adott kérdéskört. Úgy gondolom, hogy számos esetben a modern államok új típusú kihívásai és feladatai a múltban gyökereznek, amely ismerete nélkül az azonosított, potenciális megoldások tartóssága kérdésessé válhat.

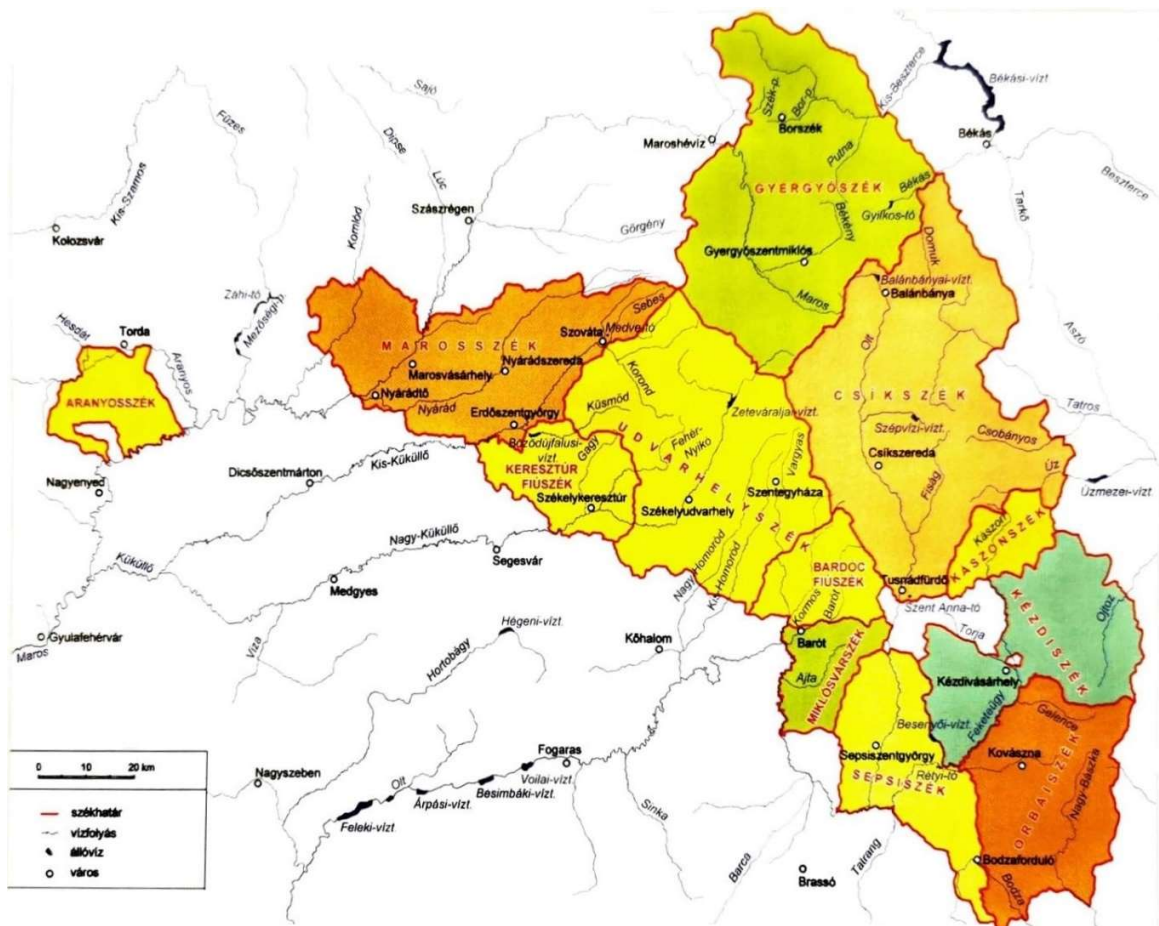
Az első világháborút követően, Románia egyik kiemelkedő célja a különböző kisebbségi kultúrák, a románától eltérő etnikumok asszimilálása lett. Ezzel kapcsolatban különböző területeken, eltérő eljárások révén igyekezett nyomást gyakorolni a szóban forgó közösségekre (gazdasági, kulturpolitikai, oktatáspolitikai, egyházpolitikai téren, itt csupán egyre utalok: a meglévő földbirtokok újraelosztásában prioritást élveztek azok, akik román nemzetiségűnek vallották magukat; korlátozták a kisebbségek nyelvhasználatának jogi kereteit; több közigazgatási átszervezést juttattak érvényre). Noha, közel száz év eltelt az imént említett események óta, mégis, a jelenben még mindig a kisebbségek nyelvhasználatának gyakorlati korlátozása érvényesül, különböző, a kisebbségi közösségekhez tartozók számára negatív előjelű tervezetek születnek a közigazgatási átszervezést illetően, illetve anyagi juttatásban részesülnek azok, akik egy a szülőhelyüktől távoli településre költöznek. Hangsúlyozandó, hogy a Romániában kisebbségként nyilvántartott közösségek manapság is igyekeznek a hangjukat hallatni, ami a különböző korlátozó szabályozásokat, megszorításokat illeti. A disszertáció teret ad a kutatott periódus sajtóanyagának beemeléséhez, amely révén közvetítésre kerül a korabeli közigazgatási átszervezéssel kapcsolatos szabályozások elszenvedőinek nézőpontja, ennek ismertetése.

A modern kori Románia egyik fő kérdése mind a köztudatban, mind a politikában, az ország regionalizálása és az ezzel kapcsolatos vita. A tanulmány ezen aktuális kérdéskörhöz is hozzájárul. Ki kell emelnem, hogy a dolgozat egy hiánypótlónak mondható fejezetben vizsgálja az 1938-1940 között érvényben lévő romániai tartomány-rendszert, amellyel alapvetően keveset foglalkoztak az adott területen tevékenykedő szakemberek. A kutatott periódus részletes megismerése fontos lehet annak érdekében, hogy az ezt illető múltbeli események felhívják a figyelmet a lehetséges narratívákra, a regionalizálással kapcsolatos elképzelésekre.

A kutatási probléma bemutatása és a kutatás célja

Székegyföld közigazgatását illetően, a kutatott periódus keretein belül, már készültek tanulmányok, így elsősorban nem e kérdéskör és időkeret bemutatása a dolgozat célja. Az említett téma az értekezés keretét képezi, ugyan is ezen belül számos olyan szempont van, amely bőven kiegészítésre szorul, ezáltal újabb tudományos problémákat fogalmaz meg.

Székegyföld öt széke közül, négy esetében különálló kutatás készült a két világháború között működő közigazgatási rendszer sajátosságainak bemutatásáról, ugyanakkor egységes közigazgatás-területi tanulmány még nem áll rendelkezésünkre ezt illetően. Az ötödik székegyföldi közigazgatási egység, Aranyosszék beemelése a dolgozatba pedig kifejezetten hiánypótló, ugyanis a meglévő tanulmányok, tudományos igényű munkák valamiért mellőzik az említett területet.

1. Ábra: A történelmi Székelyföld és mai városai
Forrás: Elekes T. munkássága alapján szerk. Pánya István és Elekes T. 2016

A problémakör szerves részét képezi a korabeli jogszabályok, helyi vagy központi határozatok, rendeletek, illetve más hivatalos iratok feldolgozása, amelyhez a dolgozat hozzá kívánja adni a korabeli sajtókiadványokban vitatott szempontokat, megvilágítva a szóban forgó kérdéskört, ezáltal hangot adva a közigazgatási történésekkel kapcsolatos közvéleménynek is. Tudományos szempontból előrelépésnek számít a meglévő tanulmányok szintetizálása, kiegészítése, ahogyan a kutatott időszak közigazgatás-területi rendszerének egységes modellezése is. E folyamat révén az adott történelmi régióval kapcsolatban rendszerezésre kerülnek a már meglévő ismeretek, amelyek új információkkal lesznek kiegészítve. Ugyanakkor a két világháború közötti közigazgatás-területi egységesítési folyamat részleteinek megismerése végett összehasonlításra kerül két, történelmükben, kultúrájukban és működésükben egymástól eltérő régió, amelyeknek közös vonatkozásuk az a tény, hogy Románia szerves részévé váltak.

A kutatás elsődleges célja Székelyföld közigazgatás-területi berendezkedésének feltérképezése, leírása, illetve modellezése, első sorban a két világháború közötti periódus keretein belül. Ehhez szorosan hozzátartozik a Romániával való egyesülést követő közigazgatási reformok bemutatása, illetve ezek hatásainak elemzése a székely közösségekre nézve, a korabeli sajtó- és médiaforrásokat is alapul véve. Mindez ugyanakkor lehetetlen, amennyiben figyelmen kívül hagyjuk az első világháborút megelőző időszakot, így ennek fényében Székelyföld általános történetének bemutatása is a célt szolgálja. Másodlagos célként a Romániához került régió asszimilálási, illetve integrálási módjának bemutatása nevezhető meg, amelyet a közigazgatás-területi átszervezések és különböző rendelkezések elemzése révén kívánok szemléltetni. Ugyanakkor ugyanezen szempontok alátámasztását szolgálja Székelyföld és Dobruzsza helyzetének összehasonlítása.

Vizsgálati módszerek

Az értekezés legfőbb újszerűségét szemléletmódja, egy történelmi régió hiánypótló, több szempontú, komplex elemzése és vizsgálata, valamint esetében az összehasonlítás módszerének alkalmazása adja. Mindezeket figyelembe véve, kutatás-metodikai szempontból az elméleti és feldolgozó módszerek alkalmazása emelhető ki.

A tanulmányom megírása során alkalmazott kutatási módszerek közé, elsősorban a történelmi, másodsorban az összehasonlító (komparatív) kutatómódszertan eszközei sorolhatóak. A történelmi kutatómódszertan főként a levéltárakban, könyvtárakban való kutatómunkát, az elsődleges forrásanyagok begyűjtését és elemzését, illetve az online, internetes adatbázisok, folyóirattárak módszeres használatát foglalja magába. A komparatív módszertan alkalmazása Székelyföld és Dobruzsza történelmi régiók helyzetének összehasonlításából áll, figyelembe véve a vitatott korszak előzményeit, történelmi kontextusát, illetve a Romániához való kerülést követő stratégiák hatásait.

A dolgozat fejezeteiben saját néző- és álláspontom ismertetése mellett igyekeztem a tanulmány központi kérdésének szempontjából releváns alapfogalmak, elméletek és meghatározó gondolatok bemutatására, illetve kritikai elemzésére. Mindezt részletes és széleskörű irodalomkutatás előzte meg, amely megmutatkozik az értekezés leíró és szintetizáló jellegében. Kutatómunkám során az alábbi társadalomtudományi kutatásban ismert módszereket alkalmaztam:

Szekunder kutatási módszerek

Dokumentumelemzés, mint deduktív kutatási módszer: a kutatási tématerülettel összefüggésben álló fontos elméleti háttér, a hazai és nemzetközi szakirodalom és a joganyagok feltárása, illetve tanulmányozása, amely magába foglalja a releváns könyvek, kiadványok, szakfolyóiratok, tanulmányok, konferencia anyagok, sajtóanyagok és az interneten fellelhető információforrások módszeres elemzését. A módszer a kutatásom során mindvégig alkalmazásra került, kezdeti szakaszban a tájékozódás, a kutatási kérdések és hipotézisek megfogalmazása céljából, később a felmerülő részletkérdések tisztázása, több szempontból való megközelítése végett. Az általános szakirodalmi tájékozódás elengedhetetlen és mindenképp a levéltári munkát megelőző feladat, amely az adott témakör beágyazását szolgálja a történelmi kontextus nagyobb összefüggéseibe. Ugyanakkor ehhez a könyvészeti adatok felhasználását megelőző kritikai

ellenőrzés is hozzátartozik, annak érdekében, hogy meggyőződjünk az olvasott mű hitelességéről, megbízhatóságáról, szelleméről, irányzatáról, mivel csak így lehetünk biztosak benne, hogy az abból származó adatok megfelelőek. A kétes, de általam sikertelenül értékelt források (értékelhetetlen) esetében, a vezetőtanárom vagy más szakember segítségét vettem igénybe, amely gyakorlatot a továbbiakban is szándékomban áll alkalmazni. A kutatási tématerülettel összefüggésben álló elméleti háttér megismerése hiányában, a levéltári forrásanyagoknak számos értékes vonatkozása jelentésszerű, illetve észrevétlen maradhat.

A kutatómunkám során felhasznált szakirodalom, a két világháború közötti Székelyföld közigazgatás-területi sajátosságai és alakulása mellett jóval szélesebb spektrumot érintett. A magyar közigazgatás-tudomány klasszikus szerzői közül Concha Győző, Magyary Zoltán és Lőrincz Lajos munkásságát, illetve a magyar állam- és jogtörténettel foglalkozó szerzők közül Barna Attila, Csizmadia Andor, Horváth Attila, Máthé Gábor és Tóth Zoltán József munkásságát tanulmányoztam. Magyarország, Erdély és Székelyföld történetét, **közigazgatás-történetét** illetően, Balaton Petra, Balogh Judit, Barta Gábor, Bárdi Nándor, Benkő Elek, Bottoni Stefano, Bóna István, Csikányi Tamás, Deák Ágnes, Demény Lajos, Egyed Ákos, Elekes Tibor, Ember Győző, Engel Pál, Fodor János, Garda Dezső, Gidó Csaba, Hegyi Géza, Hermann Gusztáv Mihály, Imreh István, Karácsonyi János, Kordé Zoltán, Köpeczi Béla, Kristó Gyula, Kubinyi András, László Márton, Makkai László, Miskloczy Ambrus, Mócsy András, Nagy Botond, Nagy József, Nagy Lajos, Novák Csaba Zoltán, Oborni Teréz, Orbán Balázs, Paál Árpád, Pakot Levente, Pál Judit, Péter Katalin, Péterfi Bence, Pölöskei Ferenc, R. Várkonyi Ágnes, Sófalvi András, Szabó Csongor, Szász Zoltán, Szádeczky-Kardoss Lajos, Tóth Endre, Tóth Levente, Tóth-Bartos András, Trocsányi Zsolt Tüdős S. Kinga, Vékony Gábor és B. Kovács András művei alapozták meg dolgozatom. Az önkormányzatok története és az autonómia típusok tekintetében első sorban Bodó Barna, Bácsfainé Hévízi Józsa és Horváth Attila munkái gyakoroltak rám hatást. A mai Magyarország határain kívül eső területek földrajzi aspektusainak (térképek, helységnévtárak) tanulmányozásában Bartos-Elekes Zsombor, Elekes Tibor, Gyenizse Péter, Herner János, Nicolae Istrati, Lipszky János, Constantin Martinovici és Sebők László munkássága hatottak rám leginkább. Ami Románia közigazgatását, közigazgatás-történetét illeti főként Constantin N. Hamangiu, Dan Țop, Lavinia Savu Ciobanu, Dragoș Valentin Dinca, Lucian Boia, Gheorghe Calcan, Ion Agrigoroaiei, Valentin Ciorbea, Mircea Cociu, Aurel Galea, Constantin Iordachi és Ioan-Aurel Pop munkásságát hasznosítottam. A feldolgozott szakirodalom teljességében megtalálható a Bibliográfiában.

A tudományos kommunikáció informális csatornáinak kiaknázása: a szakmai összejöveteleken, a tudományos konferenciákon és eseményeken való részvétel, illetve az itt elhangzott információk összegyűjtése. Továbbá a kutatási tématerületet vizsgáló, a szakterületen tevékenykedő, ismert szakemberekkel való kapcsolatfelvétel, konzultáció, illetve a személyes eszmecsere, értekezések során elhangzott fontosabb gondolatok feljegyzése, a dolgozat főbb irányvonalainak kijelölése végett. A modern technológiának köszönhetően a *researchgate* típusú platformok is lehetőséget biztosítottak, ugyanezen módszeren belül, a tudományos véleménynyilvánításra, kapcsolatfelvétellel. Konzultáció végett számos szakemberrel vettem fel a kapcsolatot, amely folyamat gyakorlatilag három formában nyilvánult meg: személyes találkozások megszervezésében, telefonos beszélgetések és elektronikus levelezés révén. A doktori képzés ideje alatt segítségemre volt Bárdi Nándor, Pál-Antal Sándor, Halász Iván, Horváth Attila, László Márton, Nagy Botond, Sárándi Tamás, B. Kovács András, Sebestyén (Spielmann) Mihály, Schweitzer Gábor, Vincze Gábor, Petcu Marian, Fodor János, Oláh Sándor, Boér Hunor, Csortán Ferencz.

Történeti kutatómódszertan

A történeti kutatómódszertan főként a múltból fennmaradt, a nyilvánosság számára számos esetben korlátozott mértékben hozzáférhető, írásos, elsődleges (primörtörténeti) forrásanyagok felkutatásából, begyűjtéséből, rendezéséből és elemzéséből áll, amelyek nagy része az állami vagy magán levéltárakban, könyvtárakban, illetve a múzeumok levéltáraiban található. A levéltárak és könyvtárak mellett, a múltra vonatkozó írásos dokumentumok a helybeli hivataloknál, a megyei tanácsoknál, egyházaknál, bíróságoknál, magánosoknál, illetve a szomszédos helységek irattáraiban találhatóak meg. A levéltári forrásanyag fogalmába tartozik minden olyan kézzel vagy géppel írt szöveg, térkép vagy képes ábrázolás, amely a múltra vonatkozóan felhasználható adatokat közöl. Rajtuk keresztül ismerhetőek meg a korábbi idők gazdasági, politikai, jogi és kulturális viszonyainak pontosabb részletei.

A levéltárakban való eligazodás legfontosabb eszközei a levéltári segédletek (leltárak, jegyzékek, repertóriumok stb.). E segédletek célja az, hogy a levéltári forrásanyagokról azok őrzését és használhatóvá tételét szolgáló, meghatározott adatokat állapítsanak meg. A szóban forgó segédletek átnézése képezi a kutatás gerincét. A levéltárak legfontosabb segédlete az alapleltár,

amelynek használata nélkülözhetetlen a kutatás során. Ez tartalmazza, a fond/állag képzőszerv nevét, az iratsorozat évkörét, tárgyát, terjedelmét, rendezettségi leírását, irattári rendszerét és a kutatási lehetőséget. A levéltári segédletek használatát eredményesebbé teszi a vizsgált intézmény, hivatal ügyviteli szervezetének, hatáskörének, a közigazgatás hálózatában, mechanizmusában elfoglalt helyének, szerepének ismerete, de szükség esetén a levéltárak tudományos munkatársai is biztosíthatnak felvilágosítást.

A levéltári kutatás legelső lépése az intézménybe való belépést lehetővé tevő látogatói/kutatói jegy vagy engedély igénylése, elkészítése, amelyet követően ennek birtokosa kutatási kérelem kitöltésével hozzáláthat a munkának. Második lépésként részletesen elemezzük a levéltári irodalmat, majd azt követően, hogy az alapleltárak, repertóriumok és katalógusok átvizsgálása lezárult, illetve ennek során ráleltünk a kutatásra vonatkozó, fontos állagokra és fondokra, kiírjuk az iratok jelzetét és ez alapján igényeljük azokat. A kikérés egy kérőlap kitöltésével történik fizikai vagy online formában. Ezen szükséges feltüntetni a forrásanyag címét, törzsszámát, a csomó rakszámát és az irat pontos jelzetét. A kiadott anyaggal gondosan és elővigyázatosan kell bánni, mivel az esetek többségében, több évtizedes dokumentumokról van szó (nem mellékes tényező, hogy fontos megőriznünk az iratok rendjét).

A levéltári kutatómunka egyik legbeváltabb módszere a cédulázás, amelynek egyszerű és praktikus alkalmazásmódja az olvasott szövegekről való jegyzetkészítést fedi. Ez természetesen nem teljes tartalmi jegyzetelést jelent, hanem csupán azt, hogy a kutatásra vonatkozó, fontosabb adatok kiírásra kerülnek. A többletmunka megelőzése érdekében, a jegyzetcédulákon már előre jelzendő a problémakör is, amelynek anyagához az adat kapcsolódni fog. Világos mondanivalójú, könnyen áttekinthető, egységes méretű cédulák készítése a cél, amelyek később könnyen csoportosíthatók. A további munka egyszerűsítése és átláthatósága végett, a papírnak csak egyik oldala felhasználható a jegyzetelést illetően. A cédula tetejére felírandó a kutatott kérdés tárgya, jelezve a pontos forrást (bibliográfiát) és időt, így a hivatkozás abban az esetben is pontosan megnevezhető, hogy ha ez már nincs kéznél. Az operatív munkavégzés érdekében, hogy ha már létezik a bibliográfiai felvétel, a cédulán elegendő a forrás rövidített megjelenítése. Annak érdekében, hogy a jegyzetek feldolgozásának folyamatában véletlenszerű adatulasztás ne forduljon elő, egy lap nem tér ki több tárgy érintését illetően. E mellett fontos megjegyezni, hogy olyan adatok is kijegyzetelésre kerülnek, amelyek látszólag csak távolról érintik a kutatás témáját.

Abban az esetben, hogy ha egy központi kérdést érintő információ több felületen is fellelhető, ennek részletei többször kiírásra kerülnek annak érdekében, hogy ez által elkerülhető legyen az esetleges pontatlanság. A feldolgozandó információ gondolatmenetét vázlatosan, míg a fontosabb szövegrészeket szó szerint érdemes kiírni. Az értekezés elkészítése során, az Umberto Eco által javasolt, a fentiekben röviden bemutatott formula került alkalmazásra.

A cédulázás egyik nagy előnye a csoportosítás és folyamatos újracsoportosítás gazdag, illetve változatos lehetőségében rejlik. A kutatás során történő rendezés előnyei közé a hiányok pótlása, illetve a kezdeti selejtezés tartozik. A feldolgozás fázisában, előnyei minden más módszernél nagyobbak ugyanis, a cédulán nem csak a tények, de a problémák is jelezésre kerülnek, illetve a jegyzetelés közben támadt gondolatok, következtetések, ötletek is rávezethetőek.

A levéltári kutatómunka ugyanakkor a modern eszközök segítségével, alkalmazásával is kiegészíthető, ami noha többletköltséggel jár, hosszútávon hasznos befektetésnek bizonyul. Első sorban a kikért, kutatott dokumentumok befényképezésére kell gondolni, amelyet ez által összegyűjtünk és, hogy ha szükség lenne rá a jövőben, kéznél lesznek a jegyzeteink mellett. A befényképezett iratokat egy erre a célra vásárolt külső tárhelyen rögzítettem annak érdekében, hogy biztosan megmaradjanak, baleset következtében is előhívhatóak legyenek.

Kutatási források meghatározása

A klasszikus források mellett igénybe vettem a modern, internetes adatbázisok tárházait is (NEKTÁR, MATARKA, ARCANUM stb.). Azt megelőzően, hogy felkerestem volna a helyi levéltárakat, könyvtárakat, előbb leellenőriztem, hogy mit találok meg az internetes adatbázisokban. Példaként kiemelném, hogy az Országos Széchényi Könyvtár archívumában megtaláltam a Székely Közélet című, székelyudvarhelyi napilap 1928 – 1937 közötti lapszámait. Ezt követően vette kezdetét a klasszikus értelemben vett levéltári kutatás.

A marosvásárhelyi Teleki-Bolyai könyvtárból a következő sajtóanyagokat gyűjtöttem be:

- Székely Napló (1918 – 1930);
- Reggeli Újság (1940 – 1943);

- Székelyföld (1920, 1933 – 1935).

Marosvásárhelyen, a Maros megyei könyvtárnak a periodikákat őrző részlegéről, a következő sajtóanyagokat gyűjtöttem be:

- Adevărul (1931 – 1937);
- Curentul (1938);
- Românul (1918 – 1922, 1926 – 1932, 1935 – 1938);
- Unirea (1919 – 1921);
- Universul (1924);
- Viitorul (1925 – 1927).

A sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum levéltárából, a következő sajtóanyagokat gyűjtöttem be:

- Aranyosvidék (1928 – 1936);
- Csíki Lapok (1918 – 1921, 1933 – 1940);
- Csíki Néplap (1931 – 1933, 1935 – 1936);
- Csíkvármegye (1918 - 1919);
- Gyergyó (1931 – 1932);
- Gyergyói Lapok (1934 – 1936);
- Gyergyói Újság (1929 – 1931);
- Erdővidéki Hírlap (1925 – 1938);
- Székely Közélet (1930 - 1939)
- Székely Nép (1919 – 1940);
- Székely Újság (1921 – 1926, 1938 – 1940);
- Székelyföld (1931 – 1938);
- Székely Hírek (1921 – 1922);
- Székelység (1932, 1937);
- A brassói Székely Hírlap néhány száma;
- A kolozsvári Székelyek Lapja néhány száma.

A Kovászna megyei állami levéltárból a következő hivatalos közlönyöket gyűjtöttem össze:

- Háromszék vármegye hivatalos közlönyei 1918 – 1937 között;

- Bucsecs (Argyas) tartomány hivatalos közlönyei 1938 – 1940 között.

A kolozsvári „Lucian Blaga” Központi Egyetemi könyvtárból a következő hivatalos közlönyöket gyűjtöttem össze:

- Csík vármegye hivatalos közlönyei 1922 – 1931, illetve 1933 – 1938 között;
- Maros-Torda vármegye hivatalos közlönyei 1919 – 1938 között;
- Udvarhely vármegye hivatalos közlönyei 1923 – 1930 között, illetve 1932 – 1938 között;
- Torda-Aranyos vármegye hivatalos közlönyei 1922 – 1938 között;
- Erdélyi Hírlap (1918 – 1940);
- Az Ideiglenes Igazgatótanács által kiadott hivatalos közlönyök (1918 – 1921);
- Maros tartomány hivatalos közlönye (1938 – 1940).

Az említettek mellett felkerestem a Maros és Hargita megyei levéltárat, illetve a Kájoni János Hargita megyei könyvtárat is.

A komparatív kutatómódszertan

Az összehasonlítás, mint tudományos módszer az empirikus társadalomtudományi kutatások elismert és elterjedt elemzési módszere a leíró-esettanulmány, a statisztikai, illetve a kísérleti módszerek mellett. Az összehasonlító kutatásokra hagyományosan a kvalitatív, történeti-leíró megközelítés jellemző, kihangsúlyozva a vizsgált esetek minél részletesebb leírását, illetve az ezen belül fennálló hasonlóságok és különbségek feltárását, szisztematikus rendezését. Ugyanakkor mindez nem zárja ki a *hipotézis állítás – hipotézis tesztelés – hipotézis megerősítés vagy elvetés* empirikus kutatásokra rendszerint jellemző sémáját sem.

A módszer alkalmazásának legfőbb okaként, a kutatási témakör történeti egyediségének megragadása, illetve a kontextus érzékenysége nevezhető meg, amely egyértelműen alkalmasabb a statisztikai és kísérleti eszközöknél. Székelyföld Romániába való integrációjának, asszimilációjának sajátosságait, illetve eredményességének mértékét Dobruzsza esetével vetem össze annak érdekében, hogy e két viszonylag hasonló sorsú, de több szempontból is egymástól merőben eltérő régió alapként szolgáljon a Román egységesítő stratégiák vizsgálatát illetően. Ezek alapján az említett régiók képezik a komparatív módszertan elemzési szintjeit, vagyis a makro-

szociális szintű egységeket, míg a megfigyelési egységek a régiókon belüli részletekben (földrajzi sajátosságok, populáció, történelem, gazdaság, kultúra, oktatás, mindezek fejlesztése stb.) nyilvánulnak meg. Az értekezés történeti-leíró jellegű fejezetei a megfigyelés fázisát testesítik meg, míg az elemzési szakasz egy önálló, csak erre vonatkozó fejezetben kerül kidolgozásra.¹

Az említett két régió azért került kiválasztásra, mert esetünkben egy időben alkalmazható az egyébként egymástól eltérő „*leginkább hasonló rendszerek*” és „*leginkább különböző rendszerek*” módszernek nevezett eljárás. A „*leginkább hasonló rendszerek*” lényege, hogy a kutatás során egymáshoz minél több tekintetben hasonló esetek kerülnek kiválasztásra, elemzésre. Ez esetben két Romániához tartozó régióról beszélünk, amelyek jelentős kisebbséggel bírtak az országhoz való csatoláskor, ekkor a többségitől eltérő kultúrájú (más anyanyelvet beszélt, más egyházhoz tartozott) volt a lakossága, területének mérete földrajzi szempontból nagyjából megegyezik, illetve mindkettő egy nagy birodalomból került az országhoz. A „*leginkább hasonló rendszerek*” lényege, hogy a kutatás során egymástól a legtöbb tekintetben különböző, eltérő rendszerek kerülnek kiválasztásra azzal a céllal, hogy megegyező mintázatot mutató empirikus összefüggéseket keressünk. Ez esetben kiemelhető, hogy Székelyföld és Dobruzsza földrajzilag egymástól elkülönülő terület, történelmi vonatkozásaiban és jogrendszerében, de gazdaságilag, társadalmilag és kulturálisan is merőben eltérő volt egymástól azt megelőzően, hogy viszonylag rövid időn belül és hasonló történelmi kontextusban Románia részévé váltak.

Mindezek alapján feltételezhető lenne, hogy ugyanolyan hosszúságú idő leforgása alatt, hasonló léptékű integrációs sikereket érhetett el a megnövekedett ország, a két régió populációját illetően. Amennyiben így van, létezik egy általános összefüggés Románia integrációs stratégiája és az integráció mértékének sikeressége között. Amennyiben nem ez a végeredmény, az integráció mértéke a régiók partikuláris sajátosságaival lesz magyarázható.

Megállapítható, hogy a választott téma interdiszciplinárisan is kutatható. Ekként a történeti kutatás mellett fontos szempontok merülhetnek fel a társadalomtörténet, a geopolitika vagy a limológia területéről egyaránt. Mivel mindkét vizsgált régió határvidék-jelleggel rendelkezett, az összehasonlítást akár a határtársadalmak sajátosságaira, pontosabban ezek és a közigazgatás-

¹ Gyene Pál: Az összehasonlító módszer és alkalmazásának korlátai a politikatudományban. In: *Multidiszciplináris kihívások, sokszínű válaszok 1.* Budapest, BGF KVIK Közgazdasági Tanszéki Osztály, 2015. 26-34.

területi szerkezeteik összefüggéseire összpontosítva is el lehetett volna végezni. Ugyanakkor, mivel Székelyföld esetében a román politikai-társadalmi térbe való integráció időszakában az említett határvidék-jelleg már nem állt fenn, illetve az csak, mint kulturális „frontier” volt jelen (román perspektívából vizsgálva), az értekezés ezen elemzésre nem tér ki.

Kutatási hipotézisek (feltételezéseim)

Az értekezés alapvetően arra szeretné felhívni a figyelmet, hogy a székely identitás megkopása, esetenként fokozatos eltűnése jóval az első világháborút megelőzően elkezdődött, majd ezt követően érte el a tetőpontját. Mivel a különböző külső hatások, illetve belső politikai és kisebbségpolitikai stratégiák megosztották a közösséget, mára már az önkormányzását elvesztett régió esetében egységes kulturális kohézióról sem beszélhetünk. A tanulmány részletezi az említett folyamat főbb kérdéseit, hangsúlyozva a közigazgatás-területi sajátosságok alakulását és átalakítások szerepét mindebben.

H1. *Az első világháborút követő közigazgatás-területi egységesítés folyamata, Románia és az újonnan megszerzett területek között drasztikus lépésben került érvényesítésre, a lépésről-lépésre módszerrel szemben.*

H2. *A két világháború közötti román közigazgatás függetlenül attól, hogy elsődlegesen centralista vagy decentralizáló szemléletek alapján került megszervezésre, mindenek felett a nemzeti egység eszméjének volt alárendelve és az ország egységesítő elképzeléseit szolgálta. A politikai szempontok teljesen háttérbe szorították a gazdaságiakat.*

H3. *A közigazgatás-területi átszervezések során nem vették figyelembe a helyi közösségek igényeit, helyismeretéből származó tapasztalatait, tehát kizárólag az ország központi vezetőségének elképzelései valósultak meg.*

H4. *A két világháború között megjelenő székelyföldi magyar, illetve központi román sajtókiadványok ellentétes szemszögből, többnyire az egyik oldal nézőpontját alátámasztva tárgyalják a közigazgatás-területi átszervezésekkel kapcsolatos eseményeket, módosításokat, szabályozásokat.*

H5. *A közigazgatás-területi átszervezések során kivitelezett, tudatos településnév módosítások szerves részét képezték nem csak az erdélyi magyar és székely, de az erdélyi román közösség regionális identitásának eltörlését illetően is.*

H6. *Románia az újonnan megszerzett területek esetében gyors és teljes asszimilálási stratégiát kívánt gyakorlatba ültetni.*

H7. *Románia az első világháborút követően, az ekkor megszerzett területek esetében ugyan azon asszimilációs stratégiákat szerette volna érvényre juttatni, mint Dobruzsza esetében 1878-1914 között.*

Az értekezés felépítése

A tézis tizenegy jól elkülöníthető részből, főfejezetből áll. A *Bevezetés*, a köszönőnyilvánításon túlmenően, részletesen, de ugyanakkor lényegretörő módon igyekszik felvázolni a témaválasztás okának meghatározását és a tudományos kutatás időszerűségét, a kutatási probléma bemutatását és a kutatás célját, a vizsgálati módszerek meghatározását, a kutatási hipotéziseket, illetve a kutatás korlátait.

A dolgozat *második fejezete*, a maga négy alfejezetével együtt különböző korszakokra tagolva mutatja be Székelyföld közigazgatás-területi fejlődését annak kezdeti kialakulásától, az 1876-os Osztrák-Magyar Monarchián belüli közigazgatási egységesítésig, pontosabban ennek az 1886-ig kiegészítő és módosító határozatainak érvénybe lépéséig. A fejezet kitér az Árpád-kori, kezdetleges közigazgatási-határvédelmi intézmények kialakulására, a szék-fiúszék rendszer kialakulására, az 1562-es székely felkelésre, a Habsburg Birodalom majd az Osztrák-Magyar Monarchián belüli végvidékek sajátosságaira, végül pedig a székely autonómia megszűnésére.

A disszertáció *harmadik fejezete*, számos alfejezetével együtt az Erdélyre és ezen belül Székelyföldre, illetve Romániára vonatkozó egységesítő elképzeléseket, elméleteket igyekszik felsorakoztatni (regionalista elméletek, a centralizáció-decentralizáció kérdése, illetve a „Nagy Egyesüléssel” kapcsolatos elképzelések). Továbbá áthatóan részletezi az impériumváltás és az 1920-1925 közé tehető átmeneti időszak eseményeit, ahogyan az 1925-ben érvénybe lépő romániai

első, átfogó közigazgatási törvényét és ennek hatását. Végül az utolsó fejezet a helységnév-rendezésre vonatkozó különböző praktikákat sorakoztatja fel Székelyföld viszonylatában.

A tanulmány negyedik fejezete tovább halad Székelyföld közigazgatás-történetének idősíkján, az 1926-1940 közötti periódust feldolgozva. Ezen belül három alfejezetben kerülnek elkülönítésre, illetve bemutatásra a Románián belüli közigazgatással kapcsolatos események, az 1926-1929 közötti időszakra, az 1929-1938 közötti időszak bizottságok korszakára, illetve az 1938-1940 között tartó királyi diktatúra éveire. A fejezet egy felülről lefele haladó síkon próbálja meg rendezni a feltárt információkat, ami ebben az esetben a román központi igazgatás döntéseiből és ezek hatásaiból indul ki, a rendelkezések helyi szintű gyakorlati megnyilvánulásáig.

A dolgozat ötödik fejezete Dobrudzsa közigazgatás történetére koncentrál, bemutatva ennek alakulását kezdetétől 1940-ig. A fejezet számos alfejezetre tagolódik, három nagyobb korszakot felölve, amelyek közül az első az 1420-as oszmán megszállásig tart, a második az oszmán birodalom részeként mutatja be a régió közigazgatás-területi reformját, illetve alakulását, míg a harmadik Oroszország és Románia részeként vizsgálja a már említett kérdéskört.

A hatodik fejezet Székelyföld és Dobrudzsa összehasonlítását foglalja magába, egyben a dolgozatban vállalt fontosabb ismeretek, szempontok összegzését is célul tűzi ki. Noha, a dolgozat központjában a két világháború közötti időszak áll, az összehasonlítás kitér az ezen időszakot megelőző hasonlóságok és eltérések felsorolására, összevetésére is annak érdekében, hogy egy szélesebb spektrumon keresztül vizsgálja a kisebbségi közösségeket érintő esetleges megtartó, protektív tényezőket.

A tanulmány hetedik fejezete vizsgálja az előzetesen megfogalmazott hipotézisek elfogadásának vagy elutasításának lehetőségét, részletezi a tudományos eredményeket, valamint ezek felhasználási lehetőségeit, illetve sorakoztatja fel a jövőbeli kutatási irányokra vonatkozó ajánlásokat.

A nyolcadik-tizenkettedik fejezet a felhasznált irodalomjegyzéket, levéltári-, jogi- és sajtóforrásokat tartalmazza, amelyek révén leellenőrizhető a tanulmány során hivatkozott művek, dokumentumok jegyzéke. Továbbá az utolsó fejezet a függelékekből áll, amelyek között megtalálhatóak a székely megyék két világháború közötti polgármestereinek, prefektusainak

névjegyzéke, a székelyföldi települések helynévváltozására vonatkozó táblázatok, illetve a dolgozatba illesztett ábrák jegyzéke.

Dolgozatomban a kutatási eredményeim bemutatása során a továbbiakban a magyar tudományos közlemények stílusát követve többes szám első személyt használok.

A kutatás korlátai

A doktori értekezés kutatása során előforduló korlátokként három számottevő szempont emelhető ki. Elsőként a tudományos kérdés és cél tágas keretében határozható meg. Noha, annak ellenére, hogy a kijelölt periódus egy nem túl széles skálájú és jól meghatározott időszakot ölel át, továbbá a maga sajátos folyamataival egyaránt lezárult, a feldolgozandó források (levéltári-, jogi-, sajtó-) mennyisége igencsak nagy. Ez a széles skálán mozgó dokumentumelemzés és dokumentumfeldolgozás egyidőben hozzájárulhat a dolgozat kvalitásaihoz, ugyanakkor ezek arányának eltolódása, illetve a nem megfelelő mennyiségű információ szintetizálása képezheti a tanulmány egyik hiányosságát is.

A disszertáció elkészítésének második korlátjaként az elsődlegesnek számító levéltári forrásanyagok hiányos megléte, illetve a hozzáférés különböző akadályozottsága emelhető ki. A vizsgált periódus keretén belül számos olyan kisebb-nagyobb, egy-két lapszámot, de akár egy-két évet átívelő korszakot találunk, amelyek esetében egyáltalán vagy nagyon hiányosan maradtak fent megőrzött iratok. Továbbá megemlítendő, hogy a romániai levéltárak, állami és egyetemi könyvtárak esetében jelenleg is számos hivatalos dokumentum áll részleges vagy teljes titkosítás alatt, ami szintén akadályozhatja a kutatómunkát.

Harmadik tényezőként a koronavírus kezelését célzó korlátozásokat kell megneveznem, amelyek miatt sajnos fizikailag korlátozott a mozgástér, illetve a különböző intézményekbe való belépés lehetősége. Mivel a Székelyfölddel kapcsolatos kutatómunkát még 2017-2019 között sikerült lezárni, ezért az ezt tárgyaló fejezetekre ez nem vonatkozik, ugyanakkor a Dobruzsára vonatkozó ismeretekkel kapcsolatban, nagymértékben már feldolgozott, másodlagos forrásokra kellett hagyatkoznom.

A dolgozat során nem áll módomban részletekre menően foglalkozni a vizsgált régiók területén élő, összes kisebbségbe került közösséggel és az őket érintő összes jogszabály hatásával, mivel első sorban a közigazgatás-területi átszervezések helyezkednek el a kutatás fókuszában. Nem utolsó sorban megjegyezném, hogy az első világháborút megelőző események bemutatása is csupán vázlatos formában történik, hiszen ez kívül esik a kutatásban meghatározott periódus kereteiből.

II. SZÉKELYFÖLD KÖZIGAZGATÁS-TÖRTÉNETE A KEZDETEKTŐL AZ 1867-1886 KÖZÖTT ZAJLÓ KÖZIGAZGATÁSI EGYSÉGESÍTÉS ÉLETBELÉPÉSÉIG

Székelyföld közigazgatás-területi rendszerének lényegi változásait első sorban történeti szempontból vizsgálom, hangsúlyozva, hogy az ezeket meghatározó folyamatok Magyarország területi egységén belül zajlottak. Jelen fejezet a korai feudális közigazgatás sajátosságaitól, az 1867-1886. periódusban lépcsőzetesen gyakorlatba ültetett közigazgatási reform megvalósulásáig vázlatosan vizsgálja az említett kérdést.² Fontos kiemelni, hogy noha a dolgozat központi kérdésének nem része a fentiekben említett időszak, nélküle nehéz lenne a Székelyföldre vonatkozó közigazgatás-területi sajátosságok megértése, illetve az erre vonatkozó átalakulások elemzése, értelmezése. Mindezzel együtt, e történeti áttekintés egyben strukturálni is kívánja a székelyföldi közigazgatás-területi rendszerre ható folyamatok jelentősebb eseményeit.

1. Az Árpád-kori, kezdetleges közigazgatási-határvédelmi intézmények kialakulása, illetve fejlődése Székelyföld viszonylatában

A X-XI. századdal kezdődően Székelyföld közigazgatásának alakulása, de egyáltalán ennek a milyensége szorosan összefügg a korai magyar közigazgatási modellel. Azt követően, hogy a vérségi nemzetségek elvesztették társadalomszervező funkciójukat, egy kétpólusú, egymást kiegészítő, illetve egymást átfedő közigazgatás-területi rendszer kialakulása vette kezdetét Magyarországon. Ez a rendszer - a királyi vármegye rendszer - Szent István megkoronázásától hozzávetőlegesen a XIII. század második feléig állt fent, tehát időben nagyjából két és fél évszázadot ölelt át. A korabeli vármegyék létrejöttének pontos eredetét nem tudjuk meghatározni, de az egyértelműen megállapítható, hogy már Szent István uralkodásának ideje alatt két közigazgatás-területi szervezet típus fejlődése vette kezdetét, amelyek kialakulása fokozatosan zajlott.³ A latin források mindkét intézményt *comitatus*-ként említették, de valójában a kifejezés mögött két egymástól eltérő intézmény húzódott meg: a várispánság, illetve a vár megyéje (*civitas mega*). Becslések szerint, ekkor ezek száma 25-30 közé tehető, bizonytalan területi kiterjedés mellett.⁴

² Hajdú Zoltán: A közigazgatási térfelosztás változásai Magyarországon. *Tér és Társadalom*, 10. (1996), 5-21.

³ Iusztin Zoltán: *A közigazgatási szervezet keletkezése a középkori Bánságban*. In Papp Sándor (szerk.): *Urbs, Civitas, Universitas*. Szeged, Szegedi Tudományegyetem Középkori és Kora Újkori Magyar Történeti Tanszéke, 2018. 160-161.

⁴ Engel Pál: Hadakozók rendje – Nemesség a középkori Európában. *Rubicon*, 2. (2012), 1-6.

A várispánságok egy adott várhoz rendelt, nem egy tömbként behatárolható, kizárólag királyi birtokok összességét jelölték, míg ezzel szemben a várak megyéi (vármegyék), a várispánságok központját képezték, amelyek egyetlen összefüggő területi tömböt alkottak, illetve akár magántulajdonú földbirtokokkal is rendelkezhettek. Ennek értelmében minden vármegye szükségszerűen várispánság is volt, ugyanakkor ez fordítva nem mondható el, mivel nem minden várispánság mögött állt megye.⁵ Jellemző volt, hogy a várispánságot irányító ispán (*comes civitas*) egyszersmind a megyésispán (*comes comitatus*) tisztséget is betöltötte. A király tehát egyazon vezető réteg által kormányozhatta a magánbirtokait (a várispánságokat), illetve az úgymond állami közigazgatás-területi egységeket (a vármegyéket).⁶

A kora Árpád-korban, még a határvédelem kezdetleges intézményeinek kialakulását megelőzően, az országba való ellenséges betörésekkel szembeni ellenállást a határvidékek népeinek kellett biztosítaniuk, amely feladatra a királyok első sorban jövevényeket alkalmaztak, akik a későbbiekben szolgálataikért földterületeket kaptak adományba. A magyarokkal közeli rokonságban álló székelyek is határőrneként jelennek meg a korabeli írott forrásokban, akik ekkor még Magyarország nyugati, déli és északi határainak védelmét látták el.⁷

A további betelepítésekkel egy időben (besenyők, kabarok, talmácsok, kölpények stb.), a királyi vármegyék és várispánságok mellett egy újabb közigazgatási képződmény is megjelenik, amely első sorban az ország külső határainak védelme miatt kerül megszervezésre. Az úgynevezett határvármegye, illetve határvárispánság külön jogállású területté szerveződik, amely lakosságának ekkor túlnyomó többségét a székelyek teszik ki.⁸ A határvármegyék jellegzetes területi-szervezeti sajátosságai a gyepüelvek, amelyek a természetes, védekezésre alkalmas határok, mesterséges védőművekkel kiegészített, illetve ezen túl lakatlan, gyéren hagyott területsávok kialakítását fedik. A letelepült határőrnépek feladata, miként a székelyeké is, a szóban forgó vidékeken való ellenséges betörés, támadás felderítése és azok jelentése, illetve természetesen a támadókkal szemben bizonyos fokú ellenállás kifejtése volt.⁹

⁵ Kristó Gyula: A királyi vármegye eredete. *Rubicon*, 11. (2001), 22-26.

⁶ Engel Pál 2012, *i.m.*, 1-6.

⁷ Székely György: *Településtörténet és nyelvtörténet: A XII. századi magyar nyelvhatár kérdéséhez*. In H. Balázs Éva – Fügedi Erik – Maksay Ferenc (szerk.): *Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok. Mályusz Elemér emlékkönyv*. Budapest, Akadémia kiadó, 1984. 311-339.

⁸ Kristó Gyula: *A vármegyék kialakulása Magyarországon*. Budapest, Magvető Könyvkiadó, 1988. 642.

⁹ Borosy András: Határország és határőrök az Árpádok korában. *Hadtörténelmi közlemények*, 24. (1977), 543-544.

A határvédelem, illetve határrendészet gyökereire Szent László király II. és III. dekrétumában találunk utalást, ahol az örök egységekre való besorolásáról, illetve a végek őrzőiről (*custodes ergo finiorum*) tesz említést. Mivel I. László is utal arra, hogy miként szerveződtek a végek őrzői, feltételezhetjük, hogy ez a típusú határrendészet a törzsi korszakban is létező etnikai határvédelem intézményével függ össze, amely lényegében annyit fed, hogy bizonyos erre specializálódott népcsoportok látták el a határvédelmi feladatokat.¹⁰

A határvármegyék, illetve határvárispánságok lényegében az Árpád-kori határvédelem korai intézményei, amelyek már a XI-XII. században a várispánság intézményére támaszkodva épültek ki. Ezek a vármegyék (amelyek területén kötelező módon várispánság is működött) a királyi vármegyék klasszikus típusától bizonyos mértékben eltérőek voltak, mivel első sorban a határvédelem szerepét töltötték be, így az ország határaival érintkező területen alakultak ki, ugyanakkor ezek ispánsági tisztségviselői között, a klasszikus tisztségek mellet megtaláljuk az őrnagyot (*maior speculatorum*), illetve az őrnagy alá rendelt határőröket (*speculatores*) és lövőket (*sagittarii*) is. A határvármegye és a határvárispánság közötti eltérés ugyanabban nyilvánul meg, mint a vármegye és várispánság esetében. Élén a várispán állt, aki az adók beszedéséért, a várnép (várjobbágyok) besorozásáért, a rend fenntartásáért, illetve a bűnelkövetők szankcionálásáért felelt. A várispán tevékenységét a különböző feladatkörrel rendelkező ispánok segítették: bírói tevékenységekben az udvarbíró, az erdők gondozását illetően az erdőispán segítette, míg a katonai helyettese a hadnagy volt. Alapvetően a várnép tízes, illetve százas egységekre oszlott, amelyek élén tizedesek, illetve száznagyok álltak.¹¹

A XI. századtól kezdve a vármegye fokozatosan közigazgatási, védelmi és igazságszolgáltatási szerepet kapott, míg a várispánság alapvetően katonai feladatokat hivatott ellátni, összefogva az adott várhoz kapcsolt népeket és földterületeket. A XII. századtól egy tudatosabb, szisztematikus államszervezés veszi kezdetét, amelynek során stabilizálódik a vármegyék száma,¹² megszilárdulnak ezek határai, illetve elsődlegesen közjogi intézménnyé válnak, de ugyanakkor ezek képezik az ország rendvédelmének alapját is.

¹⁰ Christián László: Epizódok a rendészet történetéből. In: *Iustum Aequum Salutare* V, 3. (2009), 155-170.

¹¹ Parádi József: *A magyar rendvédelem története*. Budapest, Osiris kiadó, 1996, 25-101.

¹² 1158-ban 70, míg 1184-ben 72 vármegyét tartanak számon

A XIII. században a királyi vármegye átalakul nemesi megyévé, amely közigazgatás-területi egységről elsőként az 1222-es Aranybullában olvashatunk. Az említett átalakulás a király szervienseinek hatalomgyakorlását érintő, illetve a jogaik elismerésével kapcsolatos igényéből fakadt.¹³ Önmagában ennek a mozzanatnak a központjában az áll, hogy a megyék függetlenednek a váraktól, illetve ezt követően saját tisztikarral rendelkeznek.¹⁴ Ugyanezen okból kifolyólag, illetve a speciális határvédelmi szerep miatt, a határvármegyék, illetve határvárispánságok is részben eltűnnek vagy átalakulnak a XIII. század harmadára. Ennek a folyamatnak következményeképpen alakult ki Erdély délkeleti szegletén a székely ispánság, illetve a szék, mint közigazgatás-területi egység, amely a megyeszervezettől független, határvédelmi funkcióval is rendelkező, önálló ispánság volt.¹⁵ A szék tehát kivételes jogállású népcsoportok esetében (pl. jászok, kunok, szászok, székelyek), a magyar közigazgatás és igazságszolgáltatás egyik alapvető területi egysége a XII-XIII. századtól az 1876-os megyerendezésig. Szerepük ugyanaz volt, mint a vármegyéknek, de nem tartoztak a vármegyei joghatóság alá. A szék-rendszer keretén belül megkülönböztethetőek az úgynevezett főszékek és az ezeknek alárendelt fiúszékek.¹⁶

2. Székelyföld közigazgatása, kialakulásától az 1562-es székely felkelésig

A keleti határokat fenyegető lovas-nomád népek megjelenése arra készítette a középkori Magyarország uralkodóit, hogy fokozatosan keletre költöztessék a székelyeket, hátrahagyva az ország nyugati, északi és déli határainak védelmét.¹⁷ A XII. század második felétől kezdődően az egykori Pozsony vidéki székelyek, a székelyek közül elsőként telepednek át a végső lakhelyükre, Marosszékre.¹⁸ Marosszék földrajzilag az Erdélyi-medence középső-keleti, illetve a történeti Székelyföld nyugati részén helyezkedett el, pontosabban a Görgényi-havasok, a Besztercze-Régeni-dombvidék, a Székely-Mezőség, valamint a Szováta-Udvarhelyi-dombvidék között.¹⁹

¹³ Biró Zsófia: *Hatalommegosztás a történeti alkotmány fényében: Bírói hatalom a magyar tradicionális jogban*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem, 2022. 7-16.

¹⁴ Kristó Gyula: A nemesi megye születése. *Rubicon*, 4-5. (1994), 6-9.

¹⁵ Zsoldos Attila: Confinium és marchia - Az Árpád-kori határvédelem néhány intézményéről. *Századok*, 137. (2000), 99-116.

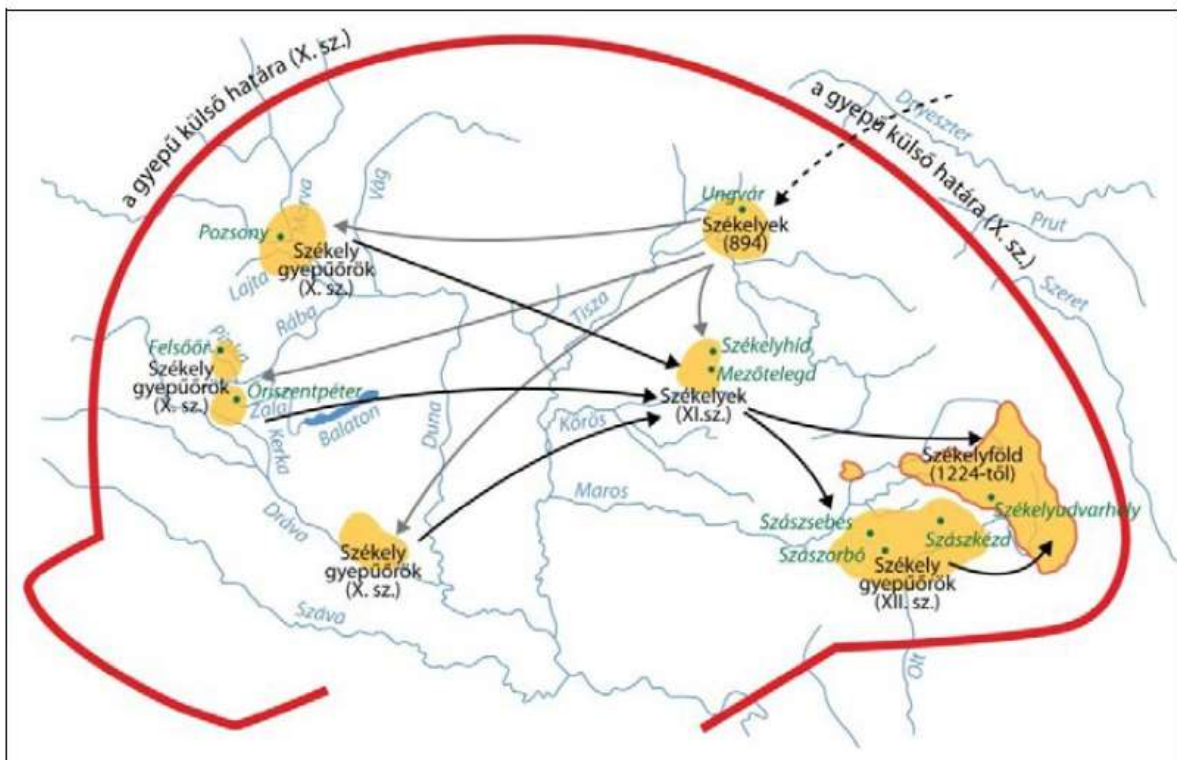
¹⁶ Bodó Barna: A székelyföldi autonómia mozgásterei. *Kisebbségkutatás*, 25. (2016), 7-41.

¹⁷ Kristó Gyula: *A székelyek eredete*. Budapest, Balassi kiadó, 2005. 85-97.

¹⁸ Rácz Tibor Ákos: *Háromszék első magyar telepesei és a határvédelem*. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum Egyesület kiadása, 65. (2003), 1-2.

¹⁹ Szalóczy Gyula: *A történeti Marosszék etnikai- és vallásföldrajzi sajátosságai 1850-től napjainkig (szakdolgozat)*. Miskolc, Miskolci Egyetem, 2017. 9-10.

A XII. század első felétől kezdődően, az egykori Baranya vidéki székelyek erősítésként csatlakoztak a bihari székelyekhez, az akkor megjelenő kunok portyázásai miatt. A század második felétől az egykori baranyai és bihari székelyek együtt hagyják el Bihar vidékét és a letelepedő székelyek második csoportjaként érkeznek a végső lakhelyükre, Udvarhelyszékre.²⁰ Az Udvarhelyszék megnevezéssel először 1448-ban találkozunk, előtte Telegd-szék néven létezett ez a közigazgatás-területi egység.²¹ A szék földrajzilag az Erdélyi-medence keleti, illetve a történeti Székelyföld közép-nyugati részén helyezkedett el, pontosabban a görgényi havasok, Marosszék és Torda megye, Csíkszék, Háromszék, Kőhalomszék, valamint Küküllő megye között.²²

2. Ábra: A székelyek Kárpát-medencében való megtelepedésének sematikus vázlata
 Forrás: Kánya J. 2003 alapján szerk. Ambrus T. 2007, 2010

²⁰ Rácz Anita: *A régi Bihar vármegye településneveinek nyelvészeti vizsgálata*. Debrecen, Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék, 2005. 16.

²¹ Hermann Gusztáv Mihály: *Udvarhelyszék levéltára (történeti vázlat)*. *Areopolisz, történelmi és társadalomtudományi tanulmányok*. Székelyudvarhely, Litera kiadó, 2001. 61.

²² Elekes Tibor 2016, *i.m.*, 58.

Csíkszék a letelepedő székelyek harmadik csoportjának egy része alapítja valamikor a XIII. század első felében, hozzávetőlegesen azonos időben a Sepszi-, Kézdi- és Orbaiszéki (a későbbi háromszéki) székelyekkel.²³ Csíkszék földrajzilag az Erdélyi-medence keleti, illetve a történeti Székelyföld észak-keleti részén helyezkedett el, pontosabban a görgényi havasok és a Besztercze-dombvidék, a Kárpátok és Moldva, Háromszék (Kézdiszék és Felső-Fehér vármegye), valamint a Hargita és Udvarhelyszék között.

A középkori Magyarország dél-keleti határvidékén, a későbbi Királyföldön élő székelyek tömeges elvándorlását, majd a mai Háromszéki-medencébe való letelepülését a dél-erdélyi szászok kiváltságainak rendezése válthatta ki.²⁴ Az Andreanum 1224-ben említést tesz a sebesi székelyek hajdani lakhelyéről, ezért a későbbi Sepsiszék alapítói már ezt megelőzően el kellett hagyni Sebes vidékét, így a háromszékiek közül elsőként megtelepedve az új szálláshelyen.²⁵ A kézdi székelyek migrációja szintén ebben az időszakban történhetett, mivel 1231-ben már szászok laktak Kézdi vidékét. A meglévő forrásanyagok alapján, a székelyek szóban forgó csoportja valószínű, hogy előbb a Feketeügy feletti vidékre költözött, innen pedig tovább haladt az általa megalapított Kézdiszékre. A háromszékiek közül utolsóként, valamikor a XIII. század második felében vándoroltak el az orbai orosz-székelyek a későbbi Királyföld területéről, az Orbó vidékéről. Mivel IV. Béla 1247-ben még a Johannitáknak adományozza a későbbi Orbaiszék területét, ezért biztosak lehetünk benne, hogy a székelyek csak ezt követően alapítják meg a szóban forgó széket.²⁶ Az újonnan kialakított székely székek elnevezései az általuk hajdan lakott vidékek (a későbbi Szászsebes, Százkézdi és Szászorbó) neveit őrizték meg. Háromszék földrajzilag az Erdélyi-medence és a történeti Székelyföld dél-keleti részén helyezkedett el, pontosabban a keleti-kárpátok íve, Moldva, a Barcaság vidéke, valamint Udvarhelyszék és Csíkszék között.

Mindközül az utolsó szék, Aranyosszék kialakulása a mongol-tatár dúlást követő időszakra tehető.²⁷ Földrajzilag az Erdélyi-medence nyugati peremén, a Torockói-hegység, valamint az

²³ Rác Tibor Ákos 2003, *i.m.*, 1-2.

²⁴ Kristó Gyula: *Magyarország története 895-1301*. Budapest, Osiris kiadó, 2006. 316.

²⁵ Háromszék kialakulását megelőzően a különböző szakirodalmi források eltérő módon vélekednek Sepsiszék, illetve esetleges fiúszékének, Miklósvárszéknek a közigazgatás-területi struktúráját illetően. Egyes szerzők Miklósvárszékét gyakran önálló fiúszékként kezelik, mások gyakran Bardóc fiúszék részeként tekintenek rá, de több esetben Sepsiszék által még a korai periódusban bekebelezett és önállósággal nem rendelkező területként is említik. Alapvetően ez a dilemma okozza azt a helyzetet, amely alapján a székely főszékeknek összes hat-hét fiúszéke volt (Miklósvárszék lenne a hetedik). Noha a kérdés izgalmas kutatási felületet jelent, jelen tanulmány első sorban nem foglalkozik ezzel a korszakkal, így nem is tér ki ennek a dilemmának a részletes bemutatására, megválaszolására.

²⁶ Györffy György: *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza II*. Budapest, Akadémia Kiadó, 1986. 646.

²⁷ Kristó Gyula 2005, *i.m.*, 85-97.

Aranyos és a Maros folyók között feküdt.²⁸ A mongol-tatár harcokban nyújtott teljesítményükért, IV. Béla a székelyeknek adományozta a szóban forgó területet, kiszakítva ezt Torda vármegyéből. Így jött létre a székelyek ötödik,²⁹ Székelyföldtől tájrajzilag elkülönült széke, amely a középkori Magyarország területén belül, a többi székely székhez hasonlóan kiváltságos terület volt. Az első ismert kiváltságlevél, amely ezen eseményekről tanúskodik az 1270-1272 közötti időszakból, V. István királytól származik, erről viszont csak IV. László király 1289-ben kiadott adománylevelének hivatkozásából tájékozódhatunk.³⁰ Aranyosszék jogtörténelmének alapjául ugyanakkor III. Endre, 1291-ben kiadott kiváltságlevele is szolgálhat, amelyben megerősíti elődeinek adományát a Kézdiszéki székelyek részére. Noha tudjuk, hogy a székelyek egy része (Sepsi, Kézdi, Orbai) a későbbi Királyföldről települt át Székelyföldre, abban nem lehetünk biztosak, hogy a már újonnan kialakított szék telepeseiről van szó az adománylevelekben. Könnyen megtörténhet, hogy a későbbi királyföldi Kézdről a székelyek még egy át nem települt része csatlakozott az előbbieken leírt csatákhoz és ők kapták adományul Aranyosszékét. Ennek legfőbb okaként, Székelyföld egységes kialakulása, pontosabban az ezt illető hosszabb periódust magába foglaló folyamat nevezhető meg, amely időszak hozzávetőlegesen a XII. század elejével vette kezdetét és nagyjából a XIII. század második feléig tartott. Mindezek mellett, kétségtelenül a Kézdiszéki székelyek ugyanazon gyökerekkel rendelkeznek.³¹ Sajnos a közigazgatás-területi egységek kialakításának idejét illetően, a bemutatottaknál pontosabb adatokról nincsenek ismereteink.

²⁸ Elekes Tibor 2016, *i.m.*, 58.

²⁹ Jancsó Benedek: Háromszék megye. In Jókai Mór (szerk.): *Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képen (20. kötet – Délkeleti Magyarország: Erdély és a szomszédos hegyvidék – A Székelyföld)*. Budapest, a magyar királyi állományomda, 1901.

Letöltés helye: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/OMMonarchia-az-osztrak-magyar-monarchia-irasban-es-kepben-1/delkeleti-magyarorszag-erdely-es-a-szomszedos-hegyvidekek-4DF2/a-szekelyfold-50C2/haromszekmegye-jancso-benedektol-51CF/>; hozzáférés: 2019.12.01.

³⁰ Szádeczky-Kardoss Lajos: *A Székely nemzet története és alkotmánya*. Budapest, Históriaantik könyvesház, 2011. 44-50.

³¹ Kolumbán-Antal József 2008, *i.m.*, 20-23.

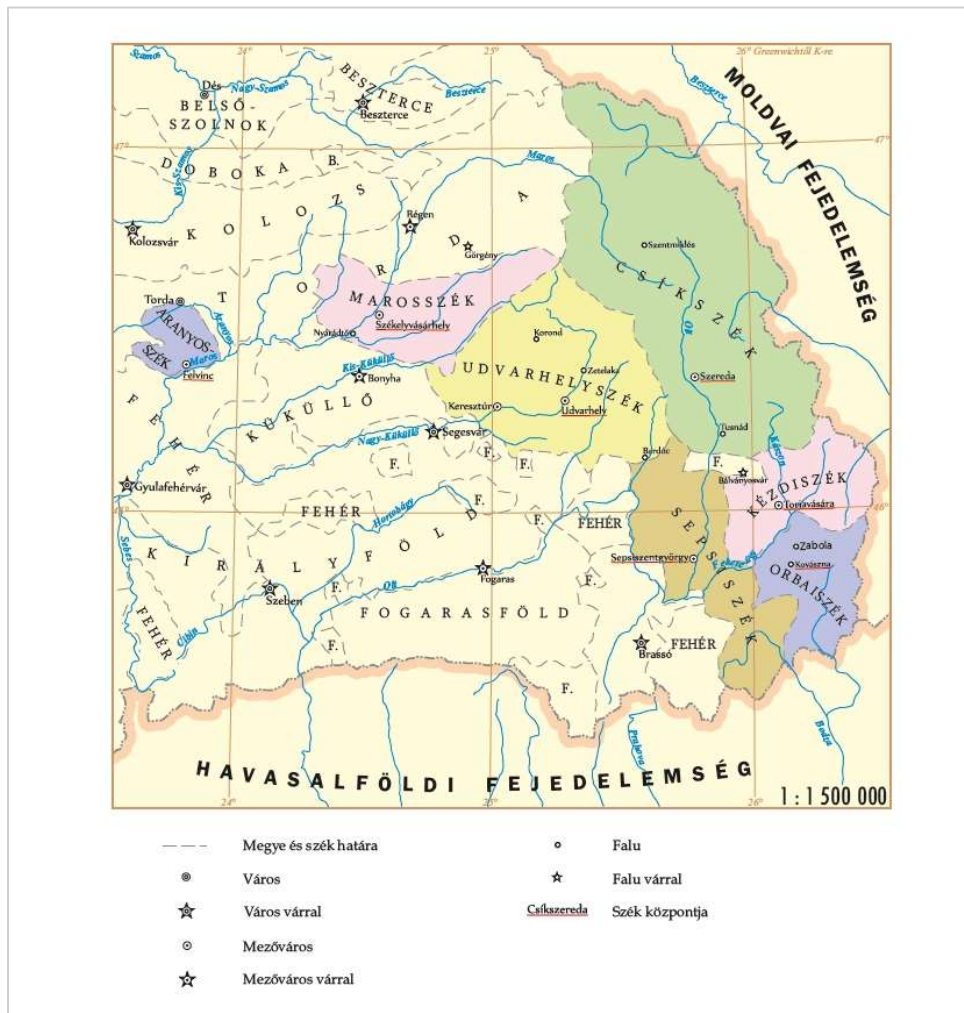
3. Ábra: Székelyek, lövők a régi Magyarországon
 Forrás: Györffy Gy. 1941

A székelyek összességét tekintve, a történelem folyamán hét fő szék (Maros-, Udvarhely-, Csík-, Seps-i, Kézdi-, Orbai- és Aranyosszék) megalapításáról van tudomásunk. A főszékek közül kiemelkedő anyaszék, tehát a közigazgatás-területi egység központja Udvarhelyszék volt.³² A főszékektől továbbá megkülönböztetésre kerültek az úgynevezett fiúszékek is, amelyek lényegileg a főszékek aleggységeit képezték, tehát kizárólag ezek tartozékául tekinthetünk rájuk. Maros-, Udvarhely-, Csík- és Háromszék is rendelkezett fiúszékekkel, amelyek száma együttvéve öt-hatra tehető.³³ Marosszék fiúszéke Szeredaszék, Udvarhelyszéké Keresztúr- és Bardócpszék, Csíkszéké

³² A meglévő és hivatkozott források alapján, érdekes módon az anyaszék sorban a második megalapított területi egység (az első Marosszék) volt. E két székely csoport nagyjából azonos időintervallumban kezdte meg a költözést/leteledést (ami akár 40-50 évet is felölelhet „a XII. század második fele”), de a meglévő információk alapján a marosszékiek hamarabb elfoglalták az új szálláshelyet.

³³ Hosszú Gábor: *A székely jog megjelenése egy róvásemlékben (diplomamunka)*. Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, 2010. 8.

Gyergyó-³⁴ és Kászonszék,³⁵ illetve Háromszéké, ezen belül az egyesülést megelőzően Sepsiszeké Miklósvárszék.³⁶ A székely társadalom, így a szék-rendszer alapegysége is a faluközösség volt.

4. Ábra: Székelyföld a XV. század első felében
 Forrás: Pribilinszky A. 2015

³⁴ Gyergyószék helyzetét illetően néhány szakirodalmi forrás gyakran eltérő módon vélekedik ennek főszéki-fiúszéki státuszáról. A dilemma alapját két főbb tényező képezi: az első, miszerint a két önálló szék, Gyergyószék és Csíkszék kialakulása nagyjából ugyan arra az időközre tehető, a másik pedig, hogy Gyergyószék több alkalommal is különvált Csíkszékétől. Mindenesetre a szakirodalom abban többnyire egyetért, hogy a XIV-XV. századtól kezdődően Gyergyószékre kizárólag fiúszékként tekintettek. Érdekesítő kutatási kérdést képezne ennek a részletnek a tisztázása, de mindez jelen tanulmány keretein túlmutat.

³⁵ Szádeczky-Kardoss Lajos: *A székely székek*. Magyar Elektronikus Könyvtár, 1986, 133-150.

Forrás: <http://mek.niif.hu/04900/04920/html/mhodonerdely0010.html>; hozzáférés: 2019.09.21.

³⁶ Háromszék kialakulását megelőzően a különböző szakirodalmi források eltérő módon vélekednek Sepsiszeké, illetve esetleges fiúszékének, Miklósvárszéknek a közigazgatás-területi struktúráját illetően. Egyes szerzők Miklósvárszékét gyakran önálló fiúszékként kezelik, mások gyakran Bardóc fiúszék részeként tekintenek rá, de több esetben Sepsiszeké által még a korai periódusban bekebelezett és önállósággal nem rendelkező területként is említik. Alapvetően ez a dilemma okozza azt a helyzetet, amely alapján a székely főszékeknek összes öt-hat fiúszéke volt (Miklósvárszék lenne a hatodik). Noha a kérdés izgalmas kutatási felületet jelent, jelen tanulmány első sorban nem foglalkozik ezzel a korszakkal, így nem is tér ki ennek a dilemmának a részletes bemutatására, megválaszolására.

A legrégebbi fennmaradt dokumentumsor, amely Székelyföld székeinek településállományát ismerteti, az 1332-1335 között felvett pápai tizedjegyzék, amelyben az akkor már létező, fizető plébániaként bejegyzett településeket tüntették fel.³⁷ Aranyosszék esetében fennmaradt egy korábbi dokumentum is, III. Endre 1291-ben kiadott kiváltságlevele, amely huszonkilenc települést nevez meg:³⁸ *Bagyun; Bogach; Chegez; Chiakoteluk; Dumburou; Eürménes; Farkaszug; Feligaz; Felvinch; Feuldivar; Fyuzeg; Hory; Hydasteluk; Igrechi; Kerchecs; Kerekygház; Ketokluk; Kuchard; Kuend; Lyukyteluk; Medyes; Muhács; Obruthusa; Polanteluk; Pordoy; Turdavár; Turuskou castrum; Wyteluk; Zetoteluk.*³⁹ Ugyanakkor a pápai tizedjegyzékben ezek közül tizenegy település van feltüntetve, mint egyházközség.

1390-ig az aranyosszéki székelység Torockó várát valameddig átnevezte Székelyvárrá, amely ezt követően elvesztette helység jellegét, ugyanekkor kialakítva Torockó települést, illetve megalapította Alsószentmihály, Aranyosrákos, Felsőszentmihály, Inakfalva, Mészkö, Sinfalva és Veresmart településeket. A XV. század kezdetéig a szék több települése is megszűnt, illetve beolvadt már létező vagy újonnan létrejövő helységekbe. Kétlak, Meggyes és Újtelek Felvinc részévé vált, Igrici, Kerekegyház és Pardé, Mészkö létrejöttékor szűnt meg, Farkasszeg és Félegyháza, Kercsedbe, Lyukitelek és Zetetelek, Földvárba, Fűszeg, Gyéresszentkirályba, míg Bogát, Bágyonba olvadt, illetve Abrudháza, Sinfalvává alakult. E folyamat végével bezárólag jött létre a történelmi Aranyosszék ma is létező 22 települése.⁴⁰

Az említett tizedjegyzék Marosozék esetében negyvenhat ma is létező, beazonosítható települést nevez meg:⁴¹ *Band; Bev; Borgene; Chakafalua; Chanad; Ernee; Feketeluk; Galambud; Gulacucha; Hazazkerek; Hudus; Hudzov; Kaal; Korunka; Kulpen; Madaras; Menes; Naradtew; Novum Forum Syculorum; Odouarfalva; Pambus; Pynar; Samsund; Sancta Anna; Sancta Anna; Sancta Cruce; Sancta Gerecia; Sancta Trinitas; Sanctus Benedictus; Sanctus Emericus; Sanctus Georgius; Sanctus Georgius; Sanctus Johannes; Sanctus Ladislaus; Sanctus Laurentius; Sanctus*

³⁷ Elekes Tibor: *Székelyföld földrajza és közigazgatása*. In: *Székelyföld története, I. Kötet (A kezdetektől 1562-ig)*, Székelyudvarhely, MTA BTK-EME-HRM, 2016. 63.

³⁸ Hegyi Géza: A pápai tizedjegyzék tévesen azonosított székelyföldi helynevei. In Sófalvi András, Visy Zsolt (szerk.): *Tanulmányok a székelység középkori és fejedelemség kori történelméből*. Énlaka – Székelyudvarhely, 2012. 97-113.

³⁹ Bágyon; Bogács; Csegez; Csákó; Dombró; Örményes; Farkasszeg; Félegyház; Felvinc; Székelyföldvár; Fűszeg; Harasztos; Hidas; Igrici; Kercsed; Kerekegyház; Kétlak; Kocsárd; Kövend; Lyukitelek; Meggyes; Mohács; Abrudháza; Aranyospolyán; Pardé; Várfalva; Toroczkószentgyörgy; Újtelek; Zetetelek, amelyek közül mára mindössze huszonkét település maradt fent.

⁴⁰ Sebők László: Aranyosvidék. *Magyarságtudomány*, 1991. 75–83.

⁴¹ Hegyi Géza 2012, *i.m.*, 97-113.

*Martinus; Sanctus Nicolaus; Sanctus Stephanus; Sanctus Symon; Swerd; Varad; Villa Karasun; Voya; Vray; Zentkiral.*⁴²

Udvarhelyszék esetében harmincöt ma is létező, beazonosítható települést találhatunk a tizedjegyzékben:⁴³ *Almas; Buguz; Dalya; de Ers; Dobov; villa Eyanis; villa Farchad; villa Galamb; Jandlaka; Kanad; villa Karasun; Kurnud; Kusmend; Lueche; villa Marie; Oduorhel; villa Potok; Sancta Crux; Sancta Elysabeth; villa Sancte Marie; Sanctus Abraam; Sanctus Georgius; Sanctus Martinus; Sanctus Michael; Sanctus Nycolaus; Sanctus Paulus; Sanctus Spiritus; Sanctus Symon; Sanctus Thomas; Solumus; villa Tarka; Voygias; Vriczheg; Zaldubus; Zathalaka.*⁴⁴

A tizedjegyzék Csíkszék esetében tizenkilenc ma is létező, beazonosítható települést nevez meg:⁴⁵ *Delna; Torku; Sanctus Cosma; Omnes Sancti; Rakus; Chik – Sumlov; névtelen; Sanctus Georgius; Sanctus Rex; Sanctus Spiritus; Sanctus Martinus; Sanctus Michael; Sanctus Nycolaus; Sanctus Nycolaus; Sanctus Symon; Sanctus Thomas; Gyargio; Kazun; Kylien.*⁴⁶

Végül Háromszék esetében összesen negyvenhét ma is létező, beazonosítható település kerül megnevezésre a pápai tizedjegyzékben:⁴⁷ *Ahch; Angelus; Arkus; Aruapotok; villa Bardach; Baroch; Belen; Besenzd; Buduk; villa Byborch; villa Bycha; Churuacun; Dalnuk; villa Elye; villa Guidonis; Hotolka; Hydueg; villa Ika; Kalnuk; Kevruspotok; Kylien; Lehmem; Lezofalua; Lizno; Moxa; Mylcosuara; Nachtond; Olazteluk; Olthzeme; Polyan; Pusulnik; Rachan; Reech; Sancta Katherina; villa Sancte Marie; Sanctus Georgius; Sanctus Johannes; Sanctus Rex; Sanctus*

⁴² A mai Mezőbánd; Székelybő; Mezőbergenye; Csókfalva; Erdőcsinád; Nagyernye; Fekete; Galambod; Gyulakuta; Harasztkerék; Széklyhodos; Harcó; Székelykál; Koronka; Mezőkölpény; Mezőmadaras; Mezőmés; Nyárádtő; Marosvásárhely; Udvarfalva; Mezőpanit; Várhegy; Mezősámsond; Marosszentanna; Nyárádszentanna; Maroskeresztúr; Szentgerice; Szentháromság; Nyárádszentbenedek; Nyárádszentimre; Erdőszentgyörgy; Marosszentgyörgy; Csittszentivány; Kebeleszentiván; Nyárádszentlászló; Kisszentlőrinc; Csíkfalva; Káposztásszentmiklós; Székelyszentistván; Nyárádszentsimon; Szövérd; Sóvárad; Nyárádkarácsonyfalva; Székelyvaja; Székelyuraly; Marosszentkirály települések

⁴³ Hegyi Géza 2012, *i.m.*, 97-113.

⁴⁴ A mai Homoródalmás; Bögöz; Székelydála; Székelyderzs; Székelydobó; Homoródjánosfalva; Farczád; Nagyalambfalva; Énlaka; Kányád; Homoródkarácsonyfalva; Korond; Küsmöd; Lövéte; Felsőboldogfalva; Székelyudvarhely; Patakfalva; Székelykeresztúr; Székelyszenterzsébet; Alsóboldogfalva; Szentábrahám (Magyarandrásfalva); Szombatfalva; Homoródszentmárton; Székelyszentmihály; Székelyszentmiklós; Homoródszentpál; Székelyszentlélek; Alsósíménfalva; Székelyszentmás; Nagysolymos; Tarcsafalva; Vargyas; Oroszhegy; Székelyszáldobos és Zetelaka települések

⁴⁵ Hegyi Géza 2012, *i.m.*, 97-113.

⁴⁶ A mai Csíkdelne; Csíkkarcfalva; Csíkközmas; Csíkmindszent; Csíkrákos; Csíksomlyó; Csíkszentdomokos; Csíkszentgyörgy; Csíkszentkirály; Csíkszentlélek; Csíkszentmárton; Csíkszentmihály; Csíkszentmiklós; Gyergyószentmiklós; Csíkszentsimon; Csíkszenttamás; Gyergyóalfalu; Nagykászon és Kilyénfalva települések

⁴⁷ Hegyi Géza 2012, *i.m.*, 97-113.

*Spiritus; Suruzno; Torya Inferior; Torya Superior; Vzun; Ysdula; Yskulnuk; Zalan; Zarahrazahca.*⁴⁸

Ezt követően Székelyföld településhálózatának bővüléséről csak az 1567-es népszámlálás összeírás nyújt pontos adatokat.

A XIII. század végétől nem csak a járási felosztás, de a regionális közigazgatás fejlődésének különböző elemei is megjelennek Magyarország teljes területén, mind Szlavóniában, Horvátországban, a bánságokban, mind Erdélyben is. Ez a tendencia alól a különböző autonóm régiók, így Székelyföld egésze is kivételt képez. A középkori Magyarország területének nagy részéhez képest, noha nem egyedülként, de a sajátos közigazgatás-területi struktúráját, a hagyományos szék-rendszer egységeit, illetve ennek alegységeit működtetik tovább.⁴⁹

Az 1526-os mohácsi csatavesztést, majd az ország három részre szakadását követően az önálló Erdélyi Fejedelemség, amelynek részét képezte a történeti Székelyföld egésze is, a magyar nemzeti hagyományok folytatója volt. Valószínűsíthetően ez a tény nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy nem történt jelentős közigazgatási átszervezés a területen, így Székelyföld megőrizhette korábbi közigazgatási önállóságát ellátva katonai kötelezettségeit is. Ugyanakkor a székelyföldi közigazgatás-területi struktúra átalakulása valamikor már a XV. század folyamán kezdetét veszi, amikor is a korábbi székely nemzetségi-társadalmi berendezkedés bizonyos mértékben elkezd átrendeződni. A hagyományos székely rendi-társadalomban a katonáskodás, illetve a vagyoni különbség előbb két, majd három rendet (*trium generum siculi*) hozott létre. Kezdetekben a lófő- (*primipilus*) és a közszékelyek (*pixidarius*) rendjei léteztek, majd a lófőszékelyek közül kiemelkedett a harmadik rend is, a főrendűek (*primor*).⁵⁰ A XV. századi székely nemzetségi-társadalmi berendezkedés átrendeződésének oka a korabeli székely rendek közötti egyre szélesedő különbségekben keresendő, illetve az egymással szembeni túlkapásokban, visszaélésekben nyilvánul meg. Első sorban a nemesség és a lófők viszonya, hozzáállása változott

⁴⁸ A mai Nagyajta; Angyalos; Árkos; Árapatak; Bardóc; Barót; Bölön; Sepsibesenyő; Sepsibodok; Bibarcfalva; Bitá; Alsócsernáton; Dálnok; Illyefalva; Gidófalva; Hatolyka; Hídvég; Ikafalva; Kálnok; Sepsikőrőspatak; Kilyén; Lemhény; Lécfalva; Lisznyó; Maksa; Miklósvár; Nyújtód; Olasztelek; Oltszem; Kézdiszentkereszt; Kézdikővár; Nagybacon; Réty; Szentkatolna; Szemerja; Sepsiszentgyörgy; Sepsiszentiván; Sepsiszentkirály; Kézdiszentlélek; Nagyborosnyó; Altorja; Feltorja; Uzon; Ozsdola; Esztelek; Zalán és Szárazajta települések

⁴⁹ Kordé Zoltán: Katonai kötelezettséggel tartozó és kiváltságolt népelemek a középkori Magyar Királyságban. In: *Székelyföld története, I. Kötet (A kezdetektől 1562-ig)*. Székelyudvarhely, MTA BTK-EME-HRM, 2016. 73-88.

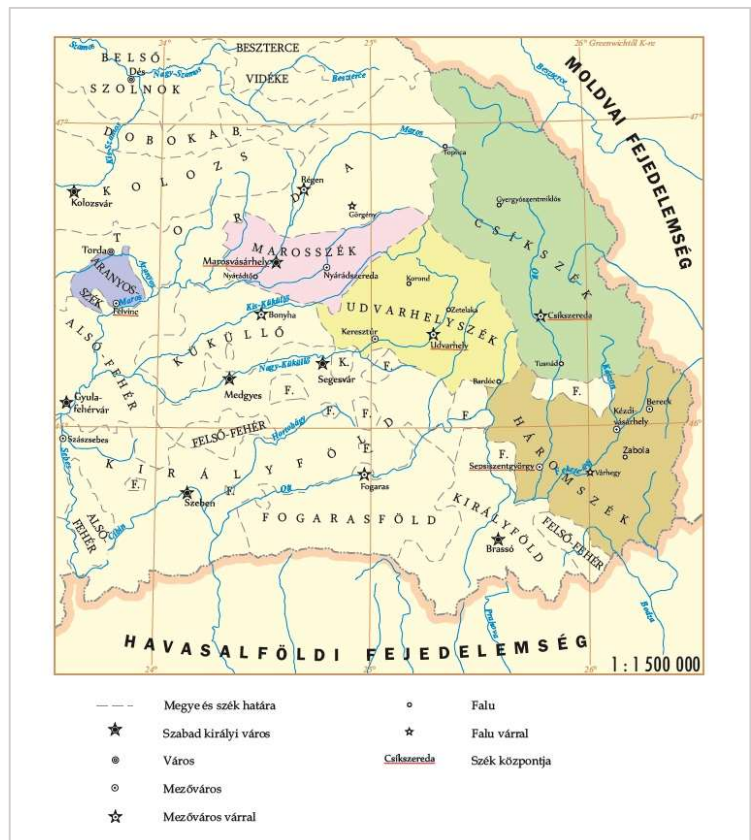
⁵⁰ Kolombán-Antal József: *Székely honfoglalás, avagy mikor költöztek a székelyek a Kárpát-medencébe?* Székelyudvarhely, Litera-Veres kiadó, 2008. 30-32.

a közsékelyekkel szemben. Annak érdekében, hogy a megnövekedett feszültségeket csillapítsa, ugyanakkor megőrizze a székelység harcértékét, az uralkodó hatalom, különböző rendelkezések által igyekezett befolyásolni ezeket a belviszályokat. A korabeli történelmi kontextus, illetve e szabályozások hosszas folyamata együttesen, végül is a székelyek adóterheinek növelésében, gyakori hadba hívásukban és az elkobzott birtokok idegeneknek való adományozásában csúcsosodott ki, amely megszüntette a zárt társadalmi rendszerüket. Ezek a feszültségek, illetve a régóta elégedetlenséget okozó közigazgatási reformok vezettek az 1562-ben kitört székely felkeléshez, amely megmozduláshoz a hét székely szék közül hat csatlakozott (egyedülként az aranyosszéki székelyek képeztek kivételt) azzal a célkitűzéssel, hogy visszaállítsák a korábbi szabadságjogaikat. A felkelés előzményeként Habsburg Ferdinánd székelységnek tett ígéretei, illetve a dálnoki származású Székely Antal, János Zsigmond ellenes bujtotgatása is szerepet játszott.

A közsékely tábor Székelyudvarhelyen gyűlt össze, ahol az eseményt székely „nemzeti” gyűléssé nyilvánították és megválasztották vezéreiket. Fővezérként a pálfalvi Nagy György került megválasztásra két társával, Gyepesi Ambrussal és Bán Andrással együtt. Közvetlen a gyűlést követően, a tábor követeket küldött Segesvár, Kőhalom és Medgyes szász székekhez abban reménykedve, hogy ezek csatlakoznak felkelésükhöz. A csíkszéki Ember János és a sepsiszéki Kovács György is csatlakozott a küldöttséghez, viszont a székely követeket a szász patriciátus letartóztatta és János Zsigmond elé küldte. A tábor útja Székelyudvarhelyről Segesvár irányába indult, majd mellette a székely felkelők serege két részre oszlott. A nagyobb had, élén Nagy Györggyel és Gyepesi Ambrussal a Holdvilág melletti réten, míg a kisebb Bán András vezetésével az Ákosfalva melletti réten ütött tábor. Az utóbbi sereg ismét két részre oszlott, amelynek egy része Szászrégen irányába indult tovább. A székely tábor, akárcsak a parasztháborúk idején, megtámadta a nemesi birtokokat és üldözőbe vette a menekülő nemeseket. A dúlások láttán az erdélyi nemesség János Zsigmond köré csoportosult, amely fejedelmi hada sikeresen leverte az elszigetelt és több seregestben harcoló székely felkelőket.⁵¹

⁵¹ Demény Lajos: *Székely felkelések a XVI. század második felében*. Bukarest, Politikai könyvkiadó, 1976. 37-52.

Azt követően, hogy János Zsigmond hada leverte a székely felkelőket, a király országgyűlést hívott össze, amelyre parancs által idézte meg a felkelő székelyek küldötteit.⁵² A székely küldöttek megjelentek az országgyűlésen, ugyanakkor szék szerint mindannyian panaszt nyújtottak be, amely alapján János Zsigmond kénytelen volt megállapítani, hogy a felkelést a székely közösség bizonyos fokú elnyomása okozta. Ennek ellenére az 1562. június 20-án megtartott segesvári országgyűlés eredményeként jelentősen csorbították a székely autonómiát, valamint eltörölték a székelység egészére vonatkozó nemesi jogokat és az addig fennálló székely társadalmi rendet, bevezetve a nemes-jobbágy kétpólusú társadalmi szerkezetet.⁵³ Továbbá a székelyek féken tartása végett, saját munkaerejüket felhasználva megépítették Várhegyen a Székelybánja várat és Székelyudvarhelyen a Székelytámadt várat.⁵⁴ Ugyanerre az évre, illetve nagy valószínűséggel ugyanerre az eseményre vezethető vissza Sepsi-, Kézdi- és Orbaiszék hivatalos egyesülése is.

5. Ábra: Székelyföld a XVII. század első felében
Forrás: Pribilinszky A. 2015

Ekkorra Maros-szék településhálózata az 1567-es népességi összeírás által biztosított adatok alapján negyvenhatról százharminckettőre, Udvarhelyszék esetében harmincöttről százhuszonkilencre, Csík-szék esetében tizenkilencről ötvenhatra és az ekkor már Háromszékként említett szék esetében negyvenhéttről kilencvenhétre emelkedett, beleértve a fiúszékeken

⁵² Demény Lajos 1976, i.m., 37-52.

⁵³ Balogh Judit: *A székely nemesség kialakulásának folyamata a 17. század első felében*. Kolozsvár, Az Erdélyi Múzeum Egyesület kiadása, 2005. 38-62.

⁵⁴ Demény Lajos 1976, i.m., 37-52.

megalakult helységeket is.⁵⁵ Aranyosszék településhálózata az 1567-es népszénelési összeírás által biztosított adatok alapján nem változott a XV. század kezdetéig kialakult közigazgatás-területi struktúrájához képest.⁵⁶

3. Székelyföld közigazgatása a Habsburg Birodalom részeként

A meglévő források alapján, a történelmi Udvarhelyszék területén belül először a XVII. század első felében került kialakításra járás-rendszer, amely tendencia valószínűleg általánosítható Székelyföld teljes területére vonatkoztatva. Ekkor az említett szék településeit nyolc járásra osztották, amelyek az Almási, Bögözi, Böződi, Etédi, Fancsali, Kénosi, Lengyelfalvi és Vargyasi járás megnevezéseket viselték.⁵⁷

A közigazgatás-területi struktúra átalakításának lehetősége Buda visszafoglalását követően vetődött fel ismét, amikor is az ország nagy része felszabadult a török hódoltság alól. 1687-ben Székelyföld, a történelmi Erdély további területeivel együtt a Habsburg Birodalom részévé válik, ekkor még megtartva bizonyos mértékben a régió korábban kiépült önállóságát. Ebben a korszakban az 1711-es szatmári békével bezárólag, a háromszéki székelyek többsége, a csíkszéki társaik egy részével együtt, első sorban a lakhelyük földrajzi elhelyezkedése miatt katonai szolgálatot teljesítettek a katonai végvidékeken, illetve kerületi főkapitányságok valamelyikén, amely szolgálatnak fejében különböző kiváltságokat élveztek.⁵⁸ Kiváltságaik azt követően is megmaradtak, hogy katonai szolgálatot már nem kellett teljesíteniük.⁵⁹ Ugyanebben az időszakban a csíki székelyek egy másik csoportja a kurucok mellett szállt hadba a császári seregek ellenében.

A XVIII. század első jelentős mozzanataként Székelyföld közigazgatás-területi struktúrájának átalakítását illetően, a Habsburg Birodalom által kialakított speciális katonai-közigazgatási terület létrehozása nevezhető meg. Ennek alapját Mária Terézia rendelete képezte,

⁵⁵ Szabó Károly – Szádeczky-Kardoss Lajos – Barabás Samu (szerk.): *Székely oklevéltár 1219-1776, III-IV. kötet*. Budapest, A Magyar Tudományos Akadémia kiadása, 1934. 526.

⁵⁶ Sebők László 1991, *i.m.*, 75-83.

⁵⁷ Hajdú Zoltán: Erdély történetileg változó államföldrajzi problematikája: közigazgatási régió, részállam, önálló állam, államrész? In: *A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben*. Csíkszereda, Székelyföld 2000 Munkacsoport, 2001. 215-216.

⁵⁸ B. Szabó János: A székelyek katonai szerepe Erdélyben a mohácsi csatától a Habsburg uralom megszilárdulásáig (1526-1709). In Nagy József (szerk.): *Határvédelem évszázadai Székelyföldön, Csíkszék és Gyimesek vidéke*. Sepsiszentgyörgy, Szépvízért egyesület, 2018. 106-152.

⁵⁹ Ember Győző: Magyarország közigazgatása, 1711-1765. *Levéltári Közlemények*, 54. (1983), 86-88.

amelynek értelmében 1762-1764 között kialakításra kerültek a katonai végvidékek vagy határőrvidékek, illetve ezen belül megszervezésre került az erdélyi határőrezred, amely elsősorban az ismételt török támadások miatt vált szükségessé.⁶⁰ 1763-ban Mária Terézia a székely határőrség felállítását azzal indokolja, hogy szükség van a szisztematikus ellenőrzésre, ami a határszéli szorosokat, álutakat és havasi ösvényeket illeti, de a közbéke oltalmazására, a csempészet megakadályozására és a pestis elterjedésének meggátlására is egyaránt.⁶¹ A katonai területszervezés elődjét a XVI. századi török háborúk idején kialakított, az Adriai-tengertől Erdélyig húzódó egységes védelmi rendszer képezte.⁶²

A magyar-török határszakaszon hat katonai végvidéket, határőrvidéket (Horvát vagy Károlyvárosi, Szlavóniai vagy Varasdi, Báni, Szerémi vagy Magyar, Bánsági és Erdélyi határőrvidék) alakítottak ki, amelyek közül az úgynevezett Erdélyi végvidék képezte a legkeletibb létesítményt. Ez két nagyobb egységre tagolódott, amelyek közül az egyik az 1762-1764 között felállított Székely ezred, illetve a másik az 1766-ban létrehozott Oláh ezred volt.⁶³ Továbbá mind a székely, mind az oláh ezred két-két gyalogezredre tagolódott, illetve a székelység esetében egy lovasezred is kialakításra került. A tervek szerint az Oláh ezred keretén belül is kialakítottak volna egy lovasezredet, de végül ez nem valósult meg. A Székely ezred a 14. Első Székely ezredből (*Erstes-Szekler Regiment*), illetve a 15. Második Székely ezredből (*Zweites-Szekler Regiment*) állt, amelyek területei teljes pontossággal nem meghatározhatóak.

A 14. Első Székely ezred kiterjedése nagyjából Csíkszék térségét ölelte fel, székhelye pedig Csíkszereda volt, de ugyanakkor Udvarhelyszék bizonyos területei is ennek a részét képezték.⁶⁴ A csíkszéki székelység esetében a határőrvidék kiépítése nem volt akadálymentes, mivel az itt élők szembeszegültek a felülről jövő, centralista kezdeményezéssel. Ennek az ellenállásnak a következménye a „madéfalvi veszedelemként” ismert vagy „Siculicidiumként” is emlegetett 1764-

⁶⁰ Csikányi Tamás 2016, *i.m.*, 351-352.

⁶¹ Szádeczky-Kardoss Lajos: *A székely határőrség szervezése 1762-64-ben. Okirattárral, 1761-1790.* Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1908. 127.

⁶² Pálffy Géza: A török elleni védelmi rendszer szervezetének története a kezdetektől a 18. század elejéig. *Történelmi szemle*, 38. (1996), 163-218.

⁶³ Szentgyörgyi Tamás: A Magyar Királyság határvédelmi rendszerének kiépítése: 16-18. Század. *Quot Capita, Tot Sententiae - A Batthyány Lajos Szakkollégium Tanulmánykötete*, 2013. 183-187.

⁶⁴ Gyémánt Richárd 2017, *i.m.*, 73-82.

es,⁶⁵ a székelység körében végzett mérszárlásban csúcsosodott ki.⁶⁶ A 15. Második Székely ezred területe nagyjából Háromszék térségét és Udvarhelyszék bizonyos területeit ölelte fel, székhelye pedig Sepsiszentgyörgy volt.⁶⁷ Az így kialakított székely gyalogezred 1769-ben került a birodalmi gyalogezredek közé és a 74. sorszámot kapta.⁶⁸ Azt, hogy ki töltött be gyalogos, illetve lovas tisztséget a székelyek őseinek rendi-társadalmi helyzete határozta meg.⁶⁹ Marosszék és Aranyosszék a földrajzi elhelyezkedésük miatt nem voltak részei a speciális katonai-közigazgatási területnek.

A Székelyföldet is nagymértékben befolyásoló, következő közigazgatás-területi reform ugyancsak Mária Terézia nevéhez fűződik, ő ugyanis 1768-ban egységes keretbe foglalta a vármegyei igazgatás rendszerét. Nem sokkal ezt követően e reform alapján sikerült II. Józsefnek megvalósítania az addigi osztrák központosító törekvéseket, miszerint az általa elképzelt, felülről vezérelt modernizáció érdekében megszüntette a nemesi vármegyék autonómiáját. A megyék területbeosztását illetően Erdélyt, beleértve Székelyföldet is - noha megszilárdította a Magyarországtól való különállásában - három kerületre osztotta, amely révén megváltoztatta a közigazgatás teljes területi hierarchiáját (a járás, megye, régió rendszert).⁷⁰ 1785-1787 között lezajlik a közigazgatási reform tervének gyakorlatba ültetése, amely a racionalizálás érdekében újrendezte a megyei területbeosztást.⁷¹

Erdélyben, beleértve Székelyföldet is a következő három kerület került kialakításra, amelyek az 1786-1790 periódusban az alábbiakban látható formában működtek:

1. Szebeni kerület, Kemény Farkas biztos irányításával;
2. Fogarasi kerület, Michael von Bruckenthal biztos irányításával;
3. Kolozsvári kerület, Teleki Ádám biztos irányításával.

⁶⁵ Önmagában a határőrvidék erőszakos kialakításának ténye mellett, ez a kezdeményezés jelentős mértékben megosztotta a székely közösséget, egymástól eltérő társadalmi szerepeket rendelve a különböző székek lakosainak. Úgy véljük, hogy Székelyföld történetében ez a mozzanat nevezhető meg elsőként a székely disszimilációs folyamat kialakulását illetően, amely visszafordíthatatlan hatása ma Aranyos- és Marosszék esetében látható a legjobban. Az említett székek lakosainak többsége ma nem tartja magát székelynek vagy székely eredetűnek, de Csík-, Három- és Udvarhelyszék sem kezeli székelyként az előbb megnevezett területeket és azok lakosait.

⁶⁶ Gyémánt Richárd 2017, *i.m.*, 76-82.

⁶⁷ Gyémánt Richárd: A katonai határőrvidék vázlatos történelme és „statisztikája”. *Aracs*, 17. (2017), 73-82.

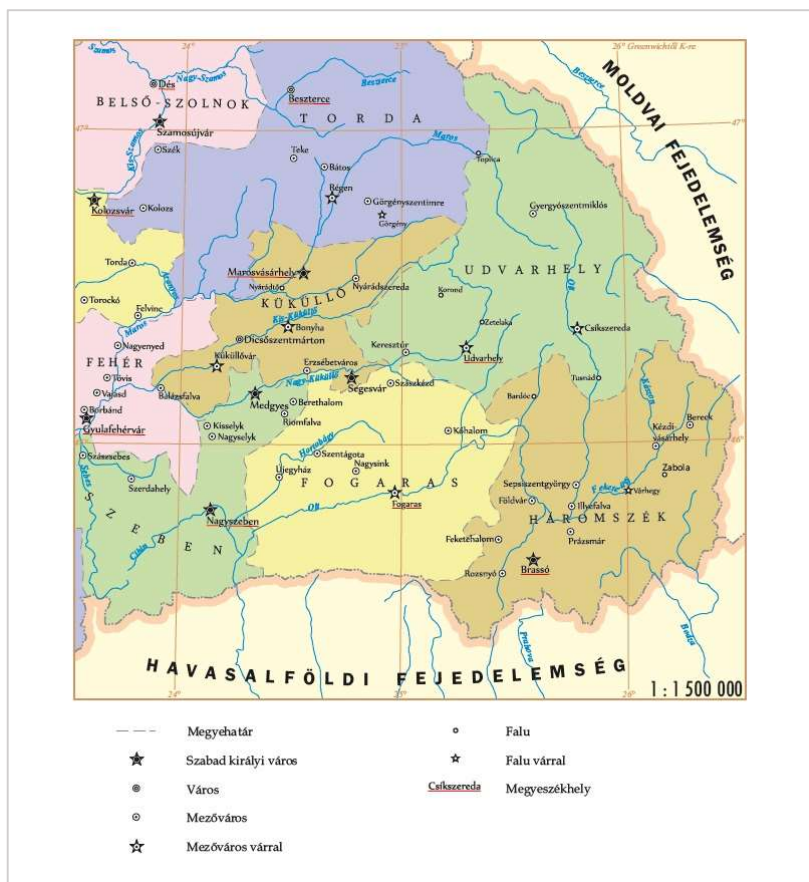
⁶⁸ Csikányi Tamás *i.m.*, 351-352.

⁶⁹ Balogh Judit 2005, *i.m.*, 14-18.

⁷⁰ Hajdú Zoltán 1996, *i.m.*, 5-21.

⁷¹ Hajdú Zoltán 2001, *i.m.*, 215-216.

Székelyföld öt székét felosztották a három kerület között, megbontva ezzel területi és kulturális egységét.⁷² A történelmi Marosszéket, Szereda fiúszék területével együtt összevonták Küküllő vármegyével, így létrehozva az új Küküllő megyét. Megyeközpontja Marosvásárhely lett, amely esetben a hajdani székközpont nem vesztett a jelentőségéből. Udvarhelyszéket összevonták Csíkszékkel, beleértve Gyergyó fiúszék területét, ezzel létrehozva Udvarhely megyét, amelynek megyeközpontja Székelyudvarhely lett, megerősítve a hajdani székközpont jelentőségét, de ezzel egy időben megfosztva ettől a szereptől Csíkszeredát, Csíkszék eddigi székközpontját.⁷³ A történelmi Csíkszékhez tartozó Kászon fiúszéket, illetve a történelmi Udvarhelyszékhez tartozó Bardóc fiúszéket a szász többségű Brassó vidékével, valamint Felső-Fehér megye területeivel együtt az újonnan kialakított Háromszék megyéhez csatolták, amelynek megyeszékhelye Brassó lett, ezzel csökkentve a hajdani székközpont, Sepsiszentgyörgy jelentőségét. Udvarhelyszék és Csíkszék az így kialakított Udvarhely megyén belül, illetve Háromszék megyével együtt a fogarasi kerületbe került beosztásra.⁷⁴ Végül

6. Ábra: Székelyföld 1783 és 1790 között
 Forrás: Pribilinszky A. 2015

Aranyszéket összevonták a hajdani Kolozs, illetve Torda megye nyugati részeivel, ezzel létrehozva az új Kolozs megyét, amelynek megyeközpontja Kolozsvár lett, megfosztva ettől a

⁷² Hajdú Zoltán 1996, *i.m.*, 5-21.

⁷³ Hermann Gusztáv Mihály 2001, *i.m.*, 61.

⁷⁴ Hermann Gusztáv Mihály: A székelység II. József idején. In: *Székelyföld története, II. Kötet (1562-1867)*. Székelyudvarhely, MTA BTK-EME-HRM, 2016. 406-417.

szereptől Felvincet.⁷⁵ Kolozs vármegye, amely magába foglalta a hajdani Aranyosszék teljes területét is, ezt követően a kolozsvári kerületbe került beosztásra.⁷⁶

Amint az megfigyelhető az újragondolt közigazgatás-területi rendszerrel kapcsolatban, kialakításakor első sorban a jelentősebb földrajzi szempontokat veszik figyelembe, mellőzve a történelmi hagyományokat, illetve a régi területi beosztásokat, ezzel szembeállítva a hagyományos székek székhelyeit.⁷⁷

Az imént említett három kerület élére egy-egy királyi biztost neveznek ki, amelyek lényegében főispáni hatáskört töltenek be, míg minden megye élére egy-egy alispán kerül. A királyi biztosok hatásköréhez tartoztak a megyei gyűlések összehívásai; az adó és a kvártély begyűjtése; az összeírások kivitelezése (conscriptio); a tolerancia megszilárdítása, a vallás és az iskolaügy megszervezése, illetve működtetése; a kereskedés, lótenyésztés és urbér szabályozása; a telepítés, illetve a cigányok ügye; a vízkárok elleni védelem kialakítása, a hajózás szabályozása, a folyók medrének tisztítása, a hajóvontató-utak és országutak felügyelete, illetve a posták működtetése. Ugyanakkor minden biztos maga rendelkezhetett a katonasággal, ők gyakorolták a királyi fenntartott jogokat a büntető törvénykezésben, illetve a király nevében elfoghattak akár nemes származású, akár mágnás bűnözőt is. A királyi biztos mellett, minden megye élére egy-egy alispán került. Az alispánok hatásköréhez tartozott az adott megye pénzügye, az igazságszolgáltatás, leszámítva a bűnügyeket, illetve a tulajdonképpeni adminisztráció. Ezt illetően az alispánok munkáját segítették az alszolgabírók élükön a főszolgabíróval, az ülnökök, a pénztárnok és az adószedők, a főadószedő vezetésével. Hatáskörük a városokra egyaránt kiterjedt a királyi biztossal egyetemben.⁷⁸

1790-ben, II. József a halálát megelőzően visszavonta a közigazgatásra vonatkozó rendeleteit, visszaállítva az ezt megelőző közigazgatás-területi struktúrát.⁷⁹

⁷⁵ Pop Ioan-Aurel: Kolozs megye – történelmi szeletek. In Ioan-Aurel Pop – I. Maxim Danciu (szerk.): *Județul Cluj/Kolozs megye/ Cluj County/ Kreis Klausenburg*. Cluj-Napoca, ed. Tribuna, 2008. 44-45.

⁷⁶ Hermann Gusztáv Mihály 2016, *i.m.*, 406-417.

⁷⁷ Bereznay András: *Erdély történetének atlasza*. Budapest, Méry Ration kiadó, 2011. 223.

⁷⁸ Szilágyi Sándor: *A Magyar Nemzet Története. VIII. Kötet: Magyarország története a Szatmári Békétől a Bécsi congressusig (1711-1815)*. Budapest, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt, 1898. 233-240.

⁷⁹ Szántay Antal: II. József kerületi biztosai. *Századok*, 148. (2014), 1171-1185.

4. Székelyföld közigazgatása II. József halálától az 1867-1886 között zajló közigazgatási egységesítés életbelépéséig

Székelyföld esetében 1790-1850 között a gazdasági-társadalmi változások és a településhálózat fejlődésének kereteit a hagyományos székek rendszere biztosította, amely az öt történelmi székely székből (Maros, Udvarhely, Csík, Háromszék és Aranyos), illetve a főszékek fiúszékeiből állt. A meglévő források alapján, a történelmi Székelyföld területén megszervezett XVII. századi járás-rendszert először a XVIII. század elején alakítják át.

Az 1848-1849-es forradalom, illetve szabadságharcig Marosszék területén összesen nyolc, Udvarhelyszék területén kilenc, Csíkszék esetében összesen négy, Háromszék területén összesen öt, illetve Aranyosszék esetében összesen két járást hoznak létre. Marosszék járásai a Mezőbándi, Mezősámsondi, Szováta, Jobbágyfalvi, Nyáradgálfalvi, Nyárádselyei, Székelyabodi és Székelykáli megnevezéseket viselték. Udvarhelyszék a Bögözi, Böződi, Etédi, Farcádi, Homoródi, Keresztúri, Oláhfalvi, Parajdi és Patakfalvi járásokat foglalta magába. Továbbá kiemelendő, hogy ekkor Bardóc fiúszék különálló közigazgatás-területi alegységet képezett és egy járásba sem került besorolásra. Csíkszék járásai az Alcsíki, Felcsíki, Gyergyói és Kászoni megnevezéseket viselték. Háromszék a Feketeügy-melléki, Olt-melléki, Alsó, Felső és Orbai járásokat foglalta magába. Ugyanakkor, Udvarhelyszékhez hasonlóan Háromszék is rendelkezett egy különálló közigazgatás-területi alegységgel, Miklósvár fiúszékkel. Aranyosszék járásai az Alsó-, illetve a Felsőjárás megnevezéseket viselték.⁸⁰

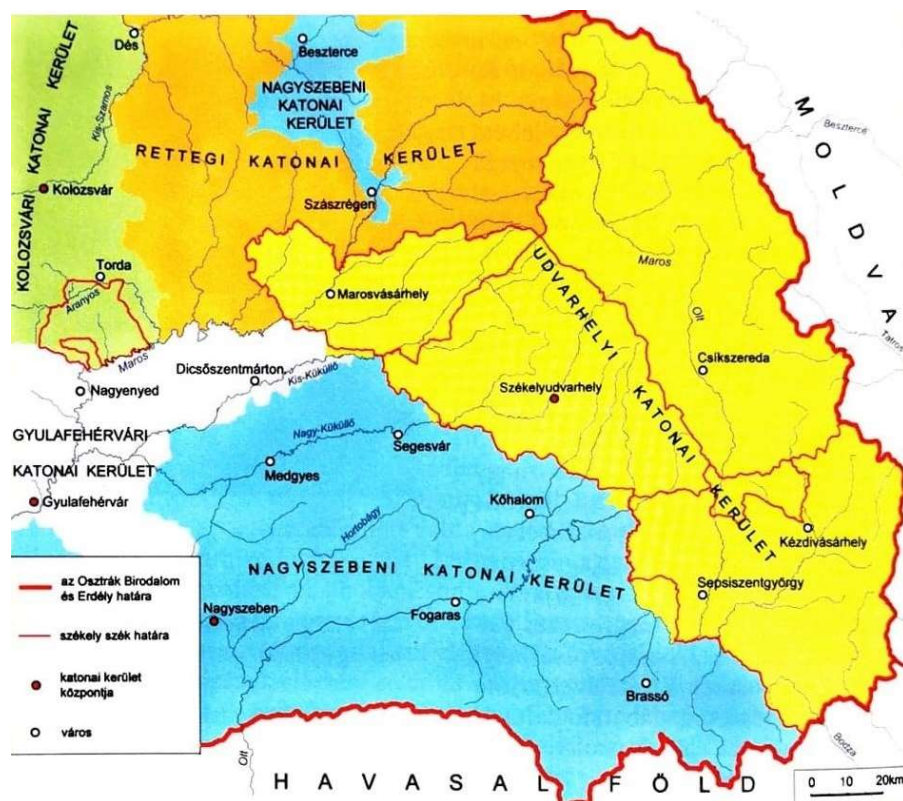
Az újabb változást az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc leverése hozta el, amely következtében 1850-ben újabb, egyelőre ideiglenes közigazgatási reformra került sor. A székelység nagy része a forradalmat kezdettől Habsburg ellenes szabadságharcként értelmezte, amelynek leverését követően az újonnan kidolgozott és gyakorlatba ültetett közigazgatás-területi berendezkedés az 1786-1790 között működő kerületrendszerre idézte fel, mondhatni ennek folytonosságát képezte.⁸¹ Ugyanakkor az említett, múltbeli rendszerhez képest jelentős eltérések figyelhetők meg az újonnan kidolgozott és gyakorlatba ültetett közigazgatás-területi berendezkedéssel kapcsolatban, hangsúlyozva az etnikai hovatartozás kérdését, továbbá a megye-

⁸⁰ Herner János: *Erdély és Részek térképe és helységnévtára*. Szeged, József Attila Tudományegyetem, 1987. 109.

⁸¹ Dávid Gyula – Egyed Ákos – Kötő József: *Kossuth Lajos és Erdély*. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum Egyesület, 2004. 30-34.

, járás- és községi átszervezéseket egyaránt. A császári sereg győzelmét követően, tehát Székelyföld teljes területén katonai közigazgatást vezettek be. Előzetesen az úgynevezett „vidékek” kerültek kialakításra, majd 1851-ben Erdély területén öt közigazgatási kerületet hoztak létre. Az új közigazgatási egységek létrehozásával párhuzamosan elkezdtek felszámolni az erdélyi határőrvidéket, de ez a folyamat csak az 1876-os közigazgatási átszervezés gyakorlatba ültetésével ért véget.⁸²

Székelyföld területének nagy része, Aranyosszék kivételével, előbb az így kialakításra került Udvarhelyi vidék részévé vált, amelynek élén August Heydte báró állt. Ezt követően mind a négy szék a Marosvásárhelyi kerületbe kerül átszervezésre, amelynek területe megegyezik a közvetlen ezt megelőzően kialakított udvarhelyi vidék területével. A Marosvásárhelyi kerületen belül Marosszék összes települése a marosvásárhelyi járásba, Udvarhelyszéké az udvarhelyi járásába, Csíkszéké a csíkszeredai járásba, Háromszéké a sepsiszentgyörgyi járásba került újraelosztásra. A történések jelentős és egyértelmű velejárójaként Székelyudvarhely, Csíkszereda és Sepsiszentgyörgy központi szerepének elvesztése emelhető ki. Az egyedüli kivételt képező Aranyosszék ez alapján, elkülönülve a többi székely széktől, a Kolozsvári vidék részévé vált, majd azt követően, hogy a „vidék” elnevezés „kerületté”

7. Ábra: Székelyföld és térsége 1850-ben
Forrás: Elekes T. 2016

A Marosvásárhelyi kerületen belül Marosszék összes települése a marosvásárhelyi járásba, Udvarhelyszéké az udvarhelyi járásába, Csíkszéké a csíkszeredai járásba, Háromszéké a sepsiszentgyörgyi járásba került újraelosztásra. A történések jelentős és egyértelmű velejárójaként Székelyudvarhely, Csíkszereda és Sepsiszentgyörgy központi szerepének elvesztése emelhető ki. Az egyedüli kivételt képező Aranyosszék ez alapján, elkülönülve a többi székely széktől, a Kolozsvári vidék részévé vált, majd azt követően, hogy a „vidék” elnevezés „kerületté”

⁸² Deák Ágnes: A közigazgatás és igazságszolgáltatás szervezete. In: *Székelyföld története, II. Kötet (1562-1867)*. Székelyudvarhely, MTA BTK-EME-HRM, 2016. 628-635.

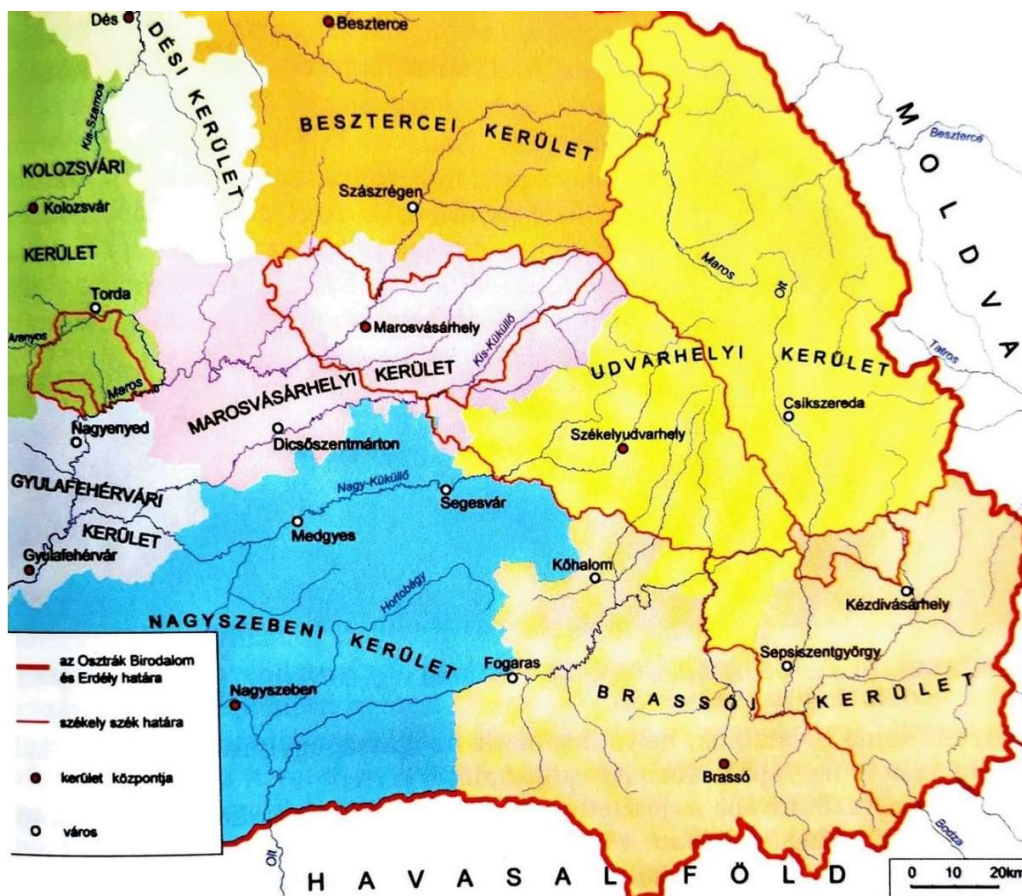
alakul, a Kolozsvári kerület része lesz. Aranyosszék és ezen belül Felvinc ezáltal elveszíti jelentőségét.⁸³

A továbbiakban, a katonai közigazgatás kerületrendszerén belül módosították a járásrendszert is, létrehozva a körzet és alkörzet alegységeket. Marossszék hajdani nyolc járása helyett, négy katonai alkörzet került kialakításra, amelyek a Kibédi, Mezőkövesdi, Székelykáli és Székelyvajai megnevezéseket kapták. Az újonnan kialakított Csíkszeredai körzet hajdani négy járása helyett, három katonai alkörzet került megszervezésre, amelyek a Csíkszépvízi, Csíkbánfalvi és a Gyergyószentmiklósi megnevezéseket viselték. Háromszék körzet esetében, ennek hajdani hat járása helyett, négy katonai alkörzet került kialakításra, amelyek az Uzoni, Kézdivásárhelyi, Nagyborosnyói és Nagyajtai megnevezéseket kapták. Udvarhelyszék és fiúszékeinek esetében került sor a legjelentősebb módosításokra, miszerint ezek települései a Marosvásárhelyi kerület, Udvarhelyi, Sepsiszentgyörgyi és Marosvásárhelyi körzeteibe kerültek átszervezésre. Ezen belül, az így kialakított Udvarhelyi körzet, a hajdani Udvarhelyszék kilenc járás helyett négy újonnan kialakított katonai alkörzetbe kerültek újraelosztásra. Az így létrejött alkörzetek a Baróti, Keresztúri, Makkfalvi és Udvarhelyi megnevezéseket kapták. Aranyosszék települései, a Kolozsvári kerület, Tordai körzetébe kerültek átszervezésre. A szék hajdani két járása helyett, két katonai alkörzet került kialakításra, amelyek a Felvinci és a Torockói megnevezéseket viselték.

1854-ben véglegesítették az 1850-ben kezdeményezett reform révén kialakított közigazgatási struktúrát, amely csupán 1860-ig volt érvényben. Az említett periódusban a történelmi Marossszék, Udvarhelyszék, Csíkszék és Háromszék, illetve fiúszékeik települései a Marosvásárhelyi kerület részét képezik. Aranyosszék esetében, ennek települései továbbra is a Kolozsvári kerület részét képezik, viszont az alkörzetek beosztása módosul. Ennek következtében a hajdani szék települései a Bágyoni, illetve a Tordai alkörzetbe kerülnek újraelosztásra.⁸⁴

⁸³ Deák Ágnes 2016, *i.m.*, 628-635.

⁸⁴ Fényes Elek: *Ausztriai Birodalom statistikája és földrajzi leírása*. Pest, Heckenast Gusztáv, 1857. 669.

8. Ábra: Székelyföld és térsége 1854-1860 között
 Forrás: Elekes T. 2016

Székelyföld székei, mint különálló közigazgatás-területi egységek utoljára a Marosvásárhelyi Katonai Kerület megszűnését követő időszakban léteztek, 1860-1876 között, amely időszakban a történelem során utoljára kerül alkalmazásra a hagyományos székelyföldi közigazgatási rendszer.⁸⁵ Ugyanakkor ezen időszakban Udvarhelyszék esetében a szék települései hat újonnan kialakított járásba kerültek beosztásra, amelyek az Etédi, Homoródi, Korondi, Olasztelki, Székely-keresztúri és Udvarhelyi járás megnevezéseket viselték.⁸⁶ A további négy szék esetében a XVIII. században kialakított közigazgatási berendezkedés volt érvényben a hajdani járásbeosztással.

⁸⁵ Elekes Tibor – Gyenizse Péter: A földrajzi tényezők és a közigazgatás kapcsolatrendszere Erdélyben. *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, 11. (2014), 119-121.

⁸⁶ Elekes Tibor: A településhálózat és a közigazgatás változásainak néhány jellemzője Hargita megye délnyugati részében 1333-tól napjainkig. In Papp Kincses Emese – Kassay János – Kánya József (szerk.): *A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben*. Csíkszereda, 2001. 103-109.

Az 1867-es kiegyezéssel létrejött az Osztrák-Magyar Monarchia, amelynek keretén belül Magyarország elsődleges célként fogalmazta meg a történeti-területi struktúrák rendezését, racionalizálását. Noha a gyakorlatban az 1848-1849-es forradalmat követően Erdély esetében nem beszélhetünk önrendelkezésről, első lépésként, az 1868. évi XLIII. törvény alapján hivatalosan is megszűnik területi-politikai autonómiája, ezáltal újra egyesítve a régiót az anyaországgal. A közigazgatás-reform második lépését az 1868. évi XLIV. törvény gyakorlatba ültetése képezi, amely a községek hivatalos nyelvhasználatát szabályozta. A folyamat következő fontos állomása az 1869. évi IV. törvény megalkotása volt, amely elválasztotta az igazságszolgáltatást a közigazgatástól. Ezt követően az 1870. évi XLII. törvény a köztörvényhatóságok rendezése esetében lehetővé tette a közigazgatás polgári átalakítását, de még megerősítette a székelyrészek hatáskörét. Következő lépésként az 1871. évi XVIII. törvény emelhető ki, amely alapján szabályozásra kerültek a törvényhatósági joggal nem rendelkező városok és községek.⁸⁷ 1876-ban került sor a megyék területi szabályozására, amellyel egy időben megszűntek a székelyek sajátos önrendelkezési jogai és jogi intézményei, illetve az addigi hagyományos autonómiájukat ennek érvénybelépésével számolták fel teljesen.⁸⁸ Ezt követően továbbra is a központosítási törekvések maradtak előtérben és 1883-ban korlátozásra kerültek a megyék adókiivetésének jogai. Végül e törekvések felerősödése alapján alkották meg az 1886. évi XXI. törvényt, amely jelentősen csökkentette a törvényhatóságok számát, illetve növelte a kormány ellenőrzési jogát.⁸⁹ Magyarország területén tehát 1876-ban kerül sor először a megyebeosztás tényleges egyetemlegessé tételére. A szóban forgó közigazgatási reform szükségessége kétségen kívül vitathatatlan, ugyanakkor általa olyan hagyományok kerültek leépítésre, amelynek a későbbi hatásai negatívan köszönnek vissza.⁹⁰ Mindezek ellenére fontos megjegyezni, hogy az így létrejött térfelosztás során figyelembe vették a székely székek hagyományos térszerkezetét, illetve az etnikai-felekezeti sajátosságokat, és e szempontokat alapul véve alakították ki az új székelyföldi vármegyéket.

Az 1867-1886 között gyakorlatba ültetett közigazgatás-reform területrendezési szempontból, Csíkszék esetében hozta a legkevesebb módosítást, Marosszék, Udvarhelyszék és

⁸⁷ Cselényi Zsuzsanna: A magyar polgári közigazgatás 1867-től az első világháborúig. *Tanulmányok a történelemtudomány köréből = Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. Sectio historiae*, 22. (1995). 35-42.

⁸⁸ Hajdú Zoltán 2001, *i.m.*, 217.

⁸⁹ Cselényi Zsuzsanna 1995, *i.m.*, 35-42.

⁹⁰ Pál Judit: *Unió vagy „Unificáltatás“? Erdély uniója és a királyi biztos működése (1867-1872)*. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2010. 147-385.

Háromszék esetében számos változást eredményezett, illetve Aranyosszék esetében hozta a legjelentősebb változást.

A mindeddig önrendelkezést gyakorló Aranyosszéket összevonták a hajdani Torda vármegye nyugati és Alsó-Fehér vármegye bizonyos részeivel, illetve Kolozs vármegye néhány helysége is ide került beosztásra.⁹¹ Az így létrejött Torda-Aranyos vármegyén belül hat járást alakítanak ki, megyeszékhelye pedig Torda lesz, ezáltal Felvinc elveszíti központi szerepét. A hajdani szék összes települése a Felvinci, illetve a Tordai járásba került újraelosztásra.⁹² Esetében az így létrejött térfelosztás során nem vették figyelembe a szék hagyományos közigazgatás-területi szerkezetét, így a történelmi öt szék helyett csak négy székely megye kerül kialakításra.

Marossszéket összevonták a hajdani Torda vármegye keleti részével, Kolozs megye néhány helységével, Szászrégennek, illetve Naszód vidékének Torda megye északi kerületében fekvő részeivel.⁹³ Az így létrejött Maros-Torda vármegyén belül öt járást alakítanak ki, megyeszékhelye Marosvásárhely lesz, megerősítve Marossszék központi szerepét. A hajdani szék, illetve fiúszékének összes települése a Marosi alsó, a Marosi felső, illetve a nyáradszeredai járásba került újraelosztásra.⁹⁴ Ugyanakkor Marosvásárhely többszintű közigazgatási szerepkört is betöltött, mivel a megyeszékhely mellett, járásszékhely is volt, illetve törvényhatóságú város.⁹⁵

Udvarhelysszéket összevonták a hajdani Küküllő és Felső-Fehér megye határszéli részeivel, Segesvár és Kőhalomszék néhány helységével, illetve Oláhfaluvall. Emellett Bardócz fiúszékének településeit megosztották Háromszék és Udvarhely megye között.⁹⁶ Az így létrejött Udvarhely vármegyén belül három járást alakítanak ki, megyeszékhelye Székelyudvarhely lesz, megerősítve

⁹¹ Magyar Törvénytár 1875-1876; 1876. évi XXXIII. Törvénycikk némely törvényhatóság területének szabályozásáról és az ezzel kapcsolatos intézkedésekről.

Forrás:

<https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=87600033.TV&targetdate=&printTitle=1876.+%C3%A9vi+XXXIII.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev>; hozzáférés ideje: 2022.07.14, 18:23

⁹² Magyar Törvénytár 1877-1878; 1877. évi I. Törvénycikk némely törvényhatóságok véglegesen megállapított területének az 1876. évi XXXIII. tc. rendelkezése folytán törvénybe iktatásáról. Forrás: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=87700001.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D30>; hozzáférés ideje: 2022.07.14, 18:29

⁹³ 1876. évi XXXIII. Törvénycikk, *i.m.*

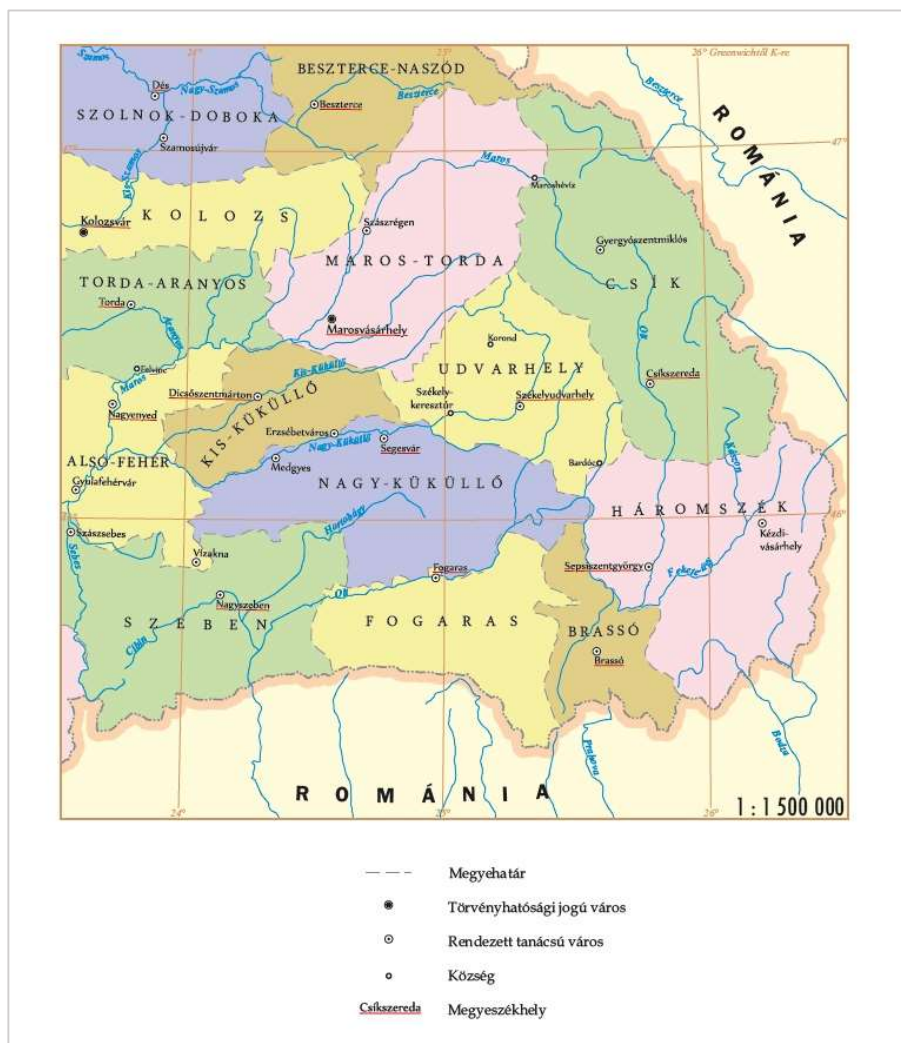
⁹⁴ 1877. évi I. Törvénycikk, *i.m.*

⁹⁵ Elekes Tibor – Gyenizse Péter 2014, *i.m.*, 122-123.

⁹⁶ 1876. évi XXXIII. Törvénycikk, *i.m.*

Udvarhelyszék központi szerepét. A hajdani szék, illetve fiúszékeinek települései a Homoródi, a Székelykeresztúri, illetve az Udvarhelyi járásba került újraelosztásra.⁹⁷

Háromszéket összevonták Bardóc fiúszék Miklósvári járásával, illetve a hajdani Felső-Fehér megye, Háromszék és Brassó-vidék között fekvő két, továbbá Háromszék és Csíkszék között fekvő egy darabjával.⁹⁸ Az így létrejött Háromszék vármegyén belül négy járást alakítanak ki, megyeszékhelye Sepsiszentgyörgy lesz, megerősítve Háromszék központi szerepét. A hajdani szék, illetve fiúszékének összes települése a Sepsi, a Kézdi, az Orbai, illetve a Miklósvári járásba kerül újraelosztásra.⁹⁹

9. Ábra: Székelyföld 1876 és 1918 között
 Forrás: Pribilinszky A. 2015

⁹⁷ 1877. évi I. Törvénycikk, *i.m.*

⁹⁸ 1876. évi XXXIII. Törvénycikk, *i.m.*

⁹⁹ 1877. évi I. Törvénycikk, *i.m.*

Csíkszéket, az újonnan létrejött Csík vármegyévé alakítják, amely keretén belül négy járást hoznak létre. A hajdani szék, illetve fiúszékeinek összes települése a Felcsíki, a Kászon-alcsíki, a Gyergyószentmiklósi, illetve a Gyergyó-tölgyesi járásba kerül újraelosztásra.¹⁰⁰ Az így kialakított, újonnan létrejövő megyét nem bővítik, de nem is kurtítják, tehát ennek területét érintetlenül hagyják, amelynek székhelye Csíkszereda marad, a hajdani székközpont.¹⁰¹

A közigazgatás-területi struktúrák rendezésének folyamatát az 1886. évi törvény zárja le, amelynek értelmében Torda-Aranyos, Maros-Torda, Udvarhely, Háromszék és Csík vármegyét egyaránt önkormányzatokká nyilvánították. Mint önkormányzatok, önállóan léphettek fel a belső ügyeket illetően, döntéseket hozhattak, határozatokat és rendeleteket dolgozhattak ki, illetve alkalmazhatták ezeket.¹⁰²

5. Összegzés

Jelen fejezet Székelyföld közigazgatás-területi rendszerének lényegi változásait kívánta szemléltetni, a korai feudális közigazgatás sajátosságaitól, az 1867-1886. periódusban lépcsőzetesen gyakorlatba ültetett közigazgatási reform megvalósulásáig. Ez a történeti áttekintés, amely egyben a kutatott kérdés megalapozásaként is értelmezhető, négy jelentősebb korszakra, alfejezetre lett osztva. Elsőként az Árpád-kori, kezdetleges közigazgatási-határvédelmi intézmények kialakulása és fejlődése került bemutatásra, amelyet követően Székelyföld közigazgatása és közigazgatás-területi rendszerének létrejötte van részletezve az 1562-es székely felkelésig. Harmadik alfejezetként az említett régió közigazgatás-területi struktúrájának átalakításáról olvashattunk, azt követően, hogy Székelyföld a Habsburg Birodalom részévé vált. Végül pedig II. József halálát követően az 1867-1886 között zajló közigazgatási egységesítésig gyűjtöttük össze és elemeztük e folyamat fontosabb mozzanatait.

Az első alfejezet a X-XIII. század közigazgatás-területi és határvédelmi alapegységeinek (királyi vármegyék, várispánságok, nemesi vármegyék, határvármegyék, határvárispánságok, gyepűelvek, székely ispánság, székek) kialakulását mutatta be, meghatározva ezek pontos szerepét

¹⁰⁰ 1877. évi I. Törvénycikk, *i.m.*

¹⁰¹ 1876. évi XXXIII. Törvénycikk, *i.m.*

¹⁰² Magyar Törvénytár 1884-1886; 1886. évi XXI. Törvénycikk a törvényhatóságokról. Forrás: <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=88600021.TV&targetdate=&printTitle=1886.+%C3%A9vi+XXI.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev>; hozzáférés ideje: 2022.07.14, 19:34

és működését. A bevezető fejezet mellett, hogy felsorolta és bemutatta az említett egységeket, igyekezett időrendi sorrendbe rendezni ezek keletkezését, továbbá meghatározni azt a történelmi kontextust, amely eseményei kihatottak kialakításukra. Lényegében a korabeli államszervezés vázlatosan bemutatott fejlődése követhető nyomon, a kétpólusú igazgatástól egy tudatosabb, szisztematikusabb közigazgatási, igazságszolgáltatási és rendvédelmi rendszer létrejöttéig.

A második alfejezet Székelyföld sajátos közigazgatás-területi struktúrájának, a szék-rendszernek kialakulását részletezte, meghatározva egységeinek és alegységeinek pontos földrajzi elhelyezkedését, illetve felsorolva mindegyik esetében a kezdetleges településállományát. Megkíséreltük megmagyarázni a székely székek számával kapcsolatos dilemmákat, amelyek elsődleges tárgyát a főszéki státusz (Gyergyó- és Csíkszék esete), illetve a főszékek alá tartozó fiúszékek száma (öt-hat) képezi. Ugyanezen alfejezet keretén belül vázlatosan bemutattuk a hagyományos székely rendi-társadalom felépítését, majd ennek az átrendeződését és e folyamat legfőbb ismert okait.

A harmadik alfejezet Székelyföld közigazgatását a Habsburg Birodalom részeként vizsgálta, közvetlen a török hódoltság alól való felszabadulás és a II. József halála közötti időszakban. E periódusban Székelyföld közigazgatás-területi struktúrájának átalakítását illetően számos jelentős mozzanat került bemutatásra, amelyek többek között a speciális katonai-közigazgatási területek kialakítását, a vármegyei igazgatás rendszerének egységes keretbe való foglalását, a járás-rendszer kialakítását, a nemesi vármegyék (és székek) autonómiájának megszüntetését és a kerületek kialakítását tárgyalták.

Az utolsó alfejezet Székelyföld közigazgatás-területi alakulását II. József halálától az 1867-1886 között zajló közigazgatási egységesítés életbelépéséig vizsgálta. A gazdasági-társadalmi változások és a településhálózat fejlődésének kereteit 1850-ig a hagyományos székek rendszere biztosította, majd ezt követően az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc leverésével ismételen katonai közigazgatást vezettek be Székelyföld teljes területén, amely időszakokat sajátosságaikkal együttvéve vázlatosan részleteztünk. Nagyobb hangsúlyt fektettünk az 1867-es kiegyezéssel létrejött Osztrák-Magyar Monarchia közigazgatás-területi egységesítő reformjának bemutatására, amelynek keretén belül Magyarország elsődleges célként fogalmazta meg a történelmi-területi struktúrák rendezését, racionalizálását.

Annak érdekében, hogy megfelelő módon követhetőek legyenek a bemutatott események, a fejezetbe számos ábra, térkép került beillesztésre. Ezek mellett, hogy átláthatóbbá, követhetőbbé teszik az említett változásokat, abban is segítenek, hogy földrajzi szempontból egyértelműen behatárolható legyen a régió és annak közigazgatás-területi egységei.

III. A SZÉKELY KÉRDÉS AZ 1886-OS KÖZIGAZGATÁS-TERÜLETI EGYSÉGESÍTÉS ÉS 1918 KÖZÖTT

Jelen fejezet az 1867-es kiegyezést, pontosabban az 1867-1886 között zajló közigazgatás-területi reform lezárását követő időszak folyamatainak elemzésére helyezi a hangsúlyt, az 1925. évi romániai közigazgatási törvény hatálybalépéséig. A területet érintő újabb események hatásait, immár Nagy-Románia kialakításának elképzeléseivel, terveivel és megvalósításával összhangban vizsgáljuk meg, kiemelve a Székelyföldre vonatkozó részletek sajátosságait. Az első világháborút követő közigazgatás-területi átszervezés és egységesítés folyamata nem csupán kisebbségi státuszba kényszerítette a székelyeket és erdélyi magyarokat, de különböző rendelkezések és szabályozások által másodrendű állampolgárokká igyekezett degradálni őket, amelyet követően elsődleges céllá vált a történelmi régió kolonizálása és az ott élők asszimilálása – még akkor is, hogy ha ezt pragmatikus dokumentumban nem fogalmazták meg. Mindezt a korabeli Romániai jogszabályok, rendeletek, helyi és megyei tanácshatározatok, illetve más a hivatalos közlönyben megjelent forrásanyagok elemzése révén igyekszem bemutatni, továbbá egy teljesebb kép kialakítása végett mind a román, mind a magyar nyelvű sajtóanyagok beemelésével kiegészíteni. Ugyanakkor az eme tárgykörben való elmélyülés részleteit megelőzően, nélkülözhetetlen a korábbi fejezet ismereteinek strukturálása és összegzése annak megállapítása érdekében, hogy a régió Nagy-Romániához való csatolásának idejében létezett-e önálló Székelyföld vagy sem.

1. Székelyföld, mint az önálló közigazgatás-területi régió megszűnése

Az 1867-1886 között gyakorlatba ültetett közigazgatási átszervezések Székelyföldre vonatkozó hatásait illetően, területrendezési szempontból első sorban a régió hagyományos felosztásának, illetve az addig gyakorolt autonómiájának megszűnése emelhető ki, amelyet ezt követően már nem is nyer vissza.¹⁰³ Az előző fejezetben, noha tömören, de bemutattuk ezt a folyamatot. Ugyanakkor fontosnak tartjuk ismételten hangsúlyozni a régiót érintő első lényeges korlátozás jelentőségét, pontosabban az 1876-os XXXIII. számú törvénycikk rendelkezéseit,

¹⁰³ Cserey Zoltán: A székely és szász székek megszüntetése és a megyerendszer általánosítása Erdélyben 1876-ban. In: *ACTA - 1998 (A Székely Nemzeti Múzeum, a Csiki Székely Múzeum és az Erdővidéki Múzeum Évkönyve)*. Sepsiszentgyörgy, T3 kiadó, 1998. 323-328.

amelyek értelmében a székely székek az egységes megyerendszerbe tagoltattak,¹⁰⁴ megszüntetve ezáltal a székelyek önrendelkezési jogait és jogi intézményeit.¹⁰⁵ E területi átszervezés következtében a Székelyföld területén létező öt székely székből négy vármegye került kialakításra.¹⁰⁶ Aranyosszékot bekebelezte az újonnan létrehozott Torda-Aranyos vármegye, amelynek központja Torda városa lett, ezzel megvonva annak a lehetőséget, hogy Aranyosszék ötödikként, különálló vármegyévé alakuljon.¹⁰⁷ Kétségtelen, hogy a döntés háttérében racionális megfontolások álltak, hiszen a régió földrajzi elhelyezkedését, infrastruktúráját, populációját, településállományát, ezek méretét és fejlettségét, gazdaságát, illetve további aspektusait egyaránt figyelembe véve egyértelművé válik, hogy Aranyosszék – mai szóhasználattal – nem lett volna fenntartható önálló megyeként. Ez a mozzanat az első lépése annak a folyamatnak, amely a régió területi zsugorodását, a „történelmi Székelyföld” jelző kialakulását,¹⁰⁸ illetve ezekkel együtt a székely identitás beszűkülését is képezte.¹⁰⁹

A Székelyföld területén újonnan létrehozott négy vármegye a következő formában került kialakításra:

1. Csík vármegye, Csíkszereda központtal, amelyet a Gyergyó és Kászon fiúszéket is magába foglaló történelmi Csíkszék területén alakítottak ki;
2. Háromszék vármegye, Sepsiszentgyörgy központtal, amely a történelmi Háromszéket, a tőle délnyugatra levő hét barcasági községet és a Felső-Fehér megyének Háromszék valamint Brassó-vidék között fekvő két darabját foglalta magába;
3. Maros-Torda vármegye, Marosvásárhely székhellyel, amely a történelmi Marosszék mellett a volt Torda vármegye keleti részét, Kolozs megye egy részét és Szászrégent is magába foglalta;
4. Udvarhely vármegye, Székelyudvarhely központtal, amelyet a történelmi szék déli irányba való kibővített területén hoztak létre, magába olvasztva Oláhfalut, valamint a

¹⁰⁴ 1876. évi XXXIII. törvénycikk némely törvényhatóság területének szabályozásáról és az ezzel kapcsolatos intézkedésekről

¹⁰⁵ Pál Judit: A székek megszüntetése és az új vármegyék megszervezése. In: *Székelyföld története, III kötet*. Székelyudvarhely, MTA BTK-EME-HRM, 2016. 46.

¹⁰⁶ A törvény egységesítette a magyar közigazgatási rendszert – ez minden közigazgatási modernizáció előfeltétele. A székely székekkel egyszerre szüntette meg a szászöldi autonómiát és az autonóm román katonai területeket is: a szászok és a románok igen keményen kinyilvánították nemtetszésüket. Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy nem a székelység vagy más közösségek ellenében hoztak új jogszabályt, hanem a hatékony kormányzás érdekében.

¹⁰⁷ Uo.

¹⁰⁸ Bodó Barna: A székelyföldi autonómia mozgásterei. *Kisebbségkutatás*, 25. (2016), 14-15.

¹⁰⁹ Külön kutatás tárgyát képezhetné a kérdés: a székely autonómia megszüntetése miként hatott a székely identitás alakulására?

Küküllő és Felső-Fehér megyék, illetve Segesvár és Köhalomszékek udvarhelyszéki, határszéli területeit is.¹¹⁰

Ami Székelyföld területi beosztását illeti, a fentiekben vázolt 1876-ban kijelölt vármegye és járáshatárok maradtak érvényben mindaddig, amíg sor nem került az 1925. évi romániai egységesítő közigazgatási törvény hatálybalépésére.¹¹¹ Az első világháborúval bezárólag, a Trianoni békeszerződés értelmében, Székelyföld, Erdély több történelmi régiójával együtt, a történelme során először került Romániához.¹¹² Mivel Székelyföld ekkor Erdély szerves részét képezi, közigazgatás-területi különállás, illetve más régióktól merőben eltérő önállóság hiányában, a továbbiakban való Erdélyre vonatkozó utalások Székelyföldet és más történelmi régiókat is magukba foglalják. Bárdi Nándor szerint Románia célja a megszerzett területek egységesítése, ezeknek a román államba való teljes beolvasztása volt,¹¹³ ahogyan 1878-at követően ez Dobruzsza esetében is célként került megfogalmazásra, majd gyakorlatba ültetésre.¹¹⁴ Ugyanakkor, egy teljesebb kép kialakítása érdekében fontos megemlítenünk, hogy már jóval az első világháborút megelőzően is számos, egymástól eltérő elmélet, szemlélet, illetve elképzelés élt a köztudatban az Erdély, illetve ezen belül Székelyföld sorsát illetően. A következő alfejezetek célja, ezek összegyűjtése, illetve rövid bemutatása.

¹¹⁰ Elekes Tibor: Székelyföld közigazgatás-földrajzi változásai a 13. századtól napjainkig. *Földrajzi Közlemények* 135 (2011), 421-422.

¹¹¹ Martinovici Constantin – Istrati Nicolae: *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite*. Cluj Napoca, ed. Ardeal, 1921. 22.

¹¹² Itt utalni lehetne Mihai vajdára (Mihai Viteazul), aki a román történetírás szerint elsőként egyesítette a mai Románia 3 nagy történelmi régióját. Kérdés: egyesítésnek mondható-e egy rövid idejű elfoglalás? A vitában nem kívánunk véleményt nyilvánítani, egyértelmű, hogy politikai propaganda-célok mentén született ez a román értelmezés.

¹¹³ Bárdi Nándor: A két világháború között (1918-1940). In: *Székelyföld története, III. kötet*. Székelyudvarhely, MTA BTK-EME-HRM, 2016. 393-421.

¹¹⁴ Iordachi Constantin: Citizenship, nation- and state-building: The integration of Norther Dobrogea into Romania, 1878-1913. In Chase William – Donnorummo Bob – Linden Ronald H (szerk.): *The Carl Beck Papers for Russian and East European Studies*. Pittsburgh, University of Pittsburgh, 2002. 1-86.

1.1 Románia egységesítését illető különböző elképzelések

Románia függetlenedési törekvéseinek első és valós lehetőségét az 1877 áprilisában kitört orosz-török háború jelentette, amelyben Oroszország oldalára állva szembeszállt az oszmán fennhatósággal.¹¹⁵ Noha az európai nagyhatalmak csupán 1880 februárjában ismerték el Románia teljes függetlenségét, ténylegesen 1878-ban, a török kapitulációt követően a San Stefanóban és Berlinben kötött béke által nyerte el.¹¹⁶ Területe még számos alkalommal változott, amely kérdéskörrel és ennek részleteivel jelen tanulmány keretein belül nem foglalkozunk. A függetlenedést követően, az állam tekintélyének növelése érdekében 1881 márciusában a bukaresti parlament meghozta a döntést miszerint Románia fejedelemségből királlyá alakul.¹¹⁷ Mindeközben az erdélyi románság elitje a Román fejedelemség elképzeléseihez képest, egy ettől eltérő jövőképet tartott vonzónak. Alexandru Roman, a budapesti egyetem korabeli román nyelv tanára, az Osztrák-Magyar Monarchia széthullásának megelőzése érdekében, ennek a teljes föderalizálását vélte megoldásnak.¹¹⁸ Aurel Popovici román jogász és politikus, valószínűleg Roman ötletét is alapul véve kidolgozta, illetve 1906-ban közzé tette a Nagy-ausztriai Egyesült Államok politikai tervezetét, amelynek a császári udvarban is voltak támogatói. Ugyanakkor Popovici tervezete és az ötletadó Roman elképzelése koránt sem volt újszerű elképzelés. A Habsburg Birodalom első föderalizációs programját Wesselényi Miklós dolgozta ki, a magyarul 1843-ban, németül 1844-ben megjelent munkájában (*Szózat a magyar és a szláv nemzetiség ügyében*), amelyben a társadalmi reformokon túl a birodalom államszerkezetének és nemzetiségpolitikájának átalakítására is javaslatot tett.¹¹⁹ Popovici terve szerint, amely végül sosem valósult meg, a következő területek kaptak volna önálló állami keretet: Csehország, Erdély, Horvátország, Kelet-Galícia, Krajna (ma Szlovénia és Ausztria része), Magyarország, Német-Ausztria, Német-Csehország, Német-Morvaország, Nyugat-Galícia, Székelyföld, Szlovákia,

¹¹⁵ Raffay Ernő: *A Vajdaságtól a birodalomig - Az újkori Románia története*. Szeged, JATE Kiadó, 1989. 41-44.

¹¹⁶ Kocsis Károly: Territory and Boundaries of States. In Kocsis Károly (szerk.): *South Eastern Europe in Maps*. Budapest, Geographical Research Institute Hungarian Academy of Sciences, 2007. 26-37.

¹¹⁷ Raffay Ernő: *Balkáni birodalom - Nagy-Románia megteremtése 1866-1920*. Budapest, Nagy Magyarország Könyvek, 2011. 38-39.

¹¹⁸ Albani Tiron: *Douăzeci de ani dela Unire – Monografie comemorativă a unirii. Volum I. – Cum s'a făcut unirea*. Oradea, ed. Institut de arte grafice „Grafica”, 1938. 16-18.

¹¹⁹ Romsics Ignác: Regionalizmus és Európa-szemle a 19-20. századi magyar politikai gondolkodásban. *Acta Acad. Paedagogicae Agriensis, Sectio historiae*, 36. (2007), 315-335.

Trieszt, Vajdaság. Továbbá számos terület korlátozott autonómiát kapott volna. Popovici-ot a román történetírás ritkán idézi, többnyire magyarellenessége okán.¹²⁰

A Román Királyságon kívül élő román nemzetiségűekhez képest, a királyságban élőket nem foglalkoztatta egy föderalizált állam létrehozásának, kialakításának gondolata. Románia által, a 19. század közepén megfogalmazott három cél közül a Román Királyság létrejöttével kettő teljesült (1859-ben a Moldovai és a Havasalföldi fejedelemségek egyesítése, illetve 1878-ban a függetlenség elérése).¹²¹ A harmadik fontos cél, a valamennyi román etnikumúak által is lakott provinciák egyesítésében öltött formát. Ezen elképzelés megvalósítása érdekében a romániai elit megkezdte az egységesítést illető propagandát mind a királyságon belül, mind ezen kívül is.¹²² Ezt illetően fontos hangsúlyozni, hogy a propaganda gyakran túlzó állításokkal, hamis és megalapozatlan információkkal, illetve torzított tartalommal rendelkezett. Mindez egyértelműen megfigyelhető Lucian Boia, a későbbiekben vázolt 1918. december elsejei gyulafehérvári nagygyűlést illető kétségeit tanulmányozva.¹²³

Az első világháború katalizátorként hatott az erdélyi románságra, pontosabban arra, hogy az egységesítés gondolata köreikben is egy elérendő és elérhető céllá váljék annak ellenére, hogy az 1916-os erdélyi román toborzás még kevés sikerrel járt. Ennek a megértése végett szükséges kiemelni, hogy az első világháború román szempontból két elkülöníthető részre bontható. Az első időszak 1914-1916 közé tehető, amikor Románia a központi hatalmak oldalán lépett be a háborúba. Ebben a felállásban, a győzelem a központi hatalmak megerősödését és valószínűsíthetően az addigi országhatárok megtartását jelentette volna. Az erdélyi románok számára így az Osztrák-Magyar Monarchia föderalizálása képezte volna az elérendő célt és nem a Román Királysággal való egyesülés. Azt követően viszont, hogy 1916-ban az Antant képviselői tárgyalásokat kezdeményeztek a Román Királysággal, pontosabban biztosították őket arról, hogy győzelem esetén Erdélyt a román területekhez csatolják, kezdetét veszi a világháborúban való részvétel második szakasza. Ezzel a fordulattal érthetővé is válik az erdélyi románság nézőpontjának átalakulása, de sokkal inkább a Román Királysággal való egyesülés gondolatát

¹²⁰ Gulyás László: *Az Osztrák-magyar Monarchia etnoregionalista átszervezésének tervezete (Aurél Popovici terve 1906)*. Budapest, ELTE, Új- és jelenkori Egyetemes Történeti Tanszék, 2012. 239-246.

¹²¹ Csüllög Gábor – Gulyás László: A román állam területi kialakulásának története I. - A középkortól a Román Királyság kikiáltásáig (1881). *Közép-európai közlemények*, 5. (2012), 113-126.

¹²² Gulyás László: *Küzdelem a Kárpát-medencéért - Regionalizáció és etnoregionalizmus, avagy a nemzeti és nemzetiségi kérdés területi aspektusai Magyarországon 1690-1914*. Budapest, Kárpátia Stúdió, 2012. 208-216.

¹²³ Boia Lucian: *Primul război mondial. Controverse, paradoxuri, reînțepretări*. București, Humanitas, 2014. 81-83.

támogató számos erdélyi román eredeti elképzelésének térhódítása az Osztrák-Magyar Monarchia föderalizálásával szemben, mivel elérhetővé vált a román etnikumúak által is lakott provinciák egységesítésének gondolata. Ugyanakkor az sem mellékes, hogy többnyire az ezt követő rövid román katonai bevonulás és megszállás (1916, augusztus-október) okozta károk emelhetőek ki a helyi román-magyar viszony megromlásának okaként is, amelyek merőben hozzájárulhattak a két évvel későbbi események alakulásához.¹²⁴

Vasile Vesa szerint, Erdély és Románia egyesítését illetően a következő tényezők bírtak jelentős hatással a végül kialakult döntésben:

- Az erdélyi román nemzetiségű lakosság nem kívánt a Román Királyságbeli románok ellen harcolni;
- A háború második felében a román sajtó, felhasználva a két nemzet közötti múltbeli sérelmeket „Magyar veszélyről” tudósított;
- A katonaságban folyamatos és aktív kampány zajlott az egyesítés ideológiája érdekében;¹²⁵
- Az Osztrák-Magyar Monarchia elitje, pontosabban a császári udvar és annak környezete nem szerette volna föderalizálni provinciáit, illetve az autonómiát is ellenezte.¹²⁶

A fentiekben bemutatott szempontokat figyelembe véve megállapítható, hogy Erdély és a Román Királyság egyesítésének gondolata a korabeli, királyságban élő román elit propagandájával kezdődött. Az elképzelésről nem kérdezték meg az erdélyi románokat, ahogy később az Antanttal kötött egyezségről sem. Noha, az utóbbi lépés nagy befolyással bírt a későbbi történéseket illetően, elérhetővé téve a korábbi évtizedek propagandájának megvalósíthatóságát, de az előzetes folyamatokban nem vettek részt az erdélyi románok képviselői. Mindebből kifolyólag elmondható, hogy az 1918 előtti időszakra vonatkozó, a román nemzetiségűek által is lakott provinciák egységesítésével kapcsolatos törekvések bemutatása több esetben torzított a román szakirodalomban. Marius Diaconescu, román történész úgy véli, hogy az erdélyi románok, a

¹²⁴ Nagy Szabolcs: Az 1916-os erdélyi betörés egyes hatásai a háromszéki nemzetiségi együttélésre. *Belvedere Meridionale*, 29. (2017), 33-42.

¹²⁵ Vesa Vasile: Unirea Transilvaniei cu România. In Pop Ioan-Aurel – Năgleri Thomas – Magyari András (szerk.): *Istoria Transilvaniei, vol. III (de la 1711 până la 1918)*. Cluj Napoca, Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, 2008. 607-627.

¹²⁶ Langewiesche Dieter: Németország és Ausztria. Nemzettéválás és államalkotás Közép-Európában a 19. Században. In Ince Miklós (szerk.): *Világtörténet*. Budapest, MTA Kutatás- és Szerveztelemző Intézet, 1992. 20-33.

magyar közigazgatással folytatott küzdelem ellenére, 1918-ig nem nyilvánították ki a Román Királysággal való egyesülési szándékukat, amelynek háttérében, első sorban gazdasági tényezők álltak. 1918-ig az erdélyi román elit számára a valós és igazán vonzó lehetőséget az Osztrák-Magyar Monarchia föderalizálása jelentette, amelyben minden nemzetiség autonómiát élvezhetett volna.¹²⁷ Az erdélyi románok korabeli, releváns hazakoncepciói tekintetében részletes betekintést nyújt Sorin Mitu *Az én Erdélyem*¹²⁸ című munkája.¹²⁹

1.2 Regionalista elméletek, illetve a centralizáció – decentralizáció kérdése

Románia és Erdély egyesítésének kérdése közel sem annyira egyértelmű, mint ahogyan azt a legtöbben kezelik. Ez a történelmi esemény a nemzetközi körülményeket figyelembe véve, az erdélyi román vezetők megosztottságán át azzá fejlődött, amit ma jól ismerünk. Az erdélyi román elitet már a 19. századtól foglalkoztatta Erdély autonómiájának kérdése az Osztrák-Magyar Monarchián belül. E terv akkor látszott igazán körvonalazódni, amikor az Osztrákok és Németek felkérték Romániát, hogy az ő oldalukon csatlakozzon az első világháborúhoz.¹³⁰ Német részről a vezérkar főnöke, Helmuth Moltke már májusban úgy vélte, hogy Németország felkészült a háborúra. Abban reménykedve, hogy Anglia semleges marad, illetve, hogy a Schliffen-terv megvalósítható, Németország biztosította az Osztrák-Magyar Monarchiát a háborúban való támogatásáról. Magyar részről Tisza is, aki kezdetben ellenezte a hadba állást végül beleegyezik a tervbe, hiszen balkáni koncepcióját elfogadják, továbbá a németek biztosítják arról, hogy Románia nem támadja meg Erdélyt a háború kitörése esetén. Ezt a Románia német származású uralkodójával, I. Károly királlyal kötött egyezség is biztosította, noha a román koronatanács nem értett egyet az Osztrák-Magyar Monarchia oldalán való hadba lépéssel.¹³¹ Román részről a felkérésben rejlő lehetőséget, noha kecsegtetőnek vélték, Iuliu Maniu, Alexandru Vaida-Voievod,

¹²⁷ Diaconescu Marius: În 1916 Bucureștiul nu i-a întreat pe românii din Transilvania dacă vor Unirea cu România. In: *Adevărul* napilap. Forrás: https://adevarul.ro/news/politica/In-1916-bucuresti-ul-nu-i-aintreat-romanii-transilvania-daca-vor-unirea-romania-1_5296edfbc7b855ff564aae6d/index.html; hozzáférés: 2019.11.28

¹²⁸ Sorin Mitu: *Az én Erdélyem*. Marosvásárhely, Mentor Könyvek Kiadó, 2017. 544.

¹²⁹ Sorin Mitu: *Transilvania mea. Istoriei, mentalități, identități*. Iași, ed. Polirom, 2013. 696.

¹³⁰ Maior Liviu: *Un părinte fondator al României Mari - Alexandru Vaida-Voievod*. Cluj Napoca, ed. Școala Ardeleană, 2018. 113-159.

¹³¹ Szabó Dániel: Köztörténet. In Szentpéteri József – Hargitai György (szerk.): *Az Osztrák-Magyar Monarchia. Magyarország művelődéstörténete 1867–1918*. Budapest, Kossuth Egyetemi Kiadó, 2001. 7-94.

Vasile Goldiș és Aurel C. Popovici elutasították, mivel ez a döntés végérvényesen megpecsételte volna az egységesítés tervezetének lehetséges kimenetelét is.¹³²

Alexandru Vaida–Voievod 1914-ben, képviselőként a budapesti parlamentben a következőt állította: „[Ami] a magyar kultúrát illeti, ez is ugyanolyan zsenge, mint a román kultúra. De még ha nem is a magyar, hanem a francia, német vagy angol kultúráról lenne is szó, hiába akarjátok felkínálni nekünk. Igaz, a kultúránk még fejlődőben van, még a gyermekkorát éli, de az nagyon szépen nyilvánul meg és ez a kultúra számunkra értékesebb, mint bármelyik idegen kultúra, mert az a mi lelki életünk megnyilvánulása, az a mi érzelmi világunkat tükrözi vissza.”¹³³

Noha az erdélyi Román Nemzeti Párt vezetői¹³⁴ jól ismerték Románia politikai életének hiányosságait, nem utasították el az egyesítés ötletét. Ennek ellenére az egyesítést követően, területi autonómiát szerettek volna Erdélynek.¹³⁵ Az RNP vezetői nem értettek egyet azzal a gondolattal, hogy a magyar uralom után, Bukarest diktatúrája által legyenek irányítva,¹³⁶ mivel kudarcnak vélték a Moldovai és Havasalföldi egyesülést követő nemzetépítési stratégiákat, eredményeket.¹³⁷ Úgy vélték, hogy politikai, társadalmi, de gazdasági értelemben véve is Ó-Románia visszahúzná Erdélyt, mivel az utóbbi fejlettebb minden említett területen, a szabad gazdasági mozgás esélyeivel pedig tovább fejlődhetne. Azzal, hogy Erdély nem kapott valós modernizációs esélyt és a Román Királyság valóban visszahúzta Nagy-Romániát, a történelem igazolta az imént részletezett erdélyi románság akkori álláspontját, egyben aggodalmát is. Az 1918. december elsejei gyulafehérvári határozatot követően, Erdélyben Iuliu Maniu elnökletével, egy Ideiglenes Igazgató Tanácsot hoztak létre, annak érdekében, hogy ez betöltsé a provincia kormányzásának szerepét.¹³⁸

1918. december elsején egy hosszú folyamat zárult le, amelynek nyomán Románia 137.000 négyzetkilométer területű és 7.2 millió lakosú (1914-ben) országból 296.000 négyzetkilométerűvé

¹³² Pașcu Ștefan: *Făurirea statului național român, I.* Iași, ed. Tipomoldova, 2017. 131-148.

¹³³ Șerban Alexandru: *Memorii, I, Alexandru Vaida-Voievod.* Cluj Napoca, ed. Dacia, 1994. 30-31.

¹³⁴ Iuliu Maniu, Alexandru Vaida–Voievod, Vasile Goldiș és Aurel C. Popovici és társaik (a továbbiakban RNP)

¹³⁵ Pászkan Zsolt: Centenárium Románia – Nemzetépítés és zűrzavar. *Kisebbségi szemle* 1. (2018), 13-14.

¹³⁶ Ismerve az akkori román miniszterelnököt, Ion Brătianut, tudták, hogy szolgálként kezeli a beosztottjait és egyikük véleményére sem ad.

¹³⁷ Gherman Sabin: *Cel mai comod, de Centenar, e să-njurăm maghiarimea? Autonomia au vrut-o și Cuza, și Maniu, și Pan Halippa.* *Glasul Hunedoarei.* Forrás: www.glasul-hd.ro; hozzáférés: 2018.11.17

¹³⁸ Grecu Florin: *Elitele politice din Transilvania în realizarea Marii Uniri de la 1 decembrie 1918.* *Polis – revista de științe politice,* 6. (2018), 207-217.

és 15 millió lakosúvá (1918-1919) vált.¹³⁹ Kiegészült Besszarábiával,¹⁴⁰ Bukovinával¹⁴¹ és Erdéllyel,¹⁴² illetve Dobrudzsa déli részével, az úgynevezett *Cadrilaterrel*, amely 1916-1918 között még Bulgáriához tartozott.¹⁴³ Ezen esemény következtében nagyobb terület és több állampolgár csatlakozott Romániához, mint amekkora Románia maga volt. Ovidiu Pecican, Panait Istratira hivatkozva¹⁴⁴ azt írja, hogy 1918. december elsejét követően, Bukarest elavultnak minősítette mindazt, ami az Osztrák-Magyar Monarchiát idézte, ezért igyekezett a saját rendszerét rákényszeríteni Erdélyre.¹⁴⁵

Az 1918. november 13-14-én tartott aradi román-magyar kiegyezés keretén belül, Iuliu Maniu célként a Monarchiától való teljes elszakadást fogalmazta meg, nem pedig a Román Királysággal való egyesülést.¹⁴⁶ A gyulafehérvári román nagygyűlést követően,¹⁴⁷ 1918. december 24-én, Maniu Bukarestbe utazott, ahol részt vett egy miniszteri tanácsgyűlésen. Kérvenyezte, hogy az erdélyi igazgató tanács tagjai helyet kapjanak a kormányzásban. Ion Brătianu miniszterelnök nem értette hogyan lehet bárminemű elvárása az erdélyieknek Bukaresttel szemben, így a megfogalmazott kérést elutasította. A tanácsgyűlés végeredménye az lett, hogy az Ideiglenes Igazgató Tanács tagjai közül mindössze egyetlen miniszteri állást tölthetett be egyikük, azt is megerősítés nélkül. Maniu a magyarokkal szembeni egységes kiállást szem előtt tartva, elfogadta a feltételeket.¹⁴⁸

¹³⁹ A román hivatalos álláspont, miszerint 1918. december elsején jött létre Nagyrománia keményen vitatható. Noha, ezt követően a román csapatok valóban megjelennek Erdélyben és különböző módon, illetve mértékben beleszólnak a közigazgatásba, Nagyrománia hivatalosan 1920. június 4.-én jön létre.

¹⁴⁰ Decret-Lege nr. 842/1918.04.09

¹⁴¹ Decret-Lege nr. 3744/1918.12.18

¹⁴² Decret-Lege nr. 3631/1918.12.11

¹⁴³ 1918-1940 között Románia részét képezte

¹⁴⁴ Istrati Panait: *Trei decenii de publicistică. II: Între banchet și ciomăgeală 1919 – 1929*. București, ed. Humanitas, 2005. 7-10.

¹⁴⁵ Pecican Ovidiu: *Misterele României în secolul al XX-lea. Eleonardo Cultural Magazin*, 9. (2006), (szerk.), 25.

¹⁴⁶ Josan Nicolae: Considerations regarding Iuliu Maniu's Presence at the great national assembly in Alba Iulia on 1 december 1918. *Annales Universitatis Apulensis, Series Historica*, 2-3. (1998-1999), 29-41.

¹⁴⁷ A gyulafehérvári határozatot illetően elengedhetetlen, hogy megemlítem azt a jelentést, miszerint Vix alezredes 1919. január végén tudomást szerzett arról, hogy Károlyi állítólag már 1918. november 3-án elismerte Erdély függetlenségét. Sajnos a kérdés nincs tisztázva, viszont amennyiben ezen események így történtek, az erdélyi románok elérték volna kitűzött céljukat és talán a további események is másképp alakulnak. Forrás: Ádám Magda – Ormos Mária – Barabás József: *Francia diplomáciai iratok I. 1918-1919 - De Lobit tábornoknak, a francia keleti hadsereg parancsnokának jelentése*. Levéltári jelzet: AG.20N525 c/102. d/5. Irat: FDD, száma: 169, iratszám: 77, irat típusa: 1419/2B sz. Irat, keletkezési hely és idő: Párizs, 1919. február 1. Révai Digitális kiadó, 2007. 3-4.

¹⁴⁸ Titu Ilarion: *Controversă/ A vrut Iuliu Maniu autonomia Ardealului? Jurnalul*. Forrás: www.jurnalul.ro; hozzáférés: 2018.05.11

A párizsi béketárgyalásokon, az Ideiglenes Igazgató Tanács részéről Alexandru Vaida-Voievod vett részt. Az Erdélyt illető kérdések megtárgyalásával kapcsolatban azt figyelte meg, hogy a román képviselők vakon alávetették magukat Ion Brătianu akaratának és a saját bukaresti narratíváikat prezentálták, meg sem hallgatva az Erdélyben élők elképzeléseit. Ezen események az erdélyi románokban kétségeket vetettek fel a romániai politikusokkal kapcsolatban. Ion Brătianu tovább fokozta ezt az állapotot az által, hogy minden pénzbeli segélyt, befektetést szisztematikusan megtagadott Erdélytől. A kor külföldi újságírói is beszámoltak arról, hogy mennyire nehézkes és problémás Erdély és a Román Királyság egységesítése, akár a románokat, akár más etnikai csoportokat illetően.¹⁴⁹

Az egyesítést illető világos képet, az 1920. február 4-én tartott parlamenti gyűlésen kapunk, amikor is megvitatták az Ideiglenes Igazgató Tanács további szerepét. Iuliu Maniu az 1918. december elsejei, gyulafehérvári határozatban megfogalmazott előzetes autonómiát szerette volna megszilárdítani.¹⁵⁰ Tervezete abból állt, hogy az Igazgató Tanácsot átalakítsák és részelemeit beépítsék a központi igazgatásba, több igazgatóságot, szakhivatalt létrehozva, ezáltal kialakítva az önrendelkezés bizonyos lépcsőfokait, ami által az erdélyiek igazgathatták volna a provincia ügyeit. Ezt a tervezetet a 117 képviselőből mindössze 33 szavazta meg. A többiek Vasile Goldiș abszolút egyesítésének tervezetét tartották jónak. Az Averescu kormány 1920. április 4-én törvényhatározat által megszüntette az Ideiglenes Igazgató Tanácsot, ami a centralizáció nyilvánvaló kezdetét jelentette.¹⁵¹ Ezzel együtt határozottan kijelenthető, hogy ettől kezdve Bukarest Erdélyt, de általában az új területeket bekebelezte, szinte gyarmatként kezelte.

¹⁴⁹ Iorga Nicolae: *Istoria Românilor, Vol. X2 - Întregitorii*. București, ed. Univers Enciclopedic, 2015. 34-51.

¹⁵⁰ Moldovan Victor: *Memoriile unui politician din perioada interbelică – Volumul I*. Cluj Napoca, ed. Presa Universitară Clujeană, 2016. 77-78.

¹⁵¹ Titu Ilarion 2008 *i.m.*, Forrás: www.jurnalul.ro; hozzáférés: 2018.05.11

1.3 A „Nagy egyesüléssel” kapcsolatos nézőpontok jelenbeli szembenállása

A korabeli elképzelések vázlatos bemutatásán túllépve, érdekes megfigyelnünk, hogy a román történészek kortárs generációja is hasonló módon megosztott véleményeket fogalmaz meg az egyesülést, egyesítést illető történésekkel kapcsolatban, mint ahogyan azt elődeik tették. Lucian Boia a mítoszok kategóriájába sorolja azt, hogy az 1918-ban megvalósult nemzeti egység motívuma „több évszázados álma” lett volna a román nemzetnek. Szerinte a nemzetek és nemzetállamok létrejöttét, fejlődési folyamatait figyelembe véve,¹⁵² ha ez az állítás valós lenne, a románok minden más nemzettel ellentétben már olyan korban vágytak volna a nemzeti egységre, amelyikben ez sehol máshol nem volt jellemző, ezért úgy véli, hogy mindez a román politikai célokat szolgáló történetírás terméke.¹⁵³ Ahogyan még a szélsőséges ideológiákat képviselő, magyarellenes Ion Lăncrăjan is kiemeli, a román nemzet más európai nemzetekkel együtt az első világháború folyamán törekedett arra, hogy életét minden más uralomtól függetlenné tegye és nem korábban.¹⁵⁴

Az egyesítésre vonatkozó, különböző narratívák mellett Boia kétségeit fejezi ki az 1918. december elsejei gyulafehérvári nagygyűlést illetően is. Úgy véli, hogy a nagygyűlés nem volt legitim, mivel nem pótolhatta a népszavazást. Boiával szemben Agrigoroaiei és Calcan véleménye szerint, mivel a nagyhatalmak 1920-ban megerősítették a nagygyűlésen született döntést, ez legitimitást nyert.¹⁵⁵ Ennek ellenére a valóság az, hogy 1918-ban Erdély jövőjét illetően csak a román nemzetiségűek akaratának kinyilvánítását vették figyelembe¹⁵⁶ (a december 22-én tartott kolozsvári magyar nagygyűlést, amelyen több tízezres tömeg kérte a régió Magyarországhoz tartozásának megerősítését, nem hallgatták meg).¹⁵⁷ A régió lakosainak felét nem hallgatták meg, amit ha megtettek volna a Monarchia határainak átrajzolása, valószínűleg másképp alakul.¹⁵⁸ Ioan-

¹⁵² A modern nemzetfogalom megjelenése a francia forradalom utáni időszakra tehető.

¹⁵³ Boia Lucian: *Primul război mondial. Controverse, paradoxuri, reînțepretări*. București, ed. Humanitas, 2014. 81-83.

¹⁵⁴ Lăncrăjan Ion: *Cuvânt despre Transilvania*. București, ed. Sport-turism, 1982. 13-14.

¹⁵⁵ Agrigoroaiei Ion – Calcan Gheorghe: *România și conferința de pace de la Paris 1919-1920*. Ploiești, ed. Prahova, 2001. 3-4.

¹⁵⁶ Az erdélyi magyarság 1918 decemberében Kolozsváron nagygyűlést tartott, ahol a gyulafehérvári nyilatkozatban foglaltakhoz képest ellentétes nyilatkozatot fogadtak el. Ezt a román történelem nem idézni, mivel érdekeivel nem egyezik s ez alapján a történelmet győztesként másként közvetíti.

¹⁵⁷ Fráter Olivér: *Erdélyi magyar helyzetkép 1916–19-ben*. Budapest, Hamvas Intézet, 2003. 149. Letöltés helye: http://www.kre.hu/portal/doc/studia/Cikkek/2003.1_2.szam/09.Frater_Oliver.pdf; hozzáférés: 2020.03.24

¹⁵⁸ Boia Lucian: *În jurul Marii Unirii de la 1918: națiuni, frontiere, minorități*. București, ed. Humanitas, 2017. 78-80.

Aurel Pop szerint a jelenleg rendelkezésünkre álló dokumentumok (hatósági jelentések, az ASTRA jegyzőkönyvei, a politikai pártok, a szakmai egyesületek, illetve az iskolák protokolljai) arra utalnak, hogy az erdélyi románok többsége egyetértett Erdély és Románia egyesülésével, aminek a korabeli demokratikus elvárások szintjén hangot is adtak. Fontosnak tartja, hogy a nemzetközi közösség figyelembe vette a románok 1918-ban megfogalmazott nemzeti akaratát és elismerte a területi átszervezést, illetve önmagát az egyesülést.¹⁵⁹ Ennek alapján állítja, hogy egy nemzeti és nemzetépítési folyamatot lát Nagy-Románia kialakulásában és az, aki ezt szándékosan vagy szándéktalanul megkérdőjelezi, csupán aláásni szeretné a román nemzetállam kialakulását, meglétét.¹⁶⁰

Az elmondottak alapján, a különböző, Romániára vonatkozó állami egyesítéssel kapcsolatos törekvéseket, elképzeléseket, bizonyoságul azt illetően, miszerint a román elit körében egyfajta megosztottság létezett, Lucian Boia munkásságát/véleményét alapul véve foglaljuk össze, a következő kategóriákat és alkategóriákat kiemelve:¹⁶¹

1. A „németbarát” irányzat;
2. A Monarchia megreformálásának elképzelései (föderalizálás, autonómia);
3. Románia és Erdély uniója:
 - a. Etnikai törekvések;
 - b. Regionalista törekvések;
 - c. Decentralizációs törekvések;
 - d. A kisebbségek integrálása.

Jelen fejezet alfejezetei betekintést biztosítanak az egységes Román nemzetállam létrehozását illető motivációk és elképzelések hátterébe. Nélkülözhetetlennek tartjuk e szempontok ismertetését is, mivel ezek a történések szorosan érintik, illetve nagymértékben kihatnak az általunk kutatott kérdéskörre. Továbbá már ennél a pontnál megfigyelhetjük az aprónak tűnő, mégis jelentős eltéréseket az erdélyiek, velük együtt a székelyföldiek és a királyságbeli románok között.¹⁶²

¹⁵⁹ Ioan Aurel Pop, akadémikus, a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem volt rektora. Ez a szöveg a LARICS bemutatkozó konferenciáján hangzott el a Román Akadémia aulájában, 2017. április 26-án.

¹⁶⁰ Pop, Ioan-Aurel: *Semnificația anului 1918 pentru istoria românilor – câteva considerații*. In Orga-Ottmar, Valentin – Trașcă, Liviu – Țirău, Virgiliu (szerk.): *Din modernitate spre contemporaneitate. Studii istorice dedicate lui George Cipăianu la împlinirea vârstei de 75 de ani*. Cluj Napoca, ed. Argonaut, 2017. 180-195.

¹⁶¹ Lucian Boia 2014, *i.m.* 81-83.

¹⁶² Az Erdéllyel és Székelyfölddel kapcsolatos területrendezési koncepciók, elképzelések és tervezetek bővebb elemzését Bárdi Nándor részletezte.

Remélhetően kellő mértékben sikerült a fentebb vázolt eseményeken és példákon keresztül szemléltetni ezeket, különös hangsúlyt fektetve az Erdély Romániához való csatlakozásának dátuma (román részről 1918. december 1, míg nemzetközileg ez 1920. június 4) körül forgó diskurzust, a különböző, egymástól eltérő narratívák meglétét, továbbá az eltérő nézőpontok alátámasztásának vehemens módját illetően. A következő fejezetekben rátérek az impériumváltás időszakára, valamint az ezen belül gyakorlatba ültetett közigazgatási reformokra.

2. Impériumváltás és átmeneti időszak az erdélyi, valamint a székelyföldi közigazgatást illetően

Amint azt az előző fejezetben már vázoltam, az 1876-os közigazgatási átszervezéssel (Székelyföld autonómiájának és különálló közigazgatási státuszának megszűnésével) egy időben, Erdély összes történelmi régiójának az ezt illető alakulása egybe forrt. Az első világháborút követően, az 1920. évi trianoni békeszerződés értelmében Erdély hivatalosan is Románia részévé vált.¹⁶³

Ezt követően a két világháború közötti periódus első felében zajló, a közigazgatás-területi átszervezést célzó folyamatot két különálló szakaszra oszthatjuk:

1. Az 1918-1920 közötti impériumváltás időszakára;
2. Az 1920-1925 közötti átmeneti időszakra.

A két alpontként kiemelt időszakot, pontosabban ezek elnevezéseit több szerző általi utalásból vettem át. Pl: Impériumváltás Erdélyben (1918–1920) - Apáthy István, Fodor János, Főcze János, Gottfried Barna, Gyárfás Elemér, Gheorghe Iancu, Janovics Jenő, Kós Károly, K. Lengyel Zsolt, Márki Sándor, Romsics Ignác, Mircea Rusnac, Schuller Balázs, Szakály Sándor, Szarka László, Szekeres-Lukács Sándor (megjelenés 2020). Első sorban a 2016-os *Székelyföld története* 3-ik kötetére, pontosabban Bárdi Nándorra hivatkozom – többek mellett ő, az „átmeneti időszak” szókapcsolatot is használja a második alpont címeként.¹⁶⁴ Ezek mellett a *Korunk* (29. évf.

Bárdi Nándor: *Otthon és haza. Tanulmányok a romániai magyar kisebbség történetéről*. Csíkszereda, Pro-Print könyvkiadó, 2013. 608.

¹⁶³ 1921. évi XXXIII. Törvénycikk az Északamerikai Egyesült Államokkal, a Brit Birodalommal, Franciaországgal, Olaszországgal és Japánnal, továbbá Belgiummal, Kínával, Kubával, Görögországgal, Nikaraguával, Panamával, Lengyelországgal, Portugáliával, Romániával, a Szerb-Horvát-Szlovén Állammal, Sziámmal és Cseh-Szlovákiával 1920. évi június hó 4. napján a Trianonban kötött békeszerződés becikkelyezéséről

¹⁶⁴ Bárdi Nándor 2016, *i.m.*, 393-421.

12. sz. - 2018) folyóiratban is található egy hasonló címet viselő (Impériumváltás Erdélyben 1918-1920), rövid cikk. Hasonló meg gondolásból merem alkalmazni az „átmeneti időszak” alfejezet címet is, amely a közigazgatás-területi átszervezések átmenetére vonatkozik (ez addig tart, amíg ki nem dolgozzák az első romániai közigazgatási törvényt 1925-ben) – Szabó Csongor az Areopolisban *megjelent Csík megye közigazgatása (1918-1940)* cikkében is így utal az időszakra.

A közigazgatási rendszerváltást illetően, az 1918-1920 közötti impériumváltás időszakában Romániának lényegében egyetlen kitűzött célja volt, mégpedig a magyar közigazgatás kiszorítása a helyi hatalomból, illetve ennek a behódolásra bírása.¹⁶⁵ Ezt a román hadsereg és a Nemzeti Nagy Tanács (Marele Sfat Național) által megválasztott Erdély, Bánság és Partium Kormányzótanácsa (a továbbiakban Kormányzótanács, románul Consiliul Dirigent al Transilvaniei, Banatului și ținuturilor românești din Ungaria, röviden Consiliul Dirigent) ellenőrzésével tették, amelynek elnöki tisztségét Iuliu Maniu töltötte be, illetve központi székhelye Nagyszebenben volt.¹⁶⁶

2.1 Az 1918-1920 közötti impériumváltás Székelyföld viszonylatában

1918 októberére nyilvánvalóvá vált, hogy a központi hatalmak, így az Osztrák-Magyar Monarchia is az első világháborúban vereséget szenvedett. Az október 28-31. között zajló öszirózsás forradalmat követően, Magyarország kivált a vereséget szenvedett és a nemzetiségi mozgalmak felerősödése miatt felbomlott Osztrák-Magyar Monarchiából. Az új kormány Károlyi Mihály vezetésével lépett hivatalba, illetve az állam új törvényhozó szerve a Magyar Nemzeti Tanács lett, amelyhez az országszerte megalakult nemzeti tanácsok képviselői csatlakoztak.¹⁶⁷

Székelyföld esetében a következő sorrendben alakultak meg a nemzeti tanácsok, illetve csatlakoztak a Magyar Nemzeti Tanácshoz:

- Maros-Torda megyében, a marosvásárhelyi Nemzeti Tanács 1918. október 31-én alakult meg. Elnökének Antalfy Endrét választották meg.¹⁶⁸

¹⁶⁵ Bárdi Nándor 2016, *i.m.*, 393-421.

¹⁶⁶ Calcan, Gheorghe: *The administrative unification of the completed Romania. The stages of the administrative integration of Transylvania, 1918-1926. Transylvanian Review of Administrative Sciences*, 30E. (2010), 16-29.

¹⁶⁷ Köpeczi Béla – Miskolczi Ambrus – Szász Zoltán: *Erdély története 1830-tól napjainkig* (harmadik kötet). Budapest, Akadémia kiadó, 1986. 1701-1733.

¹⁶⁸ Fodor János: *Impériumváltás Marosvásárhelyen 1918-1922. Múltunk*, 2. (2016), 152-155.

- Udvarhely megyében 1918. november 3-án került sor a székelyudvarhelyi Nemzeti Tanács megalakítására, amelynek elnöki tisztségét Paál Árpád töltötte be.¹⁶⁹
- Háromszék megyében 1918. november 3-4-én alakult meg a sepsiszentgyörgyi Nemzeti Tanács. Elnökének dr. Király Aladárt választották meg.¹⁷⁰
- Csík megyében dr. Vákár P. Artur elnökletével, előbb a gyergyói Nemzeti Tanács került megalakításra 1918. november 2-án,¹⁷¹ majd ezt követően november 7-én alakult meg a csíki Nemzeti Tanács, amelynek elnöki tisztségét Pál Gábor töltötte be.¹⁷²

Noha a meglévő, de hiányos levéltári dokumentumokból és korabeli sajtóanyagokból nem sikerült egyértelmű információt találni a tordai Nemzeti Tanács megalakítását illetően, valószínűsíthető, hogy közvetlen az őszi rózsás forradalmat követően néhány napon, legfeljebb néhány héten belül itt is megalakult a helyi nemzeti tanács.

Székelyföld esetében az újonnan létrehozott Nemzeti Tanácsok részben eltérő módon, de hasonló célokat fogalmaztak meg, amelyek első sorban a nemzet- vagy polgárőrségek megszervezéséből,¹⁷³ a rend és közbiztonság fenntartásából,¹⁷⁴ a munkanélküliek elhelyezéséből,¹⁷⁵ illetve, az e vidéken is terjedni látszó spanyolnátha korlátozására vonatkozó intézkedésekből álltak.¹⁷⁶ Értelemszerűen a közigazgatási apparátus személyzetét illetően is történtek változások, noha a Nemzeti Tanácsok egyféle kiegészítő orgánumnaként működtek a helyi tanácsok és kormányhatóságok mellett.¹⁷⁷

Az ekkor felállított nemzet- vagy polgárőrségek többnyire sikeresen fenn tudták tartani a közrendet, kivételt ez alól csupán néhány településen kitört zavargás képezett. Példaként kiemelném a Csík megyéhez tartozó Gyergyószentmiklós esetét, ahol 1918 novembere folyamán a nemzetőrségből kivált vörös gárdák megszállták a postát és a vasutat,¹⁷⁸ illetve Udvarhely

¹⁶⁹ Bárdi Nándor 2013, *i.m.*, 43.

¹⁷⁰ Nagy Szabolcs: Impériumváltás Sepsiszentgyörgyön 1918-1919. *Acta Siculica*, 2012-2013, 345-347.

¹⁷¹ Garda Dezső: Magyar forradalmi megmozdulások és a román katonai-politikai hatalomátvételhez vezető események 100 évvel ezelőtt, Gyergyószentmiklóson. *Székelyföld*, 22. (2018), 141-145.

¹⁷² Román Nemzeti Levéltár Hargita megyei Hivatal (a továbbiakban RNLHmH), Fond 318. Csík Megyei Nemzeti Tanács iratai, 1. kötet, 169. f.

¹⁷³ *Székely Közélet*, 1918. november 24, 1. - A nemzetőrségek átalakítása

¹⁷⁴ RNLHmH, Fond 318. Csík Megyei Nemzeti Tanács iratai, 1. kötet, 169. f.

¹⁷⁵ Bárdi Nándor 2013, *i.m.*, 43.

¹⁷⁶ *Székely Közélet*, 1918. november 24, 1. - Járványszünet

¹⁷⁷ Fodor János: Magyar nemzetiségpolitikai kísérletek és a román álláspont 1918 őszén. *Korunk*, 29. (2018), 12-21.

¹⁷⁸ Garda Dezső: Gyergyószentmiklós közléte az első világháború utáni években és az Országos Magyar Párt. *Acta Siculica*, 2012-2013, 381.

vármegye esetét, amely területén belül több településen is erőszakosan léptek fel a helyi lakosok és hazatérő katonák a jegyzőkkel szemben, őket hibáztatva a nélkülözésért.¹⁷⁹ Hasonló lázongásokról számoltak be Torda-Aranyos megye közigazgatásának tisztségviselői is, hozzátéve, hogy a jegyzőkkel szembeni erőszak mellett nagybirtokosi uradalmakat is megtámadtak és kifosztottak.¹⁸⁰

Ugyanebben az időszakban kerül megalakításra az Erdélyi Román Nemzeti Tanács is, amely az erdélyi románság képviselői szerveként jött létre.¹⁸¹ Ezzel egy időben az Erdély, illetve Székelyföld románok általi megszállása elkerülhetetlennek látszott.¹⁸² A román hadsereg 1918 novemberével kezdődően elkezdte átvenni az ellenőrzést a belgrádi katonai konvencióban megállapított demarkációs vonalig terjedő magyarországi területek fölött. Érdeemes megemlíteni, hogy a székelyudvarhelyi Nemzeti Tanács volt elnöke, ekkor alispán Paál Árpád preventív módon felkészült a megszállásra és egy ezen eshetőségre vonatkozó irányelveket tartalmazó dokumentumot küldött ki Udvarhely megye tisztviselőinek, általuk pedig a teljes közösségnek, annak érdekében, hogy kellő tájékoztatást biztosítson a megszállás időtartama alatti közügyek rendezésére vonatkozóan. Előírta, hogy a román hadsereg által alkalmazott erőszak ellen óvást kell emelni, illetve bármilyen megkeresést a román hadsereg részéről csak a kormánybiztos útján fogadhatnak el.¹⁸³ A székelyudvarhelyi Nemzeti Tanács nem egyedülként készült fel a román megszállásra, tette ezt egységként a csíki, háromszéki és marosvásárhelyi Nemzeti Tanáccsal, felruházza ez utóbbit a Székely Nemzeti Tanácsok Központja hatáskörrel. A székelyföldi összefogásból egyedülként Torda-Aranyos megye aranyosszéki képviselője maradt ki, mivel a tordai Nemzeti Tanács nem képezte ennek részét. A Székely Nemzeti Tanácsok Központjának, a megszállásra való felkészülés mellett a székely-magyar problémák és igények nemzetközi propagandájának biztosítása, de a budapesti és kolozsvári központokkal, illetve a román és szász nemzeti tanácsokkal való kapcsolattartás is feladata volt.¹⁸⁴

¹⁷⁹ Egry Gábor: Közvetlen demokrácia, nemzeti forradalom (Hatalomváltás, átmeneti és a helyi Nemzeti Tanácsok Erdélyben, 1918-1919). *Múltunk*, 3. (2010), 94-95.

¹⁸⁰ Köpeczi Béla – Miskolczy Ambrus – Szász Zoltán, 1986, *i.m.*, 1701-1733.

¹⁸¹ Bárdi Nándor: *A szupremácia és az önrendelkezés igénye. Javaslatok, tervek az erdélyi kérdés rendezésére (1918-1940)*. In: *Források és stratégiák*, Csíkszereda, 1999. 36-55.

¹⁸² RNLHmH, Fond 8, 7. kötet, 49. f. - Pál Gábor: Emlékeimből. Kézirat. 11.

¹⁸³ Paál Árpád kéziratgyűjteménye a székelyudvarhelyi Haáz Rezső Múzeumban (a továbbiakban HRM PÁK). Ms. 7651/146. - Ügyvitel és ügybeosztás a román megszállás alatt.

¹⁸⁴ *Udvarhelyi Híradó* 1918. november 17.

Constantin Prezan tábornok vezetésével,¹⁸⁵ Csík megye a román hadsereg által megszállt első megyék egyike volt, amely fölött november végéig átvették az ellenőrzést.¹⁸⁶ A második székely megye, amelyen megjelentek a román erők Bückhel őrnagy vezetésével Maros-Torda volt, pontosabban 1918. december 3-án vonultak be az említett csapatok Marosvásárhelyre.¹⁸⁷ A sorban a következő Udvarhely megye volt, ugyanis a román csapatok Nicolescu tábornok vezetésével december 6.-án vonultak be Székelyudvarhelyre.¹⁸⁸ Majd másnap reggel. 1918. december 7-én Háromszék megye székhelye, Sepsiszentgyörgy következett, amelyet Dumitru Țigoianu százados szállt meg a román katonaság egy századával.¹⁸⁹ A Marosvásárhely irányából érkező román csapatok végül Torda-Aranyos megyébe is bevonultak.¹⁹⁰ Előbb 1918. december 9-én Tordára és Aranyosgyéresre, majd azt követően, hogy 1918. december 12-én Henri Mathias Berthelot tábornok önhatalmúan engedélyt adott a belgrádi egyezményben meghatározott demarkációs vonal átlépésére Székelykocsárdra is,¹⁹¹ ahol ellenállásba ütköztek.¹⁹²

Egyelőre a román megszálló csapatok, illetve vezetőik érintetlenül hagyták a közigazgatás működését,¹⁹³ első sorban a polgári lakosság fegyver beszolgáltatási kötelezettségét, mozgáskorlátozását,¹⁹⁴ illetve a románellenes intézkedések tilalmát vezette be. Ennek értelmében az említett intézkedések a megyék, illetve településeik közigazgatási apparátusának összetételére és működésére sem voltak jelentős kihatással.¹⁹⁵

1918 decemberében a román csapatok megszállásával egy időben tehát katonai közigazgatás lépett érvénybe, amely ellenére ezzel párhuzamosan tovább működött a magyar közigazgatás is, hangsúlyt fektetve a közrend helyreállítására, abban reménykedve, hogy a belgrádi

¹⁸⁵ Garda Dezső: *Az Országos Magyar Párt és Gyergyószentmiklós közléte az 1919–1933 közötti időszakban, I. kötet.* Csíkszereda, Státus Kiadó, 2013. 28–29.

¹⁸⁶ RNLHmH, Fond 8, 7. kötet, 49. f. - Pál Gábor: Emlékeimből. Kézirat. 11. - Sajnos a pontos dátumot nem ismerjük. Valamikor November végén került rá sor – a hivatkozásból is ennyi derül ki.

¹⁸⁷ *Székely Napló*, 1918. december 3, 186.

¹⁸⁸ HRM PÁK Ms. 5671/187. - Emlékirat a székelyföldi tisztviselők sérelmeiről a magyar miniszterelnökhöz.

¹⁸⁹ Román Nemzeti Levéltár Kovászna megyei Hivatala (a továbbiakban RNLKMH), Fond 14 Háromszék vármegye iratai, 5/a. állag (á.). Közgyűlési jegyzőkönyvek, 142. kötet (köt.). 1918. december 14./72. Jegyzőkönyvi pont (jkvp.).

¹⁹⁰ *Szamos*, 1918. december 22, 304. - Az idegen csapatok mozdulatai

¹⁹¹ A belgrádi egyezmény, másként belgrádi konvenció egy 18 pontból álló katonai egyezmény, amely meghatározta a déli és keleti demarkációs vonalakat (ideiglenes határvonalak, általában egymással hadban álló felek között), illetve előírta a kiürített területek közigazgatásának működését és az antant csapatok magyarországi mozgásával kapcsolatos részleteket. Ezeket a román fél több alkalommal megszegte.

¹⁹² Fráter Olivér 2003, *i. m.*, 76-94.

¹⁹³ HRM PÁK Ms. 5671/187.

¹⁹⁴ RNLHmH, Fond 8, 7. kötet, 49. f.

¹⁹⁵ Nagy Szabolcs 2013, *i. m.*, 350-351.

fegyverszüneti megegyezés értelmében, a békekonferencia döntéséig nem kerül alkalmazásra jelentős változtatás e területen.¹⁹⁶ Noha a román erő Erdélybe, illetve Székelyföldre való érkezésükkel átlépték a konvencióban kijelölt demarkációs vonalat,¹⁹⁷ bizakodásra a katonai egyezmény tizennyolc pontjából a tizenhetedik betartása adott okot,¹⁹⁸ miszerint az antant csapatok nem szólnak bele a magyar állam belső igazgatásába.¹⁹⁹ Székelyföld esetében tehát ennek magyar polgári törvényhatósági bizottságai ebben a hónapban még megtartották a közgyűléseket, egyedüli kivételt képezve Háromszék megyét, amely 1918. november 11-én tartotta utolsó közgyűlését dr. Török Andor vezetésével.²⁰⁰ Torda-Aranyos megye bizottsága 1918. december 10-én,²⁰¹ míg Maros-Torda megye közigazgatási bizottsága december 29-én tartotta utolsó ülését.²⁰² Udvarhely megye bizottsága egy egyedi megállapodás értelmében hetente ülésezhetett 1919. január 13-ig,²⁰³ illetve Csík megye bizottsága 1919. január 30-án ülésezett utoljára.²⁰⁴

Ugyan a román katonai közigazgatás kialakítása nem terjedt ki a polgári közigazgatásra, ez által a hétköznapi életvitel nagy részére sem, mindezek ellenére megfigyelhetőek voltak bizonyos jelek ennek kiterjesztésének szándékát illetően. Példaként említendő a székelyudvarhelyi román katonai parancsnokság igénye a román nyelv használatát illetően, a számára küldött megkeresésekkel kapcsolatban.²⁰⁵ Ez a gyakorlat viszont nem nevezhető általánosnak, megyénként változtak az eljárások, de legalábbis ezeknek az időpontja, bekövetkezte. Az elmondottak alapján, Székelyföld esetében az új hatalmi rendszer kiépülése gyakorlatilag 1919 elején veszi kezdetét.

Maros-Torda megye kormánybiztosa, Szenner József és Marosvásárhely polgármestere Marty Ferenc január 9-én még tárgyalt a budapesti kormányhatóságokkal, amellyel egy időben a város középosztályának két képviselője (Tóthfalussy Károly és Fazekas Lajos) a nagyszebeni

¹⁹⁶ László Márton: Maros-Torda/ Maros megye közigazgatása 1918-1938 között. *Areopolisz*, 14. (2015), 195-223.

¹⁹⁷ A „magyar Kormány összes csapatait északra vonja vissza attól a vonaltól, amelyet a Nagy-Szamos felső folyása, Beszterce–Marosfalu–Maros folyónak a Tiszába való torkolata, Szabadka, Baja, Pécs, amely helyeket a magyar csapatok nem tarthatnak megszállva s a Dráva folyása, alkot addig, ahol ez a folyó a Szlavón-Horvát határral összeesik”.

¹⁹⁸ Ádám Magda – Ormos Mária – Barabás József 2007, *i.m.*, 61.

¹⁹⁹ Hadtörténelmi levéltár. Miniszteri Fegyverszüneti bizottság iratai (23. doboz, 1. fólió)

²⁰⁰ RNLKMH, Fond 14 Háromszék vármegye iratai, 5/a. állag (á.). Közgyűlési jegyzőkönyvek, 142. kötet (köt.). 1918. december 14./72. Jegyzőkönyvi pont (jtkvp.).

²⁰¹ Kolozsvári egyetemi könyvtár. Torda-Aranyos vármegye Hivatalos Lapja, (1918. december 26, 16. évf. 32. sz.), H 956 irattári jelzet

²⁰² *Székely Napló*, 1918. december 28, 1.

²⁰³ Bárdi Nándor: Impériumváltás Székelyudvarhelyen 1918-1920. *Aetas*, 8. (1993), 76-120.

²⁰⁴ *Csiki Lapok*, 1919. február 2, 1. - Közigazgatási bizottsági ülés

²⁰⁵ *Székely Közélet*, 1918. december 22, 5. - Hivatali nyelvhasználat

kormányzótanács elnökénél, Iuliu Maniunál voltak kihallgatáson. Ekkor értesültek a hatalomátvétel idejéről, amely január 11-én kezdetét is vette. Másnap a román katonai hatóságok felszámolták az összes politikai szervezetet, klubot és társaságot, bevezették a cenzúrát és betiltották a köztéri rendezvényeket.²⁰⁶

Torda-Aranyos megye esetében a magyarországi kormánnyal való kapcsolattartást illetően a nagyszebeni Kormányzótanács hivatalosan már 1918. december 11-én jelezte előírásait,²⁰⁷ viszont a gyakorlatban valószínűleg ez január közepéig nem került felfüggesztésre ugyanis az erre vonatkozó irányelveket tartalmazó hivatalos közlöny csupán január első felében került kiadásra. E megye esetében is folyamatos szabályozásokat és szigorításokat vezetnek be, amelyeket a továbbiakban, a többi székelyföldi megye történésein keresztül sorra részletezek.

Udvarhely megye esetében a nagyszebeni Kormányzótanács már 1918 decemberében jelezte szándékát, miszerint román közéleti és népellátási biztosokat kíván kinevezni, de ezt a székelyudvarhelyi küldöttség heves tiltakozása miatt egyelőre sikerült elhalasztani.²⁰⁸ 1919. január 12-én, ahogyan Maros-Torda esetében úgy Udvarhely esetében is bevezetésre került a cenzúra, amelyre hivatkozva a román katonaság elégette a Székelyudvarhelyre érkezett lapokat és folyóiratokat.²⁰⁹ E periódus további visszaéléseit mélyrehatóan nem vázolólok, ugyanis az impériumváltás időszakát Bárdi Nándor már részletesen feldolgozta.²¹⁰

Csik megye sem képezett kivételt az előzőekben vázolt gyakorlatokat illetően. A román parancsnokság 1919 januárjában betiltotta a szeszital árusítást, este 9 órától kezdődően zárórát rendelt el, illetve ami a közigazgatás szempontjából jóval számottevőbb az a községi vagyonok átvételének terve volt.²¹¹ Háromszék esetében a magyar kormánnyal való kapcsolat január 27-én szűnik meg végérvényesen, azt követően, hogy Țigoianu alakulata kiegészül Roșiori ezredével.²¹² Ezt megelőzően, már január 20-án érvénybe lép a nagyszebeni Kormányzótanács első utasítása, miszerint tilos a gabonafélékből és burgonyából való szeszital előállítás.²¹³

²⁰⁶ *Székely Napló*, 1919. január 9. és január 14., 1.

²⁰⁷ *Gazeta oficială publicată de Consiliul Dirigent al Transilvaniei, Banatului și Ținuturilor Românești din Ungaria* (a továbbiakban GOCD), (5/18 ianuarie 1919). 5.

²⁰⁸ *Székely Közélet*, 1918. december 22., 5. - Tárgyalások Nagyszebenben

²⁰⁹ Uo.

²¹⁰ Bárdi Nándor 1993, *i.m.*, 76–120.

²¹¹ *Csíki Lapok*, 1919. január 12., 3.

²¹² RNLKMH, F 9. 3. á. Közigazgatási iktató- és mutatókönyvek, irattári sorkönyvek. 227. kötet, 812. iktatószám

²¹³ RNLKMH, F 9. 3. á. 227. köt. 662. ikt.

Közvetlenül ezen eseményeket követően a kelet-magyarországi területek közigazgatásának újrászervezésébe kezdett a Román Kormányzótanács, így 1919 január végére tíz megyébe prefektúrát állított fel, illetve prefektusokat nevezett ki. Az öt megye közül, amely a történelmi székelyföld területeit is magába foglalta kettő szerepelt e listán: Maros-Torda és Torda-Aranyos megye.²¹⁴ Március elejéig a Csík, Háromszék és Udvarhely megyei prefektúrák felállításáról még nem döntöttek.²¹⁵

1919. január 26-án a nagyszebeni Kormányzótanács hivatalosan is feloszlatta a vármegyei, községi és más nemzeti tanácsokat,²¹⁶ illetve másnap a hivatalos közlönyében közölte az újonnan kinevezett prefektusokat a fentebb már említett tíz megye esetében. Maros-Torda megye és Marosvásárhely élére, prefektusként Ioan Vescan került kinevezésre.²¹⁷ Fontos kiemelni, hogy Ioan Vescan ideiglenesen kinevezve már január 13-tól betöltötte a prefektusi tisztséget, amely hivatalosan két hétre rá került megerősítésre. Ez idő alatt részleges sikerrel megpróbálta felesketni a megye magyar tisztviselő karát, illetve új szolgabírókat is kinevezett. Mindezen események a magyar többségű lakosságból ellenállást váltottak ki, amelynek köszönhetően sztrájk vette kezdetét a vasutasok esetében, de a postahivatal és távíróhivatal alkalmazottai között is.²¹⁸ Visszatérve a január 27-i 1. számú rendeletre, a Kormányzótanács a prefektus és alprefektus (Vasile Suciú) ki- és egyben megnevezése mellett az addigi tisztviselők (legyen szó választottakról vagy kinevezettekről) helyben maradására és az addigi törvények érvényben maradására is kitért. E szerint az 1918. október 31. előtt elfogadott törvények maradtak hatályban. Tette ezt azon módosításokkal, miszerint a tisztviselők bármikor tartalékolhatóakká, nyugdíjazhatóakká válhattak, illetve a bírók és jegyzők beleegyezésük hiányában is áthelyezhetőekké váltak. Mindezekkel egy időben a román nyelv a közigazgatás hivatalos nyelvévé tétetett.²¹⁹ A nyelvhasználatot augusztusban az 1868. évi XLIV. törvény alapján újrászabályozták, egy igen lényeges módosítással, miszerint a magyar hivatalos nyelvet a román váltja fel, illetve azokban a megyékben, ahol a nemzetiségi arány eléri a 20%-ot, lehetővé válik az anyanyelvhasználat úgy a

²¹⁴ *Csíki Lapok*, 1919. január 19, 2. A további 8 megye: Alsó-Fehér, Beszterce-Naszód, Fogaras, Hunyad, Kisküküllő, Nagyüküllő, Szeben és Szolnok-Doboka.

²¹⁵ Szabó Csongor: Csík megye közigazgatása (1918-1940). *Magyar Kisebbség – nemzetpolitikai szemle, új sorozat* 3-4. (2014), 220-231.

²¹⁶ GOCD, (26 ianuarie/8 februarie 1919). 43.

²¹⁷ GOCD, (14/27 ianuarie 1919). 25.

²¹⁸ László Márton 2015, *i.m.*, 195-223.

²¹⁹ GOCD, (14/27 ianuarie 1919). 25.

közigazgatás, mint az igazságszolgáltatás területén. A román nyelv elsajátítására a bírók, ügyészek, igazságügyi tisztviselők egy éves határidőt, illetve az ügyvédek és közjegyzők fél éves türelmi időt kaptak.²²⁰

A megye teljes magyar tisztviselő kara elutasította a kormányzótanács által kibocsájtott rendeletbe foglalt eskütételt arra hivatkozva, hogy az új prefektus jogtalanul váltott le tisztviselőket, illetve alapvetően bizalmatlan a hivatalukban maradt magyar tisztviselőkkel szemben, szakképzetlen személyekkel helyettesítette a leváltott személyeket, akik több esetben visszaélnék hatáskörükkel, továbbá önkényesen akadályoztatják a közigazgatás működését.²²¹ Ioan Vescan január 31-én három tisztviselő és két ülnök kivételével, elfogadta a többiek haladéktalan lemondását, mivel helyettesíteni tudta őket. Az öt kivételezett személyre valószínűleg az apparátus működtetése végett volt szüksége még egy ideig,²²² akiket fegyveres erővel való fenyegetés révén kényszerített maradásra.²²³

Mindezzel szemben Háromszéken kevesebb nyílt konfliktussal zajlott a prefektusváltás. Ugyan a nagyszebeni Kormányzótanács január 27-i rendeletében közzé tett névlistáján nem szerepelt senki a megye élére való kinevezést illetően, ennek ellenére január 30-án dr. Nicolae Vecerdea foglalta el a prefektusi tisztséget.²²⁴ A kinevezése első napján kijelentette, hogy az általa vezetett hivatalt továbbra is a fennálló törvények alapján kívánja működtetni és egyetlen tisztviselőtől sem várja el, hogy felesküdjön Romániára, amelyet követően a rossz egészségügyi állapotára hivatkozva elzárkózott a további rendelkezésektől.²²⁵

A prefektus kinevezést illetően Udvarhely megye esete több hasonlóságot is mutat a Maros-Torda megyében történt eseményekkel ugyanis, az előbbiben úgyszintén január 13-án került kinevezésre az új tisztségviselő azt megelőzően, hogy a nagyszebeni Kormányzótanács hivatalosan kiadta volna az erre vonatkozó, január 27-i rendeletét. Ráadásul a közzé tett névlistán, ahogyan Háromszék megye esetében, úgy Udvarhely megye esetében sem szerepelt senki a megye élére való kinevezést illetően. Székelyudvarhelyen, Válersik Ferencet katonai segédlettel távolították el hivatalából egy megtagadott felszólítást követően annak érdekében, hogy Valer Neamțu átvegye

²²⁰ *Csiki Lapok*, 1919. augusztus 24, 1.

²²¹ *Ellenőr*, 1919. január 29, 2.

²²² *Székely Napló*, 1919. február 2, 1.

²²³ *Székely Napló*, 1919. február 2, 1; 1919. február 6, 1; 1919. február 20, 1; *Ellenőr*, 1919. február 1, 2.

²²⁴ Nagy Botond: Háromszék közigazgatása 1918-1940 között. *Areopolisz*, 14. (2015), 161-162.

²²⁵ RNLKmh, F 9. 34. á. Alispáni iratok. 1919/1057. irattári egység (magyar).

tőle hivatalát, Udvarhely megye új prefektusi ügyvivőjeként. Közvetlen ez után felszólította a megye tisztviselőit, hogy esküdjenek fel a román impériumra, mert amennyiben ezt megtagadják, el kell hagyniuk hivatalaikat.²²⁶ Maros-Torda megyéhez képest, Udvarhely megyében az esküt megtagadó tisztviselőket sokkal inkább meghurcolták. Sokukat kihallgatásokra és hadbírószági tárgyalásokra szállítottak el más településekre, amelyek közben az otthon maradtak közül több személyt is letartoztattak, megfenyegettek.²²⁷ Ugyancsak január folyamán Soós Domokos helyettes polgármestert eltávolították tisztségéből és helyére az udvarhelyi, román származású Sibian Györgyöt nevezték ki.²²⁸

Csík megye esetében lassabban haladtak a közigazgatás átszervezésével kapcsolatos események, amelynek legfőbb oka az volt, hogy a megyéből hiányoztak a román anyanyelvű tisztviselők.²²⁹ Ebből kifolyólag az 1919. január 30-i megyei közigazgatási rendkívüli ülés továbbra is Györgypál Domokos elnökletével zajlott, aki megőrizte főispáni-kormánybiztosi tisztségét.²³⁰ 1919. február 3-án a nagyszebeni Kormányzótanács, egyetlen kivételként hajlandó volt magyar anyanyelvű prefektust kinevezni Csík megye élére Gaál Endre személyében, aki viszont megyei főjegyzői tisztségére hivatkozva elutasította a felkérést. Így egy két héttel későbbi döntés értelmében Mihai Dobreanu, a megye közéleti biztosa vette át a megye irányítását a román katonai parancsnokság segítségével.²³¹ Ehhez képest Székelyföld viszonylatában Torda-Aranyos megyében következett be legkésőbb a tisztviselőváltás, ugyanis 1919. december 29-ig Bethlen Sándor főispán állt a megye élén, akit a nagyszebeni Kormányzótanács Chirtop Zosim prefektusra csupán ekkor váltott le tisztségéből.²³²

A frissen berendezkedett román közigazgatás, illetve katonaság következő lépéséről Háromszék és Maros-Torda megye helyi polgárai is egyaránt úgy vélekedtek, hogy ez megszegi a belgrádi fegyverszüneti konvenció keretén belül megfogalmazott első pontot. A szóban forgó

²²⁶ Gidó Csaba: Udvarhely megye közigazgatás-története impériumváltástól impériumváltásig (1918-1940). *Areopolisz*, 14. (2015), 225-277.

²²⁷ HRM PÁK Ms. 5671/187.

²²⁸ *Hargita*, 1933. május 5, 18. - Meghalt Sibian volt polgármester - Számos forrás Györgyként említi, de ugyanakkor a *Gheorghe* formát is használták.

²²⁹ Galea Aurel: *Formarea și activitatea Consiliului Dirigent al Transilvaniei, Banatului și ținuturilor românești din Ungaria (2. decembrie 1918 – 10. aprilie 1920)*. Târgu Mureș, ed. Tipomur, 1996. 270.

²³⁰ *Csíki Lapok*, 1919. február 2, 1. - Közigazgatási bizottsági ülés

²³¹ *Csíki Lapok*, 1919. február 19, 1. - Ki a csíki prefektus?

²³² Pál Judit: Főispánok és prefektusok 1918-1919-ben (A közigazgatási átmenet kérdése Erdélyben). *Századok*, 152. (2018), 1179-1215.

esemény a román nemzeti lobogó kifüggesztése a vármegyházára, Maros-Torda megye esetében január 31-én,²³³ míg Háromszék esetében február elsején, amelyet a hivatal román államhatóság alá vonásaként értelmeztek a helyi magyar tisztségviselők.²³⁴ Ezzel a lépéssel a Háromszék megyei tisztviselők lemondási hulláma is kezdetét vette, ugyanis az elkövetkező két napban összesen 39 közigazgatásban dolgozó alkalmazott mondott le az állásáról, beleértve dr. Török Andor alispánt.²³⁵ Dr. Nicolae Vecerdea a lemondásokat neheztelően,²³⁶ de elfogadta és kirendelt alispánként Victor O Romant nevezte meg, akinek a tevékenysége újabb lemondási hullámot eredményezett.²³⁷ Mindezek mellett a szükséges személyzet hiánya miatt keletkezett közigazgatási működési zavart csak február 26-án jelezték, amelyet a bérek megkésztetésével próbáltak kiküszöbölni.²³⁸ Március közepéig, feltehetően a bérek megemlése végett sikerült új, főleg román nemzetiségű alkalmazottakkal betölteni a megüresedett tisztviselői állásokat, amelyről Nagy Botond részletes tájékoztatást nyújt munkájában.²³⁹

Torda-Aranyos megye kivételével, utolsóként 1919 áprilisában a Csík megyei közigazgatás átvételére került sor, amikor Valer Neamțiu alezredes, Udvarhely megye prefektusa, Györgypál Domokost fegyveres beavatkozással kényszerített tisztsége átadására, így egyazon időben két megye prefektusává vált. Hasonló módon, katonai fegyveres beavatkozással járt el az új impériumot képviselők tisztikara több helyi tisztviselő eltávolítása esetében is.²⁴⁰ Azon magyar anyanyelvű tisztviselőktől, akik megtartották hivatalukat eskütételt vártak el, amelyet megtagadtak és május 2-án távoztak a vármegyházáról, ezzel formálisan is véget vetve a magyar közigazgatásnak. Valer Neamțiu mellé, Gustav Olteanu került kinevezésre, ami az alprefektusi tisztséget illeti.²⁴¹ Ugyanakkor hozzátennék, hogy mindezek ellenére Csíkszereda város közigazgatásának átvétele csupán július 3-án történt meg, amikor Vasile Barbier átvette a polgármesteri tisztséget Márton Lászlótól.²⁴²

²³³ *Ellenőr*, 1919. január 31, 2.

²³⁴ RNLKMH, F 14. 5. á. Közigazgatási iratok iktatószám szerint rendezve. 1919/1023. ie.

²³⁵ RNLKMH, F 9. 3. á. 227. köt. 1081, 1082, 1083, 1084, 1085, 1086, 1087, 1088, 1089, 1090, 1091, 1092, 1095, 1096, 1097, 1098, 1099, 1100 ikt. (magyar).

²³⁶ RNLKMH, F 14. 5. á. 1919/ 1024. ie. (román).

²³⁷ Uo. F 9. 3. á. 227. köt.

²³⁸ Nagy Szabolcs 2013, *i.m.*, 354.

²³⁹ Nagy Botond 2015, *i.m.*, 161-162.

²⁴⁰ *Csíki Lapok*, 1919. április 27, 1. - Román közigazgatás

²⁴¹ *Csíki Lapok*, 1919. május 4, 1. - A központi közigazgatás átvétele

²⁴² *Csíki Lapok*, 1919. július 13, 1.

A román impérium állandó berendezkedését és egyre nagyobb térhódítását illetően minden téren érezhető hatások váltak kézzelfoghatóvá. A nagyszebeni Kormányzótanács elrendelte, hogy a 1919 április 1-vel Erdély is átáll a romániai időre,²⁴³ továbbá felszólította a hatóságokat, hogy az állami tulajdonban lévő ingatlanokat a román állam tulajdonaként jegyezzék.²⁴⁴ 1919 nyarának végéig minden értelmiségit köteleztek az eskütételre, illetve augusztus 15-ig minden magyar vállalat köteles volt lecserélni a feliratait kétnyelvűre.²⁴⁵ Háromszéken a hűségesküt le nem tett tisztviselők lakásait is lefoglalták.²⁴⁶ Júniusban Csík megye prefektusi tisztségének kérdését is tisztázták, ugyanis Neamțiu helyett Gheorghe Dubleșiu vajdahunyadi ügyvéd került kinevezésre.²⁴⁷ A román és székely lakosság között továbbra sem javult a viszony, illetve minden téren ugyan úgy megfigyelhetőek voltak a visszaélések, amelyet illetően Szabó Csongor részletes betekintést nyújt.²⁴⁸

Románia, 1919 november elejére országos választásokat írt ki, viszont Székelyföld esetében ehelyett kinevezésekre, illetve a Kormányzótanács által elfogadott jelölések érvényesítésére került sor, mivel nemzetközi visszaigazolás nélkül a régió nem volt az ország része. Valószínűsíthetően e régió esetében tervezett eljárásról volt szó, hiszen Maros-Torda megyében Ioan Vesca prefektus például már októberben

10. Ábra: Székelyföld és térsége 1921-ben
Forrás: Elekes T. 2016

²⁴³ GOCD, (16/29 martie 1919.) 20.

²⁴⁴ HRM PÁK Ms. 5671/187.

²⁴⁵ Bárdi Nándor 2013, *i.m.*, 81.

²⁴⁶ GOCD, (19 iunie 1919.)

²⁴⁷ *Csíkai Lapok*, 1919. július 6, 1.

²⁴⁸ Szabó Csongor 2014, *i.m.*, 209-220.

megalakította a közigazgatási bizottságot,²⁴⁹ illetve ugyan csak ő jelölte ki, szükség esetén váltotta le ennek tagjait.²⁵⁰ Ami az esküteleket illeti, az 1920 áprilisában *Egyesítési Területi Bizottsággá* (Comisia Regională de Unificare) alakult és Kolozsvárra költözött nagyszebeni Kormányzótanács ismételtén sürgetni kezdte. Tette ezt bukaresti nyomásra, ugyanis az újonnan kialakított intézmény szaktárcái közvetlenül a központi minisztériumok alá rendeltettek, amely eredményeképp az innen érkező elképzelések nagyobb teret kaptak.²⁵¹ Ezt követően még a trianoni békeszerződés előtt Háromszék megyében dr. Nicolae Vecerdea prefektust lefokozták alprefektussá, helyére pedig dr. Vasile Popot nevezték ki.²⁵² A trianoni kényszerszerződést követően hivatalosan is kijelölték Magyarországot, illetve a hajdani területeiből újonnan létrehozott államok határait, amelyek értelmében Erdély és vele együtt Székelyföld is Románia részévé vált.²⁵³ Ezt követően a székelyföldi magyar tisztviselők közül sokan elhagyták a megyéik területét, de ugyanakkor többen ismételtén szolgálatra jelentkeztek a különböző hivataloknál.²⁵⁴ A román impériumra való felesküvés végső határidejeként 1921. január 1-t jelölték ki, tehát, aki ezt követően jelentkezett szolgálatra az csak az eskütételt követően foglalhatta el hivatalát.²⁵⁵ Az impériumváltást követően, az első, gyakorlatban is kivitelezett megyei tanácsi választásokat csupán 1926-ban szervezték meg.²⁵⁶

2.2 Az 1920 – 1925 közötti átmeneti időszak

A hatalomváltási folyamatban 1920 márciusától változás történt, amikor is a király új kormányt nevez ki Alexandru Averescu tábornok vezetésével.²⁵⁷ Ezt követően a fokozatos közigazgatás-területi módosítások a központosítás irányába mutattak, amelynek első szakasza a Kormányzótanács 1921-ben való megszüntetése, illetve a kolozsvári minisztériumi regionális államtitkárság felállítása volt. A Kormányzótanács nagyszebeni székhelye előbb áthelyezésre

²⁴⁹ Román Nemzeti Levéltár Maros megyei Hivatala (a továbbiakban RNLMmH), PJM, Prefect 29/1919, f. 39.

²⁵⁰ *Mureș-Turda. Gazeta Oficială Județeană*, 22. (1920) 4. 1.; RNLMmH, PJM, Prefect 92/1920, f. 2.

²⁵¹ *Gazeta Oficială a Comisiei Regionale de Unificare din Cluj* (a továbbiakban GOCRU), 17 aprilie 1920.

²⁵² Uo. 23 aprilie 1920.

²⁵³ Central Europe and the Middle East: *The reorganization of central Europe*. Forrás: <https://www.britannica.com/topic/20th-century-international-relations-2085155/Central-Europe-and-the-Middle-East>; hozzáférés: 2020.04.29

²⁵⁴ *Székely Udvarhely*, 1921. május 29, 22. - Elmentek

²⁵⁵ *GOCRU*, 22 decembrie 1920.

²⁵⁶ László Márton 2015, *i.m.*, 195-223.

²⁵⁷ Scurtu Ioan: *Istoria românilor. Vol. VIII. România întregită (1918-1940)*. București, ed. Enciclopedică, 2003. 249-250.

került Kolozsvárra, ahol 1919 decemberétől, 1920 április 10-ig működött.²⁵⁸ Ekkor hivatalosan feloszlatták, illetve megalakították a Központi Egyesítési Bizottságot (*Comisia Centrală de Unificare și Descărcare*) és ennek regionális szervezeteit Kolozsváron, Kisjenőn²⁵⁹ és Csernovicban. Ezen bizottság és regionális szervezetei a Kormányzótanácstól eltérő módon működtek, más volt a szervezeti struktúrájuk, illetve közvetlenül a kormány alá voltak rendelve. 1921 áprilisáig működtek, amikor is alárendelték a belügyminisztériumnak és ennek szakigazgatóságává tették Belügyi Vezérigazgatóság (*Diracțiune Generală*) néven, majd 1922-1924 között eltörölték ezeket. A kolozsvári székhelyű, Székelyföld igazgatásáért is felelős Vezérigazgatóság 1922. június 1-én került feloszlásra.²⁶⁰ Ez idő alatt, az átmeneti időszakban egy új román közigazgatási apparátus rendezkedett be Székelyföldön, amely megjelenésével együtt megszűntek működni a megyei, városi és községi választott tanácsok. Szabó Csongor szerint, ez a periódus az 1923. évi romániai alkotmányelfogadásával kezdődött és a közigazgatást egységesítő 1925. évi törvény létrejöttével zárult.²⁶¹

Az említett időintervallum között, a képviselő-testületeket a városi tanács helyettesítette,²⁶² a polgármestereket a prefektus nevezte ki, illetve a prefektúrák közvetlenül Bukaresttel érintkeztek. A tisztviselők kinevezése az államtitkárság hatáskörébe került, amely alól csupán a jegyzők és segédjegyzők képeztek kivételt. Kinevezésüket illetően továbbra is a prefektus döntött, de ez esetben is szükség volt az államtitkárság megerősítésére. A községek határozatait, jóváhagyás végett a belügyi államtitkársághoz kellett felterjeszteni. Ebből is jól látható, hogy a Kormányzótanács, illetve általa a regionális vezetés kiiktatásával, a helyi közigazgatás közvetlen módon a központi hatalom igazgatása alá került.²⁶³ Mindennek függvényében 1920-ban a háromszéki prefektus dr. Zaharia Crișant nevezte ki Sepsiszentgyörgy polgármesterének, akit 1922-ben Izidor Rauca Răuceanu követett,²⁶⁴ illetve ugyanekkor Kézdivásárhely élére dr. Morvay Endre került kinevezésre.²⁶⁵ Udvarhely megyében 1920-ban Toma Cornea segesvári ügyvédet nevezték ki prefektusnak,²⁶⁶ de ezt követően 1922-ben Valer Neamțiu került ismét e tisztségbe,

²⁵⁸ *Monitorul Oficial al Regatului Românii* (a továbbiakban MO), (4 aprilie 1920) nr. 4

²⁵⁹ A Moldovai Köztársaság fővárosa

²⁶⁰ Onișor Victor: *Tratat de drept administrativ român (ed. III)*. București, ed. Lumina Lex, 2002. 21.

²⁶¹ Szabó Csongor 2014 *i.m.*, 220-231.

²⁶² A városi tanács esetében fontos megjegyezni, hogy ezt nem választották

²⁶³ *GOJT*, 18 mai 1922.

²⁶⁴ *RNLKmH*, F 14. 5. á. 1922/ 223. (1997). ie.

²⁶⁵ *RNLKmH*, F 9. 3. á. 238. köt. 1922/ 2870. ikt.

²⁶⁶ *Székely Közélet*, 1921. július 10, 29. - A közigazgatási bizottság üléséről

visszatérve Háromszék éléről.²⁶⁷ Székelyudvarhelyen 1921-ben rövid ideig Szakáts Zoltán, illetve 1922 januárjától Emil F. Negruțiu tölti be a polgármesteri tisztséget.²⁶⁸ A Csík megyei prefektusi tisztséget Alexandru Vasu tölti be 1920-tól, míg ugyanakkor Iuliu Floreat, az addigi csíkszeredai polgármester Gyergyószentmiklós élére kerül, helyét pedig Aurel Țețu foglalja el.²⁶⁹ 1922-től a Csík megyei prefektusi tisztséget rövid időn belül több személy is betölti, előbb Leo Scridon, őt követi Ernyei Árpád, Vasile Cloaje, végül Dumitru Spătar.²⁷⁰ Torda-Aranyos megyét illetően meglehetősen hiányosak a források, ezért az 1920-ban leváltott Chirtop Zosim prefektus helyére nem tudni ki kerül 1925-ig, amikor is Dr. Iulian Peter foglalja el ezt a tisztséget.²⁷¹ Ezt követően még az adott év végén Ioan Murgău váltja őt le.²⁷² A polgármesteri tisztséget az 1925-ös közigazgatási törvény életbelépéséig 1922-től mindvégig Dr. Iuliu Gențiu tölti be.²⁷³ Maros-Torda megyében, ezen időszakban a főtisztségeket illetően nem történetek jelentős változások.

A közigazgatási tisztségek, pontosabban az etnikai alapú személycserék, ezáltal az intézmények irányításának átvétele, illetve a Bukaresttől való függővé tétele mellett, több stratégiai lépés gyakorlatba ültetése is részét képezte a román nemzetépítésnek. Nagy hangsúlyt fektettek a megyei pénzalapok elkobzására és átcsoportosítására,²⁷⁴ a román nyelv használatának kötelezővé tételére, illetve a tisztviselői nyelvvizsgákra, amely hiányában vagy sikertelensége esetében menesztették a szóban forgó személyt,²⁷⁵ a földreformra,²⁷⁶ amely többnyire a magánjavak elkobzását fedte és az új területi beosztásokra, amely révén a megyék nemzetiségi összetételének megváltoztatása volt a cél.²⁷⁷

Az 1923. évi román alkotmány csupán a vallási kisebbségeket ismerte el, de az állampolgárok jogegyenlőségének kinyilatkoztatásán túl, kisebbségi jogokat nem tartalmazott. A vallási kisebbségek, illetve az így felépített egyházi intézményrendszer elismerése révén, a román politikum teljesítettnek tekintette az 1919. évi nemzetközi kisebbségi szerződést, amely amúgy

²⁶⁷ *Haladás*, 1922. február 5, 6. - Hegyen innen és túl

²⁶⁸ *Hargita*, 1928. január 19, 3. - Negruțiu elhagyja Udvarhelyt

²⁶⁹ *Csíki Lapok*, 1920. június 6, 4.

²⁷⁰ *Csíki Lapok*, 1922. március 19, 2. - Csíkvármegye új prefektje/ *Csíki Lapok*, 1922. szeptember 10., 1. - Spătariu prefekt beiktatása

²⁷¹ *Monitor Oficial a județului Turda-Arieș* (a továbbiakban TA), (15. ianuarie 1925) nr. 1-2

²⁷² *MOTA* (22. octombrie 1925) nr. 17

²⁷³ *MOTA* (27. aprilie 1922) nr. 13

²⁷⁴ *GOJT*, 1 februarie 1923.

²⁷⁵ *RNLKmH*, F 9. 34. á. 1924./ 2878.; *GOJT*, 28 februarie 1924.

²⁷⁶ *Csíki Lapok*, 1921. szeptember 4, 1. - Az agrártörvény a vármegyei magánjavak ellen

²⁷⁷ László Márton 2015 *i.m.*, 195-223.

alacsonyabb jogerővel bírt a belföldi jogszabályokkal szemben. A gyulafehérvári határozatok nem számítottak alkotmányjogi forrásnak, illetve ebből csak az egyesülésre vonatkozó részeket cikkelyezték be. A városi és megyei közhivatalokban, az igazságszolgáltatás terén, a kereskedelmi könyvelést illetően, a postai forgalomban, illetve a sajtókiadványokat illetően csak a román államnnyelvvel kapcsolatban születtek jogszabályok, amelyek ennek kötelező használatáról tanúskodtak. Ami a más nyelvek használatát illeti, e jogszabályok kizárólag csak tiltást tartalmaztak (pl. tilos volt a romániai magyar földrajzi és helységnevek használata).²⁷⁸

Az 1923. évi alkotmány létrejöttének, illetve hatálybalépésének számos előzménye volt. Ezek közül fontos kiemelni a radikális változásokat előidéző 1921. július 23-án kihirdetett földreformot, amely nem csak a gazdasági, de a magánéletre is rányomta bélyegét.²⁷⁹ Míg Románia ó-királyságában csak a megművelhető birtokokat államosították, addig Erdélyben (beleértve Székelyföldet is) egész birtokokat sajátítottak ki, többek között azokat is, akik 1918. december 1. és 1921 nyara között külföldön tartózkodtak vagy azokat, akik a magyar állampolgárságot választották a románnal szemben. Ugyanakkor jellemző tendenciává vált, hogy a kisebbségek, amelyek elfogadták a román állampolgárság felvételét, később kapták meg ezt, mint a román anyanyelvű lakosság. Ezt bizonyítja Marosvásárhely helyzete 1924-ben,²⁸⁰ amikor is a 30-35.000 fős városban csak 18.000 lakosnak volt meg a román állampolgársága.²⁸¹ Az állampolgárság kérdését illetően, az 1924. évi állampolgársági törvény az állandó lakhely helyett, az illetőséget szabta feltételül (négy év folyamatos helyben lakását, illetve a községi terhek igazolását), ezáltal jogilag negatívan diszkriminálta a magyar lakosságot, illetve pozitív diszkriminációban részesítette az 1918 után Erdélybe költözött román állampolgárokat.²⁸² Az említettek alapján megállapítható, hogy az Erdély, illetve ezen belül Székelyföldön élő, magyar nemzetiségű személyek esetében nagyobb méreteket öltött a földterületek államosítása, mint a román ó-királyság területén. Ezt követően a földterületek újraelosztása során kritériumként fogalmazták meg a román

²⁷⁸ Bárdi Nándor: A romániai magyar kisebbség a két világháború között. In: *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században*. Budapest, Gondolat Kiadó, 2008. 90-97.

²⁷⁹ Venczel József: Az erdélyi román földbirtokreform. In: *Az Erdélyi Tudományos Intézet évkönyve 1940-41*. Kolozsvár, Erdélyi Tudományos Intézet, 1942. 309-386.

²⁸⁰ A marosvásárhelyi Állami Levéltárban őrzött összeírási könyvek alapján, 1920-ban 3974 román és 23.178 magyar nemzetiségű személyt írtak össze.

²⁸¹ Sebestyén Mihály: *Időtár III. Marosvásárhely történeti kronológiája 1919-től 1944-ig*. Marosvásárhely, Mentor kiadó, 2011. 140.

²⁸² Legea 724/1924 privitoare la dobândirea și pierderea naționalității române (1924. évi DCCXXIV. törvénycikk, a Román állampolgárság megszerzésének és elvesztésének szabályozását illetően)

állampolgárság meglétét, tehát csak az ezzel rendelkezők részesülhettek az újraelosztás révén kapott földterületekből. Így a román állampolgárság megszerzésének késleltetésével, az újraelosztások során alapvetően a kisebbségbe került nemzetiségek később jutottak földterületekhez. E jogi mozzanatsor indította el azon folyamatot, amely célja a román nemzetiségűek Erdélybe, ezen belül Székelyföldre költözésének elősegítése volt, ugyanakkor a kisebbségi nemzetiségek (első sorban a magyarok) nagyobb közösségeinek gyengítéséhez is hozzájárult.

A szigorú jogi szabályozások mellett gazdasági hátrányok is érintették az erdélyi, ezen belül a székelyföldi közösséget. A húszas évek közepén Erdélyben a kivetett adó növekedése kétszer akkora volt, mint az országos adónövekedés átlaga. Ezek mellett a munkaerőpiacot és alkalmazásokat illetően több jogszabályt alkottak, amely arra kötelezte a vállalatokat, hogy alkalmazottainak 80%-a, illetve vezetőinek 50%-a román nemzetiségű személy legyen.²⁸³ Az 1919 és 1923 között megjelenő hivatalos közlönyök (Gazeta Oficială) Háromszék és Udvarhely megye esetében két nyelven jelentek meg, míg Aranyos-Torda, Csík és Maros-Torda esetében már ekkor is csak román nyelven kerültek kiadásra. 1923-tól Háromszék és Udvarhely megyében is csak román nyelven jelentek meg.²⁸⁴

1923-ban Csíkszeredában, de általában Csík megyében még mindig gyakoriak voltak a tisztségviselő cserék. Aurel Țețu polgármestert leváltották és a helyére Dumitru Manț főorvost nevezték ki, majd 1924 elején Nicolae Oprea foglalta el a tisztséget.²⁸⁵ Ugyanekkor Iuliu Florea Gyergyószentmiklós polgármestere lett egy rövid időre, mindaddig, amíg el nem foglalta Csík megye prefektusi tisztségét, apósának, Partenie Crișannak hátrahagyva a polgármesteri széket.²⁸⁶ Majd 1925-ben a prefektusi címet Constatin Handra,²⁸⁷ míg Gyergyószentmiklós polgármesteri tisztségét Ion Ciucă töltötte be.²⁸⁸

Az 1925. évi egységesítő közigazgatási törvény hatásainak részletezését megelőzően, röviden vázolnám az egységes nemzetállam kialakítására törekvő politikai stratégiák módozatait, pontosabban azt, hogy a kettő közül Románia, mely eljárást részesített előnyben az újonnan

²⁸³ Bárdi Nándor 2008 *i.m.*, p. 90-97.

²⁸⁴ *RNLKMH*, F 14. 5/a. á. 144. köt.

²⁸⁵ *Csíki Lapok*, 1924. január 27, 1. - Polgármester változás városunkban

²⁸⁶ *Csíki Lapok*, 1925. július 19, 1.

²⁸⁷ *Csíki Lapok*, 1925. május 3, 2.

²⁸⁸ *Csíki Lapok*, 1925. július 19, 1.

megszerzett területek esetében. Az egységes nemzetállam kialakítására törekvő politikai stratégiák formái a következők lehetnek:

1. Erőszakos és viszonylag gyors beavatkozás, ami az egységesítést illeti (a román ó-királyság jogszabályainak más tartományokra, régiókra való mielőbbi kiterjesztése);
2. Erőszakmentes beavatkozás az egységesítést illetően (az adott régiók törvényeinek, szabályozásainak és alapvető működésének megőrzése mindaddig, amíg a homogenizálás egyedi szintézis formájában meg nem történik, megőrizve a helyi lakosság kulturális és történelmi vonatkozásait).²⁸⁹

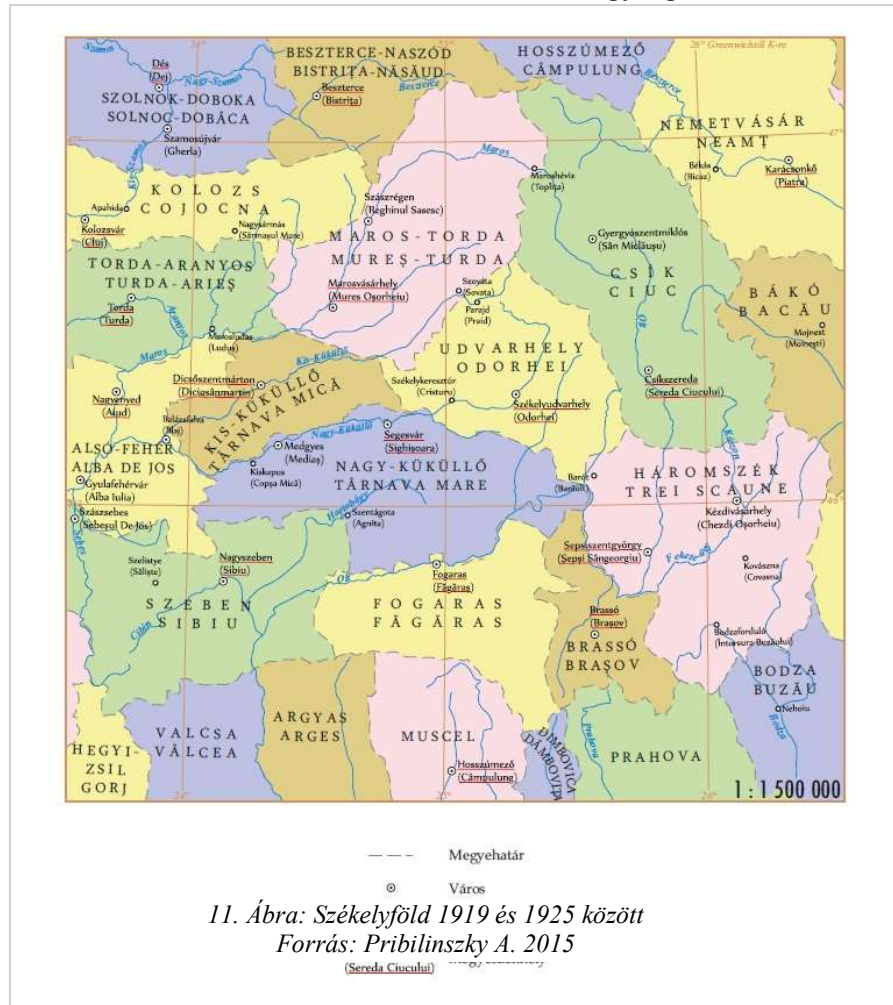
²⁸⁹ Ionașcu Aurelian: Problema unificării legislației civile în cugetarea juridică românească (1919-1939). In: *Pandectele române, partea a IV-a*, București, 1942. 21.

A felsorakoztatott példák értelmében, mivel Románia a területi csatlakozást követően minden újonnan megszerzett provinciára azonnali hatállyal kiterjesztette az addig érvénybe lévő alkotmányát (1866),²⁹⁰ illetve 1920 áprilisáig más rendelkezéseket és szabályozásokat is kötelezően bevezetett, megállapítható, hogy erőszakosan avatkozott be az első világháborút követően megszerzett régiók beolvasztását illetően, noha a gyakorlatban természetesen létezett egy adott átmeneti periódus.²⁹¹ Ezt követően, 1922-1926 között az egységes nemzetállam kialakítására törekvő

stratégiákat illetően a Ion és Vintilă Brătianu nevéhez köthető diszkriminatív modell érvényesült, Iuliu Maniu integratív stratégiájával szemben.²⁹²

3. Az 1925. évi egységesítő közigazgatási törvény és következményei

Az első egységesítő közigazgatási törvényt, 1925 júniusában fogadta el a bukaresti parlament. Eszerint Románia

közigazgatásilag megyékből, a megyék pedig községekből álltak. Két községtípust különböztettek meg, városit és falusit. Minden község, illetve megye jog szerinti, választott tanácsosok révén intézhette az ügyeit. A közigazgatási törvény szerint a községi, illetve a megyei tanácsban csak az

²⁹⁰1918. április 10.-én megjelent hivatalos közlöny, VIII. számú rendelet; 1918. december 13.-án megjelent hivatalos közlöny, CCXII. számú rendelete; 1918. december 19.-én megjelent hivatalos közlöny, CCXVII, számú rendelete
²⁹¹ Onișor Victor 2002 *i.m.*, p. 21.
²⁹² Bárdi Nándor 2008 *i.m.*, p. 90-97.

állami oktatás egy képviselője lehetett jog szerinti tanácsos (tehát jelen jogszabály különbséget tesz egy *tanácsos* és egy *jog szerinti tanácsos* között, az utóbbinak döntésbeli felsőbbrendűséget biztosítva). Mivel az állami oktatás egész Erdélyben, ezzel együtt Székelyföldön is kizárólag román nyelven valósult meg, magyar képviselők ezen az alapon be sem kerülhettek a tanácsokba (ez alapján megalapozott a már felvetett hipotézis, miszerint a központilag kinevezett és helyileg megválasztott tisztségviselők szembe kerültek a helyi lakosok érdekeivel, nagyrészt figyelmen kívül hagyva a helyi igényeket). A döntésbeli felsőbbrendűség abban nyilvánult meg, hogy az ezzel rendelkező jog szerinti tanácsos véleménye, illetőleg döntése felülírta az ezt nélkülöző tanácsosok döntését.

A megye irányítója a prefektus (egyben kormányhivatalnok) volt, akit a végrehajtó hatalom (a kormány intézménye mellett ide sorolható az államfő, a minisztériumok és a közigazgatás többi központi, illetve helyi szerve)²⁹³ nevezett ki, míg a helyhatóságé a polgármester (egyben a helyi rendőrség feje is), akit a belügyminiszter nevezett ki a tanácsstagok által javasolt három jelölt közül.²⁹⁴ A prefektus intézményének romániai bevezetésére francia minta szolgált, amely erős centralizációs hagyományokkal bírt. Románia esetében ez azt jelentette, hogy a döntések Bukarestben születtek, amelyeket az ország területén a központ által megbízott szervek hajtottak végre.²⁹⁵

A megyék és községek területi beosztását királyi rendelet állapította meg, ami lehetőséget adott arra, hogy a végrehajtó hatalom érdekeinek megfelelően megváltoztathassa a település- és megyebeosztást.²⁹⁶ A megyék beosztásának átszervezése mellett (a magyar többségű megyékhez

²⁹³ Muraru, Ioan – Tănăsescu, Elena Simina: *Drept constituțional și instituții politice*. București, ed. C. H. Beck, 2006. 226-227.

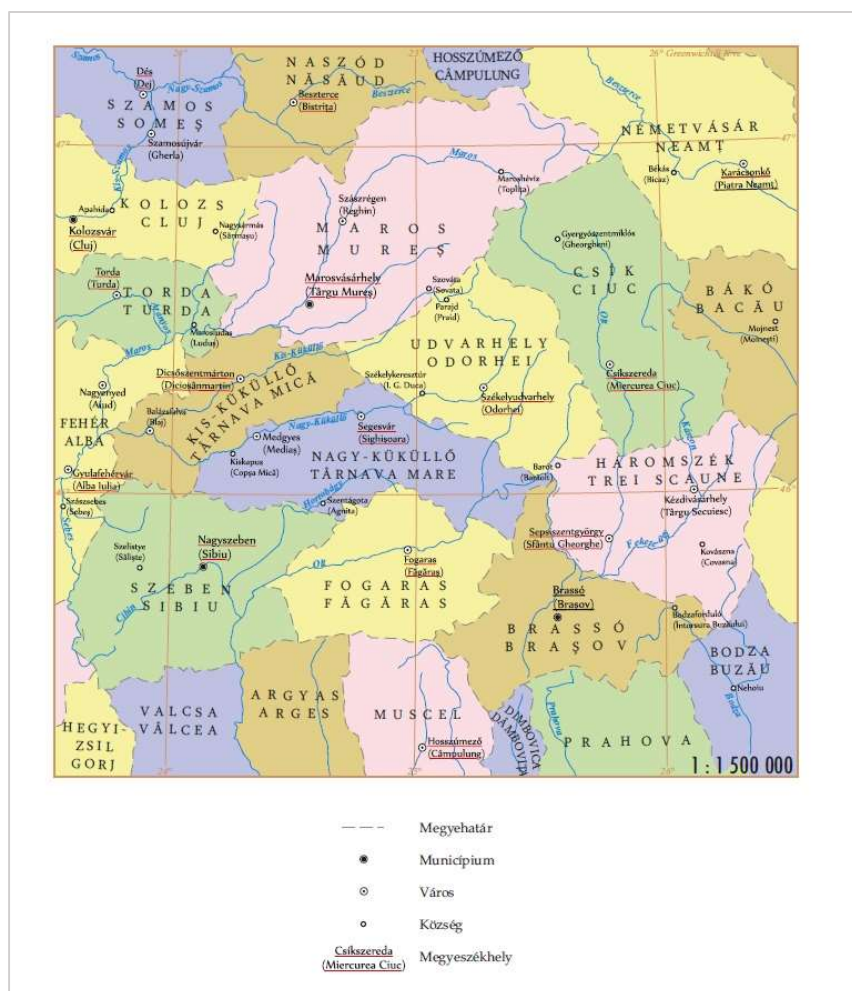
²⁹⁴ *Legea 95/1925 pentru Unificarea Administrativă* (1925. évi XCV. törvénycikk, a közigazgatási egységesítést illetően)

²⁹⁵ Veress Emőd: A prefektus és a prefektúra intézménye. *Romániai Magyar Jogtudományi Közlöny*, 1. (2003), 29-34.

²⁹⁶ *Decretul - regal nr. 2465 / 25 septembrie 1925*. Publicate în Monitorul Oficial, partea I, 7 octombrie 1925 (1925. szeptember 25.-én megjelent MMCDLXV. számú királyi rendelet)

román többségű falvakat csatoltak vagy magyar többségű falvakat csatoltak el tőlük) hangsúlyt fektettek arra, hogy a megyeszékhelyeket magyar többségű városokból, román többségűekbe helyezték át, illetve esetenként eltörölték a történelmi vármegye megnevezését.

A közigazgatás-területi beosztás, illetve újratervezés jelen jogszabályt megelőzően több, egymástól eltérő elképzelés, illetve terv keretében is kidolgozásra került, de végérvényesen a következő formában lett kivitelezve:

12. Ábra: Székelyföld 1926 és 1938 között
 Forrás: Pribilinszky A. 2015

1. Torda-Aranyos megyét Torda megyévé alakítják a következő hét járást magába foglalva: topánfalvi, aranyosbányai, alsójárai, szentmihályi, aranyosgyéresi, felvinci és ludasi.²⁹⁷ Ezek mellett tizenegy községet az újonnan létrejövő Maros megyéhez csatolják, de ugyanakkor tizenegy Fehér megyei, illetve három Kolozs megyei települést csatolnak hozzá.²⁹⁸
2. Csík megyét, kevés módosítással megőrzik, csupán két községe csatolnak az újonnan létrejövő Maros megyéhez. Ezen felül az öt járása közül kettő esetében megváltoztatják ezek megnevezéseit, miszerint a Csíkseredai, Központi járássá, míg a Gyimesi,

²⁹⁷ MOTA (21. ianuarie 1926), nr. 1.

²⁹⁸ MOTA (22. octombrie 1925) nr. 17.

Szépvízi járássá alakul, a Csíkszentmártoni, Gyergyószentmiklósi, illetve Gyergyótölgyesi járások mellett.²⁹⁹

3. Maros-Torda megye megnevezését Maros megyévé alakítják. A megye a már említett községek mellett, további öt községet kap Kis-Küküllő megyétől, illetve Kolozs megyétől megkapta a teljes tekei járást és a sármási járás egy községét.³⁰⁰ A jelentősen kibővített Maros megye így 237 községből állt, amelyeket összesen tizenegy járásba csoportosítottak. Ezek az újonnan kapott településekből létrehozott tekei és hévízi járások, illetve az újraelosztások révén létrehozott mezőbándi, nyáradremetei, görgényi, nyárádszeredai, felsőmarosi, alsómarosi, mezőrücsi, felsőrégeni, illetve alsórégeni járások.³⁰¹
4. Udvarhely megyét, illetve négy járását, noha egy kevés módosítással, de megőrzik. Kibővítik Maros megye kilenc Küküllő menti magyarlakta településével, elcsatolva ezeket az utóbbiként említett területtől.³⁰²
5. Háromszék esetében a megye megtartja megnevezését, de jelentős változásokat eszközölnek a területével kapcsolatban. Az újonnan kialakított magyarbodzai járást a legtöbb községével együtt, illetve Bodza vidéket és a hajdani Felső-Fehér vármegyéhez tartozó Bodola, Márkos és Keresztvár községeket is Brassó megyéhez csatolják. Továbbá Sósmező község Bákó megyéhez kerül átszervezésre. Mindezek mellett a megyén belül megváltoznak a járáshatárok és ezek megnevezései: a Miklósvári járás, Baróti, a Kézdi járás, Kézdivásárhelyi, az Orbai járás, Kovásznai, a Sepsi járás pedig a Sepsiszentgyörgyi járás megnevezést kapja. A meglévő négy járás mellett ötödikként, az Orbai, Kézdi és Sepsi járások 23 elcsatolt településéből létrehozzák Uzon járást. Ami a járásközpontokkal kapcsolatos módosításokat illeti, Sepsiszentgyörgyről Gidófalvára, Nagyajtáról pedig Baróra költöztették a központokat.³⁰³

²⁹⁹ *MO* (10 octombrie 1925) nr. 223.

³⁰⁰ *MO* (7 octombrie 1925) nr. 220.

³⁰¹ *Gazeta Oficială a județului Mureș* (a továbbiakban GOJM), (27 februarie 1926), nr. 6.

³⁰² *MO* (10 octombrie 1925) nr. 223.

³⁰³ *Uo.*

Székelyföld területi átszervezésénél maradva, a települések újnevezései sem hagyhatóak figyelmen kívül. Noha már 1921-ben publikálásra került az új helységnévtár, amelyben, első sorban a települések román elnevezéseinek nagymértékű változása figyelhető meg,³⁰⁴ ezek véglegesítése 1925-ben, a 2465. számú királyi rendelet érvénybelépésével történik meg. Ennek értelmében, több helységnek ismételtén megváltoztatták a román nyelvű elnevezését.³⁰⁵ Mindezzel kapcsolatban kifejezetten érdekes jelenség az a tendencia, miszerint a központi román hatalom nagy figyelmet fektetve igyekszik megváltoztatni a történeti erdélyi-román településnevek megnevezéseit. Ennek elsődleges oka a magyar eredetre való utalás eltörlése, illetve az ebből való fonetikusán román nyelvre fordított településnevek megváltoztatása.

Annak érdekében, hogy a módosításokat visszafordíthatatlanná tegyék, az 1925. évi közigazgatási törvény 6. és 7. cikkelye kimondta, hogy egyetlen új (a jelen jogszabálytól eltérő) települést sem lehet létrehozni, illetve egyetlen létező település határait sem szabad módosítani. A román állampolgársággal rendelkező lakosokat leszámítva, az ettől eltérő állampolgársággal rendelkező személyek (pl. magyar, német) kizárólag az erre vonatkozó jogszabály feltételeit teljesítve hagyhatták el a lakcímükként megnevezett településeket. Ez jelentős mértékben korlátozta a szabad mozgás lehetőségét, ezzel együtt a gazdasági tevékenységeket is. Az ország minden lakosa kötelező módon bejelentett lakcímmel kellett rendelkezzen azon településre bejegyezve, ahol gyakorlatilag élt. Az ettől eltérő esetekre a 8. cikkely tért ki, amely az idegen állampolgárok lakhatóságára vonatkozott, pontosabban arra, hogy minden ilyen személy adott formalitások teljesítése nélkül nem telepedhetett le Románia területén.

Míg a Kormányzótanács 1919. évi rendelkezése biztosította a hivatalos román nyelv mellett a kisebbségi nyelvhasználatot úgy, a helyi önkormányzatokon, mint az igazságszolgáltatáson belül (minden olyan megyében, ahol az adott kisebbség aránya meghaladta a 20%-ot), addig az 1925. évi közigazgatási törvény nem tért ki erre.³⁰⁶ Annak érdekében, hogy a nemzetközi kisebbségi szerződéseknek bizonyos mértékben eleget tegyenek, a legfelső közigazgatási tanács kezébe helyezték azt a lehetőséget, hogy az meghatározza, mikor van szüksége a helyi közösségnek, illetve

³⁰⁴ Bartos-Elekes Zsombor: A hatalom névrajza – A névrajz hatalma. *Földrajzi Közlemények*, 140. (2016), 124-134.

³⁰⁵ *Decretul - regal nr. 2465 / 25 septembrie 1925*. Publicate în Monitorul Oficial, partea I, 7 octombrie 1925 (1925. szeptember 25.-én megjelent MMCDLXV. számú királyi rendelet)

³⁰⁶ *Gazeta Oficială*, 1919. ianuarie 14/27.

közigazgatásnak a kisebbségi nyelvhasználatra. A gyakorlatban ezt egyik kormány sem tartotta kellően szükségesnek.³⁰⁷

A települések területrendezését illetően, külön cikkelyek határozták meg annak feltételeit, miszerint a folyó évtől (1925) számítva négy éven belül tereket, utcákat zárhattak be, illetve újakat alakíthattak ki. Erről kizárólag a községi tanács dönthetett, illetve a döntést követően a kizárólagos eseteket leszámítva, egy benyújtott tervezet esetében sem fogadtak el módosító határozatokat erre vonatkozóan. A községi tanácsok rendelkeztek a határozatok kezdeményezésének, megvitatásának, illetve gyakorlatba ültetésének jogával. A községi, vagy megyei tanácsosokat is a lakosság választotta. A szavazói listán nem csak a jelöltek neve, életkora, lakhelye, de egy „megjegyzések” felület is található volt. A tanácsosi, választási listán kötelezően szerepelnie kellett kisebbségi képviselőnek is. Minden a huszonegyedik életévét betöltő és az adott településen valós lakcímmel rendelkező, román állampolgárnak joga volt a választáshoz. Ezen követelmények alól kivételt képeztek a köztisztviselők.

Az eddig említettek mellett, az 1925. évi közigazgatási törvény alapján, a községi tanácsok hatáskörébe tartoztak a következő, helyi ügyeknek minősített területek is: az elemi és inas oktatás, a vallásügy, a közegészségügy, az állattenyésztés, a köz- és magánépítkezések, a műemlék védelme, a költségvetés szerkesztése, illetve a kölcsönök felvétele.

A polgármester beleegyezése nélkül semmilyen építkezést vagy újjáépítést nem végezhetett senki. Ez adott esetben megalapozhatta a hatalommegosztás elvének gyakorlatba ültetését, de akár monopólium helyzetet is kialakíthatott (a bukaresti központi hatalom akaratának megnyilvánulása, a kinevezett és megválasztott, helyi tisztségviselők képében kontra a város lakossága). Minden polgármesteri hivatal kidolgozhatott egy a településre vonatkozó „működési szabályzatot”, amely megszegése esetén a községi vezetőség 500-tól 5000 lejig terjedő büntetést szabhatott ki.

A tanács működését illetően, a közigazgatási törvény 40. cikkelyében azt olvashatjuk, hogy minden tanácsgyűlést kötelező módon, kizárólag csak a helyi polgármesteri hivatalban tarthattak. Az ettől eltérő eseteket egy hónaptól két évig való letöltendő börtönbüntetéssel szankcionáltak. Az 52. cikkely értelmében a helyi tanács létrehozhatott közösségi szakbizottságokat, amelyek javaslatait figyelembe vette a városvezetés. E szakbizottságok összetételét illetően, tagjai kizárólag

³⁰⁷ Nagy Lajos: *A kisebbségek alkotmányjogi helyzete Nagy-Romániában*. Kolozsvár, Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet RT, Erdélyi Tudományos Intézet, 1944. 178-179.

nemi szempontból nem voltak diszkriminálhatóak, tehát gyakorlatilag az etnikai megkülönböztetés lehetőségét nem zárta ki e jogszabály.³⁰⁸

4. Székelyföld helységneveinek alakulása

Székelyföld településneveinek kialakulása, változása és egymásra rétegződése, az előző fejezetekben bemutatott események kronológiáját, illetve az etimológiai szempontokat is figyelembe véve, viszonylag egyszerűen megállapítható. Alapvetően Székelyföld helyzete különlegesnek számít, mivel két, esetenként több helységnevének párhuzamos létezése figyelhető meg a területén, amiből nyilvánvalóan az következik, hogy az itt élő közösségek huzamosabb ideig kapcsolatban álltak és adott szinten hatottak is egymásra.³⁰⁹

Erdély, ezen belül Székelyföld területét illetően, az általunk ismert legrégebbi földrajzi megnevezéseket, noha különböző változatokban, de már az ókori római és görögországi forrásokban is fellelhetjük. E forrásokat kezelhetjük nyelvi alapként, amelyekre később, valószínűsíthetően ráépültek a különböző etnikumok helynevei. Ha figyelmesebben megvizsgáljuk eme kérdéskört, a több szintű nyelvi keveredésből kifolyólag, illetve az eltérő nyelvtani szabályokat szem előtt tartva arra a következtetésre juthatunk, hogy a már említett régió helységnevei nem következhetnek direkt módon az ókori megnevezésekből. Sokkal inkább jellemző e tájegységre a kölcsönös egymásra hatás, amely révén a helységnevek különböző változatai jöttek létre.³¹⁰

Az említett nyelvi hatások mellett felfedezhetőek a szláv, ezen belül is a bolgár nyelvi jellegzetességek, majd a magyar honfoglalás után a kereszténység felvételét megelőző magyar nevek is megjelennek. A kereszténység felvétele után több meglévő magyar település is magyarosított latin személynevet kapott elnevezésként, majd a XII-XIII. századtól kezdődően ezekre épültek rá a német, illetve később a román nyelvi hatások. Jelen tanulmány függelékében

³⁰⁸ MO (14. iunie 1925) nr. 128.

³⁰⁹ Craiu, Ovidiu-Constantin: Structura socială a oiconimelor. Reorganizarea administrativ-teritorială a statului Român prin decretul 799/1964. *Revista Română de Sociologie*, 23. (2012), 115-132.

³¹⁰ Makkai László – Mócsy András: *Erdély története a kezdetektől 1606-ig*. Budapest, Akadémia kiadó, 1988. 235-240.

ettől a ponttól igyekszem szemléltetni az imént említett folyamatokat.³¹¹ II. Endre az 1224. évi kiváltságlevelével, az úgynevezett Andreanummal, etnikai kiváltságok birtokába juttatta az erdélyi szászokat,³¹² míg a román népcsoportok Erdélybe való beköltözése 1166 utánra tehető, amely évszám egyúttal a Magyarországon lévő, legkorábbi telephelyük írásos emlékét is őrzi (Fogaras vidéki Oláhföld - Terra Blacorum).³¹³

A földrajzi nevek keletkezését illetően, két típust különböztethetünk meg, mindkét esetben külön-külön több alpont is megnevezhető:

1. Spontán keletkezési típus:
 - a. Természeti nevek (pl. méret, éghajlat, állatvilág által inspirált nevek);
 - b. Műveltségi nevek (pl. épületre való utalás vagy akár személynevekből, névnevekből származó nevek);
 - c. Eseménynevek (pl. történésre való utalás).³¹⁴
2. Hivatalos keletkezési típus (hatósági nevek):
 - a. A névadó motívum eltűnése miatti átnevezés (pl. népi szokásoké);
 - b. Az adott terület birtokosának megváltozása (pl. impériumváltás – más lesz a hivatalos nyelv);³¹⁵
 - c. A táj és az ember viszonyának módosulása (pl. népetimológias helységnév-változások, amikor egy név jelentése eltűnik és az „értelmetlenné” vált szó új jelentést kap);³¹⁶
 - d. A települések egyesítése, szétválása, esetleg átszervezése miatti átnevezés.

A különböző névalakok anyanyelvhez való igazodása természetes folyamat, amely által megfigyelhetjük adott helységnevek változását akár egy nyelven belül is. Abban az esetben viszont, hogy ha tartósan egy más etnikai csoport is élt valamely, számára idegen nyelvű településen, rövid

³¹¹ Id. 2-11. számú függelékek: Maros-, Udvarhely-, Csík-, Három- és Aranyosszék helységneveinek alakulása (magyar és német, illetve román nyelvű megnevezések)

³¹² Hanzó Lajos: *Az erdélyi szász önkormányzat kialakulása*. Szeged, M. Kir. Horthy Miklós Tudományegyetem, Magyar történelmi Intézet, 1941. 85.

³¹³ Rác Anita: *Adatok a népnévvel alakult régi településnevek történetéhez*. Debrecen, Debreceni Egyetemi kiadó, 2011. 248.

³¹⁴ Lőrincze Lajos: *Földrajzi neveink élete*. Budapest, Néptudományi Intézet, 1947. 32.

³¹⁵ Bencsik Péter: Határok és helységnevek Köztes-Európában a 18. század második felétől napjainkig. *Limes-Tudományos szemle*, 10. (1997), 117-140.

³¹⁶ Bencsik Péter: *Helységnévváltozások Köztes-Európában 1763-1995*. Budapest, Teleki László Alapítvány, 1997. 15-18.

időn belül kialakította a saját elnevezését. Ennek a módja többnyire a település megnevezésének egyszerű lefordítása, a név etimologizálása volt, amely ugyan hangalakban hasonló, viszont más jelentéssel bíró elnevezésként élt tovább az elődjével párhuzamosan, de az is előfordult, hogy teljesen új motívumra (pl. népnévre) épült az elnevezés. Általában az egy adott területre később érkező nép veszi át a már meglévő helységnevet, míg abban az esetben, hogy ha egy település létrejön, egyidejűleg több nép is együtt él az adott térségben, párhuzamos helynévadás valósul meg. Jelen tanulmány mellékletében megfigyelhető, hogy az elsődlegesen kialakult székelyföldi román helységnevek jelentős része fonetikus átírással, esetlegesen félrefordítás révén alakult ki.³¹⁷

A helységnevek spontán keletkezési típusai, ahogy a hivatalos keletkezési típusai is a különböző kultúrák esetében, eltérő időben léptek érvénybe. A XVIII. század előtt a birodalmak, országok hivatalos nyelvét illetően, nagy többségben, első sorban a latin testesítette meg. A Habsburg birodalomban, 1784-el kezdődően a német lesz a hivatalos nyelv,³¹⁸ illetve 1844-től a magyar is azzá válik.³¹⁹ E történések fontos állomásokat képeznek a hivatalos helységnevváltozások szempontjából, ugyanis ezek következtében az 1854-es Osztrák közigazgatás-területi átszervezés keretén belül névrendezés is történt, illetve az Országos Törvény- és Kormánylap ezt követően három nyelven jelent meg (német, magyar és román). A névrendezést illetően, számos helység ettől kezdődően három hivatalos névvel rendelkezett (némettel, magyarral, illetve románnal).³²⁰ Kiemelendő, hogy esetenként olyan települések is többnyelvű helységnevekkel egészültek ki, amelyek határain belül kis mértékben vagy egyáltalán nem éltek egymástól eltérő anyanyelvű közösségek (pl. a háromszéki Bereck nem rendelkezett jelentős szász, illetve német etnikumú lakossággal, ennek ellenére a település német helységnévvel is egészült).³²¹ Nem sokkal később, 1873-ban az első magyarországi hivatalos helységnevtár is megjelent, viszont ez lényegében csak a meglévő helységek adattáraként szolgált, érdemleges névrendezés nem történt a keretén belül. A helységnevek fontossága kétséget kizáróan, először a XIX. század végén vált igazán jelentőssé, amikor is megnövekedett a vasúti és postai forgalom. Mivel egyes települések

³¹⁷ Makkai László – Mócsy András 1988, *i.m.*, 235-240.

³¹⁸ Evans Robert John Weston: *Nyelv és államépítés: a Habsburg Monarchia esete* (Robert A. Kann emlékelőadás). *Aetas*, 21. (2006), 181-202.

³¹⁹ 1844. évi II. törvénycikk a magyar nyelv és nemzetiségről.

³²⁰ Bartos-Elekes Zsombor: *Német helységnevadás és névhasználat a XIX. Századi Erdélyben. Geodézia és Kartográfia*, 56. (2004), 11-18.

³²¹ Id. 2-11. számú függelékek: Maros-, Udvarhely-, Csík-, Három- és Aranyosszék helységneveinek alakulása (magyar és német, illetve román nyelvű megnevezések)

több névvel rendelkeztek, illetve esetenként több helység is azonos nevet viselt, ez gondot jelentett az imént említett szempontokat illetően. A magyar helységnevek esetében, a legfontosabb névrendezés 1898-1912 között ment végbe annak érdekében, hogy szabályozza, illetve megoldja ezt a felmerülő problémát.³²²

Székelyföld esetében a román helységnevek nagyjából a XIX. században alakultak ki. A folyamat előbb a magyar helynevek spontán, népi átvételével vette kezdetét, majd az erre ráépülő hivatalos névszabványosítással folytatódott.³²³ Kezdetétől fogva, gyakran két névváltozat jött létre, illetve létezett egymással párhuzamosan.³²⁴ Egyik a magyar helységnév erdélyi-román fonetikus átírása volt, míg a másik a Román Királyságbeli fordítás. Ugyanakkor szükséges megjegyezni, hogy ez a tendencia, illetve alapvetően folyamat, nem érvényes Erdély teljes területére nézve, tehát jelen állítás Székelyföld esetére szorítkozik. Az 1898. évi községi törzskönyvezés, a közigazgatás számára zavaró körülmények megszüntetése mellett egy nem titkolt célja, a török hódoltság alatt kipusztult magyar népességet felcserélt, más nemzetiségű népek által lakott települések magyar helységnévadására volt, hiszen az említett helységek idegen nevekkkel rendelkeztek.³²⁵ Mivel ez a folyamat az alapvető helységnév-rendezésen kívül politikai legitimáló szerepet is betöltött, ezt tudatos, politikai okú helynévadásnak nevezhetjük. Ez esetben a helységnév igazolja az illető nemzet őshonosságát az adott területen, ugyanakkor a politikai okról az is tanúskodik, hogy az ilyen jellegű helységnév-változások nagy többsége nem volt igényelt a helyi lakosság részéről.³²⁶

Ugyanez a folyamat zajlott le fordított előjellel Trianon után, amikor is több helység magyar, esetenként német nevét fonetikusán átírták románra. Később ezeket újra elnevezték annak érdekében, hogy a magyar, illetve német névalak ne legyen felismerhető (esetenként személynévadás történt). Jelen tanulmányban ez a jelenség főleg az említett időszakban kerül szemléltetésre, amikor is a bukaresti központi hatalom helységnév-rendezést kezdeményez, ezzel

³²² Szabó Miklós: *A felvidéki magyarlakta települések helységnévváltozásainak vizsgálata*. Budapest, Földrajz és Földtudományi Intézet, 2010. 10.

³²³ Id. 3, 5, 7, 9, 11. számú függelékek: Maros-, Udvarhely-, Csík-, Három- és Aranyosszék helységneveinek alakulása (román nyelvű megnevezések)

³²⁴ Kniezsa István: Erdély földrajzi nevei. In: *Erdély*. Budapest, Magyar Történelmi Társulat 1940. 7.

³²⁵ Bencsik Péter: *Politikai célú helységnév-változások köztes-európában a XX. Században. Változó világ, átalakuló politikai földrajz: Első magyar politikai földrajzi konferencia (1998)*. Pécs, JPTE Földrajzi Intézet, 1999. 163-166.

³²⁶ Bartos-Elekes Zsombor: Helységnevek a romániai köztudatban (Az ednoníma és exoníma megszgyénjén). *Geodézia és Kartográfia*, 54. (2002), 19-24.

teret nyitva a román nemzetiesítésnek.³²⁷ Ebben a periódusban bevett szokássá vált a voluntarista helységnevéadás, amelynek egyenes következménye volt, hogy a fonetikus átírás révén kialakult erdélyi-román helységnevek új elnevezéseket kaptak, ezáltal elveszítve „gyökerüket”.³²⁸ Ezt megelőzően hasonló kísérletet képzett a Habsburg birodalom névrendezésének keretén belüli irányelv, miszerint minden nagyobb település német nevet is kapott abban az esetben, hogy ha addig nem rendelkezett ilyennel. Ami a földrajzi névadás terén kifejtett politikai legitimitációt illeti, a rengeteg eset mellett mégis Románia példája a leginkább kiemelhető, hiszen ennek révén a dákoromán kontinuitást próbálja bizonyítani és e legitimáló funkció miatt válnak annyira fontossá számára a helységnevek (újra) elnevezései.³²⁹ Esetében a természetes névalakok eltörlése volt a cél, ezért érvényesült az államnyelvi politika a helyi nevek elve helyett. A folyamat végeredményeként a román szimbólumok földrajzi térbe való beépítése nevezhető meg.³³⁰

A román és magyar helységnevéadási, illetve helységnev- rendezési gyakorlatok eltérő jellegének szemléltetése végett, visszatérünk a magyar Országos Községi Törzskönyvbizottság (a továbbiakban OKTB) 1898-1912 közötti tevékenységére, amelynek elsődleges célja a zavarokat okozó paronímiák (összetéveszthetőség), homonímiák (azonosalakúság) és a félrelokalizálhatóság felszámolása volt, vagyis a folyamatot szubjektív alapokon nyugvó szempontok képezték.³³¹ Mindezt az *egy település – egy név* alapelv mentén igyekeztek megvalósítani. A helynévrendezés során az ország összes települését megvizsgálták, vármegyénként figyelembe véve a település nevének helytörténeti és névtörténeti szempontjait, bevonva a helyi hozzáértőket és elöljárókat is a folyamatba.

Az OKTB helységnev módosítással kapcsolatos főbb irányelvei a következők voltak:

- A korábbi kötőjelezés helyett, a helységnevek egybeírása;
- A magyar helyesírás szabályainak, hangjelölésének figyelembevétele (még olyan esetben is történt településnev változtatás, amikor az egy családról kapta a nevét);

³²⁷ Id. 2-11. számú függelékek: Maros-, Udvarhely-, Csík-, Három- és Aranyosszék helységneveinek alakulása (magyar és német, illetve román nyelvű megnevezések)

³²⁸ Bencsik Péter 1997 *i.m.*, 15-18.

³²⁹ Bencsik Péter 1999 *i.m.*, 163-166.

³³⁰ Bartos-Elekes Zsombor: Nyelvhasználat a térképeken (Erdély, XIX. és XX. század). *Névtani Értesítő*, 36. (2014), 238-241.

³³¹ Mező András: *A magyar hivatalos helységnevéadás*. Budapest, Akadémiai kiadó, 1982. 125.

- Történelmi, illetve esztétikai okokra hivatkozva településnevek megváltoztatása, lefordítása;
- Helységeket megkülönböztető előtagokkal való egyedítés (jelzővel való differenciálás);
- Az *-i* képzős előtagok, jelzőtlen formájának érvényre juttatása;
- Középkori okleveles helységnevek lecserélése azok felújított alakjával;
- A magyartól eltérő nemzetiségekre utaló előtagok lecserélése, eltűntetése.³³²

Az OKTB jelentős mértékben átalakította, de nem túlzás azt állítani, hogy lényegében létrehozta a hivatalos helységnevek rendszerét. Noha, hozzávetőlegesen a települések névanyagának negyven százalékát megváltoztatta, amelyek esetében például az esztétikai alapú kezdeményezések megkérdőjelezhetőek, tagadhatatlan, hogy Magyarország és ezen belül Székelyföld történetében először készült ilyen minőségű, illetve mértékű munka, ami a helységneveket illeti.³³³ Kiemelendő, hogy a törzskönyvbizottság által javasolt új nevet illetően, a helyi lakosok fellebbezhettek és végül a belügyminiszter által jóváhagyott változat lépett érvénybe. E folyamat eredményét rögzítette az 1913. évi helységnévtár.³³⁴ A XX. században a helységnevek fontossága még inkább megnőtt, így a településnév-változások felügyelete az államok irányítása alá került.³³⁵

Később, azt követően, hogy Erdély és vele együtt Székelyföld is Románia részé vált, a román helységnév-rendezés során az említett helységnévtárat is felhasználták. Érdekességként kiemelhető, illetve ezzel egy időben egyértelműen tetten érhető a román politikai okkal bíró, legitimálni vágyó helységnév-rendezés azon esetekben, amikor egy település nevét gyökerestől megváltoztatják, de a hozzákötődő tájegység, talajfelszín vagy földrész megnevezését elmulasztják. A számos példaként szolgáló eset közül megemlítenénk az aranyosszéki Torockó település esetét, amelynek román nyelvű megnevezése ismereteink szerint írásban először 1827-ben jelenik meg, *Tréztko* alakban, majd 1850-ben *Treszkeu*, illetve 1857-ben *Trăscău* formában.³³⁶ Az említett település 1925-ben felveszi a román állam által neki adományozott, Rimetea új

³³² Mikesy Gábor: Helységneveink 1913-as tükrében. *Névtani értesítő*, 35. (2013), 37-54.

³³³ Szabó Miklós 2010 *i.m.*, 10.

³³⁴ Magyar Királyi Központi Statisztika Hivatal: *A magyar szent korona országainak Helységnévtára*. Budapest, Pesti Könyvnyomda részvény társaság, 1913. 1712.

³³⁵ Kálmán Béla: *A nevek világa*. Debrecen, Csokonai kiadó, 1989. 168-179.

³³⁶ Szabó M. Attila: *Erdély, Bánság és Partium történeti és közigazgatási helységnévtára (II. kötet)*. Csíkszereda, Pro-Print kiadó, 2003. 1361.

megnevezést, ugyanakkor a határában kiemelkedő Székelykő egyik csúcsa román nyelven megőrzi eredeti formáját, a „*Colți Trascăului*”, vagyis a magyarul Torockó sarkaként kifejezést.

5. Összegzés

Jelen fejezet Székelyföld közigazgatás-területi rendszerének lényegi változásait kívánta szemléltetni, az 1867-1886. periódusban lépcsőzetesen gyakorlatba ültetett közigazgatási reformot követően az 1925. évi Romániai közigazgatási törvény hatálybalépéséig. Az impériumváltást középpontba helyező fejezet, négy jól elkülöníthető alfejezetre lett osztva. Elsőként Székelyföld, mint egy önálló közigazgatás-területi régió megszűnése került bemutatásra, amelyen belül a Romániával való egyesítést illető különböző elképzelések, a regionalista elméletek, a centralizáció-decentralizáció kérdése és a „Nagy egyesüléssel”³³⁷ kapcsolatos nézőpontok szembenállása is helyet kaptak. A második alfejezet önmagában az 1918-1920 közötti impériumváltás történéseit és az 1920-1925 közötti átmeneti időszakot kívánta részletezni. Harmadik alfejezetként az 1925. évi Romániai egységesítő közigazgatási törvény és ennek következményei kerültek bemutatásra. Végül pedig Székelyföld helységneveinek alakulása és átalakítási folyamata képezte a negyedik alfejezetet.

Az első alfejezet a székely székek egységes megyerendszerbe tagolásának és ezáltal a székelyek önrendelkezési jogainak, jogi intézményeinek megszüntetési folyamatát mutatta be, majd rátért a Romániával való egységesítést illető különböző elképzelések és elméletek elemzésére. A korabeli elképzelések vázlatos bemutatásán túllépve, a román történészek kortárs generációjának szemléletei is helyet kaptak az egyesülést, egyesítést illető történésekkel kapcsolatban. Az elképzelések alapvetően két korszakra (az első világháború előtti és utáni időszakra), illetve két földrajzi pólusra (a román ó-királyságon kívüli és az ó-királyság béli társadalmi csoportokra) oszthatóak. Ezen törésvonalak mentén a felsorolt elképzelésekkel kapcsolatban azt figyelhettük meg, hogy az első világháborút megelőzően, a román királyságban élőkét leszámítva, többségében az Osztrák-Magyar Monarchia föderalizációját tartották járható útnak az együtt élő, de különböző népcsoportok képviselői. Ugyanakkor a Román Királyságon kívül élő román nemzetiségűekhez képest, a királyságban élőkét nem foglalkoztatta egy

³³⁷ Ahogyan erre a román szakirodalomban előszeretettel utalnak.

föderalizált állam kialakításának gondolata, ők csupán a valamennyi román etnikumúak által is lakott provinciák egyesítését szerették volna megvalósítani. A világháborút, illetve Erdély, ezen belül Székelyföld Romániával való egyesítését követően a centralizáció – decentralizáció kérdése került előtérbe, amely diskurzussal kapcsolatban is igyekeztünk kellően átfogó elemzést végezni.

A második alfejezet két különálló szakaszra osztva mutatta be az Erdély és ezen belül Székelyföld közigazgatás-területi átszervezésének folyamatát. Első szakaszként az 1918-1920 közötti impériumváltás időszakát elemeztük. Ennek főbb mozzanatait az őszi rózsás forradalmat követő Magyar Nemzeti Tanácsok és Székely Nemzeti Tanács megalakulása, a román hadsereg általi megszállás, a román katonai közigazgatás bevezetése, amellyel párhuzamosan tovább működött a magyar polgári közigazgatás is, illetve a román hadsereg és a *Nemzeti Nagy Tanács*³³⁸ által megválasztott *Erdély, Bánság és Partium Kormányzótanácsának* működése képezték. Ezt az időszakot a román részről előírt különböző szigorítások és szabályozások, a vármegyei, községi és más nemzeti tanácsok feloszlata, a tisztviselők leváltása, áthelyezése, a román prefektúrák felállítása és prefektusok kinevezése, az állami tulajdonok átvétele, lényegében a teljes közigazgatási rendszer átalakítása, míg magyar részről a különböző mértékű ellenállások, sztrájkok jellemezték. Az impériumváltás folyamata a trianoni kényszerszerződés megkötésével, pontosabban a hajdani államhatárok újra rajzolásának hivatalossá tételével ért véget, amelynek értelmében Erdély és vele együtt Székelyföld is Románia részévé vált. Az alfejezet második szakasza az 1920-1925 közötti átmeneti időszakot mutatta be, amely túlmutat az impériumváltás időszakának egységesítő törekvésein, előtérbe helyezve a közigazgatás-területi rendszer központosítását. Ennek a folyamatnak szerves részét képezte az impériumváltás alatt felállított *Erdély, Bánság és Partium Kormányzótanácsának* feloszlata, a román törvények kiterjesztése, eltörölve az impériumváltás időszakában még hatályban maradt magyar törvényeket, a román nyelv használatának kötelezővé tétele, a földreform, egy új román közigazgatási apparátus berendezése, egy új alkotmány elfogadása és a közigazgatást egységesítő törvény kidolgozása, gyakorlatba ültetése.

Az 1925. évi egységesítő közigazgatási törvény részletezése és következményeinek elemzése képezte a harmadik alfejezetet. Igyekeztünk rendszerezetten bemutatni a jogszabályba foglalt előírásokat, így a Románia közigazgatás-területi struktúrájának kiépítésére vonatkozó

³³⁸ Marele Sfat Național.

részleteket annak alegységeivel, a települések területrendezését illető lehetőségeket, az ügyintézés és az adminisztrációt biztosító tanácsok összetételét, működését és a különböző szintű tisztviselők kinevezésének módját, illetve a romántól eltérő állampolgársággal rendelkező személyek mozgásának, letelepedésének korlátozását egyaránt.

Noha, már a harmadik alfejezetben is helyet kapott a települések újra elnevezéseinek jelensége, e kérdés a maga szerteágazó aspektusai miatt, különálló alfejezetben került bemutatásra. Így a negyedik alfejezet Székelyföld helységneveinek alakulását tárgyalta. A régió településneveinek kialakulását, változását és egymásra rétegződését, az előző fejezetben bemutatott események kronológiája alapján vizsgáltuk. Kitértünk a földrajzi nevek keletkezésének lehetséges típusaira, a különböző névalakok anyanyelvhez való igazodásának természetes folyamatára és a párhuzamos helynévadásra, de a hivatalos névrendezési folyamatokra és az ezen belüli politikai legitimáció jelenségére is.

A régiót érintő események hatásait, Nagy-Románia kialakításának elképzeléseivel, terveivel és megvalósításával összhangban vizsgáltuk meg, kiemelve a Székelyföldre vonatkozó részletek sajátosságait.

IV. SZÉKELYFÖLD KÖZIGAZGATÁSA 1926-1940 KÖZÖTT

1. Székelyföld közigazgatása 1926-1929 között

Az 1925. június 14-én elfogadott, Nagy-Románia első átfogó közigazgatási törvényének célja az egyesített országrészek történelmi sajátosságainak felszámolása, ezzel együtt egy átfogó adminisztratív egységesítés.³³⁹ Noha az új közigazgatási törvény, elfogadását követően jogerősen életbelépett, az ország központi hatalma ennek gyakorlati alkalmazását kétségesnek tartotta, ezért 1925. december 22-én a parlament módosító törvényt fogadott el, amely a létező községi és megyei hatóságok, illetve időközi bizottságok további működéséről intézkedett mindaddig, amíg megalakulásra nem kerültek az új megyei és községi tanácsok.³⁴⁰ Végeredményben Nagy-Románia első átfogó közigazgatási törvénye a maga kiegészítéseivel együtt, 1926. január 1-től került gyakorlatba ültetésre. Az említett módosító jogszabály a létező községi és megyei hatóságok, illetve időközi bizottságok hatásköreit a belügyi tárcára, továbbá a belügyminiszter a megyei tanács és küldöttség hatásköreit a prefektusra ruházta.³⁴¹ A megye és a megyeszékhelyek költségvetésének elfogadása továbbra is a Belügyminisztérium hatáskörében maradt, míg a városok és községek költségvetése az említett időközi megyei bizottság feladatkörébe került, a rendes tanácsok megalakulásáig.³⁴² Ennek értelmében a történelmi székelyföld területeit magukba foglaló megyék 1926-os költségvetésének jóváhagyását illetően a prefektusok jártak el, mivel a megyei tanácsok még nem alakultak meg.³⁴³

Az előző fejezetben részletezett, a Székelyföldet is jelentősen érintő közigazgatási átszervezéssel párhuzamosan a különböző szakágazatokat illetően regionális központokat létesítettek.³⁴⁴ E folyamat során jellemző tendenciává vált az egyébként területileg egységes történelmi régiók (Aranyosszék kivételével) ügyintézésének tudatos átszervezése, más-más regionális központokhoz kapcsolva a különböző székelyföldi megyéket. Ekként Torda megyét,

³³⁹ Lege pentru unificarea administrativă (a továbbiakban LUA). In: *Monitorul Oficial al Regatului României* (a továbbiakban MO), nr. 128. (1925. június 14.)

³⁴⁰ Lege privind modificarea unor prevederi din LUA. In: *MO*, nr. 283. (1925. december 22.)

³⁴¹ *Monitorul Oficial al Județului Treiscaune* (a továbbiakban *MOJTr*), nr. 1 (1926. január 7.)

³⁴² *Monitorul Oficial al Județului Odorhei* (a továbbiakban *MOJO*), nr. 2 (1926. január 14.)

³⁴³ *Román Nemzeti Levéltár Kovászna megyei Hivatal* (a továbbiakban *RNLKmH*), Fond 9. (f), 34. állag (á), 1925/15924. jegyzőkönyvi pont (jkyv); *MOJTr*, nr. 1 (1926. január 7.); *Gazeta Oficială a Județului Mureș/Mureș-Turda* (a továbbiakban *GOJM*), nr. 2 (1926. január 15.); *Gazeta Oficială a Județului Ciuc* (a továbbiakban *GOJC*), nr. 2 (1926. január 25.); *MOJO*, nr. 2 (1926. január 14.)

³⁴⁴ Pl. egészségügy, állategészségügy, nyugdíjügyek, oktatás, igazságszolgáltatás stb.

magába foglalva a hajdani Aranyosszék a kolozsvári központhoz, Csík és Udvarhely megyét a marosvásárhelyi központhoz, míg Háromszék megyét illetően előfordultak kivételek, de az esetek többségében a brassói központhoz rendelték.³⁴⁵ Háromszék megye esetében kivételt képezett például az állategészségügyi körzethez való tartozás, amely esetben nem a brassói központhoz, hanem székelyföld további három megyéjével együtt a marosvásárhelyi körzethez került beosztásra.³⁴⁶

A területet érintő egységes szabályozások, főleg a nemzeti kisebbségek asszimilációját célzó intézkedésekben nyilvánultak meg. Példaként kiemelhető a székelyföldi megyék mindegyikére vonatkozó, az elemi oktatásról szóló 1924. július 26-án elfogadott jogszabály. Az ezt követő iskolai tanévtől, a törvény 159-es paragrafusa „kultúrzóna” létesítéséről intézkedett az ország 20 olyan megyéjének esetében,³⁴⁷ amelyek területén nagy számban éltek különböző nemzeti kisebbségek.³⁴⁸ Ennek lényegét a román nemzetiségű tanítók betelepítése képezte, jelentős anyagi juttatást biztosítva azok számára, akik e megyék valamelyik településére költöztek és a román nyelv, illetve kultúra terjesztésében, valamint a más nemzetiségűek asszimilációjának érdekében végezték tevékenységüket. A munkájukat misszióknak tekintették – így kellett viszonyulni hozzá. A jogszabály tíz évig biztosította a tanítók anyagi előnyét, továbbá a végleg letelepedők számára tíz hektáros földbirtokot is biztosított.³⁴⁹ A vázolt diszkriminatív jelenségből adódó életpéldán túl,³⁵⁰ tovább fokozta a helyi közösségek felháborodását az a tény, hogy az újragondolt megyei iskolaépítési alapok többségében kizárólag a román tannyelvű állami iskolák építését finanszírozta (német iskolát finanszírozott, de magyart nem), illetve azon iskolaépületek javítását támogatta, amelyeket román tannyelvűvé alakítottak át. A közigazgatás kaotikus és egyoldalú működését szemlélteti az az 1926 tavaszán meghirdetett versenytárgyalás is, amely révén olyan Háromszék

³⁴⁵ *MOJO*, nr. 11. (1926. március 18.)

³⁴⁶ *Gazetă Oficială a Județului Odorhei* (a továbbiakban *GOJO*), nr. 3. (1924. február 1.)

³⁴⁷ Erdélyből 10: Bihar, Szilágy, Szatmár, Máramaros, Hunyad, Udvarhely, Csík, Háromszék, Maros-Torda, Torda-Aranyos; Bukovina területéről 4: Vișnița, Văscăuți, Coțmani, Zastavna; Bessarabia esetében 4: Hotin, Tighina, Cetatea-Albă, Ismail; Dél-Dobrudzsából (Kadrilater) 2: Durostor, Caliacra.

³⁴⁸ Balogh Júlia: *Az erdélyi hatalomváltás és a magyar közoktatás 1918–1928*. Budapest, Püski Kiadó Kft, 1996. 64.

³⁴⁹ Constatin N. Hamangiu: *Codul general al României, vol. XI-XII, Legi uzuale 1922-1926*. București, Alcalay & Co, 1926. 555.

³⁵⁰ A más megyéből érkező román nemzetiségű lakosság esetében pozitív diszkriminációról beszélünk, míg a helyi román, illetve magyar nemzetiségűek esetében egyértelműen hátrányos megkülönböztetésről. – Tóth Szilárd: A „kultúrzóna” – Szükség vagy politikai cél? Gondolatok a két világháború közötti román tanügyi törvények kapcsán. In: *Acta Siculica 2009*. Sepsiszentgyörgy, Székely Nemzeti Múzeum, 2009. 525-532.

megyétől Brassóhoz csatolt, Bodza-vidéki településeken is iskolák építését támogatták, amelyek az új közigazgatási törvény értelmében kívül estek az említett megye határain.³⁵¹

Az új közigazgatási törvény a helyi választási szabályokat is módosította.³⁵² A megyei tanácsok összetételét illetően kikötötte, hogy a helyek 3/5-ét kötelező módon választás útján kell betölteni, míg a fennmarad 2/5-éig jog szerinti tanácsosok kinevezését írta elő.³⁵³ Mindezek gyakorlati megvalósulásának első alkalmát a Belügyminisztérium által 1926. január 23-án kiadott 1456. számú rendelete alapján kiírt helyhatósági választás biztosította, amelyet ennek értelmében 1926. február 18-20. között kellett megszervezni és lebonyolítani.³⁵⁴ A választás kivitelezésére vonatkozó szabályzat két napra rá, 1926. január 25-én került közzétételre, amely magába foglalta a megyék és települések tanácsainak pontos, számszerű összetételét, ezen belül kitért a jog szerinti, illetve választott tanácsstagok arányára, valamint a vezető tisztségek helyzetére is.³⁵⁵ A szabályzat közzétételét követően a prefektusok által került kihirdetésre a választások pontos dátuma, ennek időkerete, illetve az eljárások pontos lefolyására adott útmutatás is. E szerint 24-36 megyei tanácsost választottak a megye lakosságának méretétől függően,³⁵⁶ illetve 9-36 helyi tanácsost ugyan csak e szempontok alapján.³⁵⁷

A Belügyminisztérium rendelete alapján Csík megyében a február 6-án újra kinevezett Peter Iulian prefektus,³⁵⁸ Háromszék megyében dr. Rauca Răuceanu,³⁵⁹ Maros megyében Ionescu Nicolae,³⁶⁰ Udvarhely megyében Gheorghe Andreiaș és Torda megyében Vasile Candrea prefektusok³⁶¹ is február 19-re írták ki a városi és községi választások időpontját.³⁶² A székelyföldi

³⁵¹ RNLKMH, F 9, 34. Á, 1926/3021. jkvp; *MOJTr*, nr. 13-14 (1926. március 18.)

³⁵² LUA. In: *MO*, nr. 128. (1925. június 14.)

³⁵³ Uo. LUA 101. §.

³⁵⁴ GOJC, nr. 3 (1926. január 26.)

³⁵⁵ Constantin N. Hamangiu: *Codul general al României, vol. XV-XVI, Legi uzuale 1926-1929*. București, Alcalay & Co, 1929. 31-35.

³⁵⁶ 24 tanácsos került megválasztásra azon megyék esetében, ahol a lakosság összértéke nem haladta meg a 20.000 főt, 30 ott, ahol a lakosság aránya legfeljebb 200.000 volt, 36-ot pedig ott, ahol a lakosság aránya meghaladta a 400.000 főt. – Uo.

³⁵⁷ 9 tanácsos került megválasztásra a falusi községeket esetében, 12 abban az esetben, amennyiben a városi község lakossága nem haladta meg a 10.000 főt, 15 azon városi községek esetében, ahol a lakosság aránya 10.000-24.999 között volt, 18 25.000-49.999 között, 24 50.000-99.999 között, 30 100.000-249.999, végül 36 a 250.000 nagyobb lakossággal rendelkező települések esetében. – Uo.

³⁵⁸ *GOJC*, nr. 3. (1926. január 26.); *Csiki Lapok*, 1926. január 31. - Elrendelték a községi választások megtartását

³⁵⁹ *MOJTr*, nr. 4, (1926. január 25.)

³⁶⁰ *GOJM*, nr. 2 (1926. január 15.); *Székely Napló*, 1926. február 18. - Holnaputánra

³⁶¹ *Monitorul Oficial al Județului Turda* (a továbbiakban *MOJTU*), nr. 2 (1926. január 28.)

³⁶² *MOJO*, nr. 4 (1926. január 28.)

megyeszékhelyek közül Marosvásárhely lakossága volt a legnagyobb, amely alapján 24 választott tanácsos és 8 póttag képezte a testületet, a 16 jog szerinti és a 3 női tanácsos mellett. Sepsiszentgyörgy, Székelyudvarhely és Torda esetében 15 választott tanácsos és 5 póttag személyéről kellett dönteni, a 10 jog szerinti és a 2 női tanácsos mellett. Csíkszereda a jóval kisebb populációja miatt a 8 jog szerinti és a 2 női tanácsos mellé, 12 választott tanácsost és 4 póttagot választhatott. Aranyosszék hajdani központja, Felvinc szerény lakossága miatt faluként nyilvántartott községgé vált az 1925. évi közigazgatási törvény életbelépését követően, így 9 választott tanácsost és 3 póttagot választhattak lakosai, a 2 jog szerinti tanácsos mellé, ahogyan az ország összes többi falutípusú községének esetében is. Székelyföld jelentősebb városként nyilvántartott községei közé csupán Gyergyószentmiklós, Kézdivásárhely és Maroshévíz került besorolásra, ezek a 8 jog szerinti és a 2 női tanácsos mellé, 12 választott tanácsost és 4 póttagot választhattak.³⁶³ A közigazgatási törvény különállóan határozta meg a községek, illetve megyeközpontok jog szerinti tanácsos testületének összetételét. Ennek értelmében a községek esetében egy-egy hely volt fenntartva a közegészségügy, állategészségügy és a közmunkaügy legmagasabb beosztású személyének, a legnagyobb számú vallási felekezet lelkészének, illetve az állami oktatás rangidősének. A megyeszékhelyek esetében a tanácsosi testület e kategóriájába az agrár-, munka-, kereskedelmi és iparkamarák képviselői tartoztak.

A választásokat illető jelöltállítási időszak február 10-ig tartott. Ezt megelőzően az Országos Magyar Párt vezetősége megegyezett a kormányon lévő liberális párttal, így a magyarok lakta megyékben, Erdélyben és ezen belül Székelyföldön is közös listát állítottak. A székelyföldi településeken nagyrészt e listák jelöltjei kerültek be a tanácsba, ugyanis az esetek túlnyomó többségében egyetlen listát iktattak. A megyeszékhelyek közül Marosvásárhelyen,³⁶⁴ Csíkszeredában³⁶⁵ és Sepsiszentgyörgyön³⁶⁶ sem volt kihívó második fél, míg a megyék községeinek szintjén is igen kevés esetben fordult elő az, hogy több lista került betérjesztésre. Ezekben az esetekben a megyei törvényszéki elnökök megválasztottnak nyilvánították a

³⁶³ Constatin N. Hamangiu 1926, *i.m.*, 1193-1195.

³⁶⁴ *Székely Napló*, 1926. február 11. - A jelölt listát

³⁶⁵ *Csíki Lapok*, 1926. február 14. - A csíkmegyei jelölések

³⁶⁶ *Székely Nép*, 1926. február 7. - Háromszék megye magyar lakosságához!

beterjesztett listát.³⁶⁷ Székelyudvarhely³⁶⁸, ahogy valószínűleg Torda³⁶⁹ esetében is a Nemzeti Liberális Párt és Országos Magyar Párt koalíciós jelöltlistája mellett, ellenzéki listák is felállításra kerültek. Noha kis létszámban, de a választást követően az ellenzéki jelöltek egy része is képviseltette magát a helyi tanácsokban.

A helyhatósági választásokat, illetve a megválasztott testületek kormány általi megerősítését követően, a székelyföldi megyeszékhelyek és községek tanácsainak hivatalos megalakulása 1926. március 2-29. között zajlott.³⁷⁰ Ennek keretében tettek esküt a megválasztott és jog szerint kinevezett helyi képviselők, továbbá ezt követően a tanács választotta meg a polgármestert. A megyeszékhelyek esetében Sepsiszentgyörgyön dr. Rauca Răuceanu,³⁷¹ Marosvásárhelyen dr. Bernády György,³⁷² Székelyudvarhelyen Emil F. Negruțiu (aki egyébként a város testületében az egyedüli román képviselő volt),³⁷³ illetve Tordán dr. Iuliu Gențiu polgármestereket választották újra.³⁷⁴ Egyedüli kivételként Csíkszereda emelhető ki, ahol több vita lezárását követően³⁷⁵ a hajdani delegált polgármestert Bíró Józsefet, Victor Faroga váltotta le tisztségéből.³⁷⁶ Gyergyószentmiklós polgármestere Benke Antal,³⁷⁷ illetve Kézdivásárhelyé Morvay Endre lett.³⁷⁸ Az alakuló gyűlések és polgármester választások lezárulásával, a városi tanácsok I. világháború utáni első választott képviselőtestületi ülését 1926. április során tartották meg.

Közvetlenül a választott tanácsok megalakulását és a polgármesterek megválasztását követően a Nemzeti Liberális Párt lemondott a kormányzásról. Ferdinánd király Alexandru Averescu tábornokot bízta meg kormányalakítással, aki 1926. április 1-én kinevezésre is került. A székelyföldi megyéket illetően, ezen esemény első látható hatása Udvarhely és Csík megye prefektusváltásban nyilvánult meg. Udvarhely megye esetében Gheorghe Andreiașu prefektus

³⁶⁷ *MOJTr*, nr. 7-8. (1926. február 18.)

³⁶⁸ *Székely Közélet*, 1926. február 21. - Választási eredmények.

³⁶⁹ A hiányos levéltári források miatt csupán következtetni lehet erre az információra, a választásokat követő tanács alakítások adataiból, névsoraiból. - *MOJT*, nr. 7. (1926. március 4.)

³⁷⁰ *MOJT*, nr. 7. (1926. március 4.); *MOJTr*, nr. 11-12. (1926. március 11.); *MOJO*, nr. 4. (1926. január 28.); *Székely Közélet*, 1926. március 28. - Az új városi tanács; *Csíki Lapok*, 1926. április 11. - Az új városi tanács megalakulása.

³⁷¹ *Székely Nép*, 1926. március 11. - A városi tanács megalakulása.

³⁷² *Székely Napló*, 1926. március 25. - Éljen az új polgármester.

³⁷³ *Székely Közélet*, 1926. március 28. - Az új városi tanács.

³⁷⁴ *MOJT*, nr. 9 (1926. március 18.)

³⁷⁵ *Csíki Lapok*, 1926. március 7.

³⁷⁶ *Csíki Lapok*, 1926. március 14. - Az új városi tanács megalakulása.

³⁷⁷ *Csíki Lapok*, 1926. március 14. - A gyergyószentmiklósi polgármester választás.

³⁷⁸ *Székely Újság*, 1926. március 7. - Polgármester-választás.

utóda a bánsági születésű Vlad Spătaru lett,³⁷⁹ míg Csík megyében Alexandru Vasu került kinevezésre új prefektusként.³⁸⁰ Mindezek mellett a Székelyudvarhelyen zajló belügyminisztériumi vizsgálat miatt a polgármester is kénytelen volt lemondani, akinek a helyét Tamás Albert tanácsos vette át egy rövid ideig,³⁸¹ majd június 6.-án Voksza István ügyész vállalta e tisztséget hasonlóan rövid időtartamot lefedve.³⁸²

Az új kormány májusra parlamenti képviselői, június 4-re megyei, június második felére pedig szenátusi választásokat írt ki.³⁸³ A helyhatósági választások során is alkalmazott stratégiához hasonlóan, az Országos Magyar Párt a megyei választások alkalmával is közös lista állításában állapodott meg a kormánypárttal, ez esetben a választásokat szervező Néppárttal (az Averescu-féle Partidul Popular). A jelöltlisták összetételét illetően a román és magyar nemzetiségű jelöltek egyenlő megoszlása képezte a megegyezés lényegét.³⁸⁴

A Belügyminisztérium 1926. május 5-én kiadott 4470. számú rendelete alapján a helyi közigazgatás felső fórumát képviselő megyei tanács megválasztásának időpontját 1926. június 4-re írták ki.³⁸⁵ A választás kivitelezésére vonatkozó előírások, amelyek keretén belül meghatározásra kerültek a megyék tanácsainak pontos, számszerű összetétele, ezen belül a jog szerinti, illetve választott tanácsstagok aránya, megegyezett a helyhatósági választások során alkalmazott szempontokkal. Mindezek alapján a prefektusok kihírdették a választások pontos dátumát, ennek időkeretét, illetve a körülményeinek pontos lefolyására adott útmutatás is. E szerint 24-36 megyei tanácsost választottak a megye lakosságának méretétől függően.³⁸⁶ A székelyföldi megyék közül Maros megye lakossága volt a legnagyobb, amely alapján 30 választott tanácsos és 10 póttag került megválasztásra, a 18 jog szerinti tanácsos mellé. Csík, Háromszék, Udvarhely és Torda megye esetében a 16 jog szerinti tanácsos mellé, 24 választott tanácsost és 8 póttagot kellett megválasztani.³⁸⁷

³⁷⁹ *Székely Közélet*, 1926. április 11. - A vármegye új prefektusának.

³⁸⁰ *Csíki Lapok*, 1926. április 4.

³⁸¹ *Székely Közélet*, 1926. május 30. - A városi tanácsnál.

³⁸² *Székely Közélet*, 1926. június 13. - A polgármester.

³⁸³ *GOJM*, nr. 9 (1926. április 15.)

³⁸⁴ *Székely Napló*, 1926. június 1. - Újra választás elé; *Székely Újság*, 1926. május 30. - A megegyezési lista győzelme a vármegyében; *Csíki Lapok*, 1926. május 23; Gidó Csaba: Udvarhely megye közigazgatás-története impériumváltástól impériumváltásig (1918-1940). *Areopolisz*, 14. (2015), 243.

³⁸⁵ *RNLKMH*, F 9. 34. á. 1926/4599. jkvp; *MOJTr*, nr. 22 (1926. május 15.)

³⁸⁶ Constatin N. Hamangiu 1929, *i.m.*, 31-35.

³⁸⁷ Constatin N. Hamangiu 1926, *i.m.*, 1193-1195.

A megyéket választókerületekre osztották, továbbá szabályként lépett érvénybe az, hogy a megyeszékhelyek lakosai nem vehettek részt a választásokon. Csík megyében tíz választókörzet került kialakításra.³⁸⁸ A május 26-ra kitűzött határidőre Csík, Háromszék és Udvarhely megye esetében csak egyetlen jelöltlista nyújtottak be, így gyakorlatilag nem került sor választásra. Ezeket a listákat ellenőrizték, ezt követően jóváhagyták, illetve kihirdették, mint a választás nyerteseit.³⁸⁹ Ezzel szemben Maros és Torda megye esetében a megyei tanácsba az Averescu-féle Néppárt és az Országos Magyar Párt mellett az akkor ellenzéki Román Nemzeti Párt képviselői is helyet szereztek.³⁹⁰ A megyei tanács megválasztása különösebb események nélkül zajlott, kivételt ez alól csupán a Torda megyei történések képeztek. A felvinci szavazóközvetben számos rendellenesség miatt panaszt terjesztettek be a központi választó irodához, jelezve, hogy a szavazócédulák néhány település esetében késve érkeztek meg, illetve, hogy Veresmart lakóit nem engedik szavazni. A hivatalosan betérjesztett panaszokat figyelembe vették ugyan, de elutasították az esetleges jogorvoslásokat, megerősítve a június 4-én összesített eredményeket.³⁹¹

A megyei választások eredményeként, noha a történelmi székelyföld teljes területén jelentős mértékben töltötték be választott tanácsosi funkciót magyar anyanyelvű és etnikumú képviselők, a jog szerinti tanácsosok esetében ez minimálisra szűkült, ugyanis egy, legfeljebb három személy tartozott ezek közül a magyar nemzetiséghez.³⁹² A megyei tanácsok alakuló gyűlésein, június 20.³⁹³ és július 14.³⁹⁴ között titkos szavazás által választották meg a tanácselnököket. Háromszék megye esetében Bogdán Artúr, Maros megyében Ioan Harşia, Udvarhely megyében Jodál Gábor és Csík megyében László Dezsőt választották meg tanácselnököknek. Székelyudvarhelyen, közvetlen a választások lezárását követően, a prefektus és a helybéli román lakosság polgármesternek választotta Ioan Metea mérnököt,³⁹⁵ ezáltal a megyei mellett, a helyi vezetőséget illetően is változás történt.³⁹⁶ A tanácselnökök és a vezetőség további

³⁸⁸ *Csíki Lapok*, 1926. május 23. - A vármegyei tanács tagjainak választása

³⁸⁹ *MOJTr*, nr. 23 (1926. június 3.)

³⁹⁰ *Székely Napló*, 1926. június 1; *MO*, nr. 153 (1926. július 11.) 10486. jkvp

³⁹¹ *MOJT*, nr. 28. (1926. július 29.)

³⁹² Román Nemzeti Levéltár Hargita megyei Hivatala (a továbbiakban *RNLHM*), Fond 43. 362. dosszié. Prefectura Jud. Odorheiu (Udvarhely Megye Főispáni Hivatala, a továbbiakban *PJO*). Procesele verbale ale consiliului judeţean al judeţului Odorheiu (Udvarhely Megye Tanácsának jegyzőkönyve, a továbbiakban *PCJO*), nr. 1 (1926. június 20.-19. mai 1930. mai 19.); *Székely Napló*, 1926. június 1; *MO*, nr. 153 (1926. július 11.) 10486. jkvp

³⁹³ Szabó Csongor: Csík megye közigazgatása, 1918-1940 (2.). *Magyar Kisebbség*, 20. (2015), 224-225.

³⁹⁴ László Márton: Maros-Torda/Maros megye közigazgatása 1919-1938 között. *Areopolisz* 14. (2015), 206.

³⁹⁵ *Székely Közélet*, 1926. augusztus 8. - Sebesi János dr. nyílt levele.

³⁹⁶ *Hargita*, 1926. július 15. - Metea János a polgármester.

tagjainak megválasztása után szintén titkos szavazással, minden megyében felállították a törvény által előírt öt szakbizottságot.³⁹⁷ Továbbá ezek mellett kialakításra kerültek a megyei állandó bizottságok (választmányok), amelyek a törvény által előírt jogkörök gyakorlása mellett,³⁹⁸ a megyei és községi közigazgatás ellenőrzéséért feleltek.³⁹⁹ E szerv a prefektus és alprefektus segítségét szolgálta a tanácsulések közti időszakokban. A közigazgatási törvény értelmében, azokban az esetekben, amelyek során rendellenességet konstataáltak eme bizottságok, jogukban állt felosztatni a tanácsokat. Fontos kiemelni, hogy az állandó választmányi tagok több esetben is megpróbálták érvényre juttatni a kétnyelvűség gyakorlati alkalmazását, használatát. Csík megyében például egy ülés keretén belül German alprefektus javaslatott fogalmazott meg a megyei hivatalos lap kétnyelvű (román és magyar) kiadására vonatkozóan.⁴⁰⁰ Sajnos az ilyen jellegű kezdeményezések nem kerültek termékeny táptalajra. Az állandó bizottságok ülésein az esetek többségében a prefektus helyett az alprefektus elnökölt, mivel a székelyföldi megyék vezetésének összetételét illetően számos változás történt, amelyek jó része a kormányváltásokhoz volt köthető. Ezek alapján gyakorlatilag a megye tényleges vezetője az alispán volt.⁴⁰¹

Közvetlenül a megyei tanácsok hivatalos megalakulása után az első rendes közgyűléseket július-október folyamán hívták össze,⁴⁰² amelyek napirendjén az 1925 előtti pénzügyi számadások, illetve a jövőre néző költségvetés kiegészítések és korrekciók szerepeltek.⁴⁰³ A megyei választott testületek ekkor még kezdetleges működésének formája végett, jelentős mértékű hangsúlyt kaptak a különböző formalitások. A szakszerű eljárások alkalmazását illetően a tanácsosok számos esetben jeleztek szabályszerűtlenségeket, amelyekkel kapcsolatban viták alakultak ki, de ezeket többnyire szavazás útján sikeresen lezárták.⁴⁰⁴ Háromszék megye tanácsában az imént említetteket

³⁹⁷ 1. Közigazgatási, pénzügyi és ellenőrzési bizottság; 2. Közmunkálati bizottság; 3. Gazdasági bizottság; 4. Vallás és közoktatási bizottság; 5. Egészségügyi bizottság.

³⁹⁸ A választmány ülésein olyan helyi ügyekről döntöttek, mint például az utakat érintő kérdések, a községek költségvetései, erdőkitermelés, a közbirtokosságok használata, illetve az ehhez köthető szabályozások, a kocsmák bérlése, de alapvetően a községek tanácsainak felosztatása vagy megválasztása is ezen alkalmakon dőltek el. - *RNLHmH*, Fond 43. 361. dosszié. *PJO* Procesele verbale de ședințe ale Delegațiunii Permanente jud. (a továbbiakban *PSDP*) 8 ianuarie 1927. január 8.-1927. december 31.

³⁹⁹ *RNLHmH*, f 7/148. dos. 49. 23. f.

⁴⁰⁰ *RNLHmH*, f 7/148. dos. 50. 16. f.

⁴⁰¹ Gidó Csaba 2015 *i.m.*, 246-247.

⁴⁰² *RNLHmH*, f 7/148. dos. 49, 3. f.

⁴⁰³ *RNLHmH*, f 7/148 dos. 49. 4-5. f.

⁴⁰⁴ Pl. a Csík megyei Pál Gábor esete a költségvetés-kiegészítéssel kapcsolatban, miszerint a közigazgatási, pénzügyi és ellenőrzési bizottság számára nem biztosították a dokumentum tanulmányozását. - *RNLHmH*, f 7/148 dos. 49. 4-5. f.

leszámítva kizárólag Torja község szétválasztását (Al- és Feltorja részekre) vették napirendre.⁴⁰⁵ Maros megye esetében a költségvetést illető kérdések mellett a náznánfalvi kőbánya megvásárlásáról is döntöttek. A megye tanácsa szinte sorsfordító kérdésekről is döntött, legalább is, ami a megyeszékhely főterének átalakítását illeti. Ugyanis, ekkor kerültek elkülönítésre a pénzügyi alapok mind az ortodox, mind pedig a görög-katolikus katedrálisok felépítésére, amelyek később a főter két szegletébe kerültek, illetve ugyancsak ez alkalommal döntöttek az Avram Iancu szobor felállításáról is.⁴⁰⁶ Udvarhely megyében 1926. október 14-ig elmaradtak az alakuló gyűlést követő további ülések. Ennek oka Gheorghe Andreiaș, volt prefektus felszólalásához köthető, miszerint a helyi románság, ez által alapvetően a románság nincs kellőképpen képviselve a megye közigazgatásában.⁴⁰⁷ Utóda, Vlad Spătaru a megyei tanácsot a választásokat követően jó ideig nem hívta össze, noha Románia érvényben lévő jogszabályai értelmében kötelessége lett volna ezt havonta megtenni.⁴⁰⁸ Udvarhely megye közigazgatásában központi kérdésként merült fel a magyar nyelv használata, természetesen a román nyelv mellett. Itt, akár csak Csík megye esetében is a tanács egyik képviselője, felszólalása során hivatalosan is kérte, hogy az üléseket magyar nyelven tarthassák. Csík megyében Csipák Lajos igénylését a tanácselnök, az érvényben lévő közigazgatási törvény 398. cikkére hivatkozva elutasította. Ezzel szemben Udvarhely megye tanácselnöke, Jodál Gábor ugyancsak az imént említett jogszabályra hivatkozva pozitívan bírálta el a saját képviselőtestületében megfogalmazott igénylést. A kérdést illetően, a tanács javaslatára memorandum készült, amelyet felsőbb fórumoknak is felterjesztettek.⁴⁰⁹ A megyei közigazgatásban tevékenykedő döntéshozó tisztviselőgárda mellett, végrehajtóként a községi jegyzők és a prétori (szolgabírói) hivatalok alkalmazottai kerültek megbízásra. Az új közigazgatási törvény értelmében viszont ők állami státust kaptak, így már nem, mint megyei tisztviselők tevékenykedtek.⁴¹⁰

A következő rendes közgyűlésekig kidolgozták a megyék szervezeti szabályrendeleteit, amelyek a megyei tanácsok közigazgatási struktúráját és az ezeken belüli tevékenységi köröket részletezték.⁴¹¹ Mindeddig a különböző bizottságok működése nehézkesnek mondható volt,

⁴⁰⁵ *MOJTr*, nr. 38 (1926. szeptember 20.)

⁴⁰⁶ László Márton 2015, *i.m.* 206.

⁴⁰⁷ *RNLHmH* Fond 43. 362. dosszié. *PJO PCJO*, 1926. június 20.-1930. május 19, nr. 5.

⁴⁰⁸ *Székegy Közélet*, 1926. augusztus 22. - Miért nem fungál a vármegye állandó választmánya?

⁴⁰⁹ *RNLHmH*, Fond 43. 362. dosszié. *PJO PCJO*, 1926. június 20.-1930. május 19, nr. 16-17.

⁴¹⁰ *RNLKmh*, F 9. 34. á. 1926/428. jkv; *MOJTr*, nr. 16 (1926. április 1.)

⁴¹¹ *MOJTr*, nr. 43-44 (1926. november 11.)

amelyről az 1927. év kezdeti beszámolókból értesülhetünk.⁴¹² Az ekkorra kialakított rendszer, illetve ennek főbb működési elvei ugyan kisebb módosításokkal, de az 1938-ban érvénybe lépő új közigazgatási törvény által előírt átszervezésig gyakorlatilag fennállt. Udvarhely megye kivételével, 1926 utolsó hónapjaiban nem került sor a székelyföldi megyék hivatalos fórumait és lakosságát is érintő jelentősebb eseményekre. Októberben Udvarhely megye élére új prefektus került, míg Székelyudvarhelyen polgármester váltás történt. Ioan Metea polgármester felmondását követően a soron következő választások megtartásáig Tamás Albert helyettes polgármesterként töltötte be ennek szerepkörét.⁴¹³ Ezt követően a belügyminiszter október 25-én, 1927 tavaszáig Dimitre Cristea új prefektust nevezte ki a megye élére.⁴¹⁴ Őt két hónap erejéig Andreiu Gușu,⁴¹⁵ illetve mindössze húsz napig Dimitrie Avram követte a tisztségben.⁴¹⁶ Megjegyezendő, hogy Udvarhely megye történetében Dimitrie Cristea volt az első olyan prefektus, aki egyáltalán nem beszélte a magyar nyelvet.

A megyei tanácsok közigazgatási struktúráját és az ezeken belüli tevékenységi köröket részletező szervezeti rendeletek kidolgozását követően nagyrészt a különböző költségvetési kiegészítések, a közbirtokosságok használatának szabályozása, a román etnikumú személyiségek szobrainak felállítása, a görög-katolikus és ortodox katedrálisok megépítésének körülményei és az ezekkel járó költségek, költség elkülönítések voltak napirenden. 1927. február 19-én Csíkszeredán például az ortodox és görög-katolikus egyház is területet igényelt templomépítés céljából. Noha a kérést Pál Gábor egy belügyminisztériumi rendeletre hivatkozva elutasította,⁴¹⁷ a román közösség körében jelentős elégedetlenséget szült az egyébként jogilag megalapozott döntés, amelyet követően az említett területeket végül megkapta a két egyház.⁴¹⁸ Marosvásárhelyen a Maros megyei tanács 1927. március 1-én tartott ülésén jóváhagyták az Alexandru Papiu Ilarian szobor felállításának költségeit, továbbá a megye budapesti bankoktól felvett kölcsönének törlesztését illetően, ezt a román államra koncesszionálták. Ennek a gyűlésnek a keretein belül tovább folytatták Maros megye közigazgatás-területi határainak módosítását, a szomszédos megyék

⁴¹² *RNLHmH*, f 7/148. dos. 49. 23. f.

⁴¹³ *Székely Közélet*, 1926. október. 10. - Megint polgármester-választás előtt áll a város.

⁴¹⁴ *Székely Közélet*, 1926. október 31. - Megérkezett az új prefektus.

⁴¹⁵ *Székely Közélet*, 1927. április 17. - Megérkezett az új prefektus.

⁴¹⁶ *Székely Közélet*, 1927. június 12. - Új prefektus; *MOJO*, nr. 25. (1927. június 23.)

⁴¹⁷ *Csíki Lapok*, 1927. február 27. - A városi tanács üléséből.

⁴¹⁸ *Csíki Lapok*. 1927. március 13.

közsegeinek idecsatolása révén.⁴¹⁹ Maros megye megyeszékhelyén az ortodox katedrális megépítésére csak ezt követően, május 27-én különítették el a szükséges anyagi kereteket, illetve ugyanekkor határoztak a prefektúra székhelyének megépítésére vonatkozó támogatásokról is.⁴²⁰

1927. június 7-14. között ismét országgyűlési választások kerültek lebonyolításra, amelynek kimagasló győztese az I.C. Brătianu vezette nemzeti liberális párt volt.⁴²¹ Ekkor a székelyföldi, egyben erdélyi magyarok az ugyancsak kisebbségben élő németekkel kötöttek pártszövetséget, létrehozva a magyar-német kisebbségi blokkot, amely koalíció a választásokat követően 10 magyar, illetve 5 német etnikumú képviselőt juttatott be Románia parlamentjébe.⁴²² Az Averescu-kormány június 7-i bukását követően, 1927. június 22-én új liberális kormány alakult, amelynek következtében ismét számos változás történt a megyei és helyi közigazgatási egységek vezetőségét illetően. Udvarhely megye élére ismét Gheorghe Andreiașt nevezték ki, aki a saját pártját is megosztó, folytonos visszaélései miatt vált korábban híressé,⁴²³ az alispán pedig Szabó Gábor lett dr. Josif Pop helyett.⁴²⁴ Csík megye élére Fanu Stănescu került, leváltva Vasu prefektust.⁴²⁵ A június 26-án újonnan megválasztott Csík megyei prefektus, a megválasztását követő napon a közigazgatási törvény 273. cikke alapján feloszlatta Gyergyószentmiklós városi tanácsát annak nem megfelelő működésére hivatkozva.⁴²⁶ Az elsődleges indokok főleg a magyar nyelv használata köré összpontosultak, illetve az ortodox katedrális megépítését célzó összegek visszatartására.⁴²⁷ Július és szeptember között ideiglenesen kinevezett (interimár) bizottság látta el a városi tanács feladatköreit,⁴²⁸ amíg az előzetesen leváltott megválasztott tanács fellebbezését

⁴¹⁹ GOJM, nr. 7 (1927. március 30.)

⁴²⁰ Uo.

⁴²¹ Dieter Nohlen – Philip Stöve: *Elections in Europe – A data handbook*. Baden-Baden, Nomos kiadó, 2010. 1591-1611.

⁴²² Marchut Réka: A romániai magyarok és németek együttműködési törekvései a választásokon az 1920-as években. *Kisebbségkutatás*, 27. (2018), 160-165.

⁴²³ Andreiaș prefektus vezetése alatt a megyei lap is cenzúrázás alá került. In: *Hargita*, 1928. január 5. – Szerkesztőségünkbenél.

⁴²⁴ *Székely Közélet*, 1927. június 26. - Készüljünk a választásokra.

⁴²⁵ *Csíki Lapok*, 1927. június 26.

⁴²⁶ RNLHmH, fond 1 Primăria Gheorgheni (Gyergyószentmiklós Polgármesteri Hivatala, a továbbiakban PG), f 653, 192. dosszié.

⁴²⁷ RNLHmH, fond 1PG, f 652, 192. dosszié.

⁴²⁸ Garda Dezső: *Az Országos Magyar Párt és Gyergyószentmiklós közléte az 1919–1933 közötti időszakban* (II. kötet). Csíkszereda, Státus Kiadó, 2013. 30.

jóváhagyták és újra funkcióba helyezték.⁴²⁹ A következő év augusztus 28-i ülésen ismételten megpróbálták felosztatni a tanácsot, viszont kellő okok hiányában erre végül nem került sor.⁴³⁰

Közvetlenül a gyergyószentmiklósi városi tanács felosztatását követően, Stănescu prefektus július 30-ra, rendkívüli ülésre hívta össze a Csík megyei tanácsot és a megyei állandó választmányt is.⁴³¹ Ennek tárgya a gyergyócsomafalvi felekezeti iskola anyagi támogatásának számonkérése, egyben kivizsgálása volt, ugyanis a finanszírozás révén a képviselők megvonták az adott forrásokat egy lehetséges állami iskola felépítésétől.⁴³² Balogh Lajos választmányi tag érvelésének köszönhetően, miszerint a szóban forgó településen nincs állami oktatási intézmény, a megyei tanács és választmány tovább működhetett.⁴³³ Rögtön másnap, július 31-én a csíkszeredai városi tanácsot is összehívták az ortodox katedrális megépítésére vonatkozó támogatás visszautasítására hivatkozva.⁴³⁴ Ezt követően egy huzamosabb kivizsgálás vette kezdetét, amely folyamat november 22-én, formai és költségvetés-kezelési okokra hivatkozva a tanács felosztatásával zárult.⁴³⁵ Csíkszereda városi tanácsa 1928 márciusában alakult újra annak ellenére, hogy az 1927 decemberére kiírt választásokat⁴³⁶ ugyan csak a hajdani tagokból álló lista nyerte,⁴³⁷ mivel a prefektúra által megkísérelt jelöltállítás sikertelen volt.⁴³⁸ Ezzel egy időben Victor Faroga ismételten elfoglalhatta a polgármesteri széket.⁴³⁹ Az 1927. év utolsó harmada során, az előzőekben vázolt történésekhez hasonlóan Stănescu prefektus a csíktaplocai, gyergyóditrói és zsögödi tanácsokat is feloszlatta.⁴⁴⁰

Csík és Udvarhely megye történéseihez képest, Maros megye esetében jóval békésebb körülmények között működtek a hivatalos fórumok eseményei. Elie Câmpeanu tanácsos javaslatára a prefektus, a belügyminiszter beavatkozása révén jelentős anyagi támogatásokat irányított át a román egyházközségek számára. Javaslatának alapját egy 1733-1750. évekbeli kimutatás és a korabeli állapotok összehasonlítása képezte, miszerint a megnevezett periódusban a székelyföldi

⁴²⁹ *SJHANR*, fond 1 Primăria Gheorgheni, f 656, 192. dosszié.

⁴³⁰ *RNLHmH*, 7/50a. 318. f.

⁴³¹ *RNLHmH*, f 7/148. dos. 49. 88. f.

⁴³² *RNLHmH*, uo. 89–90. f.

⁴³³ *RNLHmH*, 7/50. 23. f.

⁴³⁴ *Csíki Lapok*, 1927. augusztus 7. - A városi képviselőtestület rendkívüli ülése.

⁴³⁵ *Csíki Lapok*, 1927. november 27. - Feloszlatták a csíkszeredai városi tanácsot.

⁴³⁶ *GOJC*, nr. 23 (1927. november 22.)

⁴³⁷ *Csíki Lapok*, 1927. december 4.

⁴³⁸ *Csíki Lapok*, 1927. december 11.

⁴³⁹ *Csíki Lapok*, 1928. április 1. - Csíkszereda város tanácsának alakuló és polgármesterválasztó gyűlése.

⁴⁴⁰ *RNLHmH*, 7/50. 382–383. f.

román egyházközségek lehanyaglottak és elnemzetlenedtek.⁴⁴¹ Érdemes megfigyelni e 18. század eleji állapotleírást a román településnevek megjelenésével párhuzamot vonva, ugyanis Szabó M. Attila történeti és közigazgatási helységnévtárát megvizsgálva feltűnhet, hogy 1733-ban Marosszék 135 településéből mindössze 9 rendelkezett román nyelvű megnevezéssel is az egyébként magyar vagy német mellett.⁴⁴² Ennél tovább haladva a történelmi idősíkon, Lenk Ignaz von Treuenfeld 1839-ben megjelent földrajz lexikonában is az akkor létező 149 marosszéki település közül összesen 49 rendelkezik román nyelvű megnevezéssel, ráadásul kiemelendő, hogy ezek főleg fonetikus lefordított magyar településnevek voltak, amelyek nagy részét az 1918-1925 között gyakorlatba ültetett közigazgatási átszervezések során megváltoztatták.⁴⁴³ Mindezek alapján feltételezhető, hogy az Elie Câmpeanu által leírt hanyatlás valójában egy fejlődési folyamat, amelynek kezdeti stádiumában határozott egyházi és kulturális gyarapodás figyelhető meg, majd egyféle természetes integráció a többségi kultúrába.⁴⁴⁴

Maros megyéhez képest, Udvarhely megye esetében nem ennek külső határainak módosítása került előtérbe, hanem a belső struktúrájának a rendszerszerű átalakítása. 1927. október 14-én az Udvarhely megyei tanács Románhidegkút és Székelyhidegkút egyesítése mellett döntött, létrehozva Hidegkút községet, továbbá Kadicsfalva Székelybethlenfalvába való beolvasztásáról is ekkor határoztak. Ugyanezen tanácsülés alkalmával merül fel Alsó- és Felső-Küküllő járások módosításának lehetősége is, amely folyamatot végül több eljárás révén valósítanak meg. Első lépésként az eddig Alsó-Küküllő járás részét képező Kis- és Nagygalamfalvát áthelyezik a keresztúri járásba.⁴⁴⁵ Majd 1928 elején Alsó- és Felső-Küküllő járások székhelyét Székelyudvarhelyre helyezik, irodákat bérelve azok működtetése végett.⁴⁴⁶ Ezen eseményekből körvonalazódni látszik, hogy önmagában a döntések mögött nem a közigazgatás és ennek költségeit illető racionalizálás áll, hanem bizonyos önös érdekek destruktív megnyilvánulása bontakozik ki. Ugyan csak hasonló okokból kifolyólag történhetett meg, hogy hosszas vita után, csak 1928. augusztus 15-én kerül kinevezésre Székelyudvarhely új polgármestere, Gönczy Gábor. Háromszék megye esetében, noha ellenkező előjellel, de Udvarhely megyéhez hasonlóan belső

⁴⁴¹ GOJM, nr. 22 (1927. október 15.)

⁴⁴² Szabó M. Attila 2003, *i.m.* 1361.

⁴⁴³ Lenk, Ignaz von Treuenfeld: *Siebenbürgens geographisch-, topographisch-, statistisch-, hydrographisch- und orographisches Lexicon*. Bécs, A. Strauss's sel. Witwe, 1839. 483.

⁴⁴⁴ Ekkor még Marosszék esetében is a magyar etnikum volt többségben más nemzetiségekhez képest.

⁴⁴⁵ RNLHmH, Fond 43. 361. dosszié. PJO PSDP, 1927. január 8.-1927. december 31.

⁴⁴⁶ MOJO, nr. 5 (1928. február 2.); MOJO, nr. 9 (1928. március 1.); MOJO, nr. 11 (1928. március 15.)

strukturális átszervezések kerültek kivitelezésre. A kormány megengedte a megye vezetőségének, hogy bővítse a jegyzőségei számát, így 1928 februárjában kialakításra került a sepsibükszádi és a kézdialmási jegyzőség.⁴⁴⁷

Az 1928-1929. évi események hasonló módon zajlottak az előző évi választásokat követő történésekhez. A központi kérdések minden megye esetében nagyrészt a közösségi vagyon rendeltetésszerű felhasználása köré összpontosult, amely folyamat egyik oldalán a lakosság igényei foglaltak helyet, míg a másik oldalán a román állami érdekek álltak. A helyi magyar képviselők és a központosítani kívánó román állam helyi képviselői a maguk szempontjai alapján igyekeztek érvényre juttatni elképzeléseiket, kisebb-nagyobb sikerrel lobbizva a költségvetések kialakításakor, kiegészítésekor, illetve módosításakor. Ezek főbb megnyilvánulási területei továbbra is az oktatási alap, az egyházak támogatása, a szoborállításokra elkülönítendő összegek és az infrastrukturális ügyek voltak. Az 1928. március 14-én tartott Maros megyei tanácsülésének kimenetele által is jól láthatóvá válnak az imént vázoltak, miszerint a román személyiségek szobrára előirányzott összegeket megduplázták úgy, hogy a további módosító javaslatokat elejtették. Kivételt képezett a magyar egyházaknak juttatandó támogatás, amelyet jóváhagyott a tanács, viszont ennek kifizetését a lehetőségek függvényében egy későbbi időpontra halasztotta.⁴⁴⁸ 1928. október 1-én megvitatásra került a kormány javaslata, miszerint megvásárolná az 1912-től megyei tulajdonban lévő, a helyi magán-vasúttársaságokban birtokolt részvényeit, amely szándék mögött ismételen a központosítás eszméjének gondolata húzódott meg. A megyei tanács, noha nem ellenezte a javaslatot, tanulmányozni kívánta a konkrétumokat, amely végett egy bizottságot állított fel.⁴⁴⁹ A folyamat a közelgő kormányváltás miatt a Maros megyei tanács 1929. december 2-i ülésén ért végre, amikor a képviselők a részvények eladásáról határoztak.⁴⁵⁰ Háromszék megye esetében, a Maros megyei egyházaknak juttatandó támogatáshoz hasonló lefolyású volt a vármegyei tanalapra vonatkozó eljárása, miszerint ennek hozzá kell járulnia a magyar nyelvű oktatást felvállaló felekezeti iskolák finanszírozásához is.⁴⁵¹ Noha 1928. április 3-án az állandó bizottság javaslatának megfogalmazását követően a közgyűlés elfogadta a felvetést, az 1929-ben

⁴⁴⁷ *RNLKmH*, F 9. 34. á. 1928/1854. jkvp; *MOJTr*, nr. 7 (1928. február 7.)

⁴⁴⁸ *Supliment la GOJM*, nr. 6 (1928. március 15.)

⁴⁴⁹ *GOJM*, nr. 20 (1928. október 21.)

⁴⁵⁰ *GOJM*, nr. 23 (1929. december 2.)

⁴⁵¹ *RNLKmH*, F 9. 34. á. 1926/3021. jkvp; *MOJTr*, nr. 13-14 (1926. március 18.)

megjelent új közigazgatási törvény alkalmazása végett a kormány augusztus 28-án feloszlatta Háromszék megye tanácsát, így ez nem került kivitelezésre.

Mindeközben Udvarhely megyében tovább mélyültek a megyei vezetés élén lévők közötti ellentétek és viszályok. Andreiaș prefektus saját pártján, a nemzeti liberális párton belül is számos konfliktus okozója volt, amely tetőpontját ez 1928 szeptemberében érte el, kizárva a megye állandó bizottság liberális tagjait saját pártjukból.⁴⁵² A hivatalával való túlzott visszaélések miatt Duca belügyminiszter lemondásra szólította fel Andreiașt, majd 1928 októberének elején Macedon Cionca helyettes alispánt arra utasította, hogy átvegye a prefektúra intézményének vezetését az új főispán megérkezéséig.⁴⁵³ Noha a megye élére október 4-én kinevezték Ion Fărcășanut, rá egy hónapra, november 4-én kénytelen visszaadni ennek irányítását Cionca alispánnak.⁴⁵⁴

Az 1926-ban két párt fúziójaként létrejött Nemzeti Parasztpárt nyomásgyakorlása, az általa 1928. május 6-án megszervezett gyulafehérvári nemzetgyűlésen érte el a közhangulat radikálissá tételét,⁴⁵⁵ amely november 3-i végszóval a Vintilă Brătianu által vezetett liberális kormány bukását eredményezte.⁴⁵⁶ A régenstanács 1928. november 9-én, a nemzeti parasztpárt vezéregyéniségét, Iuliu Maniut nevezte ki miniszterelnöknek, illetve bízta meg kormányalakítással. 1928. november 10-én hivatalosan is új, parasztpárti kormány került hatalomra, amelynek első intézkedései közé a cenzúra megszüntetése,⁴⁵⁷ illetve bizonyos esetekben a prefektus cserék sorolhatóak. Maros megyében november 13-án Virgil Bărcănescu prefektus helyét, ismét Ioan Vescan vette át, aki vezetése során a megye és az ahhoz tartozó települések ügyei változatlan mederben haladtak.⁴⁵⁸ Csík megyében Stănescu prefektust Aurel Țețu volt csíkszeredai polgármester váltotta fel.⁴⁵⁹ Udvarhely megye esetében ezzel szemben jelentős változást hoztak a november 16-án kinevezésre került új prefektus, Balint Simon intézkedései, aki a szomszédos Nagy-Küküllő megye addigi alispáni tisztségét töltötte be.⁴⁶⁰ A helyi lakosság fele nyitva, bevezette a közigazgatási folyamatok gyakorlatában is megnyilvánuló kétnyelvűség alkalmazását, amely kitért az összes meghozott

⁴⁵² *Hargita*, 1928. szeptember 27. - Nagy szakadás az udvarhelyi liberális pártban.

⁴⁵³ *Hargita*, 1928. október 4. - A prefektus-változás megtörtént.

⁴⁵⁴ *Hargita*, 1928. november 8. - A prefekturáról.

⁴⁵⁵ Dan Alecu: *Alba Iulia, 6 mai 1928*. Constanța, 1928. 18.

⁴⁵⁶ Mircea Mușat – Ion Ardeleanu: *România după Marea Unire, vol. II, Partea I. 1918-1933*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986. 1200.

⁴⁵⁷ *Hargita*, 1928. december 2. - A cenzúra.

⁴⁵⁸ *GOJM*, nr. 3 (1929. február 9.)

⁴⁵⁹ *GOJC*, nr. 22 (1928. november 15.)

⁴⁶⁰ *MOJO*, nr. 47 (1928. november 22.)

rendelet és rögzített jegyzőkönyv magyar nyelvű megjelenítésére,⁴⁶¹ de a magyar nyelv tanácskozásokon belüli használatára is. Ezzel egy időben elrendelte a „*Csak románul szabad beszélni*” táblák eltávolítását,⁴⁶² továbbá kiáltványban fogalmazta meg a tisztviselők jogsértéseiről való panasz benyújtásának lehetőségét, akár a prefektushoz, akár a jegyzőkhöz betérjesztve. 1929 áprilisában tovább szélesítette e jogköröket a jegyzők irodájában magyar nyelven is kifüggesztve az adók és illetékek jegyzékét.⁴⁶³ Ezt követően májusban kibővítette az alispán közigazgatási jogköreit, leváltva Macedon Cionca alispánt dr. Dumitru Frâncuval,⁴⁶⁴ illetve újraszervezte a megye rendőrségi központjait.⁴⁶⁵

A nemzeti parasztpárti kormány 1929-cel kezdődően a megye lakosságának méretétől függően, 24-36 megyei választott tanácsosból és 16-20 jog szerinti tanácsosból állt össze,⁴⁶⁶ változatlanul hagyva eme korábbi gyakorlatot.⁴⁶⁷ Ezzel szemben a jog szerinti tanácsosi státus elfoglalását illetően kiszélesítette a lehetőségeket, megengedve a megyeszékhely polgármesterének, a jogügyi osztály vezetőjének és a Munka Kamara képviselőjének, hogy betölthessék e minőséget.⁴⁶⁸

Az 1929. augusztus 3-án publikált új közigazgatási törvény életbelépését követően feloszlatták a megyei, városi és községi tanácsokat, esetenként lemondatták a polgármestert is, illetve ezzel egyetemben időközi bizottságokat neveztek ki mindaddig,⁴⁶⁹ amíg új választások kerültek kiírásra.⁴⁷⁰ A megyei időközi bizottságok tevékenységét illetően jelentős eltérések figyelhetők meg. A két végletet szemlélítve Háromszék megye bizottsága megalakulását követően mindössze négy alkalommal,⁴⁷¹ ezzel eszemben Udvarhely megye bizottsága

⁴⁶¹ *Hargita*, 1928. november 29. - A magyar nyelv használata.

⁴⁶² *Hargita*, 1929. április 11. - A szabad nyelvhasználat felé.

⁴⁶³ *Hargita*, 1929. április 11. - Intézkedés a megye érdekében.

⁴⁶⁴ *MOJO*, nr. 23 (1929. június 6.)

⁴⁶⁵ A következő 6 rendőrségi szekció került kialakításra: bögözi, oklándi, zetelaki, keresztúri, eródszentgyörgyi, parajdi.

⁴⁶⁶ Constatin N. Hamangiu 1926, *i.m.*, 1193-1195.

⁴⁶⁷ 24 tanácsos került megválasztásra azon megyék esetében, ahol a lakosság összértéke nem haladta meg a 20.000 főt, 30 ott, ahol a lakosság aránya legfeljebb 200.000 volt, 36-ot pedig ott, ahol a lakosság aránya meghaladta a 400.000 főt. - Constatin N. Hamangiu 1929, *i.m.*, 31-35.

⁴⁶⁸ *RNLHmH*, Fond 43. 362. dosszié. *PJO PCJO*, 1926. június 20.-1930. május 19.

⁴⁶⁹ Megyénként a következő területekért voltak felelősek az időközi bizottságok: 1. Közigazgatás, pénzügyek; 2. Közmunka; 3. Gazdasági ügyek; 4. Oktatás és vallási ügyek; 5. Egészségügy, illetve létezett egy a technikai osztály által elvégzett munkálatokat felügyelő bizottság is.

⁴⁷⁰ Gidó Csaba 2015, *i.m.*, 246-247.

⁴⁷¹ *MOJTr*, nr. 15 (1930. március 5.); *MOJTr*, nr. 33 (1930. május 15.); *MOJTr*, nr. 38-39 (1930. június 5.); *MOJTr*, nr. 43-44 (1930. június 25.)

ötvenhárom alkalommal ülésezett. Az ülések tartalmát illetően, talán a legfontosabb kérdés az 1930. évi költségvetés kidolgozása, elfogadása volt. Noha a több alkalommal ülésező bizottságok operatívabbnak, produktívabbnak tűnhetnek, ezek munkáját első sorban a kapkodás jellemezte, így nem voltak eredményesebbek más megyékhez képest.⁴⁷²

1926-1929 között, az új közigazgatási törvény életbeléptéig Háromszék és Maros megye tanácsa, illetve az állandó bizottsága folyamatosan működött, tehát nem kerültek feloszlatásra. Ezzel szemben Csík és Udvarhely megye esetében azt figyelhetjük meg, hogy a prefektusok személyétől függően számos változás történt, konfliktus alakult ki, sőt akár hatalommal való visszaélés fordult elő, amelyek következményeként tanácsokat oszlattak fel, polgármestereket és más tisztségviselőket váltottak le. Ebben a periódusban a tanácskozások, illetve az ezek alapján kidolgozott határozatok többnyire a megyét érintő kérdéseket tárgyalták. Főként a szabályrendeletek megalkotása és a megyei pénzügyek rendezése volt a cél, a községek által betérjesztett ügyek pedig nagyjából a különböző települések egyesülését vagy szétválását érintették csak. A tisztségviselői karrier szempontjából Maros és Háromszék megye esetében hozzávetőleges stabilitás, míg Csík és Udvarhely megye esetében a korábbi évekre jellemző instabilitás volt jellemző ezen időszakra. Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy a központi kormányzatban végbemenő változások a helyi vezető beosztású tisztségviselők helyzetére is minden esetben kihatással voltak. Az ország vezetésének módosulása alkalmával a megyék vezetősége is változott, amely helyi szinten első sorban a polgármesterek helyzetére is kihatással volt. A tanácsosokat illetően, azok, akik 1926-ban kerültek megválasztásra, többségében 1929 második feléig hivatalban maradhattak.

2. Székelyföld közigazgatása 1929-1938 között, az időközi bizottságok korszakában

A Maniu-kormány hatalomra kerülését követően ismét felmerült az ország közigazgatásának reformja, amelynek szükségességét az előző törvény idejétmúlt szemléletének modernizálásával támasztották alá. Nagy-Románia második közigazgatási törvényét, a helyi közigazgatás megszervezéséről szóló és ennek működését szabályozó törvényt 1929. júliusában fogadták el, majd 1929. augusztus 3-án jelent meg a Hivatalos Közlönyben. Mindamellet, hogy az 1925. évi központosító jogszabályhoz képest bizonyos mértékben módosította a közigazgatás

⁴⁷² *Székely Közélet*, 1930. szeptember 7. - A vármegyei interimár bizottság.

működését, átalakította a választási rendszert is.⁴⁷³ Ennek ellenére a reform által célként kitűzött decentralizáció alapjaként létrehozott hét minisztériumi igazgatóság kialakítása számított a legjelentősebb megvalósításának, amely régiók a hatalmon lévő kormány véleménye szerint figyelembe vette úgy ezek etnikai összetételét, a történelmi sajátosságait, mint a megyék és települések különböző kapcsolati rendszerét.⁴⁷⁴ Noha a történelmi régiók mentén kialakított helyi szintű autonómia megteremtését célzó közigazgatás-területi egységek biztatóan hatottak, a valóságban ezek továbbra is a központi hatalomnak alárendelve működtek.⁴⁷⁵ Ennek értelmében a helyi szinten történő ügyintézés, problémamegoldás továbbra sem volt független, így például a közigazgatásban hivatalosan is használható kisebbségi nyelveket illetően a legfelsőbb közigazgatási tanács dönthetett, amely alapján egyértelműen megállapítható, hogy a nyelvhasználati kérdéssel kapcsolatban nem született egységes szabályozás, így tartományonként és megyénként egymástól eltérő gyakorlatok alakultak ki.⁴⁷⁶ A magyar kisebbség képviselői erre vonatkozó számonkérésére Iuliu Maniu azt ígérte, hogy a nyelvhasználati kérdést egy különálló kisebbségi törvény fogja majd szabályozni.⁴⁷⁷ Ezen ígéret valóra váltása azonban nem történt meg, sőt 1930-ban Kolozsváron a minisztériumi igazgatóság, Aurel Dobrescu vezetésével megtiltotta a székelyföldi megyéket is magába foglaló régióon belül a kisebbségi nyelvhasználatot.⁴⁷⁸

Visszatérve az új közigazgatási törvény által előírt módosításokhoz, az 1925. évi jogszabályhoz viszonyítva különbségként emelhető ki a megyei képviselőtestület szerkezete. A megyei tanács mellett előbb megválasztják ennek bíróját, majd ezt követően az állandó bizottságát (*delegațiunea consiliului*)⁴⁷⁹ is.⁴⁸⁰ A megyei tanács és állandó bizottságának mandátuma négy évre szólt, míg a bíróját csupán egy évre választották. E tisztújításokat a megyei tanács tavaszi

⁴⁷³ Lege pentru organizarea administrației locale (a továbbiakban *LOAL*). In: *MO*, nr. 170 (1929. július 3.)

⁴⁷⁴ A minisztériumi igazgatóságok megnevezéseit a régiók központi települései után kapták, így ezek a következők voltak: Bukarest (București) - Munténia, Cernovic (Cernăuți) - Bukovina, Jászvásár (Iași) - Moldova, Kisjenő (Chișinău) - Besszarábia, Kolozsvár (Cluj) - Erdély, Krajova (Craiova) - Olténia és Temesvár (Timișoara) - Bánság. A székelyföldet magukba foglaló megyék kivétel nélkül a kolozsvári minisztériumi igazgatósághoz tartoztak.

⁴⁷⁵ Bajtalan Hunor: A regionalizáció folyamata Romániában (1859-2013). *Erdélyi Társadalom*, 11. (2013), 69-71.

⁴⁷⁶ Fábíán Gyula: A nemzeti kisebbségi jogok biztosításának alakulása Romániában 1918-2018, avagy "A gyulafehérvári ígérek megtagadásától a Minority SafePack ellenzéséig – 100 év romániai kisebbségjogi történet". *Acta Universitas Sapientiae, Legal Studies*, 7. (2018), 176-177.

⁴⁷⁷ Mikó Imre: *Huszonkét év. Az erdélyi magyarság politikai története 1918. dec. 1-től 1940. aug. 30-ig*. Budapest, Studium, 1941. 91. – Forrás: <http://adatbank.transindex.ro/cedula.php?kod=745>; hozzáférés: 2020.10.28

⁴⁷⁸ Jakabffy Elemér: Dobrescu rendeletéhez. *Magyar Kisebbség*, 9. (1930), 273-275.

⁴⁷⁹ A román kifejezés szó szerinti fordítása „a tanács küldöttsége”, ugyanakkor a testület szerepére és funkciójára való tekintettel az „állandó bizottság” kifejezést használjuk (összefüggésben az 1925-ös közigazgatási jogszabályban szereplő testülettel), mert ez felel meg a magyar nyelv szerinti értelmezésnek.

⁴⁸⁰ *MO*, nr. 170 (1929. augusztus 3.), 6211. *LOAL* 204. §.

ülésszakán kellett elvégezni. Önmagában a megyei tanács szerepét és hatáskörét szűk keretek közé szorítják, ugyanis ez évente csupán kétszer ülésezik és ezen alkalmak a megyei költségvetés jóváhagyására szorítkoznak.⁴⁸¹ Ezzel szemben a megyei tanács állandó bizottsága havonta legalább két alkalommal kellett ülésezzen, mivel hatáskörébe tartozott a községek működésének felügyelete (ez alól kivételt képeztek a municípium rangú városok), a megyei szakosított szervezetek működése, a tisztviselők nagy részének előléptetése, illetve bírósági eljárások esetében a megye érdekeinek képviselése, ami alapján kijelenthető, hogy valójában ez a testület bírta a megye irányításának hatáskörét.⁴⁸² Az állandó bizottság elnökét a megyei tanács választotta meg, majd a miniszteri biztos jóváhagyását követően tölthette be tisztségét. Hatáskörébe tartozott a megye közigazgatásának irányítása, ellenőrizhette a községek működését, a folyó munkálatokat, illetve a pénzügyvitelt, továbbá vezette az összes alárendelt intézményt, a megye nevében hivatalos iratokat bocsáthatott ki, utasításokat adhatott a megyei közhivatalnokoknak, felvehetett vagy elbocsáthatott alkalmazottakat, illetve ingó és ingatlan értékek adásvételét bonyolíthatta le. Lényegében a megye közigazgatását illetően ő bírt a legnagyobb hatalommal.⁴⁸³

Nem tudjuk, hogy a közigazgatás racionalizálása vagy kizárólag az 1928-ban kirobbant gazdasági világválság következményei miatt, de a megyéken belüli járások is átalakításra kerültek. Országsszerte csökkentették a járások számát, amely gyakorlatilag a kisebb egységek összevonásában nyilvánult meg. Ennek következtében, természetesen számos tisztviselő került leépítésre.⁴⁸⁴ Kiemelendő, hogy az 1929. évi közigazgatási törvény erre vonatkozó pontja az 1886-os magyar törvényhez nyúlt vissza. A járások élén továbbra is a főszolgabírók álltak, amelyek munkáját szolgabírók segíthették. 1930 januárjában az interimár bizottságok bejelentették a székelyföldi megyék új járás beosztásait. Maros megyében megszüntettek két járást, átsorolva ezek településeit más egységekbe, továbbá négy járást összevontak, mindezt költségmegtakarításra hivatkozva.⁴⁸⁵ Udvarhely megye esetében az időközi megyei bizottság úgy döntött,⁴⁸⁶ hogy négy

⁴⁸¹ *MO*, nr. 170 (1929. augusztus 3.), 6211. *LOAL* 207-216. §.

⁴⁸² *MO*, nr. 170 (1929. augusztus 3.), 6216. *LOAL* 245. §.

⁴⁸³ *MO*, nr. 170 (1929. augusztus 3.), 6216–6218. *LOAL* 249–256. §.

⁴⁸⁴ Serfőző Zoltán: A világgazdasági válság hatása Romániában, a romániai kommunista párt 1918-1931 között. *Acta Historica*, 85. (1987), 21-26.

⁴⁸⁵ *MO*, nr. (1930) 17 bis.

⁴⁸⁶ *Székely Közélet*, 1929. december 8. - A megye új beosztása.

járást alakítanak ki ennek területén.⁴⁸⁷ Csík megye járás rendszerét illetően nem került sor módosításokra.⁴⁸⁸

A törvény tovább mélyítette a különböző fórumok képviselői között eddig is létező egyenlőtlenséget, megtartva a választott és jog szerinti tanácsosok csoportjait, illetve az utóbbit kettéosztva döntő szavazattal bíró és tanácskozási szavazattal rendelkező tanácsosokra. Ez esetben a döntő szavazattal rendelkező tanácsosok⁴⁸⁹ fölénybe kerültek a tanácskozási szavazattal bírókkal⁴⁹⁰ szemben.⁴⁹¹ Továbbá nélkülözhetetlen a megválasztott helyi és megyei tanácsok alapvetően bizonytalan létének megemlítése a jog szerinti tanácsosok csoportjával szemben, ugyanis a minisztériumi igazgatóságok számára lehetővé tette a törvény ezek leváltását, illetve ezek jogkörével rendelkező, időközi bizottságok kinevezését.⁴⁹² E leváltási-kinevezési folyamat gyakorivá vált, így a második világháború kirobbanásáig az időközi (interimár) bizottságok működése általános lett a választott tanácsok működésével szemben, létrehozva *az időközi bizottságok rendszerét*.⁴⁹³

A decentralizációs kísérlet, illetve a megyei testületek hatalommegosztásának újragondolása mellett, az új közigazgatási törvény Románia történetében forradalminak számító lépésként vezette be a nők egy részének választójogát. Noha kizárólag csak egy bizonyos réteg élhetett e joggal, mégis valós tényként emelhető ki az, hogy a nemzeti parasztpárt által alkotott jogszabály tette meg az első lépéseket a nemek közti egyenlőség gyakorlatba ültetését illetően. Szavazati joggal rendelkezett minden 21 évet betöltött nő, aki román állampolgár volt, legalább négy középiskolai osztályt vagy valamilyen szakiskolát végzett, az ország valamely közigazgatási

⁴⁸⁷ Az udvarhelyi járás (1.) a hajdani Alsó- és Felső-Küküllő járás összevonásából került kialakításra, az Oklándi járás (2.) a korábbi községei mellett az udvarhelyi járástól elcsatolt két Oláhfaluvval bővült, a Keresztúri járástól (3.) elcsatolták Etédet a Parajdi járáshoz (4.).

⁴⁸⁸ *RNLKMH*, F 9. 34. á. 1929/ 13513. jkvp; *MOJTr*, nr. 44 (1929. szeptembrie 2.)

⁴⁸⁹ E csoport a megyeközpont városának polgármesteréből, az agrárkamara, illetve a kereskedelmi és iparkamara elnökeiből alakult ki.

⁴⁹⁰ Szemben az előzővel e kategóriát a pénzügy, tanügy, közegészségügyi és szociális gondozás, mezőgazdaság és erdőügy (vagyis a szakminisztériumok alárendeltségében lévő állami intézmények) vezetői, a nemzeti vallások (ortodox és görögkatolikus) vezetői, illetve a megye területén lévő legnagyobb lélekszámú kisebbségi vallási felekezet legmagasabb rangú képviselője képezte.

⁴⁹¹ Nagy Botond: Háromszék közigazgatása 1918-1940 között. *Areopolisz*, 14. (2015), 183-188.

⁴⁹² *MO*, nr. 170 (1929. augusztus 3.) 6211. *LOAL* 351-357. §.

⁴⁹³ Bárdi Nándor 2016, *i.m.*, 283-284.

szintjének alkalmazottja volt, hadiözvegy, illetve bármilyen társadalmi vagy jótékonyági egyesület tagjaként volt nyilvántartva.⁴⁹⁴

Az új közigazgatási törvény megjelenését követően azonnali hatállyal megkezdték a választott testületek feloszlatását. A megyei tanácsok és a megyeszékhelyek képviselőtestületének helyébe időközi bizottságok kerültek felállításra, amelyek tagjai gyakorlatilag a helyi román tisztviselők, illetve a hozzájuk közel álló más nemzetiségűek lettek.⁴⁹⁵ 1929 augusztusában a belügyminiszter által kinevezett megyei és járási előkészítő bizottságok feladata a törvény gyakorlatba ültetése volt. A bizottságok tagjainak névsora a hivatalos közlönyben került publikálásra.⁴⁹⁶ Alapvetően ez a közigazgatás-területi beosztások újragondolásában nyilvánult meg,⁴⁹⁷ ajánlásokat megfogalmazva különösképpen a falvak községekbe való átcsoportosítását illetően.⁴⁹⁸ Az 1929 decemberében hatályba lépő, a közigazgatási törvényt kiegészítő 2. számú melléklet hivatalosan is lehetőséget biztosított a megyei tanács, illetve az ezt helyettesítő időközi bizottság számára körközségek kialakítását illetően. Ennek alapján a megyei időközi bizottságok még az 1930. évi választásokat megelőzően éltek e törvény kiegészítés lehetőségével. Csík megye területén csupán a két város esetében terveztek jelentősebb módosítást, miszerint Csíksomlyót, Taplocát és Zsögödöt összevonták volna Csíkszeredával, illetve Tekerőpatakot Gyergyószentmiklóssal,⁴⁹⁹ amely végül a belügyminiszter közbeavatkozása miatt nem valósult meg.⁵⁰⁰ Bélbor, Borszék és Gyergyóholló Neamț megyétől Maros megyéhez került, amely esetében az 1925. évi módosításokhoz hasonlóan jelen folyamatokban is a megyék közötti község átszervezések kerültek előtérbe a megye belső struktúrájának átalakításával szembe. Ennek következtében Kolozs megyétől három, Torda megyétől négy és Naszód megyétől egy községgel bővült ekkor Maros megye, amely így összesen 248 községgel és két városi községgel rendelkezett Marosvásárhely municípium mellett.⁵⁰¹ Továbbá a megye esetében 80 körjegyzőséget alakítottak ki, amely magába foglalta ennek teljes település állományát.⁵⁰² Udvarhely megye 145 községét 17

⁴⁹⁴ Ghizela Cosma: *Femeile și politica în România - Evoluția dreptului de vot în perioada interbelică*. Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2002. 52-53.

⁴⁹⁵ *Csíki Lapok*, 1928. november 3. - Feloszlatták a Csík megyei tanácsot és Csíkszereda város képviselőtestületét.

⁴⁹⁶ *Székely Közélet*, 1929. augusztus 25. - A közigazgatás átszervezése.

⁴⁹⁷ *Csíki Lapok*, 1929. szeptember 22.

⁴⁹⁸ *RNLKM*, F 9. 34. á. 1929/13513. jkvp; *MOJTr*, nr. 44 (1929. szeptember 2.)

⁴⁹⁹ Uo.

⁵⁰⁰ *Csíki Lapok*, 1930. február 9.

⁵⁰¹ *MO*, nr. 274 (1929. december 9.)

⁵⁰² *GOJM*, nr. 6 (1930. március 25.)

önálló és 35 körközségbe szervezték át. Háromszék megye esetében 16 önálló és 33 körközség jön létre a két város mellett.⁵⁰³

A leírt folyamatok az új közigazgatási törvény bevezetésével kezdődően egy újabb közigazgatási választás kiírását előzték meg. Elsőként a megyei választások kerültek kiírásra 1930. február 5-re a Minisztertanács 9837. számú rendelete alapján.⁵⁰⁴ Ezt követően a községi tanácsok megválasztását február 24. és március 4-e közé, végül pedig a városi tanácsok megválasztását 1930. március 16-ra írták ki.⁵⁰⁵ A választandó és jog szerinti megyei tanácsosok számának meghatározása a megyék populációjának számbeli méretétől függött,⁵⁰⁶ így a székelyföldi megyék közül legsűrűbben lakott Maros megye 36, míg Csík, Háromszék, Udvarhely és Torda megyék egyaránt 30-30 képviselő sorsáról dönthettek.⁵⁰⁷

A megyei választásokat illetően az Országos Magyar Pártnak többnyire sikerült megegyeznie az aktuális kormánypárttal a közös választási lista felállításában. Székelyföld esetében Csík, Maros és Torda megyében közös lista indult, míg ez alól a sikertelen tárgyalások miatt Háromszék és Udvarhely megye kivételt képezett.⁵⁰⁸ A hatalmon lévő nemzeti parasztpárt neheztelt a közös lista állítását elutasító megyékre, így különböző módszerekkel élve megpróbálta befolyásolni a választások kimenetelét. Háromszék megyében ez a kampánygyűlések betiltásában, a szavazók távolmaradásra bírásában, illetve a választási igazolványok visszatartásában nyilvánult meg.⁵⁰⁹ Udvarhely megyében, Székelyudvarhely akkori polgármesterének vezetésével kialakításra került egy parasztpárti beállítottságú magyar szervezet,⁵¹⁰ amely ellenzéki szerepet töltött be az Országos Magyar Párttal szemben.⁵¹¹ Mindkét megye esetében jelentős fölényrel az Országos Magyar Párt képviselői nyerték a választást, így a kormánypárt képviselői nem kerültek be az

⁵⁰³ *MO*, nr. 274 (1929. december 9.)

⁵⁰⁴ *MO*, nr. 274 (1929. december 9.); *GOJC*, nr. 1. (1930. január 3.); *MO*, nr. 2 (1930. január 2.) - újraközölve: *GOJM*, nr. 6 (1930. március 25.); *MOJO*, nr. 3 (1930. január 16.)

⁵⁰⁵ *GOJC*, nr. 3 (1930. január 15.); *MOJO*, nr. 5 (1930. január 30.)

⁵⁰⁶ A minimum 400.000 lakossal rendelkező megyék 42 tanácsost tudhattak a megye élén, a 200.000-400.000 közötti lakossal rendelkező megyék 36 tanácsost, míg a 200.000-nél kevesebb lakossal rendelkező megyék 30 tanácsost.

⁵⁰⁷ *MO*, nr. 170 (1929. augusztus 3.) 6211. *LOAL* 197. §.

⁵⁰⁸ Erdély további megyéi közül csupán Fogaras és Kolozs megyében nem sikerült megegyezésre jutni.

⁵⁰⁹ *Keleti Újság*, 1930. február 6.

⁵¹⁰ A Réty Imre által vezetett Gazdapárt (később Kisgazdapárt).

⁵¹¹ Bárdi Nándor 2016, *i.m.*, 284-287.

alakuló tanácsba.⁵¹² Csík megyében a közös lista a 30 tanácsosi helyből 24-et, míg a Maros megyei 36 képviselői helyből 12-t szerzett meg.⁵¹³

A választást követően Maros megye tanácsának alakuló ülését 1930. április 28-án tartották,⁵¹⁴ amelyet az eljárás törvényteleniségére hivatkozva megóvtak, így valójában a megyei tanács küldöttségének munkája csak 1930. szeptember 5-től vette kezdetét.⁵¹⁵ A Csík megyei tanács alakuló ülését 1930. március 5-én tartották, amely során a bizottsági választások ellenében kifogásolást terjesztettek be.⁵¹⁶ A kérdés letisztázását követően a választott tanács első ülésére 1930. június 20-án került sor, amikor a képviselők az esküt is letették.⁵¹⁷ Udvarhely megye esetében a választási eredményeket látván természetzerűnek tűnt a nemzeti parasztpárt számára ezek megfellebbezése. A kivizsgálásokat követően megerősítették az eredményeket,⁵¹⁸ így a megyei tanács alakuló gyűlését 1930. június 2-án tartották meg.⁵¹⁹ Ahogy Maros megye esetében is, úgy ez esetben is az alakuló gyűlés eljárásának szabálytalanságára hivatkozva megóvták ezt,⁵²⁰ amely következtében a megyei tanács tényleges munkája 1930. szeptember 2-án vehette kezdetét.⁵²¹ Háromszék megye sem képezett kivételt a megfellebbezéseket illetően. A prefektus június 5-re hívta össze az újonnan megválasztott megyei tanácsot alakuló ülésre,⁵²² amelyet követően ezt úgy a kolozsvári, mint a központi felülvizsgálati bizottság semmisnek nyilvánított.⁵²³ Noha a prefektus által kijelölt újabb alakuló ülés augusztus 28-án került megtartásra, újabb felülvizsgálatok miatt ennek jogerőssé válása csupán november 18-án történt meg,⁵²⁴ majd ezt követően 1930. december 19-én alakult meg hivatalosan is a tanács. A megyei időközi bizottságok a megyei tanács működésének kezdetével megszűntek.

Országszerte a városi helyhatósági választásokat 1930. március 14-16. között tartották. Ahogyan a megyei választások során, úgy az esetek többségében ez alkalommal is sikerült

⁵¹² *Székelly Közélet*, 1930. február 6. - Döntött Udvarhely megye.

⁵¹³ *Székelly Napló*, 1930. február 7.

⁵¹⁴ *GOJM*, nr. 9 (1930. május 1.)

⁵¹⁵ *GOJM*, nr. 5 (1931. március 10.)

⁵¹⁶ *Csíki Lapok*, 1930. március 9. - A Csík megyei tanács alakuló és alispánválasztó gyűlése.

⁵¹⁷ *Csíki Lapok*, 1930. június 22. - A Csík megyei tanács alakuló ülése.

⁵¹⁸ *Székelly Közélet*, 1930. május 10. - A megyetanács-választás...

⁵¹⁹ *Székelly Közélet*, 1930. június 8. - Megalakult a megyetanács.

⁵²⁰ *Székelly Közélet*, 1930. június 15. - Megfellebbezték.

⁵²¹ *Székelly Közélet*, 1930. augusztus 10. - Helybenhagyták a megyei tanács megalakulását.

⁵²² *RNLKMH*, F 9. 34. á. 1930/ 7790. jkvp; *MOJTr*, nr. 36-37 (1930. május 26.)

⁵²³ *RNLKMH*, F 9. 34. á. 1930/ 11458. jkvp; *MOJTr*, nr. 54-55-56 (1930. augusztus 5.)

⁵²⁴ *RNLKMH*, F 9. 34. á. 1930/ 16959. jkvp; *MOJTr*, nr. 79-80 (1930. november 25.)

pártpaktumot kötnie az Országos Magyar Pártnak a hatalmon lévő Nemzeti Parasztpárttal.⁵²⁵ Székelyföldön kivételt képezett Csíkszereda, Sepsiszentgyörgy és Székelyudvarhely esete, ahol az OMP önálló listával indult.⁵²⁶ Ahogyan a megyei tanácsosok összetételét, úgy a megyeközpont, városi és a községi tanácsosok számát is a települések lakosságának számbeli aránya határozta meg.⁵²⁷ Ebből kifolyólag Marosvásárhelyen 32, Sepsiszentgyörgyön és Székelyudvarhelyen 18, Csíkszeredában, Gyergyószentmiklóson, illetve Kézdivásárhelyen 16 tanácsos került megválasztásra.⁵²⁸ Alapvetően az Országos Magyar Párt jó eredményeket ért el a helyhatósági választásokon. Székelyföld viszonylatában kivételt csak Marosvásárhely képezett, amelynek oka a volt polgármester, Bernády György városi pártjának indulása végett tudható be. Végeredményben a 32 városi tanácsosi helyből, összesen 11 került betöltésre megválasztott magyar nemzetiségű képviselő által.⁵²⁹ Székelyudvarhelyen és Sepsiszentgyörgyön a 18 helyből 12, illetve 10 helyet sikerült elfoglalnia magyar nemzetiségű képviselőnek. A választásokat követően Kézdivásárhely, Gyergyószentmiklós és Csíkszereda esetében a 16 fős városi tanácsban előbbieik képviselőtestületében 14, 11, míg utóbbi esetében 10 helyet töltött be magyar nemzetiségű képviselő.⁵³⁰ A kisebb települések esetében a lakosok száma alapján 6–14 tanácsost választottak, illetve neveztek ki.⁵³¹ Ahogyan a megyei tanácsok megválasztásának esetében, úgy a helyhatósági választások során is számos fellebbezést nyújtottak be a megalakuló helyi tanácsok ellenében.

A választásokat követően 1930. július 19-én sikerült összehívni Székelyudvarhely városi tanácsának alakuló gyűlését, de az ekkor kirobbanó konfliktus miatt a magyar tanácsosok máris beadták felmondásukat.⁵³² A konfliktus alapját a jog szerinti tanácsstagok személye képezte, pontosabban az, hogy ezek közül többen más megyéből származtak, így elképzelhetetlen volt, hogy Székelyudvarhely érdekeit érdemlegesen képviselni tudják.⁵³³ Ennek fényében a mindössze négy hónapig működő, egy gyűlést megelőző székelyudvarhelyi tanácsot 1930. december 4-én feloszlatta

⁵²⁵ Bárdi Nándor 2016, *i.m.*, 284-287.

⁵²⁶ A három székelyföldi megyeszékhelyen kívül csupán három más erdélyi településen indított az OMP független listákat: Aradon, Nagykárolyban és Vajdahunyadon.

⁵²⁷ *MO*, (3 august 1929) 170. 6211. *LOAL* 40. §, 75. §.

⁵²⁸ Fritz László: A közigazgatási választások eredményei. *Magyar Kisebbség*, 9. (1930), 234-239.

⁵²⁹ Fodor János: Új utakon. Bernády és a Magyar Polgári Demokratikus Blokk (1930-1933). In Fodor János – Pál-Antal Sándor (szerk.): *Bernády, a városépítő*. Marosvásárhely, Dr. Bernády György Közművelődési Alapítvány, 2015. 314-334.

⁵³⁰ Fritz László 1930, *i.m.*, 234-239.

⁵³¹ *MOJO*, nr. 51 (1929. decembrie 19.)

⁵³² *Székely Közélet*, 1930. július 27. - Hogy gyakorolhatja önkormányzati jogát egy székely város.

⁵³³ *Székely Közélet*, 1930. április 13. - A városi tanács jogszerű tagjait.

a kolozsvári kormányigazgatóság, amely következtében a város vezetése ismét az időközi bizottság irányítása alá került.⁵³⁴ Ezt megelőzően, 1930. november 6-án Réty Imre vált a város polgármesterévé.

Gyergyószentmiklós esetében a március 16-i választást semmisnek nyilvánították a szavazatszámolás során megfelelően be nem tartott rendelkezésekre hivatkozva.⁵³⁵ A második választást 1930. október 28-ra írták ki, amelyet követően procedurális okokra és választási csalásra hivatkozva ismét óvást nyújtottak be. Ennek következtében egy hosszabb kivizsgálás vette kezdetét,⁵³⁶ amely végszavaként a kolozsvári felülvizsgálati bizottság 1931. március 30-án ismételten semmisnek nyilvánította a választást. A harmadik fordulót 1931. június 5-re írták ki, amit a kormányváltás miatt már nem tartottak meg.⁵³⁷ Mindez idő alatt a várost Mihai Dobreanu polgármester és az időközi bizottság vezette.⁵³⁸ Csíkszeredában sem zajlott akadálymentesen a városi tanács hivatalos megalakulása. Az ezzel kapcsolatos óvást procedurális okokra hivatkozva előbb a megyei ideiglenes bizottsághoz, majd a kolozsvári felülvizsgálati bizottsághoz terjesztette be az Országos Magyar Párt.⁵³⁹ Mindkét bizottság helyben hagyta a választás kimenetelét, ezáltal megerősítette annak eredményét, így 1930. augusztus 22-én megalakulhatott a városi tanács,⁵⁴⁰ polgármesternek pedig Victor Farogat választották.⁵⁴¹

A tény, hogy egyik megyében az országos magyar pártnak sikerült megegyeznie a kormánypárttal, míg egy másikban nem, továbbá, hogy azon megyék esetében is, ahol pártpaktum kötött, ennek városi testületei hajlamosak voltak eltekinteni ettől és önálló listákat indítottak egymás ellenében a helyhatósági választások során, arra enged következtetni, hogy a romániai politikai színtér még mindig instabil volt. Ezt illetően számos bizonyítékot kapunk a választásokat követő konfliktusok és a rövid életű választott tanácsok működésébe való betekintés által, amelyeket ismét az időleges tanácsok váltanak fel.

⁵³⁴ *Székely Közélet*, 1930. december 7. - Feloszlatták a városi tanácsot.

⁵³⁵ *RNLHmH*, f 7/148. dos. 52. 234, 237-239. f.

⁵³⁶ *RNLHmH*, 7/148. dos. 52. 1098. f.

⁵³⁷ *Buletinul Oficial al Județului Ciuc* (a továbbiakban *BOJC*), nr. 10 (1931. május 1.)

⁵³⁸ Garda Dezső 2013, *i. m.*, 280.

⁵³⁹ *Csíki Lapok*, 1930. március 30.

⁵⁴⁰ *Csíki Lapok*, 1930. augusztus 24. - Megalakult Csíkszereda városi tanácsa.

⁵⁴¹ *Uo.*

A megyei tanácsok és az állandó bizottságok megalakulásukat követően, hozzávetőlegesen 1930 ősze és az 1931. április 18-i kormányváltás között első sorban a parasztpártiakból álló időközi bizottságok által felhalmozott hiány pótlásával, az 1931. évi költségvetés kidolgozásával, a körközségekbe szervezett települések önállóságának kérdésével, a megyék közigazgatási szabálytervezetek kidolgozásával és a megyei szintű bizottságok felállításával foglalkoztak.⁵⁴² A székelyföldi megyék esetében még az újabb kormányváltás előtt sikerült teljesítenie a már megszüntetett községek lakóinak törekvéseit annak érdekében, hogy újra önállóvá válhassanak. Udvarhely megye volt az utolsó a sorban, amelynek községei végül 1931. április 17-én Hodor államtitkár rendelete által kapták vissza önállóságukat.⁵⁴³ Továbbá a megyék régi járás rendszerének fokozatos visszaállítása is kezdetét vette.

Az ekkor Gheorghe Mironescu által vezetett nemzeti parasztpárti kormányt 1931. április 18-án, a király által kinevezett szakértői Iorga-kormány váltotta.⁵⁴⁴ Első lépésként már április 24-vel kezdődően minden megyébe új prefektusokat nevezett ki. Maros megyében Ioan Vescan helyére előbb Vasile Cupărescut, majd pár héttel később május 11-én Eugen G. Răileanut nevezték ki prefektusnak. Csík megye esetében a bukaresti Dinu Stolojan került kinevezésre e tisztség betöltését illetően, aki 1931. április 30-án vette át a hivatalt.⁵⁴⁵ Udvarhely megyében Emil Pop helyét előbb Popa Traian marosvásárhelyi iskolaigazgató,⁵⁴⁶ majd rövid időn belül dr. Vasile Cupărescu Maros megye volt prefektusa vette át.⁵⁴⁷ Továbbá a tartományi igazgatói állásokat megszüntetve, ezek helyét vezérfelügyelők kinevezésével pótolják az állami struktúrában.

1931. május 12-én az új kormány máris meghozza a következő fontos intézkedését, miszerint kiszélesíti a prefektus hatáskörét,⁵⁴⁸ részlegesen felfüggesztve az 1929. augusztus 3-án hatályba lépő közigazgatási törvényt.⁵⁴⁹ Ezt követően 1931. május második fele és augusztusa között felosztatja a megyei tanácsokat, hivatalosan a nyár folyamán sorra kerülő közigazgatási

⁵⁴² Köztisztasági, fegyelmi, újoncállító, rekviráló vegyes bizottságok, adókvető bizottságok, agrárkamara.

⁵⁴³ *Székely Közélet*, 1931. április 25. - Végre visszakapják...

⁵⁴⁴ *GOJM*, nr. 9 (1931); *MO*, (1931) 89 bis. 3794.

⁵⁴⁵ *BOJC*, nr. 10 (1931. május 1.); *Csíki Lapok*, 1931. május 3, 1.

⁵⁴⁶ *Secuimea*, 1 mai 1931. - Noul prefect.

⁵⁴⁷ *Secuimea*, 15 mai 1931. - Dl prefect Dr. V. Cupărescu vorbește „Secuimii”.

⁵⁴⁸ Az aznapi Hivatalos Közlönyben közzölt királyi rendelet alapján előbb átveszi az állandó bizottság elnöki (alispáni) funkcióit, majd ezt tovább adja az újonnan létrehozott prefektúra-igazgatói tisztséget betöltő személynek. - *RNLHmH*, 7/148. dos. 53. 1931. május 13-i állandó bizottsági ülés jegyzőkönyve. 392. f.

⁵⁴⁹ *MO*, nr. 108 (1931)

törvény egy újabb módosításának életbeléptetése okán,⁵⁵⁰ illetve a kolozsvári minisztériumi igazgatóság határozatára hivatkozva részben átszervezik a megyék jegyzőségeit is.⁵⁵¹ Udvarhely megyében az 52 körjegyzőséget 44-re csökkentették.⁵⁵² Helyettük ismételten időközi bizottságok kerülnek kinevezésre, ugyanakkor a július 30-i miniszteri rendelet alapján kibővítésre is,⁵⁵³ amelyek 1932 májusáig működnek.⁵⁵⁴ Ebben az időszakban a székelyföldi megyék és városok esetében mindenhol interimár bizottság került kinevezésre.⁵⁵⁵ Továbbá jelentősen átalakult a magyar-román nemzetiségű képviselők számaránya. Udvarhely és Háromszék megye bizottságaiban egyetlen OMP-s képviselő sem kapott helyet, ugyanakkor más párt színeiben az előbbi esetében három, míg az utóbbi esetében négy magyar anyanyelvű képviselő került be a megyét vezető bizottságba. Csík megyében négy OMP tag és három másik magyar anyanyelvű tag volt tanácsstag. Maros megyében az OMP-nek felajánlott két helyet nem fogadták el, így magyar anyanyelvű személy nem került be a bizottságba.⁵⁵⁶ Ugyanekkor kerülnek kinevezésre az újonnan létrehozott prefektúra-igazgatói tisztséget első alkalommal betöltő személyek, akik gyakorlatilag átveszik a hajdani állandó bizottság elnöki (alispáni) funkciót. Csík megyében Tiberiu Pop,⁵⁵⁷ Udvarhely megyében Pop Sever, Maros megyében Ștefan Pantea foglalja el ezt a helyet.⁵⁵⁸

1931. szeptember 1-én sor került a megyék járási és a községi beosztásának átszervezésére. Csík megye belső struktúráját illetően minimális változtatásra került sor, amely gyakorlatilag újraegyesítette Almásmezőt Békással,⁵⁵⁹ ismét kialakítva az 1925-ben két részre osztott Gyergyóbékás községet.⁵⁶⁰ Ezáltal a megye, Csíkszereda megyeszékhely és Gyergyószentmiklós városi község mellett, 57 községgel rendelkezett, amelyek a központi, szépvízi, szentmártoni és gyergyószentmiklósi járásokban oszlottak meg.⁵⁶¹

⁵⁵⁰ *MO*, nr. 161 (1931. július 15.)

⁵⁵¹ *BOJC*, nr. 12 (1931. szeptember 1.)

⁵⁵² *Székely Közélet*, 1931. szeptember 26. - Változások a jegyzőségekben

⁵⁵³ *Csíki Lapok*, 1931. augusztus 9. - Kiegészítették a megyei ideiglenes tanácsot; RNLHmH, 7/148. dos. 53. Az 1931. augusztus 7-i megyei ideiglenes bizottsági ülés jegyzőkönyve. 621. f.

⁵⁵⁴ Fritz László: A Iorga-kormány „interimár-bizottságai” és a magyar nemzetkisebbség. *Magyar Kisebbség*, 12. (1933), 75-84.

⁵⁵⁵ A szélesebb látkép kialakítása végett érdemes megjegyezni, hogy Erdély akkori 23 megyéjéből mindössze négy esetében nem került kinevezésre időközi bizottság: Beszterce-Naszód, Kis- és Nagy-Küküllő, illetve Szolnok-Doboka megyékben.

⁵⁵⁶ Bárdi Nándor 2016, *i.m.*, 284-287.

⁵⁵⁷ *Csíki Lapok*, 1931. július 26.

⁵⁵⁸ *Székely Közélet*, 1931. július 25. - A prefekturái igazgatókat; *GOJM*, nr. 4 (1933).

⁵⁵⁹ Román nyelven: Bicaz-Chei/ Poiana Mărului és Bicazul Ardelean.

⁵⁶⁰ *BOJC*, nr. 18 (1931. szeptember 1.)

⁵⁶¹ Uo.

Az április 18-án kinevezett, Nicolae Iorga által vezetett kormány 1932. május 31-én lemondott a Romániára is kiható nagy gazdasági világválság okozta problémák kezelésének képtelensége miatt. 1931-1933 között radikálisan csökkent az ipari⁵⁶² és mezőgazdasági termelés,⁵⁶³ amely tényező miatt felborult a piacgazdaság működése. Leépítésre került a köztisztviselők és az állami intézményekben dolgozók ¼ része, ezzel együtt a kormány megtiltotta az új személyzet alkalmazását is.⁵⁶⁴ Csökkentették az összes állását megtartó köztisztviselő, a tanárok,⁵⁶⁵ illetve a hadsereg⁵⁶⁶ és az igazságszolgáltatás alkalmazottainak jövedelemét,⁵⁶⁷ amely lépés ellenére is megtörtént, hogy a hivatalban maradt személyzet több hónapon keresztül nem részesült bérezésben.⁵⁶⁸ Végül a nyugdíjak mértéke is csorbításra került.⁵⁶⁹ A különböző társadalmi rétegeken belül népszerűségét egyaránt elvesztő technokrata kormány bukása az általa meghozott döntések, illetve a válság kezelésének sikertelen módja végett következett be.⁵⁷⁰ Amint az egyértelműen megfigyelhető, gyakorlatilag egy évet kormányzott e szakértői testület, amely lemondásával egy időben a megyei és helyi közigazgatási fórumok is leváltásra kerültek. A hatalmat visszaszerezve, 1932. június 6-án ismételten a Nemzeti Parasztpárt alakíthatott kormányt, ezúttal Alexandru Vaida-Voevod vezetésével.⁵⁷¹ A már megszokottá vált folyamat következő lépése a prefektusok, a megyei és helyi tanácsok (az esetek túlnyomó többségében az időközi bizottságok), illetve a megyeszékhelyek polgármestereinek cseréje volt. Csík megyében Aurel Țețu tölthette be újra a prefektusi tisztséget 1932. június 10-i kezdettel,⁵⁷² majd közvetlen másnap új megyei és városi időközi bizottság is kinevezésre került,⁵⁷³ Csíkszereda régi-új polgármestere pedig ismételten Victor Faroga lett. Ugyan csak ekkor, Udvarhely megye élére prefektusként a Fogaras megyei Kissárkányról származó Gheorghe Bărbat került kinevezésre.⁵⁷⁴ A megye főbb

⁵⁶² Marcela Felicia Iovanelli : *Industria românească între 1934-1938*. București, Ed. Academiei Române, 1975. 26.

⁵⁶³ Doina Smârcea – Ioan Scurtu – Eufrosina Popescu : *Culegere de documente și materiale privind istoria României (vol. 3, 1929-1933)*. București, Universitatea din București (Facultatea de Istorie), 1980. 78.

⁵⁶⁴ *Arhivele Naționale Istorice Centrale* (a továbbiakban ANIC), *Fond Președinția Consiliului de Miniștri* (a továbbiak PCM), Dosar nr. 37/1931, f. 153-154

⁵⁶⁵ ANIC, Fond PCM, Dosar nr. 14/1931, f. 218

⁵⁶⁶ ANIC, Fond PCM, Dosar nr. 29/1931, f. 43

⁵⁶⁷ ANIC, Fond PCM, Dosar nr. 12/1931, f. 126

⁵⁶⁸ ANIC, Fond N. Iorga, Dosar nr. 14/1912-1936, f. 8

⁵⁶⁹ Vasile Hurmuz – Iulian Cîrțină: *Prelegeri de istorie contemporană a României (1929-1933), Vol. III*. București, Tipografia Universității, 1975. 18-27.

⁵⁷⁰ ANIC, Fond C. Argetoianu, Dosar nr. 65, f. 199.

⁵⁷¹ Scurtu Ioan: *Istoria românilor (Vol. VIII.) România întregită (1918-1940)*. București, Ed. Enciclopedică, 2003. 305-306.

⁵⁷² *BOJC*, nr. 12 (1932. június 15.); *Csiki Néplap*, 1932. június 15. - Csíkmegye új prefektusa.

⁵⁷³ *RNLHmH*, 7/148. dos. 54. Az 1932. június 13-i megyei időközi bizottsági ülés jegyzőkönyve. 131. f.

⁵⁷⁴ *MOJO*, nr. 24 (1932. június 16.); *Székely Közélet*, 1934. január 6. - Meghalt dr. Bărbat György volt prefectus

tisztségeinek és képviselőtestületeinek újraszervezését követően a jegyzőségek is sorra kerültek. Udvarhely megye esetében a jegyzőségek száma 48-ra emelkedett.⁵⁷⁵ Háromszék megyében az új időközi bizottság 1932. június 30-án alakult meg.⁵⁷⁶

Az új megyei időközi bizottság első teendői közé tartozott a Iorga-kormány által eszközölt községi beosztásokra vonatkozó módosítások „*korrigálása*”, visszaszervezve mindent az egy évvel azelőtti formájába. Így Csík megyén belül Gyergyóbékást ismételten kettéosztják a korábban már létező Almásmező és Békás községekre,⁵⁷⁷ illetve Zsögödöt külvárosi státusszal Csíkszeredához kapcsolják.⁵⁷⁸

A közigazgatási törvény 1932. szeptember 21-én megjelent módosítása révén kezdetét vette az 1930. február 5-én megválasztott községi és megyei tanácsok, hajdani tagjaikkal való visszaállítása.⁵⁷⁹ Azon községek esetében, ahol a Iorga-kormány előtti periódusban bármilyen okból kifolyólag nem működött választott tanács, illetve ennek feladatait időközi bizottság látta el, választásokat írtak ki folyó év decemberére.⁵⁸⁰ Háromszék megyében 1932. október 10-én került sor a hajdani választott tanács alakuló gyűlésre.⁵⁸¹ Ezt követően október 12-én a székelyföldi megyék közül másodikként Csík megye és Csíkszereda városi tanácsa is újraalakult, illetve a megyeszékhely polgármesteri tisztségét továbbra is Victor Faroga töltötte be.⁵⁸² Harmadikként, a Maros megyei tanács esetében az Országos Magyar Párt és Nemzeti Parasztpárt képviselőtestületének újraalakuló gyűlésére, a marosvásárhelyi Ítéletábla megerősítő döntését követően 1933. január 14-én került sor.⁵⁸³ A Csík megyei megyeszékhely történéseivel szemben Gyergyószentmiklóson tanácsválasztást írtak ki. A december 12-i választáson induló három párt közül végül az Agrárpárt és az Országos Magyar Párt képviselői alakíthatták meg a városi tanácsot,⁵⁸⁴ ugyanakkor a megalakulást kifogásoló óvások miatt erre nem került sor,⁵⁸⁵ ahogyan az 1933. május 29-i alakuló gyűlést is semmissé tette a prefektus.⁵⁸⁶ Udvarhely megye és

⁵⁷⁵ *MOJO*, nr. 34. (1932. augusztus 25.)

⁵⁷⁶ *Buletinul Oficial al Județului Treiscaune* (a továbbiakban *BOJTr*), nr. 23-24 (1932. június 30.)

⁵⁷⁷ *RNLHmH*, 7/148. dos. 54. 203–204. f.

⁵⁷⁸ *RNLHmH*, 7/148. dos. 54. 204. f.

⁵⁷⁹ *MO*, nr. 221 (1932. szeptember 21.)

⁵⁸⁰ *MOJO*, nr. 44 (1932. november 3.)

⁵⁸¹ *RNLKmH*, F 9. 34. á. 1932/ 15885. jkvp; *BOJTr*, nr. 35 (1932. október 5.)

⁵⁸² *Csíki Néplap*, 1932. október 12.

⁵⁸³ *GOJM*, nr. 4 (1933)

⁵⁸⁴ *Gyergyó*, 1932. december 4.

⁵⁸⁵ *Csíki Lapok*, 1933. március 26. - Gyergyószentmiklós városházáról

⁵⁸⁶ *Csíki Lapok*, 1933. július 23. - Továbbmarad az interimár bizottság Gyergyószentmiklóson

Székelyudvarhely esetében is választások kiírásra került sor. A megyei tanács esetében, mivel az Országos Magyar Párt és a Nemzeti Liberális Párt helyi tagozatának csupán a jelöltlista kialakításában sikerült megegyezésre jutnia,⁵⁸⁷ a december 21-re összehívott alakuló gyűlés eseményeit követően,⁵⁸⁸ a prefektus megfellebbezése miatt 1933-ban is időközi bizottság vezette a megyét. A székelyudvarhelyi választások eredményét az OMP fellebbezte meg, így a megyeszékhely esetében is időközi bizottság töltötte be a vezető szerepet.⁵⁸⁹

Az újonnan megválasztott, illetve esetenként funkciójukba visszahelyezett tanácsok rendes ülései eltérő időközökben és gyakorisággal kerültek összehívásra, de ennek ellenére a tárgyalt kérdések nagymértékben azonosak voltak. Többnyire a különböző bizottságok működése, ezek szabályozása, a költségvetéssel kapcsolatos számadás és jövőbeli tervezetek, az oktatással, egyház támogatással kapcsolatos kérdések, illetve az infrastruktúra karbantartása és az egészségügyi, közegészségügyi problémák kerültek napirendre. A választott tanácsok ez esetben sem voltak hosszú életűek, ugyanis az 1933. május 3-i kormányrendelet újra törvényerőre emelte az 1929-es közigazgatási törvény azon paragrafusait, amelyeket hatályon kívül helyeztek az 1932-es módosítások, továbbá ezzel egy időben, a változásra hivatkozva elrendelték a helyi és megyei szintű képviselőtestületek feloszlását.⁵⁹⁰

Háromszéken 1932. december 3-án került sor az első rendes ülésre, amely keretén belül az 1931. év költségvetésének számadását, az 1933. évi költségvetés tervezetét, illetve általánosságban a megyei pénzügyeket érintő kérdéseket tárgyalták.⁵⁹¹ Ezt követően a megyei tanács még három alkalommal került összehívásra az 1933. május 27-ei feloszlásáig, amely ülések tartalma, túllépve a pénzügyi kérdéseken kitértek a vármegyei tanalakra a Belügyi és Közoktatásügyi Minisztériumokhoz folyamodva megoldásért.⁵⁹² Május 30-át követően kiadáscsökkentésre hivatkozva megszüntetik a kézdivásárhelyi járást. Ugyancsak kiadáscsökkentés céljával Csík megye esetében a kormány 1933. áprilisában megszorító intézkedésként összevonja a megyei pénzügyigazgatóságot a Háromszék megyei székhellyel. Ez alapján, Sepsiszentgyörgyön működött

⁵⁸⁷ *Hargita*, 1932. december 1. - Az új megyei tanács

⁵⁸⁸ *Székely Közélet*, 1932. december 24. - Megalakult a megyetanács

⁵⁸⁹ *Secuimea*, 1932. december 23. - Noii consilieri ai oraşului Odorhei

⁵⁹⁰ *MOJO*, nr. 21 (1933. május 25.)

⁵⁹¹ *RNLKmH*, F 9. 34. á. 1932/ 18920. jkvp; *BOJTr*, nr. 52 (1932. december 28.); *BOJTr*, nr. 49-50-51 (1932. december 20.)

⁵⁹² *BOJTr*, nr. 15 (1933. április 2.); *BOJTr*, nr. 20 (1933. május 10.); *BOJTr*, nr. 25 (1933. június 9.)

a közös székhely, míg Csíkszeredában csak adóbehajtási és kifizető osztály volt.⁵⁹³ Érdekességként érdemes megjegyezni, hogy az ország vezetői a különböző szakigazgatóságok összevonásakor több esetben is Csík és Udvarhely megye közötti fúziókban gondolkodtak, amely elképzelések talán alapját képezhették a későbbi Hargita megye kialakításának.⁵⁹⁴ 1933. május 29-én Gyergyószentmiklós élére megszavazzák polgármesternek Max Câmpiant,⁵⁹⁵ amelyet követően az ország szintjén megszüntetésre kerülő 26 járás Csík megyében a gyergyói járást is érinti.⁵⁹⁶ Ugyanakkor a közigazgatás működésének ellehetetlenítése miatt július elején visszaállítják azt.⁵⁹⁷ Udvarhely megyében 1933-ban az időközi bizottságok irányítottak. A közigazgatási egység legfontosabb kérdését a belügyminiszter aktivitása, illetve a Belügyminisztérium által 1933. május 30-án kibocsátott rendelete képezte, amely átalakította a megye járásainak területét. A Csík megyei gyergyói járáshoz hasonlóan, Udvarhely megyében a parajdi járás került megszüntetésre, megosztva ennek településeit az udvarhelyi és a keresztúri járások között.⁵⁹⁸ Szeptemberben a belügyminiszter által kinevezésre került Réty Imre, mint Székelyudvarhely polgármestere,⁵⁹⁹ majd 1933. október 4-től visszaállították a hajdani erdőszentgyörgyi járást.⁶⁰⁰ Maros megyében 1933. január 14-én a megyei tanács alakuló gyűlésével egyetemben, sort kerítettek néhány fontosabb kérdésfelvetésre is. Kornhoffer Vilmos tanácsosi minőségében újraigényelte a felekezeti iskoláknak járó pótlékot, amelyre tanácsos-kollégája Elie Câmpeanu kvázi beismerte, hogy az iskolákat nem egyenlően támogatják, kifejtette véleményét, miszerint az oktatási bizottság nem tesz különbséget állami és felekezeti iskola között, így az összegeket az iskolák szükséglete szerint osztják szét. Ezt követően Árkossy Jenő tanácsos azt kérte, hogy az anyanyelvet tantárgyként tanítsák a magyar tannyelvű állami iskolákban, amely kérést a hatáskör túllépésére hivatkozva elutasították.⁶⁰¹ A Maros megyei tanács még két alkalommal gyűlt össze az 1934. március 20-ai feloszlásáig, amelyek keretén belül a Marosvásárhely–Szováta–Parajd útszakasz javítása,⁶⁰² a

⁵⁹³ *Csíki Lapok*, 1933. április 9; *Csíki Lapok*, 1933. október 29. - Visszaköveteljük a pénzügyigazgatóságot

⁵⁹⁴ *Csíki Lapok*, 1933. február 5. - Udvarhelyhez csatoltak

⁵⁹⁵ *Csíki Lapok*, 1933. június 4. - A gyergyószentmiklósi tanács alakuló ülése

⁵⁹⁶ *Csíki Lapok*, 1933. június 11. - Feloszlatták a gyergyói járást

⁵⁹⁷ *Csíki Lapok*, 1933. július 16. - Visszaállították a gyergyói járást

⁵⁹⁸ *MOJO*, nr. 25. (1933. június 22.)

⁵⁹⁹ *Secuimea*, 1933. szeptember 16. - De la primărie

⁶⁰⁰ *Buletinul Oficial al Județului Odorhei* (a továbbiakban *BOJO*), nr. 41 (1933. október 12.)

⁶⁰¹ *GOJM*, nr. 4 (1933)

⁶⁰² *Román Nemzeti Levéltár Maros megyei Hivatal* (a továbbiakban *RNLMMH*), *Prefectura Județul Mureș* (a továbbiakban *PJM*), *Consiliul municipal* (a továbbiakban *CM*) 841, p. 228

járási egészségügyi rendelők kialakítása,⁶⁰³ templomok, iskolák és tanoncotthonok építése,⁶⁰⁴ Ósmarosszék havasbirtokosságának használata,⁶⁰⁵ az iskolai bizottságok létrehozása, illetve a már létező bizottságok kiegészítése került megvitatásra.⁶⁰⁶ Pénzügyi okokra hivatkozva a felsoroltak közül az említett útszakasz javítása nem vette kezdetét, ahogy az egészségügyi rendelők kialakítása sem.⁶⁰⁷

1933. novemberében a Nemzeti Parasztpárt kormányról való végleges távozását követően ismét a Nemzeti Liberális Párt került hatalomra, a november 15-i 2944. számú királyi rendelet alapján prefektusváltással kezdve a közigazgatás árszervezését. Udvarhely megyében Gheorghe Bărbat helyett, harmadszorra foglalhatta el a prefektusi széket Gheorghe Andreiaș.⁶⁰⁸ Első intézkedéseként leváltotta a korábbi időközi bizottságot egy újra.⁶⁰⁹ Maros megyében a prefektusi tisztséget Francisc Porubski, Csík megyében pedig Valeriu Oțetea vette át.⁶¹⁰

1934. március 17-én újabb jelentős törvénymódosítás lépett érvénybe. Március végéig ennek értelmében a megyék esetében 11, a városokban 9, míg a községek esetében 5 tagból álló újonnan kinevezett időközi bizottság vette át a közigazgatási egységek irányítását az újabb képviselőtestületek megválasztásáig.⁶¹¹ A megválasztott tanácsok tagjai és a lakosság arányának számát illetően nem történt módosítás, ugyanakkor ezt leszámítva számos eltérés figyelhető meg az 1929-es közigazgatási törvényhez képest.⁶¹² Például a megyék és megyeszékhelyek vezetését illetően továbbra is megmaradt az állandó választmány, míg a községek és városok esetében nem; a tanácsok döntéseit a községek esetében az általuk kinevezett bíró és albíró, a városokban pedig a polgármester és a három alpolgármester hajtotta végre,⁶¹³ a tanácsokat ezentúl hat évre választották, illetve feloszlatusukról kizárólag a felülvizsgáló bizottságok dönthettek.⁶¹⁴

⁶⁰³ Uo. p. 237

⁶⁰⁴ Uo. p. 241

⁶⁰⁵ *MO*, nr. 101 (1933)

⁶⁰⁶ *RNLMmH*, PJM, CM, 841, p. 261

⁶⁰⁷ *GOJM*, nr. 29 (1933)

⁶⁰⁸ *BOJO*, nr. 46. (1933. november 16.)

⁶⁰⁹ *Hargita*, 1933. december 7. - Változások a kormányváltással kapcsolatban.

⁶¹⁰ *BOJC*, nr. 27 (1933. november 15.); *Csíki Lapok*, 1933. november 19. - Csík megye új prefektusa Oțetea Valer lett

⁶¹¹ *GOJM*, nr. 12 (1934. április 5.)

⁶¹² *Székely Közélet*, 1934. június 8. - Tudnivalók a községi választásokra.

⁶¹³ *Hargita*, 1934. március 22. - A községek új vezetői.

⁶¹⁴ Székelyföld esetében a kolozsvári felülvizsgáló bizottság.

A március végéig megalakuló új megyei, városi és községi időközi bizottságokból még inkább kiszorult a helyi magyar elit. Ugyanakkor előfordult, hogy a magyar anyanyelvű tisztviselőknek újabb nyelvvizsgára kellett jelentkezni.⁶¹⁵ Maros megye esetében a tíz tagot számláló testületnek három magyar anyanyelvű tagja volt,⁶¹⁶ Udvarhelynek hat.⁶¹⁷ A választások kiírása közel sem volt egységes, egymástól nagyon eltérő időben kerültek kivitelezésre. Maros megyében 1934. június 24-én megválasztásra került a megyei tanács,⁶¹⁸ illetve július 6-án sort is kerítettek az alakuló ülésre.⁶¹⁹ Csíkszereda és Gyergyószentmiklós esetében is június 25-én került sor ismételt a helyhatósági választásokra,⁶²⁰ míg a Csík megyei tanácsválasztást június 30-ra írták ki. Mindaddig úgy a megyét, mint a városokat az újonnan kinevezett időközi bizottságok vezették.⁶²¹ A megye szintjén egymástól eltérő volt az Országos Magyar Párt és a nagyobb román pártok közötti együttműködés, megegyezés. Ez jól megfigyelhető a megyei tanács és a városok eljárásainak történéseiből. Míg a megyei tanács megválasztásának esetében sikeres alkut kötöttek a pártok,⁶²² addig a megyeszékhelyen nem sikerült közös nevezőre jutni, így együttműködés sem jött létre.⁶²³ Ezzel szemben Gyergyószentmiklós esetében az előző példától eltérő módon, az OMP kizárólag a kormánypárttal kötött egyezséget.⁶²⁴ Végül, a választásokat követően a csíkszeredai tanácsban az OMP 17 helyet foglalhatott el, a román lista pedig 11-et, Gyergyószentmiklóson 6 mandátumot szerzett az OMP és 12-t a Câmpian-lista,⁶²⁵ míg a megyében az egyezményes lista került megválasztásra.⁶²⁶ A városi tanácsok július 6-án alakultak meg. Csíkszeredában a helyi tanács alakuló gyűlésén Victor Farogat választották meg polgármesternek,⁶²⁷ míg Gyergyószentmiklóson Max Câmpian tölthette be e tisztséget.⁶²⁸ Ugyanakkor Gyergyószentmiklós esetében az újonnan megválasztott tanács csupán egy évet működhetett, ugyanis 1935. szeptember

⁶¹⁵ *RNLHmH*, Fond 43. 356. dosszié. *PJO* 1934, 123; *Csíki Lapok*, 1934. szeptember 16. - A vármegyei közigazgatási tisztviselők nyelvvizsgálója.

⁶¹⁶ *GOJM*, nr. 13 (1934. április 12.)

⁶¹⁷ *RNLHmH*, Fond 43, 356. dosszié, *PJO* 1934, 51.

⁶¹⁸ Traian Bosoancă: *Mureşenii în marea unire*. Târgu Mureş, Ed. Ardeal, 2000. 154.

⁶¹⁹ *GOJM*, nr. 23 (1934. július 16.); *GOJM*, nr. 38 (1934. december 19.)

⁶²⁰ *BOJC*, nr. 11 (1934. június 1.)

⁶²¹ *Csíki Lapok*, 1934. március 25. - Csíkvármegyének és a két városnak interimár bizottsága.

⁶²² *Csíki Lapok*, 1934. június 17. - A megyei tanács választása; *Csíki Lapok*, 1934. június 24, 1.

⁶²³ *Csíki Lapok*, 1934. június 10. - A Magyar Párt városi tagozata összeállította a csíkszeredai városi tanács listáját; *Csíki Lapok*, 1934. június 17. - Önálló listával megy a községi választásba a helybeli magyarság.

⁶²⁴ *Csíki Lapok*, 1934. június 3. - Egyezés a Gheorgheni-gyergyószentmiklósi tanácsválasztásra.

⁶²⁵ *Csíki Lapok*, 1934. július 1. - A városi tanácsválasztás.

⁶²⁶ *Csíki Lapok*, 1934. július 15. - Megalakult a megyei tanács.

⁶²⁷ *Csíki Lapok*, 1934. július 8. - A városi tanács megalakulása.

⁶²⁸ *Gyergyói Lapok*, 1934. július 14. - Lássuk a medvét!

végén több vádpont miatt felfüggesztésre került,⁶²⁹ amelyet követően időközi bizottság lépett hivatalba. Csík megyében ezt követően több helyhatósági választást nem írtak ki.⁶³⁰ A városi tanácsok megalakulását követően július 12-én lépett hivatalba a megyei tanács.⁶³¹ Ezt követően a tanácsülések során, főbb kérdésként az egyházak támogatása került napirendre, amely viták győzteseként az ortodox és görög-katolikus felekezetek kerültek ki,⁶³² továbbá a Csíki Magánjavak ügyének tisztázása, amelyet illetően több esetben és több szinten tárgyaltak,⁶³³ de sikertelen kimenetellel, így ezt nem sikerült rendezni.⁶³⁴ Ugyanakkor Csík megye esetében már 1934. március 1-én jelentős közigazgatás-területi átszervezésre került sor, amikor a gyergyószentmiklósi járást kettéosztva kialakításra került a tölgyesi és a gyergyói járás. Ennek következtében a megye járásainak összessége ötre emelkedett.⁶³⁵ Ezzel szemben Háromszék megyei tanácsa esetében a felosztást követően 1938-ig választást sem írtak ki.⁶³⁶ Udvarhely megyében a prefektus előbb év végére tűzte ki a községi választások napját,⁶³⁷ ami végül 1935 júliusában került kivitelezésre. Míg megyei és megyeszékhelyi választásokra Háromszék megyéhez hasonlóan itt sem került sor.⁶³⁸ Ez idő alatt Udvarhely megye is „felzárkózott” az ortodox templomok építését és a Székelyudvarhelyen felállítandó szobrokat illetően.⁶³⁹ A megye járásainak számát ötre bővítették, ismét létrehozva a korábban megszüntetett parajdi járást. Továbbá a község lakosainak fellebbezése ellenére,⁶⁴⁰ 1934 áprilisában a kormány jóváhagyta a megyei időközi bizottság kérését,⁶⁴¹ miszerint Székelykeresztúr község felveszi az I.G. Duca nevet, a merénylet során elhunyt miniszterelnök után.⁶⁴²

⁶²⁹ *Csíki Lapok*, 1935. október 6. - Vizsgálat a gheorgheni-i tanács ellen.

⁶³⁰ *Csíki Lapok*, 1935. november 3; *Gyergyói Lapok*, 1936. május 12.

⁶³¹ *Csíki Lapok*, 1934. július 15; *Gyergyói Lapok*, 1934. július 21. - Megalakult a megyei tanács.

⁶³² *Csíki Lapok*, 1934. június 25. - Hogyan osztott fel Csíkmege interimár tanácsa félmillió lejt?; *Csíki Lapok*, 1935. április 7; *Csíki Lapok*, 1935. április 14. - A város 1935–36. évi költségvetése.

⁶³³ *Csíki Lapok*, 1935. november 3. - A Magánjavak átvételének tárgyalása a megyei gyűlésen.

⁶³⁴ Pál Gábor: A Csíki Magánjavak (3.). *Székelyföld*, 2. (1998), 112-136.

⁶³⁵ *BOJC*, nr. 5 (1934. március 1.)

⁶³⁶ Nagy Botond 2015, *i.m.*, 187-188.

⁶³⁷ *Székely Közélet*, 1934. november 3. - Kiírták a községi választásokat.

⁶³⁸ *Hargita*, 1935. augusztus 1. - A közigazgatási választások.

⁶³⁹ *Székely Közélet*, 1934. december 15. - Leleplezték I. Ferdinánd király szobrát.

⁶⁴⁰ *Székely Közélet*, 1934. február 24. - Keresztúr nevének megváltoztatása.

⁶⁴¹ *Hargita*, 1934. február 9. - Keresztúr tanácsát.

⁶⁴² *Hargita*, 1934. április 26. - Keresztúr új neve.

A román parlament 1936. március 27-én új közigazgatási törvényt fogadott el.⁶⁴³ Az új jogszabály alapját az 1925. évi liberális párti közigazgatási törvény előírásai képezték.⁶⁴⁴ Megjelenésével hatályon kívül helyezte az 1929-es törvényt és az általa megkísérelt decentralizációs törekvéseket. Az új közigazgatási törvény megszüntette a megyei prefektúra igazgatói tisztséget, visszaállítva az alispáni funkciót, ugyanakkor kiszélesítette a prefektus és a polgármester jogkörét, illetve a megye állandó bizottságának struktúráit is átalakította. Ennek megfelelően öt bizottság került kialakításra.⁶⁴⁵ A törvény egy újdonságát a megyei tanács tagok felének kisorsolása képezte, amely gyakorlatot esetenként kiterjesztették a helyi önkormányzati tanácsokra is. A tanácsosok számát a községek esetében 10, a városokban 18, a megyeszékhelyeken 28, a megyék esetében 24, illetve a törvényhatósági városok esetében 36 képviselőben állapította meg. A kisebbségi kultúrák egyházainak főbenjárói csupán a városok és a megyék esetében jutottak jog szerinti képviselethez, a felekezeti iskolák erre egyáltalán nem kaptak lehetőséget. A megyei tanács mellett állandó választmány működött, illetve a prefektus munkáját segítve egy hivatalfőnökökből álló prefektusi tanács is kialakításra került. A törvény az időközi bizottságok működését is szabályozni kívánta, miszerint egy választott tanács feloszlását követően kinevezett interimár bizottság legfeljebb négy hónapig működhetett. Ugyanakkor ezek tagjainak számát falvakban három, városok esetében öt, a megyeszékhelyeken hét, illetve a megyék és törvényhatóságú városok esetében kilenc főre csökkentette.⁶⁴⁶ Továbbá az új jogszabály megszorító rendelkezéseket is tartalmazott a nemzeti kisebbségekre vonatkozóan, előírva azt, hogy a megyei és a városi tanácsüléseken tilos az anyanyelvek használata. A falvak tanácsülései esetében engedékenyebb volt a szabályozás, miszerint használható volt az anyanyelv, de az elhangzottakat kötelező módon le kellett fordítani az állam nyelvére, tehát románra.⁶⁴⁷ Ugyancsak a nyelvhasználattal kapcsolatban feltételként írta elő a polgármesterek, illetve községi bírók román nyelvismeretének kötelező mivoltát.⁶⁴⁸

⁶⁴³ *MO*, nr. 73 (1936. március 27.)

⁶⁴⁴ *MO*, nr. 73/2 (1936. március 7.)

⁶⁴⁵ 1. Közigazgatási bizottság, 2. Pénzügyi bizottság, 3. Közoktatásügyi bizottság, 4. Közegészségügyi bizottság, 5. Közmunkaügyi bizottság.

⁶⁴⁶ *Hargita*, 1936. április 9. - Az új közigazgatási törvény.

⁶⁴⁷ *Hargita*, 1936. április 2. - A kisebbségi nyelvek.

⁶⁴⁸ *MO*, nr. 73 (1936. március 27.), 136. §.

Ott, ahol nem volt választott tanács 1936. július 26-ig meg kellett szervezni és le kellett bonyolítani a választásokat,⁶⁴⁹ amelyek végül halogatások miatt nem kerültek kivitelezésre.⁶⁵⁰ Mindaddig e megyék és települések esetében 1936. április 25-én királyi rendelet alapján új megyei és községi időközi bizottságokat neveztek ki.⁶⁵¹ Háromszék⁶⁵² és Udvarhely megye esetében is időközi bizottságok kerültek felosztatásra, majd újak kinevezésre.⁶⁵³ Udvarhely megyében ugyanakkor jelentős változások is történtek az év folyamán, első sorban Gheorghe Andreias augusztus 2-ai elhalálozása miatt, amely váratlan eseményt követően előbb Emil Lissievici,⁶⁵⁴ majd november 24-én a Román-ókirályságbeli Mihai Constantinescu töltötte be a prefektusi tisztséget.⁶⁵⁵ Az új prefektus és az 1934-ben kinevezett polgármester, Hecser Kálmán között konfliktusos viszony alakult ki, amelynek következtében az utóbbi 1937-ben lemondott tisztségéről.⁶⁵⁶ Ugyanakkor belügyminiszteri rendelet alapján új jegyzőségeket alakítottak ki Kőröspatak, Felsősófalva, Rugonfalva és Siklód településeken.⁶⁵⁷ Csík megyében a választott megyei tanács folytatta munkáját. 1936. április 30-án új megyei tanácselnököt választottak Pittner Árpád személyében, illetve kinevezték a szakbizottságok ellátásáért felelős tagokat.⁶⁵⁸ Maros megyében, Csík megyéhez hasonlóan a választott tanács látta el kötelezettségeit. Az 1936. március 30-i ülés keretén belül kialakításra kerültek a szakbizottságok, illetve György József tanácsos tiltakozó nyilatkozatot fogalmazott meg a kötelező és kizárólagos román nyelv használata miatt.⁶⁵⁹ Majd április 30-án egy rendkívüli ülés keretén belül Ősmarosszék havasbirtokosságának új működési szabályzatát tárgyalták és fogadták el, átruházva a tanácselnök hatásköreit a prefektusra.⁶⁶⁰

A közigazgatási törvény már említett kötelező román nyelvismeretre vonatkozó rendelkezését 1936 második felétől 1937 végéig ültették gyakorlatba. Ennek nyomán Maros megyében kilenc polgármestert és egy tanácsot váltottak le a román nyelv ismeretének hiányos

⁶⁴⁹ *Hargita*, 1936. április 9. - Az új közigazgatási törvény.

⁶⁵⁰ *Székelly Közélet*, 1936. szeptember 19. - A községi választások elhalasztása.

⁶⁵¹ *RNLHmH*, Fond 43. 358. dosszié. *PJO*, 1936. január 9 – 1936. december 31.

⁶⁵² *BOJTr*, nr. 18 (1936. július 4.)

⁶⁵³ *RNLHmH*, Fond 43. 358. dosszié. *PJO*, 1936. január 9 – 1936. december 31.

⁶⁵⁴ *Hargita*, 1936. augusztus 6. - Udvarhely hírek.

⁶⁵⁵ *Hargita*, 1936. december 3. - Odorheiu-i hírek; *Székelly Közélet*, 1936. november 28. - Kinevezték az új prefektet; *Glas Românesc în Regiunea Secuizată*, 1936. november 28. - Instalarea noului prefect.

⁶⁵⁶ Ecséri Hecser Kálmán: *Zólyomtól Székelyudvarhelyig*. Székelyudvarhely, Expert Print, 2013. 88-89.

⁶⁵⁷ *BOJO*, nr. 49 (1936. december 3.)

⁶⁵⁸ *Csíki Lapok*, 1936. május 3. - A vármegyei tanács üléséből.

⁶⁵⁹ *GOJM*, nr. 8 (1936. április 15.)

⁶⁶⁰ *RNLMMH*, *PJM*, *CM*, 844, 361-362.

mivoltára hivatkozva.⁶⁶¹ Udvarhely megyében hasonló tendencia vált bevett gyakorlattá, amely alapján több községi bírót, illetve tanácsot mondattak le arra hivatkozva, hogy ezek nem értik az állam nyelvét.⁶⁶² Háromszék megyében dr. Valeriu Bidu prefektus már 1934 során nagyszabású román nyelvvizsgát hirdetett, amely a tisztviselők mellett a kórházi személyzetre, ügyi alkalmazottakra és a községi pénztárosokra is kiterjedt, így megelőlegezte a személyzeti elbocsátásokat. Ekkor a berendelt 204 személy közül mindössze 127-en szereztek megfelelő minősítést.⁶⁶³ A román nemzetépítés következő lépéseként 1936 októberében belügyminisztériumi rendelet által kötelezővé tették, egy a tisztségüket jelölő jelvény viselését a városok és megyék képviselői számára. Valószínűsíthetően a rendelet mögött meghúzódó indok kizárólagosan a nemzeti kisebbségek identitásának elnyomása lehetett, ugyanis a jelvény román nemzeti színű volt, ennek közepén Nagy-Románia címere volt látható, felső részén, a tulajdonosának hivatali beosztása, illetve az alsó részén a megye megnevezése volt olvasható (természetesen csak román nyelven kiírva).⁶⁶⁴

1937-ben az előző évhez hasonlóan számos, újabb közigazgatási változás történt Székelyföld viszonylatában. Udvarhely megyében január 1-én alispán cserére került sor, ugyanis Emil Lissievicit áthelyezték Csernovicba, ahonnan Cornelius Popescut Udvarhelyre hozták.⁶⁶⁵ Emellett még az év első felének folyamán kialakításra került Városfalva és Tordátfalva jegyzősége is.⁶⁶⁶ Novemberben Hecser Kálmán is lemondott tisztségéről, aki polgármestersége alatt modernizálta a város úthálózatát és a villanyáram szolgáltatását is.⁶⁶⁷ Ezt követően a várost időközi bizottság vezette.⁶⁶⁸ Udvarhelyhez hasonlóan Csík megyében is átalakult a közigazgatási egységek szerkezete. Az 1937. február 1-én tartott gyűlés keretén belül, a tisztújítást követően elfogadták Marosfő, Boták és Tinkák községgé alakítására vonatkozó kérelmeit,⁶⁶⁹ illetve augusztusban Damuk és Békás községek különállására vonatkozóan is döntés született.⁶⁷⁰ A július 1-ei megyei tanácsülés jegyzőkönyvéből arról is információt kapunk, hogy Csík megyéből Maros megyébe

⁶⁶¹ *GOJM*, nr. 17 (1936); *GOJM*, nr. 6 (1937); *GOJM*, nr. 13. (1937); *GOJM*, nr. 14 (1937); *GOJM*, nr. 21. (1937)

⁶⁶² *Hargita*, 1936. május 21. - Az új közigazgatási törvény.

⁶⁶³ *BOJTr*, nr. 43-44 (1934. november 26.); *BOJTr*, nr. 45 (1934. december 10.); *BOJTr*, nr. 46 (1934. december 16.)

⁶⁶⁴ *Székely Közélet*, 1936. október 10. - A városi és községi vezetők hivatalos jelvényei.

⁶⁶⁵ *Székely Közélet*, 1937. január 1. - Lissievici subprefect távozása.

⁶⁶⁶ *BOJO*, nr. 11 (1937. május 1.)

⁶⁶⁷ Ecséri Hecser Kálmán 2013, *i.m.*, 88-89.

⁶⁶⁸ *BOJO*, nr. 25 (1937. december 1.)

⁶⁶⁹ *Csíki Lapok*, 1937. február 7. - Vármegyei tanácsunk ülése.

⁶⁷⁰ Uo; *Csíki Lapok*, 1937. augusztus 8. - Két új községet létesítettek a megyében.

átszervezésre került Gyergyóvárhegy község, illetve, hogy a megye újabb településeket veszíthet el.⁶⁷¹ Továbbá a megye, a városok és községek esetében is kiegészítő választások kerültek kiírásra folyó év áprilisa-júniusa között, amelyek esetében megegyezések sorozatára került sor, így gyakorlatilag nem került sor választásra.⁶⁷² Háromszék megye főbb eseményeként a február 2-án történő, dr. Valeriu Bidu prefektus leváltása emelhető ki,⁶⁷³ aki leginkább a román nemzetépítés területén kifejtett tevékenységéről, az ortodox templomépítések jelentős anyagi támogatásáról,⁶⁷⁴ illetve a lakosság magatartásának befolyásolásáról volt híres.⁶⁷⁵ Maros megyében számos község választott tanácsát feloszlatták arra hivatkozva, hogy ezek nem voltak hajlandók napirendre tűzni az állami iskolák létrehozásának kérdését,⁶⁷⁶ illetve esetenként azért, mert nem foglaltak bele a költségvetésükbe különböző összegeket.⁶⁷⁷ Az 1937. június 24-ei részleges választásokat követően, csak részlegesen alakult újra a megye tanácsa.⁶⁷⁸

1937 végére új parlamenti választások kiírására került sor, mivel az 1933-ban megválasztott parlament ciklusa lejárt. A király, Gheorghe Tătărescut bízta meg a választások lebonyolításával. A képviselőválasztás december 23-án, míg a szenátorválasztások december 25-28-án kerültek megszervezésre. A választások eredményeként az Octavian Goga és Alexandru C. Cuza által vezetett Nemzeti Keresztény Párt került felkérésre a kormányalakítást illetően. Az új kormány, hivatalosan 1937. december 28-án alakult meg,⁶⁷⁹ amelyet követően első lépésként prefektusváltás következett.⁶⁸⁰ Udvarhely megye élére dr. Liviu Baciú került,⁶⁸¹ Háromszék prefektusi tisztségét dr. Ioan Culca töltötte be, Csík megyében Nicolae Ionescu vette át a megye vezetését.⁶⁸² 1938. január 5-én II. Károly király feloszlatta az összes választott tanácsot,⁶⁸³ majd január 6-án az eddig működő időközi bizottságokat is. Mindkét esetben újonnan kinevezett időközi bizottságok vették át a közigazgatási egységek vezetését. Ezzel egy időben a választások négy hónapon belüli kiírását

⁶⁷¹ *Csíki Lapok*, 1937. július 4.

⁶⁷² *Csíki Néplap*, 1937. május 19. - Nem lesz megyei tanácsválasztás; *Csíki Néplap*, 1937. június 16. - A városi tanács kiegészítése; *Csíki Lapok*, 1937. július 4. - A vármegyei tanács üléséből; *Csíki Néplap*, 1937. július 7.

⁶⁷³ Nagy Botond 2015, *i.m.*, 189-191.

⁶⁷⁴ *RNLKMH*, F 9. 34. á. 1934/ 4797. jkvp; *BOJTr*, nr. 1 (1937. január 4.)

⁶⁷⁵ *RNLKMH*, F 9. 34. á. 1936/ 11570. jkvp; *BOJTr*, nr. 32 (1936. november 12.)

⁶⁷⁶ *GOJM*, nr. 11 (1937. június 15.) - Székelybere esete.

⁶⁷⁷ *GOJM*, nr. 15 (1937. augusztus 15.) - A székelycsókai repülőtér, illetve Nyárádszentbenedek esete.

⁶⁷⁸ *GOJM*, nr. 14 (1937. augusztus 1.)

⁶⁷⁹ Scurtu Ioan 2003, *i.m.*, 373-380.

⁶⁸⁰ *Glasul Românesc în Regiunea Secuizată*, 1938. január 9. - Guvernul Octavian Goga.

⁶⁸¹ *Glasul Românesc în Regiunea Secuizată*, 1938. január 9. - Noul prefect.

⁶⁸² *Csíki Lapok*, 1938. január 1.

⁶⁸³ *MO*, nr. 4 (1938)

is elrendelte,⁶⁸⁴ amelyeket a megyék élén lévő prefektusoknak kellett kihirdetniük, azonban az újabb belpolitikai változások miatt ezek nem valósultak meg.

Károly király 1938 februárjában úgy szüntette meg a Vasgárda jelentette fokozódó politikai veszélyt, hogy korporalista királyi diktatúrát vezetett be. 1938. február 10-én az Octavian Goga vezette kormány lemondott. II. Károly a marohévi születésű Miron Cristea ortodox pátriárkát bízta meg egy nemzeti egységkormány megalakításával, amellyel egy időben ostromállapotot hirdetett, cenzúrát vezetett be, felhatalmazta a hadsereget a közrend biztosítására, prefektusváltást kezdeményezett,⁶⁸⁵ illetve február 27-re népszavazást írt ki egy új alkotmány elfogadása végett.⁶⁸⁶ Az újonnan kinevezendő prefektusokra vonatkozóan már nem az adott politikai párthoz való közelség, hanem a hadseregben betöltött tisztség volt a mérvadó. Ennek tükrében már február 10-én új prefektus került Háromszék megye élére, Constatin Petrini tüzérségi ezredes személyében.⁶⁸⁷ Február 11-én Udvarhely megyében a ploiești születésű Sorescu Caton alezredes foglalta el a prefektusi széket, majd mindössze három napra rá, február 14-én Ioan Pleșoianu ezredest nevezték ki a prefektusi teendők ellátására.⁶⁸⁸ Csík megyében február 13-án került sor a prefektus váltásra, amely naptól Eugen Rizescu ezredes, a helyi zászlóalj parancsnoka töltötte be ezt a tisztséget.⁶⁸⁹ Az ő neveikhez kötődnek az elődjeik által kihirdetett választások visszavonása,⁶⁹⁰ az időközi bizottságok teljes felszámolása, illetve a helyükre kinevezett polgármesterek tisztségbe állítása.⁶⁹¹ 1938. február 15-én minisztériumi rendelettel visszavonták a nem régiben kinevezett időközi megyei, városi és községi bizottságokat, amelyek teendőit a prefektusok vették át mindaddig, amíg az új közigazgatási törvény kidolgozásra nem kerül.⁶⁹² Ugyanakkor a prefektus munkáját, ennek szigorú ellenőrzése alatt a hivatalának alárendelt tisztviselők segítették, illetve az újonnan megalakított közigazgatási bizottságok.⁶⁹³

⁶⁸⁴ *MO*, nr. 5 (1938. január 6.)

⁶⁸⁵ Horváth Sz. Ferenc: *Elutasítás és alkalmazkodás között. A romániai magyar kisebbségi elit politikai stratégiái (1931–1940)*. Csíkszereda, Pro Print Könyvkiadó, 2007. 215.

⁶⁸⁶ *Csiki Lapok*, 1938. február 27. - A csíkme gyei népszavazás eredménye.

⁶⁸⁷ *RNLKMH*, F 9. 34. á. 1938/ 2052. jkvp; *BOJTr*, nr. 4 (1938. február 19.)

⁶⁸⁸ *Glasul Românesc în Regiunea Secuizată*, 1938. február 17. - A 21-a și 22-a schimbarea la prefectura Odorhei.

⁶⁸⁹ *Csiki Lapok*, 1938. február 13. - Csíkvármegye új prefektusa.

⁶⁹⁰ *RNLKMH*, F 9. 34. á. 1938/ 2052. jkvp; *BOJTr*, nr. 4 (1938. február 19.)

⁶⁹¹ *RNLKMH*, F 9. 34. á. 1938/2544. jkvp; 1938/2545. jkvp; 1938/2427. jkvp; 1938/2551. jkvp; *BOJTr*, nr. 4 (1938. február 19.)

⁶⁹² *GOJM*, nr. 4 (1938. február 15.)

⁶⁹³ *BOJO*, nr. 7 (1938. április 1.)

A népszavazás lebonyolítását követően,⁶⁹⁴ 1938. február 27-én kihirdetésre került az új alkotmány, melynek 27. szakasza nem hatott biztatón a nemzeti kisebbségek képviselőire nézve. Eszerint a közhivatalok elnyerése, a köztisztviselők vállalása esetében első sorban a román nemzet többségi és államalkotó jellegére kell tekintettel lenni.⁶⁹⁵ Ennek gyakorlati szemléltetése végett érdemes megfigyelnünk az Udvarhely megyei eseményeket, amely esetében március 22-én átszervezésre kerülnek a jegyzőségek, összesen 57 körjegyzőséget létrehozva, március 26-án nyelvvizsgát írnak ki minden magyar anyanyelvű tisztviselőnek,⁶⁹⁶ majd a vizsgák pontos eredményeit nem közzétéve,⁶⁹⁷ júliusban arról tájékoztat a *Glasul Românesc* lap, hogy a megyében egyetlen egy, a nemzeti kisebbséghez tartozó jegyző sincs hivatalban.⁶⁹⁸

Romániában a II. bécsi döntést megelőző utolsó jelentős közigazgatás-területi átalakításra 1938-ban került sor, amikor is augusztus 14-től az ország összes megyéjét tartományokba szervezték. A székelyföldi megyék nagy része a Gyulafehérvár székhelyű Maros tartományba került besorolásra, amelynek vezetője Papp Dănilă hadosztálytábornok lett királyi helytartó címmel.⁶⁹⁹ Egyetlen megye képezett kivételt, Háromszék, amely Argyas (Bucsecs) tartományba került besorolásra, előbb Alexandru N. Gane, majd Gheorghe Alexianu királyi helytartó vezetésével. Az 1929-1938 közötti időszakról egyértelműen kijelenthető, hogy a megyék és helyi önkormányzatok nagy részének vezetésében a központi hatalom érdekeit képviselő időközi bizottságok és a prefektus játszott a legnagyobb szerepet.

⁶⁹⁴ *Csiki Lapok*, 1938. február 27. - A csikmegyei népszavazás eredménye (pl. Csík megyében a választásokon való 40.000 résztvevő közül csupán 3 személy utasította el az új alkotmányt).

⁶⁹⁵ Mikó Imre 1941, *i.m.*, 203.

⁶⁹⁶ *BOJO*, nr. 7 (1938. április 1.)

⁶⁹⁷ *Glasul Românesc în Regiunea Secuizată*, 1938. július 10. - De altă pacoste.

⁶⁹⁸ *Glasul Românesc în Regiunea Secuizată*, 1938. július 30. - Notarii minoritari.

⁶⁹⁹ *MO*, nr. 187 (1938. augusztus 14.)

3. A királyi diktatúra évei (1938-1940)

Az 1938. augusztus 14-én II. Károly király által kiadott új közigazgatási törvényt a február 27-én kihirdetett alkotmányhoz igazították.⁷⁰⁰ A közigazgatás-területi átszervezést illetően több olyan tervvázlat is létezett, amelyek végül nem kerültek gyakorlatba ültetésre.⁷⁰¹ Ezen tervek mindegyike drasztikusan átszervezte volna Székelyföld egészét annak érdekében,⁷⁰² hogy megerősítsék a románság szerepét a régióban.⁷⁰³ A végeredményben jogerőre lépő átszervezési terv megalkotója Armand Călinescu volt, aki alapjában változtatta meg az ország politikai rendszerét.⁷⁰⁴ Célként egy olyan államigazgatás kialakítását tűzte ki, amely teljesen függetlenné válna a politikumtól, ez által „ideálisan” működtetve a közigazgatási törvénykezést.⁷⁰⁵ Maga az elképzelés is sok vitára ad alkalmat, ezektől eltekintünk. Az új közigazgatási törvény értelmében Romániát tíz tartományra osztották,⁷⁰⁶ amelyek élére királyi helytartók kerültek kinevezésre.⁷⁰⁷ Mindegyikük a helytartói minőségükkel egy időben miniszterhelyettesi ranggal is bírt.

⁷⁰⁰ *MO*, nr. 187 (1938. augusztus 14.)

⁷⁰¹ *Csiki Lapok*, 1938. április 1. - Elkészült a közigazgatási törvény (eszerint 7 közigazgatási kerület jött volna létre Brassó, Bukarest, Craiova, Jászvásár (Iași), Kisjenő (Chișinău), Temesvár és Kolozsvár székhelyekkel); *Csiki Lapok*, 1938. május 15. - Megmaradnak a jelenlegi megyei beosztások; *Csiki Lapok*, 1938. június 5. - Ciuc-Csík vármegye az Olt kormányzósághoz tartozik (ekkor 7 helyett már 10 kormányzóság létrehozásáról volt szó, az Olt kormányzóság Gyulafehérvár székhellyel alakult volna meg)

⁷⁰² *Paál Árpád kéziratgyűjteménye a székelyudvarhelyi Haáz Rezső Múzeumban* (a továbbiakban *HRM PÁK*) Ms. 7651/31. - A székely nemzet mai helyzete.

⁷⁰³ *Gazeta Odorheiului*, 1938. március 20. - Se desființează județul?

⁷⁰⁴ Az új alkotmány a Monitorul Oficial 1938. február 27-i 48., a közigazgatási törvény az 1938. augusztus 14-i 187. számában.

⁷⁰⁵ Mikó Imre 1941, *i.m.*, 214.

⁷⁰⁶ 1. Argyas/ Bucsecs (ținutul Argeș/ Bucegi), 2. Dnyeszter (ținutul Nistru), 3. Duna (ținutul Dunării), 4. Körösök (ținutul Crișuri), 5. Maros (ținutul Mureș), 6. Prut (ținutul Prut), 7. Szucsáva (ținutul Suceava), 8. Temes (ținutul Timiș), 9. Tengeri (ținutul Mării) és 10. Zsíl (ținutul Jiu) tartományok

⁷⁰⁷ Rezident Regal.

Ábra 13. Ábra: Románia tartományai 1938 és 1940 között
 Forrás: Jivanescu G.S. 2008 és Bajtalan H. 2013, alapján szerk. Elekes T. 2016

A törvény a megyék jogi személyiségét megszüntette, így ez a közigazgatási szint a járásokkal egyetemben jelentéktelenné vált. Ennek ellenére a prefektusi tisztség megmaradt, amely a törvény értelmében a kormány és a Belügyminisztérium helyi képviselőjének felelt meg. A prefektus, akár csak a megyeszékhelyek polgármesterei is királyi rendelet által kerültek kinevezésre. Ezekkel szemben az alispáni tisztséget megszüntették. A prefektus feladata gyakorlatilag a helyi tisztviselők munkájának összehangolásából és ellenőrzéséből állt, amelyeket a havonta összehívott gyűlések alkalmával gyakorolt az itt megjelenő polgármester, szolgabírók és a különböző hivatali szakosztályok vezetőinek társaságában.⁷⁰⁸ Az 1938. augusztus 14-ei közigazgatási törvény is megőrizte a tanácsok kettőséget, pontosabban a választott és a jog szerinti tagok meglétét. Ugyanakkor ezt illetően a megyei képviselőtestületek megszűntek, tehát csak a városok és községek szintjén működtek továbbra is tanácsok, ezek is jelentősen lecsökkentett

⁷⁰⁸ Györke Zoltán: Instituția prefecturii în perioada interbelică (1923–1938) Proiecții legislative. *Revista Transilvană de Științe Administrative*, 3. (2010), 79-96.

létszámmal. A választott tanácsok esetében a falusi községekben 3, a városokban 5, míg a megyeszékhelyeken 7 személy alkotta a testületet. Ezek kiegészítésre kerültek a jog szerinti tanácstagokkal, amely tisztségeket az ortodox egyház rangidős papja, a többségi felekezet képviselője, az állami iskola rangidős oktatója, illetve a kisebbségi oktatás egy képviselője tölthették be. A képviselőtestületek drasztikus csökkentése ugyanakkor nem járt minden esetben elbocsájtással. A megyék megszüntetett központi testületeiből néhány képviselő áthelyezésre került a tartományi hivatalba.⁷⁰⁹ Az új rendszer ilyen jellegű kialakítása a megyéknek korlátozott jogokat biztosított a saját irányításukat illetően, a főbb döntéseket tartományi szinten meghozva. Ennek alapján a kisebbségek nyelvhasználati jogai úgy hivatalos, mint magántéren visszaszorultak,⁷¹⁰ illetve a községek közötti vitás ügyek rendezését is a román állam tartotta kézben.⁷¹¹

A tartományok kialakításával kapcsolatban, az általam olvasott kiadványok mindegyike azt állítja,⁷¹² hogy a jogalkotók ebben a folyamatban nem vették figyelembe a történelmi határokat. Ennek ellenére én úgy látom, hogy igen is jelentős mértékű figyelmet fordítottak erre a szempontra, csupán negatív előjellel annak érdekében, hogy a kialakítandó tartományok mindegyikében biztosítva legyen a román nemzetiségűek és anyanyelvűek többsége. Mégis a történelmi Székelyföld területeit magába foglaló megyék közül négyet a Maros tartományba, míg egyet az Argyas/ Bucsecs tartományba osztottak be. A Gyulafehérvár székhellyel létrehozott Maros Tartomány Csík, Fehér, Fogaras, Kis- és Nagy-Küküllő, Maros, Szeben, Torda valamint Udvarhely megyék összevonásával került kialakításra.⁷¹³ A király helytartójaként Dănilă Papp nyugalmazott

⁷⁰⁹ *Csíki Lapok*, 1938. november 6. - A Gyulafehérvárra áthelyezett csíkmegyei tisztviselők.

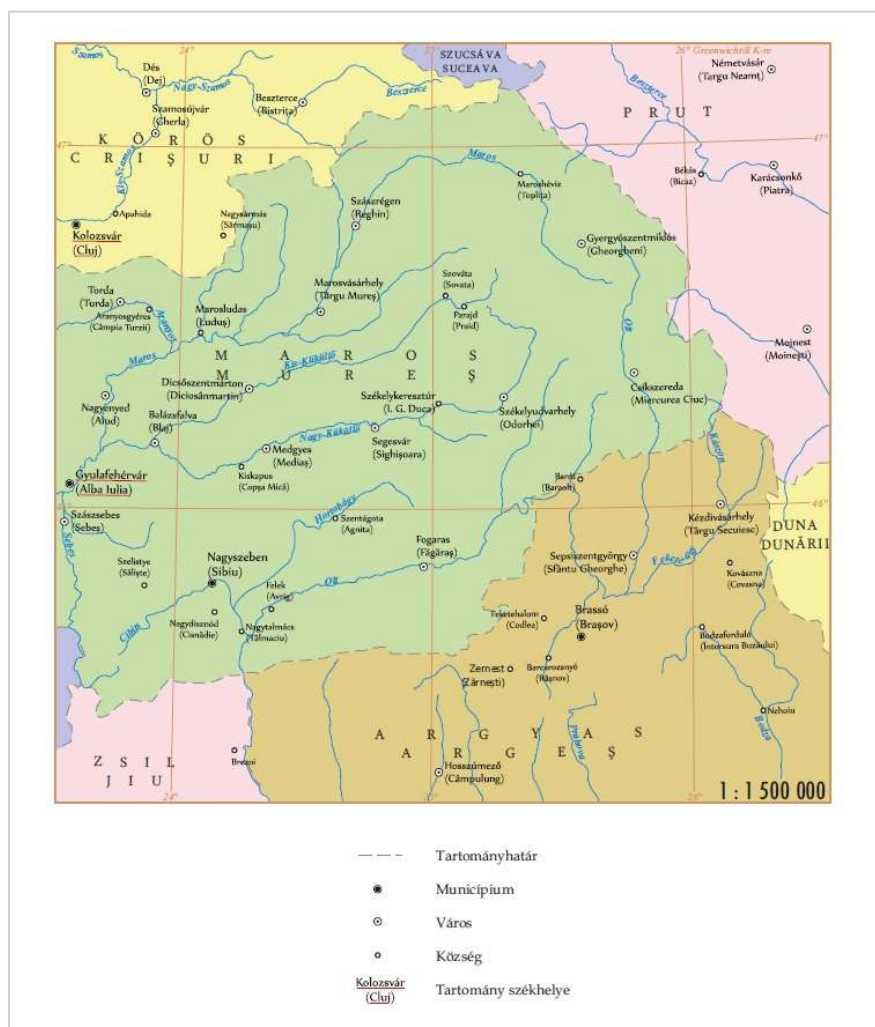
⁷¹⁰ *Csíki Lapok*, 1938. június 12.

⁷¹¹ *Csíki Lapok*, 1940. január 6. - A gyergyóditrói eset.

⁷¹² Cristina Rișcuța: Aspectele din viața și activitatea rezidentului Ținutului Mureș, Generalul Dănilă Papp (1867–1950). *Apulum*, 37. (2000), 269.

⁷¹³ Maros Tartományt a következő megyék alkották: Csík, Fehér, Fogaras, Kisküküllő, Maros, Nagyküküllő, Szeben, Torda, Udvarhely.

altábornagy került kinevezésre, aki 1940. szeptember 16-ig töltötte be ezt a tisztséget.⁷¹⁴ Az egyébként erdélyi születésű helytartó annak érdekében,⁷¹⁵ hogy megismerje a tartományában dolgozó tisztviselőket, látogatást tett az ennek alárendelt megyék prefektúráin.⁷¹⁶ A Ploiești székhellyel létrehozott Argyas/Bucsecs Tartomány Argyas, Bodza,⁷¹⁷ Brassó, Dâmbovița, Háromszék, Ilfov, Muscel, Prahova, Teleorman valamint Vlașca megyék

14. Ábra: Székelyföld 1938 és 1940 között (Maros és Argyas Tartomány)
 Forrás: Pribilinszky A. 2015

összevonásával került kialakításra. Noha, az új közigazgatási törvény egyik célja az átláthatóbb rendszer és ennek racionalizálása volt, mindezek ellenére a jogszabály mellékletében Argyas Tartomány székhelyeként Bukarest szerepel annak ellenére, hogy az Állami Főadminisztráció⁷¹⁸ Ploiești városában működött. Ugyanakkor, ahogy az a tartomány nevének kettősségéből is jól látható nem volt egyértelmű ennek használata. Vezetőjeként előbb Alexandru N. Gane került kinevezésre, majd 1939. február 1-től Gheorghe Alexianu töltötte be e tisztséget, aki korábban

⁷¹⁴ *Monitorul Oficial al Ținutului Mureș* (a továbbiakban *MOȚM*), nr. 38 (1940. szeptember 19.)

⁷¹⁵ Cristina Rișcuța 2000, *i. m.*, 269-273.

⁷¹⁶ *Csiki Lapok*, 1938. szeptember 18. - Papp Dănilă királyi helytartó látogatása.

⁷¹⁷ Argeș, Buzău.

⁷¹⁸ Administrația Generală de Stat.

Szucsáva Tartományt vezette.⁷¹⁹ Háromszék megyében a közigazgatási reform során a megyeszékhely mellett, egy várost, illetve 110 településből összetevődő 103 községet hagytak jóvá.⁷²⁰

Az új jogszabály hatálybalépését követően egyes megyék és megyeszékhelyek, illetve városok élén is változás történt. Csík megye eddigi prefektusát, Eugen Rizescu ezredest felmentették tisztségéből, helyette pedig Victor Mihail ezredest nevezték ki a megye élére.⁷²¹ Ugyanekkor az áprilistól kinevezett csíkszeredai polgármestert, Petre Pașnicut azt követően, hogy a belügyminisztérium felmentette állásából, előbb Petre Corduban,⁷²² majd őt októberben Szász Gergely váltotta fel tisztségében.⁷²³ Gyergyószentmiklós esetében is ezen időszakot illetően kétszer történt váltás a polgármesteri tisztségben. Előbb Alexandru Sabău került kinevezésre,⁷²⁴ majd 1939 áprilisától Teodor Anastasiu.⁷²⁵ Udvarhely megye esetében, ami a prefektust illeti nem került sor váltásra, így e tisztséget továbbra is Ioan Pleșoianu ezredes töltötte be.⁷²⁶ Székelyudvarhely irányítását viszont Traian Burtă vette át Dumitru Vasile Ștefănescu ügyésztől.⁷²⁷ Háromszék megyében csupán a prefektusi tisztség esetében került sor váltásra, amely során Constantin Petrini tüzérségi ezredes helyett dr. Ion Băleanu ezredes került kinevezésre.⁷²⁸

Decentralizációként bemutatva, a központi vezetőség teljesen átszerette volna szervezni az ország közigazgatás-területi berendezkedését, új jelentős agglomerációs központokat kiépítve és felszámolva a hagyományos faluképet, illetve ezzel egy időben a megyék történelmi központjait mellőzve, lehetőség szerint felszámolva. Az erre vonatkozó elképzelések első lépéséről 1939 februárjában tájékoztatták a prefektusokat a tartományi királyi helytartók, amelynek alapját a tartományi *Szisztematizálási Tervek Bizottságának*⁷²⁹ létrehozása képezte. A bizottság első feladatként azzal bízták meg a prefektusokat, hogy kiválasszanak egy települést, amelyet fejleszhetőnek tartanak, forgalmas út mentén helyezkedik el, tehát könnyen megközelíthető. Azt

⁷¹⁹ *Buletinul Oficial al Ținutului Bucegi* (a továbbiakban *BOȚB*), nr. 5 (1939. február 2.)

⁷²⁰ *BOȚB*, nr. 9 (1939. március 2.)

⁷²¹ *Csíki Lapok*, 1938. július 24. - Felmentették állásából a Ciucmegyei prefektust.

⁷²² *Csíki Lapok*, 1938. július 24. - Új polgármester Mercurea-Ciuc város élén.

⁷²³ *Csíki Lapok*, 1938. október 6. - Csíkszereda város új polgármestere; *Csíki Néplap*, 1938. október 12. - Beiktatták új hivatalába Szász Gerőt.

⁷²⁴ *Csíki Lapok*, 1939. január 1.

⁷²⁵ *Csíki Lapok*, 1939. április 23.

⁷²⁶ Györke Zoltan 2010, *i.m.*, 93.

⁷²⁷ *Glasul Românesc în Regiunea Secuizată*, 1938. július 10. - Actualități.

⁷²⁸ *BOȚB*, nr. 9 (1939. március 2.)

⁷²⁹ Comisiunea Planurilor de Sistematizare.

követően, hogy kijelöltek minden megye területén a *modellfalvakat*, ennek területén kezdetét vehette az elektromos hálózat és közvilágítás kiépítése, a középületek felépítése, illetve az ebben működő intézmények megszervezése, továbbá sportstadionok, közfürdők és a települést érintő párhuzamos utak kialakítása. Az erre irányuló költségeket felerészben a kiválasztott községnek kellett biztosítania, ugyanakkor a tartomány fedezte a hátramaradt összeget, amely tényező kellően motiválóan hathatott a feltörekedni vágyó települések vezetői számára.⁷³⁰

1939 decemberében közigazgatási konferenciát szerveztek az ország összes prefektusának részvételével. Ennek keretén belül a szisztematizálás terén tett előrelépésekről is beszámoltak, amelyek révén megfigyelhető volt, hogy az Erdélyen kívüli régiók jelentős eredményeket értek el. Háromszék esetében modellfaluként Sepsiszentgyörgy került kiválasztásra, így ennek szisztematizálási kimeneteléről számolt be a prefektus, amely legnagyobb kitűzött célja az ortodox katedrális megépítése volt. A megye ezzel a tervvel biztosította az egykori, illetve jövőbeni közigazgatási centrumának megmaradását.⁷³¹

Udvarhely megyét illetően a korábbi években kezdetét vett építkezések közül számos esetben a királyi diktatúra időszaka képezte a kivitelezések befejezését. Noha a munkálatok még az 1939 februárjában létrehozott szisztematizálási bizottságok kialakítása előtt befejeződtek, nem kizárható, hogy a bizottságok létrehozását képző előzetes elképzelések közrejátszottak a folyamatban. 1938 novemberében elkészült a székelyudvarhelyi csendőrség új épülete,⁷³² decemberben átadásra kerültek a székelyudvarhelyi és székelykeresztúri ortodox templomok,⁷³³ illetve ezt megelőzően a megye területén tizenkét új egészségügyi központ, négy egészségügyi elfekvő és Oklándon egy közfürdő is létesült.⁷³⁴

Csík megyében, ebben az időszakban számos prefektusváltásra került sor. Victor Mihail ezredes halála miatt, 1939. február 9-től új prefektusként, Gheorghe Teodorescu ezredes került kinevezésre,⁷³⁵ akit áprilisban a csíkszeredai helyőrség parancsnoka, Iosif Drâmba alezredes vált

⁷³⁰ *BOȚB*, nr. 7 (1939. február 16.)

⁷³¹ *BOȚB*, nr. 51 (1939. december 21.)

⁷³² *Gazeta Odorheiului*, 1938. november 12. - Înăgurarea noului local al Legiunii de Jandarmi.

⁷³³ *Gazeta Odorheiului*, 1938. december 14. - Sfințirea bisericii ortodoxe din I. G. Duca; *Gazeta Odorheiului*, 1938. december 31. - Sfințirea bisericii ortodoxe din Odorheiul.

⁷³⁴ *Gazeta Odorheiului*, 1938. augusztus 24. - Opera muncii constructive.

⁷³⁵ *Csíki Lapok*, 1939. február 12. - Hirtelen meghalt Mihail Victor ezredes-prefektus; *Csíki Lapok*, 1939. február 19. - Beiktatták Csíkmegye új megyefőnökét.

le tisztségéből.⁷³⁶ A korszak utolsó prefektusváltására pedig 1940 augusztusában került sor, amikor Aurel Bogdan nyugalmazott tábornok tölthette be a prefektusi tisztséget.⁷³⁷ Zsögöd Csíkszeredához való végleges csatolása ugyanebben az időközben került kivitelezésre.⁷³⁸

Az 1940. augusztus 30-i bécsi döntés értelmében a történelmi Székelyföld nagy része ismételen Magyarországhoz került. Kivételt képeztek Udvarhely megye déli peremtelepülései és a Torda megye részeként nyilvántartott aranyosszéki települések összessége, amelyek továbbra is Románia területei maradtak. Az udvarhely megyétől leválasztott települések sorsa 1940. szeptember 12-én dőlt el, amikor belügyminisztériumi rendelet alapján nyolc települést a Nagy-Küküllő megye segesvári járásához,⁷³⁹ három pedig a kőhalmi járásához⁷⁴⁰ szerveztek át.⁷⁴¹ A történelmi Aranyosság települései kivétel nélkül Torda megye közigazgatása alá tartoztak a továbbiakban is. Románia a döntést követő 14 napon belül át kellett adja a kijelölt területeket, ezzel egy időben a hadseregének is távozni kellett.⁷⁴² Ezen időszakra ideiglenes bizottságokat állított fel a helyi elit, átvéve a megyék vezetését a román tisztviselőktől,⁷⁴³ amelyet követően Székelyföld területén a román katonai közigazgatást, magyar katonai közigazgatás váltotta fel. A magyar katonai közigazgatás gyakorlatba ültetéséig, közvetlen a bécsi döntés tudomásulvétele után még nem kerültek visszaszervezésre a megyék, így a Maros Tartomány sem szűnt meg rögtön. A fennmaradt idő a közigazgatási személyzet tartományon belüli helycseréjéről, illetve a Dél-Erdélybe vagy Észak-Erdélybe való áthelyezésekkel kapcsolatos kérelmek rendezéséről szólt.⁷⁴⁴ Mindezen lépéseket követően Csík megye élére 1940. szeptember 12-én vitéz Horváth József tábornok került.⁷⁴⁵

1938-1940 között, a királyi diktatúra által gyakorlatba ültetett új közigazgatással kapcsolatos elképzelések miatt az interimár bizottságok megszűntek, ugyanakkor a mindent felülmúló központosítási törekvések miatt a helyi elit teljesen kiszorult a közigazgatási egységek

⁷³⁶ *Csíki Lapok*, 1939. április 30. - Új prefektus.

⁷³⁷ *Csíki Lapok*, 1940. augusztus 11. - Új prefektus Csíkvármegye élén.

⁷³⁸ *Csíki Lapok*, 1939. április 2. - Zsögöd községet a városhoz csatolják.

⁷³⁹ Alsóboldogfalva, Szenterszébet, Magyarfelek, Zsákod, Szederjes, Székelyandrásfalva, Újszékely és Újlak.

⁷⁴⁰ Székelyderzs, Petek és Muzsna.

⁷⁴¹ Deciziune. *MOȚM*, nr. 38 (1940. szeptember 19.)

⁷⁴² Valeriu Pop: *Bătălia pentru Ardeal*. București, Editura Enciclopedică, 1992. 167.

⁷⁴³ *Csíki Lapok*, 1940. szeptember 8. - Huszonkét esztendő után. Csíkme gyén keresztül a történelmi percekben.

⁷⁴⁴ *MOȚM*, nr. 37 (1940. szeptembrie 12.)

⁷⁴⁵ *Csíki Lapok*, 1940. szeptember 15. - Csíkvármegye visszatért; Uo. - Katonai közigazgatás az anyaországhoz visszatért Csíkvármegyében.

vezetéséből. Ahogy a korszakot megelőző két évtized során, úgy ez esetben is a központi kormányzati érdekek nyilvánultak meg a helyi közösségek elképzeléseivel szemben. Különbségként kiemelhető, hogy míg az előző kormányok alatt bizonyos mértékű decentralizáció volt megfigyelhető, továbbá a megyék, illetve városok és községek vezetésének nemzeti összetétele vegyes volt, addig a királyi diktatúra ideje alatt Bukarestből irányítottak, illetve az alkalmazott, kinevezett közigazgatási képviselőgárda kizárólagosan román és többségében nem erdélyi származású volt. A két világháború között működő romániai kormányzás instabil mivolta folytonos személycseréket, területi átszervezéseket eredményezett, amely nem csak a közigazgatás kiegyensúlyozott működését, de a helyi élet minden területét megnehezítette. 22 év alatt, 41 kormány váltotta egymást. Ez számos prefektus váltást eredményezett, amely negatív kihatással bírt az önkormányzatok működésére nézve is.

4. Összegzés

Jelen fejezet Székelyföld közigazgatás-területi rendszerének lényegi változásait kívánta szemléltetni, az 1926-1940 közötti időszakban. Az immár közigazgatási szempontból egységes Nagy-Románián belüli változások bemutatását három alfejezetre osztottuk. Elsőként az 1926-1929 periódus, majd az 1929-1938 között fennálló időközi bizottságok korszaka került bemutatásra. A harmadik alfejezet a királyi diktatúra éveinek (1938-1940) jelentősebb eseményeit igyekezett összefoglalni.

Az első alfejezetben vizsgált 1926-1929 időszak főként Nagy-Románia első átfogó és egységesítő közigazgatási törvényének gyakorlati alkalmazását, működését, illetve hatásait, továbbá ezek tükrében az egyesített országrészek történelmi sajátosságainak felszámolására tett kísérleteket igyekezett bemutatni. Mindezek alapján az említett periódusban a prefektusok újonnan és újra kinevezéseinek körülményeiről, a helyi választási szabályok módosításáról, a helyi és megyei tanácsok összetételéről, a jog szerinti és választott tanácstagok közti különbségekről, a helyhatósági választások lebonyolításáról, pártpaktumokról és a közös választási listák állításának részleteiről, a tanácsok hivatalos megalakulásáról, a polgármesterek megválasztásáról és a végrehajtó tisztviselőgárda megbízásáról olvashattunk. Ezeket követően kitértünk a közigazgatási átszervezéssel párhuzamosan létesített, szakágazatokat magukba foglaló regionális központokra és működésükre, amelyek jellemzőjeként az egyébként területileg egységes történelmi régiók

ügyintézésének tudatos átszervezése nevezhető meg. Hangsúlyoztuk, hogy 1927-ig nem kerültek kidolgozásra a megyék szervezeti szabályrendeletei, amelyek a megyei tanácsok közigazgatási struktúráját és az ezeken belüli tevékenységi köröket részletezték, ugyanakkor azt is, hogy az ekkorra kialakított rendszer, illetve ennek főbb működési elvei ugyan kisebb módosításokkal, de az 1938-ban érvénybe lépő új közigazgatási törvény által előírt átszervezésig gyakorlatilag fennálltak.

Az alfejezet keretén belül továbbá bemutattuk az említett időszak rendes közgyűléseinek központi kérdéseit, amelyek első sorban a különböző költségvetések, költségvetés kiegészítések és korrekciók elfogadása, a közösségi vagyon rendeltetésszerű felhasználása, a pénzügyi számadások, a közbirtokosságok használatának szabályozása, a román etnikumú személyiségek szobrainak felállítása, a görög-katolikus és ortodox katedrálisok megépítésének körülményei és ezzel együtt egyes települések főtereinek átalakítása, a megyék külső vagy belső határainak rendszerszerű átszervezése, illetve a magyar nyelv használata köré összpontosultak. Végül kitértünk a kormányváltásokkal kapcsolatos történésekre és az ezzel járó prefektus-, illetve polgármestercserékre is.

A második alfejezet Nagy-Románia második, 1929. augusztus 3-án publikált közigazgatási törvényének életbelépésétől 1938-ig foglalta össze a Székelyföldet érintő történéseket. Mivel ebben az időszakban a tisztviselők leváltási-kinevezési folyamata túlságosan gyakorivá vált, illetve az időközi bizottságok működése általános lett a választott tanácsok működésével szemben, az 1929-1938 közötti periódust – más szerzőkhöz hasonlóan – az időközi bizottságok korszakának neveztük.

Párhuzamot vontunk az 1925. és az 1929. évi jogszabályok között, hangsúlyozva az eltéréseket és hasonlóságokat. Különbséggként emeltük ki a megyei képviselőtestület szerkezetére vonatkozó részleteket, a körközségek kialakításának lehetőségét, a nők választójogának bevezetését és a prefektus hatáskörének kiszélesítését. Hasonlóságként tekintettünk a különböző fórumok képviselői között fenntartott egyenlőtlenségre, a helyi és megyei tanácsok alapvetően bizonytalan létének helyzetére a jog szerinti tanácsosok csoportjával szemben, a választott testületek szabályszerű feloszlására, a romániai politikai színtér instabil mivoltára, kormányváltásokra és kormányváltásokra, illetve a megyék külső (település el- és hozzácsatolások) és belső (járások, jegyzőségek és községek csökkentése) struktúrájának

átszervezésére. Részletesen bemutattuk a közigazgatási reform által célként kitűzött decentralizáció alapjaként létrehozott hét minisztériumi igazgatóság kialakítását, amelyek a hatalmon lévő kormány véleménye szerint figyelembe vették úgy a régiók etnikai összetételét, a történelmi sajátosságait, mint a megyék és települések különböző kapcsolati rendszerét. Továbbá kitértünk az említett időszak közgyűléseinek központi kérdéseire, amelyek többnyire a különböző bizottságok működéséről, ezek szabályozásáról, a költségvetéssel kapcsolatos számadásról és jövőbeli tervezetekről, az oktatással és az egyház támogatással kapcsolatos kérdésekről, az infrastruktúra karbantartásáról és az egészségügyi, illetve közegészségügyi problémákról szóltak. Végül elemeztük Nagy-Románia harmadik, az 1936-ban kidolgozott és elfogadott új közigazgatási törvényét, amely alapját az 1925. évi liberális párti közigazgatási jogszabály előírásai képezték, hatályon kívül helyezve az 1929-es törvény általa megkísérelt decentralizációs törekvéseket.

A harmadik alfejezet a királyi diktatúra éveit dolgozta fel, amely 1938. február 10-én az Octavian Goga vezette kormány lemondásával, ezzel egy időben a két világháború közti névleges román demokrácia végével vette kezdetét. Ezt követően a nemzeti egységkormány megalakítása, az ostromállapot kihirdetése, a cenzúra bevezetése, a hadsereg hatáskörének kiszélesítése, a prefektusváltások, illetve az új alkotmány elfogadása mellett bemutatásra került az 1938. augusztus 14-én II. Károly király által kiadott új közigazgatási törvény egyaránt. Az említett jogszabály értelmében teljesen átalakult az ország politikai rendszere, közigazgatás-területi berendezésének alapegysége pedig a tartomány lett (megszüntette a megyék és járások jogi személyiségét), amelynek élén egy királyi helytartó állt. Részleteztük ezen átszervezés hatásait, a megyék korlátozott jogkörét, a tisztviselők leépítését és a prefektusváltásokat, a prefektusok feladatainak átalakítását, a kisebbségi nyelvhasználat nem csak jogi, de magánterületi visszaszorítását, illetve a decentralizációként bemutatott agglomerációs központok kiépítésének kísérletét, párhuzamban a hagyományos falukép felszámolásával. Ahogy a korszakot megelőző két évtized során, úgy ez esetben is megfigyelhető volt a központi kormányzati érdekek megnyilvánulása a helyi közösségek elképzeléseivel szemben. Az alfejezet által vizsgált korszak az 1940. augusztus 30-i bécsi döntés érvénybe lépésével ért véget, amelynek értelmében a történelmi Székelyföld nagy része ismételen Magyarországhoz került.

Végeredményben megállapítható, hogy a két világháború között működő romániai kormányzás instabil mivolta folytonos személycseréket, területi átszervezéseket eredményezett,

amely nem csak a közigazgatás kiegyensúlyozott működését, de a helyi élet minden területét megnehezítette. 22 év alatt, 41 kormány váltotta egymást. Ez számos prefektus váltást eredményezett, ami negatívan hatott az önkormányzatok működésére is.

V. DOBRUDZSA KÖZIGAZGATÁS-TÖRTÉNETE

Székelyföld Románián belüli közigazgatás-története, pontosabban ennek jelentősebb irányelvei, mozzanatai kisebb-nagyobb mértékben megfigyelhetők más, huzamosabb ideig Romániától eltérő, illetve később Románia részévé váló régiók esetében is. Annak érdekében, hogy összehasonlítsuk a Románián belüli, de egykor más országhoz tartozó régiók közigazgatás-területi alakítását, fejlődését, illetve ennek különböző részfolyamatait, Székelyföld esetét Dobrudzsa régiójával vetjük össze. A választás azért esett az említett régióra, mert ez Székelyföldhöz képest csupán néhány évtizeddel hamarabb került Románia fennhatósága alá, 1878-ban. Lakosságának többségét, ahogyan Székelyföld esetében is a román etnikumtól eltérő nemzetek képezték, továbbá sajátosságos, hosszú időn keresztül fennálló kulturális múlttal és közigazgatás-területi rendszerrel rendelkezett.

Források említést tesznek arról, hogy a román politika világháborúk közötti legerősebb szereplői, ugyanazt a politikát vizionálták Erdély esetében is, mint Dobrudzsában, ahol fél évszázad alatt megfordították a régió etnikai, nyelvi szerkezetének helyzetét.⁷⁴⁶

Dobrudzsa közigazgatási rendszerének lényegi változásait első sorban történeti szempontból vizsgáljuk, kihangsúlyozva, hogy a régióra kiható, meghatározó folyamatok számos különböző ország (Románia, Bulgária, Oroszország, de ezeket megelőzően az Oszmán Birodalom) területi egységén belül, illetve számos egymástól eltérő kulturális törésvonal mentén zajlottak. Noha régészeti leletek egész térsége bizonyítja, hogy Dobrudzsa területe már az őskorban is lakott volt, az általam vizsgált szempontok miatt ezt az időszakot nem érintem.⁷⁴⁷ Jelen fejezet az 1420-ban kezdődő Oszmán fennhatóság és az 1940-ben megkötött krajovai (Craiova) szerződés, megállapodás közötti hosszú időszakra, pontosabban e periódus történéseire fókuszál, hangsúlyt fektetve az 1878-1940 közötti időszakra. Ugyanakkor egy átfogóbb kép kialakítása érdekében, Dobrudzsa közigazgatás-történetének sajátosságait az ókori Görögország, majd a Római Birodalom részeként is vázlatosan vizsgálom. Fontos kiemelni, hogy noha a dolgozat központi kérdésének nem része ez az időszak, nélküle nehéz a Dobrudzsára vonatkozó közigazgatási sajátosságok megértése, illetve az erre vonatkozó átalakulások értelmezése. Ugyanakkor eme

⁷⁴⁶ Lucian Bănescu: Aspects of the evolution of the interethnic, intercultural and interconfessional dialogue in Dobruja. *Management Intercultural*, 43. (2019), 77-81.

⁷⁴⁷ Adrian Rădulescu – Ion Bitoleanu: *Istoria Dobrogei*. Constanța, Ex Ponto, 1998. 13-30.

történeti áttekintés strukturálni is kívánja a dobrudzsai közigazgatás-történet jelentősebb eseményeit.

1. Rövid történeti áttekintés a kezdetektől az Oszmán megszállásig (1420)

1.1 A kezdetektől a Római Birodalomig

Dobruzsza (Dobrogea) a Duna és a Fekete-tenger között fekvő, geológiai értelemben a Balkán-félszigethez kapcsolódó földterület. A korabeli Kis-Szkitiának⁷⁴⁸ nevezett régió újkori története Romániához és Bulgáriához kötődik. A ma Románia részét képező, két megyét magába foglaló Észak-Dobruzsza területe 15.570, míg az ugyan csak kétmegyéni bolgár fennhatóság alatt

lévő Dél-Dobruzsza (Kadriláter) területe 7.565 km².⁷⁴⁹ A török uralom alatt álló tartomány 1878-ban került Románia fennhatósága alá, ekkor a lakossága 70%-a török-tatár eredetű volt. A bolgár fejedelemséghez tartozó részeket Románia a második Balkán-háború során szerezte meg szomszédjától, de 1940-ben végleg elvesztette.⁷⁵⁰

Ábra 15. Ábra: Dobruzsza a mai Európában

Forrás: Szerk. Maix (wikipedia), 2013

https://en.wikipedia.org/wiki/Dobruja#/media/File:Dobruja_in_Europe_map.svg

⁷⁴⁸ A "Scythia Minor" (Micra Skythia) név legkorábbi ismert írásos rögzítése Strabo korai Földrajz (1. század) munkásságában lelhető fel. E területet a görögök tehát nyilvánvalóan megkülönböztették Nagy-Szkitiától, amely a Duna-deltától északra feküdt. – Szabó Pál: Hol is van Szkitia? Egy földrajzi fogalom történeti topográfiai változásairól. *Belyedere*, 3. (2014), 27-36.

⁷⁴⁹ Mircea Cociu: *Spațiul istoric și etnic românesc (vol. 3)*. București, Editura Militară, 1993. 11.

⁷⁵⁰ Tóth Sándor: *A román politikai gondolkodás geopolitikai alapjai (doktori értekezés)*. Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, 2009. 21.

Az ókori Kis-Szkitia régió hozzávetőlegesen azonos területen feküdt, mint a mai Dobrudzsa történelmi régió, amely összterülete az említett két ország között oszlik meg. Északról és nyugatról a Duna-delta, illetve Duna-part, keletről a Fekete-tenger partja és délről a bolgár szárazföld területén kialakított Durosztor és Kaliakra⁷⁵¹ megyék határvonala övezi.⁷⁵² A Fekete-tenger partjára telepedett görög kolóniáknak köszönhetően, az itt élőket megemlítő első írásos emlék az időszámításunk előtti 7. századból származik. E beszámolók alapján területét ekkor trákok lakták, akiket a későbbiekben gétaikként, majd dákokként azonosítottak újra. A géta és dák törzsek trákoktól való fokozott differenciálódása arra utalhat,⁷⁵³ hogy ezek testvérnépek voltak, amely feltevést az azonos anyanyelv megléte is alátámaszthatja.⁷⁵⁴ Egy évszázaddal később, a területtel összefüggő görög forrásokban megjelennek,⁷⁵⁵ mint a régió lakói a szkíta népcsoportok,⁷⁵⁶ majd az időszámításunk előtti 3. században a kelták is.

Az időszámításunk előtti 7-6. században a milétoszi ókori görög gyarmatosítók számos kolóniát alapítottak a régió fekete-tengeri partvonalán, amelyek a Histria, Callatis, Tomis, Mesembria, Dionysopolis, Parthenopolis⁷⁵⁷ megnevezéseket viselték.⁷⁵⁸ Kis-Szkitia első ismert, kezdetleges közigazgatási kereteit e városállamok társulása képezte az i.e. 5. században alapított, rövid életű Déloszi Szövetségen belül.⁷⁵⁹ Az athéniak vezetésével e konföderáció összesen 173 görög poliszt foglalt magába.⁷⁶⁰ A szövetség ma használt neve a gyűlések eredeti helyének, Délosz szigetének a nevéből származik.⁷⁶¹ Gyűléseiket a sziget templomában szervezték meg, amelyek során minden tagállam képviselője egyenlő szavazattal bírt.⁷⁶² A Déloszi Szövetség felbomlását

⁷⁵¹ Bolgár nevükön Dobrics és Szilisztra megyék

⁷⁵² Constantin Iordachi: „A románok Kaliforniája” – a román határ kiterjesztése Észak-Dobrudzsában 1878-1913. *Replika*, 41-42. (2000), 241.

⁷⁵³ Pecz Vilmos: *Ókori lexikon I-IV (I. kötet és IV. kötet)*. Budapest, Könyvtérképesítési vállalat, 1984-1985. 540. és 681.

⁷⁵⁴ Bánosi György – Veresegyházi Béla: *Eltűnt népek, eltűnt birodalmak kislexikona*. Budapest, Anno kiadó, 1999. 53-54.

⁷⁵⁵ Hérodotosz is Szkitia délnyugati kiterjesztéseként tekintett a régióra

⁷⁵⁶ Szabó Pál 2014, *i.m.*, 27-36.

⁷⁵⁷ Németh György – Hegyi W. György: *Görög-római történelem*. Budapest, Osiris kiadó, 2011. 21-82.

⁷⁵⁸ Carl Otfried Müllert: *Fragmenta historicorum Graecorum (vol. I)*. Cambridge, Cambridge University Press, 2010. 170-173. Forrás: <http://www.dfhg-project.org/>; hozzáférés: 2021.04.22, 16:47

⁷⁵⁹ Németh György – Hegyi W. György 2011, *i.m.*, 91-100.

⁷⁶⁰ Thomas Runge Martin: *Ancient Greece: From Prehistoric to Hellenistic Times (2nd edition)*. New Haven, Yale University Press, 2013. 328.

⁷⁶¹ Peter John Rhodes: *A history of the classical Greek world: 478-323 BC (2nd edition)*. Oxford, Wiley-Blackwell, 2010. 18.

⁷⁶² Németh György – Hegyi W. György 2011, *i.m.*, 91-100.

követően a régió eseményeit, ennek teljes területére kiterjedően első sorban a trákok,⁷⁶³ géták,⁷⁶⁴ szkíták,⁷⁶⁵ görögök,⁷⁶⁶ makedónok,⁷⁶⁷ dákok⁷⁶⁸ közötti több évszázadon átívelő belharcok határozták meg, amelyeknek a gyorsan terjeszkedő Római Birodalom vetett végett.⁷⁶⁹ A rómaiak első jelentős térfoglalása a harmadik mithridatészi háború ideje alatt ment végbe,⁷⁷⁰ de a gyarmatok lázadásai és a visszahódítások miatt ekkor nem sikerült megszilárdítaniuk uralmukat a régióon belül.⁷⁷¹

A Kis-Szkitia területén élő dákokat,⁷⁷² trákokat, gétákat és számos más népcsoportot is Marcus Licinius Crassus római hadvezér,⁷⁷³ az első triumvirátus érdekszövetségének tagja igazta le időszámításunk előtt 29-28 között,⁷⁷⁴ azonban a régiót csak Augustus, a római birodalom első császárának uralkodása alatt, időszámításunk szerint 6-ban szervezték provinciává Moesia néven. Az ekkor rómaiává vált tengerparti görög poliszok egymástól eltérő jogi státusszal rendelkeztek, amelyeket egy tengerpartért felelős prefektus igazgatott.⁷⁷⁵ A városok és előljáróik jogi státuszának differenciálása a római urbanizáció sajátos elemeként, ezek fokozatos átalakítását tűzte ki célul.⁷⁷⁶ A birodalom közigazgatási rendszerének központja Róma volt, amelynek alárendelve, meghódított területeken kerültek kialakításra a provinciák. A rendszer legkisebb egységét a városok (civitas) képezték, amelyeknek a már említettek értelmében különböző jogállásaik voltak.⁷⁷⁷ Később, 86-

⁷⁶³ Ádám László: *Urak – A szkíták hihető története*. Budapest, 2016. 67-70.

Forrás: <https://mek.oszk.hu/15500/15571/15571.pdf>; hozzáférés: 2021.04.23, 12:39

⁷⁶⁴ Radu Ocheșeanu: Monedelele basileului Moskon aflate în colecțiile Muzeului de arheologie Constanța. *Pontica*, 3. (1970), 125-128.

⁷⁶⁵ Tuplin Christopher: Revisiting Dareios' Scythian Expedition. In Nieling Jens – Rehm Ellen (szerk.): *Achaemenid Impact in the Black Sea - Communication of Powers*. Aarhus, Aarhus University Press, 2010. 281-312.

⁷⁶⁶ Marczali Henrik – Borovszky Samu – Gyomlay Gyula – Goldziher Ignác – Mika Sándor – Geréb József – Áldassy Antal – Fogarassy Albert: *Nagy képes világtörténelem, II. kötet - A görögök története a római hódítás koráig*. Budapest, Babits kiadó, 1990. 519-551.

⁷⁶⁷ Boór Ferencz: A székiesség vezérelve. In: *A magyar nemzet*. Budapest, Hun-Idea szellemi hagyományörző műhely, 2012. 231-245.

⁷⁶⁸ Cserni Béla: *Alsó-fehér vármegye története a római korban*. Budapest, Históriaantik könyvkiadó, 2014. 107-110.

⁷⁶⁹ Faragó Imre: *Térképészeti földrajz III. Románok és Moldovánok*. Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem Informatikai Kara, 2017. 44-52.

⁷⁷⁰ Havas László – Németh György – Szabó Edit: *Római történelmi kézikönyv*. Budapest, Korona Kiadó, 2001. 644.

⁷⁷¹ Bodor András: Burebista egységes, központosított állama VI. A „nemzetközi” helyzet Burebista korában. *Korunk* 39. (1980), 490-495.

⁷⁷² Vékony Gábor: *Dákok, rómaiak, románok*. Budapest, Akadémia kiadó, 1989. 23-116.

⁷⁷³ Catherine McPherson: Fact and fiction – Crassus, Augustus and the Spolia Opima. *Hirundo, the McGill Journal of Classical Studies*, 8. (2009), 23-24.

⁷⁷⁴ Hoffmann Zsuzsanna: Az első triumvirátus – Caesar, Crassus, Pompeius. *Rubicon*, 1. (2008), 36-40.

⁷⁷⁵ Berger Adolf: *Encyclopedic Dictionary of Roman Law*. New Jersey, The Lawbook Exchange Ltd, 2014. 484.

⁷⁷⁶ T. Szabó Csaba: A dunai provinciák régészete. In: *Erdélyi krónika*, 2020. 1-13.

Forrás: <https://erdelyikronika.net/2020/05/06/a-dunai-provinciak-regeszete/>; hozzáférés: 2021.04.19, 17:52

⁷⁷⁷ Grüll Tibor: *A római birodalom gazdasága*. Budapest, Gondolat Kiadó, 2017. 114-121.

ben a dák törzsek Moesiába való betörésének visszaverését követően,⁷⁷⁸ Domitianus császár két részre osztva a területet, kialakította Moesia Superior (felső) és Moesia Inferior (alsó) provinciákat, amelyek közül az utóbbit úgy is emlegettek, mint Ripa Thracia.⁷⁷⁹ Az újonnan kialakított provinciákat egy-egy császári legátus (tíz tagú küldöttségi testület) és egy helytartó kormányozta.⁷⁸⁰ Határtartományi státusza miatt, erődökkel és helyőrségekkel erősítették meg a provinciák Duna déli partjának mentét.

A következő jelentős változást a Diocletianus császár által megálmodott radikális reformok képezték. Meggyőződése volt, hogy a Római Birodalom kormányzati rendszere elavult és a továbbiakban már tarthatatlan, ezért időszámításunk szerint 292-ben egy sor reformot kezdeményezett annak érdekében, hogy megakadályozza a birodalom anarchiába való visszaesését, illetve megőrizze ennek életképességét. Első lépésként a birodalmat két részre, Kelet-Rómára és Nyugat-Rómára osztotta, majd létrehozta a tetrarchiaként ismert rendszert. Nevét, a területeket kézben tartó két fő- és két alcászár négyes uralmáról kapta, akik a birodalom egy-egy negyedét tartották ellenőrzésük alatt. Ezt követően bevezette a provinciák felett álló újonnan kialakított közigazgatás-területi egységet, a 12 dioecesiset, amelyek élén egy-egy vicarius állt. Ezzel egy időben a provinciák számát is megnövelte. Kis-Szkitia teljes területe ekkor a keletrómai Trákia dioecesis, Moesia Inferior és az újonnan kialakított Szkitia provincia részét képezte. Ioan Piso szerint az előbbi provincia központja Durostorumban,⁷⁸¹ míg az utóbbié Tomisban került megszervezésre.⁷⁸² A közigazgatás-területi rendszert illető reformok bevezetését a hatékonyabb kormányzás megszervezése indokolta, amely révén a provinciák irányítását is centralizáltabbá tették. A tetrarchiákat leszámítva, a reformok tartósnak bizonyultak. 318-ban Nagy Konstantin az említetteket helyettesítve bevezeti a három pretoriánus prefektúrát, a provinciák felett álló nagyobb közigazgatás-területi egységként. Az alegységeket változatlanul hagyva, Kis-Szkitia területe az Illyricum, Italia et Africa prefektúra alatt kerül megszervezésre.⁷⁸³ Majd időszámításunk

⁷⁷⁸ Hampel József: Aquincum történetének vázlatja. In *Archeológiai közlemények - A hazai műemlékek ismeretének előmozdítása (8. kötet)*. Pest, Magyar Tudományos Akadémia, 1871. 180.

⁷⁷⁹ Adriana Panaite: Drumurile romane în Moesia Inferior. *SCIVA*, 62. (2011), 1-2.

⁷⁸⁰ Havas László – Németh György – Szabó Edit 2001, *i. m.*, 292-293.

⁷⁸¹ A mai Szilisztra (Bulgáris) és Konstanca (Románia) városa

⁷⁸² Ioan Piso: Le siège du gouverneur de Mésie inférieure. In *Pontica et Mediterranea 3. - Interconnectivity in the Mediterranean and Pontic World during the Hellenistic and Roman Periods*. Cluj-Napoca, Mega publishing house, 2014. 489-504.

⁷⁸³ Ferenczy Endre – Maróti Egon – Hanh István: *Az ókori Róma története*. Budapest, Tankönyvkiadó Vállalat, 1992. 377-423.

szerint 395-ben a birodalom két részre szakadását követően, az önálló, elkülönült közigazgatással rendelkező Keletrómai Birodalom területének részévé vált.⁷⁸⁴ Ezen belül az újonnan kialakított negyedik, Oriens megnevezést viselő pretoriánus prefektúra, Trákia dioecesis alá tartozó Moesia Inferior és Szkítia provincia részét képezte, mindaddig, amíg a bizánci birodalom közigazgatás-területi reformja életbe nem lép.

Ábra 16. Ábra: Dobrudzsa úthálózata a II-III. Században
 Forrás: Igor Lyman és Viktoria Konstantinova munkássága alapján szerk. Iulia Dumitrache, 2015

⁷⁸⁴ A későbbiekben Bizánci Birodalom.

1.2 A Bizánci Birodalom részeként

A Római Birodalom kettészakadását követően Alsó Moesia és Szkítia a Kelet-római, avagy Bizánci Birodalom részé vált. A Nyugat-római Birodalom bukását követően, a 6. századtól kezdődően Bizánc birodalmának története is számos konfliktussal,⁷⁸⁵ lázadással,⁷⁸⁶ krízishelyzettel tele tüzelt,⁷⁸⁷ amelyek következtében számos általa ellenőrzött régióban meggyengült a hatalma. Alsó Moesia és Szkítia területei is csupán felszínes bizánci fennhatóság alatt maradtak, mindaddig, amíg a 7. század első felében át nem szervezik a birodalom közigazgatás-területi rendszerét, amelynek következtében az említett régió Thema Scythia néven került kialakításra.⁷⁸⁸

Hérakleiosz uralkodása alatt (610-641) a Bizánci Birodalom a Római Birodalom provinciáihoz hasonló, ugyanakkor a működését illetően merőben eltérő közigazgatás-területi rendszert épített ki. A birodalmat katonai körzetekre (themákra) osztották fel, amely egy-egy katonai vezető (szárazföldi egység esetében sztratégosz, míg tengerparti egység esetében drungáriosz) irányítása alatt állt. A körzetek kinevezett vezetői mind a katonai, mind a polgári közigazgatásért is feleltek, végrehajtva a központi kormányzat utasításait. A thema-rendszerben katonai szolgálat fejében a parasztok földterületeket kaphattak, így összevonva a polgári és katonai közigazgatás sajátosságait, amelyek a római birodalom esetében is különválasztásra kerültek. Gazdasági és terület-védelmi szempontból egyaránt hatékonynak bizonyult az újonnan kialakított rendszer, mivel kezdetekben a katonák földjuttatásokat kaptak szolgálataikért pénzben kifejezhető bér helyett, illetve a birtokba vett területek védelmét illetően ezt követően már minden katonát személyes érdek motivált. A földtulajdonosok ugyanakkor adót szedhettek a földjeiken élőkől és felügyelheték a thema katonaságát is. A kezdetekben kialakított nagy területű themák irányítása nehézkessé vált, így III. Leó császár (717-741) megkezdte ezek felaprózását, illetve a közigazgatási alegységek kialakítása. Ezt követően a sztratégoszok kinevezési idejét négy évben határozták meg,

⁷⁸⁵ Zimonyi István: *A magyarság korai történetének sarokpontjai (elméletek az újabb irodalom tükrében)*. Budapest, Balassi kiadó, 2014. 179-200.

⁷⁸⁶ Kiss Attila: *A gepidák Kárpát-medencei története (doktori értekezés)*. Szeged, Szegedi Tudományegyetem, 2014. 95-112.

⁷⁸⁷ Szendrei László: *A kezdetektől Szent Istvánig*. Nyíregyháza, Pro-Book könyvkiadó, 2009. 67-85.

⁷⁸⁸ Georg Ostrogorsky: *A bizánci állam története*. Budapest, Osiris kiadó, 2003. 45-74.

állandó bérben részesültek, de korlátozták a további gazdasági lehetőségeiket, megtiltva számukra a földbirtoklás jogát az általuk vezetett themákon belül.⁷⁸⁹

A themák méretüktől függően 2-4 határ menti városra (turmára - élükön a turmarkhésszel),⁷⁹⁰ a turmák 5-7 bandonra (élükön a comessel) oszlottak.⁷⁹¹ A 11. századra a themák élére civil hivatalnokok is kinevezhetőek voltak, akik fokozatosan leváltották a katonai vezetőket, míg teljesen meg nem szűnt a közigazgatási egységek militarizálása, megtartva a rendszer közigazgatás-területi és adókerületi funkcióját. A 7-13. század között változó számban és méretben, de összesen 62 themát neveznek meg a történészek.⁷⁹² Dobrudzsa 971-ben a „Nyugat mezopotámiája” themába került besorolásra, majd egyes történészek szerint (Petür Mutafchiev, Dimitür Kründzhalov) nem sokkal a 976-986 periódust követően a régió déli része ismét, az akkor Komitopuli házbeli Sámuel által irányított bolgár állam részévé vált.⁷⁹³ Az északi rész bizánci fennhatóság alatt maradt, de autonóm tartományba szerveződve.⁷⁹⁴ 1000-ben II. Basileios utasítására, egy Theodorokanos által irányított bizánci hadsereg visszahódította Dobrudzsa teljes területét,⁷⁹⁵ a régiót pedig 1020 után átszervezték a Dorostolon székhellyel rendelkező Paristrion (Paradounavon) themába.⁷⁹⁶

Kiemelendő, hogy a régió a 7. és 10. század között többnyire a bolgárok fennhatósága alatt állt, de amint az az előbbieken is részletezésre került, a területet bizonyos időszakonként a bizánci birodalom uralta, illetve autonóm státusszal is rendelkezett.⁷⁹⁷

⁷⁸⁹ Robert Browning: *Byzantium and Bulgari – A comparative study across the early medieval frontier*. London, Maurice Temple Smith Ltd, 1975. 232.

⁷⁹⁰ John Haldon: *Warfare, state and society in the Byzantine world 565-1204*. Abingdon, Routledge ed, 1999. 112-113.

⁷⁹¹ Alexander P. Kazhdan: *The Oxford Dictionary of Byzantium*. Oxford, Oxford University Press, 2005. 250.

⁷⁹² John Haldon 1999, *i.m.*, 400.

⁷⁹³ Plamen Pavlov – Jordan Janev (ford. Csíkhelyi Lenke): *A bolgárok rövid története (a kezdetektől napjainkig)*. Budapest, Napkút kiadó, 2005. 38-43.

⁷⁹⁴ Madgearu Alexandru: The church organization at the lower Danube, between 971 and 1020. *Studii și materiale de istorie medie*, 19. (2001), 9-22.

⁷⁹⁵ Töser Márton: II. Basileios bolgár háborúja és a balkáni hadjáratok nehézségei a bizánci hadügyi irodalom tükrében. *Hadtörténelmi közlemények*, 126. (2013), 413-439.

⁷⁹⁶ Paul Stephenson: *Byzantium's balkan frontier – A political study of the northern balkans, 900-1204*. London, Cambridge University Press, 2000. 47-79.

⁷⁹⁷ Ion Barnea – Ștefan Ștefănescu: *Bizantini, romani și bulgari la Dunărea de Jos*. București, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, 1971. 28.

1.3 Az első Bolgár Birodalom ideje alatt

Az első dunai bolgár birodalom, megalakulását követően gyors növekedésnek indult, amelynek egyik legjelentősebb mozzanatát a 681. évi ongali csatát követő békeszerződés megkötése képezte.⁷⁹⁸ A csatában alulmaradt bizánci birodalom megerősítette a bolgárok szuverenitását, illetve átadta számukra Dobrudzsa területének ellenőrzését, akik nem sokkal később a régió déli határának közelében megalapították első fővárosukat,⁷⁹⁹ Pliszkat.⁸⁰⁰ A főváros kialakítását követően számos várost építettek újjá és számos új nagyvárost alakítottak ki. Ugyanakkor nem mellékes, hogy a 6-7. századra datálható, a régészek jelenlegi ismeretei alapján legkorábbinak tekinthető szláv települések közül számos más kialakított települést is itt fedeztek fel. Példaként kiemelhetőek Popina, Garvan⁸⁰¹ és Nova Cherna települések,⁸⁰² amelyek a mai Bulgária, Szilisztra megyéjében találhatóak.⁸⁰³

Bolgár történészek szerint a 7-10. század között a régió egy jelentős föld- és faerődítmények, illetve sáncok hálózatának megépítésével került megerősítésre, de a 8. század végén új kővárak és védőfalak széles körű kialakítása is kezdetét vette. Dimiter Angelov régészeti kutatásainak eredményei arra utalnak, hogy a 6. század végétől, a népvándorlás felerősödésének időszakától, de ugyanakkor ennek eredményképp is a bizánci jelenlét csökkent Dobrudzsa szárazföldjén és a Duna partvonalán egyaránt. Ebben az időszakban a bolgárok a romos bizánci erődök egy részét is újjáépítették, megerősítették (Kaliakra és Silistra várát a 8. században, míg Madara és Várna erődjét a 9. században).⁸⁰⁴ Ezzel szemben román történészek az építkezési rendszer értelmezése és a régészeti bizonyítékok alapján, vitatják e védőfalak, illetve erődítmények bolgároknak való tulajdonítását. Ion Barnea és más történészek véleménye szerint is az említett

⁷⁹⁸ Az ongali csata a mai Ukrajna délnyugati vagy a mai Románia északkeleti részén lehetett. - Dennis P. Hupchick: *The Bulgarian-Byzantine Wars for Early Medieval Balkan Hegemony: Silver-Lined Skulls and Blinded Armies*. Cham, Springer Nature, 2017. 47-65.

⁷⁹⁹ Juhász Péter – Sipos István: *A bolgár irodalom története*. Budapest, Gondolat kiadó, 1966. 7-11.

⁸⁰⁰ Ma Bulgária része, Sumen megyében (bolgárul: Плиска - Pliska)

⁸⁰¹ Nem összetévesztendő a romániai, Tulcea megyében lévő Garvăn faluval

⁸⁰² Román nyelvű településnevek: Popina, Garvăn-Cioara és Turcsmil

⁸⁰³ Evgeniya Komatarova-Balinova: Issues and myths in the Bulgarian early medieval archaeology. In: *Стени Восточной Европы в средние века - Сборник памяти Светланы Александровны Плетнёвой*. Moscow, 2016. 258-288.

⁸⁰⁴ Florin Curta: Pots, Slavs and imagined communities – Slavic archaeologies and the history of early Slavs. *European Journal of Archeology*, 4. (2001), 367-384.

három évszázados bolgár uralom alatt még mindig a bizánciak irányíthatták a Fekete-tenger partját, a Duna torkolatait és egyes városokat.⁸⁰⁵

Mindezek ellenére a bolgár történészek érvei meggyőzőbben hatnak, amelyek alapjaként a Dobrudzsában található számos kora középkori bolgár köfelirat (köztük történelmi elbeszélések, fegyver- vagy épületleltárak és emlékszövegek) elemzése, értelmezése szolgál, továbbá Szilisztra előbb bolgár egyházi központtá, majd 865 után püspökséggé válása, illetve a Duna déli partján található erődítményekben folytatott ásatások során talált legrégebbi bizánci érmék tárgyi leletanyaga, amelyek egyértelműen a bizánci jelenlét bizonyítékának tekinthetők.⁸⁰⁶ Kaliakra városában II. Jusztinus (565-578) és II. Tiberiosz (574-582), Várnában Hérakleiosz (610-641), míg Tomisban IV. Konstantin (668-685) bizánci császárok uralmának idejéből származnak az említett régészeti leletek.⁸⁰⁷ Ezen időszakot követően az összes belső bizánci várost elhagyták lakói, illetve némelyeket támadók lerombolták.⁸⁰⁸ Ugyanakkor kiemelhető a bolgár birodalom és a bizánciak között felerősödő konfliktus rendezésének módja, a bizánciak számára végül sikertelen kimenetelű stratégia is, miszerint a 9. század során Bulgária észak keleti részébe, Dobrudzsába betörő budzsáki magyar törzsekkel kötöttek szövetséget a bolgárok összezárása végett.⁸⁰⁹ Amennyiben a bizánciak a román történészek által is említett számos területet és várost irányítottak, valószínűleg nem tartottak volna szükségesnek egy hasonló szövetséget.

1.4 A Bizánci Birodalom, a kései népvándorlás és a második Bolgár Birodalom ideje alatt

II. Niképhorosz Phókasz bizánci császár pénzügyi ráhatással sikeresen maga mellé állította I. Szvjatoszláv kijevi fejedelmet a bolgárokkal folytatott háborúban. Szvjatoszlav legyőzte a II. Borisz cár által vezetett bolgárokat és elfoglalta Észak-Bulgária teljes területét. Ezt követően 968-ban elfoglalta Dobrudzsát, majd a Kijevi-Rusz fővárost a Duna-menti Kis Preszláv (Perejaszlavec) városába helyezte,⁸¹⁰ amely település ma is a régió északi részén található. Szvjatoszlav nem volt

⁸⁰⁵ Ion Barnea – Ștefan Ștefănescu 1971, *i.m.*, 11.

⁸⁰⁶ Florin Curta 2001, *i.m.*, 367-384.

⁸⁰⁷ Florin Curta – Andrei Gândilă: Hoards and Hoarding patterns in the early Byzantine Balkans. *Dumbarton Oaks Papers*, 65-66. (2011-2012), 45-112.

⁸⁰⁸ Georg Ostrogorsky 2003, *i.m.*, 45-127.

⁸⁰⁹ Kristó Gyula: *Magyarország története 895-1301*. Budapest, Osiris Kiadó, 2007. 48-50.

⁸¹⁰ A település mai neve Nufăru, a romániai Tulcea megyében található.

hajlandó átadni a bizánciaknak balkáni hódításai során megszerzett területeit, döntésével felbontotta a felek között előzetesen megkötött egyességet. Rövid időn belül a bizánciak I. Ióannész Tzimiszkész irányításával, 971-ben visszahódították Szvjatoszlavtól és seregeitől Dobrudzsát, amelyet a „Nyugat mezopotámiája”⁸¹¹ elnevezésű tartományba (themába) soroltak.⁸¹²

A 10. század vége és 14. század eleje közötti periódusban Dobrudzsa területére számos népcsoport került betelepítésre első sorban a bizánciak által, illetve számos invázió söpört végig a régió megalapozva ennek legzűrzavarosabb időszakát. Georgius Cedrenus bizánci görög író szerint a 10. század végén, a besenyők kis csoportjai telepedtek le a régióban,⁸¹³ akik később 1036-ban elpusztították Capidava⁸¹⁴ és Dervent erődjeit,⁸¹⁵ illetve Dinogetia⁸¹⁶ települést.⁸¹⁷ A besenyők 1059-ig uralták Dobrudzsát, amíg I. Izsák Komnénosz vissza nem hódította annak teljes területét, amelyet ezt követően a kunok elől menekülő úzok támadnak meg.⁸¹⁸ Az úzok megtelepedését követően 1094-ben a kunok telepedtek meg Dobrudzsában és az Oszmán Birodalom térhódításáig jelentős befolyással bírtak a régióban.⁸¹⁹ 1185-től a tarnovói bolgárok felkeltek a bizánci uralom ellen és a kunok, illetve oláhok szövetségével kialakították a második dunai bolgár államot, amely területét képezte Dobrudzsa egésze. Az új bolgár főváros Tarnovo lett és, noha számos betörést szenvedett el, az 1396-os nikápolyi csata végkimenetelig datálható létezése.⁸²⁰ Noha a törökök megjelenése Európában 1345-re tehető, Dobrudzsa területére az anatóliai szeldzsuk törökök egy csoportja már 1263-1264 körül letelepedett,⁸²¹ amely folyamatban jelentős szerepet játszott az úzokkal való rokonságuk.⁸²² A 13. századi arab krónikák Dobrudzsát „Şakji”, a régióban élő oláhokat pedig „al-Awalak” és „ulaqut” néven említik.⁸²³ Mindezek ellenére, ebben az időszakban

⁸¹¹ Μεσοποταμία της Δυσεων

⁸¹² Marin Petrişor: Dobrudja, in the Mesopotamia of the West. In: *Costal Research Library (Diversity in Coastal Marine Science)*, 23. (2018), 27-40.

⁸¹³ Ion Barnea – Ştefan Ştefănescu 1971, *i.m.*, 122-123.

⁸¹⁴ Ma is ezt a nevet viseli a kis falu, amely Romániában, Konstanca megyében található, Topalu községhez tartozva

⁸¹⁵ Ma Galiţa nevet viselve, Romániában, Konstanca megyében.

⁸¹⁶ Ma Garvăn település, Romániában, Tulcea megyében.

⁸¹⁷ Király István: *Világirodalmi lexikon VI. (Kamc-Lane)*. Budapest, Akadémia kiadó, 1979. 146.

⁸¹⁸ Magyar István Lénárd: Bizánc a makedón dinasztia idején. In Klaniczay Gábor (szerk.): *Európa ezer éve: a középkor (I. kötet)*. Budapest, Osiris, 2005. 282-288.

⁸¹⁹ Adrian Rădulescu – Ion Bitoleanu: *Istoria Dobrogei*. Constanţa, Ex Ponto, 1998. 192-193.

⁸²⁰ Ma Nikopol, Plevén megyében, Bulgáriában.

⁸²¹ Paul Wittek: Yazijioghlu 'Ali on the Christian Turks of the Dobruja. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 14. (1952), 640-648.

⁸²² Pálóczi Horváth András: Besenyők, úzok, kunok. In Szombathy Viktor – László Gyula (szerk.): *Magyarrá lett keleti népek*. Budapest, Panoráma, 1988. 106-163.

⁸²³ Dimitri Korobeinikov: A broken mirror: the Kipçak world in the thirteenth century. In Florin Curta (szerk.): *The Other Europe from the Middle Ages*. Leiden, Brill, 2008. 379-412.

a régiót érintő legnagyobb kihívást az Arany Horda és tatárai rajtaütései, fosztogatásai jelentették.⁸²⁴

Ábra 17. Ábra: Dobrudzsa a II. Bolgár Birodalom részeként
 Forrás: Szerk. Kandi (wikimedia), 2016

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/cb/Bulgaria-second_half_of_the_13th_century.png

⁸²⁴ Vászary István: *Az Arany Horda*. Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1986. 9-80.

1.5 Az autonóm Dobrudzsa és az átmeneti időszak

A tatár hegemonia Teodor Szvetoszlav (1300-1321) trónra kerülésével ért véget, illetve az ő uralkodásának kezdetével indult meg a második dunai bolgár állam stabilizációja, visszaszerezve a korábban elvesztett pozícióit. Az Arany Horda ekkori kánja, Toktu visszaadta Bulgáriának a Dnyeszterig húzódó területek fölötti ellenőrzést és ugyanekkor Szvetoszlavnak sikerült megerősítenie a Balkán-hegységtől délre fekvő pozícióit is, biztosítva ezáltal a bolgár központi hatalom uralmát.⁸²⁵ Ivan Sándor cár uralkodása alatt (1331-1371) tovább folytatódott az állam stabilizálódása, azonban szünni nem akaró külső támadások miatt a központi hatalom meggyengült, amelynek következtében kezdetét vette a Bulgárián belüli feudális berendezkedés, rendszer kialakulása. Önmagában a feudalizmus egy kezdetleges formájára gondolhatunk ez alatt, miszerint az adott régiót és annak földterületeit birtokló hűbérurak, vazallusok és szolgák közötti kölcsönös magánjogi kapcsolatok sajátos rendszere kezdett kiépülni. A bolgár államon belül függetlenedni vágyó fejedelemségek kialakítására tett kísérletek már a 12. század végén is megfigyelhetők voltak, de csupán a fentiekben is említett 14. század elejétől alakultak ki ténylegesen a tartós autonóm államocskák: a Sisman-ház tagjai Vidinben, Szmilecé és rokonaié a Szredna Gorában, Baliké és családjáé Dobrudzsában. Karvuna fejedelemsége mai nevét a leghíresebb uralkodójának neve után kapta, így Balik fivére Dobrotitsa despota, Dobrudzsa régió megnevezésének atyjaként tartható számon,⁸²⁶ akit 1357-ben már Kis-Szkítia helyi uralkodójaként említenek. Iván Sándor bolgár cár még az 1371-ben bekövetkezett halálát megelőzően felosztotta a Dobrudzsán kívül eső országrészeket, így Tarnovo a fiatalabb testvére, Iván Sismané, míg Vidin az idősebbé, Iván Szracimiré lett. Ezzel a lépéssel alakult ki az oszmán uralomig létező három kis Bulgária: tarnovoi, vidini és dobrudzsai.⁸²⁷ A 14. század végén egy a területen átutazó német lovag, Johann Schiltberger azt írja, hogy „egymás után három Bulgáriába” látogatott el, amelyeknek a fővárosai Tarnovo, Vidin és Karvuna (Kaliakra) volt. Noha a kis Bulgáriák többnyire a helyi, konkrét politikai berendezkedést és valóságot tükrözték, a nagy bolgár állam tényleges központja Tarnovo városa maradt.⁸²⁸

⁸²⁵ Plamen Pavlov – Jordan Janev (ford. Csíkhelyi Lenke) 2005, *i.m.*, 51-53.

⁸²⁶ Uo., 54-55.

⁸²⁷ Erdőbényei Németh József: A turáni népek szerepe a Balkánon. *Turán*, 8. (1925), 14-23.

⁸²⁸ Plamen Pavlov – Jordan Janev (ford. Csíkhelyi Lenke) 2005, *i.m.*, 54-55.

Már 1325-öt követően, Metód pátriárka Várna és Karvuna⁸²⁹ metropolitájának jelölése után Dobrotitsa fivére, Balik Dél-Dobrudzsa uralkodójaként kerül említésre. Azt követően, hogy Balik az 1346-ra tehető midiai kikötőért⁸³⁰ folytatott hadjáraton belüli konfrontáció során életét vesztette,⁸³¹ az V. János Palaiologosz bizánci császár támogatása miatt az ekkor már stratégá címmel rendelkező Dobrotitsa lett a régió új uralkodója.⁸³² Ezt követően Dobrotitsa által került kialakításra és folyamatos bővítésre Karvuna fejedelemsége, amely fővárosa egyértelműen Karvuna erődje lett. Dobrotitsa uralkodásának ideje alatt Karvuna fejedelemségének fokozatos fejlődése első sorban a stratégiai jól megalapozott döntéseknek volt köszönhető. Az 1366-ban zajló V. János bizánci császár és Iván Sándor bolgár cár közötti konfliktusban betöltött szerepe által számos politikai előnyt kovácsolt saját maga számára, amely következtében lánya feleségül ment V. János fiához, illetve újabb bolgár területeket vont az ellenőrzése alá. 1368-ban az Észak-Dobrudzsában élő tatárok hercegének halálát követően elismerték Pangalia⁸³³ és számos más, a Duna jobb partján fekvő település uralkodójaként. Végül 1386-ban halt meg, az utódlásban pedig fia Ivanko követte, aki nem volt képes megtartani apja fejedelemségét. 1388-ban Csandarli Ali pasa Oszmán nagyvezír végzett vele a Tarnovo⁸³⁴ és Dristra⁸³⁵ elleni hadjárat során, amelyet követően Dobrudzsa erődjeinek és területének nagy része oszmán fennhatóság alá került.

18. Ábra: Dobrotitsa fejedelemsége 1370 és 1385 között

Forrás: Anonim szerző (wikipedia), 2006
<https://en.wikipedia.org/wiki/Dobruja#/media/File:DobrXIV.png>

⁸²⁹ Ma Kavarna település, Bulgária, Dobrics megyéjében.

⁸³⁰ Ma Năvodari település része, Románia, Konstanca megyéjében.

⁸³¹ Timothy S. Miller: *The History of John Cantacuzenus (Book IV): Text, Translation and Commentary*. Michigan, Ann Arbor University Microfilms, 2009. 790. (reprint)

⁸³² Adrian Rădulescu – Ion Bîtoleanu 1998, *i.m.*, 197.

⁸³³ Mangalia bizánci megnevezése, ma Románia, Konstanca megye része.

⁸³⁴ Ma Veliko Tarnovo városa Bulgáriában.

⁸³⁵ Ma Szilisztra városa Bulgáriában.

Az 1390-es évektől elkezdik bevezetni az oszmán közigazgatást Bulgáriába, de két egymástól eltérő, mégis egymásra ható tényező miatt a közigazgatási átszervezés folyamata ténylegesen csak 1420-ban valósul meg. A közigazgatás-területi átszervezés egyik kérésletetése a havasalföldi (Öreg) Mircea ellenállásával magyarázható, a másik I. Bajazid és Timurlenk konfliktusával.⁸³⁶ Az oszmánok által 1388-1389 között el nem foglalt dobrudzsai (Terrarum Dobrodictii, amint azt egy 1390-ből származó dokumentum említi) területeket és erődöket (Öreg) Mircea, Havasalföld uralkodója saját irányítása alá vonta még ugyanabban az évben, illetve innen kiindulva támadásokat indított az oszmánok ellen.⁸³⁷ Ebben jelentős szerepe lehetett annak a ténynek, hogy Bulgária Dunán túli területein, a 13-14. században megsokasodott oláh (vlah) lakosság által kialakításra került az Oláh vajdaság, amelynek alapjaiban az Aszenidák idejéből származó helyi bolgár hatalom is fellelhető. Ugyanakkor a bolgár hatás Moldvában is érezhető volt, amely Teodor Szvetoszlav, de részben Ivan Sándor uralkodása alatt is bolgár uralom alatt állt.⁸³⁸

⁸³⁶ Balla Lóránt: Az albánok harca a törökök ellen a 15. században. *Világtörténet*, 1. (1991), 47-55.

⁸³⁷ Halil İnalçik: *The Encyclopaedia of Islam, vol. II (C-G)*. Leiden, E. J. Brill, 1998. 611-613.

⁸³⁸ Plamen Pavlov – Jordan Janev (ford. Csíkhelyi Lenke) 2005, *i.m.*, 54-55.

A területi, földrajzi összefüggések és a közös kulturális átfedések, ismeretek kedvező tényezőként hathattak az oláhok számára Dobrudzsa irányításának átvétele során.

1389-ben Mircea legyőzi az oszmán nagyvizért, de sikere rövid életű volt. 1393-ban I. Bajazid szultán meghódítja dél Dobrudzsát, amelyet Mircea két évvel később magyar szövetségeseinek segítségével visszaszerez, de 1397-ben az oszmánok ismét elfoglalják a régiót, ezúttal ennek teljes területét. Mircea kihasználva az I. Bajazid szultán és Timurlenk közötti konfliktust 1404-ben visszafoglalja Dobrudzsa teljes területét,⁸³⁹ amelyet az 1418-ban bekövetkezett haláláig meg is tud tartani. Azt követően, hogy fia, I. Mihály uralkodóvá vált folytatta az oszmánok elleni harcot, de végül 1420-ban elesett a csatamezőn. Ugyan ebben az évben I. Mehmed szultán csapataival véglegesnek számító dobrudzsai hadjárata következtében évszázadokra megpecsételte a régió sorsát, elfoglalva és megszállva azt teljes egészében.

2. Dobrudzsa az Oszmán Birodalom részeként (1420-1878)

Dobrudzsában a már említett 1390. évek elejétől elkezdett közigazgatás-területi átszervezés folyamata ténylegesen csak 1420-ban valósul meg, azt követően, hogy az oszmánok által elfoglalt régió a 19. század végéig ellenőrzésük alatt maradt. Az Oszmán Birodalom közigazgatás-története a rumi szultánság virágzásával veszi kezdetét a 10-11. században, azt követően, hogy a belső-ázsiai törökök oguz törzsszövetség szeldzsuk nevű csoportja Iránból kiindulva elkezdte kiépíteni birodalmát. Anatóliában 1071-ben legyőzik a bizánciakat, amelyet követően hozzávetőlegesen egy évszázad alatt meghódítják a környező területeket is és 1299-ben I. Oszmán oguz fejedelem megalapítja az Oszmán-török államot, egyaránt kiépítve annak a közigazgatás-területi rendszerét.⁸⁴⁰ I. Oszmán szultánná válását követően megőrizte a hagyományos uralkodói címeket (bég) és az uralkodók hatáskörébe tartozó területeket (bégségek) azzal a módosítással, hogy ezek az oszmán szultánok fennhatósága alatt uralkodhattak területeiken, továbbá, hogy a központilag kinevezett kormányzók is lehettek bégek.⁸⁴¹ A birodalom kezdeti időszakának elsődleges közigazgatás-területi egysége a szandzsák lett (mondhatni a magyar vármegye megfelelője),⁸⁴²

⁸³⁹ Halil İnalçik 1998, *i.m.*, 611-613.

⁸⁴⁰ Finkel Caroline: *The History of the Ottoman Empire. The Osman's Dream*. New York, Basic Books, 2007. 22–48.

⁸⁴¹ Ezt megelőzően az uralkodói cím csak öröklés révén volt továbbadható.

⁸⁴² A szandzsák szó jelentése zászló, tehát a szandzsákbég lényegében a szultán egy zászlósa volt.

amelyeket szandzsákbégek vezettek, katonai kormányzó minőségükben.⁸⁴³ Az ettől kiterjedésében és célját illetően is eltérő határvidékek (udzs) képezték az oszmán birodalom közigazgatás második területi egységeit. A korabeli birodalom központi vezetése az udzsokat sajátos módon értelmezte, mivel az állam peremvidékeire terjeszkedési lehetőségként tekintettek. Ugyan, ezek az állam területének szerves részét képezték, mégis külön világot alkottak a vállalt, szinte állandó jellegű konfrontációk miatt és a szandzsákban kialakított főbb intézmények hiánya végett. A határ és határvidékek szerepét egyébként hasonló stratégiai megfontolásból az évszázadokkal később megalakuló, fejlődő amerikai egyesült államok is így kezelte.⁸⁴⁴

I. Murád szultán Európai terjeszkedése miatt szükségessé vált a közigazgatás átszervezése, pontosabban egy nagyobb közigazgatás-területi szint bevezetése. Kezdeményezésére kerültek kialakításra az elájetek (tartományok), amelyek élén bejlerbégek álltak felelve a provincia kormányzásáért, illetve esetenként katonai parancsnoki feladatokat is ellátva. Az elájetek bevezetését követően, a szandzsákok másodrendű közigazgatás-területi egységekké váltak az előbbieknél alárendelve.⁸⁴⁵ Kezdetekben csupán két elájet került kialakításra: Anatólia Kis-Ázsiai területeit, illetve Rumélia,⁸⁴⁶ az Oszmán Birodalom európai területeit magába foglalva.⁸⁴⁷ Ezt követően az elájetek száma folyamatosan növekedett, amíg elérte az 51 kialakított egységet, majd 1671-től ismét csökkenésnek indult, mindaddig, amíg az 1864. évi közigazgatási reform által 28 vilajet került kialakításra.

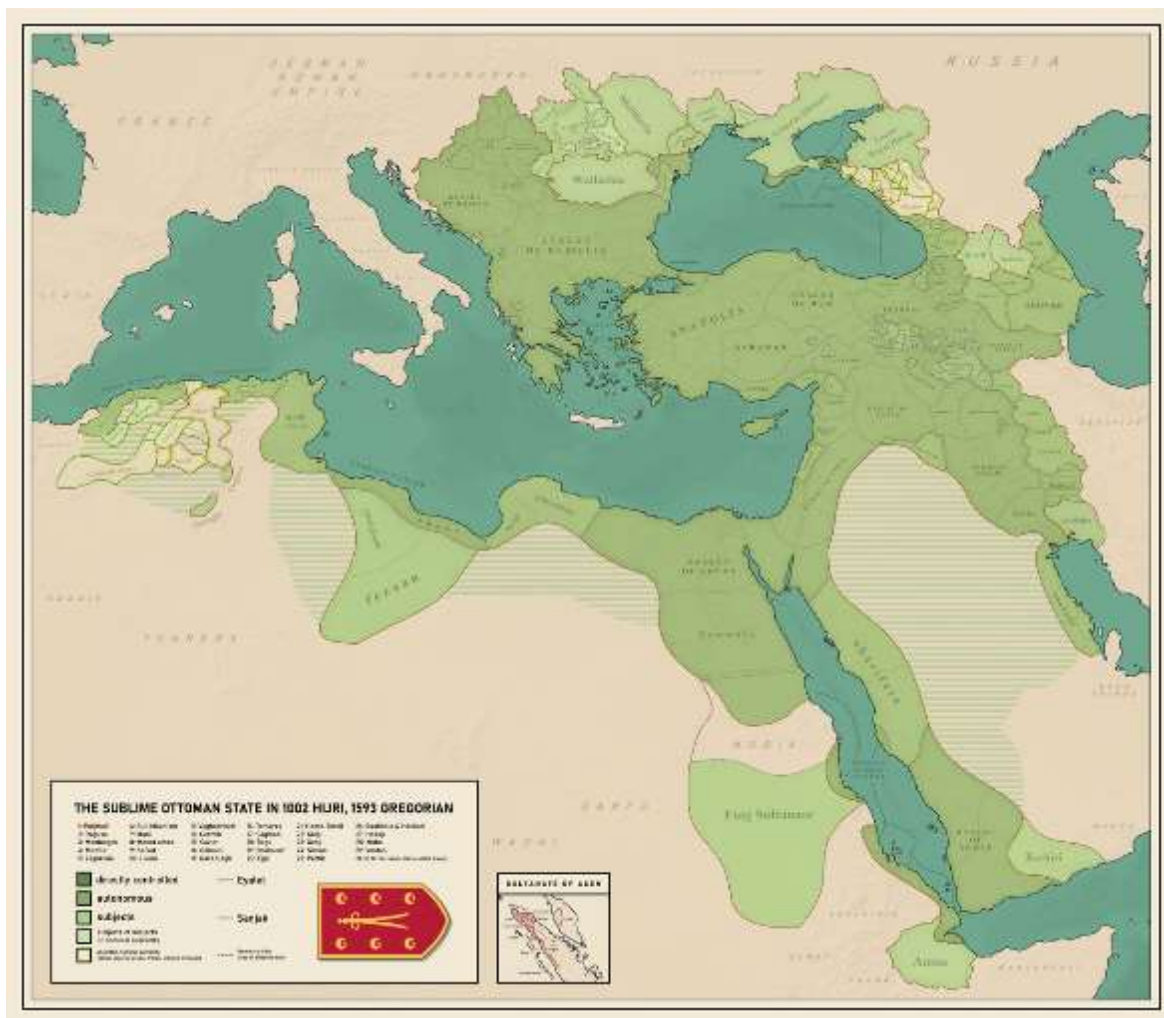
⁸⁴³ Lewis Bernard: *Istanbul and the Civilization of the Ottoman Empire*. Oklahoma City, Oklahoma Press, 1976. 2-22.

⁸⁴⁴ Turner Frederick Jackson: *The frontier of American History*. New York, Dover Publications, 2012. 390.

⁸⁴⁵ Detrez Raymond – Segaert Barbara: *Europe and the Historical Legacies in the Balkans*. Bruxelles-Bern-Berlin-New York-Oxford, Lang Peter publishing, 2008. 167.

⁸⁴⁶ Az előbbi fővárosa Kütahya, míg az utóbbié Szófia lett.

⁸⁴⁷ Shaw Stanford Jay: *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey: Volume 1, Empire of the Gazis: The Rise and Decline of the Ottoman Empire 1280–1808*. Cambridge, Cambridge University Press, 1976. 121.

20. Ábra: Oszmán közigazgatás-területi egységek a XVI. Században

Forrás: Szerk. Abdur Rahman, 2011

https://www.reddit.com/r/MapPorn/comments/mzydj1/the_ottoman_empire_in_1593_gregorian_oc/

Dobrudzsa státusza e közigazgatás-területi rendszerbe illeszkedve több esetben is változott. Eleinte udzsként került megszervezésre, ahonnan az oszmán haderő újabb területszerzés céljával folyamatos támadásokat kezdeményezett a szomszédos fejedelemségek, országok (Havasalföld, Moldva, Magyarország, stb.) ellen. Mint udzs, a ruméliai elájet szilisztrai szandzsákjához tartozott, majd végérvényesen a szandzsák részévé vált azt követően, hogy 1484-ben II. Bajazid szultán kiterjeszti hatalmát Kilija és Dnyeszterfehérvár városokra,⁸⁴⁸ illetve a környező területekre.⁸⁴⁹

⁸⁴⁸ Kilija (románul Chilia, ukránul Кілія) ma Ukrajna része, az Odesszai területen (oblaszty) belül járás székhely. Dnyeszterfehérvár (románul Cetatea Albă, ukránul Bilhorod-Dnysztrovszkij, illetve Білгород-Дністровський és törökül Akkerman) ma Ukrajna része, az Odesszai területen belül járás székhely.

⁸⁴⁹ Halil İnalçik 1998, *i.m.*, 611-613.

Ugyanebben az időszakban két eddig nem létező közigazgatási alegység is kialakításra kerül, a kaza (bírói körzet), mint középszintű igazgatási alegység és a szandzsák alá rendelésében működő náhije, amely a magyar járásoknak megfelelő területi egységként elképzelhető, több falvat vagy kis várost magába foglalva. A kazát egy kádi vezette, akinek elsődleges tevékenységei közé közjegyzői, jogászai, bírói feladatok tartoztak, de ezek mellett számos más teendő is rá hárult az adó beszedésétől, a hadsereg mozgósításán át, a piacok, ipartestületek, építkezések és különböző vallási közösségek felügyeletéig. A náhijék élén az aga állt, akinek első sorban adózással és gazdasági teendőkkel kapcsolatos feladatai voltak, természetesen az alárendelt kis települések vezetése mellett.⁸⁵⁰

A 15. század elején a Szilisztra szandzsák kibővül, amelyet követően megkapja a Szilisztra és Akkerman szandzsák új megnevezést. Ugyanakkor átszervezésre kerülnek a szandzsák alegységei, magába foglalva az Akkerman, Djankerman, Kili, Bender, Ibrail, Silistre, Hirsova, Tekfurgölü kazákat,⁸⁵¹ illetve a Varna, Pravadi, Yanbolu, Ahyolu, Rusi-Kasri, Karin-abad, Aydos náhijéket.⁸⁵² Balcik, Kavarna és Kaligra⁸⁵³ városok Várna náhijéhez tartoztak.⁸⁵⁴

A 16. század végi kozák betörések, illetve a havasalföldi Mihály vajda támadása arra készítette az oszmán birodalmat, hogy Szilisztra és Akkerman szandzsákot a Fekete-tenger partján lévő más szandzsákokkal összevonva önálló elájetként szervezzék át.⁸⁵⁵ Fővárosainak Szilisztrát és Özütt tették meg.⁸⁵⁶ Ezt követően a Dobrudzsa területét is érintő jelentős közigazgatás-területi módosításra az 1864-es átfogó közigazgatási reformig nem került sor. Ugyanakkor a régió elengedhetetlenül fontos jellemzőjévé válik a 16. század elejétől folyamatosan gyarapodó multikulturális jelleg, hiszen már az 1512-1514 közötti időszakból is maradtak írásos források arról, hogy budzsáki és krími tatárok, anatóliai törökök és arabok, cigányok, örmények, illetve zsidók is letelepednek Dobrudzsa területén. Mivel az oszmán uralkodók stratégiaileg kiemelkedően fontosnak ítélték meg a régió földrajzi elhelyezkedését és birtoklását, egyértelműen tettek az itt élő

⁸⁵⁰ Pach Zsigmond Pál: *Magyarország története (3. kötet)*. Budapest, Akadémiai kiadó, 1987. 458-461.

⁸⁵¹ Dnyeszterfehérvár, Ochakiv (románul Oceacov/Vozia), Kilija, Bender (románul Tighina, oroszul Бендеры), Brajla (románul Brăila), Szilisztra, Hârşova (bolgárul Harsovo), Medgidia (törökül előbb Tekfurgölü, majd Karasu és I. Abdul-Medzsid szultán uralkodását követően Mecidiye).

⁸⁵² Várna, Provadia (bolgárul Провадия), Jambol (bolgárul Ямбол), Pomorie (bolgárul Поморие, görögül Anchialos), Rusokastro (Bulgária), Karnobat (Bulgária), Aytos (Bulgária).

⁸⁵³ Balesik (románul Balcic, görögül Dionysopolis), Kavarna (Bulgária) és Kaliakra (románul Caliacra).

⁸⁵⁴ Halil İnalçik 1998, *i.m.*, 611-613.

⁸⁵⁵ Adrian Rădulescu – Ion Bitoleanu 1998, *i.m.*, 205-249.

⁸⁵⁶ Ochakiv tatár megnevezése.

populáció általános értelemben vett boldogulása érdekében, de akár a betelepített népcsoportok helyben maradása miatt is. E stratégia egyik következménye az újonnan alapított települések számának növekedésében nyilvánult meg. Noha az említett kozák betörések a helyi lakosság egy részének emigrálásához vezetett, a közigazgatási átszervezések egyik mozgatórugója éppen a helyben maradt populáció védelmére, illetve az elvándoroltak pótlása végett került gyakorlatba ültetésre.⁸⁵⁷ Valószínűsíthetően ezen események következtében alakulnak ki azon román lakosú települések is, amelyekről a 17. század elején írott források is megemlékeznek. A lakosság a 17. század második felében tovább bővül a lipovánokkal, akik I. Péter orosz cár uralkodásának idején vándoroltak a Duna-delta vidékére.

21. Ábra: A XVI-XVII. századi Török Birodalom
 Forrás: Hóman Bálint, 1935-1937

⁸⁵⁷ Halil İnalcik 1998, *i.m.*, 611-613.

A számos egymástól jelentős mértékben és különböző szempontok alapján eltérő etnikumok, illetve vallású közösségek békés együttélését az oszmán birodalom keretein belül a területi strukturális rendszeren túlmutatva az 1454-ben kialakított milletrendszer biztosította, ezzel duálissá téve a közigazgatást.⁸⁵⁸ Lényegében e rendszer azon vallási kisebbségek közjogi és személyi jogi szabályait, lehetőségeit foglalta össze, akik iszlám földön éltek.⁸⁵⁹ A vallási meggyőződés mellett átfogó szociokulturális szempontokat is figyelembe vett, mint a nyelv, etnikum és társadalmi hovatartozás, legyen szó mikro- vagy makró-közösségről.⁸⁶⁰ Első sorban ez abban nyilvánult meg, hogy a nem muszlim kisebbségek számára saját vallási közösségeiken belül szabad önkormányzást biztosítottak,⁸⁶¹ kimaradva a közösség belső struktúráinak, hierarchiáinak felállításából, akár az ezzel összefüggésbe hozható szertartásokra vonatkozóan, de a nyelvhasználatot illetően is, sőt saját iskolákat alakíthattak ki és működtethettek, amelyeken belül tovább adhatták gyerekeiknek ismereteiket, szokásaikat, hagyományait.⁸⁶² Emellett a szultán saját maga nyilatkozta, hogy az oszmán állam egyetlen hivatalnok sem avatkozhat be a nem muszlim iskolák programjaiba, de a közösség vitás ügyeibe sem. Továbbá a nem muszlim közösség tagjai mentesülhettek a katonai szolgálat alól, amennyiben megfizették az emiatt kivetett adót.⁸⁶³ Természetesen hátrányok is érték a szóban forgó közösségeket, amelyek közül kiemelhető az oszmán birodalom anyagi támogatásának hiánya, az igazságszolgáltatásból való kizárás, illetve a templom és zsinagóga építésre vonatkozó korlátozás, miszerint kizárólag már meglévőket újíthattak fel, újabbakat nem építhettek.⁸⁶⁴

Mindezen események következtében a 17. század elején Dobrudzsa területén összesen 10 város,⁸⁶⁵ 65 túlnyomóan iszlám hitű és 35 keresztény lakosokból álló, változó méretű település

⁸⁵⁸ Gibb Hamilton Alexander Rosskeen – Bowen Harold: *Islamic Society and the West (I. kötet, II. rész)*. Oxford, Oxford University Press, 1957. 214.

⁸⁵⁹ Hashemi Kamran: The Right of Minorities to Identity and the Challenge of Non-Discrimination - A Study on the Effects of Traditional Muslims Dhimmah on Current State Practices. *International Journal on Minority and Group Rights*, 13. (2006), 1-25.

⁸⁶⁰ Karpal Kemal Haşim: Millets and Nationality - the Roots of the Incongruity of Nation and State in the Post-Ottoman Era. In Braude Benjamin – Lewis Bernard: *Christians and Jews in the Ottoman Empire - the Functioning of a Pluralist Society*. London, Holmes & Meier Publishers, 1982. 142-169.

⁸⁶¹ Ekkor a nem muszlim vallási kisebbségek közé az örmények, zsidók, illetve görög ortodoxok tartoztak.

⁸⁶² Earle Edward Mead: The New Constitution of Turkey. *Political Science Quarterly*, 40. (1925), 73-100.

⁸⁶³ Kunt Metin: Transformation of Zimmi into Askeri. In Braude Benjamin – Lewis Bernard: *Christians and Jews in the Ottoman Empire - the Functioning of a Pluralist Society*. London, Holmes & Meier Publishers, 1982. 55.

⁸⁶⁴ Lewis Bernard: *Cultures in Conflict - Christians, Muslims, and Jews in the Age of Discovery*. Oxford, Oxford University Press, 1995. 50-51.

⁸⁶⁵ Silistra (Szilisztra), Isakdji (Isaccea), Macin (Măcin), Baba (Babadag), Hirsova (Hârşova), Tekfur-gölü (Medgidia), Balcik (Balcsik), Kavarna, Pazardjik (Pazardzsik), Kaligra (Kaliakra).

került feljegyzésre.⁸⁶⁶ A régióban élő, adófizető lakosság számát ekkor 693.140 személy alkotta. Kiemelendő, hogy ezen létszámhoz nem került hozzáadásra azon személyek száma, akik valamilyen okból kifolyólag felmentésre kerültek az adózást illetően. Tayyip Gökbilgin kutatási eredményei alapján Szilisztra és a szandzsákjának alárendelt településeinek összlakossága 566.666, Tulca, Isakdji és Macin településeké együttvéve 561.675, míg Várna, Balcsik, Kaliakra, Mangalya, Köstendje, Kara-Harmanlik, Kamci-suyu, Galata, Baba-gözü és Yeni-sale településeké 281.004 személy.⁸⁶⁷ Az említettek mellett 21 zsidó család különállóan kerül megemlítésre, ahogyan 360 tatár etnikumú egyén is, melyek alapján Dobrudzsa korabeli lakosságának reális száma megközelíthette az egy és fél milliót.⁸⁶⁸

Az orosz birodalom seregei az orosz-török háborúk során többször is megszállták Dobrudzsát, így 1771-1774, 1790-1791, 1809-1810, 1828-1829 között, illetve 1853-ban is. E megszállások közül a legerőszakosabb invázióként az 1828-1829 között zajló háború nevezhető meg, amely számos falu és város elnéptelenedését eredményezte. Az 1775-ös Zaporizzsjai Szics oroszok általi megsemmisítését követően, az innen elmenekülő kozákokat Észak-Dobrudzsába telepítették az oszmán hatóságok, ahol a leteleplők kialakították a rövid életű Dunai Szics erődrendszerüket, amelynek végét, ezzel együtt a kozákok beolvadását is az 1828-1829 között zajló háború eredményezte.⁸⁶⁹ Az 1829-ben megkötött Drinápolyi béke értelmében a Duna-delta területe az Orosz Birodalom fennhatósága alá került,⁸⁷⁰ azonban 1856-ban a krími háború végkimenetele arra kényszerítette az oroszokat, hogy a megszerzett területeket visszaadja az oszmán birodalom számára. E történések hatásaira előbb az Osztrák birodalomból származó ruszinok (más néven rutének) egy része költözött a Duna-deltába, majd a krími háború miatt elmenekülő tatárok nagy része Babadag környékére és Cára-Sú völgyébe telepedett le.⁸⁷¹

Az 1877-1878 közötti utolsó orosz-török háborút lezáró San Stefanói békét megelőzően, az Oszmán Birodalom átfogó közigazgatás-területi reformot dolgozott ki és ültetett gyakorlatba.

⁸⁶⁶ A többségében török eredetű nevet viselő települések mellett Tayyip Gökbilgin kiemeli, hogy néhány település az oszmán uralmat megelőző korszakból is vegyes etnikumú lakossággal rendelkezett, de csak pár egyértelműen az oszmántól eltérő megnevezésű település található a területen, mint pl. a román Radul, Yanko vagy Mihne, amelyek valószínűleg személynevekből alakultak át településnevekké.

⁸⁶⁷ Köstendje (Konstanca), Kara-Harmanlik (Vadu), Galata (Galac), Yeni-sale (Enisala).

⁸⁶⁸ Halil İnalçik 1998, *i.m.*, 611-613.

⁸⁶⁹ Font Márta – Varga Beáta: *Ukrajna története*. Szeged, Bölcsész konzorcium, 2006. 161-190.

⁸⁷⁰ Drinápoly (ma Edirne).

⁸⁷¹ Cára-Sú (ma Valea Carasu, Romániában, Konstanca megyében).

1864-ben a vilajet törvény kihirdetésével hivatalosan is létrehozták a már létező közigazgatási egységek közötti hierarchikusan felépített rendszert. A közigazgatás legnagyobb kiterjedésű egységeit, az elájetekeket ezt követően vilajetként nevezték, amelyeknek alárendelve kerültek kialakításra a szandzsákok, illetve ezt követően a kazák és náhijék.⁸⁷² Továbbá az említett törvény a területi átszervezések mellett meghatározta a vilajet kormányzójának és tanácsainak hatásköreit is, lehetőséget biztosítva a független intézkedéseket illetően, amely a decentralizáció irányába tett lépésként értelmezhető.⁸⁷³ A közigazgatás-területi reform tényleges és egységes végrehajtása, gyakorlatba ültetése csupán 1876-ban valósult meg, amelynek legfőbb oka az egyes régiók szükséges anyagi és szakmai feltételeinek biztosításában, pontosabban hiányában keresendő. Dobrudzsa azon régiók egyike volt, amelyek esetében már 1865-ben megtörtént a teljes közigazgatási átszervezés. A korábbi Szilisztra, Vidin és Niš térségek összevonásával kialakításra került a Dunai vilajet.⁸⁷⁴ Noha közvetlen kapcsolata nincs Dobrudzsával Egyiptomnak, de érdekességként kiemelni, hogy az oszmán birodalmon belül nem jelentett problémát még eme közigazgatási egységesítési folyamatban sem az autonóm tartomány megléte, amelyet jelen esetben az említett országrész képezett.⁸⁷⁵

A közigazgatás-területi rendszerrel együtt a milletrendszert is megreformálta az oszmán állam. Az 1856. évi Islahat fermanival (császári rendelet) a milletrendszer alakulása az európai országok irányelveinek mintáit vette alapul.⁸⁷⁶ A reformrendelet szerint az oszmán birodalom minden alattvalója egyenlő, mindenkinek joga van a közsférában dolgozni, ahogy mindenki egyformán adóköteles. Ezen alapelveket gondolta tovább az 1876. évi török alkotmány (Kanun-i Esasi), amely eltörölte az „iszlám népe” kifejezést, helyette bevezetve az oszmán alattvaló és oszmán állampolgár fogalmakat. Az állampolgári minőség megszerzésének, illetve elvesztésének módját külön törvény szabályozta.⁸⁷⁷ Noha Dobrudzsára már nem érvényes az oszmán állam 1879-

⁸⁷² Yazbak Mahmud: *Haifa in the Late Ottoman Period 1864–1914: A Muslim Town in Transition*. Leiden, Brill, 2008. 28.

⁸⁷³ Shaw Stanford Jay, Shaw Ezel Kural: *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey*. Cambridge, Cambridge University Press, 1977. 90.

⁸⁷⁴ Uo.

⁸⁷⁵ Siska Katalin: Az Oszmán közigazgatási rendszer dimenziói. *Pro Publico Bono – Magyar közigazgatás*, 1. (2017), 180-194.

⁸⁷⁶ Mészáros Gyula: *A török alkotmány alaptörvényei*. Kolozsvár, Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Jog- és Társadalomtudományi Szakosztálya, 1912. 7-47.

⁸⁷⁷ Evans Malcolm David: *Religious Liberty and International Law in Europe*. Cambridge, Cambridge University Press, 1997. 67.

ben életbeléptetett bírósági eljárásokat uniformizáló törvénye, de megemlítjük, hiszen ez újabb előrelépést jelentett a birodalom fejlődését illetően.

Dobrudzsát az oszmán birodalomtól való elszakítást megelőzően, többen a népességének összetételét taglaló tanulmányokkal alátámasztva kísérelték meg előzetesen bekebelezni. A régióval kapcsolatos igényeiket első sorban a bolgárok, románok és oroszok fejezték ki, majd ezeket szembeállítva született meg a területre manapság is kihatással lévő döntés. 1850-ben az oszmán kormány a Román Tudományos Akadémia egy tiszteletbeli tagjától, *Ion Ionescu de la Bradtól* rendelt meg egy tanulmányt,⁸⁷⁸ amellyel azt szerette volna alátámasztani, hogy a területen élő bolgár lakosság száma csekély. Ezen igényeknek eleget téve Ionescu az ekkor nyilvántartott 8194 keresztény családból mindössze 2285-öt vélt bolgárnak, amelyek közül 1194 Észak-Dobrudzsában élt, tehát a régió azon részén, amelyre a bolgárok kevés eséllyel terjeszthették ki területszerzési igényeiket. Továbbá következtetésként azt a gondolatot is megfogalmazta, hogy a Dobrudzsában élő bolgárok hozzávetőlegesen az elmúlt húsz évben érkezhettek a régióba.⁸⁷⁹ Ezzel a véleménnyel szemben Lyubomir Miletich történész, a Bolgár Tudományos Akadémia tagja azt állította, hogy az ugyanabban az évben végzett felmérései alapján csupán Észak-Dobrudzsa bolgár családjainak száma 2097-re becsülhető, amely közel kétszer akkora közösséget feltételez, mint amiről Ionescu beszámolt. Továbbá Lyubomir az itt élő bolgárokról azt állította, hogy ezek 19. századi telepések leszármazottai, tehát egy részük biztosan kétszer olyan régen itt él, mint ahogyan azt a román kollégája állítja.⁸⁸⁰ A Bolgár Exarchátus statisztikái szerint a Dobrudzsában élő 12.364 keresztény család közül 1877 előtt nem kevesebb, mint 9324 bolgár család élt. A bolgár-román egymástól merőben eltérő statisztikai eredményeket végül az oroszok erősítették meg, ugyan jól láthatóan háttér alkuk tükrében. Az orosz Vladimir Cherkassky, a Bulgáriában 1877-1878 között ideiglenesen kinevezett orosz kormányfő szerint Dobrudzsa bolgár lakossága nagyobb volt, mint a helyi román populáció.⁸⁸¹ Ezt az álláspontot 1878-ban Bieloserkovitsch, dobudzsai orosz kormányzó statisztikája is megerősíti, amelynek értelmében az itt élő 14.612 keresztény

⁸⁷⁸ A Bákó megyei Brád településről van szó.

⁸⁷⁹ Seișanu Romulus: *Dobrogea. Gurile Dunării și Insula Șerpilor. Schiță monografică, studii și documente*. București, Tipografia ziarului Universul, 1928. 169-179.

⁸⁸⁰ Kurkina Ana-Teodora: *The problem of the appurtenance of Dobruja region, 1913-1940 – Bulgarian and Romanian methods of claiming rights over the territory*. Budapest, Central European University, 2013. 125.

⁸⁸¹ Dimitur Kosev – Hristo Hristov – Dimitur Angelov: *A Short History of Bulgaria*. Sofia, Foreign Languages Press, 1963. 461.

családfőből 4750 bolgár "családfőt" számláltak csupán a régió északi felében.⁸⁸² Természetesen a keresztény lakosság hátramaradt kétharmadán belül fellelhetőek az ukrán, lipován, örmény, zsidó, cigány, rutén és az 1840-től folyamatosan betelepülő besszarábiai német közösség tagjai is, nem csak a román populáció. Ezzel szemben Pjotr Suvalov gróf, a berlini kongresszus orosz képviselője a béketárgyaláson hivatalosan azt nyilatkozta, hogy Románia "a lakosságának száma miatt jobban megérdemli Dobrudzsa területét, mint bárki más."⁸⁸³ Továbbá Natalia Midvichi számos korabeli utazó felméréseinek adataira támaszkodva, rámutat arra, hogy a fent említett statisztikákból a zsidó közösség jelenlétének hangsúlyozása Dobrudzsa nagyobb városaiban, központjaiban háttérben marad. E közösség tagjai sosem képeztek többséget Dobrudzsában, számuk a szomszédos régiókban tapasztalt arányokhoz mérten alakulhatott.⁸⁸⁴

A bemutatott statisztikai adatok értelmében alapvető érdekességként emelhető ki az 1850-1878 közötti időszakban közel kétszeresére növekedett keresztény családok száma, természetesen a muszlim közösség hátrányára, illetve a bolgár családokról kapott adatok közötti hatalmas szórás, eltérés mértéke. Elemezve az események kontextusát az szűrhető le, hogy mindhárom szereplő/hatalom elsődleges érdeke Dobrudzsa elszakítása az oszmán birodalomtól. Az e mögött meghúzódó szempontok viszont arra engednek következtetni, hogy az oroszok saját érdekeiknek megfelelően, egy a jövőre néző kedvezőbb lehetőség reményében azt a felet támogatják a másik ellenében, akitől beteljesülni látják a valószínűleg előzetesen még nem hivatalosan megkötött alkut.

Végeredményben az 1420-1878 közötti időszakot illetően, az oszmán közigazgatás-területi rendszerének kettős jellege emelhető ki kohéziós erőként, amely a számos egymástól eltérő etnikumot, kisebb-nagyobb kulturális és vallási közösséget békében és diszkrimináció mentesen képes volt összetartani.⁸⁸⁵

⁸⁸² Seișanu Romulus 1928, *i.m.*, 169-179.

⁸⁸³ Adrian Rădulescu – Ion Bitoleanu 1998, *i.m.*, 337.

⁸⁸⁴ Natalia Midvichi: A few considerations on the Jews in Dobruja province during the ottoman rule. *Peuce (new series) – History and Archeology Studies and Research*, 7. (2009), 425-432.

⁸⁸⁵ Siska Katalin 2017, *i.m.*, 180-194.

3. Dobrudzsa Oroszország és Románia részeként (1878-1940)

3.1 Az 1877-1878-as orosz-török háború következményei

Az 1877-1878 között zajló orosz-török háború orosz győzelemmel ért véget. A konfliktusban részt vevő felek, az eseményt lezáró békeszerződést a törökországi San Stefanóban írták alá,⁸⁸⁶ amelyet végül számos módosítással megerősítettek a berlini kongresszus keretén belül. A háború előzményeként meghatározható legfontosabb szempontok közül az Orosz Birodalom terjeszkedésének szándéka, a Balkánon és Kaukázuson való befolyásának növelése, az Oszmán Birodalmon belül zajló hatalmi harcok felerősödése, illetve Albánia, Bulgária, Bosznia-Hercegovina, Görögország, Montenegró, Szerbia és Románia az oszmán birodalomtól való függetlenségének kivívása emelhető ki. Az oroszok a függetlenedni vágyó mozgalmakat támogatva sikeresen maguk mellé, illetve az oszmán birodalommal szembe állították az említett erőket. Az oszmán birodalmon belüli gazdasági-társadalmi lemaradások és a különböző nemzetiségűek 1875-ben kezdődő belső lázongásai „keleti válság” néven terjedt el a köztudatban.⁸⁸⁷ Ennek kicsúcsosodása az 1877 áprilisában megfogalmazott, az Oszmán Birodalomnak címzett orosz hadüzenetben érhető tetten, amely az újabb orosz-török háború (1877-1878) hivatalos, első lépését képezte.⁸⁸⁸ E folyamat végpontjaként az 1878 nyarán tartott berlini kongresszus döntése értelmében átrajzolták a Balkán-félsziget térképét.⁸⁸⁹

Dobrudzsa már az Orosz és Oszmán Birodalom között megkötött San Stefanó-i béke értelmében is részben az újonnan létrehozott Bolgár Fejedelemséghez, részben az Orosz Birodalomhoz került odaítélésre. A már említett 1878 júniusában megtartott berlini kongresszus felülírta a San Stefanó-i béke során kijelölt határvonalakat, amely Dobrudzsa területének sorsára is kihatással volt. A területet illetően, noha megőrizték az előzetesen kialakított Észak- és Dél-Dobrudzsai regionális megosztást, de ezek fennhatóságát illetően jelentős módosításokat eszközöltek. Gróf Andrássy Gyula kezdeményezésére Észak-Dobrudzsa területének fennhatósága a függetlenségét frissen kivívott Romániához került, amelynek cserébe lemondtak Dél-

⁸⁸⁶ Ma Yeşilköy

⁸⁸⁷ Márkus László: A „keleti válság” (1875-1878) és az albán nemzetté válás kezdetei. *Külgügyi szemle, tél* (2019), 21-47.

⁸⁸⁸ Demeter Gábor – Schrek Katalin – Penka Peykovska – Balogh Ádám – Soksevits Dénes – Bíró László – Ábrahám Barna: *Balkán kronológia I. (Birodalmak szorításában, 1700-1878)*. Budapest-Szófia, Institut za Istoricheski Izsledvaniya BAN - Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történettudományi Intézet, 2020. 155-225.

⁸⁸⁹ Balla Tibor: *Bulgária felszabadulásának és az önálló bolgár hadsereg létrejöttének 120. évfordulója*. Szófia, Nemzetközi tudományos konferencia, 1998. 4-9.

Besszarábiáról (Budzsák) az oroszok javára. Dél-Dobrudzsa területének nagy része a kongresszuson megkurtított Bolgár Fejedelemség fennhatósága alá került.⁸⁹⁰ Ugyanakkor a francia követ tanácsára a Mangalia kikötőjéhez közel álló szárazföldre kiterjedő területsávot és a Szilisztra városára néző Arab-Tabia erődöt is Romániához csatolták, arra az érvre hivatkozva, hogy a területen többségében román etnikumúak élnek. Románia már ekkor igényt formált Szilisztra városára is, majd egy évvel később, 1879-ben megpróbálta elfoglalni azt, de mind a berlini kongresszus, mind pedig a későbbi nemzetközi bizottság a Bolgár Fejedelemség fennhatóságát erősítette meg a város felett. A berlini kongresszus szükségessége a nagymértékű orosz expanzió és katonai jelenlét visszaszorításában keresendő, amellyel kapcsolatban, első sorban Nagy-Britannia, Németország és az Osztrák-Magyar Monarchia fejezte ki aggodalmát.⁸⁹¹ Az események e mozgatórugója egyértelműen felfedezhető a kongresszuson jóváhagyott területi határvonalak kialakításában, illetve az újonnan kialakult fejedelemségek, királyságok megerősítésében, ahogyan ezek területeinek kibővítésében egyaránt.

Fontos megjegyeznünk, hogy az 1877-1878-as orosz-török háború lényegében egy az Oroszország, az Oszmán Birodalom és az európai államok között zajló politikai játszma volt.⁸⁹² Ahogyan azt A. H. Layard brit konzul, az orosz háborús erőfeszítések mögött meghúzódó valódi motivációkkal kapcsolatban kifejti „azok, akik figyelemmel követték az oroszok hadjáratát, aligha kételkedhetnek abban, hogy az említettek valódi szándéka a török nép kiűzése volt az általuk megszállt tartományokból, illetve ezt követően a szlávokkal való helyettesítésük. Ilyen volt Oroszország politikája azokban az országokban, amelyeket meghódított.”⁸⁹³ A konzul által megfogalmazottakból látható, hogy Oroszország célját nem Dobrudzsa területének kizárólagos megszerzése, ennek hosszú távú birtoklása, fejlesztése vagy esetlegesen az itt élőkért való küzdelem képezte. A régió megszerzése csupán első lépésként szolgált egy összetettebb stratégia kivitelezésében. Azt követően, hogy 1877. március 3-tól a berlini szerződés 1878. júliusi aláírásáig gyakorlatilag Oroszország birtokolta a nehezen megszerzett Észak-Dobrudzsa területét, túlságosan

⁸⁹⁰ Raffay Ernő: *Balkán birodalom (Nagy-Románia megteremtése, 1866-1920)*. Csíkszereda-Budapest, Kárpátia Stúdió Kft, 2010. 16-59.

⁸⁹¹ Diószegi István: *Ausztria-Magyarország és Bulgária a San Stefanó-i béke után (1878-1879)*. Budapest, Akadémia kiadó, 1961. 122.

⁸⁹² Pinar Üre: Immediate effects of the 1877-1878 Russo-Ottoman war on Muslims of Bulgaria. *History studies*, 13. (2012), 153-166.

⁸⁹³ Şimşir Bilâl N: *Documents diplomatiques Ottomans affaires Armeniennes Vol. 2 (1894-1895)*. Ankara, Turk Tarih Kurumu, 1989. 674.

gyorsan lemondott róla Románia javára.⁸⁹⁴ A régiót Dél-Bessarábia (Budzsák) területéért cserébe engedte át Romániának, amely révén lényegében Oroszország a saját területeivel összefüggő újabb területet szerzett meg, ráadásul ez által közvetlen hozzáférést biztosított magának a Duna-delta torkolatához. Ezek alapján logikus lépésnek tűnik Dobrudzsa stratégiai elfoglalása, hiszen általa alkupozícióba került a többi nagy-hatalommal szemben.⁸⁹⁵

22. Ábra: Dobrudzsa területi változásai 1878 és 1948 között

Forrás: Anonim szerző (wikimedia), 2018

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4a/Histdob.png>

⁸⁹⁴ Pinar Üre 2012, *i.m.*, 153-166.

⁸⁹⁵ Thompson Wayne C: *Nordic, Central & Southeastern Europe*. The World Today series 2020-2022 [Online]. Lanham, Rowman & Littlefield Publishing Group, 2022. 555.

Forrás: <https://books.google.ro/books?id=lttJEAAQBAJ&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>; hozzáférés: 2021.11.08, 19:02

Románia független királysággá alakulását hivatalosan 1881. május 13.-án hirdették ki, királyává koronázva I. Károly addigi fejedelmet,⁸⁹⁶ de az alkotmányos monarchián alapuló román állam központi vezetősége már ezt megelőzően, közvetlen a berlini kongresszust követően 1878-ban nekilátott a közigazgatás-területi átalakításnak, rendezésnek. Az újonnan, nemzetközileg is elismert állam Franciaországtól vette át a közigazgatás-területi, adminisztratív, de a kulturális és oktatási modelleket is, ahogyan azt tette 1859-1866 között a Moldvai és Havasalföldi oszmán birodalmon belüli autonóm státuszú fejedelemségek egyesülése során.⁸⁹⁷

Az önálló Románia nemzetállam függetlenségének igényét bizonyítandó, majd ezt követően ennek megtartását megszilárdítandó képességében elengedhetetlen szerepet játszott Dobruzsza. Az 1878-al kezdődő időszakban a régióval kapcsolatos főbb kérdések közé ennek etnikai összetétele és szociológiája, a román államosítási történetírás, illetve ennek szimbolikus szerepe a nemzet- és államépítési folyamatban, valamint a közigazgatás-területi átszervezésre vonatkozó stratégiák tartoztak, ezek összefüggésével a kulturális- és oktatáspolitikát illetően. A nemzetállamot úgy határozhatjuk meg, mint a politikai szerveződés egyik formáját, amelyben egy viszonylag homogén nép egy szuverén államban él.⁸⁹⁸ A nemzetállam kialakításához, létrejöttéhez vezető folyamatokat és az ennek során alkalmazott stratégiákat gyakran nevezik nemzetépítésnek, illetve államépítésnek. A különbség e két fogalom között az államkonstrukció finom és durva aspektusában keresendő, amely megkülönböztetés a politikatudományi szakirodalomban is megszokott.⁸⁹⁹ A nemzetépítés szóhasználatomban az államalapítás finom aspektusaira vonatkozik, amely a közös identitás kiépítését, az állam lakosságának egységtudatát, illetve az identitásszilárdítás megvalósításának stratégiáit foglalja magába. Ezzel szemben az államépítés az államalapítás durva aspektusára szorítkozik, amely egy funkcionális állam közigazgatási, gazdasági és katonai alapegységeit foglalja magába.⁹⁰⁰ Ahogyan azt már említettük Románia, de összességében a XIX-XX. századi „nemzeti” balkáni államok végérvényesen az Oszmán Birodalomnak Nagy-Britannia, Franciaország, Oroszország és Ausztria általi felosztása révén jöttek létre az 1878-as berlini szerződés elfogadásának következtében. Az említett független és

⁸⁹⁶ Karl von Hohenzollern-Sigmaringen.

⁸⁹⁷ Raffay Ernő: *A vajdaságtól a birodalomig*. Szeged, JATE kiadó, 1989. 19-44.

⁸⁹⁸ Merriam-Webster: *Merriam-Webster.com dictionary - Nation-state [Online]*, 2021.

Forrás: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/nation-state>; hozzáférés: 2021.11.05, 19:21

⁸⁹⁹ Birch Anthony H: *Nationalism and national integration*. London, Routledge, 1989. 40.

⁹⁰⁰ Brubaker Rogers: *Nationalism reframed: Nationhood and the national question in the new Europe*. Cambridge, Cambridge University Press, 1996. 80-83.

autonóm nemzetállamok létrehozásának célja tehát a fent említett hatalmak közötti újabb totális háború elkerülése.

Az adott kontextusban ezeknek az új, „mesterséges” államoknak a létrehozását tartották az egyetlen ésszerű megoldásnak, mindamelllett, hogy lakosságuk több, különböző nyelvet beszélő, közös identitástudatot nélkülöző etnikai csoportból állt. A kisebbségbe kerülő csoportokat, nemzetiségeket nemkívánatosnak tartották, akikkel szemben a többségnek honvédelmi stratégiát kellett kidolgoznia.⁹⁰¹ Dobrudzsa etnikai összetételére, a legtöbb szakember egyetért annak multi-etnikus és multikulturális vonatkozásával,⁹⁰² azon viszont vitatkoznak, hogy melyik nemzetiség élt többségben a régió területén, illetve hogy a többségi csoport hogyan és mikor telepedett itt meg. Adrian Rădulescu és Ion Bitoleanu azt állítják, hogy az 1877-78-as orosz-török háború során a muszlim lakosság nagy részét Bulgáriába és Törökországba menekítették. Hasonlóan, a lipovánok és ukránok egy része kivándorolt a térségből, többnyire Ukrajna területére. A már említett háború befejeztével Dobrudzsa nagyjából üres területe többnyire Románia más vidékeiről érkezett telepésekkel és más országok bevándorlóival gazdagodik, ami a következő fejezetben részletezett romániai tervek, stratégiai megfontolások megfelelő gyarmatosítási folyamat része. Nicolae T. Negulescu, Rădulescuval és Bitoleanuval azonos véleménye szerint 1878-ban a románok visszafoglalták azt a régiót, amely 1388-1418 között az egyesült Román Fejedelemség részét képezte.⁹⁰³ Így a szuverenitás joga -történelmi tényekkel alátámasztva- a román nemzetet illeti meg, amelybe a más nemzetiségű lakosokat integrálni kell. Constantin Iordachi a fent megnevezett szerzőkkel ellentétben kiemeli, hogy a régió geopolitikai elhelyezkedését és a többnemzetiségű lakosságát számos korabeli politikus az ország etnikai homogenitására és politikai stabilitásra nézve veszélyként fogta fel. Arról nem is beszélve, hogy az 1877-1878-as orosz-török háború befejezése után Románia meg akarta tartani Dél-Besszarábia (Budzsák) visszaszerzett területét, lemondva Dobrudzsáról.⁹⁰⁴

Megalakulása után Románia minden rendelkezésére álló eszközt (közigazgatási, oktatási, gazdasági, egyházi és katonai ráhatást, illetve a médiát egyaránt) felhasznált a saját nemzeti identitásteremtési folyamatának fokozására. Ez a fajta mindent átható felfogás a nemzet- és

⁹⁰¹ Karpal Kemal Haşim: The Balkan national states and nationalism: image and reality. *Islamic Studies*, 2-3. (1997), 329-359.

⁹⁰² Adrian Rădulescu – Ion Bitoleanu 1998, *i.m.*, 337.

⁹⁰³ Nicolae T. Negulescu: Administrația în Dobrogea veche. *Analele Dobrogei*, 9. (1928), 719-734.

⁹⁰⁴ Iordachi 2002, *i.m.*, 9-14.

államépítési folyamatokat illetően, viharos, nacionalista és irracionális politikák sorozatához vezetett.⁹⁰⁵ Románia politikai fejlődésének kulcstényezője a centralizáció előtérbe helyezése lesz, aminek eredményeként a politikai részvétel hamarosan a lakosság egy kis részére korlátozódik, akik a klientelizmus és a korrupció rendszerén keresztül kapcsolódnak majd az uralkodó apparátushoz.⁹⁰⁶ 1878 végére Dobrudzsát ősi román földnek tekintették, amely Románia nemzeti örökségének szerves részét képezte. De hogyan is zajlott pontosan ez az egész folyamat?

3.2 Észak- és Dél-Dobrudzsa alakulása 1878-1913 között

Azt megelőzően, hogy Dobrudzsa területe megoszlott volna a Bolgár Fejedelemség és a Román Királyság között, az Oszmán Birodalom 1864-ben gyakorlatba ültetett közigazgatás reformja értelmében a régió egészét a Dunai vilajetbe szervezték át, amely keretén belül két szandzsák került kialakításra, Szilisztra és Tulcsa. A Román Királysághoz került Tulcsa szandzsákon belül tizenhárom kaza került kialakításra,⁹⁰⁷ székhelye pedig a szandzsák nevét is viselő Tulcsa városa volt.

A francia gyökerekkel rendelkező román közigazgatás, amelyet Dobrudzsa esetében is alkalmazni fognak, 1862-1864 között került kialakításra, illetve az ezt az időszakot megelőző, egymástól eltérő moldvai és havasalföldi közigazgatás-területi rendszer ekkor került egységesítésre. Az ekkor már Romániának nevezett állam megyékre (judet),⁹⁰⁸ a megye járásokra (plasă-plăși, illetve ocoale),⁹⁰⁹ a járások részei pedig városi és falusi községekre tagolódtak. A falusi községek falvakból és tanyákból álltak, a közigazgatási rendszer legkisebb területi egységeit jelentették.⁹¹⁰ A megyei közigazgatás első embere a prefektus, a járásé kezdetben az alprefektus, majd 1918-tól kezdődően a szolgabíró (pretor), a városi és falusi községé pedig a bíró (primar) volt. A létrehozott megyei és helyi tanács tagjait cenzusos választójog alapján jelölték ki. Amint

⁹⁰⁵ Harris Mylonas: *The politics of nation-building: Making co-nationals, refugees, and minorities*. Cambridge, Cambridge University Press, 2013. 53-70.

⁹⁰⁶ Crampton Richard J. – Allcock John B. – Danforth Loring: *Encyclopedia Britannica* - "Balkans" [Online], 2021. Forrás: <https://www.britannica.com/place/Balkans>; hozzáférés: 2021.10.22, 17:55

⁹⁰⁷ Kilia (Chilia), Mahmudia, Isaccea, Tulcea, Măcin, Sulina, Hârșova, Babadag, Küstendge (Konstanca, Constanța), Megidia (Medgidia), Mangalia, Cernavoda (Cernavodă) és Silistra (Dârstor).

⁹⁰⁸ Mindeddig a moldvai közigazgatás közép szintjét a vidékek (ținut) képezték.

⁹⁰⁹ Havasalföld esetében ezt megelőzően volt hagyománya a járás-rendszernek, de Moldva esetében nem.

⁹¹⁰ Moldva és Havasalföld egyesült fejedelemségek hivatalosan 1866-tól kezdték el használni a Románia megnevezést, tették ezt a szóban forgó év július 1.-én jóváhagyott Alkotmány alapján.

ebből a rövid leírásból is érzékelhető, Románia korabeli alkotmánya a korhoz képest modern elképzelések gyakorlatba ültetését tűzte ki célul, így a hatalommegosztás alapelvét is.⁹¹¹

Dobrudzsában a bemutatott közigazgatás-területi rendszer alapján 1878 szeptember 28-30. között, egyelőre ideiglenesen, három megyét hoznak létre,⁹¹² amelyen belül összesen kilenc járás kerül kialakításra. Tulcea megye Măcin, Sulina, Tulcea és Babadag, Konstanca megye Constanța, Mangalia és Hârșova, illetve Új-Szilisztra megye Medgidia és Silistra-Nouă járásokból állt. A megyék székhelyei Tulcea, Konstanca és Rasova településeken kerültek megszervezésre.⁹¹³ Közvetlen a közigazgatási egységek, illetve intézményeik kialakítását követően az észak-dobrudzsai megyék működése kivételes eljárások alkalmazását igényelték. Előbb minden falvat önálló falusi községnek minősítettek, majd mindegyiken belül év végéig megalakult a helyi tanács és elfoglalta tisztségét a bíró is. Konstanca megye prefektusa, Remus Opreanu szerint erre azért volt szükség, mert a régió egészét anarchia uralta, a települések romos állapotban voltak, a lakosaik éheztek, ráadásul számos rablóbanda fosztogatott.⁹¹⁴ A körülmények stabilizálása, a megfelelő léttér kialakítása, a biztonság és más alapvető szükségletek biztosítása végett vált szükségessé a jogszabályoktól való eltérés és a kontroll kiterjesztése. Valószínűsíthetően, a hatóságok az említett okokból kifolyólag tartották szükségesnek az újonnan kialakított megyéket érintő folytonos módosításokat, mint pl. úgy Tulcea, mint Konstanca megyék esetében a prefektus váltást vagy Új-Szilisztra megyeszékhelyének előbb Cernavodă, majd Medgidia településekre való áthelyezését még 1879 áprilisát megelőzően.⁹¹⁵ Constantin Iordachi ellenben úgy véli, hogy a Dobrudzsában gyakorlatba ültetett kivételes közigazgatási eljárások alkalmazása, valójában szabad kezet biztosított Románia kormányának a régió lakosságát illető társadalmi-gazdasági, politikai és etnikai asszimilációs stratégiájának fokozatos végrehajtásában. Elméletének alátámasztására a liberális és konzervatív pártok közötti, korabeli politikai vitára hivatkozik, amelyek a régió asszimilációs-disszimilációs kérdését helyezték középpontba. A konzervatív párt egy autonóm és multikulturális jelleggel bíró szerveződés kialakítását szorgalmazta a régióban, amelyben minden nemzetiség a saját nyelvén kormányozhatta volna önnön közösségét, a liberális párt pedig a régió

⁹¹¹ Adelin Ungureanu: Istoria constituțională a României. *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, seria științe juridice*, 2. (2009), 129-142.

⁹¹² Constanța (Konstanca), Tulcea (Tulcea) és Silistra-Nouă (Új-Szilisztra).

⁹¹³ A megyék prefektusai: Konstanca – Remus Opreanu, Tulcea – Gheorghe M. Ghica, Új-Szilisztra – Grigore P. Cantilli.

⁹¹⁴ A régió lakosságának száma ekkor 135.000-140.000 személyre tehető.

⁹¹⁵ Negulescu 1928, *i.m.*, 719-734.

teljes asszimilációját kívánta megvalósítani egy Bukarestből irányított közigazgatás-területi, kulturális és oktatási rendszerrel.⁹¹⁶ Amint azt majd az alábbiakban részletesen látni fogjuk, a régió teljes asszimilációja mellett döntöttek, amely folyamat tervszerű stratégiája 1882-ig kerül kialakításra. Ez a döntés lényegében az első lépés, amelyet a független Románia megtesz egy újonnan megszerzett terület integrációs politikája tekintetében.

Az 1880. május 9-én elfogadott Dobrudzsa átszervezését illető törvény értelmében a régió belül új közigazgatás-területi beosztás valósul meg. Az eddig kialakított három megye helyett csupán kettő marad, Tulcea és Konstanca, amelyek közül az utóbbiba beolvasztják Új-Szilisztra megye területeinek teljes egészét. Tulcea megyében ekkor négy,⁹¹⁷ Konstancában pedig öt járás kerül kialakításra.⁹¹⁸ A járásokon belül mindkét megye hét-hét városi községgel,⁹¹⁹ továbbá Tulcea esetében 120 faluból megszervezett 56 falusi községgel, míg Konstanca esetében 301 faluból megszervezett 72 falusi községgel rendelkezik. Dumitru Valentin Pătrașcu úgy véli, hogy ezzel a közigazgatási átszervezéssel és az ezt megelőző igazságszolgáltatásra, adórendszerre, illetve vámszolgálatra, földterület és erdőkezelésre vonatkozó jogszabályok gyakorlatba ültetésével mindössze két év alatt sikerült kiépíteni az állam többi régiójához hasonló rendszert.⁹²⁰ Ezt követően, noha előfordultak a régió megyéin belül járás-átszervezések (1892-, 1897- és 1909-ben),⁹²¹ önmagában a megyék határvonalai nem kerültek módosításra.⁹²² Ugyan Dobrudzsa formálisan Románia teljes értékű részévé vált, közigazgatási rendszere még mindig a többi régiótól eltérő, kivételes eljárások alkalmazásával működött. Ezzel összefüggésben kiemelhető, hogy noha a régió lakosai 1878-ban megszerzik a román állampolgárságot, az ezzel járó politikai jogukat nem gyakorolhatják. Elméletileg az 1880-as jogszabály életbelépését követően e jogukat is aktívan gyakorolhatták volna, de a valóságban 1878-1908 között a dobrudzsaiak csak egy féle lokális állampolgárságot szereztek meg, amelyet követően politikai értelemben vett szabadságjogaik

⁹¹⁶ Iordachi 2002, *i.m.*, 9-14.

⁹¹⁷ Babadag, Tulcea, Măcin és Sulina járások

⁹¹⁸ Constanța, Mangalia, Medjidia, Hîrșova és Silistra Nouă járások.

⁹¹⁹ Tulcea megye városi községei: *Tulcea, Chilia Veche, Babadag, Sulina, Isaccea, Măcin és Mahmudia települések, illetve Konstanca megye városi községei: Constanța, Medjidia, Cernavodă, Hîrșova, Mangalia, Cuzgun és Ostrov települések*

⁹²⁰ Dumitru Valentin Pătrașcu: Regulamentul privind organizarea administrativă a Dobrogei. In: *Litua – studii și cercetări XIII*. Târgu Jiu, Muzeul județean Gorj "Alexandru Ștefulescu", 2011. 101-114.

⁹²¹ George Ioan Lahovari: *Marele dicționar geografic al României (vol. II, V)*. București, Stab. Grafic J. V. Socecu, 1902. 651-657. Forrás: <https://archive.org/details/MareleDicționarGeograficAlRomâniei5/mode/2up?view=theater>; hozzáférés: 2021.05.23, 12:44

⁹²² Nicolae T. Negulescu 1928, *i.m.*, 719-734.

fokozatosan, 1908-1913 között érvényesültek.⁹²³ Ez annyit tesz, hogy mindeddig minden közigazgatás-területi egységet és intézményt az állam más régiójából Dobrudzsába költözött, teljes értékű román állampolgárok irányítottak. Mindebből jól látható, hogy a régió irányítása a sorozatos közigazgatás-területi átszervezéseket követően is erősen centralizált maradt, ami azt jelzi, hogy a térség lakosságának egyértelmű asszimilációjáig az adminisztratív feladatokat külső vezetés látja el.

Konstanca megye lakossága 1879-től növekedésnek indul és 1880-ra már 64.902 lelket számlál, amelyből 14.884 román, 14.974 török, 22.584 tatár, 8492 bolgár, illetve közel 4000 az említettektől eltérő etnikumú személyt írtak össze. Tulcsa megye esetében hasonló tendencia figyelhető meg, hasonló etnikai összetétellel. Ekkor az utóbbi megye lakossága összesen 75.070 személyből állt. 1881-től Dobrudzsa lakosságának száma első sorban Románia többi régiójának telepeseivel és más országok menekültjeivel tovább gyarapodik,⁹²⁴ amely folyamat háttérben a román állam tervezett, stratégiai megfontolásai állnak. A betelepülők számának jelentős mértéke abban is nyomon követhető, hogy számukra új falvak kerülnek kialakításra, mint például Făgărașul Nou, Caramurat.⁹²⁵ Ugyanakkor kiemelendő az a szempont is, hogy főleg az új közigazgatás kialakításának kezdeti időszakában a Bolgár Fejedelemség ösztönözte a bolgár nemzetiségűek áttelepítését Észak-Dobrudzsából Dél-Dobrudzsa területére.⁹²⁶ Ennek eredményeként arra következhetnénk, hogy a lakosság száma csökkenő tendenciát mutatott, de épp ellenkezőleg történt, mivel a kiürülő településeket szinte rögvest beköltöző telepésekkel gyarmatosították. 1880-tól például Friuli és Veneto régiókból származó olaszok telepedtek le Észak-Dobrudzsában, egy részük a Măcin-hegység gránitbányáiban, illetve többen egyszerű földművesként munkát vállalva.⁹²⁷ A populációcserével kapcsolatos praktikák arra utalnak, hogy ez egy összetettebb terv részét képezték. Továbbá, amit az 1879-1881 közötti időszakban gyakorlatilag megfigyelhetünk, az a térség részleges kiürítése, őslakosságának csökkentése, majd második lépésként Románia más régióiból való utánpótlása, illetve a különböző latin nyelvcsaládokhoz tartozó népcsoportok településeinek kialakítása.

⁹²³ Iordachi 2002, *i.m.*, 20-24.

⁹²⁴ Adrian Rădulescu – Ion Bitoleanu 1998, *i.m.*, 358–360.

⁹²⁵ Nicolae T. Negulescu 1928, *i.m.*, 719-734.

⁹²⁶ Adrian Rădulescu – Ion Bitoleanu 1998, *i.m.*, 363-364, 381.

⁹²⁷ Moise Marian – Alexandru Mihalcea: Italienii din Dobrogea – Mica Italie a unor meșteri mari. 150 de ani de istorie comună. In Virgil Coman (szerk.): *Dobrogea – model de conviețuire multiethnică și multiculturală*. Constanța, Editura Muntenia, 2008. 133-147.

Észak-Dobrudzsa fejlesztése és a Román Királyság más régióhoz hasonló berendezése esetében számos tényező volt meghatározó. Ahogyan azt Konstanca és Tulcsa megye vezetői több esetben is szóvá teszik, a régiót 1878-ban Románia romos állapotban veszi át, amelyen belül az infrastruktúra, az állami intézmények és alapvető erőforrások nagymértékű hiánya dominál, illetve az itt élő lakosság többsége betegséggel és éhséggel küzd. A régió és infrastruktúrájának újjáépítése gyors volt az említett szempontok kiküszöbölése, áthidalása, valamint a helyi kisebbségek gyors asszimilálása érdekében.⁹²⁸ Ezt követően anyagi erőforrásokat mozgósítva két éven belül kiépítésre kerülnek az alapvető állami intézmények székhelyeiként szolgáló épületegyüttesek, egészségügyi ellátó központok, gyógyszertárak, közfürdők, gazdasági és kulturális szövetkezetek, bankok, iskolák, illetve templomok. Kifejezett hangsúlyt fektettek az oktatásra, amellyel kapcsolatban ennek keretei rugalmasnak tűnhettek, ugyanakkor a lakosság különböző etnikumainak az asszimilációjában játszottak szerepet. Példaként kiemelhető az 1879-1880 között, Konstanca megyében újonnan felépített, működtetett 19 iskola kizárólagos román tannyelvű volt, amelyen belül muszlim (török és tatár) tanítók is alkalmazásra kerültek.⁹²⁹ Erre akár az ekkor még többséget képző közösség irányába való nyitásként, jó indulatú gesztusként is tekinthetünk, ugyanakkor megfogalmazódhat bennünk az a kérdés is, hogy az újonnan kialakított tanintézmények közül néhányat miért nem bocsátottak kizárólag a muszlim közösség rendelkezésére. Továbbá bevett gyakorlattá vált, hogy a megyéből Bukarestbe és Jászvásárra küldtek ösztöndíjas diákokat tanulni, amelyek utazása napján, a vonatállomáson összegyűlt osztálytársaik és igazgatójuk kíséretében, a korabeli román-himnusz lejátszásával búcsúztatták őket. A Tulcsa megyére vonatkozó adatok szegényesebbek, de Paul Stănescu prefektus jelentéséből látható, hogy 1885-ben a megye területén 105 tanintézmény működik. Valószínűleg a Konstanca megye esetében részletezett gyakorlat jelen esetben is érvényes volt, hiszen az állami központi vezetés Dobrudzsát érintő stratégiai egységes elképzelésen alapultak.⁹³⁰

1881-ben 25 román templom kerül megépítésre Konstanca megye területén és 1882-ben a konstancai katedrális is elkészül, amelyeket kivétel nélkül a román állam finanszíroz. Ugyanebben az időszakban a helyi román vezetők arra buzdítják a muszlim lakosságot, hogy ők is építsék meg mecseteiket, de az ezzel járó munkálatok költségeinek román állam általi finanszírozásáról

⁹²⁸ Iordachi 2002, *i.m.*, 20-24.

⁹²⁹ Ezt megelőzően Konstanca megyében összesen 37 tanintézmény létezett.

⁹³⁰ Nicolae T. Negulescu 1928, *i.m.*, 719-734.

nincsenek adatok, ami arra enged következtetni, hogy ilyenek nem is voltak. Bolgár történészek szerint 1878 után a román egyházhatóságok átvették az összes helyi egyház irányítását, kivéve kettőt Tulcsa és Konstanca városokban, amelyeknek sikerült megőrizniük a hagyományos bolgár szláv liturgiájukat.⁹³¹ A mindössze egy év alatt 25 románok által épített templommal szemben, 1879-1900 között a bolgárok 15 új templomot építettek Észak-Dobrudzsa területén.⁹³² Noha a földterületeket és különböző javakat a helyi közösségek nem egy szűkebb rétege birtokolta, ezek a „közjólét biztosítása” végett újraelosztásra kerültek az őshonos és betelepített lakosság között. Végül pedig 1882-ig felállításra kerülnek a régió Romániához való csatlakozásának emléket állító köztéri emlékművei és természetesen az ország jelképei, szimbólumai egyaránt.⁹³³ Noha a régió népességszámának növekedése nagyrészt a Románia más régióiból beköltözők számlájára írható, az oktatáspolitikai és a templomépítési stratégiák tekintetében ezek az irányelvek elsősorban az őslakos közösségek asszimilációját és nem az újonnan érkezett lakosok kiszolgálását szolgálták.

1896-ra Konstanca megye lakossága közel kétszeresére nő az 1880. évi populációhoz képest, összesen 112.227 lelket számlálva, amelyből 56.617 személy vallotta magát román etnikumúnak. A tanintézmények száma is jelentős gyarapodást mutat, ugyanis ekkor a megye területén összesen 83 iskola működik. Ugyanekkor D. Bănescu közbenjárásával, végre a megye úthálózatának, infrastruktúrájának kiépítése is kezdetét veszi. Tulcsa megye fejlődését illetően Luca Ionescu beszámolójából tudhatunk meg számos részletet. 1904-ben ennek lakossága is közel kétszeresére gyarapodott az 1880. évi populációhoz képest, összesen 136.213 lelket számlálva, amelyből 51.442 személy vallotta magát román etnikumúnak. Ionescu ekkor egyértelműen és nyíltan felvállalja azt, hogy az elmúlt 25 év legszámottevőbb megvalósításai közül a Duna-delta román etnikumúakkal való benépesítése, gyarmatosítása, illetve a nem román lakosság teljes asszimilációja, pontosabban a nemzeti, hitbéli, gazdasági és politikai szempontok alapján való egységesítése nevezhető meg. Hasonló kicsengésű eredmények és irányelvek felfedezhetőek az 1904-ben közölt Konstanca megyei tanácsának jelentéséből is, miszerint a megye lakossága ekkor 139.570 lelket számlált, amelyből 80.137 személy vallotta magát román nemzetiségűnek. Ugyanakkor az ekkori prefektus, Scarlet Várnav a megye területi birtokainak bővítésének gondolatával, az állam központi vezetőségéhez intézett érvei révén felfedi Románia Dobrudzsát

⁹³¹ Dimitur Kosev – Hristo Hristov – Dimitur Angelov 1963. *i.m.*, 461.

⁹³² Adrian Rădulescu – Ion Bitoleanu 1998, *i.m.*, 365.

⁹³³ Nicolae T. Negulescu 1928, *i.m.*, 719-734.

illető egyszerű stratégiáját, miszerint a régiót érintő egyetlen és állandó ténykedése a román nemzet megerősítése lehet, a népesség gyarapítása által. 1911-ben Konstanca megye lakossága 172.838, majd 1921-ben 176.989 főre gyarapodik, amelyből 119.304-en vallották magukat román etnikumúnak.⁹³⁴ A XX. század elejére tehát egyértelmű kijelentések bizonyítják a gyarmatosítás szándékát, mint tervezett stratégiát és elérendő célt, amely a régió népességének mesterséges növelésének hátterében áll.

A számos gyarmatosítási stratégiát átgondolva, a román központi vezetés 1882-re dolgozta ki jól átlátható rendszerét, amelynek gerincét egy négy lépcsős betelepítési eljárás képezte: (1) Dobrudzsa tömeges gyarmatosítása Románia más régióiból származó polgáraival; (2) gyarmatosítás külföldi románokkal; (3) a régió gyarmatosítása a romántól eltérő, más latin eredetű népcsoportokkal, mint például olaszokkal, franciákkal vagy spanyolokkal; (4) nem latin eredetű, külföldi népcsoportok betelepítése. A térség románokkal való tömeges betelepítése mellett még négy fő tényező emelhető ki, amely hozzájárult Észak-Dobrudzsa őslakosságának asszimilációjához: (1) egy erősen centralizált politikai és közigazgatási rendszer létrehozása; (2) Dobrudzsa nem román gazdasági elitjének kizárása a politikai jogokból; (3) kulturális homogenizálás; (4) a földtulajdon államosítása.⁹³⁵ Ezen stratégia kivitelezéséből jól látható, hogy a régió etnikai összetételét illetően a homogenizálás vált elsődleges céllá, nem pedig a sokszínűség és a multikulturalizmus megőrzése.

Dél-Dobrudzsa közigazgatás-területi alakulása, a Romániához csatolt észak-dobrudzsai területekhez képest lassabb ütemben zajlik. A Bolgár Fejedelemség államszervezeti alapjainak kiépülése az orosz birodalom vezetésének támogatásával veszi kezdetét, amelyet követően először 1881-ben határozzák meg a közigazgatás formáját és kereteit.⁹³⁶ A Bolgár Fejedelemség területe 21 a vármegyének (okrug) megfelelő közigazgatási egységre kerül felosztásra, amelyek közül Szilisztra és Várna megyék fedik le Dél-Dobrudzsa régióját. A megyéket járásokra (okolia), a járásokat pedig kistérségekre (obshtina) osztották. Az önkormányzattal rendelkező kistérségek jellemzően több telepet, falvat és várost is magukba foglaltak. Szilisztrán belül három, Várnán

⁹³⁴ Uo.

⁹³⁵ Iordachi 2002, *i.m.*, 28-32.

⁹³⁶ Demeter Gábor – Schrek Katalin – Penka Peykovska – Balogh Ádám – Sokcsevits Dénes – Bíró László – Ábrahám Barna 2020, *i.m.*, 155-225.

belül pedig öt járást alakítottak ki.⁹³⁷ 1888-ban, majd 1893-ban is módosítják a fejedelemség megye-rendszerét, de ezek közül egyik sem érinti jelentős mértékben Dél-Dobrudzsa területét.⁹³⁸ Ugyanakkor kiemelendő, hogy 1888-ban Szilisztra három járása módosul.⁹³⁹ Ezt követően 1900-1910 között is számos közigazgatás-területi átrendezés valósul meg, ezúttal befolyásolva mindkét dobрудzsai megyét. Szilisztra megye három járása közül egyet-egyet Várna és Ruse megyébe szerveznek át, míg egyet teljes egészében feldarabolnak, megszüntetve önállóságát.⁹⁴⁰ Várna megye elveszíti egyik 1900 előtt ellenőrzése alá tartozó járását, de mivel kiegészül Szilisztra megye Kurt-Bunar járásával,⁹⁴¹ területének mérete hozzávetőlegesen változatlan marad.⁹⁴²

A következő, viszonylag rövid időn belül adódó Észak-, és Dél-Dobrudzsát is érintő változás már a 20. század első éveiben kibontakozni látszik. A balkáni nemzetek számos esetben és különböző okok miatt szerveztek mozgalmakat, amelyek elkerülhetetlen következményei felkelésekben, zendülésekben nyilvánultak meg. Az 1911-es olasz-török háború következményeként meggyengült Oszmán Birodalom helyzetét kihasználva, Bulgária, Görögország, Montenegró és Szerbia 1912-ben létrehozták a Balkán-szövetséget, célként kitűzve saját területeiknek vélt teljes felszabadítását. Még az évben hadüzenetet intéztek az Oszmán Birodalomhoz, amely eredményeként kezdetét vette az első balkán-háború. Ebből fél éven belül a Balkán-szövetség került ki győztesen, de a háborút lezáró londoni egyezmény területi rendezésével kapcsolatos elégedetlenség miatt a szövetség megbomlott és ennek hajdani tagjai kiegészülve az Oszmán Birodalommal és Romániával, Bulgária ellen megívta a második Balkán-háborút. A második békeegyezményt Bukarestben, 1913 augusztusában írta alá Bulgária, Görögország, Montenegró, Románia és Szerbia, ezzel végérvényesen lezárva a Balkán-háborút. A békeszerződés

⁹³⁷ Szilisztra járásai: Bazaurt, Khaskovo, Silistra, illetve Várna járásai: Balchik, Varna, Pazardzhik (1882-től felveszi a Dobrich megnevezést), Khadzhioglu, Dobrich.

⁹³⁸ Előbb 23 megyére bővítik az azt megelőző 21-et, majd több megye összevonásával összesen 20-at alakítanak ki.

⁹³⁹ Az új járás-rendszer: Ak-Kadz hilar, Kurt-Bunar, Silistra (tehát eltűnik Bazaurt és Khaskovo járás).

⁹⁴⁰ Az Ak-Kadz hilar megnevezésű járás ezt követően nem fellelhető egy megye keretén belül sem.

⁹⁴¹ Ruse megye járásai: Biala, Razgrad, Ruse, Silistra, Tutrakan, illetve Várna megye járásai: Balchik, Dobrich, Kurt-Bunar, Provadiia, Varna.

⁹⁴² Angela Cannon: Administrative-Territorial Divisions in Bulgaria. *Bulgarian statistics – a resource guide*. Springshare – Library of Congress Legal, 2019. Forrás: <https://guides.loc.gov/bulgarian-statistics/administrative-territorial-divisions>; hozzáférés: 2021.05.23, 19:07.

értelmében Románia megszerezte Bulgáriától Dél-Dobrudzsa területét,⁹⁴³ beleértve Szilisztra erődjét, valamint Balcsik városát is.⁹⁴⁴

3.3 Dobrudzsa közigazgatása 1913-1925 között

A második Balkán-háborút lezáró 1913-ban aláírt bukaresti békeegyezmény értelmében a két megyéből álló Kvadrilátér (Dél-Dobrudzsa) Románia részévé válik, amellyel az állam megyéinek száma 32-ről, összesen 34-re emelkedett.⁹⁴⁵ A román hatóságok még azévből átszervezik a régió Bolgár Fejedelemség által kialakított közigazgatás-területi rendszerét, létrehozva Dobrici megyét a hajdani Várna, míg Durostor megyét Szilisztra okrugból.⁹⁴⁶ Míg Dobrics megyét jelentős területi módosítások nélkül szervezték át román fennhatóság alá, addig Durostor megyét kiegészítik Konstanca megye Ostrov járásának településeivel, ezáltal megnövelve a Bolgár Fejedelemségtől kapott területét. Ekkor Dobrici megyén belül három járás kerül kialakításra, amelyek összesen 233 falvat foglalnak magukba,⁹⁴⁷ székhelyévé pedig Dobrici városát jelölik ki, amellyel együtt három városi községet szerveznek meg a romániai központi hatóságok.⁹⁴⁸ Az észak-dobrudzsai Konstanca megye öt járását négyre csökkentik, egy kivételével mindegyiket átnevezik,⁹⁴⁹ illetve Ostrov városát és a környező területeket átszervezik Durostor megyébe. Durostor megyén belül négy járást alakítanak ki, amelyek összesen 195 falvat foglalnak magukba,⁹⁵⁰ székhelyévé Szilisztra városát jelölik ki, amellyel együtt az előző megyéhez hasonlóan három városi községet szerveznek meg. 1914 április 1-én, az első világháború kirobbanását megelőzően Dobrici megyének és Dobrici városának is megváltoztatják a megnevezését. A megye

⁹⁴³ Dél-Dobrudzsa területét a második Balkán-háborúban harcoló román tábornokok Kvadrilátérként (Cadrilater) is emlegették, amely megnevezés manapság is használatos a régiót illetően.

⁹⁴⁴ Barbara Jelavich: *A Balkán története II.* Budapest, Osiris kiadó-2000, 1996. 75-98.

⁹⁴⁵ Uo.

⁹⁴⁶ A régiót érintő részletkérdéseket illetően számos érdekes adatot tartalmaz Lucian Boia műve.

Lucian Boia: *Balcic. Micul paradis al Românei Mari.* București, ed. Humanitas, 2014. 224.

⁹⁴⁷ Balcic (72 településsel), Casim (63 településsel), Ezibei (98).

⁹⁴⁸ Dobrici, Balcic, Cavarna.

⁹⁴⁹ Ennek értelmében a megye négy járása a következő: Dunărea (Hârșova székhellyel), Mangalia (Mangalia székhellyel), Ovidiu (Constanța székhellyel) és Traian (Medgidia székhellyel).

⁹⁵⁰ Accadânlar (48 településsel), Curtbunar (41 településsel), Silistra (63 településsel) és Turtucaia (43 településsel).

ekkor veszi fel a görög eredetű Caliacra megnevezést,⁹⁵¹ míg a város neve Bazargic lesz.⁹⁵² A régióban a közigazgatás-területi átszervezéssel egy időben, Észak-Dobrudzsához hasonlóan erőteljes románosítás veszi kezdetét, követve az előző fejezetben is bemutatott gyakorlatokat, modelleket. Első sorban Bukarestben döntöttek az újonnan megszerzett terület asszimilációjáról, illetve annak módjáról és tervezett lefolytatásáról anélkül, hogy a helyi közösséget megkérdezték volna szándékukról. A folyamat második lépéseként elkezdték a magán javak és egyházi földtulajdonok államosítását, illetve azonnal gyakorlatba ültették az újabb közigazgatás-területi átszervezést. Ugyanakkor, a központi vezetés mindezzel párhuzamosan erősen centralizált politikai és közigazgatási rezsimit alakított ki, megpróbálva szándékosan kizárni a régió nem román elitjét a politikai szerepvállalásból és a különböző jogkörök betöltéséből. Következő lépésként a Iordachi által leírt, Dobrudzsa esetében is alkalmazott gyarmatosítási stratégiák megvalósítása nevezhető meg,⁹⁵³ miszerint a központi hatalom csökkenteni szerette volna a régió őslakosságát, amelyet követően megpróbált beköltöztetni minél több román nemzetiségű és a latin nyelvcsaládhoz közel álló etnikumú lakost az ország többi régiójából, illetve a Románia határain kívül eső területekről. Végül a gyarmatosító folyamat utolsó láncszemét a kulturális homogenizálás, leginkább a nyelvhasználati korlátozások, az oktatáspolitikai, illetve az ortodox katedrális- és templomépítési irányelvek képezték.

1913-ban a Bolgár Fejedelemségtől frissen megszerzett terület lakossága hozzávetőlegesen 300.000 lelket számlált, amely populációnak mindössze 2%-a (6000 személy) vallotta magát román etnikumúnak.⁹⁵⁴ Ugyanebben az évben a már 35 éve romániai fennhatóság alatt álló Észak-Dobrudzsa lakossága 380.430 személy volt, amelyből 216.425-en (56,8%) vallották magukat román nemzetiségűnek.⁹⁵⁵ E számadatokat összeadva, 1913-ban, amikor Dobrudzsa területe Románia fennhatósága alatt egyesült, a régióban élő populáció egy kevéssel meghaladta a 680.000 főt, amelyből csupán 222.000 személy, vagyis a lakosság közel 33%-a vallotta magát román

⁹⁵¹ Kaliakra, a Fekete-tenger partján található Kaliakra-fokról kapta nevét.

⁹⁵² 1882 előtt több, mint három évszázadon keresztül *Hacıoğlu Pazarcıknak* (röviden Pazarcıknak, azaz kis vásárnak) nevezték alapítója, Hacıoğlu Bakal oszmán vándorkereskedő után. A román Bazargic megnevezés a török eredetű Pazarcık településnévből származik.

⁹⁵³ Iordachi 2002, *i.m.*, 28-32.

⁹⁵⁴ Paul R. Sweet et al: *Documents on German foreign policy, 1918–1945*. Washington, U.S. Government Printing Office, 1957. 336.

⁹⁵⁵ Jean N. Roman : La population de la Dobrogea. D'après le recensement du 1er janvier 1913. In Anghel Demetrescu (szerk.): *La Dobrogea Roumaine. Études et documents*. Bucarest, L'Institut pour l'étude de L'Europe sudorientale, 1919. 176.

etnikumúnak.⁹⁵⁶ Kiemelendő, hogy Észak-Dobrudzsa megyéinek területe, járás-beosztása az említett részletet leszámítva nem módosul az 1925. évi közigazgatási törvény életbelépéséig.

Dél-Dobrudzsa a második világháború ideje alatt, 1940 szeptember 7-én létrejött,⁹⁵⁷ illetve Bulgária és Románia által is aláírt craiovai egyezmény érvénybe lépéséig,⁹⁵⁸ néhány év kivételével Románia része marad a fentiekben részletezett közigazgatás-területi beosztás kisebb módosításaival.⁹⁵⁹ Miután Románia, Franciaország és Oroszország oldalán lépett be az első világháborúba, a központi hatalmak elfoglalták Románia számos régióját, ezen belül Dobrudzsa teljes területét is. 1916-tól a megszállt Romániában létrehozták a német katonai főkormányzóságot, amely 1918-ig az ország legfelsőbb hatalmát testesítette meg. A főkormányzóságnak alárendelve összesen három katonai kormányzóság került kialakításra,⁹⁶⁰ amelyek közül egyik Dobrudzsa (Észak- és Dél-egyaránt) területén, német, bolgár és török kormányzás alatt működött.⁹⁶¹ Közvetlen az első világháború lezárása után, Románia az 1919-es Neuillyi békeszerződésben foglaltak alapján visszaszerezte az elvesztett területeket és pár hónap alatt visszaállította az

23. Ábra: Nagy-Románia 1923-ban

Forrás: szerk. Csanády (wikimedia), 2006

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c8/Nagy_Romania_1923.png

⁹⁵⁶ Lucian Boia : *History and Myth in Romanian Consciousness*. Budapest, Central European University Press, 2001. 182.

⁹⁵⁷ A második világháborút lezáró 1947-es párizsi békeszerződések megerősítették a két ország között, 1940-ben kialakított határvonalat.

⁹⁵⁸ Az egyezmény értelmében a román lakosok (aromán és megleno-román menekült-telepesek, Románia más régióiból érkezett telepesek és a régió őshonos romániai) kénytelenek voltak elhagyni a Bulgária által visszaszerzett területet, míg a Románok az északi bolgár kisebbséget elűzték, így végeredményben lakosságcserét hajtottak végre.

⁹⁵⁹ 1916-1918 között, az első világháború során Bulgária visszafoglalta Romániától a Kadrilatert. – Valentin Ciorbea: Situația dobrogei între anii 1916-1918 în izvoare germane istorice de epocă. *Annals of the academy of Romanian Scientists, series on History and Archaeology Sciences*, 9. (2017), 51-76.

⁹⁶⁰ Havasalföld, Bukarest és Dobrudzsa

⁹⁶¹ Balla Tibor: Ausztria-Magyarország részvétele a megszállt Románia katonai kormányzásában, 1916-1918. *Hadtörténelmi Szemle*, 1. (2017), 114-120.

1916 előtti közigazgatás-területi rendszert, amely ezt követően csak az 1926-ban életbelépő, Nagy-Románia teljes egészére kiható közigazgatást egységesítő törvény értelmében módosul.

3.4 Dobrudzsa közigazgatása 1926-1940 között

Romániában 1926-1938 között három, viszonylag rövid életű közigazgatási reformot hajtottak végre, amelyek részletes tartalmát, sajátosságait és következményeit egyaránt az előző, Székelyföldre vonatkozó fejezeteinek keretén belül mutattunk be, elemeztünk. Az 1925. június 14-én elfogadott, Nagy-Románia első közigazgatási törvénye a különböző egyesített országrészek sajátosságainak felszámolására, ezzel együtt egy átfogó adminisztratív egységesítésre volt hivatott.⁹⁶² Noha az új közigazgatási törvény elfogadásával kezdődően jogerősen életbelépett minden ezáltal előírás, a parlament 1925. december 22-én jóváhagyott módosító törvénye miatt, ennek tényleges gyakorlatba ültetése 1926. január 1-én valósult meg.⁹⁶³ A Dobrudzsa területén kialakított négy megye közül ekkor Tulcea esetében minimális módosításokat eszközölnek, átnevezve az eddig Sulina és Tulcea megnevezést viselő járást Gurile Dunării, illetve Topologra.⁹⁶⁴ Ekkor Tulcea megye négy járása összesen 155 falvat foglalt magába,⁹⁶⁵ székhelye továbbra is Tulcea városa marad, illetve városi községeinek száma hétről ötre csökken.⁹⁶⁶ A másik három megye esetében az előzőhöz képest jelentősebb átalakítások zajlanak. Konstanca megye négy járását hétre bővítik, illetve a meglévők közül egyiket átnevezik.⁹⁶⁷ Ekkor a megye hét járása összesen 202 falvat foglalt magába,⁹⁶⁸ székhelye továbbra is Konstanca városa marad, illetve városi községeinek száma négyről nyolcra gyarapodik.⁹⁶⁹ Kaliakra megyében létrehoznak egy negyven települést magába foglaló negyedik járást, amely a Stejarul nevet viseli. Durostor megye esetében hasonló átszervezésre kerül sor, a hajdani Szilisztra járást kettéosztva kialakítják a 33 falvat

⁹⁶² LUA. MO, nr. 128.

⁹⁶³ Lege privind modificarea unor prevederi din LUA. In: MO, nr. 283. (1925. december 22.)

⁹⁶⁴ Ennek értelmében a megye négy járása a következő: Babadag (Babadag székhellyel), Măcin (Măcin székhellyel), Gurile Dunării (Tulcea székhellyel) és Topolog (Topolog székhellyel).

⁹⁶⁵ Babadag (27 településsel), Măcin (37 településsel), Gurile Dunării (57 településsel és Topolog (34 településsel)

⁹⁶⁶ Tulcea megye városi községei: *Tulcea, Babadag, Sulina, Isaccea* és *Măcin települések*.

⁹⁶⁷ Ennek értelmében a megye hét járása a következő: Cernavoda (Cernavoda székhellyel), Dunărea (Hârșova székhellyel), Ferdinand I (Constanța székhellyel), Mangalia (Mangalia székhellyel), Medgidia (Medgidia székhellyel), Negru Vodă (Negru Vodă székhellyel) és Traian (Ion Corvin székhellyel).

⁹⁶⁸ Cernavoda (15 településsel), Dunărea (26 településsel), Ferdinand I (37 településsel), Mangalia (24 településsel), Medgidia (26 településsel), Negru Vodă (37 településsel) és Traian (37 településsel).

⁹⁶⁹ Konstanca megye városi községei: Constanța, Carmen-Sylva, Cernavoda, Eforia, Hârșova, Mangalia, Medgidia, Techirghiol.

magába foglaló Doimuşlar, illetve a 30 településből álló Ostrov járásokat. A közigazgatás-területi átszervezések következtében kialakított Kaliakra megye négy járása összesen 233 falvat foglalt magába,⁹⁷⁰ székhelye továbbra is Bazargic maradt, illetve városi községeinek száma sem változott.⁹⁷¹ A Durostor megyén belül kialakított öt járás összesen 195 falvat foglalt magába,⁹⁷² székhelyeként változatlanul Szilisztra városa kerül kijelölésre és az előző megyéhez hasonlóan városi községeinek száma nem változott.

A területet érintő egységes szabályozások, főleg a nemzeti kisebbségek asszimilációját elősegítő intézkedésekben nyilvánultak meg. Példaként, ahogyan a székelyföldi megyék esetében, úgy Dél-Dobruzsza két megyéjére vonatkozóan is első sorban az elemi oktatásról szóló 1924. július 26-án elfogadott jogszabály emelhető ki. Az ezt követő iskolai tanévtől, a törvény 159-es paragrafusa „kultúróna” létesítéséről intézkedett az ország 20 olyan megyéjének esetében,⁹⁷³ amelyek területén nagy számban éltek különböző nemzeti kisebbségek.⁹⁷⁴ Ennek lényegét a román nemzetiségű tanítók betelepítése képezte, jelentős anyagi juttatást biztosítva azok számára, akik e megyék valamelyik településére költöztek és a román nyelv, illetve kultúra terjesztésében, valamint a más nemzetiségűek asszimilációjának érdekében végezték tevékenységüket. A jogszabály tíz évig biztosította a tanítók anyagi előnyét, továbbá a végleg letelepedők számára tíz hektáros földbirtokot is biztosított.⁹⁷⁵ Önmagában, a vázolt diszkriminatív jelenségből adódó életérzésen túl,⁹⁷⁶ tovább fokozta a helyi közösségek felháborodását az a tény, hogy az újragondolt megyei iskolaépítési alapok többségében a román tannyelvű állami iskolák építését finanszírozták, illetve azon iskolaépületek javítását támogatták, amelyeket román tannyelvűvé alakítottak át.

⁹⁷⁰ Balcic (72 településsel), Casim (63 településsel), Ezibei (58 településsel) és Stejarul (40 településsel).

⁹⁷¹ Dobrici, Balcic, Cavarna.

⁹⁷² Accadânlar (48 településsel), Curtbunar (41 településsel), Silistra (vagy Doimuşlar, 33 településsel), Turtucaia (43 településsel) és Ostrov (30 településsel).

⁹⁷³ Erdélyből 10: Bihar, Szilágy, Szatmár, Máramaros, Hunyad, Udvarhely, Csík, Háromszék, Maros-Torda, Torda-Aranyos,; Bukovina területéről 4: Vişniţa, Văscăuţi, Coţmani, Zastavna; Besszarábia esetében 4: Hotin, Tighina, Cetatea-Albă, Ismail; Dél-Dobruzsából (Kadrilater) 2: Durostor, Caliacra.

⁹⁷⁴ Balogh Júlia: *Az erdélyi hatalomváltás és a magyar közoktatás 1918–1928*. Budapest, Püski Kiadó Kft, 1996. 64.

⁹⁷⁵ Constantin N. Hamangiu: *Codul general al României, vol. XI-XII, Legi uzuale 1922-1926*. Bucureşti, Alcalay & Co, 1926. 555.

⁹⁷⁶ A más megyéből érkező román nemzetiségű lakosság esetében pozitív diszkriminációról beszélünk, míg a helyi román, illetve magyar nemzethez tartozók esetében egyértelműen hátrányos megkülönböztetésről. – Tóth Szilárd: A „kultúróna” – Szükség vagy politikai cél? Gondolatok a két világháború közötti román tanügyi törvények kapcsán. In: *Acta Siculica 2009*, Sepsiszentgyörgy, Székely Nemzeti Múzeum, 2009. 525-532.

A Maniu-kormány hatalomra kerülését követően ismét felmerült az ország közigazgatásának reformja, amelynek szükségességét az előző törvény idejétmúlt szemléletének modernizálásával indokolták. Nagy Románia második közigazgatási törvényét, a helyi közigazgatás megszervezéséről szóló és ennek működését szabályozó jogszabályt 1929. júliusában fogadták el, majd 1929. augusztus 3-án közzétették. Az 1925. évi központosító jogszabályhoz képest, a jelen közigazgatás-területi reform által célként kitűzött decentralizáció alapjaként létrehozott hét minisztériumi igazgatóság kialakítása számított a legjelentősebb megvalósításnak,⁹⁷⁷ amely régiók a hatalmon lévő kormány véleménye szerint figyelembe vette úgy ezek etnikai összetételét, a történelmi sajátosságait, mint a megyék és települések különböző kapcsolati rendszerét.⁹⁷⁸ Dobrudzsa teljes egésze a bukaresti minisztériumi igazgatóság alá került.⁹⁷⁹ Noha a történelmi régiók mentén kialakított helyi szintű autonómia megteremtését célzó közigazgatási egységek biztatóan hatottak, a valóságban ezek továbbra is a központi hatalomnak alárendelve működtek.⁹⁸⁰ Ennek értelmében a helyi szinten történő ügyintézés, problémamegoldás továbbra sem volt független, így például a közigazgatásban hivatalosan is használható kisebbségi nyelveket illetően a legfelsőbb közigazgatási tanács dönthetett, amely alapján egyértelműen megállapítható, hogy a nyelvhasználati jogok problematikája ez esetben sem került rendezésre.⁹⁸¹ Az új közigazgatási törvény megjelenését követő azonnali hatállyal megkezdett választott testületi feloszlatások, az időközi bizottsági kinevezések, illetve az elkövetkezendő választások sajátosságai részletes bemutatásra kerültek a tanulmány előző részfejezetében. Mivel ezek a változások első sorban politikai megfontolások alapján történtek, Dobrudzsa esetében is a Székelyföldhöz hasonló lefolyásúak voltak.

1936-ban új közigazgatási törvény került kidolgozásra,⁹⁸² amelyet a román parlament március 27-én fogadott el. Az új jogszabály alapját az 1925. évi liberális párti közigazgatási törvény

⁹⁷⁷ Lege pentru organizarea administrației locale (a továbbiakban LOAL). In: *MO*, nr. 170 (1929. július 3.)

⁹⁷⁸ A minisztériumi igazgatóságok megnevezéseit a régiók központi települései után kapták, így ezek a következők voltak: Bukarest (București) - Munténia, Csernovic (Cernăuți) - Bukovina, Jászvásár (Iași) - Moldova, Kisjenő (Chișinău) - Besszarábia, Kolozsvár (Cluj) - Erdély, Krajova (Craiova) - Olténia és Temesvár (Timișoara) - Bánság. A székelyföldet magukba foglaló megyék kivétel nélkül a kolozsvári minisztériumi igazgatósághoz tartoztak.

⁹⁷⁹ Radu Săgeată: *Organizarea administrativ-teritorială a României, evoluție - Propuneri de optimizare*. București, Academia română - Institutul de geografie, 2013. 7.

⁹⁸⁰ Bajtalan Hunor: A regionalizáció folyamata Romániában (1859-2013). *Erdélyi társadalom*, 11. (2013), 69-71.

⁹⁸¹ Fábíán Gyula: A nemzeti kisebbségi jogok biztosításának alakulása Romániában 1918-2018, avagy "A gyulafehérvári ígéret megtagadásától a Minority SafePack ellenzéséig – 100 év romániai kisebbségjogi történet". *Acta Universitas Sapientiae, Legal Studies*, 7. (2018), 176-177.

⁹⁸² *MO*, nr. 73 (1936. március 27.)

előírásai képezték.⁹⁸³ Megjelenésével hatályon kívül helyezte az 1929-es törvényt és az általa megkísérelt decentralizációs törekvéseket. Dobrudzsa esetében lényegében ez annyit jelentett, hogy a régió 1925-ben kiépített közigazgatás-területi beosztása megerősítésre került. Továbbá az új jogszabály megszorító rendelkezéseket is tartalmazott a nemzeti kisebbségekre vonatkozóan, előírva azt, hogy a megyei és a városi tanácsüléseken tilos az anyanyelvek használata. 1938. február 10-én az Octavian Goga vezette kormány lemondott, amellyel egy időben véget ért a két világháború közti névleges román demokrácia, teret engedve a királyi diktatúra bevezetésének.

Romániában, a Dobrudzsát érintő craiovai egyezményt megelőző utolsó jelentős közigazgatási átalakításra 1938-ban került sor. Az augusztus 14-én II. Károly király által kiadott új közigazgatási törvényt a február 27.-én kihirdetésre került alkotmányhoz igazították.⁹⁸⁴ A jogerőre lépő átszervezési terv megalkotója Armand Călinescu volt, aki alapjában változtatta meg az ország politikai rendszerét.⁹⁸⁵ Célként egy olyan államigazgatás kialakítását tűzte ki, amely teljesen függetlenné vált a politikumtól, ez által ideális összhangban működtetve a közigazgatási törvénykezést.⁹⁸⁶ Az új közigazgatási törvény értelmében Romániát tíz tartományra osztották,⁹⁸⁷ amelyek élére királyi helytartók kerültek kinevezésre.⁹⁸⁸ A törvény a megyék jogi személyiségét megszüntette, így ez a közigazgatási szint a járásokkal együtt jelentéktelenné vált.

A tartományok kialakítása során negatív előjellel, de jelentős mértékű figyelmet fordítottak az ország történelmi régióira, határaitra annak érdekében, hogy a kialakítandó tartományok mindegyikében biztosítva legyen a román nemzetiségűek és anyanyelvűek többsége. Ezek alapján a történelmi Dobrudzsa területeit magába foglaló megyék közül hármat a Tengeri tartományba, míg egyet a Duna/ Alsó-Duna tartományba osztottak be. A Konstanca székhellyel létrehozott Tengeri Tartomány Kaliakra, Konstanca, Durostor valamint Ialomița megyék összevonásával került kialakításra. A király helytartójaként előbb Nicolae Ottescu, majd Traian Er. Grigorescu került kinevezésre. A Galați székhellyel létrehozott Duna/ Alsó-Duna tartomány Brăila, Cahul,

⁹⁸³ *MO*, nr. 73/2 (1936. március 7.)

⁹⁸⁴ *MO*, nr. 187 (1938. augusztus 14.)

⁹⁸⁵ Az új alkotmány a Monitorul Oficial 1938. február 27-i 48., a közigazgatási törvény az 1938. augusztus 14-i 187. számában.

⁹⁸⁶ Mikó Imre: *Huszonkét év*. Budapest, Studium, 1941. 214.

⁹⁸⁷ 1. Argyas/ Bucsecs (ținutul Argeș/ Bucegi), 2. Dnyeszter (ținutul Nistru), 3. Duna/ Alsó-Duna (ținutul Dunării/ Dunărea de Jos), 4. Körösök (ținutul Crișuri), 5. Maros (ținutul Mureș), 6. Prut (ținutul Prut), 7. Szucsáva (ținutul Suceava), 8. Temes (ținutul Timiș), 9. Tengeri (ținutul Mării) és 10. Zsíl (ținutul Jiu) tartományok.

⁹⁸⁸ Rezident Regal.

Covurlui, Fălciu, Ismail, Putna, Râmnicu Sărat, Tecuci, Tulcea valamint Tutova megyék összevonásával került kialakításra. Vezetőjeként előbb Victor Cădere került kinevezésre, majd őt követte Constantin C. Giurescu és végül Paul Goma töltötte be e tisztséget.

1938-1940 között, a királyi diktatúra által gyakorlatba ültetett új közigazgatással kapcsolatos elképzelések miatt az interimár bizottságok megszűntek, ugyanakkor a mindent felülmúló központosítási törekvések miatt a helyi elit teljesen kiszorult a közigazgatási egységek vezetéséből. Ahogy a korszakot megelőző két évtized során, úgy ez esetben is a központi kormányzati érdekek nyilvánultak meg a helyi közösségek elképzeléseivel szemben. Különbséggként kiemelhető, hogy míg az előző kormányok alatt bizonyos mértékű decentralizáció volt megfigyelhető, továbbá a megyék, illetve városok és községek vezetésének nemzeti összetétele vegyes volt, addig a királyi diktatúra ideje alatt Bukarestből irányítottak, illetve az alkalmazott, kinevezett közigazgatási képviselőgárda kizárólagosan román etnikumú volt. Az 1940. szeptember 7-i craiovai egyezmény értelmében a Kadriláter, tehát Dél-Dobruzsza két megyéje ismételten Bolgár fennhatóság alá került.

Dobruzsát illetően, Romániának nagyrészt már az első világháborúig sikerült érvényesítenie asszimilációs stratégiáját, amely ponttól kezdve a román történetírás e régióra az Ó-királyság szerves részeként tekint. Sajátos földrajzi és etnikailag egyedi, sokszínű nyelvi szerkezetének jellege ellenére Dobruzsza, mint különálló történelmi régió csak korlátozott figyelmet kapott. Ez a szempont a román nemzet- és államépítés folyamatával, valamint Nagy-Románia nemzeti konszolidációjának aspektusával magyarázható, amely nagyrészt az ország régióhoz fűződő jogainak egyoldalú érvényesítését helyezi előtérbe.⁹⁸⁹

⁹⁸⁹ Iordachi 2002, *i.m.*, 28-32.

4. Összegzés

Jelen fejezet Dobrudzsa közigazgatás-történetét kívánta szemléltetni, a kezdetektől az 1926-1940 közötti időszakig. A fejezetet három nagyobb és számos kisebb alfejezetre osztottuk. Elsőként a régió rövid történeti áttekintését vázoltuk ennek kezdeteitől az Oszmán megszállásig. Ezt követően a második alfejezet Dobrudzsa helyzetének alakulását az Oszmán Birodalom részeként elemezte. Az utolsó nagy alfejezet a régiót érintő történéseket Oroszország, de többnyire Románia részeként vizsgálta 1878-1940 között.

Az első alfejezetet öt kisebb alfejezetre tagoltuk, elkülönítve egymástól néhány jelentősebb történelmi korszakot az ókortól a középkorig. Ennek értelmében a régió alakulásának részleteit elsőként a kezdetektől a Római Birodalom kettészakadásáig mutattuk be, meghatározva Dobrudzsa pontos földrajzi helyzetét, a területén megalakított első kolóniákat, továbbá leírva a régió római provinciává szervezésének folyamatát, illetve a korabeli közigazgatási rendszernek megszervezését. Az említett időszakhoz hasonlóan, a következő kis-alfejezet keretén belül igyekeztünk összefoglalni a régióra vonatkozó fontosabb történéseket, amikor ez a Bizánci Birodalom részét képezte. Az ezt követő két kis-alfejezet főként az első és második Bolgár Birodalom léte alatt vizsgálta a régió sorsának alakulását. Végül pedig az autonóm Dobrudzsát, illetve az akkoriban Karvuna Fejedelemségként ismert régiót mutattuk be.

A második alfejezet az 1420-1878 periódus bemutatására összpontosított, amely időszak alatt Dobrudzsa az Oszmán Birodalom részét képezte. Ennek keretében kitértünk az Oszmán Birodalom közigazgatás-területi rendszerének részletes bemutatására, ennek területi egységeire és azok vezetőinek szerepére, de a folyamatos átalakításokra egyaránt annak érdekében, hogy megértsük a későbbiekben kiépült struktúrák működését. Láthattuk, hogy a régió eleinte határvidékként került megszervezésre, ahonnan az oszmán haderő újabb területszerzés céljával folyamatos támadásokat kezdeményezett a szomszédos fejedelemségek, országok ellen, majd később önálló tartománnyá alakították. Bemutattuk Dobrudzsa multikulturális jellegét, a különböző népcsoportok folyamatos betelepülésének mozzanatait, a számos egymástól jelentős mértékben és különböző szempontok alapján eltérő etnikum békés együttélését elősegítő milletrendszer kialakítását, illetve az 1864-1876 között zajló, átfogó közigazgatás-területi reformot. Végül kitértünk az orosz-török háborúkra, a régiót érintő területi igényekre és ennek az Oszmán Birodalomtól való elszakítására.

Az utolsó alfejezetet négy kisebb alfejezetre osztottuk, bemutatva a Dobrudzsát érintő történeket Oroszország, de többnyire Románia részeként. Az első kisebb alfejezet az 1877-1878 között zajló orosz-török háború következményeit tárgyalta, kiemelve a San Stefanó-i béke majd a berlini kongresszus döntése során kijelölt új határvonalakat, ugyanakkor ezek szükségességének okát, illetve a nagyhatalmak régióra vonatkozó geopolitikai stratégiáit egyaránt. Az alfejezet keretén belül helyet kapott Románia független királysággá alakulásának rövid bemutatása, a nemzet- és államépítési stratégiáinak részletezése és az önállóságának megszilárdítását bizonyító törekvése, amelyben kimagasló szerepet kapott Dobrudzsa integrálása. Ugyanakkor e folyamattal kapcsolatban kiemeltük, hogy a régió geopolitikai elhelyezkedését és a többnemzetiségű lakosságát számos korabeli román politikus az országra nézve veszélyként fogta fel. A második kis-alfejezet Észak- és Dél-Dobrudzsa alakulását vizsgálta 1878-1913 között, amely időszakban az előbbi esetében kiterjesztésre került a francia gyökerekkel rendelkező román közigazgatás-területi rendszer, kialakításra kerültek a megyék, illetve gyakorlatba ültették a területtel kapcsolatban kidolgozott asszimilációs stratégiákat és a négy lépcsős betelepítési eljárásokat. Az utóbbi esetében vázlatos bemutatásra került az orosz támogatással kiépült Bolgár Fejedelemség államszervezete és közigazgatás-területi rendszere, pontosabban ezek Dél-Dobrudzsára vonatkozó részletei. A következő alfejezet tárgyát az immár Románia határain belül egyesített Dobrudzsa közigazgatása képezte az 1913-1925 periódusban. Igyekeztünk összefoglalni a második Balkán-háborút lezáró 1913-ban aláírt bukaresti békeegyezmény következményeit, de az első világháború fontosabb kihatásait, majd a régió esetében korábban is alkalmazott gyarmatosítási stratégiák megvalósítását. Végül az utolsó alfejezet az 1926-1940 időszakot részletezte, végig követe a Romániában kivitelezett három, viszonylag rövid életű közigazgatás-területi reform hatását Dobrudzsa esetében.

VI. SZÉKELYFÖLD ÉS DOBRUDZSA ÖSSZEHASONLÍTÁSA

A tanulmány tartalmának egyfajta összefoglalását is megtestesítve, jelen fejezet keretein belül a Székelyföld és Dobrudzsa történelmi régiók közigazgatás-területi rendszerének alakulására ható tényezőket és az ezeket befolyásoló körülményeket emeltük ki. Az összehasonlítás tárgyát képező megfigyelési egységek, vagyis az említett történelmi régiók azért kerültek kiválasztásra, mert esetükben egy időben alkalmazhatóak az egyébként egymástól eltérő „*leginkább hasonló rendszerek*” és „*leginkább különböző rendszerek*” módszerként ismert eljárások. Az előző fejezetek átfogó tartalmi leírását követően, a megfigyelési szempontok az említett régiókon belüli sajátos komponensekben, részletekben (a régiók földrajzi sajátosságai, populációja, történelme, gazdasága, kultúrája, oktatása, mindezek alakulása stb.) kerültek meghatározására. Mindezek alapján, jelen fejezet célja az említett szempontok esetében fennálló hasonlóságok és különbségek feltárása, illetve szisztematikus rendezése a régiók különböző közigazgatás-területi berendezkedését érintő átalakítások elemzése révén,⁹⁹⁰ ugyanakkor Románia integrációs stratégiájának, pontosabban az integráció mértékének (sikerességének vagy sikertelenségének) megállapítása. Ezen információk rendezésének szerepe az etnikai hovatartozás, illetve a közösségi tudat megőrzését, fenntartását és megerősítését, fejlesztését elősegítő protektív, megtartó tényezők azonosításában határozható meg.

Orbán Balázs szerint a történelmi Székelyföld területe (a később moldovai megyékhez, illetve Barcasághoz csatolt településekkel együtt és a különböző közigazgatás-területi átszervezéseket szem előtt tartva) 12.800 km².⁹⁹¹ Ezzel szemben a ma Románia részét képző, két megyét magába foglaló Észak-Dobrudzsa területe 15.570, míg az ugyan csak kétmegyényi bolgár fennhatóság alatt lévő Dél-Dobrudzsa (Kadriláter) területe 7.565 km².⁹⁹² A történelmi Dobrudzsa területének egésze tehát közel kétszerese Székelyföld területéhez képest, ugyanakkor a Romániához került és hosszútávon meg is tartott Észak-Dobrudzsa területének mérete hozzávetőleg megegyezik Székelyföld területének méretarányával.

⁹⁹⁰ Az átláthatóság érdekében a régiók összehasonlítását, kiemelve az ezek közötti hasonlóságokat és különbségeket táblázat formájában is megszerkesztettük. Lásd 16. számú függelék: *Székelyföld és Dobrudzsa összehasonlítása (hasonlóságok és különbségek)*

⁹⁹¹ Vofkori László: *Székelyföld utikönyve I.* Budapest, Cartographia Kft, 1998. 17.

⁹⁹² Mircea Cociu 1993, *i.m.*, 11.

A régiók kezdeti közigazgatás-területi kialakulására, fejlődésére ható tényezők egészen a Római Birodalom kettészakadásáig vezethetők vissza. Ezt követően a későbbi Magyar Fejedelemség, majd Királyság és ezen belül Székelyföld kialakításának területe a 476-ban összeomlott Nyugat-római Birodalom, míg az első és második dunai bolgár birodalom és ezen belül a Karvunai Fejedelemség (később Dobrudzsa) területe az 1453-ig fennálló Kelet-római Birodalom fennhatósága alá került. Az új államformák kialakulásának jövőbeni fejlődési lehetőségeit ez nagymértékben befolyásolta, miszerint az előbbi a 895-ös honfoglalást követően az első államnak tekinthető képződmény részeként került megszervezésre a Kárpát-medence területén, míg az utóbbi a 681-es létrejöttékor a Bizánci Birodalomtól ugyan függetlenedett, de ezzel továbbra is konfliktusban állt.

A Szent István megkoronázását követő Magyar Királyságon belül Székelyföld, mint közigazgatási egység a 13. század elején jön létre, amely önrendelkezése az Osztrák-Magyar kiegyezést követően 1876-ban szűnik meg. Ezzel szemben, noha Dobrudzsa nem sokkal később, a 14. század első felében válik autonómmá, függetlenségét csupán rövid ideig tudja megőrizni és számos csatát követően 1420-tól 1878-ig az Oszmán Birodalom szerves részévé válik. Míg Székelyföld a közel hét évszázados önrendelkezés révén sajátos közigazgatás-területi rendszert épít ki, addig Dobrudzsa előbb a Drinápolyból,⁹⁹³ majd az Isztambulból irányított közigazgatási átszervezéseknek van alárendelve. A székelyek esetében mindez kialakította és megerősítette az önrendelkezés természetszerű igényét, de az ezzel összefüggő társadalmi mechanizmusokat is, a dobudzsaiak viszont a régió kívüli, központilag kezdeményezett elájet/vilájet-szandzsák-udzs-kaza-náhije rendszerbeli folytonos átalakítások és összevonások miatt kénytelenek voltak hozzászokni a felülről jövő, központi igazgatás állandóságához. Ez a tényező nem csak a területi berendezkedésre, de az itt élő populáció összetételére is kihatással volt, amely Dobrudzsa esetében a számos katonai konfliktus és az ezzel kapcsolatos stratégiák miatt több egymástól eltérő közösséggel, kultúrával bővült. Ugyanakkor nem mellékes, hogy az 1454-ben kialakított oszmán milletrendszer a birodalmán belül élő vallási kisebbségek közjogi és személyi jogi szabályozásában bizonyos mértékű önkormányzást biztosított. Noha az említett típusú duális, de nem egyenrangú közigazgatási rendszer bizonyos mértékű teret engedett a kisebbségben élők társadalmi érvényesülésének, ez a maga pozitívumaival együtt ahhoz is hozzájárulhatott, hogy a kisebbségi

⁹⁹³ Előbbi 1365-1453, utóbbi 1453-1923 között az Oszmán Birodalom fővárosa.

etnikumok hozzászórtak a sajátjuktól eltérő kultúra fölényéhez és megtanultak ennek behódolni, mindaddig, amíg a saját kulturális szokásaikat többé-kevésbé megélhették a mindennapokban. A székelyek ezzel szemben az első világháború végéig nem kényszerültek huzamosabb ideig tartó kisebbségi létbe.

A középkorban kialakult államformákon belül, földrajzilag mindkét régió a periférián helyezkedett el és hasonló, határvédő szerepet töltött be. A székelység és Székelyföld esetében jól látható ez a határvédelmi szerep, akár a határvármegyék, gyepűelvek, akár a későbbi határvidékek rendszerére gondolva. Ugyanakkor az sem mellékes, hogy ez a határvédő társadalmi státusz a maga katonai funkcióival együttvéve, meghatározó módon hatott a későbbi székely társadalmi rendek (közsékely, lófőszékely, nemesi rend) kialakulására. Dobrudzsa esetében ez az aspektus az Oszmán Birodalom részeként válik egyértelművé, amelynek keretén belül katonai peremvidékként (udzs) került megszervezésre a régió. A már említett, szinte általánosnak mondható konfliktusos állapot ellenére, 1484-ben Dobrudzsát végérvényesen beépítik Szilisztra szandzsákba, megszüntetve peremvidéki státuszát. Noha, földrajzilag a peremvidéki aspektus és a háborús életter megmarad, a helyi közösség ettől a ponttól már nem tölt be speciális határvédelmi szerepet, így betörések esetén a birodalom központi vezetésének védelmére szorul. Az önvédelem, illetve a saját maguk fölötti rendelkezés korlátozása hosszú távon negatívumként hathatott az önrendelkezéssel összefüggő igényekre, még abban az esetben is, hogy a régió számos egymástól merőben eltérő etnikum otthonát képezte.

Érdekességként az a hasonlóság is megfigyelhető a két régió között, hogy ezek területén a tatárjárás időszakát megelőzően számos azonos népcsoport telepedett meg (besenyők, úzok, kunok), így ezek között bizonyos periódusban kulturális kapocs is fennállhatott. Ugyanakkor ki kell emelnünk, hogy az említett kulturális kapcsolat és ennek az esetleges hatása bizonyíthatóan nem meghatározható, hiszen az említett régiók földrajzilag sosem rendelkeztek közös határral.

A székelyek ősvallásukat hátrahagyva, a magyar államalapítást követően felvették a keresztény hitet, ezen belül is a római-katolikus egyházhoz csatlakoztak. Dobrudzsa lakosságának többsége a Bizánci Birodalom, illetve az első és második Bolgár Birodalom részeként is hasonlóképp kereszténynek vallotta magát, de az ortodox kereszténység dominált a régióban. Míg Székelyföld esetében mindvégig a kereszténység maradt meghatározó, addig Dobrudzsa esetében 1420-tól a 20. század elejéig az iszlámot követők kerülnek többségbe. A két vallási közösség,

egyben kultúra merőben eltér egymástól, és noha a dolgozat nem tér ki a hasonló kulturális különbségek, esetleges szokásokból adódó konfliktusok részletezésére, könnyen előfordulhat, hogy ez az aspektus megakadályozta az egységes regionális identitás kifejlődését, vagy legalábbis csökkentette ennek megerősödését, amely jelenség később hozzájárult úgy a belső konfliktusok kialakulásához, mint a későbbi kisebb-nagyobb mértékű ki- és bevándorlásokhoz. Nem mellékes szempont a korabeli együttélési modellek közötti eltérések megemlítése. Dobruzsza esetében a kétpólusú oszmán millet rendszer biztosította a különböző etnikumok együttélésének kereteit, amely a vallást tekintette elsődleges identitásformáló tényezőnek (iszlám hitűek és az ettől eltérő hitet vallók csoportja). Ezzel szemben az erdélyi etnikai együttélési modell, amely végeredményben az Erdélyi Fejedelemség „alkotmányos” szerkezetét is adta ettől teljesen eltér, három politikai nemzetben meghatározva a régió különböző etnikumait (magyarok, szászok és székelyek).⁹⁹⁴ Noha, Székelyföldre összpontosítva ennek a különbségnek közvetlen relevanciája nincs, a későbbi román állampolitika szempontjából már lesz.

Székelyföld önrendelkezésének korlátozása az 1562-es székely felkelés leverésével történt meg először, de a 18. századi Habsburg Birodalmon belüli közigazgatás-területi átszervezésekig lényegében, még ha az ezt megelőző időszakhoz képest részlegesen is, de megőrzi autonómiáját. A régió és lakossága az 1762-1764 közötti időszakban kialakított katonai végvidékek megszervezésével, majd az 1768-ban kivitelezett vármegyei igazgatási rendszer egységes keretbe rendezésével tapasztalhatta meg önmagán annak a külső kényszerítő erőnek a hatását, amelyet Dobruzsza és lakossága már a 15. század elején átélhetett. Ebből a szempontból a két régió közötti különbség abban nyilvánul meg, hogy Székelyföld esetében ez az állapot 1790-ig tartott, amelyet követően visszatérhetett a hagyományos szék rendszer megszervezéséhez és működtetéséhez. Az egy generációnyi rövid időszakot felőle tapasztalat, amely során egy tőle független, külső hatalom határozta meg a régió belső struktúráját és működését, megerősítő hatással bírhatott a jövőbeni önrendelkezés igényét illetően, hiszen a székely közigazgatás-területi rendszer újjáélesztése precedenst teremtett, ugyanakkor reményt is adott egy birodalmon belül létező autonóm terület fenntartására.

⁹⁹⁴ Pozsony Ferenc: *Erdély népei. Szászok, örmények, székely szombatosok, cigányok*. Kolozsvár, KJNT – BBTE, 2009. 240.

Mindkét történelmi régió esetében csupán két év eltéréssel (1876-1878) meghatározó változás következett be, amely ennek körülményei miatt eltérő módon hatott ezek lakosságára. Székelyföld 1876-ban elveszítve önkormányzását továbbra is az Osztrák-Magyar Monarchia része maradt, amely a közigazgatás-területi reformok során szem előtt tartotta a régió sajátosságait és ennek függvényében alakította ki a korabeli négy székely megyét. Ezzel szemben a történelmi Dobrudzsa területe az 1877-1878-as orosz-török háború kimenetele eredményeként két részre szakadt, Észak- és Dél-Dobrudzsára. Az előbbi rövid ideig az Orosz Birodalom, majd közvetlen ez után a Román Királyság része lett, az utóbbi pedig az Oszmán Birodalomtól függetlenedett Bolgár Fejedelemség fennhatósága alá került. Míg Székelyföld esetében az állam, ezzel egyben a közigazgatás, igazságszolgáltatás, oktatás, egészségügy és mindennemű ügyintézés hivatalos nyelve a helyi lakosság anyanyelve, a magyar maradt, addig Dobrudzsában ezt illetően kizárólagosan a román nyelvet tették hivatalossá, kiterjesztve Románia államnyelvét a régióra is, ezzel együtt megtagadva az ekkor egyébként még számszerűleg többségben élő, kisebbségi státuszba került lakosok hivatalos anyanyelvhasználatát. Továbbá kiemelendő az a tény, hogy a közös gyökerekkel rendelkező székelyek és magyarok között nem voltak jelentős kulturális és szokásbeli eltérések, hiszen egy évezredes együttélés, együttműködés határozta meg kapcsolatukat. Dobrudzsa esetében ellenben úgy a román kultúra különböző sajátosságai, mint a vallási hovatartozás és szokásvilág merőben eltért az ekkor még többséget képző iszlám hitű török, tatár, az óhitű szláv rítusú bolgár, illetve az ukrán, lipován kultúráktól. Mindennek függvényében nem csak közigazgatás-területi szempontból vált eltérővé az említett régiók sorsa, de az ezek lakosságát és ennek összetételét célzó intézkedések szempontjából egyaránt. Amíg a székelyek megőrizhették nyelvüket, vallásukat, kulturális és szokásbeli jellemzőiket, addig Dobrudzsa lakosainak igazodniuk kellett a román gyarmatosításnak köszönhető, a sajátjuktól merőben eltérő kultúrához, szokásvilághoz.

Észak-Dobrudzsa Románia általi asszimilálásának, gyarmatosításának rövid időn belüli sikerét több tényező befolyásolta. Időrendi sorrendben, elsőként a háborút követő közvetlen időszakban zajló nagyszámú muszlim (törökök, tatárok) és szláv (bolgárok, ukránok, lipovánok) közösségek emigrációja emelhető ki,⁹⁹⁵ amely részben önkéntes alapon, részben kényszer hatására

⁹⁹⁵ A kivándorlók pontos száma nem ismert. Különböző források különböző adatokra hivatkoznak, de abból kiindulva, hogy 1879-ben növekedni kezd Konstanca és Tulcsa megye populációja, illetve ezek együttes lakossága 1880-ra eléri a 139.972 főt, a kivándorló őslakosok aránya valahova az 50.000 vagy ennél is többre tehető.

történt, beleértve az újonnan megrajzolt határok mentén élő lakosságcserét is (például bolgár-román vagy ukrán-román). Ugyanakkor a régió infrastruktúrájának egészét érintő háborús rombolás sem mellékes, amely szempontot a tanulmány erre vonatkozó fejezete több esetben is részletez. Röviden, amikor Románia átvette a régió feletti uralmat, ennek egészét anarchia uralta, a települések romos állapotban voltak, a lakosaik éheztek, ráadásul számos rablóbanda fosztogatott. Második szempontként a Román Királyság betelepítési politikájának kidolgozása és kivitelezése nevezhető meg, amely elsődlegesen a stratégiai jelentős központok fizikai és egyben politikai értelemben vett elfoglalását, illetve az üresen maradt területeken újonnan kialakítandó települések, település-hálózatok létrehozását tűzte ki célul. A számos gyarmatosítási stratégiát átgondolva, a román központi vezetés 1882-re dolgozta ki jól átlátható rendszerét, amelynek gerincét egy négy lépcsős betelepítési eljárás képezte: (1) Dobrudzsa tömeges gyarmatosítása Románia más régióiból származó polgáraival; (2) gyarmatosítás külföldi románokkal; (3) a régió gyarmatosítása a romántól eltérő, más latin eredetű népcsoportokkal, mint például olaszokkal, franciákkal vagy spanyolokkal; (4) nem latin eredetű, külföldi népcsoportok betelepítése. A régió lakosságának csupán néhány év alatt sikeresen véghez vitt megkettőzését követően, Románia jelentős anyagi erőforrások mozgósításával újjá építi a terület infrastrukturális hálózatát, áthelyezve annak középszintű közigazgatás-területi központjait. Ezekben a folyamatokban egyetlen tényező játszott szerepet, mégpedig a román nemzetiségű populáció irányításának és befolyásának megerősítése minden lehetséges szinten. A térség románokkal való tömeges betelepítése mellett még négy fő tényező emelhető ki, amely hozzájárult Észak-Dobrudzsa őslakosságának asszimilációjához: (1) egy erősen centralizált politikai és közigazgatási rendszer létrehozása; (2) Dobrudzsa nem román gazdasági elitjének kizárása a politikai jogokból; (3) kulturális homogenizálás; (4) a földtulajdon államosítása.⁹⁹⁶ Mindezen stratégiai lépésekből kifolyólag kötelezővé vált a román nyelv ismerete és használata. A helyi őslakosok húsz éven keresztül (1878-1908 között) csupán részleges állampolgársággal és ezáltal részleges politikai jogokkal rendelkeztek, átengedve a regionális és lokális vezetést a Bukarestből kihelyezett és irányított személyeknek. Államosították a magán és egyházi földtulajdonokat. Végül pedig átszervezésre került a régió oktatáspolitikája, továbbá az újonnan épülő kulturális központok,

⁹⁹⁶ Iordachi 2002, *i.m.*, 28-32.

egységek, egyházak túlnyomó többsége is a román kultúra regionális megerősödését szolgálta, mellőzve a kisebbségi népcsoportok igényeit.

Ez idő alatt, az első világháború kezdetéig Székelyföld helyzete kevésbé változott. Szó sem volt erőszakos ki- és betelepítésekről, ahogyan magán tulajdon és egyházi javak államosításáról sem. A székelyek megőrizték és a helyi közigazgatás testületei révén kisebb-nagyobb mértékben fejlesztették a meglévő településhálózatukat, központjaikat. A hatalommegosztás szellemében és a helyi önrendelkezés irányelvei alapján, minden megye és tanáccsal rendelkező település saját maga rendezte és szabályozta közügyeit, fejlesztette gazdaságát, egészségügyi hálózatát, illetve oktatási és kulturális intézményeit. Noha, a székely identitás térvesztése ugyanebben az időszakban veszi kezdetét, mivel Aranyosszék a négy székely megyét magába foglaló tömbhöz képest, földrajzi helyzete miatt Torda vármegyébe kerül besorolásra, helyi szintű önkormányzását megőrizhette, ahogyan kulturális szokásvilágát egyaránt.

A leírtakból jól látható, hogy a két régió korabeli helyzete egymástól merőben eltér. Míg Székelyföld egy közigazgatási átszervezés, illetve egy kisebb területi módosítás mellett megőrizhette tulajdonságait, addig Dobrudzsa történelmi régióját lényegében ketté vágták. Az újonnan létrejövő Észak- és Dél-Dobrudzsa esetében egymástól két teljesen eltérő közigazgatás-területi rendszert vezettek be, az előbbi esetében komoly, stratégiai szempontból jól megfontolt gyarmatosító és asszimilációs programmal egybekötve, amely kihatással volt az ott élő lakosság nyelvhasználatára, magántulajdonára, gazdaságára, hitének gyakorlására és a társadalmi szerepvállalására egyaránt.

Azt követően, hogy 1913-ban Dél-Dobrudzsa, majd az első világháború lezárásával Székelyföld is Románia részévé válik,⁹⁹⁷ az újonnan megszerzett területek esetében is az Észak-Dobrudzsában kivitelezett, román részről eredményesnek mondott stratégiákat kívánják gyakorlatba ültetni. Ezt követően tehát, 1918-tól Dobrudzsa és Székelyföld hasonló sorson osztoznak, legalább is, ami a Bukarest által eltervezett államosítás, központosított vezetés, közigazgatás-területi átszervezések, ki- és betelepítési stratégiák, illetve kisebbség ellenes politikák gyakorlatba ültetésének kérdéseit érinti. Az elképzelések gyakorlati kivitelezése, a tanulmány során általam is hangsúlyozott számos szempont miatt többnyire sikertelenül hatottak, illetve esetenként csak részbeli sikereket eredményeztek. Dél-Dobrudzsa (Kvadrilater) 1913-1940 közötti

⁹⁹⁷ Erdély teljes egészével, Besszarábiával és Bukovinával együtt.

gyarmatosítása, illetve az itt élő közösség asszimilációja nem érte el a románok által kívánt hatását, mivel a régiót ekkor domináló bolgár nemzettudat meghatározó volt, az ott élő lakosság jelentős része helyben maradt, nem emigrált, a román nemzetiségű populáció aránya minimális méreteket öltött, továbbá a két megyényi terület infrastrukturális hálózattal is rendelkezett. Noha a közel három évtizedes Román Királyságbeli hovatartozás egyértelműen kihatott Dél-Dobrudzsára is, ezek nem öltöttek visszafordíthatatlan méreteket.

Székelyföld helyzete a két világháború közötti időszakban hasonló lefolyású volt, mint a Dél-Dobrudzsáé, hiszen az itt élők erős nemzet-tudata, a lakosság nagy részének helyben maradása, a nyugat-európai államszervezeti berendezkedés megléte annak infrastrukturális kereteivel, illetve az önállóság, függetlenség iránt támasztott több évszázados igény tette lassúvá és nehézkessé a román gyarmatosítás politikáját. Közvetlen a régió megszerzését követően kezdetét vette a térség közigazgatás-területi átrendezése, illetve egy hevesnek mondható romanizáció, amely az Észak-Dobrudzsában is alkalmazott paradigmák és gyakorlatok nyomán került kidolgozásra. Első sorban Bukarestben döntöttek az újonnan megszerzett terület asszimilációjáról, illetve annak módjáról és tervezett lefolytatásáról anélkül, hogy a helyi közösséget megkérdezték volna szándékukról. A folyamat második lépéseként elkezdték a magán javak és egyházi földtulajdonok államosítását, illetve gyakorlatba ültették az azonnali közigazgatás-területi átszervezést előbb az ideiglenes Igazgatótanács létrehozásával, majd ezt követően az 1925-ös közigazgatási törvénybe foglalt megye- és járáshatárok átrajzolásával. Az őslakosokat arra kötelezték, hogy lemondjanak a magyar állampolgárságról és felvegyék a román állampolgárságot, amely eljárás egyébként szándékosan hosszas volt a beköltöző románok számára odaítélendő, a korábban elkobzott és államivá vált földtulajdonok elosztása miatt. Ennek hatására a székelyek egy része ugyan az emigráció mellett döntött, de többségük a helyben maradást választotta. Ugyanakkor, a központi vezetés mindezzel párhuzamosan erősen centralizált politikai és közigazgatási rezsimezt hozott létre, megpróbálva szándékosan kizárni a régió nem román elitjét a politikai szerepvállalásból és a különböző jogkörök betöltéséből. Mivel Székelyföldön messzemenően kevés román etnikumú, a közigazgatás- és jogtudományban jártas szakember élt, továbbá mindaddig a különböző tisztségeket betöltő személyek magasan képzett szakemberek voltak, illetve átfogóan ismerték a közigazgatási eljárásokat, ezeket csak fokozatosan sikerült leváltania a központi hatalomnak más megyékből kihelyezett tisztviselőkkel. Következő lépésként a Iordachi által leírt, Dobrudzsa esetében is

alkalmazott gyarmatosítási stratégiák megvalósítása nevezhető meg,⁹⁹⁸ miszerint a központi hatalom csökkenteni szeretne volna a régió őslakosságát, amelyet követően megpróbált beköltöztetni minél több román nemzetiségű és a latin nyelvcsaládhoz közel álló etnikumú lakost az ország többi régiójából, illetve a Románia határain kívül eső területekről. Mivel ez a régió etnikai összetételének arányát megváltoztató folyamat a tervekhez képest korlátozottan és lassan működött, a populációcsere helyett előtérbe került a régió átszabása, így román többségű településeket csatoltak a székely megyékhez, illetve magyar többségű településeket csatoltak el ezektől. Végül a gyarmatosító folyamat utolsó láncszemét a kulturális homogenizálás, leginkább a nyelvhasználati korlátozások, az oktatáspolitikai, illetve az ortodox katedrális- és templomépítési irányelvek képezték. Noha tagadhatatlan, hogy a bukaresti vezetés részleges sikereket ért el Székelyföld Romániába való asszimilálását, illetve a régió gyarmatosítását illetően, ez a két világháború közötti időszak végére koránt sem vált jelentős mértékűvé, visszafordíthatatlanná, amelyet a XX. század későbbi eseményei is jól láthatóan igazoltak. Ezzel szemben Dobrudzsa,⁹⁹⁹ illetve Erdély történelmi régióinak nagy része esetében sikeresnek mondható a román asszimilációs politika. Mindehhez hozzátartozik az a tény is, hogy Székelyföld inkorporálásakor nemcsak a régióra kellett fókuszálni az első világháborút „megnyerő” Romániának, hanem hatalmas román, vegyes, vagy nem-román lakosságú területek integrálását is szimultán végre kellett hajtania. Ennek a szimultánitásnak az eredmény értelmezésekor pedig meghatározó súlya van. Székelyföld Erdély integráns részeként került ebbe a folyamatba. Továbbá Erdély mellett Partium, Bánság, Bukovina, Besszarábia és a már említett Dél-Dobrudzsa egyszerre állította kihívás elé a korabeli román „nemzetállamot”. A figyelmét tehát meg kellett osztania a számos frissen megnyert nagy történelmi régió között – sőt a román integrációs politika fő prioritási területe sem a Székelyföld volt ebben a korszakban, hanem a határvidékek és az erdélyi magyar, illetve német többségű városi központok.

Ami a két régió lakosságának méretét illeti, Székelyföldön az 1870-es népszámlálás szerint 435.162 fő élt, amellyel szemben az utolsó, 1866-ban kivitelezett oszmán népszámlálás az ekkor még egységes Dobrudzsa lakosságát 178.791 főben határozta meg.¹⁰⁰⁰ Az ismertetett adatokból megfigyelhető, hogy egymáshoz képest egy fele akkora területen, közel két és félszer akkora lakosság élt, amely jelenség az állandó konfliktusos élettér mellett a földterületek sajátosságaiból

⁹⁹⁸ Iordachi 2002, *i. m.*, 28-32.

⁹⁹⁹ Csak Észak-Dobrudzsa, mivel Dél-Dobrudzsa 1940-ben ismét Bolgár fennhatóság alá került.

¹⁰⁰⁰ Vrăncianu Marius-Vasile: *Conformațiunea demografică a Dobrogei, 1850-1878*. Iași, Universitatea ”Alexandru Ioan Cuza” din Iași – Facultatea de Istorie, 2014. 5.

is adódhatott. Dobrudzsában, a Duna-delta természetvédelmi területen (3440 km²) ekkor alig voltak fellelhetőek települések a talaj instabil mivolta, a termőföld hiánya és az építkezési lehetőség korlátozottsága miatt. 1913-ben, mindössze 35 évvel később a Romániához csatolást követően, Észak-Dobrudzsa lakossága elérte a 380.430 személyt,¹⁰⁰¹ amellyel szembe Székelyföld népessége 1910-ben nagyjából 550.000 főre volt tehető, de 1920-ra hozzávetőleg 50.000 lakossal csökkent ez az arány. A populáció csökkenése nagy valószínűséggel az első világháború kimenetelének, illetve következményének tudható be. Érdeemes kiemelni azt a tényt, hogy Székelyföld majdnem minden megyéjének esetében 1930-ra, az 1910-es népszámlálás adatainak alapján megkétszereződik a román etnikumúak száma, miközben az összlakosság nagyjából ugyan akkora marad.¹⁰⁰² A leírt jelenség alapján párhuzamot vonhatunk Székelyföld és Dobrudzsa esete között, ugyanis ami az előbbi esetében 1920-tól kezdődően megfigyelhető (a román etnikumúak beköltözése/betelepítése, de az őslakosok romanizálása), az az utóbbi esetében hasonlóképp zajlott 1878-tól kezdődően. 1930-ban Dobrudzsa összlakossága 815.475 személy, amiből Észak-Dobrudzsáé 437.131, míg a bolgároktól megszerzett Dél-Dobrudzsáé 378.344 fő.¹⁰⁰³ Ez az az időszak, amikor Székelyföld és Dobrudzsa populációjának számaránya megközelítőleg azonos méretűvé vált.

A leírtak alapján megállapítható, hogy Dobrudzsa esetében az 1878 és 1913 között eltelt harmincöt év alatt alkalmazott stratégiák együttese nagymértékben megegyezik a Székelyföld esetében fennálló 1918 és 1940 közötti huszonkét éves asszimilációs, gyarmatosító időszak gyakorlatával. Noha Dobrudzsában 1913-at követően is folytatódott az említett folyamat, ennek elsődleges okaként az eddig elért sikerek elmélyítése, illetve a dél-dobrudzsai régió asszimilálása nevezhető meg, korántsem az alkalmazott stratégia sikertelensége. Időben az említett két periódus hasonló hosszúságú, az érintett korszakok nem állnak távol egymástól, illetve az alkalmazott asszimilációs stratégia mindkét régió esetében nagymértékben megegyezik. Ugyanakkor Dobrudzsa esetében Románia szemszögéből vizsgálva eredményes folyamatnak tudható be a gyakorlatba ültetett asszimilációs, gyarmatosító stratégia, míg Székelyföld esetében nem. Ennek következtében szükséges kiemelni, hogy nem létezik általános összefüggés Románia

¹⁰⁰¹ Limona Răzvan: *Populația Dobrogei în perioada interbelică*. Semănătorul, editura online, 2009. 24-25.

¹⁰⁰² Rónai András: Erdély népességi viszonyai. *Magyar Kisebbség – nemzetpolitikai szemle*, 26. (2002); Forrás: <http://www.jakabffy.ro/magyarkisebbsseg/index.php?action=cimek&lapid=21&cikk=m020409.html>; hozzáférés: 2020.11.02, 15:39

¹⁰⁰³ Limona Răzvan 2009, *i.m.*, 38.

integrációs, asszimilációs stratégiája és az integráció, asszimiláció mértékének sikeressége között. A sikeresség mértéke sokkal inkább az adott régió partikuláris sajátosságaival magyarázható. A kisebbségek szempontjából egy többségi kultúrába, államba való asszimilálás tekintetében bizonyos protektív tényezők azonosíthatóak, amelyek hozzájárulhatnak a saját kultúra és az adott kultúra részelemeinek hosszú távú megőrzéséhez. A tanulmányban felsorakoztatott és összesített ismeretek alapján, Székelyföld és a székelyek esetében a következő tulajdonságok, sajátosságok emelhetők ki, nevezhetőek meg, mint protektív tényezők:

1. A székely rendi társadalom kialakulása, viszonylag zárt jellege, illetve az ez alapján történő közösség-szervezés;
2. Egy népcsoport, közösség hosszú távon ellátott, speciális társadalmi funkciója, ez esetben a határvédelmi szerepkör betöltése;
3. Az önszerveződés, önkormányzás és öngazgatás hosszú távú fennállása, illetve az ezzel kapcsolatos igény megléte;
4. Egy régió földrajzi szempontú kihasználtsága, mint például a méretének megfelelően arányos populáció jelenléte, a lakosság ellátásához szükséges területek megléte (termőföld, vízhálózat, erdő) és a kornak megfelelő építmények megléte;
5. Saját közigazgatás-területi rendszer, illetve a működéséhez szükséges infrastrukturális, intézményes keret és hálózat megléte;
6. Egységes és viszonylag erős nemzet-tudat; Székelyföld egységesen magyar jellege Dobrudzsa multietnikus jellegéhez képest – eltérő identitásképletek. A multietnikus közegben könnyebb asszimilációt elérni.
7. A közigazgatásban és államigazgatásban képzett, illetve a kornak megfelelően jártas, szaktudással rendelkező szakemberek megléte;
8. Az adott korszakban domináló, vezető hatalmak közigazgatás-területi rendszereinek átfogó ismerete, illetve az ezekhez kisebb-nagyobb mértékben való kapcsolódás;
9. Az anyanyelvhez és kultúrához való ragaszkodás, illetve ezek aktív gyakorlása még, ha csak magánkörökben is használható, megélhető mindez;
10. Az anyaországgal való kapcsolat megléte azt követően is, hogy ettől az adott régió hivatalosan elszakadt;
11. Erős hit.

Egy régió periférikus elhelyezkedése nem sorolható a protektív tényezők közé, még ha feltételezhetően könnyedebb, határon átívelő, azonos kultúrájú kapcsolatok meglétére, ezáltal támogató mechanizmusokra is utal eme földrajzi aspektus. Dobrudzsa esetében a Romániához való csatolást követően azt látjuk, hogy az eddig itt élő bolgárok többsége és a muszlim közösség egy része az újonnan kialakult Bulgáriába, míg az ukránok és lipovánok nagy része Ukrajnába emigrált. Ebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az említett közösségek kisebb része gondolt a helyben maradásra, majd az anyaországgal való aktív kapcsolattartásra, együttműködésre, így az ország periférikus jellege inkább elszívó erőként hatott a kisebbségbe került közösségekre, mintsem megtartó erőként. Később, a Romániához való csatolást követően hasonló jelenség figyelhető meg Erdély határ menti, többségében magyarlakta vidékein is. Noha kétségtelen, hogy a központi régióvá vált Székelyföld és a székelyek esetében is akadtak kivándorlók, viszont ez olyan mértékű volt, hogy a jelenség nem volt meghatározó hatással a régió népességének összetételét illetően, így ebből a szempontból nem sérült a közösség önvédelmi mechanizmusának ezen aspektusa.

VII. HIPOTÉZISEK VIZSGÁLATA, EREDMÉNYEK ÉS AJÁNLÁSOK

1. A kutatási hipotézisek (feltevéseim) vizsgálata

H1. *Az első világháborút követő közigazgatás-területi egységesítés folyamata, Románia és az újonnan megszerzett területek között drasztikus lépésben került érvényesítésre, a lépésről-lépésre módszerrel szemben.* A hipotézist igazoltuk, mivel Románia a területi csatlakozást követően minden újonnan megszerzett provinciára azonnali hatállyal kiterjesztette az addig érvényben lévő alkotmányát, illetve 1920 áprilisáig a kisebbségeket érintő, más korlátozó és megszorító rendelkezéseket és szabályozásokat is kötelezően bevezetett. Az átmeneti időszakok, a kulturális különbségek áthidalását célzó programok, az inklúzió felvetésének hiánya, az asszimilációs stratégiák kizárólagos érvényre juttatása, illetve a két oldalú kommunikáció mellőzése alátámasztja a feltevést, miszerint erőszakosan avatkozott be az első világháborút követően megszerzett régiók beolvasztását illetően. Ennek ellenére helyet kell adnunk az eredmény árnyalhatóságának, mivel Székelyföld (de a többi vizsgálható régió) integrációs folyamatának akaratlanul is voltak fokozatai, amely átmenetnek a lecsapódásaként értelmezhetjük a politikai és közigazgatási instabilitást, a választási furcsaságokat, a településnév rendezésekhez és a többszöri közigazgatás-területi reformhoz kötődő történéseket.

H2. *A két világháború közötti román közigazgatás függetlenül attól, hogy elsődlegesen centralista vagy decentralizáló szemléletek alapján került megszervezésre, mindenképpen a nemzeti egység eszméjének volt alárendelve és az ország egységesítő elképzeléseit szolgálta.* A hipotézist elfogadjuk igazoltuk. A vizsgált periódus ideje alatt, Románia szintjén túlnyomó többségben a centralista, központosító és egységesítő törekvések érvényesültek, teljes mértékben háttérbe szorítva a decentralizáló szemléletek, kezdeményezések, de még csak felvetések gondolatát is. Egyetlen kivételként a Maniu-kormány hatalomra kerülését követő 1929-es közigazgatás-területi reform emelhető ki, amely időszak alatt, noha regionális intézményként kialakításra került hét, történelmi szempontokat szem előtt tartó minisztériumi igazgatóság, az ehhez fűzött remények nem valósultak. A gyakorlatban, a helyi szintű ügyintézés, problémamegoldás továbbra sem volt független, illetve a kisebbségi nyelvhasználatot illetően a legfelsőbb közigazgatási tanács dönthetett, felülírva a minisztériumi igazgatóságok döntését. Ugyanakkor erre sohasem került sor, mivel 1930-ban a kolozsvári miniszteri igazgatóság, Aurel Dobrescu vezetésével megtiltotta a székelyföldi megyéket is magába foglaló régióon belüli

kisebbségi nyelvhasználatot. Ezek függvényében megállapítható, hogy a román nemzeti egység eszméje a törvénybe foglalt jogot is felül írta.

H3. *A közigazgatás-területi átszervezések során nem vették figyelembe a helyi közösségek igényeit, helyismeretéből származó tapasztalatait, tehát kizárólag az ország központi vezetőségének elképzelései valósultak meg.* A hipotézist ebben a formában részben igazoltuk, ugyanis az 1929-1936 között érvényben lévő közigazgatási törvény révén megszervezett hét minisztériumi igazgatóság szem előtt tartotta a régiók etnikai összetételét, egyben a történelmi sajátosságait is és ezen irányelvek alapján kerültek kialakításra ezek a középszintű közigazgatás-területi egységek. Ugyanakkor ezt a hét éves periódust leszámítva, amelynek ideje alatt végeredményben időközi bizottságok sora váltotta egymást és emiatt a törvénybe foglaltak nem kerültek érvényre juttatásra, kizárólag az ország központi vezetésének elképzelései valósultak meg – vagyis pár év kivételével erős volt a centralizáció.

H4. *A két világháború között megjelenő székelyföldi magyar, illetve központi román sajtókiadványok ellentétes szemszögből, nagyrészt egyik oldal nézőpontját alátámasztva tárgyalják a közigazgatás-területi átszervezésekkel kapcsolatos eseményeket, módosításokat, szabályozásokat.* A hipotézis ellenőrzése nem megvalósítható, mivel a központi román média számára a székelyföldi kérdés közletről sem volt annyira fontos, hogy olyan mértékben és gyakran foglalkozzanak vele, mint a székelyföldi magyar lapok – ahol minden közvetlenül érintette őket. Tehát nincs egyensúly a sajtókiadványok megjelenésének gyakorisága és a vizsgált kérdéseket érintő események tárgyalása között.

H5. *A közigazgatás-területi átszervezések során kivitelezett, tudatos településnév módosítások szerves részét képezték nem csak az erdélyi magyar és székely, de az erdélyi román közösség regionális identitásának eltörlését illetően is.* A hipotézist kellően kiterjedt vizsgálatok hiányában nem igazoltuk. Noha, kifejezetten érdekes jelenség a románon kívüli (nem csak magyar, de a szász, török, rutén stb.) településnevek és földrajzi megnevezések 1923-as betiltását követő, 1925-ben kivitelezett helységnev-rendezés folyamata, amely során a székelyföldi települések román megnevezéseit, más román megnevezésekre cserélik, nem egyértelmű, hogy ezt kifejezetten a regionális identitás eltörlése érdekében teszik. Az okok között megemlíthető a fonetikusán átvett román helységnevek megváltoztatása annak érdekében, hogy megszakítsák a nyelvi kapcsolatot, a településnevet kvázi átadó, átörökítő népcsoporttal, kultúrával, illetve, hogy ez által a dákoromán

kontinuitás elmélet fenntarthatóvá tegyék. A hipotézis igazolása végett egy több régiót átölelő, a Székelyföld településnév állományának elemzéséhez hasonló, kiterjesztett vizsgálatra lenne szükség, azért, hogy összehasonlítható legyen a különböző régiók többnyelvű településeinek névváltozása, névváltoztatása.

H6. *Románia az újonnan megszerzett területek esetében gyors és teljes asszimilálási stratégiát ültetett gyakorlatba.* A hipotézist igazoltuk, mivel a tanulmányban bemutatott és részletezett események felvázolása révén egyértelművé válik, hogy Románia célja egész Erdély, beleértve Székelyföld minél gyorsabb és teljesebb asszimilálása. Ezt számos törvény, rendelet és különböző szabályozása, illetve a kutatott periódus mindegyik közigazgatás-területi átszervezése is alátámasztja, amelyek kifejezetten a kisebbségben élők ellen, ezen kulturális tömbök szétszakítása, meggyengítése érdekében kerültek kidolgozásra.

H7. *Románia az első világháborút követően, az ekkor megszerzett területek esetében ugyan azon asszimilációs stratégiákat szerette volna érvényre juttatni, mint Dobrudzsa esetében 1878-1914 között.* A hipotézist igazoltuk, hiszen a két régió összehasonlítása során ezen állításra számos példát, megerősítést kapunk. A Dobrudzsában alkalmazott asszimilációs, illetve gyarmatosító stratégia lépései Székelyföld esetében is felfedezhetőek. A két régió közötti eltérés ugyanakkor nem az említett stratégiában, hanem a szóban forgó régiók partikuláris sajátosságaiban fedezhetőek fel, amely végeredményben kihatással volt Dobrudzsa esetében az asszimilálás sikerességére, illetve Székelyföld esetében ennek sikertelenségére.

2. Tudományos eredmények és ezek felhasználásának lehetőségei

1. Mivel a kutatott periódus keretein belül Székelyföld közigazgatás-területi alakulásának kérdéseit korábban csak székekre bontva, nem egységesen, sőt egymástól eltérő stílusban vizsgálták, jelen tanulmány szintetizálja és rendszerezi a meglévő ismeretanyagokat, illetve ki is egészíti ezeket. A rendszerezés első sorban a központi szabályozásoktól halad a helyiek irányába, továbbá egységesen tagolja és elemzi a különböző korszakok történéseit. A 2016-ban publikált, *Areopolis*ban megjelent Csík-, Három-, Maros- és Udvarhelyszék közigazgatás-történetére vonatkozó különböző ismeretanyagok kisebb mértékű ismeretanyagokkal kerültek kiegészítésre.

2. Aranyosszék, a hetedik székely szék beemelése a tanulmányba. Noha, Székelyföld fejlődésének kezdeti időszakától több évszázadon keresztül végig említésre kerül a régióra vonatkozó különböző tanulmányokban, az 1876-os magyar közigazgatás-területi egységesítést követően nem foglalkoznak a helyzetével. Végeredményben, ahogyan az jelen tanulmányból is kiderül, az említett megyerendezés során Székelyföld egész területe elveszti önrendelkezését és megszűnik sajátos szék-fiúszék közigazgatási rendszere, valamiért a másik négy székkal ellentétben Aranyosszék sorsának alakulását még sem vizsgálták.

3. Az 1918-1925 közötti székelyföldi közigazgatást érintő módosítások ugyan több esetben bemutatásra kerültek már korábban közzétett tanulmányokban, ezek bizonyos részletei mégsem kerültek feldolgozásra. Mivel a kutatás során kiderült, hogy a központi román hatalom a székelyföldi magyar és szász helységnév, *illetve* földrajzi megnevezések betiltását követően, az addig érvényes román nyelvű helységneveket is radikális mértékben megváltoztatta, amely paradigma újabb kérdéseket vett fel és újabb kutatási irányokat jelöl ki.

4. A két világháború közötti, romániai közigazgatás-területi egységesítést illetően, mindeddig nem készült átfogó összehasonlító tanulmány, az újonnan Romániához került különböző régiók elemzésére koncentrálva. A tanulmány során részletezett székelyföldi és dobrudzsai közigazgatási folyamatok alakulása különálló fejezetben került

összehasonlításra, megvizsgálva az említett régiók Románia általi asszimilálásának mértékét, illetve a gyakorlatba ültetett, erre vonatkozó stratégiájának sikerességét.

5. A tanulmány végeredményeként azonosításra kerültek azok a Dobruzsza és Székelyföld helyzetének összehasonlításából meghatározható protektív tényezők, amelyek hozzájárultak az önállóság bizonyos fokú megőrzéséhez, illetve lassították a székelyföldi közösség Romániába való asszimilálásának folyamatát.

6. Noha az 1938-1940 között működő romániai királyi diktatúra rezsimről és az ezen belül kialakításra került tartomány-rendszerről vannak ismeretek, ennek részletes vizsgálata még nem történt meg. Jelen tanulmány keretei között erre az időszakra is több odafigyelést szántunk.

7. Tudományos eredményként emelhető ki a levéltári kutatások során, több ezer fénykép formájában összegyűjtött hivatalos iratok tárháza. Lényegében számos egyedülálló, a nagy közösség számára el nem érhető irat megőrzése, digitalizálása húzódik meg mögötte.

Jelen tanulmány felhasználási lehetőségei, ennek eredményei alapján első sorban a múlt eseményeiből való okulásban, a destruktív döntések prevenciójában, illetve a jövőbeli döntések mérlegelésében nyilvánul meg. Annak érdekében, hogy a székely közösség ne morzsolódjon tovább, illetve, hogy megtudja erősíteni, őrizni identitását és kultúráját, fontos lenne szélesebb körben megvizsgálni az azonosított protektív tényezőket, valamint a háttérükben meghúzódó aspektusokat, majd a fejlesztésük érdekében közösségi szinten gyakorlatba ültetni ezeket. Továbbá széles skálájú betekintést enged számos, egymástól eltérő közigazgatás-területi struktúrába, amelyek közül mindegyiknek meg vannak a pozitívumai és negatívumai. Fontos lenne ezeket megismertetni a széles körű közösséggel, annak érdekében, hogy a regionális területi igényeiket, és ami ennél talán fontosabb, annak egységes módját összehangolhassák a számukra legjobb lehetőségben. Mindezen szempontok hozzájárulhatnak a kisebbségben élő, magyar közösségek identitástudataik megerősödéséhez, érdekképviseleti szervezetek kialakításához. Végeredményben a digitalizált dokumentumok a kutatást követően egyértelműen egy szélesebb közösség számára is hozzáférhetővé válnak, hiszen a számos olyan iratról beszélünk, amelyet csak különleges kutatási engedéllyel rendelkező személynek adnak ki.

3. Ajánlások

A disszertáció kutatási eredményei alapján, a következő javaslatokat fogalmazzuk meg:

1. A tanulmányban megfogalmazott egyik hipotézis újragondolásából kiindulva, részletesebb kutatást lehetne végezni a korabeli központi román és a székelyföldi magyar sajtókiadványok mélyreható elemzésével kapcsolatban. Valóban érdekes lenne leellenőrizni azt a feltevést, hogy a két különböző forrás ellentétes szemszögből, parciális eltérésekkel vagy ténylegesen objektív módon közvetítette az eseményekkel kapcsolatos véleményeket.

2. A tanulmány egyik kimagaslóan izgalmas aspektusa, véleményünk szerint a helységnév-rendezéssel kapcsolatos kérdések köré összpontosul. Erre vonatkozóan önálló tanulmányt lehetne végezni Románia összes történelmi régióját belefoglalva, pontosabban az ezek területén zajló helységnévadási eljárások elemzését, illetve az esetleges rendezések alapelveit vizsgálva. Végül egy összehasonlító eljárás révén bizonyosan leellenőrizhető lenne, hogy a helységnév-rendezések során lecserélt román-román elnevezések mögött a regionális román identitás eltörlése is meghúzódik-e, vagy ez a dákoromán kontinuitás elméletének fenntarthatóvá tétele miatt vált gyakorlattá.

3. Természetesen számos tanulmányt, könyvet, cikket olvastam el, amíg sikerült elkészíteni a tanulmány jelenlegi változatát. E folyamat során azzal szembesültem, hogy a Románia közigazgatás-történetével foglalkozó román munkák hiányosak, zavarosak és kevésbé átláthatóak. Ebből kifolyólag fogalmazódott meg bennem az a feltevés, hogy jelen dolgozathoz hasonlóan Románia minden nagyrégiójának el kellene készíteni a közigazgatás-történeti elemzését, majd ezt követően a különálló munkákat egységes tanulmánykötetben ki kellene adni.

4. Bár jelen dolgozatban helyet kapott az 1938-1940 között működő királyi diktatúra rendszerének bemutatása, az ezzel kapcsolatban talált dokumentáció feldolgozása sokkal részletesebb munkát igényelne. Csupán az egy és fél évet átfogó hivatalos közlöny több száz oldalból áll, illetve ezzel együtt több száz feldolgozatlan érdekességet tartalmaz, ami önmagában különálló kutatási felületet biztosíthat.

5. Ajánlásként fogalmazzuk meg a két világháború közötti hivatalos közlönyök digitalizálását és online térben való megosztását annak érdekében, hogy egy nagyobb közösség számára is elérhetővé váljanak. Nem mellékes szempont a szóban forgó iratok ilyen módon történő konzerválása.

6. Az előző ponthoz képest ajánlásként fogalmazzuk meg a két világháború közötti sajtókiadványok digitalizálását és online térben való megosztását is, ugyan azon okokból kifolyólag. Nem mellékes szempont az iratok eljárás révén való konzerválása.

7. Kifejezetten fontos lenne egy a regionális identitás megerősítését célzó stratégia kidolgozása. Jelenleg, még a székely közösség is csak a történeti Székelyföld három székét tartja székelynek, annak ellenére, hogy a történeti Marosszék lakossága még ma is túlnyomóan székely eredetű.

VIII. FELHASZNÁLT IRODALOMJEGYZÉK

ÁDÁM László: *Urak – A szkíták hihető története*. Budapest, 2016, p. 67-70. Forrás: <https://mek.oszk.hu/15500/15571/15571.pdf>; hozzáférés: 2021.04.23, 12:39

ÁDÁM Magda, ORMOS Mária, BARABÁS József: *Francia diplomáciai iratok I. 1918-1919 - De Lobit tábornoknak, a francia keleti hadsereg parancsnokának jelentése*. Levéltári jelzet: AG.20N525 c/102. d/5. Irat: FDD, száma: 169, iratszám: 77, irat típusa: 1419/2B sz. Irat, keletkezési hely és idő: Párizs, 1919. február 1. Révai Digitális kiadó, 2007, p. 3-61.

AGRIGOROAIEI Ion, CALCAN Gheorghe: *România și conferința de pace de la Paris 1919-1920*. ed. Prahova, Ploiești, 2001, p. 3-4.

ALBANI Tiron: *Douăzeci de ani dela Unire – Monografie comemorativă a unirii. Volum I. – Cum s'a făcut unirea*. Ed. Institut de arte grafice „Grafica”, Oradea, 1938, p. 16-18.

ALECU Dan: *Alba Iulia, 6 mai 1928*. Constanța, 1928, p. 18.

B. SZABÓ János: *A székelyek katonai szerepe Erdélyben a mohácsi csatától a Habsburg uralom megszilárdulásáig (1526-1709)*. In: *Határvédelem évszázadai Székelyföldön, Csíkszék és Gyimesek vidéke* (szerk. Nagy József), Szépvízért egyesület, Sepsiszentgyörgy, 2018

BAJTALAN Hunor: *A regionalizáció folyamata Romániában (1859-2013)*. In: *Erdélyi társadalom*, 2013, 11 (2), Kolozsvár, p. 69-71.

BALLA Lóránt: *Az albánok harca a törökök ellen a 15. században*. In: *Világtörténet*, 1991/1 (tavasz-nyár), p. 47-55.

BALLA Tibor: *Ausztria-Magyarország részvétele a megszállott Románia katonai kormányzásában, 1916-1918*. In: *Hadtörténelmi szemle*, 2017/1, p. 114-120.

BALLA Tibor: *Bulgária felszabadulásának és az önálló bolgár hadsereg létrejöttének 120. évfordulója*. Nemzetközi tudományos konferencia, Szófia, 1998, p. 4-9.

BALOGH Judit: *A székely nemesség kialakulásának folyamata a 17. század első felében.* Az Erdélyi Múzeum Egyesület kiadása, Kolozsvár, 2005

BALOGH Júlia: *Az erdélyi hatalomváltás és a magyar közoktatás 1918–1928.* Budapest: Püski Kiadó Kft, 1996, p. 64.

Ion BARNEA, Ștefan ȘTEFĂNESCU: *Bizantini, romani și bulgari la Dunărea de Jos.* Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1971, p. 11-123.

BARABÁS Samu (szerk.): *Székely oklevéltár (II. Kötet), 1219-1776.* Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1934, p. 6-9.

BÁNOSI György, VERESEGYHÁZI Béla: *Eltűnt népek, eltűnt birodalmak kislexikona.* Anno kiadó, Budapest, 1999, p. 53-54.

BÁRDI Nándor: *A két világháború között (1918-1940).* In: *Székelyföld története III.*, MTA BTK–EME–HRM kiadása, Székelyudvarhely, 2016, p. 283-421.

BÁRDI Nándor: *A romániai magyar kisebbség a két világháború között.* In: *Kisebbségi Magyar közösségek a 20. Században.* Gondolat Kiadó, Budapest, 2008, p. 90-97.

BÁRDI Nándor: *A szupremácia és az önrendelkezés igénye. Javaslatok, tervek az erdélyi kérdés rendezésére (1918-1940).* In: *Források és stratégiák,* Csíkszereda, 1999, p. 36-55.

BÁRDI Nándor: *Impériumváltás Székelyudvarhelyen 1918-1920.* In: *Aetas,* 1993, 8. évf, 3. sz., Budapest, p. 76-120.

BÁRDI Nándor: *Otthon és haza. Tanulmányok a romániai magyar kisebbség történetéről.* Pro-Print könyvkiadó, Csíkszereda, 2013. p. 608.

BÁRDI Nándor: *Székelyföld vezető tisztviselői 1918-1940.* Forrás: https://www.academia.edu/23511208/Sz%C3%A9kelyf%C3%B6ld_vezet%C5%91_tiszt_visel%C5%91i_1918_1940; hozzáférés: 2022.05.22, 17:02

- BARTOS-ELEKES Zsombor: *Helységnevek a romániai köztudatban (Az ednoníma és exoníma megszgyénjén)*. In: *Geodézia és Kartográfia*, LIV. évf. 4. sz, Magyar Földmérési, Térképészeti és Távérzékelési Társaság, Budapest, 2002, p. 19-24.
- BARTOS-ELEKES Zsombor: *Német helységnevadás és névhasználat a XIX. Századi Erdélyben*. In: *Geodézia és Kartográfia*, 56. évf, 9. sz, Magyar Földmérési, Térképészeti és Távérzékelési Társaság, Budapest, 2004, p. 11-18.
- BARTOS-ELEKES Zsombor: *Nyelvhasználat a térképeken (Erdély, XIX. és XX. század)*. In: *Névtani Értesítő*, 36. sz. ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet, Budapest, 2014, p. 238-241.
- BARTOS-ELEKES Zsombor: *A hatalom névrajza – A névrajz hatalma*. In: *Földrajzi Közlemények*, CXL. évf. 2. sz. Magyar Földrajzi Társaság, Budapest, 2016, p. 124-134.
- Lucian BĂNESCU: *Aspects of the evolution of the interethnic, intercultural and interconfessional dialogue in Dobruja*. In: *Management Intercultural*, 21. évf, 43. sz, Fundația Română pentru Inteligența Afacerii, Iași, 2019, p. 77-81.
- BENCSEK Péter: *Határok és helységnevek Köztes-Európában a 18. század második felétől napjainkig*. In: *Limes-Tudományos szemle*, 10. évf, 2. sz, Komárom-Esztergom Megye Önkormányzata, Komárom, 1997, p. 117-140.
- BENCSEK Péter: *Helységnevváltozások Köztes-Európában 1763-1995*. Teleki László Alapítvány, Budapest, 1997, p. 15-18.
- BENCSEK Péter: *Politikai célú helységnevváltozások köztes-európában a XX. Században*. Változó világ, átalakuló politikai földrajz: Első magyar politikai földrajzi konferencia (1998), JPTE Földrajzi Intézet, Pécs, 1999, p. 163-166.
- BEREZNAY András: *Erdély történetének atlasza*. Méry Ration kiadó, Budapest, 2011
- BERGER Adolf: *Encyclopedic Dictionary of Roman Law*. The Lawbook Exchange Ltd, New Jersey, 2014, p. 484.

BIELZ Eduard Albert: *Handbuch der Landeskunde Siebenbürgens, eine physikalisch-statistisch-topographische Beschreibung dieses Landes*. Druck und Verlag von S. Filtsch, Hermenstadt, 1857, p. 631. Forrás: https://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10009089_00001.html; hozzáférés: 2019.02.23, 20:12

BIRCH Anthony H: *Nationalism and national integration*. Routledge, London, 1989, p. 40.

BIRÓ Zsófia: *Hatalommegosztás a történeti alkotmány fényében: Bírói hatalom a magyar tradicionális jogban*. Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 2022, p. 7-16.

BODÓ Barna: *A székelyföldi autonómia mozgásterei*. In: *Kisebbségkutatás*, 25. évf, 3. sz, Budapest, 2016, p. 7-41.

BODOR András: *Burebista egységes, központosított állama VI. A „nemzetközi” helyzet Burebista korában*. In: *Korunk* 39 (7-8), 1980, p. 490-495.

Lucian BOIA: *History and Myth in Romanian Consciousness*. Central European University Press, Budapest, 2001, p. 182.

Lucian BOIA: *Balcic. Micul paradis al României Mari*. Ed. Humanitas, București, 2014, p. 224.

BOIA Lucian: *Primul război mondial. Controverse, paradoxuri, reînțepretări*. Ed. Humanitas, București, 2014, p. 81-83.

BOIA Lucian: *În jurul Marii Unirii de la 1918: națiuni, frontiere, minorități*. Ed. Humanitas, București, 2017, p. 78-80.

BOÓR Ferencz: *A székiesség vezérelve*. In: *A magyar nemzet*. Hun-Idea szellemi hagyományőrző műhely, Budapest, 2012, p. 231-245.

BOROSY András: *Határórség és határőrök az Árpádok korában*. In: *Hadtörténelmi közlemények*, 24. évf. 4. sz, Budapest, 1977, p. 543-544.

BOSOANCĂ Traian: *Mureșenii în marea unire*. Ed. Ardeal, Târgu Mureș, 2000, p. 154.

Robert BROWNING: *Byzantium and Bulgari – A comparative study across the early medieval frontier*. Maurice Temple Smith Ltd, London, 1975, p. 232.

BRUBAKER Rogers: *Nationalism reframed: Nationhood and the national question in the new Europe*. Cambridge University Press, Cambridge, 1996, p. 80-83.

CALCAN Gheorghe: *The administrative unification of the completed Romania. The stages of the administrative integration of Transylvania, 1918-1926*. In: *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, 30E/Iunie, Cluj Napoca, 2010, p. 16-29.

Angela CANNON: *Administrative-Territorial Divisions in Bulgaria*. In: *Bulgarian statistics – a resource guide*. Springshare – Library of Congress Legal, 2019. Forrás: <https://guides.loc.gov/bulgarian-statistics/administrative-territorial-divisions>; hozzáférés: 2021.05.23, 19:07

Central Europe and the Middle East: *The reorganization of central Europe*. Forrás: <https://www.britannica.com/topic/20th-century-international-relations-2085155/Central-Europe-and-the-Middle-East>; hozzáférés: 2020.04.29, 16:33

CHRISTIÁN László: *Epizódok a rendészet történetéből*. In: *Iustum Aequum Salutare V*, 3. Sz, Budapest, 2009, p. 155-170.

Valentin CIORBEA: *Situația dobrogei între anii 1916-1918 în izvoare germane istorice de epocă*. In: *Annals of the academy of Romanian Scientists, series on History and Archaeology Sciences*, vol. 9 (2), 2017, p. 51-76.

Mircea COCIU: *Spațiul istoric și etnic românesc (vol. 3)*. Editura Militară, București, 1993, p. 11.

COSMA Ghizela: *Femeile și politica în România - Evoluția dreptului de vot în perioada interbelică*. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2002, p. 52-53.

CRAIU Ovidiu-Constantin: *Structura socială a oiconimelor. Reorganizarea administrativ-teritorială a statului Român prin decretul 799/1964*. In: „*Revista Română de Sociologie*”, 23. évf, 1-2. (9), București, 2012, p. 115-132.

CRAMPTON Richard J; ALLCOCK, John B; DANFORTH, Loring: 2021. In: *Encyclopedia Britannica* - "Balkans" [Online], 2021. Forrás: <https://www.britannica.com/place/Balkans>; hozzáférés: 2021.10.22, 17:55

Florin CURTA, Andrei GÂNDILĂ: *Hoards and Hoarding patterns in the early Byzantine Balkans*. In: *Dumbarton Oaks Papers*, volt. 65-66, 2011-2012, p. 45-112.

Florin CURTA: *Pots, Slavs and imagined communities – Slavic archaeologies and the history of early Slavs*. In: *European Journal of Archeology*, vol. 4 (3), 2001, p. 367-384.

CSELÉNYI Zsuzsanna: *A Magyar polgári közigazgatás 1867-től az első világháborúig*. In: *Tanulmányok a történelemtudomány köréből = Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. Sectio historiae*, 22. köt, Eger, 1995, p. 35-42.

CSEREY Zoltán: *A székely és szász székek megszüntetése és a megyerendszer általánosítása Erdélyben 1876-ban*. In: *ACTA - 1998* (A Székely Nemzeti Múzeum, a Csíki Székely Múzeum és az Erdővidéki Múzeum Évkönyve), T3 kiadó, Sepsiszentgyörgy, 1998, p. 323-328.

CSERNI Béla: *Alsó-fehér vármegye története a római korban*. Históriaantik könyvkiadó, Budapest, 2014, p. 107-110.

CSIKÁNYI Tamás: *Székely határőrezredek az Austerlitz csatában*. In: *Hadtörténeti közlemények*, 129. évf, 2. sz, Budapest, 2016, p. 351-352.

CSÜLLÖG Gábor, GULYÁS László: *A román állam területi kialakulásának története I. - A középkortól a Román Királyság kikiáltásáig (1881)*. Közép-európai közlemények, 5 évf. 3-4. sz., Szeged, 2012, p. 113-126.

DÁVID Gyula, EGYED Ákos, KÖTŐ József: *Kossuth Lajos és Erdély*. Erdélyi Múzeum Egyesület, Kolozsvár, 2004

DEÁK Ágnes: *A közigazgatás és igazságszolgáltatás szervezete*. In: *Székelyföld története*, II. Kötet (1562-1867), MTA BTK-EME-HRM, Székelyudvarhely, 2016

DEMÉNY Lajos: *Székely felkelések a XVI. század második felében*. Politikai könyvkiadó, Bukarest, 1976

DEMETER Gábor, SCHREK Katalin, PENKA Peykovska, BALOGH Ádám, SOKCSEVITS Dénes, BÍRÓ László, ÁBRAHÁM Barna: *Balkán kronológia I. (Birodalmak szorításában, 1700-1878)*. Institut za Istoricheski Izsledvaniya BAN - Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történettudományi Intézet, Budapest-Szófia, 2020, p. 155-225.

DETREZ Raymond, SEGAERT Barbara: *Europe and the Historical Legacies in the Balkans*. Lang Peter publishing, Bruxelles-Bern-Berlin-New York-Oxford, 2008, p. 167.

DIACONESCU Marius: *În 1916 Bucureștiul nu i-a întreat pe românii din Transilvania dacă vor Unirea cu România*. In: *Adevărul* napilap, București. Forrás: https://adevarul.ro/news/politica/In-1916-bucuresti-ul-nu-i-aintreat-romanii-transilvania-daca-vor-unirea-romania-1_5296edfbc7b855ff564aae6d/index.html; hozzáférés: 2019.11.28, 11:28

DIÓSZEGI István: *Ausztria-Magyarország és Bulgária a San Stefanó-i béke után (1878-1879)*. Akadémia kiadó, Budapest, 1961, p. 122.

EARLE Edward Mead: *The New Constitution of Turkey*. In: *Political Science Quarterly*, vol. 40 (1), 1925, p. 73-100.

ECSERI HECSER Kálmán: *Zólyomtól Székelyudvarhelyig*. Expert Print Székelyudvarhely, 2013, p. 88-89.

EGRY Gábor: *Közvetlen demokrácia, nemzeti forradalom (Hatalomváltás, átmeneti és a helyi Nemzeti Tanácsok Erdélyben, 1918-1919)*. In: *Múltunk*, 2010, 3. sz., Budapest, p. 94-95.

ELEKES Tibor, GYENIZSE Péter: *A földrajzi tényezők és a közigazgatás kapcsolatrendszere Erdélyben*. In: *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, 2014, 11. évf. 2 sz., Miskolc, p. 119-121.

ELEKES Tibor: *A településhálózat és a közigazgatás változásainak néhány jellemzője Hargita megye délnyugati részében 1333-tól napjainkig*. In: *A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben* (szerk: Papp Kincses Emese, Kassay János, Kánya József). Csíkszereda, 2001, p. 103-109.

ELEKES Tibor: *Székelyföld földrajza és közigazgatása*. In: *Székelyföld története, I. Kötet (A kezdetektől 1562-ig)*, MTA BTK-EME-HRM, Székelyudvarhely, 2016

ELEKES Tibor: *Székelyföld közigazgatás-földrajzi változásai a 13. századtól napjainkig*. In: *Földrajzi Közlemények* 135/4, Budapest, 2011, p. 421-422.

EMBER Győző: *Magyarország közigazgatása, 1711-1765*. In: *Levéltári Közlemények*, 1983, 54. évf, 1-2. sz, Budapest, p. 86-88.

ENGEL Pál: *Hadakozók rendje – Nemesség a középkori Európában*. In: *Rubicon*, 2012, 2. sz, Budapest, p. 1-6.

ERDŐBÉNYEI NÉMETH József: *A turáni népek szerepe a Balkánon*. In: *Turán*, VIII. évf (I-IV), 1925, p. 14-23.

EVANS Malcolm David: *Religious Liberty and International Law in Europe*. Cambridge University Press, Cambridge, 1997, p. 67.

EVANS Robert John Weston: *Nyelv és államépítés: a Habsburg Monarchia esete (Robert A. Kann emlékelőadás)*. In: *Aetas*, 21. évf, 4. sz, Aetas Köny- és Lapkiadó egyesület, Szeged, 2006, p. 181-202.

FÁBIÁN Gyula: *A nemzeti kisebbségi jogok biztosításának alakulása Romániában 1918-2018, avagy "A gyulafehérvári ígéret megtagadásától a Minority SafePack ellenzéséig – 100 év romániai kisebbségjogi történet"*. In: *Acta Universitas Sapientiae, Legal Studies*, 2018, 7 (2), Kolozsvár, p. 176-177.

FARAGÓ Imre: *Térképészeti földrajz III. Románok és Moldovánok*. Eötvös Loránd Tudományegyetem Informatikai Kara, Budapest, 2017, p. 44-52.

FÉNYES Elek: *Ausztriai Birodalom statistikája és földrajzi leírása*. Heckenast Gusztáv, Pest, 1857

FERENCZY Endre, MARÓTI Egon, HANH István: *Az ókori Róma története*. Tankönyvkiadó vállalat, Budapest, 1992, p. 377-423.

FINKEL Caroline: *The History of the Ottoman Empire. The Osman's Dream*, Basic Books, New York, 2007, 22–48.

FODOR János: *Impériumváltás Marosvásárhelyen 1918-1922*. In: *Múltunk*, Budapest, 2016/2, p. 152-155.

FODOR János: *Magyar nemzetiségpolitikai kísérletek és a román állásponrt 1918 őszén*. In: *Korunk*, 2018, 29. évf. 12 sz, Kolozsvár, p. 12-21.

FODOR János: Új utakon. Bernády és a Magyar Polgári Demokratikus Blokk (1930-1933). In: *Bernády, a városépítő* (Szerk.: Fodor János, Pál-Antal Sándor). Dr. Bernády György Közművelődési Alapítvány, Marosvásárhely, 2015, p. 314-334.

FONT Márta, VARGA Beáta: *Ukrajna története*. Bölcsész konzorcium, Szeged, 2006, p. 161-190. Forrás: <http://adatbank.transindex.ro/cedula.php?kod=745>; hozzáférés: 2020.10.28, 19:47

FRÁTER Olivér: *Erdély mint hadszíntér 1916–1922-ben*. Fráter, Erdélyi magyar helyzetkép, 2003, p. 76-149. Forrás: http://www.kre.hu/portal/doc/studia/Cikkek/2003.1_2.szam/09.Frater_Oliver.pdf; hozzáférés: 2020.03.24, 17:51

FRITZ László: *A Iorga-kormány „interimár-bizottságai” és a magyar nemzetkisebbség*. In: *Magyar Kisebbség*, 1933, 12 (3-4), Lugos, p. 75-84.

FRITZ László: *A közigazgatási választások eredményei*. In: *Magyar Kisebbség*, 1930, 9 (7), Lugos, p. 234-239.

GALEA Aurel: *Formarea și activitatea Consiliului Dirigent al Transilvaniei, Banatului și ținuturilor românești din Ungaria (2. decembrie 1918 – 10. aprilie 1920)*. Ed. Tipomur, Târgu Mureș, 1996, p. 270.

GARDA Dezső: *Az Országos Magyar Párt és Gyergyószentmiklós közlélete az 1919–1933 közötti időszakban*. I. kötet. Státus Kiadó, Csíkszereda, 2013, p. 280.

GARDA Dezső: *Gyergyószentmiklós közlélete az első világháború utáni években és az Országos Magyar Párt*. In: *Acta Siculica*, 2012–2013, Sepsiszentgyörgy, p. 381.

GARDA Dezső: *Magyar forradalmi megmozdulások és a román katonai-politikai hatalomátvételhez vezető események 100 évvel ezelőtt, Gyergyószentmiklóson*. In: *Székelyföld*, 2018, 22 (11), Csíkszereda, p. 141-145.

GHERMAN Sabin: *Cel mai comod, de Centenar, e să-njurăm maghiarimea? Autonomia au vrut-o și Cuza, și Maniu, și Pan Halippa*. *Glasul Hunedoarei*, 2018.01.11. Forrás: www.glasul-hd.ro; hozzáférés: 2018.11.17, 16:06

GIBB Hamilton Alexander Rosskeen, BOWEN Harold: *Islamic Society and the West* (I. kötet, II. rész), Oxford University Press, Oxford, 1957, p. 214.

GIDÓ Csaba: *Udvarhely megye közigazgatás-története impériumváltástól impériumváltásig (1918-1940)*. In: *Areopolisz XIV*, Areopolisz Egyesület, Székelyudvarhely, 2015, p. 225-277.

GRECU Florin: *Elitele politice din Transilvania în realizarea Marii Uniri de la 1 decembrie 1918*. In: *Polis – revista de științe politice*, martie – mai 2018, vol. VI, nr. 2, seria 9, (szerk. ȘANDRU Daniel). Iași, p. 207-217.

GRÜLL Tibor: *A római birodalom gazdasága*. Gondolat kiadó, Budapest, 2017, p. 114-121.

GULYÁS László: *Az Osztrák-magyar Monarchia etnoregionalista átszervezésének tervezete (Aurél Popovici terve 1906)*. ELTE, Új- és jelenkori Egyetemes Történeti Tanszék, Budapest, 2012, p. 239-246.

GULYÁS László: *Küzdelem a Kárpát-medencéért - Regionalizáció és etnoregionalizmus, avagy a nemzeti és nemzetiségi kérdés területi aspektusai Magyarországon 1690-1914.* Kárpátia Stúdió, Budapest, 2012, p. 208-216.

GYÉMÁNT Richárd: *A katonai határőrvidék vázlatos történelme és „statisztikája”.* In: *Aracs*, 2017, 17. évf, 3. sz, Szabadka, p. 73-82.

GYÖRFFY György: *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza II. Akadémia Kiadó, Budapest, 1986*

GYÖRKE Zoltan: *Instituția prefecturii în perioada interbelică (1923–1938) Proiecții legislative.* In: *Revista Transilvană de Științe Administrative*, 2010, 3 (27), Kolozsvár, p. 79-96.

John HALDON: *Warfare, state and society in the Byzantine world 565-1204.* Routledge ed, Abingdon, 1999, p. 112-400.

HAJDÚ Zoltán: *A közigazgatási térfelosztás változásai Magyarországon.* In: *Tér és Társadalom*, 1996, 10. évf, 1. sz, Budapest, p. 5-21.

HAJDÚ Zoltán: *Erdély történetileg változó államföldrajzi problematikája: közigazgatási régió, részállam, önálló állam, államrész?* In: *A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben*, Székelyföld 2000 Munkacsoport, Csíkszereda, 2001

HAMANGIU Constatin N.: *Codul general al României, vol. XI-XII, Legi uzuale 1922-1926.* Alcalay & Co, București, 1926, p. 1195.

HAMANGIU Constatin N.: *Codul general al României, vol. XV-XVI, Legi uzuale 1926-1929.* Alcalay & Co, București, 1929, p. 31-35.

HAMPEL József: *Aquincum történetének vázlata.* In: *Archeológiai közlemények - A hazai műemlékek ismeretének előmozdítása (8. kötet).* Magyar Tudományos Akadémia, Pest, 1871, p. 180.

HANZÓ Lajos: *Az erdélyi szász önkormányzat kialakulása*, Értekezések a M. Kir. Horthy Miklós Tudományegyetem Magyar történelmi Intézetéből, Szeged, 1941, p. 85.

HARRIS Mylonas: *The politics of nation-building: Making co-nationals, refugees, and minorities*. Cambridge University Press, Cambridge, 2013, p. 53-70.

HASHEMI Kamran: *The Right of Minorities to Identity and the Challenge of Non-Discrimination - A Study on the Effects of Traditional Muslims Dhimmah on Current State Practices*. In: *International Journal on Minority and Group Rights* 13, 2006, p. 1-25.

HAVAS László, NÉMETH György, SZABÓ Edit: *Római történelmi kézikönyv*. Korona Kiadó, Budapest, 2001, p. 292-644.

HEGYI Géza: *A pápai tizedjegyzék tévesen azonosított székelyföldi helynevei*. In: *Tanulmányok a székelység középkori és fejedelemség kori történelméből* (Szerk. Sófalvi András, Visy Zsolt). Énlaka – Székelyudvarhely, 2012, p. 97-113.

HERMANN Gusztáv Mihály: *A székelység II. József idején*. In: *Székelyföld története*, II. Kötet (1562-1867), MTA BTK-EME-HRM, Székelyudvarhely, 2016

HERMANN Gusztáv Mihály: *Udvarhelyszék levéltára (történelmi vázlat)*. In: *Areopolisz*, történelmi és társadalomtudományi tanulmányok, Litera kiadó, Székelyudvarhely, 2001

HERNER János: *Erdély és Részek térképe és helységnévtára*. József Attila Tudományegyetem, Szeged, 1987, p. 214.

HOFFMANN Zsuzsanna: *Az első triumvirátus – Caesar, Crassus, Pompeius*. In: *Rubicon* 2008/1 különszám (Titokzatos ókor), 2008, p. 36-40.

HORVÁTH Sz. Ferenc: *Elutasítás és alkalmazkodás között. A romániai magyar kisebbségi elit politikai stratégiái (1931–1940)*. Pro Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 2007, p. 215.

HOSSZÚ Gábor: *A székely jog megjelenése egy róvásemlékben (diplomamunka)*. Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest, 2010

Dennis P. HUPCHICK: *The Bulgarian-Byzantine Wars for Early Medieval Balkan Hegemony: Silver-Lined Skulls and Blinded Armies*. Springer Nature, Cham, 2017, p. 47-65.

HURMUZ Vasile, CÎRȚINĂ Iulian: *Prelegeri de istorie contemporană a României (1929-1933), Vol. III*. Tipografia Universității, București, 1975, p. 18-27.

Halil İNALCIK: *The Encyclopaedia of Islam, vol. II (C-G)*. E. J. Brill, Leiden, 1998, p. 611-613.

IONAȘCU Aurelian: *Problema unificării legislației civile în cugetarea juridică românească (1919-1939)*. In: *Pandectele române*, partea a IV-a, București, 1942, p. 21.

IORDACHI Constantin: *"A románok Kaliforniája" – a román határ kiterjesztése Észak-Dobruzsában 1878-1913*. In: *Replika* 41-42, 2000, p. 241.

IRODACHI Constantin: *Citizenship, nation- and state-building: The integration of Norther Dobrogea into Romania, 1878-1913*. In: William CHASE, Bob DONNORUMMO, Ronald H. LINDEN (eds.): *The Carl Beck Papers for Russian and East European Studies*. University of Pittsburgh, Pittsburgh, 2022, p. 1-86.

IORGA Nicolae: *Istoria Românilor, Vol. X2 - Întregitorii*. Ed. Univers Enciclopedic kiadó, București, 2015, p. 34-51.

IOVANELLI Marcela Felicia: *Industria românească între 1934-1938*. Ed. Academiei Române, București, 1975, p. 26.

ISTRATI Panait: *Trei decenii de publicistică. II: Între banchet și ciomăgeală 1919 – 1929*. Ed. Humanitas, București, 2005, p. 7-10.

IUSZTIN Zoltán: *A közigazgatási szervezet keletkezése a középkori Bánságban*. In: *Urbs, Civitas, Universitas* (szerk. Papp Sándor), Szegedi Tudományegyetem Középkori és Kora Újkori Magyar Történeti Tanszéke, Szeged, 2018

JAKABFFY Elemér: *Dobrescu rendeletéhez*. In: *Magyar Kisebbség*, 1930, 9 (8), Lugos, p. 273-275.

JANCSÓ Benedek: *Háromszék megye*. In: Jókai Mór (szerk.): *Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben (20. kötet – Délkeleti Magyarország: Erdély és a szomszédos hegyvidék – A Székelyföld)*. A magyar királyi államnyomda, Budapest, 1901. Forrás: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/OMMonarchia-az-osztrak-magyar-monarchia-irasban-es-kepben-1/delkeleti-magyarorszag-erdely-es-a-szomszedos-hegyvidekek-4DF2/a-szekelyfold-50C2/haromszekmegye-jancso-benedektol-51CF/>; hozzáférés: 2020.01.23, 20:23

Barbara JELAVICH: *A Balkán története II*. Osiris kiadó-2000, Budapest, 1996, p. 75-98.

JOSAN Nicolae: *Considerations regarding Iuliu Maniu's Presence at the great national assembly in Alba Iulia on 1 december 1918*. In: *Annales Universitatis Apulensis, Series Historica*, 2-3, 1998-1999, Ed. Mega, Alba Iulia, p. 29-41.

JUHÁSZ Péter, SIPOS István: *A bolgár irodalom története*. Gondolat kiadó, Budapest, 1966, p. 7-11.

KARPAT Kemal Haşim: *Millets and Nationality - the Roots of the Incongruity of Nation and State in the Post-Ottoman Era*. In: Braude Benjamin, Lewis Bernard: *Christians and Jews in the Ottoman Empire - the Functioning of a Pluralist Society*. Holmes & Meier Publishers, London, 1982, p. 142-169.

KARPAT Kemal Haşim: *The Balkan national states and nationalism: image and reality*. *Islamic Studies*, 2-3 (36), 1997, p. 329-359.

Alexander P. KAZHDAN: *The Oxford Dictionary of Byzantium*. Oxford University Press, Oxford, 2005, p. 250.

KÁLMÁN Béla: *A nevek világa*, Csokonai kiadó, Debrecen, 1989, p. 168-179.

KIRÁLY István: *Világirodalmi lexikon VI. (Kamc-Lane)*. Akadémia kiadó, Budapest, 1979, p. 146.

KISS Attila: *A gepidák Kárpát-medencei története (doktori értekezés)*. Szegedi Tudományegyetem, Szeged, 2014, p. 95-112.

KNIEZSA István: *Erdély földrajzi nevei*. In: *Erdély*, Magyar Történelmi Társulat, Budapest, 1940, p. 7.

KOCSIS Károly: *Territory and Boundaries of States*. In: *South Eastern Europe in Maps*, (szerk. KOCSIS Károly), Geographical Research Institute Hungarian Academy of Sciences, Budapest, 2007, p. 26-37.

KOLUMBÁN-ANTAL József: *Székely honfoglalás avagy mikor költözhettek a székelyek a Kárpát-medencébe?* Litera-Veres kiadó, Székelyudvarhely, 2008

Evgeniya KOMATAROVA-BALINOVA: *Issues and myths in the Bulgarian early medieval archaeology*. In: *Стени Восточной Европы в средние века - Сборник памяти Светланы Александровны Плетнёвой*. Moskow, 2016, p. 258-288.

KORDÉ Zoltán: *Katonai kötelezettséggel tartozó és kiváltságolt népelemek a középkori Magyar Királyságban*. In: *Székelyföld története, I. Kötet (A kezdetektől 1562-ig)*, MTA BTK-EME-HRM, Székelyudvarhely, 2016, p. 73-88.

Dimitri KOROBENIKOV: *A broken mirror: the Kipçak world in the thirteenth century*. In: *The Other Europe from the Middle Ages* (Edited by Florin Curta). Brill, Leiden, 2008, p. 379-412.

Dimitur KOSEV, Hristo HRISTOV, Dimitur ANGELOV: *A Short History of Bulgaria*. Foreign Languages Press, Sofia, 1963, p. 461.

KÖPECZI Béla, MISKOLCZY Ambrus és SZÁSZ Zoltán: *Erdély története 1830-tól napjainkig* (harmadik kötet). Akadémia kiadó, Budapest, 1986, p. 1701-1733.

KRISTÓ Gyula: *A királyi vármegye eredete*. In: *Rubicon*, 2001, 11. Sz, Budapest, p. 22-26.

KRISTÓ Gyula: *A nemesi megye születése*. In: *Rubicon*, 1994, 4-5. sz, Budapest, p. 6-9.

KRISTÓ Gyula: *A székelyek eredete*. Balassi kiadó, Budapest, 2005

KRISTÓ Gyula: *A vármegyék kialakulása Magyarországon*. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1988

KRISTÓ Gyula: *Magyarország története 895-1301*. Osiris kiadó, Budapest, 2007, p. 48-50.

KUNT Metin: *Transformation of Zimmi into Askeri*. In: Braude Benjamin, Lewis Bernard: *Christians and Jews in the Ottoman Empire - the Functioning of a Pluralist Society*. Holmes & Meier Publishers, London, 1982, p. 55.

KURKINA Ana-Teodora: *The problem of the appurtenance of Dobruja region, 1913-1940 – Bulgarian and Romanian methods of claiming rights over the territory*. Central European University, Budapest, 2013, p. 125.

George Ioan LAHOVARI: *Marele dicționar geografic al României (vol. II, V)*. Stab. Grafic J. V. Socecu, București, 1902, p. 651-657. Forrás: <https://archive.org/details/MareleDictionarGeograficAlRominiei5/mode/2up?view=theater>; hozzáférés: 2021.05.23, 12:44

LANGEWIESCHE Dieter: *Németország és Ausztria. Nemzettéválás és államalkotás Közép-Európában a 19. Században*. In: *Világtörténet, tavasz-nyár sz.* (főszerk. Incze Miklós), MTA Kutatás- és Szervezetelemző Intézet, Budapest, 1992, p. 20-33.

LÁSZLÓ Márton: *Maros-Torda/ Maros megye közigazgatása 1918-1938 között*. In: *Areopolisz XIV*, Areopolisz Egyesület, Székelyudvarhely, 2015, p. 195-223.

LĂCĂTUȘU Ioan: *Viața publică din Sfântu Gheorghe – Covasna (1919-1989)*. Editura Eurocarpatica, Sf. Gheorghe, 2017, p. 692.

LĂNCRĂNȚAN Ion: *Cuvânt despre Transilvania*. Ed. Sport-turism, București, 1982, p. 13-14.

LENK, Ignaz von Treuenfeld: *Siebenbürgens geographisch-, topographisch-, statistisch-, hydrographisch- und orographisches Lexicon*. A. Strauss's sel. Witwe, Wien, 1839, p. 483.

LEWIS Bernard: *Cultures in Conflict - Christians, Muslims, and Jews in the Age of Discovery*. Oxford University Press, Oxford, 1995, p. 50-51.

LEWIS Bernard: *Istanbul and the Civilization of the Ottoman Empire*, Oklahoma Press, 1976, 2-22.

LIMONA Răzvan: *Populația Dobrogei în perioada interbelică*. Semănătorul, editura online, 2009, p. 24-38.

LŐRINCZE Lajos: *Földrajzi neveink élete*. Néptudományi Intézet, Budapest, 1947, p. 32.

MADGEARU Alexandru: *The church organization at the lower Danube, between 971 and 1020*. In: *Studii și materiale de istorie medie*, vol. XIX, 2001, p. 9-22.

MAGYAR István Lénárd: *Bizánc a makedón dinasztia idején*. In: *Európa ezer éve: a középkor. (I. kötet)* Szerk.: Klaniczay Gábor. Osiris, Budapest, 2005, p. 282-288.

Magyar Királyi Központi Statisztika Hivatal: *A magyar szent korona országainak Helységnévtára*, Pesti-Könyvnyomda részvény társaság, Budapest, 1913, p. 1712.

MAIOR Liviu: *Un părinte fondator al României Mari - Alexandru Vaida-Voevod*. Ed. Școala Ardeleană, Cluj Napoca, 2018, p. 113-159.

MAKKAI László, MÓCSY András: *Erdély története a kezdetektől 1606-ig*. Akadémia kiadó, Budapest, 1988, p. 235-240.

MARCHUT Réka: *A romániai magyarok és németek együttműködési törekvései a választásokon az 1920-as években*. In: *Kisebbségkutatás*, 2018, 27 (4), Budapest, p. 160-165.

MARCZALI Henrik, BOROVSZKY Samu, GYOMLAY Gyula, GOLDZIHNER Ignác, MIKA Sándor, GERÉB József, ÁLDÁSSYI Antal, FOGARASSY Albert: *Nagy*

képes világtörténelem, II. kötet - A görögök története a római hódítás koráig. Babits kiadó, Budapest, 1990, p. 519-551.

MÁRKUSZ László: *A „keleti válság” (1875-1878) és az albán nemzetné válás kezdetei.* In: *Külügyi szemle* 2019 (tél), p. 21-47.

Moise MARIAN, Alexandru MIHALCEA: *Italianii din Dobrogea – Mica Italie a unor meșteri mari. 150 de ani de istorie comună.* In: Virgil Coman (ed.). *Dobrogea – model de conviețuire multiethnică și multiculturală.* Editura Muntenia, Constanța, 2008, p. 133-147.

MERRIAM-WEBSTER (n.d.): In: *Merriam-Webster.com dictionary - Nation-state [Online]*, 2021. Forrás: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/nation-state>; hozzáférés: 2021.11.05, 19:21

Thomas Runge MARTIN: *Ancient Greece: From Prehistoric to Hellenistic Times (2nd edition).* Yale University Press, New Haven, 2013, p. 328.

MARTINOVICI Constantin – ISTRATI Nicolae: *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite,* Ed. Ardeal, Cluj Napoca, 1921, p. 22.

Catherine MCPHERSON: *Fact and fiction – Crassus, Augustus and the Spolia Opima.* In: *Hirundo, the McGill Journal of Classical Studies*, Vol. 8, 2009, p. 23-24.

MEZŐ András: *A magyar hivatalos helységnévadás.* Akadémiai kiadó, Budapest, 1982, p. 125.

MÉSZÁROS Gyula: *A török alkotmány alaptörvényei.* Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Jog- és Társadalomtudományi Szakosztálya, Kolozsvár, 1912, 7-47.

MIKESY Gábor: *Helységneveink 1913-as tükrében.* In: *Névtani értesítő*, 35. sz, ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet, Budapest, 2013, p. 37-54.

MIKÓ Imre: *Huszonkét év. Az erdélyi magyarság politikai története 1918. dec. 1-től 1940. aug. 30-ig.* Studium, Budapest, 1941, p. 91-214.

Timothy S. MILLER: *The History of John Cantacuzenus (Book IV): Text, Translation and Commentary (reprint)*. Ann Arbor University Microfilms, Michigan, 2009, p. 790.

Sorin MITU: *Transilvania mea. Istoriei, mentalități, identități*. Ed. Polirom, Iași, 2013, p. 696.

Sorin MITU: *Az én Erdélyem*. Mentor Könyvek Kiadó, Marosvásárhely, 2017, p. 544.

MOLDOVAN Victor: *Memoriile unui politician din perioada interbelică – Volumul I*. Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca, 2016, p. 77-78.

MURARU Ioan, TĂNĂSESCU Elena Simina: *Drept constituțional și instituții politice*. Ed. C. H. Beck, București, 2006, p. 226-227.

MUȘAT Mircea, ARDELEANU Ion: *România după Marea Unire, vol. II, Partea I. 1918-1933*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p. 1200.

Carl Otfried MÜLLET: *Fragmenta historicorum Graecorum*. Cambridge University Press, Cambridge, 2010, vol. I, p. 170-173. Forrás: <http://www.dfhg-project.org/>; hozzáférés: 2021.04.22, 16:47

NAGY Botond: *Háromszék közigazgatása 1918-1940 között*. In: *Areopolisz XIV*, Areopolisz Egyesület, Székelyudvarhely, 2015, p. 161-188.

NAGY Lajos: *A kisebbségek alkotmányjogi helyzete Nagy-Romániában*. Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet RT, Erdélyi Tudományos Intézet, Kolozsvár. 1944, p. 178-179.

NAGY Szabolcs: *Az 1916-os erdélyi betörés egyes hatásai a háromszéki nemzetiségi együttélésre*. In: *Belvedere Meridionale* - 29. évf, 3. sz, (szerk. SZÓTS Zoltán Oszkár), Szeged, 2017, p. 33-42.

NAGY Szabolcs: *Impériumváltás Sepsiszentgyörgyön 1918-1919*. In: *Acta Siculica* 2012-2013, Sepsiszentgyörgy, p. 345-351.

Natalia MIDVICH: *A few considerations on the jews in Dobruja province during the ottoman rule*. In: *Peuce (new series) – History and Archeology Studies and Research* 7/VII, 2009, p. 425-432.

Nicolae T. NEGULESCU: *Administrația în Dobrogea veche*. In: *Analele Dobrogei*, anul IX (1), 1928, p. 719-734.

NÉMETH György, HEGYI W. György: *Görög-római történelem*. Osiris kiadó, Budapest, 2011, p. 21-100.

NOHLEN Dieter, STÖVE Philip: *Elections in Europe – A data handbook*. Nomos kiadó, Baden-Baden, 2010, p. 1591-1611.

Radu OCHEȘEANU: *Monedele basileului Moskon aflate în colecțiile Muzeului de arheologie Constanța*. In: *Pontica* 3, 1970, p. 125-128.

ONIȘOR Victor: *Tratat de drept administrativ român*. III. kiadás, Ed. Lumina Lex, București, 2002, p. 21.

Georg OSTROGORSKY: *A bizánci állam története*. Osiris kiadó, Budapest, 2003, p. 45-127.

PACH Zsigmond Pál: *Magyarország története 3. kötet (1)*. Akadémiai kiadó, Budapest, 1987, p. 458-461.

PÁL Gábor: *A Csíki Magánjavak (3.)*. In: *Székelyföld*, 1998, 2 (9), Csíkszereda, p. 112-136.

PÁL Judit: *Unió vagy „Unificáltatás”? Erdély uniója és a királyi biztos működése (1867-1872)*. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 2010, p. 147-385.

PÁL Judit: *A székek megszüntetése és az új vármegyék megszervezése*. In: *Székelyföld története III.*, MTA BTK kiadása, Székelyudvarhely, 2016, p. 46.

PÁL Judit: *Főispánok és prefektusok 1918-1919-ben (A közigazgatási átmenet kérdése Erdélyben)*. In: *Századok*, 2018, 152. évf, 6. szám, Budapest, p. 1179-1215.

PÁLFFY Géza: *A török elleni védelmi rendszer szervezetének története a kezdetektől a 18. század elejéig*. In: *Történelmi szemle*, 1996, 38. évf. 2-3. sz, Budapest, p. 181.

PÁLÓCZI HORVÁTH András: *Besenyők, úzok, kunok*. In: *Magyarrá lett keleti népek* (szerk. Szombathy Viktor és László Gyula). Panoráma, Budapest, 1988, p. 106-163.

Adriana PANAITÉ: *Drumurile romane în Moesia Inferior*. In: *SCIIVA*, tomul 62 (1-2), 2011, p. 1-2.

PARÁDI József: *A magyar rendvédelem története*. Osiris kiadó, Budapest, 1996

PAȘCU Ștefan: *Făurirea statului național român, I*. Ed. Tipomoldova, Iași, 2017, p. 131-148.

PÁSZKÁN Zsolt: *Centenáriumi Románia – Nemzetépítés és zűrzavar*. In: *Kisebbségi szemle* 2018/1, (szerk. KÁNTOR Zoltán), Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., Budapest, p. 13-14.

Dumitru Valentin PĂTRAȘCU: *Regulamentul privind organizarea administrativă a Dobrogei*. In: *Litua – studii și cercetări XIII*, Muzeul județean Gorj "Alexandru Ștefulescu", Târgu Jiu, 2011, p. 101-114.

Plamen PAVLOV, Jordan JANEV (ford. Csíkhelyi Lenke): *A bolgárok rövid története (a kezdetektől napjainkig)*. Napkút kiadó, Budapest, 2005, p. 38-55.

PECICAN Ovidiu: *Misterele României în secolul al XX-lea*. In: *Eleonardo Cultural Magazin*, 2006/ no. 9, (szerk. LÁSZLÓ Alexandru), Ed. Academic Direct Publishing House, Cluj Napoca, p. 25.

PECZ Vilmos: *Ókori lexikon I-IV (I. kötet és IV. kötet)*. Könyvértékesítési vállalat, Budapest, 1984-1985, p. 540, illetve p. 681.

Marin PETRIȘOR: *Dobrudja, in the Mesopotamia of the West*. In: *Costal Research Library*, vol. 23: Diversity in Coastal Marine Science, 2018, p. 27-40.

PINAR Üre: *Immediate effects of the 1877-1878 Russo-Ottoman war on Muslims of Bulgaria*. History studies, vol. 13, 2012, p. 153-166.

Ioan PISO: *Le siège du gouverneur de Mésie inférieure*. In: *Pontica et Mediterranea 3. - Interconnectivity in the Mediterranean and Pontic World during the Hellenistic and Roman Periods*. Mega publishing house, Cluj-Napoca, 2014, p. 489-504.

POP Ioan-Aurel: *Kolozs megye – történelmi szeletek*. In: *Județul Cluj/Kolozs megye/ Cluj County/ Kreis Klausenburg* (szerk. Ioan-Aurel POP, I. Maxim DANCIU), ed. Tribuna, Cluj-Napoca, 2008, p. 44-45.

POP Ioan-Aurel: *Semnificația anului 1918 pentru istoria românilor – câteva considerații*. In: *Din modernitate spre contemporaneitate. Studii istorice dedicate lui George Cipăianu la împlinirea vârstei de 75 de ani* (szerk. ORGA-OTTMAR Valentin, TRĂȘCĂ Liviu, ȚÎRĂU Virgiliu), Ed. Argonaut, Cluj Napoca, 2017, p. 180-195.

POP Valeriu: *Bătălia pentru Ardeal*. Editura Enciclopedică, București, 1992, p. 167.

POZSONY Ferenc: *Erdély népei. Szászok, örmények, székely szombatosok, cigányok*. KJNT – BBTE, Kolozsvár, 2009, p. 240.

RÁCZ Anita: *A régi Bihar vármegye településneveinek nyelvészeti vizsgálata*. Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék, Debrecen, 2005

RÁCZ Anita: *Adatok a népnévvel alakult régi településnevek történetéhez*, Debreceni Egyetemi kiadó, Debrecen, 2011, p. 248.

RÁCZ Tibor Ákos: *Háromszék első magyar telepesei és a határvédelem*. Erdélyi Múzeum Egyesület kiadása, 2003, 65. Kötet, 1-2 füzet, Kolozsvár, p. 1-2.

Adrian RĂDULESCU, Ion BITOLEANU: *Istoria Dobrogei*. Ex Ponto, Constanța, 1998, p. 13-381.

RAFFAY Ernő: *A Vajdaságtól a birodalomig - Az újkori Románia története*. JATE Kiadó, Szeged, 1989, p. 19-44.

RAFFAY Ernő: *Balkán birodalom (Nagy-Románia megteremtése, 1866-1920)*. Kárpátia Stúdió Kft, Csíkszereda-Budapest, 2010, p. 16-59.

RIȘCUȚA Cristina: *Aspectele din viața și activitatea rezidentului Ținutului Mureș, Generalul Dănilă Papp (1867–1950)*. In: *Apulum*, 2000, 37 (2), Gyulafehérvár, p. 269.

Peter John RHODES: *A history of the classical Greek world: 478-323 BC (2nd edition)*. Wiley-Blackwell, Oxford, 2010, p. 18.

Jean N. ROMAN: *La population de la Dobrogea. D'après le recensement du 1er janvier 1913*. In: Anghel Demetrescu (ed.): *La Dobrogea Roumaine. Études et documents*. L'Institut pour l'étude de L'Europe sudorientale, Bucarest, 1919, p. 176.

ROMSICS Ignác: *Regionalizmus és Európa-szemle a 19-20. századi magyar politikai gondolkodásban*. In: *Acta Acad. Paedagogicae Agriensis, Sectio historiae XXXVI*, Budapest, 2007, p. 315-335.

RÓNAI András: *Erdély népességi viszonyai*. In: *Magyar kisebbség – nemzetpolitikai szemle*, VII évfolyam, 4. (26) szám, 2002. Forrás: <http://www.jakabffy.ro/magyarkisebbsseg/index.php?action=cimek&lapid=21&cikk=m020409.html>; hozzáférés: 2020.11.02, 15:39

Radu SĂGEATĂ: *Organizarea administrativ-teritorială a României, evoluție - Propuneri de optimizare*. Academia română - Institutul de geografie, București, 2013, p. 7.

SCURTU Ioan: *Istoria românilor (Vol. VIII.) România întregită (1918-1940)*. Ed. Enciclopedică, București, 2003, p. 249-306.

SEBESTYÉN Mihály: *Időtár III. Marosvásárhely történeti kronológiája 1919-től 1944-ig* (összeáll. Sebestyén Mihály). Mentor kiadó, Marosvásárhely, 2011, p. 140.

SEBŐK László: *Aranyosvidék*. In: *Magyarságkutató*, Budapest, 1991, p. 75–83.

SEIȘANU Romulus: *Dobrogea. Gurile Dunării și Insula Șerpilor. Schiță monografică, studii și documente*. Tipografia ziarului Universul, București, 1928, p. 169-179.

ȘERBAN Alexandru: *Memorii, I, Alexandru Vaida-Voevod*. Ed. Dacia, Cluj Napoca, 1994, p. 30-31.

SERFÖZŐ Zoltán: *A világgazdasági válság hatása Romániában, a romániai kommunista párt 1918-1931 között*. In: *Acta Historica*, 1987, 85. évf, Szeged, p. 21-26.

SHAW Stanford Jay, SHAW Ezel Kural: *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey*. Cambridge University Press, Cambridge, 1977, p. 90.

SHAW Stanford Jay: *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey: Volume 1, Empire of the Gazis: The Rise and Decline of the Ottoman Empire 1280–1808*, Cambridge University Press, 1976, p. 121.

SISKA Katalin: *Az Oszmán közigazgatási rendszer dimenziói*. In: *Pro Publico Bono – Magyar közigazgatás*, 2017/1, p. 180-194.

ŞİMŞİR Bilâl N: *Documents diplomatiques Ottomans affaires Armeniennes Vol. 2 (1894-1895)*. Turk Tarih Kurumu, Ankara, 1989, p. 674.

SMÂRCEA Doina, SCURTU Ioan, POPESCU Eufrosina: *Culegere de documente și materiale privind istoria României (vol. 3, 1929-1933)*. Universitatea din București (Facultatea de Istorie), București, 1980, p. 78.

STANDAVID Adrian Gheorghe: *Prefectura județului Mureș între anii 1919-1925*. UMFST din Tg. Mureș, Tg. Mureș, 2019, p. 207. Forrás: <https://rei.gov.ro/?&sm=&ddpN=1837415839&we=7de50869e17bec77664920c1aeae1a47&wf=dGFCall&wtok=&wtkps=S7QytqouBhJKxZkpStbFVqZApkluRqJIRXZhbq2Sb5Zdlp5qmWJU61RVJRfk5ObnpuqlqWpmuYWVReb5ljq5hZoZxfkUpSLORIVJ2IZgBNEXJTdfZUdfIxNjQVN/IXM/AUs/IwNBSCaquPFXJ2s+6FgA=&wchk=0c396caf0fc57efbb9d55881bec999ef296a2b46>; hozzáférés: 2022.05.19, 16:40

Paul STEPHENSON: *Byzantium's balkan frontier – A political study of the northern balkans, 900-1204*. Cambridge University Press, London, 2000, p. 47-79.

Paul R. SWEET et al: *Documents on German foreign policy, 1918–1945*. U.S. Government Printing Office, Washington, 1957, p. 336.

SZABÓ Csongor: *Csík megye közigazgatása (1918-1940)*. In: *Magyar Kisebbség – nemzetpolitikai szemle, új sorozat XIX. Évfolyam, 2014/3-4 (73.-74.) szám*, Jakabffy Elemér Alapítvány, Kolozsvár, 2014, p. 220-231.

SZABÓ Csongor: *Csík megye közigazgatása, 1918-1940 (2.)*. In: *Magyar Kisebbség*, 2015, 20 (1-2), Kolozsvár, p. 224-225.

SZABÓ Dániel: *Köztörténet*. In: *Az Osztrák–Magyar Monarchia. Magyarország művelődéstörténete 1867–1918*. (szerk. SZENTPÉTERI József, HARGITAI György - Magyar kódex 5), Kossuth Egyetemi Kiadó, Budapest, 2001, p. 7-94.

SZABÓ Károly (szerk.): *Székely oklevéltár (I. Kötet), 1211-1519*. Magyar Történelmi Társulat kolozsvári bizottsága, Kolozsvár, 1872, p. 33-34.

SZABÓ Károly, SZÁDECZKY-KARDOSS Lajos, BARABÁS Samu (szerk.): *Székely oklevéltár 1219-1776, III-IV. kötet*, A Magyar Tudományos Akadémia kiadása, Budapest, 1934

SZABÓ M. Attila: *Erdély, Bánság és Partium történeti és közigazgatási helységnévtára*, Pro Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 2003, p. 1361.

SZABÓ Miklós: *A felvidéki magyarlakta települések helységnévvaltozásainak vizsgálata*, Földrajz és földtudományi Intézet, Budapest, 2010, p. 10.

SZABÓ Pál: *Hol is van Szkítia? Egy földrajzi fogalom történeti topográfiai változásairól*. In: *Belvedere* 2014 (3), p. 27-36.

SZÁDECZKY-KARDOSS Lajos: *A székely határőrség szervezése 1762-64-ben. Okíráttárral, 1761-1790*. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1908

SZÁDECZKY-KARDOSS Lajos: *A Székely nemzet története és alkotmánya*. Históriaantik könyvesház, Budapest, 2011

SZÁDECZKY-KARDOSS Lajos: *A székely székek*. Magyar Elektronikus Könyvtár, 1986, p. 133-150. Forrás: <http://mek.niif.hu/04900/04920/html/mhodonerdely0010.html>; hozzáférés: 2019.09.21, 21:54

SZALÓCZY Gyula: *A történeti Marosszék etnikai- és vallásföldrajzi sajátosságai 1850-től napjainkig (szakdolgozat)*. Miskolci Egyetem, Miskolc, 2017

SZÁNTAY Antal: *II. József kerületi biztosai*. In: *Századok*, 2014, 148. évf. 5. Sz, Budapest, p. 1171-1185.

SZÉKELY György: *Településtörténet és nyelvtörténet*. A XII. századi magyar nyelvhatár kérdéséhez, In: *Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok*. Mályusz Elemér emlékkönyv (szerk: H. Balázs Éva, Fügedi Erik, Maksay Ferenc). Akadémia kiadó, Budapest, 1984, p. 311-339.

SZENDREI László: *A kezdetektől Szent Istvánig*. Pro-Book könyvkiadó, Nyíregyháza, 2009, p. 67-85.

SZENTGYÖRGYI Tamás: *A Magyar Királyság határvédelmi rendszerének kiépítése: 16-18. század*. In: *Quot Capita, Tot Sententiae - A Batthyány Lajos Szakkollégium Tanulmánykötete*, Győr, 2013

SZILÁGYI Sándor: *A Magyar Nemzet Története. VIII. Kötet: Magyarország története a Szatmári Békétől a Bécsi congressusig (1711-1815)*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt, Budapest, 1898

T. SZABÓ Csaba: *A dunai provinciák régészete*. In: *Erdélyi krónika*, 2020, p. 1-13. Forrás: <https://erdelyikronika.net/2020/05/06/a-dunai-provinciak-regeszete/>; hozzáférés: 2021.04.19, 17:52

THOMPSON Wayne C: *Nordic, Central & Southeastern Europe*. The World Today series 2020-2022 [Online]. Rowman & Littlefield Publishing Group, Lanham, 2022, p. 555. Forrás: <https://books.google.ro/books?id=ltJEAAAQBAJ&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>; hozzáférés: 2021.11.08, 19:02

TÓTH Sándor: *A román politikai gondolkodás geopolitikai alapjai (doktori értekezés)*. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2009, p. 21.

TÓTH Szilárd: *A „kultúrzóna” – Szükség vagy politikai cél? Gondolatok a két világháború közötti román tanügyi törvények kapcsán*. In: *Acta Siculica 2009* (A Székely Nemzeti Múzeum Évkönyve), Sepsiszentgyörgy: Székely Nemzeti Múzeum, 2009, p. 525-532.

TŐSER Márton: *II. Basileios bolgár háborúja és a balkáni hadjáratok nehézségei a bizánci hadügyi irodalom tükrében*. In: *Hadtörténelmi közlemények*, 126 (2), 2013, p. 413-439.

TUPLIN Christopher: *Revisiting Dareios' Scythian Expedition*. In: Nieling Jens, Rehm Ellen (eds.): *Achaemenid Impact in the Black Sea - Communication of Powers*. Aarhus University Press, Aarhus, 2010, p. 281-312.

TURNER Frederick Jackson: *The frontier of American History*. Dover Publications, New York, 2012, p. 390.

Adelin UNGUREANU: *Istoria constituțională a României*. In: *Analele Universității "Constantin Brâncuși" din Târgu Jiu, seria științe juridice*, nr. 2/2009, p. 129-142.

VÁSÁRY István: *Az Arany Horda*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1986, p. 9-80.

VÉKONY Gábor: *Dákok, rómaiak, románok*. Akadémia kiadó, Budapest, 1989, p. 23-116.

VENCZEL József: *Az erdélyi román földbirtokreform*. In: *Az Erdélyi Tudományos Intézet évkönyve 1940-41*. Erdélyi Tudományos Intézet, Kolozsvár, 1942, p. 309-386.

VERESS Emőd: *A prefektus és a prefektúra intézménye*. In: *Romániai Magyar Jogtudományi Közlöny*, 2003/1. Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem kolozsvári kara, Kolozsvár, 2003, p. 29-34.

VESA Vasile: *Unirea Transilvaniei cu România*. In: *Istoria Transilvaniei, vol. III (de la 1711 până la 1918)*, (szerk. POP Ioan-Aurel, NÄGLERI Thomas, MAGYARI András). Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, Cluj Napoca, 2008, p. 607-627.

VOFKORI László: *Székelyföld utikönyve I*. Cartographia Kft, Budapest, 1998, p. 17.

VRÂNCIANU Marius-Vasile: *Conformațiunea demografică a Dobrogei, 1850-1878*. Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași – Facultatea de Istorie, Iași, 2014, p. 5.

Paul WITTEK: *Yazijioghlu 'Ali on the Christian Turks of the Dobruja*. In: *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, vol. 14 (3), 1952, p. 640-648.

YAZBAK Mahmud: *Haifa in the Late Ottoman Period 1864–1914: A Muslim Town in Transition*. BRILL, Leiden, 2008, p. 28.

ZIMONYI István: *A magyarság korai történetének sarokpontjai (elméletek az újabb irodalom tükrében)*. Balassi kiadó, Budapest, 2014, p. 179-200.

ZSOLDOS Attila: *Confinium és marchia - Az Árpád-kori határvédelem néhány intézményéről*. In: *Századok*, 2000, 137. évf, 1. Sz, Budapest, p. 99-116.

IX. LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

Arhivele Naționale Istorice Centrale (a továbbiakban *ANIC*), *Fond Președinția Consiliului de Miniștri* (a továbbiak *PCM*), Dosar nr. 37/1931, f. 153-154

ANIC, Fond C. Argetoianu, Dosar nr. 65, f. 199

ANIC, Fond N. Iorga, Dosar nr. 14/1912-1936, f. 8

ANIC, Fond *PCM*, Dosar nr. 12/1931, f. 126

ANIC, Fond *PCM*, Dosar nr. 14/1931, f. 218

ANIC, Fond *PCM*, Dosar nr. 29/1931, f. 43

Buletinul Oficial al Județului Ciuc (a továbbiakban *BOJC*), nr. 10 (1931. Május 1.)

BOJC, nr. 18 (1931. Szeptember 1.)

BOJC, nr. 12 (1932. Június 15.)

BOJC, nr. 27 (1933. November 15.)

BOJC, nr. 5 (1934. Március 1.)

BOJC, nr. 11 (1934. Június 1.)

Buletinul Oficial al Județului Odorheiu (a továbbiakban *BOJO*), nr. 41 (1933. Október 12.)

BOJO, nr. 46. (1933. November 16.)

BOJO, nr. 49 (1936. December 3.)

BOJO, nr. 11 (1937. Május 1.)

BOJO, nr. 25 (1937. December 1.)

BOJO, nr. 7 (1938. Április 1.)

Buletinul Oficial al Județului Treiscaune (a továbbiakban *BOJTr*), nr. 23-24 (1932. Június 30.)

BOJTr, nr. 35 (1932. Október 5.)

BOJTr, nr. 49-50-51 (1932. December 20.)

BOJTr, nr. 52 (1932. December 28.)

BOJTr, nr. 15 (1933. Április 2.)

BOJTr, nr. 20 (1933. Május 10.)

BOJTr, nr. 25 (1933. Június 9.)

BOJTr, nr. 43-44 (1934. November 26.)

BOJTr, nr. 45 (1934. December 10.)

BOJTr, nr. 46 (1934. December 16.)

BOJTr, nr. 18 (1936. Július 4.)

BOJTr, nr. 32 (1936. November 12.)

BOJTr, nr. 1 (1937. Január 4.)

BOJTr, nr. 4 (1938. Február 19.)

Buletinul Oficial al Ținutului Bucegi (a továbbiakban *BOȚB*), nr. 5 (1939. Február 2.)

BOȚB, nr. 7 (1939. Február 16.)

BOȚB, nr. 9 (1939. Március 2.)

BOȚB, nr. 51 (1939. December 21.)

Gazeta oficială publicată de Consiliul Dirigent al Transilvaniei, Banatului și Ținuturilor Românești din Ungaria (a továbbiakban *GOCD*), (5/18 ianuarie 1919). 5.

GOCD, (14/27 ianuarie 1919). 25.

GOCD, (26 ianuarie/8 februarie 1919). 43.

GOCD, (16/29 martie 1919.) 20.

GOCD, (19 iunie 1919.)

Gazeta Oficială a Comisiei Regionale de Unificare din Cluj (a továbbiakban *GOCRU*), 17 aprilie 1920.

GOCRU, (22 decembrie 1920.)

Gazetă Oficială a Județului Odorhei (a továbbiakban *GOJO*), nr. 3. (1924. Február 1.)

Gazetă Oficială a Județului Ciuc (a továbbiakban *GOJC*), nr. 2 (1926. Január 25.)

GOJC, nr. 3. (1926. Január 26.)

GOJC, nr. 23 (1927. November 22.)

GOJC, nr. 22 (1928. November 15.)

GOJC, nr. 1. (1930. Január 3.)

GOJC, nr. 3 (1930. Január 15.)

Gazetă Oficială a Județului Mureș (a továbbiakban *GOJM*), nr. 2 (1926. Január 15.)

GOJM, nr. 6. (27. februarie 1926)

GOJM, nr. 9 (1926. Április 15.)

GOJM, nr. 7 (1927. Március 30.)

GOJM, nr. 22 (1927. Október 15.)

GOJM, nr. 20 (1928. Október 21.)

GOJM, nr. 3 (1929. Február 9.)

GOJM, nr. 23 (1929. December 2.)

GOJM, nr. 6 (1930. Március 25.)

GOJM, nr. 9 (1930. Május 1.)

GOJM, nr. 5 (1931. Március 10.)

GOJM, nr. 9 (1931)

GOJM, nr. 4 (1933)

GOJM, nr. 29 (1933)

GOJM, nr. 12 (1934. Április 5.)

GOJM, nr. 13 (1934. Április 12.)

GOJM, nr. 23 (1934. Július 16.)

GOJM, nr. 38 (1934. December 19.)

GOJM, nr. 8 (1936. Április 15.)

GOJM, nr. 17 (1936)

GOJM, nr. 6 (1937)

GOJM, nr. 11 (1937. Június 15.)

GOJM, nr. 13. (1937)

GOJM, nr. 14 (1937. Augusztus 1.)

GOJM, nr. 15 (1937. Augusztus 15.)

GOJM, nr. 21. (1937)

GOJM, nr. 4 (1938. Február 15.)

Gazetă Oficială a Județului Treiscaune (a továbbiakban *GOJT*), 18 mai 1922.

GOJT, 1 februarie 1923.

GOJT, 28 februarie 1924.

Gazeta Oficiala al Regatului României (a továbbiakban *GORR*), 1919. Január 14/27.

Hadtörténelmi levéltár. Miniszteri Fegyverszüneti bizottság iratai (23. doboz, 1. fólió)

Kolozsvári egyetemi könyvtár. Torda-Aranyos vármegye Hivatalos Lapja, (1918. december 26, 16. évf. 32. sz.), H 956 irattári jelzet

Monitorul Oficial al Regatului României (a továbbiakban *MO*), nr. 128. (1925. Június 14.)

MO (4 aprilie 1920) nr. 4

MO (14. iunie 1925) nr. 128.

MO (7. octombrie 1925) nr. 220

MO (10. octombrie 1925) nr. 223

MO, nr. 283. (1925. December 22.)

MO, nr. 153 (1926. Július 11.)

MO, nr. 170 (1929. Augusztus 3.)

MO, nr. 274 (1929. December 9.)

MO, nr. 2 (1930. Január 2.)

MO, nr. 108 (1931)

MO, nr. 161 (1931. Július 15.)

MO, nr. 221 (1932. Szeptember 21.)

MO, nr. 101 (1933)

MO, nr. 73 (1936. Március 27.)

MO, nr. 4 (1938)

MO, nr. 5 (1938. Január 6.)

MO, nr. 187 (1938. Augusztus 14.)

Monitorul Oficial al Județului Odorhei (a továbbiakban *MOJO*), nr. 2 (1926. Január 14.)

MOJO, nr. 11. (1926. Március 18.)

MOJO, nr. 21 (1933. Május 25.)

MOJO, nr. 23 (1929. Június 6.)

MOJO, nr. 24 (1932. Június 16.)

MOJO, nr. 25. (1927. Június 23.)

MOJO, nr. 25. (1933. Június 22.)

MOJO, nr. 3 (1930. Január 16.)

MOJO, nr. 34. (1932. Augusztus 25.)

MOJO, nr. 4 (1926. Január 28.)

MOJO, nr. 44 (1932. November 3.)

MOJO, nr. 47 (1928. November 22.)

MOJO, nr. 5 (1928. Február 2.)

MOJO, nr. 5 (1930. Január 30.)

MOJO, nr. 51 (1929. Decembrie 19.)

MOJO, nr. 9 (1928. Március 1.)

MO a județului Turda-Arieș (a továbbiakban TA), (27 aprilie 1922) nr. 13

MOTA (15. ianuarie 1925) nr. 1-2

MOTA (22. octombrie 1925) nr. 17

MOTA (21. ianuarie 1926), nr. 1

Monitorul Oficial al Județului Treiscaune (a továbbiakban *MOJTr*), nr. 1 (1926. Január 7.)

MOJTr, nr. 11-12. (1926. Március 11.)

MOJTr, nr. 13-14 (1926. Március 18.)

MOJTr, nr. 15 (1930. Március 5.)

MOJTr, nr. 16 (1926. Április 1.)

MOJTr, nr. 22 (1926. Május 15.)

MOJTr, nr. 23 (1926. Június 3.)

MOJTr, nr. 33 (1930. Május 15.)

MOJTr, nr. 36-37 (1930. Május 26.)

MOJTr, nr. 38 (1926. Szeptember 20.)

MOJTr, nr. 38-39 (1930. Június 5.)

MOJTr, nr. 4, (1926. Január 25.)

MOJTr, nr. 43-44 (1926. November 11.)

MOJTr, nr. 43-44 (1930. Június 25.)

MOJTr, nr. 44 (1929. Szeptembrie 2.)

MOJTr, nr. 54-55-56 (1930. Augusztus 5.)

MOJTr, nr. 7 (1928. Február 7.)

MOJTr, nr. 7-8. (1926. Február 18.)

Monitorul Oficial al Județului Turda (a továbbiakban *MOJT*), nr. 2 (1926. Január 28.)

MOJT, nr. 28. (1926. Július 29.)

MOJT, nr. 7. (1926. Március 4.)

MOJT, nr. 9 (1926. Március 18.)

MOJTr, nr. 79-80 (1930. November 25.)

Monitorul Oficial al Ținutului Mureș (a továbbiakban *MOȚM*), nr. 38 (1940. Szeptember 19.)

MOȚM, nr. 37 (1940. Szeptembrie 12.)

MOȚM, nr. 38 (1940. Szeptember 19.)

Mureș-Turda. Gazeta Oficială Județeană, 22. (1920) 4. 1.

Paál Árpád kézírathagyatéka a székelyudvarhelyi Haáz Rezső Múzeumban (a továbbiakban HRM PÁK) Ms. 7651/31. - A székely nemzet mai helyzete.

HRM PÁK Ms. 7651/146. - Ügyvitel és ügybeosztás a román megszállás alatt.

HRM PÁK Ms. 5671/187. - Emlékirat a székelyföldi tisztviselők sérelmeiről a magyar miniszterelnökhöz.

Román Nemzeti Levéltár Hargita megyei Hivatal (a továbbiakban RNLHmH), Fond 318. Csík Megyei Nemzeti Tanács iratai, 1. kötet, 169. f.

RNLHmH, Fond 8, 7. kötet, 49. f. - Pál Gábor: Emlékeimből. Kézirat. 11.

Román Nemzeti Levéltár Hargita megyei Hivatala (a továbbiakban RNLHmH), Fond 43. 362. dosszié. Prefectura Jud. Odorheiu (Udvarhely Megye Főispáni Hivatala, a továbbiakban PJO). Procesele verbale ale consiliului județean al județului Odorheiu (Udvarhely Megye Tanácsának jegyzőkönyve, a továbbiakban PCJO), nr. 1 (1926. Június 20.-19 mai 1930. Mai 19.)

RNLHmH Fond 43. 362. dosszié. PJO PCJO, 1926. Június 20.-1930. Május 19, nr. 5

RNLHmH, 7/148. dos. 52. 1098. f.

RNLHmH, 7/148. dos. 53. 1931. május 13-i állandó bizottsági ülés jegyzőkönyve. 392. f.

RNLHmH, 7/148. dos. 53. Az 1931. augusztus 7-i megyei ideiglenes bizottsági ülés jegyzőkönyve. 621. f.

RNLHmH, 7/148. dos. 54. 203–204. f.

RNLHmH, 7/148. dos. 54. Az 1932. június 13-i megyei időközi bizottsági ülés jegyzőkönyve. 131. f.

RNLHmH, 7/50. 23. f.

RNLHmH, 7/50. 382–383. f.

RNLHmH, 7/50a. 318. f.

RNLHmH, f 7/148 dos. 49. 4-5. f.

RNLHmH, f 7/148. dos. 49, 3. f.

RNLHmH, f 7/148. dos. 49. 23. f.

RNLHmH, f 7/148. dos. 49. 88. f.

RNLHmH, f 7/148. dos. 50. 16. f.

RNLHmH, f 7/148. dos. 52. 234, 237-239. f.

RNLHmH, fond 1 Primăria Gheorgheni (Gyergyószentmiklós Polgármesteri Hivatala, a továbbiakban *PG*), f 653, 192. dosszié

RNLHmH, Fond 43, 356. dosszié, PJO 1934, 51.

RNLHmH, Fond 43. 356. dosszié. PJO 1934, 123.

RNLHmH, Fond 43. 358. dosszié. PJO, 1936. Január 9 – 1936. December 31.

RNLHmH, Fond 43. 361. dosszié. PJO Procesele verbale de ședințe ale Delegațiunii Permanente jud. (a továbbiakban *PSDP*) 8 ianuarie 1927. Január 8.-1927. December 31.

RNLHmH, Fond 43. 362. dosszié. PJO PCJO, 1926. Június 20.-1930. Május 19, nr. 16-17, 89-90.

Román Nemzeti Levéltár Kovászna megyei Hivatala (a továbbiakban RNLKmH), Fond 14 Háromszék vármegye iratai, 5/a. állag (á.). Közgyűlési jegyzőkönyvek, 142. kötet (köt.). 1918. december 14./72. Jegyzőkönyvi pont (jtkvp.).

RNLKmH, F 14. 5/a. á. 144. köt.

RNLKmH, F 14. 5. á. Közigazgatási iratok iktatószám szerint rendezve. 1919/1023. ie.

RNLKmH, F 14. 5. á. 1919/ 1024. ie. (román).

RNLKmH, F 14. 5. á. 1922/ 223. (1997). ie.

RNLKmH, F 9. 34. á. Alispáni iratok. 1919/1057. irattári egység (magyar).

RNLKmH, F 9. 34. á. 1924./ 2878.;

RNLKmH, F 9. 3. á. 227. köt. 662, 812, 1081, 1082, 1083, 1084, 1085, 1086, 1087, 1088, 1089, 1090, 1091, 1092, 1094, 1095, 1096, 1097, 1098, 1099, 1100, 1114. ikt. (magyar).

RNLKmH, F 9. 3. á. 238. köt. 1922/ 2870. ikt.

RNLKmH, F 9. 6. á. Számviteli könyvek. 65. köt.

Román Nemzeti Levéltár Kovászna megyei Hivatal (a továbbiakban *RNLKmH*), Fond 9. (f), 34. állag (á), 1925/ 15924. jegyzőkönyvi pont (jkvp); *MOJTr*, nr. 1 (1926. Január 7.); *Gazeta Oficială a Județului Mureș/ Mureș-Turda* (a továbbiakban *GOJM*), nr. 2 (1926. Január 15.); *Gazeta Oficială a Județului Ciuc* (a továbbiakban *GOJC*), nr. 2 (1926. január 25.); *MOJO*, nr. 2 (1926. Január 14.)

RNLKmH, F 9, 34. Á, 1926/3021. jkvp

RNLKmH, F 9. 34. á. 1926/428. jkvp

RNLKmH, F 9. 34. á. 1926/4599. jkvp

RNLKmH, F 9. 34. á. 1928/1854. jkvp

RNLKmH, F 9. 34. á. 1929/ 13513. jkvp

RNLKmH, F 9. 34. á. 1930/ 11458. jkvp

RNLKmH, F 9. 34. á. 1930/ 16959. jkvp

RNLKmH, F 9. 34. á. 1930/ 7790. jkvp

RNLKmH, F 9. 34. á. 1932/ 15885. jkvp

RNLKmH, F 9. 34. á. 1932/ 18920. jkvp

RNLKmH, F 9. 34. á. 1934/ 4797. jkvp

RNLKmH, F 9. 34. á. 1936/ 11570. jkvp

RNLKmH, F 9. 34. á. 1938/ 2052. jkvp

RNLKmH, F 9. 34. á. 1938/2544. jkvp

RNLKmH, F 9. 34. á. 1938/2545. jkvp

RNLKmH, F 9. 34. á. 1938/2427. jkvp

RNLKmh, F 9. 34. á. 1938/2551. jkvp

Román Nemzeti Levéltár Maros megyei Hivatala (a továbbiakban RNLMmh), PJM, Prefect 29/1919, f. 39.

RNLMmh, PJM, Prefect 92/1920, f. 2.

Román Nemzeti Levéltár Maros megyei Hivatal (a továbbiakban RNLMmh), Prefectura Județul Mureș (a továbbiakban PJM), Consiliul municipal (a továbbiakban CM) 841, p. 228

RNLMmh, PJM, CM, 841, p. 261

RNLMmh, PJM, CM, 844, p. 361-362

Supliment la GOJM, nr. 6 (1928. Március 15.)

X. JOGSZABÁLYOK

1921. évi XXXIII. Törvénycikk az Északamerikai Egyesült Államokkal, a Brit Birodalommal, Franciaországgal, Olaszországgal és Japánnal, továbbá Belgiummal, Kínával, Kubával, Görögországgal, Nikaraguával, Panamával, Lengyelországgal, Portugáliával, Romániával, a Szerb-Horvát-Szlovén Állammal, Sziámmal és Cseh-Szlovákországgal 1920. évi június hó 4. napján a Trianonban kötött békeszerződés becikkelyezéséről

Decret-Lege nr. 842/1918.04.09

Decret-Lege nr. 3631/1918.12.11

Decret-Lege nr. 3744/1918.12.18

Decretul – regal nr. 2465 / 25 septembrie 1925. Publicate în Monitorul Oficial, partea I, 7 octombrie 1925

Legea 724/1924 privitoare la dobândirea și pierderea naționalității române

Lege pentru unificarea administrativă (a továbbiakban LUA). In: *Monitorul Oficial al Regatului României* (a továbbiakban MO), nr. 128. (1925. Június 14.)

Lege privind modificarea unor prevederi din LUA. In: *MO*, nr. 283. (1925. December 22.)

Lege pentru organizarea administrației locale. In: *MO*, nr. 170 (1929. Július 3.)

Magyar Törvénytar 1869-1871; 1869. IV. tc. a birói hatalom gyakorlásáról. Forrás: <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=86900004.TV&targetdate=&printTitle=1869.+%C3%A9vi+IV.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev>; hozzáférés ideje: 2022.07.14, 17:19

Magyar Törvénytar 1869-1871; 1870. XLII. tc. a köztörvényhatóságok rendezéséről. Forrás: <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=87000042.TV&targetdate=&printTitle=1870.+%C3%A9vi+XLII.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev>; hozzáférés ideje: 2022.07.14, 17:24

Magyar Törvénytár 1869-1871; 1871. XVIII. tc. a községek rendezéséről. Forrás: <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=87100018.TV&targetdate=&printTitle=1871.+%C3%A9vi+XVIII.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev;> hozzáférés ideje: 2022.07.14, 17:32

Magyar Törvénytár 1872-1874; 1874. XXXIII. tc. az 1848: V. törvénycikk és az erdélyi II. törvénycikk módosításáról és kiegészítéséről. Forrás: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=87400033.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D29;> hozzáférés ideje: 2022.07.14, 17:44

Magyar Törvénytár 1875-1876; 1876. VI. tc. a közigazgatási bizottságról. Forrás: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=87600006.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fkeyword%3D1870.%2520%25C3%25A9vi%2520X.%2520t%25C3%25B6rv%25C3%25A9nycikk;> hozzáférés ideje: 2022.07.14, 17:55

Magyar Törvénytár 1875-1876; 1876, XXXIII. tc. némely törvényhatóság területének szabályozásáról és az ezzel kapcsolatos intézkedésekről. Forrás: <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=87600033.TV&targetdate=&printTitle=1876.+%C3%A9vi+XXXIII.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev;> hozzáférés ideje: 2022.07.14, 18:23

Magyar Törvénytár 1877-1878; 1877. évi I. Törvénycikk némely törvényhatóságok véglegesen megállapított területének az 1876. évi XXXIII. tc. rendelkezése folytán törvénybe iktatásáról. Forrás: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=87700001.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D30;> hozzáférés ideje: 2022.07.14, 18:29

Magyar Törvénytár 1881; 1881. XV. tc. a Magyarország és Horvát-Szlavon-Dalmátországok közti közjogi kérdések rendezéséről szóló 1868: XXX. és 1873: XXXIV. törvénycikk némely határozmányainak módosításáról. Forrás: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=88100015.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D31;> hozzáférés ideje: 2022.07.14, 18:41

Magyar Törvénytár 1883; 1883. III. tc. az 1883. évi állami költségvetésről. Forrás: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=88300003.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D31>; hozzáférés ideje: 2022.07.14, 19:18

Magyar Törvénytár 1884-1886; 1886. XXI. tc. a törvényhatóságokról. Forrás: <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=88600021.TV&targetdate=&printTitle=1886.+%C3%A9vi+XXI.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev>; hozzáférés ideje: 2022.07.14, 19:34

MO, nr. 73 (1936. Március 27.)

MO, nr. 73/2 (1936. Március 7.)

MO, nr. 187 (1938. Augusztus 14.)

XI. SAJTÓFORÁSSOK

Csiki Lapok, 1919. január 12, 3.

Csiki Lapok, 1919. január 19, 2.

Csiki Lapok, 1919. február 2, 1. - Közigazgatási bizottsági ülés

Csiki Lapok, 1919. február 19, 1. - Ki a csíki prefektus?

Csiki Lapok, 1919. április 27, 1. - Román közigazgatás

Csiki Lapok, 1919. május 4, 1. - A központi közigazgatás átvétele

Csiki Lapok, 1919. augusztus 24, 1.

Csiki Lapok, 1919. július 6, 1.

Csiki Lapok, 1919. július 13, 1.

Csiki Lapok, 1920. június 6, 4.

Csiki Lapok, 1921. szeptember 4, 1. - Az agrártörvény a vármegyei magánjavak ellen

Csiki Lapok, 1922. március 19, 2. - Csíkvármegye új prefektje

Csiki Lapok, 1922. szeptember 10, 1. - Spătariu prefekt beiktatása

Csiki Lapok, 1924. január 27, 1. - Polgármester változás városunkban

Csiki Lapok, 1925. május 3, 2.

Csiki Lapok, 1925. július 19, 1.

Csiki Lapok, 1926. Április 11. - Az új városi tanács megalakulása

Csiki Lapok, 1926. Április 4.

Csiki Lapok, 1926. Február 14. - A csíkmegyei jelölések

Csiki Lapok, 1926. Január 31. - Elrendelték a községi választások megtartását

Csiki Lapok, 1926. Május 23. - A vármegyei tanács tagjainak választása

Csiki Lapok, 1926. Május 23.

Csiki Lapok, 1926. Március 14. - A gyergyószentmiklósi polgármester választás

Csiki Lapok, 1926. Március 14. - Az új városi tanács megalakulása

Csiki Lapok, 1926. Március 7.

Csiki Lapok, 1927. Augusztus 7. - A városi képviselőtestület rendkívüli ülése

Csiki Lapok, 1927. December 11.

Csiki Lapok, 1927. December 4.

Csiki Lapok, 1927. Február 27. - A városi tanács üléséből

Csiki Lapok, 1927. Június 26.

Csiki Lapok, 1927. November 27. - Feloszlatták a csíkszeredai városi tanácsot

Csiki Lapok, 1928. Április 1. - Csíkszereda város tanácsának alakuló és polgármesterválasztó gyűlése

Csiki Lapok, 1928. November 3. - Feloszlatták a Csík megyei tanácsot és Csíkszereda város képviselőtestületét

Csiki Lapok, 1929. Szeptember 22.

Csiki Lapok, 1930. Augusztus 24. - Megalakult Csíkszereda városi tanácsa

Csiki Lapok, 1930. Február 9.

Csiki Lapok, 1930. Június 22. - A Csík megyei tanács alakuló ülése

Csiki Lapok, 1930. Március 30.

Csiki Lapok, 1930. Március 9. - A Csík megyei tanács alakuló és alispánválasztó gyűlése

Csiki Lapok, 1931. Augusztus 9. - Kiegészítették a megyei ideiglenes tanácsot

Csiki Lapok, 1931. Július 26.

Csiki Lapok, 1931. Május 3.

Csiki Lapok, 1933. Április 9.

Csiki Lapok, 1933. Február 5. - Udvarhelyhez csatoltak

Csiki Lapok, 1933. Július 16. - Visszaállították a gyergyói járást

Csiki Lapok, 1933. Július 23. - Továbbmarad az interimár bizottság Gyergyószentmiklóson

Csiki Lapok, 1933. Június 11. - Feloszlatták a gyergyói járást

Csiki Lapok, 1933. Június 4. - A gyergyószentmiklósi tanács alakuló ülése

Csiki Lapok, 1933. Március 26. - Gyergyószentmiklós városházáról

Csiki Lapok, 1933. November 19. - Csík megye új prefektusa Oțetea Valer lett

Csiki Lapok, 1933. Október 29. - Visszaköveteljük a pénzügyigazgatóságot

Csiki Lapok, 1934. Július 1. - A városi tanácsválasztás

Csiki Lapok, 1934. Július 15. - Megalakult a megyei tanács

Csiki Lapok, 1934. Július 15; *Gyergyói Lapok*, 1934. Július 21. - Megalakult a megyei tanács

Csiki Lapok, 1934. Július 8. - A városi tanács megalakulása

Csiki Lapok, 1934. Június 10. - A Magyar Párt városi tagozata összeállította a csíkszeredai városi tanács listáját

Csiki Lapok, 1934. Június 17. - A megyei tanács választása;

Csiki Lapok, 1934. Június 17. - Önálló listával megy a községi választásba a helybeli magyarság

Csiki Lapok, 1934. Június 24.

Csiki Lapok, 1934. Június 25. - Hogyan osztott fel Csíkmegye interimár tanácsa félmillió lejt?

Csiki Lapok, 1934. Június 3. - Egyezés a Gheorgheni-gyergyószentmiklósi tanácsválasztásra

Csiki Lapok, 1934. Március 25. - Csíkvármegyének és a két városnak interimár bizottsága

Csiki Lapok, 1934. Szeptember 16. - A vármegyei közigazgatási tisztviselők nyelvvizsgálója

Csiki Lapok, 1935. Április 14. - A város 1935–36. évi költségvetése

Csiki Lapok, 1935. Április 7.

Csiki Lapok, 1935. November 3. - A Magánjavak átvételének tárgyalása a megyei gyűlésen

Csiki Lapok, 1935. November 3.

Csiki Lapok, 1935. Október 6. - Vizsgálat a gheorgheni-i tanács ellen

Csiki Lapok, 1936. Május 3. - A vármegyei tanács üléséből

Csiki Lapok, 1937. Augusztus 8. - Két új községet létesítettek a megyében

Csiki Lapok, 1937. Február 7. - Vármegyei tanácsunk ülése

Csiki Lapok, 1937. Július 4.

Csiki Lapok, 1937. Július 4. - A vármegyei tanács üléséből

Csiki Lapok, 1938. Április 1. - Elkészült a közigazgatási törvény

Csiki Lapok, 1938. Február 13. - Csíkvármegye új prefektusa

Csiki Lapok, 1938. Február 27. - A csíkmezei népszavazás eredménye

Csiki Lapok, 1938. Február 27. - A csíkmezei népszavazás eredménye

Csiki Lapok, 1938. Január 1.

Csiki Lapok, 1938. Július 24. - Felmentették állásából a Ciucmezei prefektust

Csiki Lapok, 1938. Július 24. - Új polgármester Mercurea-Ciuc város élén

Csiki Lapok, 1938. Június 12.

Csiki Lapok, 1938. Június 5. - Ciuc-Csík vármegye az Olt kormányzósághoz tartozik

Csiki Lapok, 1938. Május 15. - Megmaradnak a jelenlegi mezei beosztások

Csiki Lapok, 1938. November 6. - A Gyulafehérvárra áthelyezett csíkmezei tisztviselők

Csiki Lapok, 1938. Október 6. - Csíkszereda város új polgármestere

Csiki Lapok, 1938. Szeptember 18. - Papp Dănilă királyi helytartó látogatása

Csiki Lapok, 1939. Április 2. - Zsögöd községet a városhoz csatolják

Csiki Lapok, 1939. Április 23.

Csiki Lapok, 1939. Április 30. - Új prefektus

Csiki Lapok, 1939. Február 12. - Hirtelen meghalt Mihail Victor ezredes-prefektus

Csiki Lapok, 1939. Február 19. - Beiktatták Csíkmeze új megyefőnökét

Csiki Lapok, 1939. Január 1.

Csiki Lapok, 1940. Augusztus 11. - Új prefektus Csíkvármegye élén

Csiki Lapok, 1940. Január 6. - A gyergyóditrói eset

Csiki Lapok, 1940. Szeptember 15. - Csíkvármegye visszatért

Csiki Lapok, 1940. Szeptember 15. - Katonai közigazgatás az anyaországhoz visszatért Csíkvármegyében

Csiki Lapok, 1940. Szeptember 8. - Huszonkét esztendő után. Csíkmegyén keresztül a történelmi percekben

Csiki Lapok. 1927. Március 13.

Csiki Néplap, 1932. Június 15. - Csíkmegye új prefektusa

Csiki Néplap, 1932. Október 12.

Csiki Néplap, 1937. Július 7.

Csiki Néplap, 1937. Június 16. - A városi tanács kiegészítése

Csiki Néplap, 1937. Május 19. - Nem lesz megyei tanácsválasztás

Csiki Néplap, 1938. Október 12. - Beiktatták új hivatalába Szász Gerőt

Ellenőr, 1919. január 29, 2.

Ellenőr, 1919. január 31, 2.

Ellenőr, 1919. február 1, 2.

Gazeta Odorheiului, 1938. Augusztus 24. - Opera muncii constructive

Gazeta Odorheiului, 1938. December 14. - Sfințirea bisericii ortodoxe din I. G. Duca

Gazeta Odorheiului, 1938. December 31. - Sfințirea bisericii ortodoxe din Odorheiul

Gazeta Odorheiului, 1938. Március 20. - Se desființează județul?

Gazeta Odorheiului, 1938. November 12. - Înaugurarea noului local al Legiunii de Jandarmi

Glas Românesc în Regiunea Secuizată, 1936. November 28. - Instalarea noului prefect

Glasul Românesc în Regiunea Secuizată, 1938. Február 17. - A 21-a și 22-a schimbarea la prefectura Odorheiu

Glasul Românesc în Regiunea Secuizată, 1938. Január 9. - Guvernul Octavian Goga

Glasul Românesc în Regiunea Secuizată, 1938. Január 9. - Noul prefect

Glasul Românesc în Regiunea Secuizată, 1938. Július 10. - Actualități

Glasul Românesc în Regiunea Secuizată, 1938. Július 10. - De altă pacoste

Glasul Românesc în Regiunea Secuizată, 1938. Július 30. - Notarii minoritari

Gyergyó, 1932. December 4.

Gyergyói Lapok, 1934. Július 14. - Lássuk a medvét!

Gyergyói Lapok, 1936. Május 12.

Haladás, 1922. február 5, 6. - Hegyen innen és túl

Hargita, 1926. Július 15. - Metea János a polgármester

Hargita, 1928. Január 5. - Szerkesztőségünkől

Hargita, 1928. január 19, 3. - Negruțiu elhagyja Udvarhelyt

Hargita, 1928. December 2. - A cenzura

Hargita, 1928. November 29. - A magyar nyelv használata

Hargita, 1928. November 8. - A prefekturáról

Hargita, 1928. Október 4. - A prefektus-változás megtörtént

Hargita, 1928. Szeptember 27. - Nagy szakadás az udvarhelyi liberális pártban

Hargita, 1929. Április 11. - A szabad nyelvhasználat felé

Hargita, 1929. Április 11. - Intézkedés a megye érdekében

Hargita, 1932. December 1. - Az új megyei tanács

Hargita, 1933. május 5, 18. - Meghalt Sibian volt polgármester

Hargita, 1933. December 7. - Változások a kormányváltással kapcsolatban

Hargita, 1934. Április 26. - Keresztúr új neve

Hargita, 1934. Február 9. - Keresztúr tanácsát

Hargita, 1934. Március 22. - A községek új vezetői

Hargita, 1935. Augusztus 1. - A közigazgatási választások

Hargita, 1936. Április 2. - A kisebbségi nyelvek

Hargita, 1936. Április 9. - Az új közigazgatási törvény

Hargita, 1936. Április 9. - Az új közigazgatási törvény

Hargita, 1936. Augusztus 6. - Udvarhely hírek

Hargita, 1936. December 3. - Odorheiu-i hírek

Hargita, 1936. Május 21. - Az új közigazgatási törvény

Jurnalul, 2008. November 28. - TITU Ilarion: *Controversă/ A vrut Iuliu Maniu autonomia Ardealului?* Forrás: www.jurnalul.ro; hozzáférés: 2018.05.11, 13:48

Keleti Újság, 1930. Február 6.

Secuimea, 1931. Május 1. - Noul prefect

Secuimea, 1931. Május 15. - Dl prefect Dr. V. Cupărescu vorbește „Secuimii”

Secuimea, 1932. December 23. - Noii consilieri ai oraşului Odorheiu

Secuimea, 1933. Szeptember 16. - De la primărie

Szamos, 1918. december 22, 304. - Az idegen csapatok mozdulatai

Székely Közélet, 1918. november 24, 1. - A nemzetőrségek átalakítása

Székely Közélet, 1918. november 24, 1. - Járványszünet

Székely Közélet, 1918. december 22, 5. - Hivatali nyelvhasználat

Székely Közélet, 1918. december 22, 5. - Tárgyalások Nagyszebenben

Székely Közélet, 1921. július 10, 29. - A közigazgatási bizottság üléséről

Székely Közélet, 1926. Április 11. - A vármegye új prefektusának

Székely Közélet, 1926. Augusztus 22. - Miért nem fungál a vármegye állandó választmánya?

Székely Közélet, 1926. Augusztus 8. - Sebesi János dr. nyílt levele

Székely Közélet, 1926. Február 21. - Választási eredmények

Székely Közélet, 1926. Június 13. - A polgármester

Székely Közélet, 1926. Május 30. - A városi tanácsnál

Székely Közélet, 1926. Március 28. - Az új városi tanács

Székely Közélet, 1926. Március 28. - Az új városi tanács

Székely Közélet, 1926. Október 31. - Megérkezett az új prefektus

Székely Közélet, 1926. Október. 10. - Megint polgármester-választás előtt áll a város

Székely Közélet, 1927. Április 17. - Megérkezett az új prefektus

Székely Közélet, 1927. Június 12. - Új prefektus

Székely Közélet, 1927. Június 26. - Készüljünk a választásokra

Székely Közélet, 1929. Augusztus 25. - A közigazgatás átszervezése

Székely Közélet, 1929. December 8. - A megye új beosztása

Székely Közélet, 1930. Április 13. - A városi tanács jogszerinti tagjait

Székely Közélet, 1930. Augusztus 10. - Helybenhagyták a megyei tanács megalakulását

Székely Közélet, 1930. December 7. - Feloszlatták a városi tanácsot

Székely Közélet, 1930. Február 6. - Döntött Udvarhely megye

Székely Közélet, 1930. Július 27. - Hogy gyakorolhatja önkormányzati jogát egy székely város

Székely Közélet, 1930. Június 15. - Megfellebbezték

Székely Közélet, 1930. Június 8. - Megalakult a megyetanács

Székely Közélet, 1930. Május 10. - A megyetanács-választás...

Székely Közélet, 1930. Szeptember 7. - A vármegyei interimár bizottság

Székely Közélet, 1931. Április 25. - Végre visszakapják...

Székely Közélet, 1931. Július 25. - A prefecturái igazgatókat

Székely Közélet, 1931. Szeptember 26. - Változások a jegyzőségekben

Székely Közélet, 1932. December 24. - Megalakult a megyetanács

Székely Közélet, 1934. December 15. - Leleplezték I. Ferdinánd király szobrát

Székely Közélet, 1934. Február 24. - Keresztúr nevének megváltoztatása

Székely Közélet, 1934. Január 6. - Meghalt dr. Bärbat György volt prefectus

Székely Közélet, 1934. Június 8. - Tudnivalók a községi választásokra

Székely Közélet, 1934. November 3. - Kiírták a községi választásokat

Székely Közélet, 1936. November 28. - Kinevezték az új prefektet

Székely Közélet, 1936. Október 10. - A városi és községi vezetők hivatalos jelvényei

Székely Közélet, 1936. Szeptember 19. - A községi választások elhalasztása

Székely Közélet, 1937. Január 1. - Lissievici subprefect távozása

Székely Napló, 1918. december 3, 186.

Székely Napló, 1918. december 28, 1.

Székely Napló, 1919. január 9, 1.

Székely Napló, 1919. január 14, 1.

Székely Napló, 1919. február 2, 1.

Székely Napló, 1919. február 6, 1.

Székely Napló, 1919. február 20, 1.

Székely Napló, 1926. Február 11. - A jelölő listát

Székely Napló, 1926. Február 18. - Holnaputánra

Székely Napló, 1926. Június 1. - Újra választás elé

Székely Napló, 1926. Június 1.

Székely Napló, 1926. Június 1.

Székely Napló, 1926. Március 25. - Éljen az új polgármester

Székely Napló, 1930. Február 7.

Székely Nép, 1926. Február 7. - Háromszék megye magyar lakosságához!

Székely Nép, 1926. Március 11. - A városi tanács megalakulása

Székely Udvarhely, 1921. május 29, 22. - Elmentek

Székely Újság, 1926. Május 30. - A megegyezései lista győzelmé a vármegyében

Székely Újság, 1926. Március 7. - Polgármester-választás

Udvarhelyi Híradó, 1918. november 17.

XII. FÜGGELÉKEK

1. számú függelék

Ábrák jegyzéke

1. *Ábra: A történeti Székelyföld és mai városai*
Forrás: Elekes T. munkássága alapján szerk. Pánya István és Elekes T. 2016
2. *Ábra: A székelyek Kárpát-medencében való megtelepedésének sematikus vázlata*
Forrás: Kánya J. 2003 alapján szerk. Ambrus T. 2007, 2010
3. *Ábra: Székelyek, lövők a régi Magyarországon*
Forrás: Györffy Gy. 1941
4. *Ábra: Székelyföld a XV. század első felében*
Forrás: Pribilinszky A. 2015
5. *Ábra: Székelyföld a XVII. század első felében*
Forrás: Pribilinszky A. 2015
6. *Ábra: Székelyföld 1783 és 1790 között*
Forrás: Pribilinszky A. 2015
7. *Ábra: Székelyföld és térsége 1850-ben*
Forrás: Elekes T. 2016
8. *Ábra: Székelyföld és térsége 1854-1860 között*
Forrás: Elekes T. 2016
9. *Ábra: Székelyföld 1876 és 1918 között*
Forrás: Pribilinszky A. 2015
10. *Ábra: Székelyföld és térsége 1921-ben*
Forrás: Elekes T. 2016
11. *Ábra: Székelyföld 1919 és 1925 között*
Forrás: Pribilinszky A. 2015
12. *Ábra: Székelyföld 1926 és 1938 között*
Forrás: Pribilinszky A. 2015
13. *Ábra: Románia tartományai 1938 és 1940 között*
Forrás: Jivanescu G.S. 2008 és Bajtalan H. 2013, alapján szerk. Elekes T. 2016
14. *Ábra: Székelyföld 1938 és 1940 között*

Forrás: Pribilinszky A. 2015

15. Ábra: *Dobruzsza a mai Európában*
Forrás: Szerk. Maix (wikipedia), 2013
https://en.wikipedia.org/wiki/Dobruja#/media/File:Dobruja_in_Europe_map.svg
16. Ábra: *Dobruzsza úthálózata a II-III. Században*
Forrás: Igor Lyman és Viktoria Konstantinova munkássága alapján szerk. Iulia Dumitrache, 2015
17. Ábra: *Dobruzsza a II. Bolgár Birodalom részeként*
Forrás: Szerk. Kandi (wikimedia), 2016
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/cb/Bulgaria-second_half_of_the_13th_century.png
18. Ábra: *Dobrotitsa fejedelemsége 1370 és 1385 között*
Forrás: Anonim szerző (wikipedia), 2006
<https://en.wikipedia.org/wiki/Dobruja#/media/File:DobrXIV.png>
19. Ábra: *Havasalföld Öreg Mircea uralkodása idején*
Forrás: Anonim szerző (wikipedia), 2021
https://en.wikipedia.org/wiki/Dobruja#/media/File:Tara_Rumaneasca_map.png
20. Ábra: *Oszmán közigazgatás-területi egységek a XVI. Században*
Forrás: Szerk. Abdur Rahman, 2011
https://www.reddit.com/r/MapPorn/comments/mzydjl/the_ottoman_empire_in_1593_gregorian_oc/
21. Ábra: *A XVI-XVII. századi Török Birodalom*
Forrás: Hóman Bálint, 1935-1937
22. Ábra: *Dobruzsza területi változásai 1878 és 1948 között*
Forrás: Anonim szerző (wikimedia), 2018
<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4a/Histdob.png>
23. Ábra: *Nagy-Románia 1923-ban*
Forrás: szerk. Csanády (wikimedia), 2006
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c8/Nagy_Romania_1923.png

**MAROSSZÉK HELYSÉGNEVEINEK ALAKULÁSA (MAGYAR ÉS NÉMET NYELVŰ
MEGNEVEZÉSEK)**

Nr.	Az 1332-1337 közötti pápai tizedjegyzék ¹⁰⁰⁴	Székely Oklevéltár ¹⁰⁰⁵ 1567-1614	Pragmatico Sanctio 1713-1723 Magyar megnevezés	Bielz E.A. 1857. Német megnevezés
1.	Band	Bánd	Mező-bánd	Bandorf ¹⁰⁰⁶
2.	Bev	Beó	Bő	Betendorf ¹⁰⁰⁷
3.	Borgene	Bergenye	Mező-bergenye	Bergendorf
4.	Chakafalua	Csokffalva	Csókfalva	-
5.	Chanad	Chynad	Csanád	Scholten ¹⁰⁰⁸
6.	Ernee	Ernye	Nagy-ernye	Rohrdachen
7.	Feketeluk	Fekethe	Fekete ¹⁰⁰⁹	-
8.	Galambud	Galambad	Galambod	-
9.	Gulacucha	Gyalakwtha	Gyulakuta	Gielekonten
10.	Hazazkerek	Haraztkerek	Harasztkerék ¹⁰¹⁰	-
11.	Hudus	Hodos	Hódos	-
12.	Hudzov	Horczo	Harcó	-
13.	Kaal	Kál	Kaál ¹⁰¹¹	-
14.	Korunka	Koronka	Koronka	-
15.	Kulpen	Kölpény	Mező-kölpény	-
16.	Madaras	Mezeomadaras	Mező-madaras	-
17.	Menes	Ménes	Mező-ménes	-
18.	Naradtew	Nyárádteo	Nyárádtő	Nyaradfluß
19.	Novum Forum Syculorum	Székely Vasarhely	Marosvásárhely	Neumarkt am Mieresch ¹⁰¹²
20.	Odouarfalva	Udvarffalva	Udvarfalva	Hofstätten
21.	Pambus	Panith	Mező-panit	-
22.	Pynar	Pinár/ Pinárd	Pinár/ Pinárd	Schloßberg/ Burgberg ¹⁰¹³
23.	Samsund	Sámsond	Mező-sámsond	-
24.	Sancta Anna	Maros Zent Anna	Marosszentanna	Sankt Anna an der Mieresch
25.	Sancta Anna	Zereda Zent Anna	Nyárad-Szentanna ¹⁰¹⁴	Sankt Anna

¹⁰⁰⁴ Hegyi Géza 2012, *i.m.*, 97-113.

¹⁰⁰⁵ Szabó Károly – Szádeczky-Kardoss Lajos – Barabás Samu (szerk.): Székely oklevéltár 1219-1776 (III-IV. kötet). Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1934. 526.

¹⁰⁰⁶ 1808-ban jelenik meg a német nyelvű helységnév

¹⁰⁰⁷ 1808-ban jelenik meg a német nyelvű helységnév

¹⁰⁰⁸ 1760-1762 között új elnevezést kap: Erdős Csinád, majd 1808-ban Erdőcsanád és végül 1893-tól: Erdőcsinád. 1808-ban jelenik meg a német nyelvű helységnév

¹⁰⁰⁹ 1893-ban új elnevezést kap: Feketepusztá. 1956-ban három különálló települést alakítanak ki belőle: Fekete (Fânațe), Feketalak (Negreni de Câmpie) és Feketepusztá (Pusta). 1770-ben *Feketetőként* is említik.

¹⁰¹⁰ 1882-ben új elnevezést kap: Nyáradharasztkerék, majd a későbbiekben elveszti a „Nyárad” előtagot

¹⁰¹¹ 1913-ban Kaál, Hódos és Bő új elnevezést kap: Székelykál, Székelyhódos és Székelybő (addigi megnevezésük kiegészül a *Székely* előtaggal)

¹⁰¹² 1532-ben jelenik meg a német nyelvű helységnév: Neumarck. 1839-ben Markstadt, Agropolis, illetve Foro Burgum néven is említik.

¹⁰¹³ 1736-ban új elnevezést kap: Várhegy. 1839-ben jelenik meg a német nyelvű helységnév, majd 1850-ben módosul

¹⁰¹⁴ 1808-1913 között Szereda-Szentanna

26.	Sancta Cruce	Kereztúr	Maros-keresztúr	Kreuz
27.	Sancta Gerecia	Zent Gericze	Szentgerice	-
28.	Sancta Trinitas	Szentrontás	Szent-rontás/Szent-háromság	-
29.	Sanctus Benedictus	Zent Benedek	Nyárad-szentbenedek	Sankt Benedikt
30.	Sanctus Emericus	Zent Jmreh	Nyárad-szentimre	Sankt Emmerich
31.	Sanctus Georgius	Erdeo Zent Giorgy	Erdő-szentgyörgy	Sankt Georgen auf der Heide
32.	Sanctus Georgius	Maros Szent Geörgj	Marosszentgyörgy	Sankt Georgen
33.	Sanctus Johannes	Chijk Zent Iwan	Csitt-szentivány	Johannisdorf
34.	Sanctus Johannes	Kebele Zent Iwan	Kebele-szentivány	Sankt Johann
35.	Sanctus Ladislaus	Zent Lazlo	Nyárad-szentlászló	-
36.	Sanctus Laurentius	Szent Lőrincz	Kis-szentlőrinc	Sankt Lörinz
37.	Sanctus Martinus	Chijk Zent Marthon	Csík-szentmárton ¹⁰¹⁵	Sankt Martin
38.	Sanctus Nicolaus	Kaposztas Zent Myklos	Káposztás-szentmiklós	-
39.	Sanctus Stephanus	Zent Istwan	Szent István ¹⁰¹⁶	-
40.	Sanctus Symon	Zent Simon	Nyárad-szentsimon	-
41.	Swerd	Szövérd	Szövérd	Magerau ¹⁰¹⁷
42.	Varad	So Waradgija	Sóvárada	-
43.	Villa Karasun	Karachonfalwa	Nyárad-Karácsonfalva	Christendorf
44.	Voya	Vaja	Vaja	-
45.	Vray	Urai	Székely-uraly	-
46.	Zentkiral	Zentkiraly	Marosszentkirály	Königsdorf
47.	-	Abod	Abod	-
48.	-	Agard	Agárd	Agarden ¹⁰¹⁸
49.	-	Andrasfalva	Nyárad-Andrásfalva	Andreasdorf
50.	-	Atosfalwa	Atosfalva	-
51.	-	Ákosfalva	Ákosfalva	Aschdorf
52.	-	Baczkamadaras	Backamadaras	-
53.	-	Balintfalua	Nyárad-Bálintfalva	-
54.	-	Bardos	Bárdos ¹⁰¹⁹	-
55.	-	Bede	Bede	-
56.	-	Bere	Bere ¹⁰²⁰	-
57.	-	Berekereztúr	Berekereztúr	Kreutzdorf
58.	-	Bodon	Hagymás-Bodon	Hagendorf ¹⁰²¹
59.	-	Bordos	Bordos	Bordesch
60.	-	Boss	Bós	Boschen ¹⁰²²
61.	-	Bozed	Bazéd	Bord ¹⁰²³
62.	-	Bwzahaza	Búzaháza	-
63.	-	Cherefalva	Cserefalva	-
64.	-	Cheyd	Csejd ¹⁰²⁴	-
65.	-	Chibafalwa	Csiba	-

¹⁰¹⁵ 1873-1877 között új elnevezést kap: Nyárádszentmárton

¹⁰¹⁶ 1913-ban Szentistván, Vaja és Boós új elnevezést kap: Székelyszentistván, Székelyvaja és Székelybós (az addigi megnevezésük kiegészül a *Székely* előtaggal)

¹⁰¹⁷ 1808-ban jelenik meg a német nyelvű helységnév

¹⁰¹⁸ 1839-ben jelenik meg a német nyelvű helységnév

¹⁰¹⁹ 1609-1848 Marosvásárhely része. 1913-ban Agárd és Bárdos új elnevezést kap: Marosagárd és Marosbárdos (az addigi megnevezésük kiegészül a *Maros* előtaggal)

¹⁰²⁰ 1910-ben új elnevezést kap: Székelybere (az addigi megnevezése kiegészül a Székely előtaggal)

¹⁰²¹ 1808-ban jelenik meg a német nyelvű helységnév

¹⁰²² 1839-ben új elnevezést kap: Boós. 1808-ban jelenik meg a német nyelvű helységnév

¹⁰²³ 1839-ben jelenik meg a német nyelvű helységnév

¹⁰²⁴ 1874-1913 között Csejdtófalva (összevonták Tófalvával), ezt követően ismét különálló településeket képeznek

66.	-	Chikfalva	Csíkfalva	Tschickdorf
67.	-	Chiokafalua	Csóka ¹⁰²⁵	-
68.	-	Csávás	Mező-csávás	Grubendorf
69.	-	Cseb	Csöb	-
70.	-	Demeterffalva	Demeterfalva ¹⁰²⁶	-
71.	-	Dijmien háza	Deményháza	-
72.	-	Drakulia	Drakulya ¹⁰²⁷	-
73.	-	Egerszegh	Egerszeg ¹⁰²⁸	Erlenheim
74.	-	Ehed	Ehed ¹⁰²⁹	-
75.	-	Fele	Mező-fele	-
76.	-	Fintahaza	Fintaháza	-
77.	-	Folyfalva	Folyfalva	-
78.	-	Galfalva	Nyárad-Gálfalva	Gallendorf
79.	-	Geges	Geges	Gegesch ¹⁰³⁰
80.	-	Göcs	Göcs	Götsch
81.	-	Havadtew	Havadtó	-
82.	-	Hawad	Havad	-
83.	-	Ilendfalwa	Illencfalva ¹⁰³¹	Illesdorf
84.	-	Izlo	Iszló	-
85.	-	Jkland	Ikland	-
86.	-	Jobagijtelke	Jobbágytelke	-
87.	-	Jobbagistwanfalwa	Jobbágyfalva	-
88.	-	Kakasd	Kakasd	-
89.	-	Kebele	Kebele	Sankt Agnes
90.	-	Kelementhelke	Kelementelke	-
91.	-	Kendew	Kendő	-
92.	-	Kybed	Kibéd	-
93.	-	Kis Adorján	Kisadorján	Adorjd
94.	-	Kis falud	Kisfalud ¹⁰³²	Kleindörfel
95.	-	Kis Görgény	Kisgörgény	Göring
96.	-	Köszvényes	Köszvényes	-
97.	-	Köwesd	Mező-Kövesd	-
98.	-	Lörinczfalva	Lörincfalva	Lörinzdorf
99.	-	Lukaffalva	Lukafalva ¹⁰³³	-
100.	-	Magiaros	Magyaros	Ungarischdorf
101.	-	Maia	Mája	-
102.	-	Makfalwa	Makfalva	Eicheldorf
103.	-	Malomfalwa	Malomfalva	Mühlendorf
104.	-	Markod	Márkod	Markoden
105.	-	Meggyesfalva	Meggyesfalva	Weichseldorf
106.	-	Monyat/ Boldogasszonyfalva	Nyomát	-

¹⁰²⁵ 1899-ban Abod és Csóka új elnevezést kap: Székelyabod és Székelycsóka (az addigi megnevezésük kiegészül a *Székely* előtaggal)

¹⁰²⁶ 1932-ben összevonják Süketfalvával, az új elnevezés: Dumitrești, Surda. 1956-ban új elnevezést kap: Surda-Dumitrești/ Süket-Demeterfalva. 1960-ban ismételt új elnevezést kap: Dumitreștii

¹⁰²⁷ 1910-1913 között új elnevezést kap: Drekyuletelep, illetve 1956-ban ismét: Bánddrekyula

¹⁰²⁸ 1882-1909 között *Egerfájaként* is említik

¹⁰²⁹ 1808-ban *Ehéd*ként is említik

¹⁰³⁰ 1808-ban jelenik meg a német nyelvű helységnév

¹⁰³¹ 1910-ben új elnevezést kap: Lukailenczfalva

¹⁰³² 1913-ban új elnevezést kap: Maroskiszfalud (az addigi megnevezés kiegészül a *Maros* előtaggal)

¹⁰³³ 1952-ben új elnevezést kap: Dózsa György

107.	-	Moson	Moson	-
108.	-	Mykhaza	Mikháza	-
109.	-	Nagy Adorján	Nagyadorján	-
110.	-	Naznanfalwa	Náznánfalva	-
111.	-	Oppidum Zereda	Szereda ¹⁰³⁴	-
112.	-	Rawa	Rava	Rawendorf
113.	-	Remeteszegh	Remeteszeg	-
114.	-	Remethe	Köszvényes-Remete ¹⁰³⁵	Einsiedler
115.	-	Rigman	Rigmány	-
116.	-	Sard	Sárd ¹⁰³⁶	-
117.	-	Sele	Selye ¹⁰³⁷	-
118.	-	Sepreöd	Seprőd	-
119.	-	Somosd	Somosd	-
120.	-	Sospatak	Székely-sós-patak	Salzbach ¹⁰³⁸
121.	-	Swketfalwa	Süketfalva	-
122.	-	Szabad	Mező-szabad	-
123.	-	Szabed	Szabéd	-
124.	-	Szekes	Székes	-
125.	-	Szent Simon	Nyárad-Szentsimon	-
126.	-	Szouata	Szováta	Sowata
127.	-	Tofalúa	Tófalva	-
128.	-	Tompa	Tompa ¹⁰³⁹	-
129.	-	Torbozlo	Torboszló	Toperdorf ¹⁰⁴⁰
130.	-	Wadad	Vadad	-
131.	-	Wadasd	Vadasd	-
132.	-	Weche	Vece	Veltze
133.	-	Yedd	Jedd	-
134.	-	Zaltelek	Száltelek	-
135.	-	Zolokma	Szolokma	-
136.	-	-	Cséje ¹⁰⁴¹	-
137.	-	-	Édes aj ¹⁰⁴²	-
138.	-	-	Hármasfalu ¹⁰⁴³	-
139.	-	-	Hideg völgy ¹⁰⁴⁴	-
140.	-	-	Hídvég ¹⁰⁴⁵	Bruckend
141.	-	-	Ilyésmezeje ¹⁰⁴⁶	-

¹⁰³⁴ 1808-1857 között *Marosszereda*-, illetve *Szegényszeredaként* nevezik. 1857-ben új elnevezést kap: Nyárádszereda

¹⁰³⁵ 1913-ban Köszvényes, Magyaros és Köszvényes-Remete új elnevezést kap: Nyárádköszvényes, Nyárádmagyaros és Nyárádremete (az addigi megnevezésük kiegészül a *Nyárad* előtaggal)

¹⁰³⁶ 1899-ban Kakasd, Kövesd, Moson és Sárd új elnevezést kap: Székelykakasd, Székelykövesd, Székelymoson és Székelysárd (az addigi megnevezésük kiegészül a *Székely* előtaggal)

¹⁰³⁷ 1913-ban új elnevezést kap: Székelyselye (az addigi elnevezés kiegészül a *Székely* előtaggal)

¹⁰³⁸ 1839-ben jelenik meg a német nyelvű helységnév

¹⁰³⁹ 1899-ban új elnevezést kap: Székelytompa (az addigi elnevezés kiegészül a *Székely* előtaggal)

¹⁰⁴⁰ 1808-ban jelenik meg a német nyelvű helységnév

¹⁰⁴¹ A település 1919-ben jön létre, az első magyar megnevezése: Cséje. 1944-ben új elnevezést kap: Cséjetanya, majd 1956-ban veszi fel a mai alakját: Cseje. Székelyszentistvánból vált ki

¹⁰⁴² 1913-tól Édeságtanya, illetve Mezősámsond része. 1944-től új elnevezést kap: Édeságy. 1956-ban válik ki Mezősámsondból

¹⁰⁴³ 1950-ben alakul ki Atosfalva, Csókfalva és Székelyszentistván összevonásával

¹⁰⁴⁴ 1910-ben Mezőbánd része. 1956-ban válik ki Mezőbándból, az új elnevezése: Hidegvölgy

¹⁰⁴⁵ 1808-ban Hídvég. 1902-ben Marosvásárhely részévé vált

¹⁰⁴⁶ 1760-ban említik először különálló településként. 1857-ben új elnevezést kap: Ilyésmező. 1873-1956 között Szováta része

142.	-	-	Istentó ¹⁰⁴⁷	-
143.	-	-	Kis-Lekencze	-
144.	-	-	Kopac ¹⁰⁴⁸	-
145.	-	-	Marosest ¹⁰⁴⁹	-
146.	-	-	Nagyvölgy ¹⁰⁵⁰	-
147.	-	-	Szakadát ¹⁰⁵¹	-
148.	-	-	Szénáság ¹⁰⁵²	-
149.	-	-	Vármező ¹⁰⁵³	Burgfeld

¹⁰⁴⁷ 1972-ben lesz önálló település

¹⁰⁴⁸ 1956-ban lesz önálló település. Szovátából válik ki

¹⁰⁴⁹ 1956-ban lesz önálló település. Mára a megnevezése *Marosesd* alakult. Mezőbándból válik ki.

¹⁰⁵⁰ 1956-ban lesz önálló település

¹⁰⁵¹ 1876-ban válik ki Ilyésmező településből. 1944-1960 között Szováta részét képezi

¹⁰⁵² 1913-ban válik ki Mezőmadaras településből

¹⁰⁵³ 1910-1913 között válik ki Nyáradremetéből

**MAROSSZÉK HELYSÉGNEVEINEK ALAKULÁSA (ROMÁN NYELVŰ
MEGNEVEZÉSEK)¹⁰⁵⁴**

Nr.	Hatályban lévő magyar megnevezés	Lenk, Ignaz von Treuenfeld 1839. ¹⁰⁵⁵ – Első megnevezés ¹⁰⁵⁶	Bielz E.A. 1857. ¹⁰⁵⁷ Román megnevezés	Dicționar 1909 ¹⁰⁵⁸ / 1921 ¹⁰⁵⁹	95/1925 törvény ¹⁰⁶⁰ (illetve, a ma is érvényben lévő elnevezés)
1.	Atosfalva	-	Atoșfalău	Atoșfalău / Hotești	Hotești
2.	Ákosfalva	Akosfaleu	Acoșfalău	Acoșfalău / Acățari	Acățari
3.	Backamadaras	Madarásu	Mădărașu	Mădăraș / Păsăreni	Mădăraș / Păsăreni ¹⁰⁶¹
4.	Bazéd	Bazidu	Bazid	Bazediu / Bozed	Bozed
5.	Bede	Bede	Bede	Bedeia / Bedeni, Bădeni	Bedeni
6.	Berekeresztúr	Kristur	Bere-Cristuru	Bere-Cristur / Băra	Băra
7.	Bordos	-	Bordoșu	Bordoș / Bordoș, Borldoșiu ¹⁰⁶²	Bordoș, Borldoșiu ¹⁰⁶³
8.	Búzaháza	-	Buzahaza	Buzahaza / Buza	Buza ¹⁰⁶⁴
9.	Cseje	-	-	-	Ceie ¹⁰⁶⁵
10.	Csejd	Cseidu	Ciăidu	Ceid / Cotuș	Cotuș
11.	Cserefalva	Cserefaleu	Cieretalău	Cerefalău / Stejăriș	Stejăriș¹⁰⁶⁶
12.	Csiba	-	Ciba	Ciba	Ciba
13.	Csittszentivány	-	Cic-Sân-Ivanu	Sântiuan / Sântioana, Sântiuan	Sântioana, Sântiuan ¹⁰⁶⁷
14.	Csíkfalva	-	Cicfalău	Cicfalău / Vărgata	Vărgata
15.	Csókfalva	-	Ciocfalău	Ciocfalău / Satul Cioc	Cioc

¹⁰⁵⁴ Szabó M. Attila 2003, i.m., 1361. (a magyar, német és román nyelvű megnevezéseket tartalmazó függelékek esetében egyaránt)

¹⁰⁵⁵ Lenk, Ignaz von Treuenfeld: *Siebenbürgens geographisch-, topographisch-, statistisch-, hydrographisch- und orographisches Lexicon*. Wien, A. Strauss's sel. Witwe, 1839. 483. Forrás: https://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10010332_00001.html; hozzáférés: 2019.04.06, 19:55

¹⁰⁵⁶ 1839-ben, Marosszék 149 településéből csupán negyvennyolc rendelkezik román nyelvű elnevezéssel is

¹⁰⁵⁷ Eduard A. Bielz: *Handbuch der Landeskunde Siebenbürgens, eine physikalisch-statistisch-topographische Beschreibung dieses Landes*. Hermenstadt, Druck und Verlag von S. Filtsch, 1857. 631. Forrás: https://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10009089_00001.html; hozzáférés: 2019.02.23, 20:12

¹⁰⁵⁸ Moldovan Silvestru – Togan Nicolae: *Dicționarul numirilor de localități cu populațiune română din Ungaria: compus din încredințarea Asociațiunii pentru literatură română și cultura poporului român*. Sbiu, Editura „Asociațiunii”, 1909. 354.

¹⁰⁵⁹ Martinovici Constantin – Istrati Nicolae: *Dicționarul Transilvaniei și celorlalte ținuturi alipite*. Cluj Napoca, Institutul de artegrafice „Ardealul”, 1921. 450.

¹⁰⁶⁰ LUA. MO, nr. 128.

¹⁰⁶¹ 1932-ben új elnevezést kap: Păsăreni

¹⁰⁶² A hasonló esetekben az adott településnek egyazon időben, két hivatalos, érvényben lévő elnevezése is volt. Általában a fennálló esetet követő helységnévváltozás alkalmával egyik megnevezést eltörlük.

¹⁰⁶³ 1932-ben új elnevezést kap: Bordoșiu

¹⁰⁶⁴ 1960-ban új elnevezést kap: Grăușorul

¹⁰⁶⁵ 1919-ben jön létre. 1956-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév

¹⁰⁶⁶ A félkövér és dőlt formázással jelölt helységnevek azon megnevezéseket emelik ki, amelyek több esetben is előfordulnak Erdély különböző területein. Tehát egyazon időben, ugyan azzal az elnevezéssel, hivatalosan bejegyezve, több település is rendelkezik.

¹⁰⁶⁷ 1956-ban új elnevezést kap: Sântioana de Mureș

16.	Csöb	-	Ciob	Ciob / Cibu	Cibu
17.	Deményháza	-	Demenihaza	Demihaza / Dămieni	Dămieni
18.	Demeterfalva	Dumitru	Demeterfalău	Demeterfalău / Dumitrești	Dumitrești
19.	Drekulyatelep	-	-	-	Drăculea bandului ¹⁰⁶⁸
20.	Egerszeg	-	Egersegu	Egereg / Egerseg, Cornățel	Egerseg, Cornățel ¹⁰⁶⁹
21.	Ehed	Hoda ¹⁰⁷⁰	Ehedu	Ehed / Ihod	Ihod
22.	Erdőcsinád	Csinágye ¹⁰⁷¹	Cinadia	Cinadea / Pădureni	Pădureni
23.	Erdőszentgyörgy	-	-	Erdo-Sângeorgiu / Sângeorgiu Pădureni	Sângeorgiul de Pădure
24.	Édeságtelep	-	-	-	Șincai – Fânațe ¹⁰⁷²
25.	Fekete	-	-	Fecheteu	Fecheteu ¹⁰⁷³
26.	Feketelak	-	-	-	Negreni de câmpie
27.	Feketepuszta	-	-	-	Pusta
28.	Fintaháza	Csinta ¹⁰⁷⁴	Fintahaza	Cinta	Cinta
29.	Folyfalva	-	Foifalău	Foifalău / Foi	Foi
30.	Galambod	Golumbá, Porumbá	Gălămbodu	Golomba / Porumbenii	Porumbeni
31.	Geges	Gyeka	Giegeșu	Ghegheș / Ghinești	Ghinești
32.	Göcs	-	Gociu	Gociu / Găești	Găești ¹⁰⁷⁵
33.	Gyulakuta	-	Gialacuta	Gialacuta / Fântânele	Fântânele
34.	Hagymásbodon	Hagymasu	Bodonu	Hășmaș-Bodon / Hășmaș-Bodon, Budiul Mic	Budiul Mic
35.	Harasztkerék	Harasztkrék	Haroskerecu	Hărăscrac / Roteni	Roteni
36.	Harcó	-	Harțo	Hărțau	Hărțau
37.	Havad	-	Havadu	Havad / Neaua	Neaua
38.	Havadtő	-	Havato	Havadtău / Viforoasa	Viforoasa
39.	Hármasfalu	-	-	-	Trei Sate ¹⁰⁷⁶
40.	Hidegvölgy	-	-	-	Valea Rece ¹⁰⁷⁷
41.	Hídvég	-	Hidgyik	Podeni	Podeni ¹⁰⁷⁸
42.	Ikland	Iklodá	Oclandu	Oclandu / Iceland	Iceland
43.	Ilyésmező	-	Ilieșu	Ilieșmezău, Ilea / Ilieși	Ilieși
44.	Istentó	-	-	-	Iștan-Tău ¹⁰⁷⁹
45.	Iszló	-	Islo	Islău / Isla	Isla
46.	Jedd	Jed	Iedu	Ied / Iedul	Iedu ¹⁰⁸⁰
47.	Jobbágyfalva	-	Iobagifalău	Iobagifalău / Iobăgeni	Iobăgeni ¹⁰⁸¹

¹⁰⁶⁸ 1956-ban jön létre

¹⁰⁶⁹ 1930-ban Marosszentkirály részévé vált, illetve új elnevezést kap: Cornățel

¹⁰⁷⁰ 1808-ban jelenik meg Ákosfalva, Berekeresztúr és Ehed román nyelvű helységneve

¹⁰⁷¹ 1827-ben jelenik meg a román nyelvű helységnév

¹⁰⁷² 1944-ben új elnevezést kap: Édeság. 1956-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév

¹⁰⁷³ Az 1332-ben megemlített Feketelak elnevezése később Fekete, ezt követően Feketepuszta alakot ölt. 1956-ban három különálló települést alakítanak ki belőle: **Fânațe** (Fekete), Negreni de Câmpie (Feketelak) és **Pusta** (Feketepuszta).

¹⁰⁷⁴ 1733-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév

¹⁰⁷⁵ 1972-ben új elnevezést kap: Găești

¹⁰⁷⁶ 1950-ben jelenik meg a román nyelvű helységnév

¹⁰⁷⁷ 1956-ban jön létre

¹⁰⁷⁸ 1902-ben Marosvásárhely részévé vált

¹⁰⁷⁹ 1972-ben jön létre

¹⁰⁸⁰ 1960-ban új elnevezést kap: Livezenii

¹⁰⁸¹ 1960-ban új elnevezést kap: **Valea**

48.	Jobbágytelke	-	Iobagitelchea	Iobagitelchea / Simbriași	Simbriași ¹⁰⁸²
49.	Káposztásszentmiklós	-	Micleușu	Sânmiclăuș / Sânmiclăuș, Nicoleşti	Nicoleşti
50.	Kebele	-	Kebla	Chibelia / Sânișori	Sânișori
51.	Kebeleszentiván	-	Sân-Ivana	Chebélia-Sântiuian / Ivănești	Ivănești
52.	Kelementelke	-	Chelementelc	Chelementelc / Călimănești	Călimănești
53.	Kendő	Kingyó ¹⁰⁸³	Chindeu	Chindeu / Cându	Cându
54.	Kibéd	-	Chibedu	Chibed	Chibed
55.	Kisadorján	-	Adorianu Mic	Odorianu Mic / Adrianul Mic	Adrianul Mic
56.	Kisgörgény	-	Göringu	Gurghiu Mic / Gruîșor	Gruîșor
57.	Kislekencze	Lekincsora	Lechintiora	Lechincioara	Lechincioara
58.	Kisszentlőrinc	-	Sân-Lorințu	Sânliorinț / Lăurenii	Lăurenii
59.	Kopac	-	-	-	Căpeți ¹⁰⁸⁴
60.	Koronka	-	Corunca	Coronca / Corunca	Corunca
61.	Lőrincfalva	-	Liorința	Lorința / Leordenii	Leordenii
62.	Lukafalva	-	Lucafalău	Lucafalău / Luca	Luca ¹⁰⁸⁵
63.	Lukailencfalva	-	Ilențfalău	Ilențfalău / Ilieni, Ileni	Ilieni
64.	Makfalva	-	Macfalău	Macfalău / Macfalău, Ghindari	Ghindarii
65.	Malomfalva	-	Malomfalău	Malomfalău / Morărenii, Malomfalău	Morărenii, Malomfalău ¹⁰⁸⁶
66.	Marosagárd	-	Agardu	Agard / Ogarii	Ogarii ¹⁰⁸⁷
67.	Marosbárdos	Bardos	Bardoșu	Bardoș / Bărdești	Bărdești
68.	Marosesd	-	-	-	Mărășești ¹⁰⁸⁸
69.	Maroskeresztúr	Kristur	Cristuru de Mureșu	Murăș-Cristur ¹⁰⁸⁹ / Cristești	Cristești
70.	Maroskiszfalud	-	Kișfalău ¹⁰⁹⁰	Chișfalud / Micești	Micești
71.	Marosszentanna	-	Sân-Ana	Sântana de Murăș	Sântana de Mureș
72.	Marosszentgyörgy ¹⁰⁹¹	-	Sân-Jiorzu	Sângeorgiul de Murăș, Sângeorzu de Murăș / Sângeorgiu	Sângeorgiul de Mureș
73.	Marosszentkirály	-	Sân-Craiu ¹⁰⁹²	Sâncraiu, Murăș-Sâncraiu / Sâncraiu de Murăș	Sâncraiu de Mureș
74.	Marosvásárhely	Osorhej	Oșorheiu	Murăș-Oșorheiu, Târgu- Mureșu ¹⁰⁹³	Târgu Mureș
75.	Mája	-	Maia	Maia	Maia
76.	Márkod	-	Marcud	Mărcud / Mărculeni	Mărculeni
77.	Meggyesfalva	-	Megieșfalău	Medeșfalău / Murășeni	Mureșeni ¹⁰⁹⁴
78.	Mezőbánd	-	Bandu ¹⁰⁹⁵	Bandul de câmpie / Band	Band

¹⁰⁸² 1956-ban új elnevezést kap: Sâmbriași

¹⁰⁸³ 1808-ban jelenik meg Galambod, Geges, Hagymásbodon, Harasztkerék, Ikland és Kendő román nyelvű helységneve

¹⁰⁸⁴ 1950-ben jön létre

¹⁰⁸⁵ 1952-ben új elnevezést kap: Gheorghe Doja/ Dózsa György

¹⁰⁸⁶ 1932-ben új elnevezést kap: Morești

¹⁰⁸⁷ 1960-ban új elnevezést kap: Poienița

¹⁰⁸⁸ 1956-ban jön létre

¹⁰⁸⁹ 1808-ban jelenik meg a román nyelvű helységnev

¹⁰⁹⁰ 1852-ben Náznafalva részévé vált

¹⁰⁹¹ 1839-ben Czigán-Szentgyörgyként is említik

¹⁰⁹² 1913-ban hozzácsatolják Bese települést

¹⁰⁹³ 1808-ban jelenik meg a román nyelvű helységnev. 1839-ben hozzácsatolják Nagysasvári, Kissasvári, Gurdásfalva, Benefalva, Kiszfalud és Székelyfalva településeket

¹⁰⁹⁴ 1926-ban új elnevezést kap: Medişa. 1952-ben Marosvásárhely részévé vált. 1956-ban új elnevezést kap: Mureșeni

¹⁰⁹⁵ 1913-ban hozzácsatolják Drakulyatelep és Hidegvölgy településeket

79.	Mezőbergenye	Bergija	Bergia	Berghia	Berghia
80.	Mezőcsávás	Csovás	Ciovaşu	Ciovaşu / Cevaş	Ceuşaşul de Câmpie
81.	Mezőfele	-	Fela	Felea / Cumpeniţa	Câmpeniţa
82.	Mezőkölpény	-	Kiolpenu	Culpiul de campie / Culpiu	Culpiu
83.	Mezőmadaras	Madarasu	Madaraşu de câmpie	Mădărăşul de Câmpie ¹⁰⁹⁶ / Mădăraş	Mădăraş
84.	Mezőménes	-	Mineşu	Meneşul de Câmpie / Herghelia	Herghelia
85.	Mezőpanit	Panit ¹⁰⁹⁷	Panit	Panetul de campie / Pănetul de câmpie	Pănet
86.	Mezősámsond	-	Şamşondu	Şamşudul de Câmpie ¹⁰⁹⁸ / Şamşud	Şincai
87.	Mezőszabad	Szábad ¹⁰⁹⁹	Sabadu	Săbădul de câmpie / Săbădul de câmpie, Voiniceni	Voiniceni
88.	Mikháza	-	Micza	Michaza / Michaza, Călugăreni	Călugăreni
89.	Nagyadorján	-	Adorianu Mare	Odorianu Mare / Adrianul Mare	Adrianul Mare
90.	Nagyernye	-	Ernia	Erneiul Mare / Erneiul Mare	Ernei
91.	Nagyvölgy	-	-	-	Valea Mare ¹¹⁰⁰
92.	Náznánfalva	Nászna	Nasfalău	Nasna / Nazna	Nazna
93.	Nyárádandrásfalva	Andrássa	Andraşfalău	Andraşfalău / Sântandrei	Sântandrei ¹¹⁰¹
94.	Nyárádbálintfalva	Balinta	Balinta	Balintfalău / Bolentineni	Balintfalău / Bolentineni ¹¹⁰²
95.	Nyárádgálfalva	-	Galfalău	Galfalău / Galeşti	Galeşti ¹¹⁰³
96.	Nyárádkarácsonfalva	-	Crăciunelu	Caracionfalău / Crăciuneşti	Crăciuneşti
97.	Nyárádköszvényes	-	Kiozvenu	Chişniş / Matrici	Mătrici
98.	Nyárádmagyaros	-	Maghieruşu	Măgheruş / Măgherani	Măgherani
99.	Nyárádremete	-	Remeţa	Chişniş-Remetea, Remetea Săcuiaşă / Eremitul	Eremitul ¹¹⁰⁴
100.	Nyárádselye	Sélye ¹¹⁰⁵	Şelie	Şilea	Şilea Nirajului
101.	Nyárádszentanna	-	Sereda-Sân-Anna	Sânt-Ana / Sântana Niraj	Sântana Nirajului
102.	Nyárádszentbenedek	-	Sân-Benedicu	Sânbenedic / Sânbenedic, Murgeşti	Murgeşti
103.	Nyárádszentimre	-	Sân-Imbru	Sân-Imbru / Eremieni	Eremieni
104.	Nyárádszentlászló	-	Sân-Laslău	Sânlaslăul-Niragiului / Sânvásii	Sânvásii
105.	Nyárádszentmárton	-	Cicu-Sân-Martinu	Sânmărtinul Niragiului / Mitreşti	Mitreşti
106.	Nyárádszentsimon	-	Sân-Şimuna	Şimona / Sântşimon	Sântşimon ¹¹⁰⁶
107.	Nyárádszereda	-	Sereda	Sereda / Miercurea-Niraj	Miercurea Nirajului
108.	Nyárádtó	Nyárásteou	Niraşteu	Niraşteu / Ungheni	Ungheni
109.	Nyomát	-	Niomatu	Maiad	Maiad

¹⁰⁹⁶ 1893-ban hozzácsatolják Feketepusztá, 1910-ben Fekete, Hidegvölgy, illetve 1940-1944 között Szénáságy településeket

¹⁰⁹⁷ 1733-ban jelenik meg Kislekencze, Marosbárdos, Mezőcsávás és Mezőpanit román nyelvű helységneve

¹⁰⁹⁸ 1913-ban hozzácsatolják Édeságtanya és Fekete településeket

¹⁰⁹⁹ 1817-ben jelenik meg a román nyelvű helységnev

¹¹⁰⁰ 1956-ban jön létre

¹¹⁰¹ 1941-ben Nyárádszereda részévé vált

¹¹⁰² 1932-ben új elnevezést kap: Bolentineni

¹¹⁰³ 1956-ban új elnevezést kap: Găleşti

¹¹⁰⁴ 1956-ban új elnevezést kap: Eremitu

¹¹⁰⁵ 1827-ben jelenik meg a román nyelvű helységnev

¹¹⁰⁶ 1932-ben új elnevezést kap: **Sânsimion**

110.	Rava	Rova	Rava	Rava / Rouau	Rouau ¹¹⁰⁷
111.	Remeteszeg	-	Remețe	Remetea ¹¹⁰⁸	Remetea
112.	Rigmány	-	Ritman	Rigmani / Răgmani	Răgmani ¹¹⁰⁹
113.	Seprőd	Seprúd	Șepriodu	Șipred / Drojdi	Drojdi
114.	Somosd	Samosd	Șomoșdeu	Șomoșdeu / Cornești	Cornești
115.	Sóvárada	Szavarad ¹¹¹⁰	Șovardu	Șovard / Șovarad, Sărata	Sărățeni
116.	Süketfalva	-	Șiuketfalău	Șiuchetfalău / Surda	Surda ¹¹¹¹
117.	Szabéd	-	Sabedu	Săbed / Sabed	Săbed
118.	Szakadát	-	-	-	Săcădat ¹¹¹²
119.	Száltelek	Csiptelek ¹¹¹³	Saltelecu	Ciptelnic / Țiptelnic	Țiptelnic
120.	Szentgerice	-	Sân-Gerlițe	Sân-Ghirița / Gălățeni	Gălățeni
121.	Szentháromság	-	Haromșaga	Sântrontaș, Sânharomșag / Sânharomșag, Troița	Troița
122.	Székelyabod	Abodu	Abud	Abud	Abud
123.	Székelybere	-	Bere	Bere / Bereni	Bereni
124.	Székelybós	Bossu	Boz	Boș, Boj / Bozeni	Bozeni
125.	Székelybö	Beu	Beu	Beu	Beu
126.	Székelycsóka	-	Cioca	Cioca / Corbești	Corbești
127.	Székelyhódos	Hados ¹¹¹⁴	Hodoșu	Hodoșa	Hodoșa
128.	Székelykakasd	Kokos	Cocoșu	Cocoșd / Cocoși	Cocoși
129.	Székelykál	-	Calu	Calu / Călușeri	Călușeri
130.	Székelykövesd	-	Kioveșd	Chieșd / Cuieșd	Cuieșd
131.	Székelymoson	Mosin	Moșonu	Moșin / Moșuni	Moșuni
132.	Székelysárd	-	Șardu	Șard	Șardul Nirajului ¹¹¹⁵
133.	Székelysópatak	Sausa	Șoșu	Șăușu Săcuiască / Șăușu ¹¹¹⁶	Șăușu
134.	Székelyszentistván	-	Sân-Iștvan	Sân-Ișvan	Ștefănești
135.	Székelytomp	-	Tompa	Tompa / Tâmpa	Tâmpa
136.	Székelyurály	Uroj	Uroi	Oroiul Săcuiesc / Oroiu ¹¹¹⁷	Oroi
137.	Székelyvaja	-	Vaiea	Oaia	Oaia ¹¹¹⁸
138.	Székes	-	-	Secheș / Secăreni	Săcăreni
139.	Szénáság	-	-	-	Fănațele Mădărașului ¹¹¹⁹
140.	Szolokma	-	Solocma	Solocma	Solocma
141.	Szováta	-	Sovata	Sovata	Sovata
142.	Szövérd	Oszverda	Sioverdu	Soverd / Suveica	Suveica
143.	Torboszló	Topá	Torboslău	Torboslău / Torba	Torba
144.	Tófalva	-	Tofaleu	Tofalău	Tofalău
145.	Udvarfalva	-	Udvarfalău	Odorfalău / Curteni	Curteni
146.	Vadad	-	Vadadu	Vada / Vadu	Vadu

¹¹⁰⁷ 1956-ban új elnevezést kap: Roua

¹¹⁰⁸ 1839-ben hozzácsatolják Székelyfalva települést. 1902-ben Marosvásárhely részévé vált

¹¹⁰⁹ 1960-ban új elnevezést kap: Rigmani

¹¹¹⁰ 1817-ben jelenik meg a román nyelvű helységnevé

¹¹¹¹ 1940-1944 között Nyárádszereda részévé vált

¹¹¹² 1876-ban jön létre. 1956-ban jelenik meg a román nyelvű helységnevé

¹¹¹³ 1733-ban jelenik meg Názánfalva, Nyárádtő és Száltelek román nyelvű helységneve

¹¹¹⁴ 1817-ben jelenik meg a román nyelvű helységnevé

¹¹¹⁵ 1956-ban új elnevezést kap: Șardu Nirajului

¹¹¹⁶ 1877-ben hozzácsatolják Kerelőszentmiklós, illetve 1932-ben Kerelősópatak településeket

¹¹¹⁷ 1733-ban jelenik meg a román nyelvű helységnevé. 1854 hozzácsatolják Mezőurály települést

¹¹¹⁸ 1960-ban új elnevezést kap: Vălenii

¹¹¹⁹ 1956-ban jön létre

147.	Vadasd	-	Vadaşdu	Vădaşd / Vădaş	Vădaş
148.	Várhegy	Ptyinart	Orhei	Chinariu / Chinar	Chinar ¹¹²⁰
149.	Vármező	-	-	-	Câmpu Cetăţii ¹¹²¹
150.	Vece	Veze ¹¹²²	Vetie/ Vetia	Veţa	Veţa

¹¹²⁰ 1956-ban új elnevezést kap: Chinari

¹¹²¹ 1910-1913 között jön létre, 1956-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév

¹¹²² 1808-ban jelenik meg Székelybő, Székelykakasd, Szövérd és Vece román nyelvű helységneve

UDVARHELYSZÉK HELYSÉGNEVEINEK ALAKULÁSA (MAGYAR ÉS NÉMET NYELVŰ MEGNEVEZÉSEK)

Nr.	Az 1332-1337 közötti pápai tizedjegyzék ¹¹²³	Székely Oklevéltár ¹¹²⁴ 1567-1614	Pragmatico Sanctio 1713-1723 Magyar megnevezés	Bielz E.A. 1857. Német megnevezés
1.	Almas	Almás	Almás ¹¹²⁵	-
2.	Buguz	Bögöz	Bögöz	Begesen
3.	Dalya	Dállya	Dállya ¹¹²⁶	-
4.	de Ers	Derzs	Derzs ¹¹²⁷	-
5.	Dobov	Dobo/ Dobofalva	Dobo/ Dobofalva	Dobendorf ¹¹²⁸
6.	villa Eyanis	Jánosfalva	Jánosfalva ¹¹²⁹	Eissdorf
7.	villa Farchad	Farczad	Farczad ¹¹³⁰	-
8.	villa Galamb	Nagygalambfalva	Nagygalambfalva	-
9.	Jandlaka	Janlaka/ Jenlaka	Enloca ¹¹³¹	-
10.	Kanad	Kanyad/ Kányád	Kányád ¹¹³²	-
11.	villa Karasun	Karacsonffalva	Karácsonyfalva	Krötschendorf ¹¹³³
12.	Kumud	Korond	Korond	-
13.	Kusmend	Küsmöd	Küsmöd	-
14.	Lueche	Lövétetalva/ Lövéte	Lövété	-
15.	villa Marie	Felsőboldogasszonyfalva	Felsőboldogasszonyfalva	Ober-Mariendorf ¹¹³⁴
16.	Oduorhel	Udvarhely	Székely-Udvarhely	Oderhell/ Hofmarkt ¹¹³⁵
17.	villa Potok	Patakfalva	Patakfalva	-
18.	Sancta Crux	Keresztúr	Székely-Keresztúr	Kreutzdorf ¹¹³⁶
19.	Sancta Elysabeth	Szent Ersebet	Szent Erzsébet ¹¹³⁷	-
20.	villa Sancte Marie	Also Boldogh Aszszonyfalva	Alsóboldogasszonyfalva	Unter-Mariendorf ¹¹³⁸

¹¹²³ Hegyi Géza 2012, *i.m.*, 97-113.

¹¹²⁴ Szabó Károly – Szádeczky-Kardoss Lajos – Barabás Samu 1934, *i.m.*, 526.

¹¹²⁵ 1760-1762 között új elnevezést kap: Homoród-Almás

¹¹²⁶ 1760-1762 között új elnevezést kap: Székely Dállya. 1839-ben Magyar Dállyaként is említik, majd 1857-től ismét Székelydállya

¹¹²⁷ 1760-1762 között új elnevezést kap: Székely Derzs

¹¹²⁸ 1760-1762 között, 1808-ban, 1909-ben majd 1913-ban új elnevezést kap: Székely Dobosfalva, Dobófalva, Dobó, illetve Székelydobó. 1808-ban jelenik meg a német nyelvű helységnév

¹¹²⁹ 1760-1762 között új elnevezést kap: Homoród Jánosfalva

¹¹³⁰ 1808-ban új elnevezést kap: Farczád

¹¹³¹ 1839-ben, majd 1893-ban új elnevezést kap: Enloca, illetve Énlaka

¹¹³² 1882-ben Fásfalvaként is említik

¹¹³³ 1760-1762 között, majd 1808-ban új elnevezést kap: Homoród Karátsonfalva, illetve Homoródkarácsonyfalva

¹¹³⁴ 1760-1762 között új elnevezést kap: Felső-Boldogfalva. 1808-ban jelenik meg a német nyelvű helységnév

¹¹³⁵ 1566-ban összevonják Cibrefalával, 1839-ben Gyárosfalvával és Szentimrével, 1895-ben Szombatfalvával, 1913-ban Szejkefürdővel, 1940-1944 között Szenkirálytanyával, illetve 1952-ben Székelybethlenfalvával. 1839-ben jelenik meg a német nyelvű helységnév

¹¹³⁶ 1839-ben összevonják Keresztúrfalvával, majd 1857-ben Timafalvával. 1785-ben Szitás Keresztúrként is említik. Az első német megnevezése 1839-ben Kritz. 1850-ben, majd 1877-ben új német nyelvű elnevezést kap: Kreutzdorf, illetve Liebkreutz/ Szeklerkreutz

¹¹³⁷ 1760-1762 között új elnevezést kap: Székely Szent Erzsébet. 1857-ben összevonják Újlakkal, majd 1913-ban Bedeccsel és Késállyal.

¹¹³⁸ 1899-ben új elnevezést kap: Alsóboldogfalva. 1808-ban jelenik meg a német nyelvű helységnév

21.	Sanctus Abraam	Zent Abram	Szent-Ábrahám ¹¹³⁹	-
22.	Sanctus Georgius	Zombatfalwa	Szombatfalva ¹¹⁴⁰	-
23.	Sanctus Martinus	Szent Márton	Homoród Szentmárton ¹¹⁴¹	Sankt Marten
24.	Sanctus Michael	Zent Mihaly	Szent-Mihály	-
25.	Sanctus Nycolaus	Zent Miklos	Szenthmiklos ¹¹⁴²	-
26.	Sanctus Paulus	Szent Pál	Homoród-Szent-Pál	-
27.	Sanctus Spiritus	Szent Lelek	Szent Lelek ¹¹⁴³	-
28.	Sanctus Symon	Simenfalva/ Siményfalva	Siménfalva (Alsó-) ¹¹⁴⁴	-
29.	Sanctus Thomas	Szent Thamás	Szent Tamás ¹¹⁴⁵	-
30.	Solumus	Nagy Solimos	Nagy-Solymos	-
31.	<i>villa</i> Tarka	Tarchiafalwa	Tarcsafalva	-
32.	Voygias	Wargias	Vargyas	-
33.	Vriczheg	Orozhegy	Orozhegy ¹¹⁴⁶	-
34.	Zaldubus	Zaldobos	Száldobos ¹¹⁴⁷	-
35.	Zathalaka	Zetelaka	Zetelaka	-
36.	-	Abásfalva	Abásfalva ¹¹⁴⁸	Abtsdorf
37.	-	Agyagfalva	Agyagfalva	Lehmdorf
38.	-	Soofalwa	Sófalva ¹¹⁴⁹	Nieder-Salzdorf
39.	-	Atyha	Atyha	-
40.	-	Ábrámfalva	Ábrámfalva ¹¹⁵⁰	-
41.	-	Árvátfalva	Árvátfalva ¹¹⁵¹	-
42.	-	Bágy	Bágy	-
43.	-	Bethfalva	Bethfalva ¹¹⁵²	-
44.	-	Bekas	Békás ¹¹⁵³	-
45.	-	Béta	Béta	Bethamen
46.	Bikafalva	Bikafalva	Bikafalva ¹¹⁵⁴	-
47.	-	Bogárfalva	Bogárfalva	-
48.	-	Bözöd	Bözöd	Besendorf
49.	-	Bözödújfalva	Bözödújfalva	Neudorf
50.	-	-	Bucsin ¹¹⁵⁵	-
51.	-	Csekefalva	Csekefalva	Böhmdorf
52.	-	-	Desag-Hattya ¹¹⁵⁶	-

¹¹³⁹ 1940-1944 között összevonják Magyarandrásfalvával

¹¹⁴⁰ 1895-ben összevonják Székelyudvarhelyel

¹¹⁴¹ 1913-ban összevonják Bükkfalvával

¹¹⁴² 1913-ban új elnevezést kap: Székelyszenthmiklós

¹¹⁴³ 1760-1762 között, majd 1913-ban új elnevezést kap: Szent-Lélek, illetve Székelyszenthlélek. 1940-1944 között összevonják Szencseddel

¹¹⁴⁴ 1721-ben két különálló települést alakítanak ki belőle: Alsó-Siménfalva és Felső-Siménfalva

¹¹⁴⁵ 1760-1762 között Tamásfalvaként is említik. 1913-ban új elnevezést kap: Székelyszenttamás

¹¹⁴⁶ 1760-1762 között új elnevezést kap: Oroszhegy. 1876-ban összevonják Diafalvával, majd 1893-ban Bagzossal

¹¹⁴⁷ 1760-1762-ben új elnevezést kap: Székely Száldobos

¹¹⁴⁸ 1760-1762 között új elnevezést kap: Homoród Abásfalva (az addigi megnevezése kiegészül a *Homoród* előtaggal), majd 1909-től ismét Abásfalva

¹¹⁴⁹ 1760-ban két különálló települést alakítanak ki belőle: Alsó-Sófalva és Felső-Sófalva

¹¹⁵⁰ 1760-1762 között Ábrahámfalvaként is említik

¹¹⁵¹ 1808-ban Árvádfalvaként is említik

¹¹⁵² 1808-ban, 1850-ben és 1913-ban új elnevezést kap: Béthfalva, Bétfalva, illetve Betfalva

¹¹⁵³ Új elnevezést kap: Békástelep

¹¹⁵⁴ 1808-ban Nagykükkülőfalvaként is említik

¹¹⁵⁵ A település 1956-ban jön létre

¹¹⁵⁶ A település 1839-ben jön létre. 1913-ban, majd 1956-ban új elnevezést kap: Desághátja, illetve Deság. 1913-ban összevonják Zetelakával, majd 1920-ban ismét önálló településsé válik.

53.	-	Désfalva	Désfalva ¹¹⁵⁷	-
54.	Ege	Ege	Ege ¹¹⁵⁸	Egendorf
55.	-	Füle	Füle ¹¹⁵⁹	-
56.	-	Éted	Éted ¹¹⁶⁰	-
57.	-	Farkaslaka	Farkaslaka	Wolfsdorf
58.	-	Soofalwa	Sófalva ¹¹⁶¹	Obersalzdorf
59.	Fenyed	Fenyed ¹¹⁶²	Fenyéd	-
60.	-	-	Fenyőkút ¹¹⁶³	-
61.	-	Fiatfalwa	Fiatfalva ¹¹⁶⁴	-
62.	-	-	Láz ¹¹⁶⁵	-
63.	-	Martonos	Martonos ¹¹⁶⁶	-
64.	-	Fürtös-Váralja	Fürtös-Váralja	-
65.	-	Gógy	Gógy ¹¹⁶⁷	-
66.	-	Gyepes	Gyepes	Jeppisch
67.	-	Hidegkút	Hidegkút	Kaltwasser ¹¹⁶⁸
68.	-	Hodgya	Hodgya	-
69.	-	-	Homoród Feredő ¹¹⁶⁹	Homoroden
70.	-	Homoródkemenfalva	Homoródkeményfalva	-
71.	-	Remete	Remete ¹¹⁷⁰	-
72.	-	Zent Laszlo	Szent László ¹¹⁷¹	-
73.	-	Zent Peter	Szent Péter ¹¹⁷²	-
74.	-	-	Ivo ¹¹⁷³	-
75.	-	Jaszfalwa	Jászfalva	-
76.	-	Olahfalw	Kápolnás Oláhfalva ¹¹⁷⁴	-
77.	-	Kecset	Kecset	Heiligengeist
78.	-	Kisfalud	Kisfalud ¹¹⁷⁵	-
79.	-	Kenos	Kénos	-
80.	Kisgalambfalwa	Kisgalambfalwa	Kisgalambfalva	-
81.	-	-	Kis-Medesér ¹¹⁷⁶	-
82.	-	Kis Sollymos	Kis Solymos	-

¹¹⁵⁷ 1808-ban új elnevezést kap: Décsfalva

¹¹⁵⁸ 1800-ban Egekként is említik. 1909-ben új elnevezést kap: Ége

¹¹⁵⁹ 1760-1762 között új elnevezést kap: Erdő-Füle

¹¹⁶⁰ 1940-1944 között összevonják Cséjével

¹¹⁶¹ 1760-ban két különálló települést alakítanak ki belőle: Alsó-Sófalva és Felső-Sófalva

¹¹⁶² 1602-ben Fenyődként is említik

¹¹⁶³ A település 1898-ban jön létre, kiválva Korondból

¹¹⁶⁴ 1760-1762 között Fiátfalvaként is említik

¹¹⁶⁵ A település 1956-ban jön létre, kiválva Firtosmartonosból. 1960-ban új elnevezést kap: Firtosláz

¹¹⁶⁶ 1839-ben, majd 1913-ban új elnevezést kap: Mártonos, illetve Firtosmartonos

¹¹⁶⁷ 1760-1762 között új elnevezést kap: Gagy

¹¹⁶⁸ 1808-ban, 1909-ban, majd 1925-ben új elnevezést kap: Oláh-Hidegkút, Székelyhidegkút, illetve ismételt Hidegkút. 1925-ben jön létre az újonnan kialakult Hidegkút, Székelyhidegkút és Magyarhidegkút összevonásával. Az első német nyelvű megnevezése 1817-ben Kaltenbrunn. 1839-ben új német nyelvű megnevezést kap: Kaltwasser

¹¹⁶⁹ 1913-ban új elnevezést kap: Homoródfürdő

¹¹⁷⁰ 1839-ben új elnevezést kap: Homoród-Remete

¹¹⁷¹ 1913-ban új elnevezést kap: Homoródszentlászló

¹¹⁷² 1733-ban új elnevezést kap: Homoród-Szent-Péter

¹¹⁷³ A település 1913-ban jön létre. 1944-ben, majd 1956-ban új elnevezést kap: Ivómezeje, illetve Ivópataka. 1944-ben összevonják Zetelakával, majd 1956-ban ismét önálló településsé válik

¹¹⁷⁴ 1839-ben, majd 1913-ban új elnevezést kap: Kis-Oláhfalva, illetve Kápolnásfalva

¹¹⁷⁵ 1857-ben új elnevezést kap: Kecsed Kisfalud. 1870-1921 között összevonják Kecsettel

¹¹⁷⁶ A település 1893-ban jön létre

83.	-	-	Kiruly ¹¹⁷⁷	-
84.	-	Körispatak ¹¹⁷⁸	Körispatak	-
85.	-	Keményfalva	Küküllő-keményfalva ¹¹⁷⁹	-
86.	-	-	Küküllőmező ¹¹⁸⁰	-
87.	-	-	Lóc ¹¹⁸¹	-
88.	-	Lokod	Lókod	-
89.	-	Andrasfalva	Andrásfalva	Andresdorf ¹¹⁸²
90.	-	Hideg Kút	Hidegkút ¹¹⁸³	-
91.	-	Saakod	Magyar-Zsákod	(Ungarisch) Sachen ¹¹⁸⁴
92.	-	Markfalva	Markfalva ¹¹⁸⁵	-
93.	-	Matisfalva	Matisfalva	-
94.	-	Medeser	Medesér ¹¹⁸⁶	-
95.	Miklosfalva	Miklosfalva	Miklósfalva	-
96.	-	Malomfalva	Malomfalva ¹¹⁸⁷	-
97.	-	Ocfalva	Ócfalva ¹¹⁸⁸	-
98.	-	Okland	Oklánd ¹¹⁸⁹	-
99.	Olasztelek	Olasztelek	Olasztelek	-
100.	-	Parajd	Parajd	Salzberg
101.	-	-	Pálpataka ¹¹⁹⁰	-
102.	-	Recsenyéd	Recsenyéd	-
103.	-	Sándorfalva	Sándorfalva ¹¹⁹¹	-
104.	-	-	Sikaszómezeje ¹¹⁹²	-
105.	-	Siklód	Siklód	-
106.	-	-	Solyosiláz ¹¹⁹³	-
107.	-	Suko	Sükő	-
108.	Szederjes	Szederjes	Szederjes	Neuzekel ¹¹⁹⁴
109.	-	Szencsed	Szencsed ¹¹⁹⁵	-
110.	-	Zent Demeter	Szent Demeter	Mettersdorf
111.	-	-	Szentkeresztbánya ¹¹⁹⁶	-

¹¹⁷⁷ A település 1850-ben jön létre. 1877-ben Királyfürdőként említik. 1956-ban új elnevezést kap: Kirulyfürdő

¹¹⁷⁸ A település 1382-ben jön létre

¹¹⁷⁹ 1760-1762 között új elnevezést kap: Küküllő-keményfalva

¹¹⁸⁰ A település 1913-ban jön létre, kiválva Zetelakából. 1956-ig összevonják Zetelakával, ezt követően ismét önálló településsé válik

¹¹⁸¹ A település 1956-ban jön létre

¹¹⁸² 1808-ban új elnevezést kap: Magyarandrásfalva

¹¹⁸³ 1760-1762 között, majd 1925-ben új elnevezést kap: Magyar Hideg Kút, illetve Hidegkút. 1925-ben jön létre az újonnan kialakult Hidegkút, Székelyhidegkút és Magyarhidegkút összevonásával.

¹¹⁸⁴ 1760-1762 között új elnevezést kap: Magyar-Zsákod. 1808-ban jelenik meg a német nyelvű helységnevének

¹¹⁸⁵ 1808-ban, majd 1850-ben új elnevezést kap: Máréfalva/Mátéfalva, illetve Máréfalva

¹¹⁸⁶ 1956-ban új elnevezést kap: Nagymedesér. 1893-1956 között összevonják Kismedesérrel

¹¹⁸⁷ 1913-ban új elnevezést kap: Nyikómalomfalva

¹¹⁸⁸ 1877-ben összevonják Diafalvával (Deafalvaként is említik)

¹¹⁸⁹ 1760-1762 között Homoród Oklándként is említik

¹¹⁹⁰ A település 1910-ben jön létre, kiválva Korondból. 1944-1956 között összevonják Koronddal, ezt követően ismét önálló településsé válik

¹¹⁹¹ 1913-ban új elnevezést kap: Sándortelke

¹¹⁹² A település 1907-ben jön létre, kiválva Zetelakából. 1944-1956 között összevonják Zetelakával, majd ezt követően ismét önálló településsé válik

¹¹⁹³ A település 1956-ban jön létre. 1960-ban új elnevezést kap: Solyosiláz

¹¹⁹⁴ Az első német megnevezése 1808-ban Neuzekel/ Sedresch. 1850-ben, majd 1854-ben új német nyelvű elnevezést kap: Neuzekel, illetve Neufalgen

¹¹⁹⁵ 1913-1956 között összevonják Bogárfalvával

¹¹⁹⁶ A település 1770-ben jön létre. 1910-ben összevonják Lövétevel. 1956-ban új elnevezést kap: Lövétebánya

112.	Andrasfalwa	Andrasfalwa	Oláh-Andrásfalva	Andresdorf ¹¹⁹⁷
113.	-	Bethlenfalwa	Bethlenfalva ¹¹⁹⁸	-
114.	-	Fancsal	Fancsal ¹¹⁹⁹	-
115.	-	Mogyoros	Magyarós ¹²⁰⁰	-
116.	-	Muzna	Muzsna ¹²⁰¹	-
117.	-	Lengyelfalwa	Lengyelfalva ¹²⁰²	-
118.	-	Palfalwa	Pálfalva ¹²⁰³	-
119.	-	Székely Szállás	Székely Szállás	Szeklerzollersch
120.	-	Zent Kiraly	Szent Király ¹²⁰⁴	-
121.	-	-	Varság ¹²⁰⁵	-
122.	-	Zombor	Zsombor	Sommerburg ¹²⁰⁶
123.	Veczke	Veczke	Véczke ¹²⁰⁷	Wetz
124.	-	Olahfalu	Szentegyházás Oláhfalva ¹²⁰⁸	Wlahendorf
125.	-	Telekfalva	Telekfalva	-
126.	-	Tibold	Tibód	-
127.	-	Új Székely	Új Székely ¹²⁰⁹	-
128.	-	-	Üknyéd ¹²¹⁰	-
129.	-	Ülke	Ülke	-
130.	-	Varosfalwa	Városfalva ¹²¹¹	-
131.	Vágás	Vágás	Vágás	-
132.	Vilak	Ujlak	Ujlak ¹²¹²	-
133.	-	-	Zsigmondtelep ¹²¹³	-
134.	-	Cshedfalwa	Cshedfalva ¹²¹⁴	-
135.	-	Benczed	Benczéd	-
136.	-	Bordos	Bordos	-
137.	-	Kadicsfalwa	Kadicsfalva ¹²¹⁵	-
138.	Bardoczfalwa	Bardoczfalwa	Bardoczfalva ¹²¹⁶	-
139.	-	Kede	Nagy- és Kis-Kede ¹²¹⁷	-

¹¹⁹⁷ 1898-ban új elnevezést kap: Székelyandrásfalva. 1733-ban Szecselként is említik.

¹¹⁹⁸ 1913-ban új elnevezést kap: Székelybethlenfalva. 1770-ben összevonják Felső-Siménfalvával, majd 1952-ben Székelyudvarhellyel

¹¹⁹⁹ 1913-ban új elnevezést kap: Székelyfancsal

¹²⁰⁰ 1760-1762 között új elnevezést kap: Székely Magyarós

¹²⁰¹ 1760-1762 között új elnevezést kap: Székely Muzsna

¹²⁰² 1913-ban új elnevezést kap: Székelylengyelfalva

¹²⁰³ 1913-ban új elnevezést kap: Székelypálfalva

¹²⁰⁴ 1893-ban, majd 1909-ben új elnevezést kap: Udvarhelyszentkirály, illetve Székelyszentkirály

¹²⁰⁵ A település 1905-ben jön létre, kiválva Oroszhegyből. 1910-ben új elnevezést kap: Székelyvarság

¹²⁰⁶ A település 1342-ben jön létre. 1839-ben, majd 1913-ban új elnevezést kap: Szász-Zsombor, illetve Székelyzsombor. Az első német megnevezése 1488-ban Sumerburg. 1800-ban új német nyelvű elnevezést kap: Sommerburg

¹²⁰⁷ 1760-1762 között új elnevezést kap: Székely Véczke

¹²⁰⁸ 1839-ben, 1910-ben, majd 1990-ben új elnevezést kap: Nagy-Oláhfalva, Szentegyházásfalva, illetve Szentegyháza

¹²⁰⁹ 1760-1762 között új elnevezést kap: Új Székely

¹²¹⁰ A település 1956-ban jön létre, kiválva Oroszhegyből

¹²¹¹ 1760-1762 között Homoród Városfalvaként is említik

¹²¹² 1877-ben összevonják Szentersébettel, 1882-ben Oláh-Hidegkúttal, 1913-ban Székelyandrásfalvával, 1941-ben Hidegkúttal, majd 1956-ban ismét önálló településsé válik

¹²¹³ A település 1910-ben jön létre, kiválva Zetelakából. 1913-1956 között összevonják Zetelakával, majd ezt követően ismét önálló településsé válik. 1942-1944 között új elnevezést kap: Zeteváralja

¹²¹⁴ 1808-ban, majd 1882-ben új elnevezést kap: Csehédfalva, illetve Csehétfalva

¹²¹⁵ 1952-ben összevonják Székelyudvarhellyel

¹²¹⁶ 1850-ben új elnevezést kap: Bardócz

¹²¹⁷ 1567-ben két különálló települést alakítanak ki belőle: Nagy-Kede és Kis-Kede

140.	-	Rugonfalva	Rugonfalva	-
141.	-	Tordatfalva	Tordátfalva	-
142.	-	Demeterfalva	Demeterfalva ¹²¹⁸	-
143.	-	Kobádfalva	Kobádfalva ¹²¹⁹	-
144.	-	Petek	Petek	Petsch ¹²²⁰
145.	-	Rakos	Felső Rákos	-

¹²¹⁸ 1857-ben összevonják Kobátfalvával

¹²¹⁹ 1760-1762 között, 1882-ben, majd 1921-ben új elnevezést kap: Kobátfalva, Kobát-Demeterfalva, illetve ismét Kobátfalva

¹²²⁰ 1839-ben jelenik meg a német nyelvű helységnevének

**UDVARHELYSZÉK HELYSÉGNEVEINEK ALAKULÁSA (ROMÁN NYELVŰ
MEGNEVEZÉSEK)¹²²¹**

Nr.	Hatályban lévő magyar nyelvű megnevezés	Lenk, Ignaz von Treuenfeld 1839. ¹²²² – Első megnevezés	Bielz E.A. 1857. ¹²²³ Román megnevezés	Dicționar 1909 ¹²²⁴ / 1921 ¹²²⁵	95/1925 törvény ¹²²⁶ (illetve, a ma is érvényben lévő elnevezés)
1.	Abásfalva	Abasfaleu	Homorod Abasfaleu	Abașfalău / Aldea	Aldea
2.	Agyagfalva	-	Tyina	Agiagfalău / Lutița	Lutița ¹²²⁷
3.	Alsóboldogfalva	Bodogaje	Boldogaia	Bodogaia de Jos / Bodogaia	Bodogaia ¹²²⁸
4.	Alsósófalva	-	Șomfalău de Jos	Șomfalăul de Jos / Ocna de Jos	Ocna de Jos ¹²²⁹
5.	Atyha	-	Atia	Atya / Atia	Atia
6.	Ábránfalva	Avram	Avramfalău	Avramfalău / Abramești	Avramești ¹²³⁰
7.	Árvátfalva	-	Arvatfaleu	Arvatfalău / Arbateni	Arbateni ¹²³¹
8.	Bardóc	-	Bardoțu	Barduț / Brăduț	Brăduț
9.	Bágy	-	Bagi	Baghiu / Bădeni	Bădeni
10.	Bencéd	Bincza ¹²³²	Bincza	Bențed / Bențid	Bențid
11.	Betfalva	-	-	Bitfalău / Betfalău, Betești	Betești
12.	Békástelep	-	-	-	_ ¹²³³
13.	Béta	-	Beta	Beta / Beta	Beta ¹²³⁴
14.	Bikafalva	-	Bicafalău	Bicafalău / Tăureni	Tăureni
15.	Bogárfalva	Gendats	Gândaci	Bogarfalău / Bulgăreni	Bulgăreni
16.	Bordos	Bardos	Bordoșu	Bordoș / Boldoșiu	Boldoșiu ¹²³⁵
17.	Bögöz	Begesen	Bögözu	Bögözu / Bighiș, Mugeni	Bighiș, Mugeni ¹²³⁶
18.	Bözöd	Bezed ¹²³⁷	Bioziodu	Bioziodu / Bezid	Bezid
19.	Bözödújfalva	-	Bioziodu Uifalău	Bözöd-Uifalău / Bezidul Nou	Bezidul Nou ¹²³⁸
20.	Bucsin	-	-	-	_ ¹²³⁹

¹²²¹ Szabó M. Attila 2003, *i.m.*, 1361. (a magyar, német és román nyelvű megnevezéseket tartalmazó függelék *esetében egyaránt*)

¹²²² Lenk, Ignaz von Treuenfeld 1839, *i.m.*, 483.

¹²²³ Eduard A. Bielz 1857, *i.m.*, 631.

¹²²⁴ Moldovan Silvestru – Togan Nicolae 1909, *i.m.*, 354.

¹²²⁵ Martinovici Constantin – Istrati Nicolae 1921, *i.m.*, 450.

¹²²⁶ LUA. MO, nr. 128.

¹²²⁷ 1882-ben a román nyelvű közösség Agjagos néven említi

¹²²⁸ 1882-ben a román nyelvű közösség Bodogaie inferioare és Bodogaia de Diosu néven is említi

¹²²⁹ 1850-ben a román nyelvű közösség Szare néven említi

¹²³⁰ A település 1956-ban új elnevezést kap: Obrănești

¹²³¹ A település 1932-ben új elnevezést kap: Arvăteni

¹²³² 1808-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév azt követően, hogy 1806-ban összevonják a következő településeket: Alsó Benczéd (Bincza de dzosz), Felső Benczéd (Bincza de szusz) és Kis Benczéd (Bincza de mizslok).

¹²³³ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Bohesteana és Becaș formákban. 1960-ban új elnevezést kap: Becaș

¹²³⁴ 1882-ben a román nyelvű közösség Beta néven említi

¹²³⁵ A település 1932-ben új elnevezést kap: Bordoșiu

¹²³⁶ 1808-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév. A település 1932-ben új elnevezést kap: Mugeni

¹²³⁷ 1808-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév

¹²³⁸ 1850-ben a román nyelvű közösség Bözöduifaleu néven említi

¹²³⁹ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Bucin

21.	Csehétfalva	-	Cehedfalva	Cehedfalău / Cehețel	Cehețel
22.	Csekefalva	-	Cechefalva	Cechefalău / Cechești	Cechești
23.	Demeterfalva	-	Demeterfalău	Cobat-Demeterfalău / Cobătești	Cobătești
24.	Desághátalja	-	-	-	_1240
25.	Décsfalva	-	Decifalva	Decifalău / Dejuțiu	Dejuțiu
26.	Erdőfüle	-	File	Filea / Filea	Filea ¹²⁴¹
27.	Étéd	-	Etedu	Eted/ Atid	Atid
28.	Ége	Argye	Egecu	Eghe / Egiu	Egiu ¹²⁴²
29.	Énlaka	-	-	Enloca / Inlăceni	Inlăceni ¹²⁴³
30.	Farcád	-	Farțadu	Farțad / Forțeni	Forțeni
31.	Farkaslaka	Farkasloka	Farcațlaca	Farcațlaca / Lupeni	Lupeni
32.	Felsőboldogfalva	-	Sântă-Maria de sus ¹²⁴⁴	Bodogaia de sus / Feliceni	Feliceni
33.	Felsórákos	Rakesugyin sus	Rakesugyin sus ¹²⁴⁵	Racoșul de sus / Racoșul de sus	Racoșul de sus
34.	Felsősófalva	-	Șomfalăul de sus	Șomfalăul de sus / Ocna de sus	Ocna de sus ¹²⁴⁶
35.	Fenyéd	Brád ¹²⁴⁷	Fenied	Fened / Brădești	Brădești
36.	Fenyőkút	-	-	-	_1248
37.	Fiatfalva	-	Fiatfalău	Fiatfalău / Filiaș	Filiaș
38.	Firtosláz	-	-	-	_1249
39.	Firtosmartonos	-	Martinișu ¹²⁵⁰	Mărtinuș / Firtănuș	Firtănuș
40.	Firtosváralja	-	Firtușu ¹²⁵¹	Firtușu / Firtușeni	Firtușu
41.	Gagy	Gyagy	Gagi	Gaghi / Geoagiu	Goagiu
42.	Gyepes	-	Gepeșu ¹²⁵²	Ghepeș / Ghipeș	Ghipeș
43.	Hidegkút	-	Hidegcutu	Vidacutul-Român, Vidacutu Românesc / Vidacutul-Român	Vidacutul-Român ¹²⁵³
44.	Hodgya	Hogya	Hogia	Hoghea / Hoghea	Hoghia
45.	Homoródalmás	PojanaMarului, Maruluipojána	Almașu-Homorodului	Homorod-Almaș / Merești	Merești ¹²⁵⁴
46.	Homoródfürdő	-	-	-	_1255
47.	Homoródjánosfalva	-	Ianoșfalău	Ianoșfalău / Ionești	Ionești
48.	Homoródkarácsonyfalva	-	Crăciunfalău-Homorod	Crăciunfăleni, Crăciunfalău / Crăciunel	Crăciunel ¹²⁵⁶

¹²⁴⁰ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Desag

¹²⁴¹ A település 1952-ben új elnevezést kap: Filia

¹²⁴² 1808-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév. 1854-ben a román nyelvű közösség Egee néven is említi. A település 1932-ben új elnevezést kap: **Ighiu**

¹²⁴³ A települést 1760-1762 között már említik Enloca néven, ugyanakkor a lakosság akkori összetételét figyelembe véve valószínűsíthető, hogy a településnév e változata nem a román közösség általi megnevezésre utal

¹²⁴⁴ 1850-ben a román nyelvű közösség Szinte Marie néven említi

¹²⁴⁵ 1882-ben a román nyelvű közösség Rakosu de szusz néven említi

¹²⁴⁶ 1850-ben a román nyelvű közösség Szare néven említi

¹²⁴⁷ 1808-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév

¹²⁴⁸ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Fântăna Brazilor

¹²⁴⁹ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Laz. 1960-ban új elnevezést kap: Laz-Firtănuș

¹²⁵⁰ 1850-ben a román nyelvű közösség Martun néven említi

¹²⁵¹ 1850-ben a román nyelvű közösség Firtus néven említi

¹²⁵² 1850-ben a román nyelvű közösség Gyepesu néven említi

¹²⁵³ 1850-ben a román nyelvű közösség Retsa néven említi. 1932-ben, 1956-ban, majd 1960-ban új elnevezést kap: Vidacutul, Vidacutu, illetve Vidacut

¹²⁵⁴ 1808-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév. 1850-ben a román nyelvű közösség Homorodu néven említi

¹²⁵⁵ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: **Băile Homorod**

¹²⁵⁶ A település 1932-ben, majd 1956-ban új elnevezést kap: Crăciunești, illetve Crăciunel

49.	Homoródkeményfalva	-	Kemenfalău-Homorod	Homorod-Chemenfalău, Chemenfalău Homorodului / Comănești	Comănești ¹²⁵⁷
50.	Homoródremete	-	Remetea Homorodului	Homorod-Remetea, Remetea Homorodului / Călugăreni	Călugăreni
51.	Homoródszentlászló	-	Sân-Laslău ¹²⁵⁸	Sân-Laslău / Vasileni	Vasileni
52.	Homoródszentmárton	-	Sân-Martinu-Homorodului	Sânmărtinu-Homorodului, Homorod-Sânmărtin / Mărtinuș	Mărtinuș ¹²⁵⁹
53.	Homoródszentpál	-	Sân-Palu-Homorodului ¹²⁶⁰	Sân-Palu-Homorodului / Pauleni	Sânpaul
54.	Homoródszentpéter	-	Sân-Petru-Homorodului ¹²⁶¹	Sân-Petru-Homorodului / Petreni	Petreni
55.	Ivómezeje	-	-	-	_1262
56.	Jászfalva	Jásfalva	Jas	Iasfalva / Iașul	Iașul ¹²⁶³
57.	Kadicsfalva	Kátá	Cadicifalău ¹²⁶⁴	Cadicifalău / Cădișeni	Cădișeni
58.	Kányád	Kánjádú ¹²⁶⁵	Kanád	Caniad / Ulieș	Ulieș
59.	Kápolnásfalva	-	Oláfalú mik	Olahfalău-Mic / Căpâlnița	Căpâlnița
60.	Kecset	-	Kitsudu	Chiciud / Chiciud	Chiciud ¹²⁶⁶
61.	Kecsetkisfalud	-	-	Chiciud ¹²⁶⁷ / Satu Mic	Satu Mic
62.	Kénos	Kinos ¹²⁶⁸	Kenus	Chenoș / Sulfureni	Chinușu
63.	Kirulyfürdő	-	-	-	_1269
64.	Kisgalambfalva	Golumbá-Mika	Galambfalău	Galombfalău-Mic, Porumbul-Mic / Porumbeni Mici	Porumbeni Mici ¹²⁷⁰
65.	Kiskede	-	Chedu Mic	Chedeiu Mic / Chedea Mică	Chedea Mică ¹²⁷¹
66.	Kismedesér	-	-	-	_1272
67.	Kissolymos	-	Șoimușu-Mic	Șoimușu-Mic / Șoimușu-Mic	Șoimușu-Mic ¹²⁷³
68.	Kobátfalva	-	Cubatfalău ¹²⁷⁴	Cobat-Demeterfalău / Cobătești	Cobătești
69.	Korond	-	Vále	Corond / Corond	Corond ¹²⁷⁵
70.	Kőrispatak	-	Criș-Patacu ¹²⁷⁶	Crișpatac / Crișeni	Crișeni
71.	Küküllőkeményfalva	-	Keményfaleu	Chemenfalău / Târnovița	Târnovița
72.	Küküllőmező	-	-	-	_1277

¹²⁵⁷ 1850-ben a román nyelvű közösség Keményfaleu néven említi

¹²⁵⁸ 1850-ben a román nyelvű közösség Szint Laszló néven említi

¹²⁵⁹ 1850-ben a román nyelvű közösség Szint Martin néven említi. A település 1932-ben új elnevezést kap: Mărtinuș

¹²⁶⁰ 1850-ben a román nyelvű közösség Szint Pál néven említi

¹²⁶¹ 1850-ben a román nyelvű közösség Szint Petru néven említi

¹²⁶² A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Izvoare

¹²⁶³ A település 1956-ban új elnevezést kap: Iașu

¹²⁶⁴ 1808-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév. 1850-ben a román nyelvű közösség Kadicsfaleu néven említi

¹²⁶⁵ 1808-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév

¹²⁶⁶ A település 1956-ban új elnevezést kap: **Păltiniș**

¹²⁶⁷ A település román nyelvű elnevezése 1882-ben jelenik meg: Kecet

¹²⁶⁸ 1808-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév

¹²⁶⁹ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Chirui, Băile Chirui. A település 1960-ban új elnevezést kap: Băile Chirui

¹²⁷⁰ 1808-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév. 1850-ben, 1873-ban, majd 1882-ben a román nyelvű közösség Porumb, Porumba Mik, illetve Porumbu Micu néven is említi

¹²⁷¹ 1850-ben a román nyelvű közösség Kedu Mic néven említi. A település 1956-ban új elnevezést kap: Chedia Mică

¹²⁷² A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Medişoru Mic

¹²⁷³ 1850-ben a román nyelvű közösség Solmis néven említi. 1952-ben új elnevezést kap: Șoimușu Mic

¹²⁷⁴ 1850-ben a román nyelvű közösség Kubatfaleu néven említi

¹²⁷⁵ 1932-ben új elnevezést kap: **Corund**

¹²⁷⁶ 1850-ben a román nyelvű közösség Krisparou néven említi

¹²⁷⁷ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Poiana Târnavei

73.	Küsmöd	-	Cuşmedu	Kuşmed / Cuşmed	Cuşmed
74.	Lóc	-	-	-	_1278
75.	Lókod	Lakod	Locodu ¹²⁷⁹	Locod / Locodeni	Locodeni
76.	Lövéte	Levita	Liovete	Liovetea / Lovete, Lueta	Lovete, Lueta ¹²⁸⁰
77.	Magyarandrásfalva	-	Andraşfalău ¹²⁸¹	Andraşfalău-Unguresc / Andreeni	Andreeni
78.	Magyarhidegkút	-	Hidegcuta ungurească ¹²⁸²	Vidacutul Unguresc / Vidacutul Săcuesc	Vidacut
79.	Magyarzsákod	Szakudu Ungureszk	Jecudu-Unguresc	Jacodu-Unguresc / Jacul Săcuesc	Jacodul ¹²⁸³
80.	Márefalva	-	Marefaleu	Marefalău / Satu Mare	Satu Mare
81.	Mátisfalva	-	Matişfalău	Matişfalău / Matişeni	Mătişeni
82.	Miklósfalva	-	Micluşa ¹²⁸⁴	Micloşfalău / Nicoleşti	Nicoleşti
83.	Nagygalambfalva	Porumbu Mára ¹²⁸⁵	Galambfalău Mare	Galomfalău-Mare, Porumbul Mare / Porumbenii Mari	Porumbenii Mari
84.	Nagykede	-	Chedu Mare	Chedeiu Mare / Chedea Mare	Chedea Mare ¹²⁸⁶
85.	Nagymedesér	Madzsera	Medeşeru	Medeşer / Medişor	Medişor ¹²⁸⁷
86.	Nagysolyos	-	Şoimuşu Mare	Şoimuşu Mare / Şoimuşul Mare	Şoimuşul Mare ¹²⁸⁸
87.	Nyikómalomfalva	-	Malomfalău ¹²⁸⁹	Malomfalău / Morăreni	Morăreni
88.	Ocfalva	-	-	Oţfalău / Oţeni	Oţeni
89.	Oklánd	-	Oclandu-Homorodului	Homorod-Ocland / Oclandu-Homorodului	Oclandu-Homorodului ¹²⁹⁰
90.	Olasztelek	Oloszul	Olostelicu ¹²⁹¹	Oleştelec, Olostelic / Tilişoara	Tălişoara
91.	Oroszhegy	-	Rus ¹²⁹²	Rusumontan / Dealu	Dealu
92.	Parajd	-	Paraid	Praid ¹²⁹³	Praid
93.	Patakfalva	-	Patacfaleu	Patacfalău / Văleni	Văleni
94.	Pálpataka	-	-	-	_1294
95.	Petek	Petka	Petka	Petca	Petecu
96.	Recsenyéd	-	Recenet ¹²⁹⁵	Recened / Rareş	Rareş
97.	Rugonfalva	-	Rugfalău ¹²⁹⁶	Rugonfalău / Rugăneşti	Rugăneşti
98.	Sándortelke	-	Şandrufalău ¹²⁹⁷	Şandrufalău / Alexandriţa	Alexandriţa

¹²⁷⁸ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Loţu

¹²⁷⁹ 1850-ben a román nyelvű közösség Lakata néven említi

¹²⁸⁰ 1784-ben jelenik meg a román nyelvű helységnév. A település 1932-ben új elnevezést kap: Lueta

¹²⁸¹ 1850-ben a román nyelvű közösség Andrasu néven említi

¹²⁸² 1850-ben a román nyelvű közösség Hidegkuta néven említi

¹²⁸³ 1808-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév. A település 1956-ban új elnevezést kap: Jacodu

¹²⁸⁴ 1850-ben a román nyelvű közösség Szent Mikleus néven említi

¹²⁸⁵ 1808-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév. 1850-ben, majd 1877-ben a román nyelvű közösség Porumb, illetve Porumbu Mare néven is említi

¹²⁸⁶ 1850-ben a román nyelvű közösség Kedu Mare néven említi. A település 1956-ban új elnevezést kap: Chedia Mare

¹²⁸⁷ 1808-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév. A település 1956-ban új elnevezést kap: Medişoru Mare

¹²⁸⁸ 1850-ben, majd 1877-ben a román nyelvű közösség Solmis, illetve Soimosiulu Mare néven is említi. A település 1952-ben új elnevezést kap: Şoimuşu Mare

¹²⁸⁹ 1850-ben a román nyelvű közösség Moare néven említi

¹²⁹⁰ A település 1932-ben új elnevezést kap: Ocland

¹²⁹¹ 1808-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév. 1850-ben a román nyelvű közösség Olosztyelik néven említi

¹²⁹² 1850-ben a román nyelvű közösség Rusu néven említi

¹²⁹³ 1882-ben a román nyelvű közösség Szare néven említi

¹²⁹⁴ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Valea lui Pavel

¹²⁹⁵ 1850-ben a román nyelvű közösség Recsenét néven említi

¹²⁹⁶ 1850-ben, majd 1882-ben a román nyelvű közösség Rugfaleu, illetve Rugonfaleu néven is említi

¹²⁹⁷ 1850-ben a román nyelvű közösség Sandru néven említi

99.	Sikaszómezeje	-	-	-	_1298
100.	Siklód	-	Șiclodu ¹²⁹⁹	Șiclod	Șiclod
101.	Siménfalva	Simisfaleu	Szimnianye	Șiminfalău de jos / Simonești	Simonești ¹³⁰⁰
102.	Solymosiláz	-	-	-	_1301
103.	Sükő	-	Șikio	Șikio / Crișeni	Crișeni
104.	Szederjes	Szidirjas	Sidiriașu	Sindriaș / Sedriaș	Mureni
105.	Szencsed	-	-	-	_1302
106.	Szentábrahám	-	Sân-Avramu	Sân-Avram / Avramești	Avramești ¹³⁰³
107.	Szentdemeter	-	Sân-Dumitru ¹³⁰⁴	Sân-Dumitru / Dumitreți	Dumitreți
108.	Szentegyháza	-	Olahfalu Mare	Olafalău Mare / Vlahița	Vlahița ¹³⁰⁵
109.	Szentkeresztbánya	-	-	-	_1306
110.	Székelyandrásfalva	Szecsél ¹³⁰⁷	Andrașfalău Românesc	Andrașfalău Românesc, Săcel / Săcel	Săcel
111.	Székelybetlenfalva	-	Bethlenfaleu	Betlenfalău / Beclean	Beclean
112.	Székelydália	-	Dalia	Daia / Daia Secuiască	Daia Secuiască ¹³⁰⁸
113.	Székelyderzs	Ders ¹³⁰⁹	Derșu	Derja / Dârjiu	Dârjiu
114.	Székelydobó	-	Dobofalău ¹³¹⁰	Dobofalău / Dobeni	Dobeni
115.	Székelyfancsal	-	Fancialu ¹³¹¹	Fancial / Fâncel	Fâncel
116.	Székelykeresztúr	Krucse	Sitaș-Cristur	Cristuru-Săcuiesc / Cristur	Cristur ¹³¹²
117.	Székelylengyelfalva	-	Lengelfalău ¹³¹³	Lenghelfalău / Polonița	Polonița
118.	Székelymagyaros	-	Magiarușu ¹³¹⁴	Măgheruș / Aluniș	Aluniș
119.	Székelymuzsna	Musnya ¹³¹⁵	Mujna	Mușna / Mujna	Mujna
120.	Székelypálfalva	-	Palfalău	Palfalău / Pauleni	Pauleni ¹³¹⁶
121.	Székelyszáldobos	-	Saldoboșu	Saldăbuș, Saldoboș / Săldăbaș, Doboșeni	Săldăbaș, Doboșeni ¹³¹⁷
122.	Székelyszállás	-	Salașa ¹³¹⁸	Sălașa / Sălașuri	Sălașuri
123.	Székelyszenterzsébet	Ersebetu	Erjebetu	Erjebet / Eliseni	Eliseni ¹³¹⁹
124.	Székelyszentkirály	-	Sân-Craiu	Sâncraiu	Sâncraiu ¹³²⁰
125.	Székelyszentlélek	-	Sân-Lelecu ¹³²¹	Sânlelec / Bisericani	Bisericani

¹²⁹⁸ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Sicasău. 1960-ban új elnevezést kap: Șicasău

¹²⁹⁹ 1850-ben a román nyelvű közösség Czikloda néven említi

¹³⁰⁰ 1733-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév. A település 1956-ban új elnevezést kap: Șimonești

¹³⁰¹ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Laz. 1960-ban új elnevezést kap: Laz-Șoimuș

¹³⁰² A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: **Sănced**

¹³⁰³ 1850-ben a román nyelvű közösség Szint Avram néven említi. 1932-ben új elnevezést kap: Avrămești

¹³⁰⁴ 1850-ben a román nyelvű közösség Szint Dumitru néven említi

¹³⁰⁵ A település 1932-ben új elnevezést kap: Vlăhița

¹³⁰⁶ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Minele Lueta

¹³⁰⁷ 1733-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév. 1850-ben a román nyelvű közösség Andrașfaleu néven is említi

¹³⁰⁸ 1850-ben a román nyelvű közösség Dalia néven is említi. A település 1932-ben új elnevezést kap: **Daia**

¹³⁰⁹ 1808-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév: Dersu

¹³¹⁰ 1850-ben a román nyelvű közösség Dobofaleu néven említi

¹³¹¹ 1850-ben a román nyelvű közösség Fancial néven említi

¹³¹² 1808-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév. 1850-ben, majd 1877-ben a román nyelvű közösség Krisztur, illetve Cristuru néven is említi. 1930-ban, majd 1952-ben új elnevezést kap: I.G. Duca, illetve Cristurul Secuiesc

¹³¹³ 1850-ben a román nyelvű közösség Lessák néven említi

¹³¹⁴ 1850-ben a román nyelvű közösség Magyerus néven említi

¹³¹⁵ 1733-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév: Mosnya

¹³¹⁶ 1850-ben a román nyelvű közösség Pálfaleu néven említi. 1932-ben új elnevezést kap: Păuleni

¹³¹⁷ 1850-ben a román nyelvű közösség Dobás néven említi. 1932-ben új elnevezést kap: Doboșeni

¹³¹⁸ 1850-ben a román nyelvű közösség Szállásu néven említi

¹³¹⁹ 1850-ben, majd 1926-ban a román nyelvű közösség Erzsika, illetve Sânterjebet néven is említi

¹³²⁰ 1850-ben a román nyelvű közösség Szint Kraj néven említi. A település 1960-ban új elnevezést kap: **Sâncraiu**

¹³²¹ 1850-ben a román nyelvű közösség Szin Lelek néven említi

126.	Székelyszentmihály	Szimihály	Sân-Mihaiu ¹³²²	Sân-Mihaiu / Mihăileni	<i>Mihăileni</i>
127.	Székelyszentmiklós	-	Sân-Micloșu ¹³²³	Sîn-Micloș / Nicoleni	Nicoleni
128.	Székelyszenttamás	-	Sân-Tămașu	Sân-Tomaș / Tămășești	Tămășești ¹³²⁴
129.	Székelyudvarhely	Odorhej	Odorheiu	Odorheiul-Săcuiesc / Odorheiu	Odorheiu ¹³²⁵
130.	Székelyvarság	-	-	- / Vărșag	Vărșag
131.	Székelyvéceke	-	Vețca ¹³²⁶	Vețca	Vețca
132.	Székelyzsombor	Simbor ¹³²⁷	Șâmboru	Jimbor	<i>Jimbor</i>
133.	Szombatfalva	-	Sâmbetfalău ¹³²⁸	Sâmbetfalău / Sâmbăteni	Sâmbăteni
134.	Tarcsafalva	-	Tarcifalău ¹³²⁹	Tarciafalău / Tărcești	Tăcești
135.	Telekfalva	-	Telecfalău ¹³³⁰	Telecfalău / Teleac	<i>Teleac</i>
136.	Tibód	-	Tiboda	Tibod / Tibudeni	Tibodu ¹³³¹
137.	Tordátfalva	Turdá ¹³³²	Tordatu	Tordatfalău / Turdești	Turdeni
138.	Újlak	-	-	-	_1333
139.	Újszékely	-	Ui-Seceli	Uisechel / Secueni	Săcueni ¹³³⁴
140.	Üknyéd	-	-	-	_1335
141.	Ülke	-	Uilke ¹³³⁶	Uilke / Ulcani	Ulcani
142.	Vargyas	-	Vargiașu ¹³³⁷	Varghiaș / Vărghiș	Vărghiș
143.	Vágás	-	Vagașu	Vagaș / Tealucă	Tăetură ¹³³⁸
144.	Városfalva	-	Varoșfalău-Homorodului ¹³³⁹	Varoșfalău-Homorodului / Orășeni	Orășeni
145.	Zetelaka	-	Zetelaca	Zetelaca / Zetea, Zătea	Zetea, Zătea ¹³⁴⁰
146.	Zeteváralja	-	-	-	_1341

¹³²² 1733-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév. 1850-ben a román nyelvű közösség Szint Mihaille néven említi

¹³²³ 1850-ben a román nyelvű közösség Szint Mikleus néven említi

¹³²⁴ 1850-ben a román nyelvű közösség Szint Tomasu néven említi. 1932-ben, majd 1956-ban új elnevezést kap: Tămașul, illetve Tămașu

¹³²⁵ 1808-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév. A település 1996-ban új elnevezést kap: Odorheiu Secuiesc

¹³²⁶ 1850-ben a román nyelvű közösség Veceka néven említi

¹³²⁷ 1800-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév: Sombora

¹³²⁸ 1850-ben a román nyelvű közösség Szimbota néven említi

¹³²⁹ 1850-ben a román nyelvű közösség Tarcsfaleu néven említi

¹³³⁰ 1850-ben a román nyelvű közösség Telgyik néven említi

¹³³¹ A település 1956-ban új elnevezést kap: Tibod

¹³³² 1808-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév

¹³³³ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Uileac. 1960-ban új elnevezést kap: Uilac

¹³³⁴ 1850-ben a román nyelvű közösség Székelynou néven említi. 1930-ban, majd 1956-ban új elnevezést kap: Săcuieni, illetve Secuieni

¹³³⁵ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Valea Rotundă (korábban Ucnied néven is említik)

¹³³⁶ 1854-ben a román nyelvű közösség Ulche néven említi

¹³³⁷ 1850-ben a román nyelvű közösség Korb néven említi

¹³³⁸ A település 1932-ben új elnevezést kap: Tăietură

¹³³⁹ 1850-ben a román nyelvű közösség Varoșfaleu néven említi

¹³⁴⁰ 1850-ben a román nyelvű közösség Szenlaca néven említi. A település 1932-ben új elnevezést kap: Zetea

¹³⁴¹ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Uzinele Sigismund, Subcetate. 1960-ban új elnevezést kap: *Subcetate*

**CSÍKSZÉK HELYSÉGNEVEINEK ALAKULÁSA (MAGYAR ÉS NÉMET NYELVŰ
MEGNEVEZÉSEK)**

Nr.	Az 1332-1337 közötti pápai tizedjegyzék ¹³⁴²	Székely Oklevéltár ¹³⁴³ 1567-1614	Pragmatico Sanctio 1713-1723 Magyar megnevezés	Bielz E.A. 1857. Német megnevezés
1.	Chik – Sumlov	Somlio	Csík-Somlyó ¹³⁴⁴	Schomlenberg/ Somlyoer-Berg
2.	Delna	Delne	Csík-Delne	-
3.	Gyargio	Alfalu	Alfalu ¹³⁴⁵	Untersdorf
4.	Kazun	Nagy Kazon	Nagy Kazon ¹³⁴⁶	-
5.	Kazun	Imperffalva	Imperffalva ¹³⁴⁷	-
6.	Kylien	Kilyen	Kilyénfalva ¹³⁴⁸	-
7.	Omnes Sancti	Mijndzent	Csík-Mindszent ¹³⁴⁹	-
8.	Rakus	Rakosffalva	Csík-Rákos ¹³⁵⁰	-
9.	Sanctus Cosma	Kozmas	Csík-Kozmás ¹³⁵¹	-
10.	Sanctus Georgius	Chykzenthgewrgh	Csík-Szent-György ¹³⁵²	Sankt Georg
11.	Sanctus Martinus	Zent Marthon	Csík-Szent-Márton ¹³⁵³	Sankt Martin
12.	Sanctus Michael	Zent Mijhalij	Csík-Szent-Mihály ¹³⁵⁴	-
13.	Sanctus Nycolaus	Szent Miklos	Szent Miklos ¹³⁵⁵	-
14.	Sanctus Nycolaus	Zent Mijklos	Gyergyó-Szent-Miklós	Niklasmarkt ¹³⁵⁶
15.	Sanctus Rex	Zent Kyraly	Csík-Szent-Király ¹³⁵⁷	Heilkönig
16.	Sanctus Spiritus	Zent Lelek	Szent-Lélek ¹³⁵⁸	-
17.	Sanctus Symon	Zent Sijmon	Csík-Szent-Simon	-
18.	Sanctus Thomas	Szent-Tamás	Csík-Szent-Tamás	-

¹³⁴² Hegyi Géza 2012, *i.m.*, 97-113.

¹³⁴³ Szabó Károly – Szádeczky-Kardoss Lajos – Barabás Samu 1934, *i.m.*, 526.

¹³⁴⁴ 1850-ben összevonják Várdotfalvával, majd 1882-ben Csobotfalvával. 1941-től kizárólagosan Csíksomlyóként létezik az említett településeggyüttes

¹³⁴⁵ 1806-ban új elnevezést kap: Gyergyóalfalu. 1910-ben összevonják Borzánttal és Belkény-patakparttal, illetve 1940-1944 között Borzont is a részét képezi

¹³⁴⁶ 1567-ben kiválik belőle Kászonimpérfalva. 1808-ban új elnevezést kap: All-tíz, majd 1827-ben ismételten: Kászon All-tíz és 1893-tól Kászonaltíz. 1893-ban összevonják a fejrközi borvíz teleppel, majd 1942-ben a repáti fürdővel

¹³⁴⁷ A település 1567-ben jön létre, kiválva az akkori Nagykászonból (Kászonaltízből). 1839-ben új elnevezést kap: Kászon-Imper. 1854-ben összevonják Dobollyal

¹³⁴⁸ 1857-ben új elnevezést kap: Gyergyó-Kilyénfalva, majd 1909 ismét Kilyénfalvaként említik. 1940-ben összevonják Kőbányával és Szenétével

¹³⁴⁹ 1857-ben összevonják Boroszlóval, majd 1913-ban Hosszúszóval

¹³⁵⁰ 1893-ban összevonják Fehéraszó teleppel

¹³⁵¹ 1913-ban összevonják a Nyergestetővel, majd 2002-ben Bodroggal

¹³⁵² 1857-ben összevonják Kincésrszeggel és Poklondfalvával, 1940-1944 között Csinóddal, Csobányossal és Egerszékpatákával, majd 1960-ban Körösményfalvával, Jenőfalvával, Háromtizessel (Gálok, Lacok és Czikók) és Kányák tizével

¹³⁵³ 1893-ban összevonják Uzvölgye teleppel, majd 1913-ban Aklossal, Csobányossal, Kőkerttel és Uzvölgygyel

¹³⁵⁴ 1857-ben összevonják Ajnáddal, 1877-ben Lóvésszel, majd 1960-ban Cibrefalvával és Csegafalvával

¹³⁵⁵ 1854-ben új elnevezést kap: Csík-Szent-Miklós

¹³⁵⁶ 1839-ben összeolvad Várszeggel, majd 1913-ban Háromkúttal. 1808-ban jelenik meg a német nyelvű helységnév

¹³⁵⁷ 1770-ben összevonják Kincésrszeggel és Poklondfalvával, 1910-ben Fűrészágóaljával, majd 1960-ban Tivával, Köveccsel és Templommal

¹³⁵⁸ 1857-ben új elnevezést kap: Csík-Szent-Lélek. 1857-ben összevonják Fitoddal, 1877-ben Demeterfalvával, majd 2004-ben Boroszlóval

19.	Torku	Karchffalwa	Csík-Karcfalva ¹³⁵⁹	-
20.	<i>névtelen</i>	Zent Damokos	Csík-Szent-Domokos ¹³⁶⁰	Sankt Domenikus
21.	-	Amade ffalwa	Csík-Madéfalva	-
22.	-	Bankffalwa	Csík-Bánkfalva ¹³⁶¹	-
23.	-	Borsowa	Csík-Borzsova	-
24.	-	Chatozeg	Csík-Csatószeg ¹³⁶²	-
25.	-	Chekefalwa	Csík-Csekefalva	-
26.	-	Chobothfalwa	Csobotfalva ¹³⁶³	-
27.	-	Chomafalwa	Csomafalva ¹³⁶⁴	-
28.	-	Chycho	Csík-Csicsó ¹³⁶⁵	-
29.	-	Csomortán	Csomortán ¹³⁶⁶	Tschomorden
30.	-	Czik	Csík-Szereda ¹³⁶⁷	Seklerburg
31.	-	Ditro	Ditró	Dittersdorf ¹³⁶⁸
32.	-	Georechfalwa	Csík-Göröcsfalva	Görtsch ¹³⁶⁹
33.	-	Jakabhffalwa	Jakabfalva	Jakessdorf/ Jokesdorf ¹³⁷⁰
34.	-	Jenofalwa	Csík-Jenőfalva ¹³⁷¹	-
35.	-	Kazon Felseofalw	Kazon Felsőfalva ¹³⁷²	-
36.	-	Kotorman	Kotorman ¹³⁷³	-
37.	-	Lazar ffalwa	Csík-Lázárfalva ¹³⁷⁴	-
38.	-	Madaras	Csík-Madaras ¹³⁷⁵	Neuhammer in der Tschik
39.	-	Menassagh	Csík-Ménaság ¹³⁷⁶	-
40.	-	Palffalwa	Csík-Pálfalva ¹³⁷⁷	-

¹³⁵⁹ 1910-ben összevonják a kisáczai fűrészteleppel

¹³⁶⁰ névtelen egyházközség a földrajzi sorrendet követő 1334. évi lajstromban, Gyergyó és Szenttamás között. 1921-ben összevonják Szedlokával, Garadosaljával, Sólomkövel és Rézaljával

¹³⁶¹ A 16. században összevonják Ittkétfalvával, 1893-ban Kotormánytízessel, 1913-ban Lesódtanyával, majd 1956-ban Martonossal és Kotormánnyal

¹³⁶² 1770-ben összevonják Templomaljával

¹³⁶³ 1873-ban új elnevezést kap: Csík-Csobotfalva. 1941-ben összevonják Vérdotfalvával és Csíksomlyóval, majd 1956-ban Csíkszeredával

¹³⁶⁴ 1857-ben új elnevezést kap: Gyergyócsomafalva. 1910-ben összeolvad Szászfalvával

¹³⁶⁵ 1940-ben összevonják Csaracsóval, Epreskerttel és Hargitafüldővel

¹³⁶⁶ 1891-ben új elnevezést kap: Csík-Csomortány

¹³⁶⁷ A település 1528-ban jön létre. 1866-ban összevonják Csíkmartonfalvával, 1893-ban Csütörtökfalvával és Taplócával, 1930-ban Zsögöddel, majd 1940-ben Bálintdemeterivel, Cigányteleppel, Erdőaljával, Kerekbükkanyával, Komositanyával és Zsögödfüldővel

¹³⁶⁸ 1768-ban, majd 1857-ben új elnevezést kap: Ditrófalva, illetve Gyergyóditró. 1857-ben összevonják Lunkával és Maroslakával, 1877-ben Kelemenpatakával, 1893-ban Orotvával és Ditró-Hódos teleppel, 1913-ban Csengellérel és Hódossal, majd 1940-ben Szengellérrel. 1808-ban jelenik meg a német nyelvű helységnév

¹³⁶⁹ 1808-ban jelenik meg a német nyelvű helységnév

¹³⁷⁰ 1839-ben új elnevezést kap: Kászon-Jakabfalva. 1909-ben összeolvad Kászonfüldővel. 1808-ban jelenik meg a német nyelvű helységnév

¹³⁷¹ A település 1495-ben jön létre. 1910-ben összevonják Háromkút-teleppel, majd 1997-ben Kicsifalval

¹³⁷² 1808-ban, majd 1827-ben új elnevezést kap: Felső-Tíz, illetve Kászon Fel-Tíz

¹³⁷³ 1808-ban új elnevezést kap: Kotormány. 1893-ban összeolvad Bánkfalvával, majd 1913-ban Csíkszentgyörggyel. 1956-ban ismételt önálló településsé válik

¹³⁷⁴ A település 1365-ben jön létre. 1910-ben összeolvad Szeretszeggel és Nyírrrel

¹³⁷⁵ 1913-ban összevonják Háromkúttal, majd 1997-ben Egervárával

¹³⁷⁶ 1877-ben összevonják Potyándaival, majd 1893-ban Ujfalval

¹³⁷⁷ 1893-ban összevonják Pricskető vámteleppel

41.	-	Remete	Remete ¹³⁷⁸	-
42.	-	Sepwiz	Csík-Szépvíz ¹³⁷⁹	-
43.	-	Swgeod/ Szögöd	Csík-Zsögöd ¹³⁸⁰	-
44.	-	Taplozza	Csík-Taplócza ¹³⁸¹	Bad Mieresch
45.	-	Tekereo Patak	Tekerőpatak ¹³⁸²	-
46.	-	Twsnad	Csík-Tusnád ¹³⁸³	-
47.	-	Vachijarchij	Vacsárcsi	-
48.	-	Vifalu	Újfalu ¹³⁸⁴	-
49.	-	Vyfalw	Gyergyó-Újfalu ¹³⁸⁵	Hochfeld
50.	-	W falw	Kászon-Újfalu	-
51.	-	Werebes	Verebes ¹³⁸⁶	-
52.	-	Zarhegij	Szárhegy ¹³⁸⁷	Grünberg
53.	-	Zent Emre	Csík-Szent-Imre ¹³⁸⁸	Sankt Emmerich
54.	-	-	Ajnád ¹³⁸⁹	-
55.	-	-	Almás Mező	Gränzadlertafel ¹³⁹⁰
56.	-	-	Antalokpataka ¹³⁹¹	-
57.	-	-	Ármándombja ¹³⁹²	-
58.	-	-	Balán ¹³⁹³	Kupferbergwerk
59.	-	-	Baláspatak ¹³⁹⁴	-
60.	-	-	Barackospatak ¹³⁹⁵	-
61.	-	-	Bálványospataka ¹³⁹⁶	-
62.	-	-	Bernádtelep ¹³⁹⁷	-
63.	-	-	Békás ¹³⁹⁸	-

¹³⁷⁸ 1857-ben új elnevezést kap: Gyergyóremete, illetve ugyanekkor összeolvad Galócással és Fülpével, 1877-ben Csutakfalvával, 1910-ben Dudáddal, majd 1913-ban Eszenyóval és Martonkával

¹³⁷⁹ 1877-ben összevonják Tatárbükkel, Kostelekkel és Csügessel, majd 1893-ban Bükkokkal (Tatárbükk), Sulczával, Pricsketővel és Gyepece teleppel.

¹³⁸⁰ 1913-ban összevonják Zsögödfürdővel és a csíkszeredai fürdővel, majd 1930-ban Csíkszeredával

¹³⁸¹ A település 1500-ban jön létre. 1750-ben és 1808-ban új elnevezéseket kap: előbb Toplicza, ezt követően Tapolcza, majd 1850-től Taplócza. 1891-ben összevonják Csütörtökfalvával, 1893-ban Erdőalji teleppel, 1910-ben Ligattal és Tolvajosháboval, majd 1940-ben Csibával és Hargitával

¹³⁸² 1913-ban összevonják Ölvessel, Tinkákkal és Hevederrel

¹³⁸³ A település 1421-ben jön létre. 1857-ben új elnevezést kap: Tusnád. 1857-ben összevonják Szeretszeggel, 1877-ben Ó Tusnáddal és Tusnádfürdővel, 1893-ban Tusnádújfaluuval, majd 1960-ban ismét önálló településsé válik

¹³⁸⁴ 1750-ben, majd 1839-ben új elnevezést kap: Ménaság/Ményes Ág, illetve Ménaság-Újfalu

¹³⁸⁵ 1921-ben összeolvad Katorzsával és Gálfalvával

¹³⁸⁶ 1857-ben új elnevezést kap: Csíkverebes

¹³⁸⁷ 1857-ben új elnevezést kap: Gyergyó Szárhegy. 1913-ban összevonják Güdücteleppel és Székpatakteleppel, majd 1940-ben Gyulaházateleppel

¹³⁸⁸ 1839-ben összevonják Bedeccsel

¹³⁸⁹ A település 1750-ben jön létre

¹³⁹⁰ A település 1755-ben jön létre. 1839-ben jelenik meg a német nyelvű helységnév. 1877-ben összevonják Gyergyóbékással

¹³⁹¹ A település 1893-ban jön létre, valószínűsíthetően Gyimesközéplokból kiválva

¹³⁹² A település 1956-ban jön létre

¹³⁹³ A település 1758-ban jön létre

¹³⁹⁴ A település 1808-ban jön létre

¹³⁹⁵ A település 1771-ben jön létre, valószínűsíthetően Gyimesközéplokból kiválva

¹³⁹⁶ A település 1766-ban jön létre. 1893-tól Gyimesbükk része, majd 1956-tól ismét önálló település

¹³⁹⁷ A település 1956-ban jön létre

¹³⁹⁸ A település 1799-ben jön létre. 1877-ben összevonják Almásmezővel és Tikossal, 1909-ben Gyergyódamukkal, 1910-ben Zsedánpatakkal, majd 1956-ban ismét önálló településsé válik. 1909 új elnevezést kap: Gyergyóbékás

64.	-	-	Bélbor ¹³⁹⁹	Belboru mit Nebenzollamt
65.	-	-	Borospataka ¹⁴⁰⁰	Borschpaderack
66.	-	-	Borszeg	Badeort ¹⁴⁰¹
67.	-	-	Botos ¹⁴⁰²	-
68.	-	-	Bucsin ¹⁴⁰³	-
69.	-	-	Bükkhavaspataka ¹⁴⁰⁴	-
70.	-	-	Bükkloka/ Tatárbükke ¹⁴⁰⁵	-
71.	-	-	Csaracsó ¹⁴⁰⁶	-
72.	-	-	Csengellér ¹⁴⁰⁷	-
73.	-	-	Csiba ¹⁴⁰⁸	-
74.	-	-	Csíkdánfalva ¹⁴⁰⁹	-
75.	-	-	Csobányos ¹⁴¹⁰	-
76.	-	-	Csutakfalva ¹⁴¹¹	-
77.	-	-	Csüges ¹⁴¹²	-
78.	-	-	Csütörtökfalva ¹⁴¹³	-
79.	-	-	Dudád ¹⁴¹⁴	-
80.	-	-	Egerszék ¹⁴¹⁵	-
81.	-	-	Eszenyő ¹⁴¹⁶	-
82.	-	-	Farkaspalló ¹⁴¹⁷	-
83.	-	-	Felsőbük ¹⁴¹⁸	-
84.	-	-	Felsőlok	Gimesch ¹⁴¹⁹

¹³⁹⁹ A település 1751-ben jön létre

¹⁴⁰⁰ A település 1893-ban jön létre, kiválva Gyimesközéplekktől

¹⁴⁰¹ A település 1769-ben jön létre. 1893-ban új elnevezést kap: Gyergyó-Borszék, majd 1909-től Borszék. 1940-ben összevonják Hollósarkával. 1839-ben jelenik meg a német nyelvű helységnév

¹⁴⁰² A település 1910-ben jön létre, majd új elnevezést kap: Bóták

¹⁴⁰³ A település 1956-ban jön létre

¹⁴⁰⁴ A település 1898-ban jön létre. 1913-ban összevonják Gyimesközéplekkel, majd 1956-ban ismét önálló településsé válik

¹⁴⁰⁵ A település 1766-ban jön létre. 1893-ban új elnevezést kap: Bükklok. 1893-ban összevonják Csíkszépvezérel, majd 1956-ban ismét önálló településsé válik

¹⁴⁰⁶ A település 1954-ben jön létre, kiválva Csíkcsicsóból

¹⁴⁰⁷ A település 1956-ban jön létre, de mára elnéptelenedett

¹⁴⁰⁸ A település 1944-ben Csíktaploca, majd 1952-től Csíkszereda részeként van megemlítve

¹⁴⁰⁹ A település 1923-ban jön létre, ezt megelőzően Csík-Nagyboldogasszonyfalva részét képezi

¹⁴¹⁰ A település 1770-ben jön létre. 1910-ben összevonják Csíkszentmártonnal, 1944-ben Csíkszentgyörggyel, majd 1956-ban ismét önálló településsé válik

¹⁴¹¹ A település 1835-ben jön létre. Ma Gyergyóremete részét képezi

¹⁴¹² A település 1913-ban jön létre, kiválva Csíkszépvezérel. 1970-ben új elnevezést kap: Magyarcsüges és egyben Bákó (Bacău) megye részévé válik

¹⁴¹³ A település létrejöttét illetően nincsenek pontos adatok. 1891-ben összevonják Csíkszeredával

¹⁴¹⁴ A település 1751-ben jön létre. 1913-ban összevonják Gyergyóremetével, majd 1956-ban ismét önálló településsé válik

¹⁴¹⁵ A település 1956-ban jön létre, kiválva Csíkszentgyörgyből. 1944-ben Egerszékpatataként említik

¹⁴¹⁶ A település 1954-ben jön létre, kiválva Gyergyóremetéből. 1770-ben Eszenyőpatataként említik

¹⁴¹⁷ A település 1956-ban jön létre, kiválva Gyimesfelsőlektől. 1913-ban farkaspallói gyártelepként említik és Csíkdánfalva, majd 1944-1956 között Gyimesfelsőlok részét képezi

¹⁴¹⁸ A település 1954-ben jön létre, kiválva Gyimesbükktől. 1910-ben Terkucatelepként említik

¹⁴¹⁹ 1850-ben új elnevezést kap: Gyimes-Felsőlok. 1877-ben összeolvad Lunkával, 1913-ban Bothavaspatakával, Ciherekpatakával, Gáborokpatakával, Görbepatakkal, Komjádpatakával, Nyiresaljával, Rajkópatakával, Récepatakával, Sántatelekkel, Szöcsökpatakával és Ugraptakával, 1910-ben Bánpatakával, Sajpatakával és Ugronpatakával, majd 1940-ben Barackospatakkal, Farkaspallóval, Háromkúttal, Hidegségpatakával és Sötétpatakkal

85.	-	-	Fitód ¹⁴²⁰	-
86.	-	-	Fundoja ¹⁴²¹	-
87.	-	-	Fülpe ¹⁴²²	-
88.	-	-	Galócás ¹⁴²³	-
89.	-	-	Galócáspatak ¹⁴²⁴	-
90.	-	-	Görbepataka ¹⁴²⁵	-
91.	-	-	Güdüc ¹⁴²⁶	-
92.	-	-	Gyepece ¹⁴²⁷	-
93.	-	-	Gyergyódamuk ¹⁴²⁸	-
94.	-	-	Gyergyó-Vasláb ¹⁴²⁹	-
95.	-	-	Gyimes ¹⁴³⁰	-
96.	-	-	Gyimesbükk ¹⁴³¹	-
97.	-	-	Gyürke ¹⁴³²	-
98.	-	-	Hargitafürdő ¹⁴³³	-
99.	-	-	Hágótó ¹⁴³⁴	-
100.	-	-	Háromkút ¹⁴³⁵	-
101.	-	-	Hidegségpataka ¹⁴³⁶	-
102.	-	-	Holló Mező ¹⁴³⁷	-
103.	-	-	Hollósarka ¹⁴³⁸	-
104.	-	-	Hosszúaszó ¹⁴³⁹	-
105.	-	-	Hosszúrez ¹⁴⁴⁰	-

¹⁴²⁰ A település 1770-ben jön létre. 1800-ban összevonják Csíkszentlélekkel, majd 1839-ben ismét önálló településsé válik

¹⁴²¹ A település 1956-ban jön létre

¹⁴²² A település 1770-ben jön létre. 1857-ben összevonják Gyergyóremetével, 1893-ban Gyergyóvárhegygel, majd 1956-tól ismét önálló településsé válik

¹⁴²³ A település 1768-ban jön létre. 1839-ben összevonják Gyergyóremetével, 1850-ben Maroslakával (Kerekfenyővel, Salamás és Hódossal együtt), majd 1857-től ismét Gyergyóremete részévé válik. 1893-ban összevonják Gyergyóvárhegygel, majd 1921-től ismét önálló településsé válik

¹⁴²⁴ A település 1956-ban jön létre

¹⁴²⁵ A település 1910-ben jön létre, kiválva Gyimesfelsőlökből. 1893-ban Görbepataként említik

¹⁴²⁶ A település 1956-ban jön létre, kiválva Gyergyószárhegyből. 1910-ben Güdücztelepként említik

¹⁴²⁷ A település 1910-ben jön létre, kiválva Csíkszépvízből. 1893-ban Gyepece telepként említik. 1950-ben összevonják Csíkszépvízzel, 1952-ben Kostelekkel, majd 1956-tól ismét önálló településsé válik

¹⁴²⁸ A település a 19. században jön létre. 1939-ben új elnevezést kap: Damuk, illetve Almásmező részét képezi. 1950-ben Karácsonkő (Piatra Neamț) rajon részévé, majd 1968-tól Neamț megye részévé válik

¹⁴²⁹ A település 1656-ban jön létre. 1910-ben összevonják Ilonával, Tinkánnal és Botossal. 1913-ban új elnevezést kap: Vasláb

¹⁴³⁰ A település 1760-ban jön létre. 1910-ben összevonják Gyimesbükkkel, majd 1956-ban ismét önálló településsé válik

¹⁴³¹ A település a 19. században jön létre. 1968-ban Bákó (Bacău) megye részévé válik

¹⁴³² A település 1956-ban jön létre

¹⁴³³ A település 1952-ben jön létre, kiválva Csíkcsicsóból

¹⁴³⁴ A település 1956-ban jön létre, kiválva Gyergyótölgyesből

¹⁴³⁵ A település 1956-ban jön létre, kiválva Gyimesfelsőlökből. 1913-ban összevonják Gyergyószentmiklóssal, majd 1944-ben ismét önálló településsé válik

¹⁴³⁶ A település 1944-ben jön létre, kiválva Gyimesközéplökből. 1956-ban új elnevezést kap: Hidegség (1893-ban is így említik)

¹⁴³⁷ A település 1770-ben jön létre. 1808-ban, majd 1857-ben új elnevezést kap: Holló, ezt követően Gyergyóholló. 1857-ben összeolvad Baraksóval

¹⁴³⁸ A település 1952-ben jön létre, kiválva Borszékéből

¹⁴³⁹ A település 1780-ban jön létre. 1893-ban összevonják Csíkminszenttel részét, majd 1956-ban ismét önálló településsé válik

¹⁴⁴⁰ A település 1956-ban jön létre

106.	-	-	Ittkétfalva ¹⁴⁴¹	-
107.	-	-	Ivántó ¹⁴⁴²	-
108.	-	-	Kalnács ¹⁴⁴³	-
109.	-	-	Kápolnapataka ¹⁴⁴⁴	-
110.	-	-	Kárpitus ¹⁴⁴⁵	-
111.	-	-	Kerekfenyő ¹⁴⁴⁶	-
112.	-	-	Kisbükk ¹⁴⁴⁷	-
113.	-	-	Kis- és Nagyborzonpatak ¹⁴⁴⁸	-
114.	-	-	Kis- és Nagy-Lóvész ¹⁴⁴⁹	-
115.	-	-	Komjádpataka ¹⁴⁵⁰	-
116.	-	-	Kovácspéter ¹⁴⁵¹	-
117.	-	-	Kóstelek ¹⁴⁵²	-
118.	-	-	Középlok ¹⁴⁵³	Nieder-Gimesch
119.	-	-	Libán ¹⁴⁵⁴	-
120.	-	-	Magyaros ¹⁴⁵⁵	-
121.	-	-	Marosfő ¹⁴⁵⁶	-
122.	-	-	Maroslaka/ Maroslóka ¹⁴⁵⁷	-
123.	-	-	Martonka ¹⁴⁵⁸	-
124.	-	-	Moglán ¹⁴⁵⁹	-
125.	-	-	Nucén ¹⁴⁶⁰	-
126.	-	-	Nyíresalja ¹⁴⁶¹	-

¹⁴⁴¹ A település létrejöttét illetően nincsenek pontos adatok. A 16. században összevonják Csíkbánkfalvával, majd ezzel együtt Csíkszentgyörgy részévé válik

¹⁴⁴² A település 1734-ben jön létre. 1775-ben, majd 1808-ban új elnevezést kap: Csík-Iványos, illetve Ivános. 1857-ben összevonják Damukkal, 1873-ban Csíkszentdomokossal, majd 1956-ban ismét önálló településsé válik

¹⁴⁴³ A település 1956-ban jön létre, kiválva Gyergyóváraljából

¹⁴⁴⁴ A település 1956-ban jön létre, kiválva Gyimesközéplokból

¹⁴⁴⁵ A település 1968-ban jön létre, kiválva Tusnádfürdőből

¹⁴⁴⁶ A település 1770-ben jön létre, ezt követően Maroslaka részévé válik. 1857-ben összevonják Gyergyóremetével, majd 1956-ban ismét önálló településsé válik

¹⁴⁴⁷ A település 1956-ban jön létre, kiválva Gyergyóremetéből. 1944-ben Kicsibükkként említik

¹⁴⁴⁸ A település 1770-ben jön létre. 1913-ban új elnevezést kap: Borzánt, majd 1944-től Borzont. 1913-ban összevonják Gyergyóalfaluval, majd 1956-ban ismét önálló településsé válik

¹⁴⁴⁹ 1910-ben új elnevezést kap: Lóvész és összevonják Csíkszentmihállyal, majd 1956-ban ismét önálló településsé válik

¹⁴⁵⁰ A település 1913-ban jön létre, kiválva Gyimesfelsőlókból. 1893-ban Komjádpataka-telepként említik

¹⁴⁵¹ A település 1956-ban jön létre

¹⁴⁵² 1882-ben összevonják Csíkszépvízzel, majd 1952-ben ismét önálló településsé válik, de egyben Bákó (Bacău) megye részévé is válik

¹⁴⁵³ 1850-ben új elnevezést kap: Gyimes-Középlok. 1913-ban összevonják Antalokpatakával, Bándpatakával, Barackospatakával, Borospatakával, Bükkhavaspatakával, Hidegséggel, Jávárdipatakával, Kápolnapatakával, Kováspatakával, Nagypatakával, Salamáspatakával és Sötétpatakával, majd 1940-ben Barackospatakával, Farkaspallóval, Háromkúttal és Hidegségpatakával

¹⁴⁵⁴ A település 1956-ban jön létre, kiválva Gyergyóújfaluból. 1910-ben Gyergyólibántelegként említik

¹⁴⁵⁵ A település a 18. században jön létre. 1868-ban összevonják Maroshévízzel, majd 1956-ban ismét önálló településsé válik

¹⁴⁵⁶ A település 1735-ben jön létre. 1910-ben összevonják Csíkszenttamással, majd 1956-ban ismét önálló településsé válik

¹⁴⁵⁷ A település 1768-ban jön létre. 1850-ben Maroslaka több önálló településsé alakul, a középponti egységének új elnevezése: Hodos. 1940-ben új elnevezést kap: Gyergyóhodos, illetve összevonják Orotvával

¹⁴⁵⁸ A település 1956-ban jön létre, kiválva Gyergyóremetéből

¹⁴⁵⁹ A település 1769-ben jön létre

¹⁴⁶⁰ A település 1952-ben jön létre

¹⁴⁶¹ A település 1956-ban jön létre, kiválva Gyimesfelsőlókból

127.	-	-	Orotva ¹⁴⁶²	-
128.	-	-	Péntekpataka ¹⁴⁶³	-
129.	-	-	Ploptyis ¹⁴⁶⁴	-
130.	-	-	Pottyond ¹⁴⁶⁵	-
131.	-	-	Preluka ¹⁴⁶⁶	-
132.	-	-	Rakottvás ¹⁴⁶⁷	-
133.	-	-	Récefalva ¹⁴⁶⁸	-
134.	-	-	Runk ¹⁴⁶⁹	-
135.	-	-	Salomás/ Sarmás ¹⁴⁷⁰	-
136.	-	-	Sántatelek ¹⁴⁷¹	-
137.	-	-	Sötétpatak ¹⁴⁷²	-
138.	-	-	Szenéte ¹⁴⁷³	-
139.	-	-	Taploca	Töplitz ¹⁴⁷⁴
140.	-	-	Tarhavas ¹⁴⁷⁵	-
141.	-	-	Tikos ¹⁴⁷⁶	-
142.	-	-	Tolésén ¹⁴⁷⁷	-
143.	-	-	Tölgyes ¹⁴⁷⁸	-
144.	-	-	Tusnádfürdő	Kaiserbad ¹⁴⁷⁹
145.	-	-	Tusnádújfalva ¹⁴⁸⁰	-
146.	-	-	Várpatak ¹⁴⁸¹	-

¹⁴⁶² A település 1770-ben jön létre. 1877-ben összevonják Várhegyaljával, 1893-ban Ditróval, majd 1956-ban ismét önálló településsé válik

¹⁴⁶³ A település 1956-ban jön létre

¹⁴⁶⁴ A település 1803-ban jön létre. 1893-ban összevonják Gyergyóvárhegygel, majd 1952-ben ismét önálló településsé válik

¹⁴⁶⁵ 1850-ben új Csík Potyondként is említik. 1913-ban összevonják Csíkménasággal, majd 1956-ban ismét önálló településsé válik

¹⁴⁶⁶ A település 1956-ban jön létre. Ezt megelőzően Perlakaként is említik

¹⁴⁶⁷ A település 1766-ban jön létre. 1910-ben összevonják Gyimesbükkel és Rakottvástelepként említik. 1944-ben összevonják Bélborral, majd 1956-ban ismét önálló településsé válik

¹⁴⁶⁸ A település 1956-ban jön létre, magába foglalva a hajdani Récefalvát, Somlyófalvát és Darvaspatakát

¹⁴⁶⁹ A település 1956-ban jön létre

¹⁴⁷⁰ A település 1770-ben jön létre. 1820-ban összevonják Maroslakával. 1857-ben Gyergyó Salamásként is említik. 1925-ben ismét önálló településsé válik

¹⁴⁷¹ A település 1956-ban jön létre, kiválva Gyimesközéplokból

¹⁴⁷² A település 1797-ben jön létre. 1893-ban összevonják Gyimesközéplokkal, majd 1956-ban ismét önálló településsé válik

¹⁴⁷³ A település 1862-ben jön létre. 1944-ben összevonják Kilyénfalvával, majd 1956-ban ismét önálló településsé válik

¹⁴⁷⁴ A település 1580-ban jön létre. 1857-ben, majd 1868-ban új elnevezést kap: Oláh Toplicza, illetve Maroshévíz. 1913-ban összevonják Zsákhegygel, Alsóvályával, Bánffyteleppel, Csobotánnyal, Dombbal, Felsővályával és Kelemenpatakka, majd 1940-ben Lomáspatakka, Lunkánnal, Magyarossal, Nyírmezővel, Ploptyissal és Zapogyával. 1808-ban jelenik meg a német nyelvű helységnév

¹⁴⁷⁵ A település 1734-ben jön létre. 1893-ban összevonják Gyimesbükkel, illetve új elnevezést kap: Tarhavaspataka. 1956-ban ismét önálló településsé válik, de egyben Bákó (Bačau) megye részévé is válik

¹⁴⁷⁶ A település 1839-ben jön létre. 1877-ben összevonják Gyergyóbékással, majd 1956-ban ismét önálló településsé válik

¹⁴⁷⁷ A település 1952-ben jön létre

¹⁴⁷⁸ A település 1770-ben jön létre. 1806-ban összevonják Danduiat, 1850-ben Veresszakállal, majd 1864-ben Baraszóval. 1881-ben, majd 1909-ben új elnevezést kap: Gyergyótölgyes-Baraszó, ezt követően Gyergyótölgyes

¹⁴⁷⁹ A település 1842-ben jön létre. 1877-ben összevonják Tusnáddal, majd 1921-ben ismét önálló településsé válik

¹⁴⁸⁰ A település 1822-ben jön létre. 1893-ban összevonják Tusnáddal, majd 1956-ban ismét önálló településsé válik, Újtusnád elnevezéssel

¹⁴⁸¹ A település 1956-ban jön létre, kiválva Gyergyószentmiklósból

147.	-	-	Várvíz	Burgberg ¹⁴⁸²
148.	-	-	Verestó ¹⁴⁸³	-
149.	-	-	Visszafolyó ¹⁴⁸⁴	-
150.	-	-	Ugrapataka ¹⁴⁸⁵	-
151.	-	-	Úzvölgye ¹⁴⁸⁶	-
152.	-	-	Zápodéa ¹⁴⁸⁷	-
153.	-	-	Zsákhegy ¹⁴⁸⁸	-
154.	-	-	Zsedánpataka ¹⁴⁸⁹	-
155.	-	-	Zsögödfürdő ¹⁴⁹⁰	-

¹⁴⁸² 1760-ban, 1808-ban, majd 1909-ben új elnevezést kap: Várhegy, ezt követően Ditró Várhegy, illetve Gyergyóvárhegy. 1808-ban jelenik meg a német nyelvű helységnév. 1857-ben összevonják Orotvával

¹⁴⁸³ A település létrejöttének pontos ideje nem ismert. 1864-ben új elnevezést kap: Gyilkóstó. 1913-ban összevonják Gyergyószentmiklóssal, majd 1956-ban ismét önálló településsé válik

¹⁴⁸⁴ A település 1956-ban jön létre, kiválva Gyergyószentmiklóból

¹⁴⁸⁵ A település 1910-ben jön létre, kiválva Gyimesfelsőlókból. 1893-ban Ugrópatakaként említik

¹⁴⁸⁶ A település 1909-ben jön létre, kiválva Csíkszentmártonból

¹⁴⁸⁷ A település 1956-ban jön létre

¹⁴⁸⁸ A település a 18. században jön létre. 1910-ben összevonják Maroshévízzel, majd 1956-ban ismét önálló településsé válik

¹⁴⁸⁹ A település 1736-ban jön létre. 1835-ben, majd 1857-ben új elnevezést kap: Békás Zsedány, majd Gyergyózedánpatak. 1909-ben összevonják Zsedántelekkel, 1910-ben Gyergyóbékással, majd 1956-ban ismét önálló településsé válik

¹⁴⁹⁰ A település 1956-ban jön létre, kiválva Zsögödből

**CSÍKSZÉK HELYSÉGNEVEINEK ALAKULÁSA (ROMÁN NYELVŰ
MEGNEVEZÉSEK)¹⁴⁹¹**

Nr.	Hatályban lévő magyar nyelvű megnevezés	Lenk, Ignaz von Treuenfeld 1839. ¹⁴⁹² – Első megnevezés	Bielz E.A. 1857. ¹⁴⁹³ Román megnevezés	Dicționar 1909 ¹⁴⁹⁴ / 1921 ¹⁴⁹⁵	95/1925 törvény ¹⁴⁹⁶ (illetve, a ma is érvényben lévő elnevezés)
1.	Ajnád	-	Ainad	Ainad / Ainad	Ainad ¹⁴⁹⁷
2.	Almásmező	-	Almaș	Almaș / Almaș	Almaș ¹⁴⁹⁸
3.	Antalokpataka	-	-	-	_1499
4.	Ármándombja	-	-	-	_1500
5.	Balánbánya	-	Balanu	Balanu / Balanu	Balanu ¹⁵⁰¹
6.	Balás-Patak	-	-	-	-
7.	Barackospatak	-	-	-	_1502
8.	Bálványospatak	-	-	-	_1503
9.	Bernádtelep	-	-	-	_1504
10.	Bélbor	Belbora ¹⁵⁰⁵	Belaboru	Bilbor / Bilbor	Bilbor
11.	Borospataka	-	-	-	_1506
12.	Borszék	-	Borsecu	Borsec	Borsec
13.	Borzont	-	-	-	Borzont
14.	Bóták	-	-	- / Botos	Botos ¹⁵⁰⁷
15.	Bucsin	-	-	-	_1508
16.	Bükkhavaspataka	-	-	-	_1509
17.	Bükklok	-	-	-	_1510
18.	Csaracsó	-	-	-	_1511
19.	Csatószeg	-	Ciatosegu ¹⁵¹²	Ciatoseg / Cetățuia	Cetățuia

¹⁴⁹¹ Szabó M. Attila 2003, *i.m.*, 1361. (a magyar, német és román nyelvű megnevezéseket tartalmazó függelékek esetében egyaránt)

¹⁴⁹² Lenk, Ignaz von Treuenfeld 1839, *i.m.*, 483.

¹⁴⁹³ Eduard A. Bielz 1857, *i.m.*, 631.

¹⁴⁹⁴ Moldovan Silvestru – Togan Nicolae 1909, *i.m.*, 354.

¹⁴⁹⁵ Martinovici Constantin – Istrati Nicolae 1921, *i.m.*, 450.

¹⁴⁹⁶ LUA. MO, nr. 128.

¹⁴⁹⁷ A település 1956-ban új elnevezést kap: Nădejdea

¹⁴⁹⁸ A település 1930-ban, majd 1956-ban új elnevezést kap: Poiana Mărului, illetve Bicaz-Chei

¹⁴⁹⁹ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Valea lui Antaloc

¹⁵⁰⁰ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Dealu Armanului

¹⁵⁰¹ A település 1956-ban új elnevezést kap: Bălan

¹⁵⁰² A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Barațoș

¹⁵⁰³ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Bolovăniș

¹⁵⁰⁴ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Bârnadu

¹⁵⁰⁵ 1808-ban jelenik meg a román nyelvű helysége név

¹⁵⁰⁶ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Valea Boroș

¹⁵⁰⁷ A település 1930-ban új elnevezést kap: Boteni.

¹⁵⁰⁸ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: **Bucin**

¹⁵⁰⁹ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Poiana Fagului

¹⁵¹⁰ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Făgetel

¹⁵¹¹ A település román nyelvű elnevezése 1954-ban jelenik meg: Cioracio. 1956-ban új elnevezést kap: Ciaracio

¹⁵¹² 1850-ben a román nyelvű közösség Koptse néven említi

20.	Csengellér	-	-	-	_1513
21.	Csiba	-	-	-	_1514
22.	Csíkbankfalva	-	Bancfalău ¹⁵¹⁵	Bancfalău / Bancu	Bancu
23.	Csíkborzsova	-	Borșova	Bîrjova / Bârzava	Bârzava
24.	Csikcsekefalva	-	Cecău ¹⁵¹⁶	Cechefalău / Ciucani	Ciucani
25.	Csikcsicsó	-	Ciciău	Ciceu, Ciciău / Ciceu	Ciceu
26.	Csikcsomortán	-	Ciomortanu	Ciomortan / Șoimeni	Șoimeni
27.	Csíkánfalva	-	-	-	Dănești
28.	Csikdelne	-	-	- / Delnița	Delnița
29.	Csikjenőfalva	-	Inofalău ¹⁵¹⁷	Ienőfalău / Ineu	Ineu
30.	Csikkozmas	-	Cozmașu	Cozmaș / Cozmeni	Cozmeni
31.	Csikmadaras	-	Madarașu ¹⁵¹⁸	Mădăraș / Mădăraș	Mădăraș
32.	Csikménaság	-	Meneșagu ¹⁵¹⁹	Menășag / Menășag, Armășeni	Armășeni
33.	Csikmindszent	-	Mincintiu	Misentiu / Misentea ¹⁵²⁰	Misentea
34.	Csikpálfalva	-	Palfalău	Palfalău / Păuleni	Păuleni ¹⁵²¹
35.	Csikrákos	-	Racoșu	Racoș / Racul	Racul ¹⁵²²
36.	Csiksomlyó	-	-	- / Șumuleu	Șumuleu ¹⁵²³
37.	Csikszentdomokos	-	Sân-Domocoșu	Sîn-Dămăcuș / Sândominic, Ciuc-Sândominic	Sândominic
38.	Csikszentgyörgy	-	Cicu-Sîn-Jiorzu ¹⁵²⁴	Cic-Sîngeorz, Ciuc-Sângeorgiu / Ciucsângeorgiu	Ciucsângeorgiu
39.	Csikszentimre	-	Sântu-Imbru ¹⁵²⁵	Cic-Sîntimbru / Ciuc- Sântimbru, Sântimbru	Sântimbru
40.	Csikszentkirály	-	Cicu-Sân-Craiu ¹⁵²⁶	Sîncraiu / Ciuc-Sâncraiu, Sâncrăieni	Sâncrăieni
41.	Csikszentlélek	-	Cicu-Sân-Lelecu ¹⁵²⁷	Cic-Sînlelec / Lelicieni	Lelicieni
42.	Csikszentmárton	-	Cicu-Sîn-Mărtin ¹⁵²⁸	Ciuc-Sânmartin / Sânmărtin	Sânmărtin
43.	Csikszentmihály	-	Sân-Mihaiu ¹⁵²⁹	Cic-Sîn-Mihaiu, Sânmihaiu / Sânmihaiu, Mihăileni	Mihăileni
44.	Csikszentmiklos	-	Sân-Miclouș	Sân-Miclouș / Sân-Miclouș	Nicoleşti
45.	Csikszentsimon	-	Sântu-Șimo ¹⁵³⁰	Sîn-Șimon / Simonești	Sânsimon
46.	Csikszenttamás	-	Sân-Tomașu ¹⁵³¹	Cic-Sîn-Tomaș / Sântămaș, Tomești	Tomești

¹⁵¹³ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Țengheler

¹⁵¹⁴ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: **Ciba**

¹⁵¹⁵ 1850-ben a román nyelvű közösség Bankfaleu néven említi

¹⁵¹⁶ 1850-ben a román nyelvű közösség Csekefaleu néven említi

¹⁵¹⁷ 1850-ben a román nyelvű közösség Jenofaleu néven említi

¹⁵¹⁸ 1850-ben a román nyelvű közösség Paszere néven említi

¹⁵¹⁹ 1850-ben a román nyelvű közösség Menás néven említi

¹⁵²⁰ 1850-ben a román nyelvű közösség Totsfint, majd 1854-ben Mindsentiu néven említi

¹⁵²¹ 1850-ben a román nyelvű közösség Páfaleu néven említi. 1972-ben új elnevezést kap: Păuleni-Ciuc

¹⁵²² A település 1956-ban új elnevezést kap: Racu

¹⁵²³ A település 1952-ben új elnevezést kap: Șumuleu (Mercurea)

¹⁵²⁴ 1850-ben a román nyelvű közösség Szint George néven említi

¹⁵²⁵ 1850-ben a román nyelvű közösség Szint Imbru néven említi

¹⁵²⁶ 1850-ben a román nyelvű közösség Szint Kraj néven említi

¹⁵²⁷ 1850-ben a román nyelvű közösség Szint Lélek néven említi

¹⁵²⁸ 1850-ben a román nyelvű közösség Szint Martin néven említi

¹⁵²⁹ 1850-ben a román nyelvű közösség Szint Mihaj néven említi

¹⁵³⁰ 1850-ben a román nyelvű közösség Szint Simon néven említi

¹⁵³¹ 1850-ben a román nyelvű közösség Szint Thoma néven említi

47.	Csíkszereda	-	Cicu-Sereda	Sîreda, Sereda-Ciucului / Mercurea-Ciuc	Miercurea Ciucului ¹⁵³²
48.	Csíkszépvíz	-	Sepvizu	Sîpiz, Ciuc-Sepviz / Ciuc- Sepviz, Frumoasa	Ciuc-Sepviz, Frumoasa ¹⁵³³
49.	Csíktaplocza	-	Toploța	Toplița / Toplița-Ciuc	Toplița
50.	Csíkverebes	-	Verebișu ¹⁵³⁴	Verebeș / Vrabia	Vrabia
51.	Csíkszögöd	-	Șegedu	Jeged / Jigodin	Jigodin
52.	Csobányos	-	-	-	_1535
53.	Csobotfalva	-	Ciobafalău ¹⁵³⁶	Ciobotfalău / Cioboteni	Cioboteni
54.	Csutakfalva	-	-	-	-
55.	Csütörtökfalva	-	-	-	-
56.	Damuk	-	-	-	_1537
57.	Ditró	-	Ditru	Ditrău, Ditrou / Ditrou	Ditrău
58.	Dudád	-	-	-	_1538
59.	Egerszék	-	-	-	_1539
60.	Eszenyő	-	-	-	_1540
61.	Farkaspalló	-	-	-	_1541
62.	Felsőbükk	-	-	-	_1542
63.	Fitód	-	Fitod	Fitod	Fitod
64.	Fundoja	-	-	-	_1543
65.	Fülpe	-	-	-	_1544
66.	Galócás	-	Marusloka	Marusloka / Gălăuțaș	Gălăuțaș ¹⁵⁴⁵
67.	Galócáspatak	-	-	-	_1546
68.	Görbepatak	-	-	-	_1547
69.	Göröcsfalva	Grecsi	Gioriciefalău	Göröcsfalău / Gârciu	Gârciu ¹⁵⁴⁸
70.	Güdüctelep	-	-	-	_1549
71.	Gyepece	-	-	-	_1550
72.	Gyergyóalfalu	-	Alfaleu	Alfalău / Joseni	Joseni
73.	Gyergyóbékás	Bgyikaz	Becașu	Bicaz	Bicaz ¹⁵⁵¹

¹⁵³² 1850-ben a román nyelvű közösség Mnyerkur, majd 1854-ben Cic-Sereda néven említi. 1930-ban új elnevezést kap: Miercurea Ciuc

¹⁵³³ A település 1956-ban új elnevezést kap: Frumoasa

¹⁵³⁴ 1850-ben a román nyelvű közösség Paszere néven említi

¹⁵³⁵ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Ciobăniș (ezt megelőzően Ciobonaș/ Coibănașu néven is utalnak rá)

¹⁵³⁶ 1850-ben a román nyelvű közösség Csobot néven említi

¹⁵³⁷ A település román nyelvű elnevezése 1939-ben jelenik meg: Dâmuc

¹⁵³⁸ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Duda

¹⁵³⁹ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Eghersec

¹⁵⁴⁰ A település román nyelvű elnevezése 1954-ben jelenik meg: Beșineu. 1956-ban új elnevezést kap: Șineu

¹⁵⁴¹ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Puntea Lupului

¹⁵⁴² A település román nyelvű elnevezése 1954-ben jelenik meg: Biserica. 1956-ban, 1960-ban, majd 1972-ben új elnevezést kap: Făget-Buha/ Buha, Făgetul de sus, illetve Făgetu de sus

¹⁵⁴³ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Fundoia

¹⁵⁴⁴ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Filpea

¹⁵⁴⁵ A település 1956-ban új elnevezést kap: Gălăuțaș

¹⁵⁴⁶ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Gălăuțaș-Părău. 1960-ban új elnevezést kap: Gălăuțaș-Părău

¹⁵⁴⁷ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Valea Gârbea

¹⁵⁴⁸ 1808-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév. 1960-ban, majd 1972-ben új elnevezést kap: Satul-Nou, illetve

Satu Nou

¹⁵⁴⁹ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Ghiduț

¹⁵⁵⁰ A település román nyelvű elnevezése 1950-ben jelenik meg: Pajiște

¹⁵⁵¹ A település 1932-ben, majd 1956-ban új elnevezést kap: Bicazu-Ardelean, illetve Bicazu Ardelean

74.	Gyergyócsomafalva	-	Ciomafalău	Ciomafalău, Ciomafalu / Ciomafalău, Ciumani	Ciomafalău, Ciumani ¹⁵⁵²
75.	Gyergyóhódos	-	Hodos	Hodos	Hodos ¹⁵⁵³
76.	Gyergyóholló	Valie Korbului ¹⁵⁵⁴	Holo	Corbu	Corbu
77.	Gyergyóremete	-	Remetea	Remetea	Remetea
78.	Gyergyószentmiklós	Szin Miklós	Gergio-Sânt-Miclăușu	Gheorghio-SînMicloș / Giurgeu-Sânmiclăuș, Gheorgheni	Gheorgheni ¹⁵⁵⁵
79.	Gyergyótölgyes	Tulghes / Putna Loka ¹⁵⁵⁶	Tulghieșu	Tulghes	Tulghes
80.	Gyergyóújfalu	-	Gergio-Uifalău	Uifalău / Suseni	Suseni ¹⁵⁵⁷
81.	Gyergyóvárhegy	Csétátye ¹⁵⁵⁸	Varviciu	Varviz / Subcetate	Subcetate
82.	Gyergyózsédánpatak	-	Jedanu	Valea Jidanului / Telec	Telec
83.	Gyilkostó	-	-	-	_1559
84.	Gyimes	-	Gimeșu	Gimeșu	Gimeșu ¹⁵⁶⁰
85.	Gyimesbükk	-	-	-	Ghimeș-Făget
86.	Gyimesfelsőlok	Gimes Lunka ¹⁵⁶¹	Ghimeșlacu	Lunca de sus	Lunca de sus
87.	Gyimesközéplak	-	Lunca-Gimeșului ¹⁵⁶²	Lunca de Jos, Lunca de mijloc / Lunca de jos	Lunca de jos
88.	Gyürke	-	-	-	_1563
89.	Hargitafürdő	-	-	-	_1564
90.	Hágótó	-	-	-	_1565
91.	Háromkút	-	-	-	_1566
92.	Hidegség	-	-	-	_1567
93.	Hollósarka	-	-	-	_1568
94.	Hosszúaszó	-	Hususău	Hususău	Hususău ¹⁵⁶⁹
95.	Hosszúrez	-	-	-	_1570
96.	Ittkétfalva	-	-	-	-
97.	Iványos	-	-	-	_1571

¹⁵⁵² A település 1932-ben új elnevezést kap: Ciumani

¹⁵⁵³ A település 1930-ban, 1956-ban, majd 1960-ban új elnevezést kap: Hodoșa de Ciuc, Hodoș/Hodoșa, illetve Hodoșa

¹⁵⁵⁴ 1770-ben jelenik meg a román nyelvű helységnév

¹⁵⁵⁵ 1808-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév. 1850-ben a román nyelvű közösség Szint Nikulaje néven említi

¹⁵⁵⁶ 1770-ben jelenik meg a román nyelvű helységnév

¹⁵⁵⁷ 1850-ben a román nyelvű közösség Noszát néven említi

¹⁵⁵⁸ 1808-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév

¹⁵⁵⁹ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Lacu Roșu (ezt megelőzően Ghilcoș/ Lacul Ghilcoș néven is utalnak rá)

¹⁵⁶⁰ A település 1956-ban új elnevezést kap: Ghimeș

¹⁵⁶¹ 1785-ben jelenik meg a román nyelvű helységnév

¹⁵⁶² 1850-ben a román nyelvű közösség Gyimes Lunka néven említi

¹⁵⁶³ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Ghiurche

¹⁵⁶⁴ A település román nyelvű elnevezése 1952-ben jelenik meg: Harghita-Băi

¹⁵⁶⁵ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Hagota

¹⁵⁶⁶ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: **Trei Fântâni**

¹⁵⁶⁷ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: **Valea Rece**

¹⁵⁶⁸ A település román nyelvű elnevezése 1952-ben jelenik meg: Capu Corbului

¹⁵⁶⁹ A település 1956-ban új elnevezést kap: Hóság

¹⁵⁷⁰ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Huisurez

¹⁵⁷¹ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Ivăneș (ezt megelőzően Ivănioș/ Ioaneș/ Sâivan néven is utalnak rá)

98.	Kalnács	-	-	-	_1572
99.	Karcfalva	-	Carțfalău ¹⁵⁷³	Carțfalău / Cârța	Cârța
100.	Kápolnapataka	-	-	- Săcuiască / Eremitul	_1574
101.	Kárpitus	-	-	-	_1575
102.	Kászonaltíz	-	Altițu ¹⁵⁷⁶	Altiz / Plăieșii de Jos	Plăieșii de Jos
103.	Kászonfeltíz	-	Feltizu ¹⁵⁷⁷	Feltiz / Plăieșii de Sus	Plăieșii de Sus
104.	Kászonimpér	-	Împeru	Împeru / Imper	Imper
105.	Kászonjakabfalva	-	Iacobfalău	Iacobfalău / Iacobeni	Iacobeni
106.	Kászonújfalva	-	Uifalău	Uifalău, Cason-Uifalău / Cașin	Casinul Nou ¹⁵⁷⁸
107.	Kerekfenyő	Platonyest ¹⁵⁷⁹	Platonești	Platonești	Platonești
108.	Kilyénfalva	-	Kilienu	Chilenfalău / Chileni	Chileni ¹⁵⁸⁰
109.	Kisbükk	-	-	-	_1581
110.	Komjádpataka	-	-	-	_1582
111.	Kostelek	-	Costelecu	Costelecu	Costelecu ¹⁵⁸³
112.	Kotormány	-	Cotormanu	Cotormanu	Cotormanu ¹⁵⁸⁴
113.	Kovácspéter	-	-	-	_1585
114.	Lázárfalva	-	Lazarfalău ¹⁵⁸⁶	Lazarfalău / Lăzăreni	Lăzărești
115.	Libán	-	-	-	_1587
116.	Lóvész	-	-	-	_1588
117.	Madéfalva	-	Cicu-Matefalău ¹⁵⁸⁹	Cic-Matefalău, Madefalău / Madefalău, Siculeni	Siculeni
118.	Magyarcsüges	-	-	-	_1590
119.	Magyaros	-	-	-	_1591
120.	Marosfő	-	-	-	_1592
121.	Maroshévíz	-	Toplița ¹⁵⁹³	Toplița / Toplița Română	Toplița
122.	Martonka	-	-	-	_1594

¹⁵⁷² A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Călnaci

¹⁵⁷³ 1850-ben a román nyelvű közösség Carczfaleu néven említi

¹⁵⁷⁴ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Valea Capelei

¹⁵⁷⁵ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Carpitus/ Cariera Carpitus. 1968-ban új elnevezést kap: Carpitus

¹⁵⁷⁶ 1850-ben a román nyelvű közösség Altiz néven említi

¹⁵⁷⁷ 1850-ben a román nyelvű közösség Feltiz néven említi

¹⁵⁷⁸ A település 1956-ban új elnevezést kap: Cașinu Nou/Casinu Nou

¹⁵⁷⁹ 1770-ben jelenik meg a román nyelvű helységnév

¹⁵⁸⁰ 1850-ben a román nyelvű közösség Killyenu néven említi. 1932-ben, majd 1956-ban új elnevezést kap: Chileni, illetve Chileni

¹⁵⁸¹ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: **Făgețel/** Bicu Mic

¹⁵⁸² A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Comiat

¹⁵⁸³ A település 1952-ben új elnevezést kap: Coșnea

¹⁵⁸⁴ A település 1956-ban új elnevezést kap: Cotormani

¹⁵⁸⁵ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Covacipeter

¹⁵⁸⁶ 1850-ben a román nyelvű közösség Lázáru néven említi

¹⁵⁸⁷ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Liban

¹⁵⁸⁸ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: **Livezi** (ezt megelőzően Lovesa/ Loveș néven is utalnak rá)

¹⁵⁸⁹ 1850-ben a román nyelvű közösség Mafta néven említi

¹⁵⁹⁰ A település román nyelvű elnevezése 1950-ben jelenik meg: Cădărești

¹⁵⁹¹ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Măgheruș

¹⁵⁹² A település román nyelvű elnevezése 1930-ban jelenik meg: Chindenii. 1956-ban új elnevezést kap: Izvoru Mureșului (ezt megelőzően Mureș Izvor néven is utalnak rá)

¹⁵⁹³ 1850-ben a román nyelvű közösség Toplițá néven említi

¹⁵⁹⁴ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Martonca

123.	Ménaságújfalu	-	Uifalău	Uifalău	Uifalău ¹⁵⁹⁵
124.	Moglán	Moglányest	Moglányest	Moglányest	Moglányest ¹⁵⁹⁶
125.	Nucén	-	-	-	_1597
126.	Nyíresalja	-	-	-	_1598
127.	Orotva	-	-	-	_1599
128.	Péntekpataka	-	-	-	_1600
129.	Ploptyis	-	-	-	_1601
130.	Pottyond	-	Potiandu	Potiandu	Potiandu ¹⁶⁰²
131.	Preluka	-	-	-	_1603
132.	Rakottyás	-	-	-	_1604
133.	Récefalva	-	-	-	_1605
134.	Runk	-	-	-	_1606
135.	Salamás	-	Șiolomoșu	Șărmaș	Șărmaș
136.	Sántatelek	-	-	-	_1607
137.	Sötétpatak	-	-	-	_1608
138.	Szárhegy	-	Sarhegi	Sarhighi, Giurgiu-Sarheghi / Giurgiu-Sarhegy, Lăzărea	Lăzărea
139.	Szenéte	-	-	-	_1609
140.	Tarhavaspatak	-	-	-	_1610
141.	Tekerőpatak	-	Tekerepatacu	Techereu, Giurgiu-Tekerőpatak / Giurgiu-Tekerőpatak, Valea Strâmbă	Valea Strâmbă
142.	Tikos	-	-	-	_1611
143.	Tolésén	-	-	-	_1612
144.	Tusnád	-	Tușnad	Tușnad	Tușnad
145.	Tusnádfürdő	-	-	- / Băile Tușnad	Băile Tușnad ¹⁶¹³
146.	Ugrapataka	-	-	-	_1614
147.	Újtusnád	-	Tușnadu-Uifalău	Tușnadu-Uifalău	Tușnadu- Uifalău ¹⁶¹⁵
148.	Úzvölgye	-	-	Valea Uzei	Valea Uzei ¹⁶¹⁶

¹⁵⁹⁵ A település 1956-ban új elnevezést kap: Armășenii-Noi (ezt megelőzően Satu Nou néven is utalnak rá)

¹⁵⁹⁶ 1769-ben jelenik meg a román nyelvű helységnév. A település 1956-ban új elnevezést kap: Moglănești

¹⁵⁹⁷ A település román nyelvű elnevezése 1952-ben jelenik meg: Nuțeni

¹⁵⁹⁸ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Păltiniș / Păltiniș-Ciuc

¹⁵⁹⁹ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Jolotca

¹⁶⁰⁰ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: **Pintic** (ezt megelőzően Pintec néven is utalnak rá)

¹⁶⁰¹ A település román nyelvű elnevezése 1952-ben jelenik meg: **Plopiș**

¹⁶⁰² A település 1956-ban új elnevezést kap: Potiand

¹⁶⁰³ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Preluca

¹⁶⁰⁴ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Rocoteaș. 1960-ban új elnevezést kap: Răchitiș

¹⁶⁰⁵ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: **Recea**

¹⁶⁰⁶ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Runc

¹⁶⁰⁷ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Șantatelec. 1960-ban új elnevezést kap: Izvorul-Trotușului

¹⁶⁰⁸ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Valea Întunecoasă

¹⁶⁰⁹ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Senetea

¹⁶¹⁰ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Tărhăuș/ Tărhăuși

¹⁶¹¹ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Ticoș

¹⁶¹² A település román nyelvű elnevezése 1952-ben jelenik meg: Toleşeni

¹⁶¹³ A település 1956-ban, majd 1972-ben új elnevezést kap: Tușnad-Băi, illetve Băile Tușnad

¹⁶¹⁴ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Valea Ugra

¹⁶¹⁵ 1850-ben a román nyelvű közösség Noul néven említi. A település 1956-ban, majd 1972-ben új elnevezést kap: Tușnadu Nou/ Tușnad Nou, illetve Tușnadu Nou

¹⁶¹⁶ A település 1956-ban új elnevezést kap: Valea Uzului

149.	Vacsárcsi	-	Vaciarci	Vaciarci / Văcărești	Văcărești
150.	Vasláb	-	-	Vașlab, Voșlab / Vașlab, Voșlăbeni	Voșlab ¹⁶¹⁷
151.	Várpatak	-	-	-	_1618
152.	Visszafolyó	-	-	-	_1619
153.	Zápodéa	-	-	-	_1620
154.	Zsákhegy	-	-	-	_1621
155.	Zsögödfürdő	-	-	-	_1622

¹⁶¹⁷ A település 1932-ben, majd 1972-ben új elnevezést kap: Voșlobeni, illetve Voșlăbeni

¹⁶¹⁸ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Varpatoc. 1960-ban új elnevezést kap: Vargatac

¹⁶¹⁹ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Visafolio

¹⁶²⁰ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: **Zăpodea**

¹⁶²¹ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Zencani

¹⁶²² A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Jigodin Băi

HÁROMSZÉK HELYSÉGNEVEINEK ALAKULÁSA (MAGYAR ÉS NÉMET NYELVŰ MEGNEVEZÉSEK)

Nr.	Az 1332-1337 közötti pápai tizedjegyzék ¹⁶²³	Székely Oklevéltár ¹⁶²⁴ 1567-1614	Pragmatico Sanctio 1713-1723 Magyar megnevezés	Bielz E.A. 1857. Német megnevezés
1.	Ahch	NagyAjta	Nagy Ajta	-
2.	Angelus	Angyalos	Angyalos	-
3.	Arkus	Arkos	Árkos ¹⁶²⁵	-
4.	Aruapotok	Arapatak	Árapatak	Arndorf ¹⁶²⁶
5.	villa Bardach	Bardoczfalwa	Bardocz	Bardotz ¹⁶²⁷
6.	Baroch	Barot	Barót ¹⁶²⁸	Boralth
7.	Belen	Beoleon	Bölon	Böllen/ Blomendorf ¹⁶²⁹
8.	Besenzd	Besenyő	Besenyő	Bachendorf ¹⁶³⁰
9.	Buduk	Bodok	Bodok ¹⁶³¹	-
10.	villa Byborch	Bibarczfalwa	Bibarczfalva ¹⁶³²	-
11.	villa Bycha	Bytha	Bitá	-
12.	Churuacun	AlsoChernaton	Also Csernáton ¹⁶³³	-
13.	Dalnuk	Dálnok	Dálnok ¹⁶³⁴	-
14.	villa Elye	Illyefalwa	Illyefalva	Ilgendorf/ Eliasdorf ¹⁶³⁵
15.	villa Guidonis	Gydoffalwa	Gidófalva ¹⁶³⁶	-
16.	Hotolka	Hatolika	Hatolyka	-
17.	Hydueg	Hydweg	Hídvég	Fürstenberg ¹⁶³⁷
18.	villa Ika	Ikafalwa	Ikafalva	-
19.	Kalnuk	Kalnok	Kálnok	-
20.	Kevruspotok	Köröspatak	Köröspatak ¹⁶³⁸	-
21.	Kylien	Kylen	Kilyén ¹⁶³⁹	Kilön

¹⁶²³ Hegyi Géza 2012, *i.m.*, 97-113.

¹⁶²⁴ Szabó Károly – Szádeczky-Kardoss Lajos – Barabás Samu 1934, *i.m.*, 526.

¹⁶²⁵ 1940-1944 között összevonják Benkőgyógyforrással, Döröszkölővel, Glóriagyógyforrással és Szentkeresztmajorral

¹⁶²⁶ 1893-ban összevonják Földvárszeggel és Lenkerttel, majd 1913-ban Hetével.

¹⁶²⁷ 1850-ben Bartosként is említik

¹⁶²⁸ 1940-1944 között összevonják Gyepükorcsmával, Illyéstanyával és Móriktanyával

¹⁶²⁹ 1601-1860 között Kis-, Nagy- és Középbölon településekre tagolódik, amelyet követően ismét egy településsé alakul Bölon néven. 1893-ban összevonják Korlát teleppel, majd 1913-ban Darázkőpatakkal. 1532-ben jelenik meg a német nyelvű helységnev

¹⁶³⁰ 1913-ban új elnevezést kap: Sepsibesenyő. 1808-ban jelenik meg a német nyelvű helységnev

¹⁶³¹ 1910-ben új elnevezést kap: Sepsibodok. 1913-ban összevonják Matildforrással, majd 1940-1944 között Vilmaborízteleppel

¹⁶³² 1913-ban összevonják a Bibarcfalvi fürdővel

¹⁶³³ 1968-ban összevonják Felső Csernátonnal, kialakítva Csernátont

¹⁶³⁴ 1580-1682 között összevonják RofainTuzessel, BolgarjTuzessel, AntalffyTuzessel, Chiobot Tuzessel, KenderessjTuzessel, Küskütüzessel, Szellyestüzessel, Gyüresztüzessel, illetve Szederjessel, majd 1913-ban Beczéstanyával, Hadnagytanyával és Lázártanyával

¹⁶³⁵ 1913-ban összevonják Benkőbányával és Bolgárteleppel

¹⁶³⁶ 1913-ban összevonják Bedeházával

¹⁶³⁷ 1877-ben összevonják Nyáraspatakkal, majd 1913-ban Korlátpatakkal és Lügettel

¹⁶³⁸ 1839-ban új elnevezést kap: Sepsi-Köröspatak

¹⁶³⁹ 1882-ben új elnevezést kap: Sepsi-Kilyén, majd ezt követően visszakapja előző megnevezését (Kilyén)

22.	Lehmem	Lemhen	Lemhény ¹⁶⁴⁰	Lennen
23.	Lezofalua	Leczfalwa	Léczfalva ¹⁶⁴¹	-
24.	Lizno	Lizno	Lisznyó ¹⁶⁴²	-
25.	Moxa	Maxa	Maksa	-
26.	Mylcosuara	Miklósvara	Miklósvár	Nickelsburg ¹⁶⁴³
27.	Nachtond	Nyújtod	Nyújtód	-
28.	Olazteluk	Olaztelek	Olasztelek ¹⁶⁴⁴	-
29.	Olthzeme	Oltszeme	Oltszem	Altzen ¹⁶⁴⁵
30.	Polyan	Polijan	Polyán ¹⁶⁴⁶	-
31.	Pusulnik	Peselnek	Peselnek ¹⁶⁴⁷	-
32.	Rachan	Bachon	Nagy-Bacson ¹⁶⁴⁸	-
33.	Reech	Rety	Réty	-
34.	Sancta Katherina	Zent Katolna	Szentkatolna	-
35.	villa Sancte Marie ¹⁶⁴⁹	Zemerya	Szemerja	-
36.	Sanctus Georgius	Sepsi Szentgyörgy	Sepsi Szentgyörgy	Gergesmarkt/ Sankt Georgen ¹⁶⁵⁰
37.	Sanctus Johannes	Szentiván	Laborfalva ¹⁶⁵¹	-
38.	Sanctus Rex	Szent Király	Szentkirály ¹⁶⁵²	-
39.	Sanctus Spiritus	Zenthlelek	Kézdi-Szent-Lélek ¹⁶⁵³	-
40.	Suruzno	Nagyborosnio	Nagy Borosnyó	Gross-Weindorf
41.	Torya Inferior	Alsó Torja	Alsó Torja ¹⁶⁵⁴	Torian
42.	Torya Superior	Felső Torja	Felső Torja ¹⁶⁵⁵	Torian
43.	Vzun	Uzon	Uzon ¹⁶⁵⁶	Usendorf
44.	Ysdula	Osdola	Osdola ¹⁶⁵⁷	-

¹⁶⁴⁰ 1882-ben új elnevezést kap: Kézdi-Lemhény, majd ezt követően visszakapja előző megnevezését (Lemhény).

1913-ban összevonják Kecskéssel

¹⁶⁴¹ 1839-ben összevonják Várhegygel

¹⁶⁴² 1913-ban összevonják Lisznyópatakkal

¹⁶⁴³ 1882-ben jelenik meg a német nyelvű helységnev

¹⁶⁴⁴ 1913-ban összevonják Magyaroskúti tanyával. *A település előbb Bardóc fiúszéken belül Udvarhelyszékhez tartozott, majd az 1783-ban gyakorlatba ültetett közigazgatási reformot követően Háromszékhez került*

¹⁶⁴⁵ 1808-ban jelenik meg a német nyelvű helységnev

¹⁶⁴⁶ 1808-ban, majd 1905-ben új elnevezést kap: Kézdi-polyán, illetve Kézdiszentkereszt. 1940-1944 között összevonják Katrosateleppel

¹⁶⁴⁷ 1905-ben új elnevezést kap: Kézdikővár

¹⁶⁴⁸ 1721-1877 között Nagy-, Telegdi- és Sepsibacson településekre tagolódik, amelyet követően ismét egy településsé alakul Nagybaczon néven. 1940-1944 között összevonják Galattal és Uzonkateleppel

¹⁶⁴⁹ 1407-ben és 1559-ben új elnevezést kap: villa Zentmaria, illetve Zentmariaazson. 1808-ban összevonják Sepsiszentgyörggyel

¹⁶⁵⁰ 1808-ban összevonják Szemerjával, 1877-ben Benedekmezejével, 1910-ben Daragics tanyával, Fogolyán tanyával, Kovács tanyával, Mocsel tanyával, Óváry tanyával, Sorbán tanyával, a Sörgyárral, Sugásnyaralóval, Sütő tanyával, Vellenreiter tanyával, Veres tanyával, illetve 1940-1944 között a réti cigányteleppel, a Nagy-Dénes teleppel, Sugásfürdővel és Szépmezővel. Korábbi latin nyelvű megnevezése: Georgiopolis

¹⁶⁵¹ 1785-ben Szentivány és Laborfalva különálló települések. 1808-ban ismét összevonják őket és új elnevezést kap: Sepsi-Szentivány, majd 1900-ban Szentivány-Laborfalva, illetve 1925-től Szentivánlaborfalva. 1882-ben összevonják Bitóval

¹⁶⁵² 1808-ban új elnevezést kap: Sepsi-Szentkirály. 1913-ban összevonják Benedekmezővel, majd 1940-1944 között Büdöskúttal

¹⁶⁵³ 1877-ben összevonják Kiskászon teleppel, majd 1882-ben Kászonteleppel

¹⁶⁵⁴ 1839-ben új elnevezést kap: Altorja. 1899-ben összevonják Feltorjával, kialakítva Torja települést. 1917-ben összevonják Karatnavolállal, majd 1940-1944 között Bálványosfüreddel, Csiszárfürdővel és Transzilvániafürdővel

¹⁶⁵⁵ 1839-ben új elnevezést kap: Feltorja. 1899-ben összevonják Altorjával, kialakítva Torja települést

¹⁶⁵⁶ 1913-ban összevonják Vesszősteleppel és Kovácsrévvel

¹⁶⁵⁷ 1827-ben összevonják Pákéval. 1877-ben új elnevezést kap: Oszdola

45.	Yskulnuk	Eztelnek	Esztelnek ¹⁶⁵⁸	-
46.	Zalan	Zalan	Zalán ¹⁶⁵⁹	-
47.	Zaldubus	Zaldobos	Száldobos ¹⁶⁶⁰	-
48.	Zarahrazahca	Szárazajta	Szárazajta	-
49.	Zarazpotok	Zarazpatak	Szárazpatak ¹⁶⁶¹	-
50.	Voygias	Wargias	Vargyas ¹⁶⁶²	-
51.	-	Al dobolj ¹⁶⁶³	AIDoboly	-
52.	-	Barathfalwa ¹⁶⁶⁴	Barátos	Mönchensdorf
53.	-	Balvanios ¹⁶⁶⁵	Bálványos	Bad Götzenburg
54.	-	Bereczk	Bereczk ¹⁶⁶⁶	Bertz/ Beretzum
55.	-	Belaffalwa	Belafalva	-
56.	-	Bikfalwa	Bikfalva ¹⁶⁶⁷	-
57.	-	Bodos ¹⁶⁶⁸	Bodos	-
58.	-	-	Bodza ¹⁶⁶⁹	Bodsau
59.	-	Keoreos ¹⁶⁷⁰	Körös	Eschendorf
60.	-	Csomortán ¹⁶⁷¹	Csomortán	Thomoren
61.	-	Cofalva	Cofalva	-
62.	-	Doborlo	Doborlo	Dobersdorf ¹⁶⁷²
63.	-	Egerpathak	Egerpatak	-

¹⁶⁵⁸ 1893-ban összevonják Lóbérczel, majd 1913-ban Jávorossal és Veresvízzel

¹⁶⁵⁹ 1733-ban Zalány néven is említik

¹⁶⁶⁰ 1760-1762-ben új elnevezést kap: Székely Száldobos. *A település előbb Bardóc fiúszéken belül Udvarhelyszékhez tartozott, majd az 1783-ban gyakorlatba ültetett közigazgatási reformot követően Háromszékhez került*

¹⁶⁶¹ A település első írásos említése 1311-ből való, Kézdy Balázs végrendeletében [Szabó Károly (szerk.): *Székely oklevéltár (I. Kötet), 1211-1519*. Kolozsvár, Magyar Történelmi Társulat kolozsvári bizottsága, 1872. 33-34.]. Ebben az időben a falut szabad besenyők lakták, akik a székelységgel egy zászló alatt harcoltak. 1324-ben a falu Fehér, később ennek kettéválását követően Felső-Fehér vármegyéhez szakadt [Barabás Samu (szerk.): *Székely oklevéltár (II. Kötet), 1219-1776*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1934. 6-9.] és ennek részét képezte 1876-ig, amikor is a közigazgatási reformot követően Háromszék vármegyéhez került. Ennek okán a falu az említett periódus időintervallumában nem lelhető fel a székelyföldi települések összeírásaiban. 1913-ban új elnevezést kap: Kézdiszárazpatak

¹⁶⁶² *A település előbb Bardóc fiúszéken belül Udvarhelyszékhez tartozott, majd az 1783-ban gyakorlatba ültetett közigazgatási reformot követően Háromszékhez került*

¹⁶⁶³ A település 1461-ben jön létre. 1850-ben összevonják Farkasvágóval, 1882-ben Farkasvágó pusztával, majd 1913-ban Erdőpusztával, Hosszakpusztával, Vámhídpusztával, Gálldombmal és Margitfalvával

¹⁶⁶⁴ A település 1415-ben jön létre

¹⁶⁶⁵ A település 1571-ben jön létre, de már 1360-ban is említik a várát. 1913-ban új elnevezést kap: Bálványosfürdő

¹⁶⁶⁶ A település 1426-ban jön létre. 1877-ben összevonják Sósmezővel és Ojtozzal, majd 1893-ban Ojtozteleppel. Korábbi latin nyelvű megnevezése: Angustia

¹⁶⁶⁷ 1877-ben összevonják Egrestővel és Egrespatakkal, majd 1913-ban Tálpatakkal

¹⁶⁶⁸ A település 1459-ben jön létre

¹⁶⁶⁹ 1762-ben, 1850-ben, 1902-ben, majd 1925-ben új elnevezést kap: Bodzaforduló, Sepsi Bodza, Magyarbodza, illetve ismételt Bodzaforduló. 1857-ben összevonják Zágonnal, Orbai Bodzával és Ökröspatakkal, majd 1882-ben ismét önálló településsé válik. 1902-ben összevonják Szita-Bodzával és Bodzavámmal, kialakítva Magyarbodzát, majd 1910-ben Ökröspatakkal, Tálpatakkal, Krasznateleppel és Egrestővel is. 1918-ban kiválik belőle Bodzavám és Szitabodza, majd 1968-ban összevonják Fenyőssel, illetve Nagy- és Kisvirágospatakkal. A félkövér és dőlt formázással jelölt helységnevek azon megnevezéseket emelik ki, amelyek több esetben is előfordulnak Erdély különböző területein. Tehát egyazon időben, ugyan azzal az elnevezéssel, hivatalosan bejegyezve, több település is rendelkezik.

¹⁶⁷⁰ A település 1464-ben jön létre. 1913-ban új elnevezést kap: Csomakörös

¹⁶⁷¹ A település 1506-ban jön létre

¹⁶⁷² A település 1522-ben jön létre. 1784-ben új elnevezést kap: Dobolló. 1893-ban összevonják Bácsstelekkel, majd 1913-ban Dobolló patakkal. 1808-ban jelenik meg a német nyelvű helységnev

64.	-	Füle	Füle ¹⁶⁷³	-
65.	-	Erezthwen	Eresztevény ¹⁶⁷⁴	-
66.	-	Ereusd ¹⁶⁷⁵	Erősd	-
67.	-	Etthffalwa	Etfalva ¹⁶⁷⁶	-
68.	-	FelseoChernaton	Felső Csernáton ¹⁶⁷⁷	-
69.	-	Rakos	Felső Rákos	Ober-Krebsdorf ¹⁶⁷⁸
70.	-	Fothos	Fotos ¹⁶⁷⁹	-
71.	-	Fwthasfalwa	Futásfalva	-
72.	-	Gelencze	Gelencze	Gelentz/Gälänz ¹⁶⁸⁰
73.	-	Haralij	Haraly	-
74.	-	Hethe	Hete ¹⁶⁸¹	-
75.	-	Hijlijb	Hilib ¹⁶⁸²	Hilibsdorf
76.	-	Imecsfalva	Imecsfalva ¹⁶⁸³	-
77.	-	Albis	Albis ¹⁶⁸⁴	-
78.	-	Almas	Almás ¹⁶⁸⁵	-
79.	-	Martonfalwa	Martonfalva ¹⁶⁸⁶	-
80.	-	Martonos	Martonos ¹⁶⁸⁷	-
81.	-	Markosfalwa	Markosfalva ¹⁶⁸⁸	-
82.	-	Mátisfalva	Mátisfalva ¹⁶⁸⁹	-
83.	-	Orozffalwa	Oroszfalu ¹⁶⁹⁰	-
84.	-	Salffalwa	Sárfalu ¹⁶⁹¹	-
85.	-	Zazffalwa	Szászfalu ¹⁶⁹²	Saschendorf
86.	-	Thoriawasara	Kézdivásárhely	Sekler-Neumarkt ¹⁶⁹³
87.	-	Kisbach'on ¹⁶⁹⁴	Kisbaczon	Batzon

¹⁶⁷³ 1760-1762 között új elnevezést kap: Erdő-Füle. A település előbb Bardóc fiúszéken belül Udvarhelyszékhez tartozott, majd az 1783-ban gyakorlatba ültetett közigazgatási reformot követően Háromszékhez került

¹⁶⁷⁴ 1968-ban összevonják Maksával

¹⁶⁷⁵ A település 1478-ban jön létre

¹⁶⁷⁶ Ekkor Hétfalva néven is utalnak rá. 1850-ben új elnevezést kap: Étfalva. 1899-ben összevonják Sepsizoltánnal, kialakítva Étfalvazoltán települést

¹⁶⁷⁷ A település 1497-ben jön létre. 1968-ban összevonják Alsó Csernátonnal, kialakítva Csernátont

¹⁶⁷⁸ A település előbb Bardóc fiúszéken belül Udvarhelyszékhez tartozott, majd az 1783-ban gyakorlatba ültetett közigazgatási reformot követően Háromszékhez került

¹⁶⁷⁹ A település 1407-ben jön létre. 1899-ben összevonják Sepsimártonossal, kialakítva Fotosmartonost

¹⁶⁸⁰ 1913-ban összevonják Mikesfürészteleppel és Zernyeteleppel, majd 1940-1944 között Putnateleppel. 1808-ban jelenik meg a német nyelvű helységnév

¹⁶⁸¹ 1913-ban összevonják Árapatakkal, majd 1941-ben ismét önálló településsé válik

¹⁶⁸² 1913-ban összevonják Kishilibbel

¹⁶⁸³ A település 1499-ben jön létre

¹⁶⁸⁴ 1893-ban új elnevezést kap: Kézdiálbis

¹⁶⁸⁵ 1873-ban új elnevezést kap: Kézdiálmás

¹⁶⁸⁶ A település 1407-ben jön létre. 1913-ban új elnevezést kap: Kézdimartonfalva. Korábban Mártonfalva és Martonfalu néven is utalnak rá

¹⁶⁸⁷ A település 1473-ban jön létre. 1808-ban új elnevezést kap: Kézdimartonos

¹⁶⁸⁸ A település 1497-ben jön létre. 1893-ban összevonják Mátisfalvával. 1913-ban új elnevezést kap: Kézdimárkosfalva. Korábban Márkosfalva és Modosfalva néven is utalnak rá

¹⁶⁸⁹ 1893-ban összevonják Márkosfalvával. 1913-ban új elnevezést kap: Kézdimárkosfalva

¹⁶⁹⁰ 1956-ban összevonják Kézdivásárhellyel

¹⁶⁹¹ 1882-ben új elnevezést kap: Kézdisárfalva. 1968-ban összevonják Lungával

¹⁶⁹² A település 1479-ben jön létre. 1913-ban új elnevezést kap: Kézdiszászfalu

¹⁶⁹³ A település 1407-ben jön létre. Már 1530-ban új elnevezést kap: Kyzdywasarhel. 1877-ben összevonják Kantával, majd 1956-ban Oroszfaluval. 1808-ban jelenik meg a német nyelvű helységnév. Korábbi latin nyelvű megnevezése: Neoforum Siculorum, illetve Siculopolis

¹⁶⁹⁴ A település 1493-ban jön létre

88.	-	Kis Borosnio	Kis Borosnyó ¹⁶⁹⁵	-
89.	-	Kis Kászon	Kiskászon ¹⁶⁹⁶	-
90.	-	Komollo	Komolló ¹⁶⁹⁷	-
91.	-	Kovaszna	Kovászna ¹⁶⁹⁸	Kovasna
92.	-	Keokeos	Kökös ¹⁶⁹⁹	Blauendorf
93.	-	Keopeocz	Köpecz ¹⁷⁰⁰	-
94.	-	Közép-Ajta	Közép-Ajta ¹⁷⁰¹	-
95.	-	Kurta-patak	Kurtpatak ¹⁷⁰²	-
96.	-	Herman	Hermány ¹⁷⁰³	Hermansdorf
97.	-	Malnas	Málnás ¹⁷⁰⁴	-
98.	-	Markos	Márkos	Markesdorf/ Mackendorf ¹⁷⁰⁵
99.	-	Korlatpatak	Nyárasfalu/ Nyáraspatak ¹⁷⁰⁶	-
100.	-	Ojtoz	Ojtoz ¹⁷⁰⁷	-
101.	-	Telek	Telek ¹⁷⁰⁸	Grundsdorf
102.	-	Papolcz	Papolcz ¹⁷⁰⁹	-
103.	-	Pawa	Páva ¹⁷¹⁰	Pfaunendorf
104.	-	Sombor	Bikszád ¹⁷¹¹	-
105.	-	Magyarós	Magyarós ¹⁷¹²	-
106.	-	Martonos	Martonos ¹⁷¹³	-
107.	-	Zachwa	Szacsva	-
108.	-	Pake	Páké	-
109.	-	Petőffalwa	Petőfalva ¹⁷¹⁴	Petersdorf
110.	-	Thamasfalwa	Tamásfalva ¹⁷¹⁵	Thomsdorf

¹⁶⁹⁵ 1882-ben összevonják Nagypatak pusztával, majd 1913-ban Kispatakkal, Nagypatakkal és Szaramással

¹⁶⁹⁶ 1857-ben összevonják Kézdiszentlélekkel

¹⁶⁹⁷ A település 1426-ban jön létre. 1913-ban összevonják Gergelytanyával és Varganyírral

¹⁶⁹⁸ 1877-ben összevonják Vajnafalvával, 1913-ban Kovásznai fürdőteleppel, és Kovásznai iparteleppel, majd 1940-1944 között Hankófürdővel, Térréttel és Siklótető kitérővel

¹⁶⁹⁹ A település 1461-ben jön létre. 1808-ban Kökény néven is utalnak rá. 1877-ben összevonják Bácsstelekkel

¹⁷⁰⁰ A település 1459-ben jön létre. 1893-ban összevonják Kőszénbánya teleppel, majd 1913-ban Alsómalommal és Küpecbányával

¹⁷⁰¹ A település 1459-ben jön létre

¹⁷⁰² 1882-ben Kézdi-Kurtpatak néven is említik

¹⁷⁰³ 1760-1762 között új elnevezést kap: Magyar Hermány. 1769-1773 között összevonják Vashámmal, majd 1893-ban Bodvaj vasgyár teleppel

¹⁷⁰⁴ A település 1366-ban jön létre. 1854-ben összevonják Üvegcsúrral, majd 1913-ban Málnásfürdővel

¹⁷⁰⁵ A település 1505-ben jön létre. 1760-1762 között új elnevezést kap: Oláh-Márkos, majd 1800-tól ismételt Márkosként említik. 1808-ban jelenik meg a német nyelvű helységnév

¹⁷⁰⁶ A település Korlátpatak néven először 1349-ben jön létre, majd összevonják más településekkel. 1762-ben ismét önálló településsé válik. 1808-ban új elnevezést kap: (kizárólag) Nyáraspatak. 1850-ben összevonják Hídvéggel, majd 1956-tól ismét önálló településsé válik.

¹⁷⁰⁷ A település 1553-ban jön létre. 1873-ban összevonják Sósmezővel, majd 1877-ben Cutumáccal

¹⁷⁰⁸ A település 1537-ben jön létre. 1913-ban új elnevezést kap: Orbaitelek

¹⁷⁰⁹ 1913-ban összevonják Gyulafalvával és Rozsdásteleppel

¹⁷¹⁰ 1913-ban összevonják Ölvespatakkal, majd 1956-ban Zabolával

¹⁷¹¹ A település 1342-ben jön létre. 1839-ban, majd 1909-ben új elnevezést kap: Bükszád, illetve Sepsibükszád. 1786-ban összevonják a Mikóújfalúról ideköltöztetett Üvegcsúrral, 1913-ban Oltimalommal és Bálványosúttanyával, majd 1940-1944 között Zsomborpatakkal, Nagymezőpusztával és Bogdánbányával

¹⁷¹² A település 1364-ben jön létre. 1839-ben új elnevezést kap: Sepsi-Magyarós. 1913-ban összevonják Sepsimagyarospatakkal

¹⁷¹³ 1785-ben új elnevezést kap: Sepsi-Mártonos. 1899-ben összevonják Fotossal, kialakítva Fotosmartonost

¹⁷¹⁴ 1913-ban új elnevezést kap: Székelypetőfalva

¹⁷¹⁵ 1913-ban új elnevezést kap: Székelytamásfalva

111.	-	Bodza	Bodza ¹⁷¹⁶	-
112.	-	Zotijor	Szotyor ¹⁷¹⁷	-
113.	-	Zeorche	Szörcse ¹⁷¹⁸	-
114.	-	Wzonka	Uzonkatelep ¹⁷¹⁹	-
115.	-	Zabola	Zabola ¹⁷²⁰	Gebißdorf
116.	-	Üveg-csűr	Üveg-csűr ¹⁷²¹	Zalener Glashütte
117.	-	Zagon	Zágon ¹⁷²²	-
118.	-	Zolthan	Zoltán ¹⁷²³	-
119.	-	-	Almás ¹⁷²⁴	-
120.	-	-	Bácstelek ¹⁷²⁵	-
121.	-	-	Belmezeo ¹⁷²⁶	-
122.	-	-	Kraszna ¹⁷²⁷	-
123.	-	-	Bölonpatak ¹⁷²⁸	-
124.	-	-	Fenyös ¹⁷²⁹	-
125.	-	-	Csángótelep ¹⁷³⁰	-
126.	-	-	Dobollópatak ¹⁷³¹	-
127.	-	-	Előpatak ¹⁷³²	Wasseid/ Sauerbrunnen
128.	-	-	Katrosa ¹⁷³³	-
129.	-	-	Kispatak ¹⁷³⁴	-
130.	-	-	Gyulafalva ¹⁷³⁵	-

¹⁷¹⁶ A település 1533-ban jön létre. 1762-ben új elnevezést kap: Szitabodza. 1893-ban összevonják Krasznateleppel, majd 1902-ben Bodzafordulóval. 1918-ban ismét önálló településsé válik, kiválva Bodzafordulóból

¹⁷¹⁷ A település 1448-ban jön létre

¹⁷¹⁸ A település 1547-ben jön létre. 1913-ban összevonják Mikestanyával, majd 1940-1944 között Sepsőmalommal

¹⁷¹⁹ A település 1459-ben jön létre. 1956-ban új elnevezést kap: Uzonkafürdő

¹⁷²⁰ A település 1466-ban jön létre. 1567-ben összevonják Domokosfalvával, 1913-ban Borkúttanyával, Górhavassal, Jakabhavassal, Kisharaszttanyával, Murdánhavassal, Zabolapatakkal és Zernyeteleppel, majd 1940-1944 között Zabolai fűrészteleppel, Évamajjossal és Pávával

¹⁷²¹ 1800-ban Málnás részét képezi. 1839-ben ismét önálló településsé válik, ugyanekkor új elnevezést kap: Zalán-üveg-csűr, majd 1877-től a Zalánpatakkal való egyesülést követően Zalánpatak néven említik

¹⁷²² 1877-ben összevonják Ökrőspatakkal, Orbaibodzával, Krasznával és Bárkánnyal, majd 1913-ban Bodzával, Cseremástetővel, Csucssorral, Karajos teleppel, Füzespatakával és Kocsánpusztával

¹⁷²³ A település 1359-ben jön létre. 1694-ben összevonják Étfalvával, majd 1956-ban ismét önálló településsé válik. 1839-ben, majd 1899-ben új elnevezést kap: Sepsi-Zoltány, illetve Sepsizoltán/Étfalvazoltán

¹⁷²⁴ A település 1956-ban jön létre, kiválva Szitabodzából.

¹⁷²⁵ A település 1768-ban jön létre. 1877-ben új elnevezést kap: Kökösbácstelek. 1874-ben összevonják Szemerjával, majd 1893-ban Bácsstelek teleppel, Dobollóval és Kökössel

¹⁷²⁶ A település 1624-ben jön létre. 1839-ben új elnevezést kap: Bélmező

¹⁷²⁷ A település 1877-ben jön létre, kiválva Zágonból. 1893-ban, majd 1952-ben új elnevezést kap: Kraszna telep, illetve Bodzakraszna. 1893-ban összevonják Szitabodzával, 1902-ben Magyarbodzával, majd 1952-ben ismét önálló településsé válik

¹⁷²⁸ A település 1956-ban jön létre

¹⁷²⁹ A település 1764-ben jön létre. Ekkor Fenyvespataka néven is utalnak rá. 1900-ban, majd 1909-ben új elnevezést kap: Bredét telep, illetve Bredét. 1900-ban összevonják Magyarbodzával, majd 1956-ban ismét önálló településsé válik

¹⁷³⁰ A település 1938-ban jön létre. Ekkor Gyertyános néven is utalnak rá. Ma Bákó megye részét képezi

¹⁷³¹ A település 1910-ban jön létre, majd 1913-ban összevonják Dobollóval

¹⁷³² A település 1770-ben jön létre, kiválva Árapatak és Hídvég területeiből. A későbbiekben Ellőpatak, illetve Előpataka néven is utalnak rá

¹⁷³³ A település 1940-1944 között Katrosatelepként említik. 1974-ben jön létre, kiválva Kézdiszentkeresztből. Ekkor új elnevezést is kap: Katrosa

¹⁷³⁴ A település 1762-ben jön létre

¹⁷³⁵ A település 1882-ben jön létre, majd 1893-ban összevonják Gyulafal teleppel. 1910-ben a külterületi lakhelyének megnevezése válik használatossá (Kommandó). 1925-ben Papolc határából Komandó elnevezéssel önállósul

131.	-	-	Ladóc ¹⁷³⁶	-
132.	-	-	Lisznyópataka ¹⁷³⁷	-
133.	-	-	Málnásfürdő ¹⁷³⁸	-
134.	-	-	Mikóújfalú ¹⁷³⁹	Neudorf
135.	-	-	Nagypatak ¹⁷⁴⁰	-
136.	-	-	Sósmező ¹⁷⁴¹	Salzfelden
137.	-	-	Sugásnyaraló ¹⁷⁴²	-
138.	-	-	Szaramás ¹⁷⁴³	-
139.	-	-	Tálpatak ¹⁷⁴⁴	-
140.	-	-	Uzoni Lunka ¹⁷⁴⁵	-
141.	-	-	Nagyvirágospatak ¹⁷⁴⁶	-
142.	-	-	Zabrató ¹⁷⁴⁷	Zagoner Glashütte
143.	-	-	Bárkány ¹⁷⁴⁸	-

¹⁷³⁶ A település 1944-ben jön létre, kiválva Bodzafordulóból

¹⁷³⁷ A település 1770-ben jön létre, kiválva Lisznyóból. 1893-ban, majd 1910-ben új elnevezést kap: Lisznyóptak telep, illetve Lisznyópatak.

¹⁷³⁸ A település 1813-ban jön létre, kiválva Málnásból

¹⁷³⁹ A település 1812-ben jön létre. 1940-1944 között összevonják Állami köbányával és Bormezővel

¹⁷⁴⁰ A település 1762-ben jön létre, majd 1930-ban Kisborosnyóból kiválva nyeri el önállóságát

¹⁷⁴¹ A település 1764-ben jön létre, majd 1850 körül Bereckből kiválva nyeri el önállóságát. 1968-tól Bákó (Bacău) megye részévé válik

¹⁷⁴² A település 1883-ban jön létre. 1913-ban összevonják Sepsiszentgyörggyel. 1944-ben új elnevezést kap: Sugásfürdő

¹⁷⁴³ A 19. században jön létre, kiválva Kisborosnyóból. A későbbiekben Sármás és Szalamás néven is utalnak rá

¹⁷⁴⁴ A település 1762-ben jön létre. 1857-ben összevonják Bikfalvával, 1877-ben Kisborosnyóval, 1902-ben ismét Bikfalvával, majd 1954-ban ismét önálló településsé válik

¹⁷⁴⁵ 1913-ban új elnevezést kap: Vesszőstelep. 1956-ban Uzonfüzes néven is utalnak rá

¹⁷⁴⁶ A település a 20. század elején jöhet létre, majd 1925-ben összevonják Bodzafordulóval. 1956-ban új elnevezést kap: Virágospatak

¹⁷⁴⁷ A település 1760-ban jön létre Zágon Üvegcsürként. 1763-ban új elnevezést kap: Zabrató. A későbbiekben Zabratópatak néven is utalnak rá

¹⁷⁴⁸ A település 1712-1722 között jön létre, kiválva Zágomból. 1909-ben új elnevezést kap: Zágombárkány

**HÁROMSZÉK HELYSÉGNÉVEINEK ALAKULÁSA (ROMÁN NYELVŰ
MEGNÉVEZÉSEK)¹⁷⁴⁹**

Nr.	Hatályban lévő magyar nyelvű megnevezés	Lenk, Ignaz von Treuenfeld 1839. ¹⁷⁵⁰ – Első megnevezés	Bielz E.A. 1857. ¹⁷⁵¹ Román megnevezés	Dicționar 1909 ¹⁷⁵² / 1921 ¹⁷⁵³	95/1925 törvény ¹⁷⁵⁴ (illetve, a ma is érvényben lévő elnevezés)
1.	Aldoboly	-	Doboli ¹⁷⁵⁵	Doboli de jos / Dobolii de jos	Dobolii de jos
2.	Alcsernáton	-	Cernatu de jos ¹⁷⁵⁶	Cernatul de jos	Cernatul de jos
3.	Almás	-	-	-	- ¹⁷⁵⁷
4.	Altörja	-	Toria de josu	Turia	Turia
5.	Angyalos	-	Angialașu ¹⁷⁵⁸	Angheluș	Angheluș
6.	Árapatak	Arpetak	Arpățacu	Arpatac	Araci
7.	Árkos	-	Arcușu ¹⁷⁵⁹	Arcuș	Arcuș
8.	Barátos	Baratus ¹⁷⁶⁰	Baratușu	Baratușu / Brateș	Brateș
9.	Bardóc	-	Bardoțu	Barduț / Brăduț	Brăduț
10.	Barót	-	Barotu	Baraolt	Baraolt
11.	Bálványosfürdő	-	-	-	Băile Balvanyoș
12.	Bereck	Beratzk	Brețcu	Brețcu	Brețcu
13.	Bélafalva	-	Belafalău ¹⁷⁶¹	Belafalău / Belani	Belani
14.	Bélmező	-	-	-	- ¹⁷⁶²
15.	Bibarcfalva	-	Bibartfalău ¹⁷⁶³	Bibartfalău / Biborțeni	Biborțeni
16.	Bikfalva	-	Bicfalău ¹⁷⁶⁴	Bicfalău	Bicfalău
17.	Bitá	-	Bitá	Bitá	Bitá
18.	Bodos	-	Bodoșu	Bodoș / Buduș	Buduș ¹⁷⁶⁵
19.	Bodzaforduló	Floroje	Buzou	Buzăul-Ungar, Floroai / Buzăul Ardelean ¹⁷⁶⁶	Întorsura Buzăului
20.	Bodzakraszna	-	-	Crasna	Crasna

¹⁷⁴⁹ Szabó M. Attila 2003, *i.m.*, 1361. (a magyar, német és román nyelvű megnevezéseket tartalmazó függelékek esetében egyaránt)

¹⁷⁵⁰ Lenk, Ignaz von Treuenfeld 1839, *i.m.*, 483.

¹⁷⁵¹ Eduard A. Bielz 1857, *i.m.*, 631.

¹⁷⁵² Moldovan Silvestru – Togan Nicolae 1909, *i.m.*, 354.

¹⁷⁵³ Martinovici Constantin – Istrati Nicolae 1921, *i.m.*, 450.

¹⁷⁵⁴ LUA. MO, nr. 128.

¹⁷⁵⁵ 1850-ben a román nyelvű közösség Doba néven említi

¹⁷⁵⁶ 1850-ben a román nyelvű közösség Sernátse néven említi

¹⁷⁵⁷ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Gilma. 1960-ban, majd 1974-ben új elnevezést kap: Valea Brădetului, illetve **Merișor**.

¹⁷⁵⁸ 1850-ben a román nyelvű közösség Angyalásu néven említi

¹⁷⁵⁹ 1850-ben a román nyelvű közösség Argusu néven említi

¹⁷⁶⁰ A település román nyelvű elnevezése 1800-ban jelenik meg: Baráts

¹⁷⁶¹ 1850-ben a román nyelvű közösség Krajubela, illetve Bela néven is említi

¹⁷⁶² A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Lunca Mărcușului

¹⁷⁶³ 1850-ben a román nyelvű közösség Bibarczo néven említi

¹⁷⁶⁴ 1850-ben a román nyelvű közösség Bicfaleu néven említi

¹⁷⁶⁵ A település 1956-ban új elnevezést kap: Bodoș

¹⁷⁶⁶ 1882-ben a román nyelvű közösség Intorsura Buzeu néven is említi

21.	Bölon	-	Belinu	Belini	Belini ¹⁷⁶⁷
22.	Bölonpatak	-	-	-	_1768
23.	Bredét telep	-	-	cătun Brădet	cătun Brădet ¹⁷⁶⁹
24.	Csángótelep	-	-	-	_1770
25.	Csomakőrös	-	Kireşu	Kireşu / Chiuruş	Chiuruş
26.	Csomortán	Csomirtán	Ciomortanu ¹⁷⁷¹	Ciomortanu / Lutoasa	Lutoasa
27.	Cófalva	Tsofaleou	Ţufalău ¹⁷⁷²	Ţufalău	Ţufalău
28.	Dálnok	-	Dalnocu	Dalnoc / Dalnic	Dalnic
29.	Dobolló	Dobrá ¹⁷⁷³	Dobarlo	Dobârlău	Dobârlău
30.	Dobollópatak	-	-	-	_1774
31.	Egerpatak	-	Egerpatacu	Egerpatacu / Aninoasa	<i>Aninoasa</i>
32.	Előpatak	-	Elepatacu	Vâlcele	<i>Vâlcele</i>
33.	Erdőfüle	-	File	Filea / Filea	Filea ¹⁷⁷⁵
34.	Erőd	Ariusd ¹⁷⁷⁶	Ariuşi	Ariuşd	Ariuşd
35.	Eresztevény	-	Ereşteveni	Ereşteven / Ereşteghiu	Ereşteghiu ¹⁷⁷⁷
36.	Esztelnek	Esztelnyik ¹⁷⁷⁸	Estelnicu	Estel nec / Estelnic	Estelnic
37.	Étfalva	-	Etfalău ¹⁷⁷⁹	Etfalău	Etfalău
38.	Felsőcsernáton	-	Cernatu de susu ¹⁷⁸⁰	Cernatul de sus	Cernatul de sus
39.	Felsőrákos	Rakesugyin sus	Rakesugyin sus ¹⁷⁸¹	Racoşul de sus / Racoşul de sus	Racoşul de sus
40.	Feltorja	-	Toria de susu	Turia	Turia
41.	Fotosmartonos	-	Fotoşu	Fotoşu / Fotoş	Fotoş
42.	Futásfalva	Futasfaleu ¹⁷⁸²	Futaşfalău	Futaşfalău / Alungeni	Alungeni
43.	Gelence	Klenczá	Gelenţe	Ghelinţa ¹⁷⁸³	Ghelinţa
44.	Gidófalva	-	Gidfalău ¹⁷⁸⁴	Gidfalău / Ghidfalău	Ghidfalău
45.	Haraly	-	Harali ¹⁷⁸⁵	Harali / Harale	Harale
46.	Hatolyka	-	Hatolca	Hatolca / Hatuica	Hatuica ¹⁷⁸⁶
47.	Hete	-	-	-	_1787
48.	Hídvég	Hegyig	Higicu	Heghig / Haghig ¹⁷⁸⁸	Hăghig

¹⁷⁶⁷ 1850-ben a román nyelvű közösség Bolona, illetve 1873-ban Belina néven is említi. A település 1942-ban új elnevezést kap: Belin

¹⁷⁶⁸ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Belin-Vale

¹⁷⁶⁹ A település 1956-ban új elnevezést kap: **Brădet**

¹⁷⁷⁰ A település 1956-ban új elnevezést kap: Ciangăi. A település 1942-ban új elnevezést kap: Cărpinenii

¹⁷⁷¹ 1850-ben a román nyelvű közösség Csorján néven is említi

¹⁷⁷² 1850-ben a román nyelvű közösség Czufaleu néven is említi

¹⁷⁷³ 1808-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév

¹⁷⁷⁴ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Valea Dobârlăului

¹⁷⁷⁵ A település 1952-ben új elnevezést kap: Filia

¹⁷⁷⁶ A település román nyelvű elnevezése 1827-ben jelenik meg: Aruşdye. 1882-ben a román nyelvű közösség Eriujd néven is említi

¹⁷⁷⁷ A település 1956-ban új elnevezést kap: Ereşteghin

¹⁷⁷⁸ A település román nyelvű elnevezése 1733-ban jelenik meg: Sztelnikul

¹⁷⁷⁹ 1850-ben a román nyelvű közösség Etfaleu néven is említi

¹⁷⁸⁰ 1850-ben a román nyelvű közösség Sernátse néven említi

¹⁷⁸¹ 1882-ben a román nyelvű közösség Rakosu de szusz néven is említi

¹⁷⁸² A település román nyelvű elnevezése 1808-ban jelenik meg: Fusul

¹⁷⁸³ A település román nyelvű elnevezése 1760-1762 között jelenik meg: Seleştie. 1882-ben a román nyelvű közösség Gelinitia néven is említi

¹⁷⁸⁴ 1850-ben a román nyelvű közösség Gidfaleu néven említi

¹⁷⁸⁵ 1850-ben a román nyelvű közösség Rojju néven említi

¹⁷⁸⁶ 1850-ben a román nyelvű közösség Hatokla néven említi. 1882-ben a román nyelvű közösség Hotilea néven is említi. A település 1956-ban új elnevezést kap: Hătuica

¹⁷⁸⁷ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Hetea

¹⁷⁸⁸ 1850-ben a román nyelvű közösség Hogyik, 1873-ban Hegyigy, illetve 1882-ben Heghigu néven is említi

49.	Hilib	-	Hilibu	Hiliba / Hilib	Hilib
50.	Ikafalva	-	Icafalău ¹⁷⁸⁹	Icafalău	Icafalău
51.	Illyefalva	-	Illia	Illia / Ilienii, Ilenii	Ilienii
52.	Imecsfalva	Imetsfaleou	Imecifalău ¹⁷⁹⁰	Imecifalău / Imeni	Imeni
53.	Katrosa	-	-	-	_1791
54.	Kálnok	-	Kalnoku	Calnoc / Călnic	Calnic
55.	Kézdialbis	Albusu ¹⁷⁹²	Albișu	Albișu / Albiș	Albiș
56.	Kézdialmás	-	Almașu	Almașu / Mereni	Mereni
57.	Kézdikővár	Peselnic ¹⁷⁹³	Peșelnic	Peșelnic / Petriceni	Petriceni
58.	Kézdimartonfalva	-	Martfalău ¹⁷⁹⁴	Martfalău / Mărtinenii	Mărtinenii
59.	Kézdimartonos	Martinus ¹⁷⁹⁵	Mărtinușu	Mărtinușu / Chezdi-Mărtănuș, Mărtănuș	Mărtănuș
60.	Kézdimárkosfalva	Markusu ¹⁷⁹⁶	Marcășu	Marcășu / Mărcușa	Mărcușa
61.	Kézdioroszfalu	-	Rusfalău ¹⁷⁹⁷	Rusfalău / Rușeni	Rușeni
62.	Kézdísárfalva	-	Șarfalău ¹⁷⁹⁸	Șarfalău	Tinoasa
63.	Kézdiszárazpatak	Szarecz-patak	Sarozpatacu	Sarozpatak / Saraspotoc, Valea seacă	Valea-Seacă
64.	Kézdiszászfalu	-	Sasfalău ¹⁷⁹⁹	Sasfalău / Săsăuși	Săsăuși
65.	Kézdiszentlélek	-	Sân-Lelecu ¹⁸⁰⁰	Sînlelec / Sânzieni	Sânzieni
66.	Kézdiszentkereszt	-	Poiana	Poian / Poiana	Poiana ¹⁸⁰¹
67.	Kézdívásárhely	Osorhéj	Kezdi-Oșorheiu	Chezdi-Vașarheiu, Chezdi- Oșorheiu / Chezdi-Oșorheiu, Târgu-Săcuiesc	Târgu-Săcuiesc ¹⁸⁰²
68.	Kilyén	-	Kilenii	Chilenii	Chilenii
69.	Kisbacon	-	Bățonu Mic ¹⁸⁰³	Bățonu Mic, Bățanii Mici / Bățanii Mici	Bățanii Mici
70.	Kisborosnyó	-	Boroșnăulu micu ¹⁸⁰⁴	Boroșneul Mic	Boroșneul Mic
71.	Kiskászón	-	-	-	_1805
72.	Kispatak	-	-	-	_1806
73.	Komolló	-	Comlău	Comlău / Comălău	Comălău ¹⁸⁰⁷

¹⁷⁸⁹ 1850-ben a román nyelvű közösség Ikfaleu néven említi

¹⁷⁹⁰ A település román nyelvű elnevezése 1733-ban jelenik meg: Icsfalva. 1850-ben a román nyelvű közösség Emétsa néven is említi

¹⁷⁹¹ A település román nyelvű elnevezése 1974-ben jelenik meg: Catroșa

¹⁷⁹² 1808-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév

¹⁷⁹³ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Pesélku

¹⁷⁹⁴ 1850-ben a román nyelvű közösség Martfaleu néven említi

¹⁷⁹⁵ A település román nyelvű elnevezése 1733-ban jelenik meg: Mertinus

¹⁷⁹⁶ A település román nyelvű elnevezése 1733-ban jelenik meg: Markos. 1877-ben a román nyelvű közösség Márkisu néven említi

¹⁷⁹⁷ 1850-ben a román nyelvű közösség Ruzsfaleu néven említi

¹⁷⁹⁸ 1850-ben a román nyelvű közösség Sarfaleu néven említi

¹⁷⁹⁹ 1850-ben a román nyelvű közösség Szászfaleu néven említi

¹⁸⁰⁰ 1850-ben a román nyelvű közösség Szint Lélek néven említi

¹⁸⁰¹ A település 1956-ban új elnevezést kap: Poian

¹⁸⁰² 1808-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév. A település 1930-ban, 1956-ban, majd 1960-ban új elnevezést kap: Târgul Săcuiesc, Tîrgu Secuiesc, illetve Târgu Secuiesc

¹⁸⁰³ 1850-ben a román nyelvű közösség Batzon néven említi

¹⁸⁰⁴ 1850-ben a román nyelvű közösség Birisnyó néven említi

¹⁸⁰⁵ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Casinu Mic. 1972-ben új elnevezést kap: Cașinu Mic

¹⁸⁰⁶ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Valea Mică

¹⁸⁰⁷ 1850-ben a román nyelvű közösség Komleu, illetve 1882-ben Comoleu néven is említi. A település 1956-ban új elnevezést kap: Comolău

74.	Kommandó	-	-	-	_1808
75.	Kovászna	-	Covasna	Covasna	Covasna
76.	Kökös	Kinkişul ¹⁸⁰⁹	Kikiş	Chichiş	Chichiş
77.	Kökösbácstelep	-	-	-	Băcel
78.	Köpec	-	Copoţu	Chepeţ	Chepeţ ¹⁸¹⁰
79.	Közéapajta	-	Aitonu de mijlocu	Aita de Mijloc / Aita Mijlocie	Aita Mijlocie ¹⁸¹¹
80.	Kurtapatak	-	Curtapatacu ¹⁸¹²	Curtapatac / Valea Scurtă	Valea Scurtă
81.	Ladóc	-	-	-	_1813
82.	Lemhény	Lemnie ¹⁸¹⁴	Lemniiu	Lemnea / Lemnia	Lemnia
83.	Lécfalva	Liatzfaleu	Leaţfalău	Leţfalău	Leţfalău ¹⁸¹⁵
84.	Lisznyó	Lisnău ¹⁸¹⁶	Lisnău	Lisneu / Lisnău	Lisnău
85.	Lisznyópatak	-	-	-	_1817
86.	Magyarhermány	-	Hermanu-Unguresc	Hermanu Unguresc / Herculian	Herculian ¹⁸¹⁸
87.	Maksa	Moaksa ¹⁸¹⁹	Macşa	Mocşa / Mocşa, Macşa	Moacşa
88.	Málnás	Melnasul ¹⁸²⁰	Malnaşu	Malnaş	Malnaş
89.	Málnásfürdő	-	-	-	_1821
90.	Márkos	Márkes	Marcoşu	Marcoş	Mărcuş
91.	Mátisfalva	-	Matişfalău ¹⁸²²	Marcăşu / Mărcuşa	Mărcuşa
92.	Miklósvár	-	Micloşvar	Micloşoara	Micloşoara
93.	Mikóújfalú	Mikó-Ujfaleou	Mico Uifaleu	Micouifalău / Micouifalău, Micfalău	Micfalău
94.	Nagyajta	-	Aitonu-Mare ¹⁸²³	Aita-Mare / Aita Mare	Aita Mare
95.	Nagybacon	-	Baţonu ¹⁸²⁴	Băţanii Mari	Băţanii Mari
96.	Nagyborosnyó	-	Boroşnăulu Mare	Boroşneul Mare	Boroşneul Mare ¹⁸²⁵
97.	Nagypatak	-	Patacu Mare	Patacu Mare	Patacu Mare ¹⁸²⁶
98.	Nyáraspatak	Jaros	Jaros	Jaros	Jaros ¹⁸²⁷
99.	Nyújtód	-	Niuitodu ¹⁸²⁸	Niuitodu / Lunga	Lunga
100.	Ojtoz	-	Oitozu	căţun Oituz	căţun Oituz ¹⁸²⁹
101.	Orbaitelek	-	Teleca	Teleca / Telechia	Telechia

¹⁸⁰⁸ A település román nyelvű elnevezése 1930-ban jelenik meg: Comandău

¹⁸⁰⁹ 1733-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév

¹⁸¹⁰ 1850-ben a román nyelvű közösség Copotz néven említi. A település 1972-ben új elnevezést kap: Căpeni

¹⁸¹¹ 1850-ben a román nyelvű közösség Ajtou néven említi. A település 1952-ben új elnevezést kap: Aita Medie

¹⁸¹² 1850-ben a román nyelvű közösség Kurtapatacu néven említi

¹⁸¹³ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Lădăuţi

¹⁸¹⁴ 1733-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév. 1850-ben a román nyelvű közösség Lemna néven említi

¹⁸¹⁵ A település 1956-ban új elnevezést kap: Leţ

¹⁸¹⁶ A település román nyelvű elnevezése 1733-ban jelenik meg: Liszneul

¹⁸¹⁷ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Lisnău-Vale

¹⁸¹⁸ A település 1932-ben, majd 1956-ban új elnevezést kap: Herculan, illetve Herculian

¹⁸¹⁹ 1733-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév

¹⁸²⁰ 1733-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév

¹⁸²¹ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Malnaş-Băi

¹⁸²² 1850-ben a román nyelvű közösség Maffé néven említi

¹⁸²³ 1850-ben a román nyelvű közösség Ajtou néven említi

¹⁸²⁴ 1850-ben a román nyelvű közösség Batzon néven említi

¹⁸²⁵ 1850-ben a román nyelvű közösség Birisnyó néven említi. A település 1956-ban új elnevezést kap: Boroşneul Mare

¹⁸²⁶ A település 1930-ban új elnevezést kap: **Valea Mare**

¹⁸²⁷ 1808-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév. A település 1956-ban, majd 1972-ben új elnevezést kap: Iarăş, illetve Iarăşi

¹⁸²⁸ 1850-ben a román nyelvű közösség Nutot néven említi

¹⁸²⁹ A település 1930-ban új elnevezést kap: **Oituz**

102.	Olasztelek	Oloszul	Olostelicu ¹⁸³⁰	Oleştelec, Olostelic / Tilişoara	Tălişoara
103.	Oltszem	OI-Czimir ¹⁸³¹	Oltu	Oltu / Olteni	Olteni
104.	Ozsdola	-	Oşdolea ¹⁸³²	Oşdula / Oşdula, Ojdula	Ojdula
105.	Papolc	Papultz	Papolţu	Păpăuţ / Păpăuţi	Păpăuţi
106.	Páké	Pakia ¹⁸³³	Pakeu	Pakeu / Pachia	Pachia
107.	Páva	-	Pava	Pava	Pava
108.	Réty	-	Reti	Reti	Reti ¹⁸³⁴
109.	Sepsibesenyő	-	Beşinău	Beşineu	Beşeneu ¹⁸³⁵
110.	Sepsibodok	-	Bodocu	Bodocu / Bodoc	Bodoc
111.	Sepsibükszád	-	Bicsadu	Bicsad	Bicsad ¹⁸³⁶
112.	Sepsikőröspatak	-	Crişpatacu ¹⁸³⁷	Crişpatac / Valea Crişului	Valea Crişului
113.	Sepsimagyarós	-	Alung	Şepşi-Măgheruş / Şepşi-Măgheruş, Măgheruş ¹⁸³⁸	Măgheruş
114.	Sepsimartonos	-	Martinuşu ¹⁸³⁹	Martinuşu / Fotoş	Fotoş
115.	Sepsiszentgyörgy	-	Şepşi-Sân-Jiorzu ¹⁸⁴⁰	Şepşi-Sângeorgiu / Sfântul Gheorghe	Sfântul Gheorghe
116.	Sepsiszentkirály	-	Szin Kraj	Sâncraiu	Sâncraiu
117.	Sósmező	-	Poiana Sărată	Poiana Sărată	Poiana Sărată
118.	Sugásfürdő	-	-	-	_1841
119.	Szacsva	-	Saciva	Saciva / Saciova	Saciova
120.	Szaramás	-	-	Sărămaş	Sărmaş
121.	Szárzajta	-	Saraz-aita ¹⁸⁴²	Saraz-aita / Aita Seacă	Aita Seacă
122.	Szemerja	-	-	-	_1843
123.	Szentivánlaborfalva	-	Laborfalău şi Sân-Ioan	Laborfalău-Sânt-Ion / Sântion-Lunca	Sântionlunca
124.	Szentkatolna	-	Sân-Katolna ¹⁸⁴⁴	Sânt-Catolna / Cătălina	Catalina
125.	Székelypetőfalva	-	Petefalău ¹⁸⁴⁵	Petefalău / Peteni	Peteni
126.	Székelyszáldobos	-	Saldoboşu	Saldăbuş, Saldoboş / Săldăbaş, Doboşeni	Săldăbaş, Doboşeni ¹⁸⁴⁶
127.	Székelytamásfalva	Tamasfaleu	Tamaşfalău	Tamaşfalău / Tămaşfalău	Tămaşfalău
128.	Szitabodza	-	-	Sita-Buzău ¹⁸⁴⁷	Sita Buzăului
129.	Szotyor	-	Sotioru ¹⁸⁴⁸	Sotioru / Coşeni	Coşeni
130.	Szörce	Szurtse	Surce	Surce / Surcea	Surcea
131.	Tálpatak	-	-	-	_1849

¹⁸³⁰ 1808-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév. 1850-ben a román nyelvű közösség Olosztyelik néven említi

¹⁸³¹ 1733-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév

¹⁸³² 1850-ben a román nyelvű közösség Osdle néven említi

¹⁸³³ 1733-ban jelenik meg a román nyelvű helységnév. 1827-ben a román nyelvű közösség Osdala Páké néven említi

¹⁸³⁴ 1850-ben a román nyelvű közösség Ritt néven említi. A település 1956-ban új elnevezést kap: Reci

¹⁸³⁵ A település 1960-ban, majd 1972-ben új elnevezést kap: Pădureni, illetve **Pădureni**

¹⁸³⁶ A település 1974-ben új elnevezést kap: Bixad

¹⁸³⁷ 1850-ben a román nyelvű közösség Kürös néven említi

¹⁸³⁸ 1882-ben a román nyelvű közösség Magiarusiu néven említi

¹⁸³⁹ 1850-ben a román nyelvű közösség Martonu néven említi

¹⁸⁴⁰ 1850-ben a román nyelvű közösség Szint George néven említi

¹⁸⁴¹ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Şugaş-Băi

¹⁸⁴² 1850-ben a román nyelvű közösség Ajtou néven említi

¹⁸⁴³ Még az előtt Sepsiszentgyörgy részévé válik, hogy román nyelvű elnevezést kapna

¹⁸⁴⁴ 1850-ben a román nyelvű közösség Kata néven említi

¹⁸⁴⁵ 1850-ben a román nyelvű közösség Petőfaleu néven említi

¹⁸⁴⁶ 1850-ben a román nyelvű közösség Dobás néven említi. 1932-ben új elnevezést kap: Doboşeni

¹⁸⁴⁷ 1882-ben a román nyelvű közösség Sitabuzeu néven említi

¹⁸⁴⁸ 1850-ben a román nyelvű közösség Szotyro néven említi

¹⁸⁴⁹ A település román nyelvű elnevezése 1954-ben jelenik meg: Schedoasa. 1956-ban új elnevezést kap: Scrădoasa

132.	Uzon	-	Uzunu ¹⁸⁵⁰	Ozun	Ozun
133.	Uzonkafürdő	-	-	-	_1851
134.	Vargyas	-	Vargiașu ¹⁸⁵²	Varghiaș / Vărghiaș	Vărghiaș
135.	Vesszőtelep	-	-	-	_1853
136.	Virágospatak	-	-	-	_1854
137.	Zabola	Zabala	Zabola	Zăbala	Zăbala ¹⁸⁵⁵
138.	Zabrató	-	-	-	_1856
139.	Zalán	-	Zolanu	Zălan	Zălan
140.	Zalánpatak	Gleserie	Glășărie	Zălanpatac	Valea Zălanului
141.	Zágon	Zagun	Zagunu	Zagon	Zagon
142.	Zágonbárkány	-	-	Bărcan	Bărcani ¹⁸⁵⁷
143.	Zoltán	-	Zoltanu	Zoltan	Zoltani ¹⁸⁵⁸

¹⁸⁵⁰ 1850-ben a román nyelvű közösség Uzonu néven említi

¹⁸⁵¹ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Ozunca-Băi

¹⁸⁵² 1850-ben a román nyelvű közösség Korb néven említi

¹⁸⁵³ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Lunca Ozunului

¹⁸⁵⁴ A település román nyelvű elnevezése 1956-ban jelenik meg: Floroia Mare

¹⁸⁵⁵ A település 1930-ban, majd 1932-ben új elnevezést kap: Zabala, illetve Zăbala

¹⁸⁵⁶ A település román nyelvű elnevezése 1941-1956 között jelenik meg: Zăbrătău

¹⁸⁵⁷ A település 1932-ben új elnevezést kap: Bărcani

¹⁸⁵⁸ A település 1956-ban új elnevezést kap: Zoltan

**ARANYOSSZÉK HELYSÉGNEVEINEK ALAKULÁSA (MAGYAR ÉS NÉMET
NYELVŰ MEGNEVEZÉSEK)**

Nr.	III. Endre kiváltságlevele 1291. – Első megnevezés ¹⁸⁵⁹	1390-ben megszűnt, illetve megalakult helységek	Pragmatico Sanctio 1713-1723 Magyar megnevezés	Bielz E.A. 1857. Német megnevezés ¹⁸⁶⁰
1.	Bagyun	-	Bágyon	-
2.	Bogach	Bogát ¹⁸⁶¹	-	-
3.	Chegez	-	Csegez	-
4.	Chiakoteluk	-	Csákó	-
5.	Dumbouou	-	Dombró	-
6.	Eürménés	-	Örményes	-
7.	Farkaszug	Farkasszeg	-	-
8.	Feligaz	Félegyház	-	-
9.	Felvinch	-	Felvinc ¹⁸⁶²	Ober-Weinsdorf
10.	Feuldvar	-	Székelyföldvár ¹⁸⁶³	Zekelburg ¹⁸⁶⁴
11.	Fyuzeg	Fűszeg ¹⁸⁶⁵	-	-
12.	Hory	-	Harasztos	Wahldorf
13.	Hydasteluk	-	Hidas	Brücken
14.	Igrechi	Igrici	-	-
15.	Kerchecs	-	Kercsed ¹⁸⁶⁶	-
16.	Kerekygház	-	Kerekegyház	-
17.	Ketokluk	Kétlak ¹⁸⁶⁷	-	-
18.	Kuchard	-	Kocsárd	-
19.	Kuend	-	Kövend	-
20.	Lyukyteluk	Lyukitelek	-	-
21.	Medyes	Meggyes	-	-
22.	Muhách	-	Mohács	-
23.	Obruthusa	Abrudháza ¹⁸⁶⁸	-	-
24.	Polanteluk	-	Aranyospolyán ¹⁸⁶⁹	-
25.	Pordoy	Pardé	-	-
26.	Turdavár	-	Várfalva	-
27.	Turuskou castrum	-	Toroczkó-Szent-György	Eisenwerken
28.	Wyteluk	Újtelek	-	-
29.	Zetoteluk	Zetetelek	-	-
30.	-	Inakfalwa	Inakfalva	-
31.	-	Mezku ¹⁸⁷⁰	Mészkő	-

¹⁸⁵⁹ Szabó Károly 1872, *i.m.*, 26.

¹⁸⁶⁰ Eduard A. Bielz 1857, *i.m.*, 631.

¹⁸⁶¹ 1390-ig Bágyon részévé vált

¹⁸⁶² 1390-ig Meggyes és Újtelek, Felvinc részévé vált

¹⁸⁶³ 1390-ig Lyukitelek és Zetetelek, Földvár részévé vált

¹⁸⁶⁴ 1882-ben új német elnevezést kap: Marienburg

¹⁸⁶⁵ 1390-ig Gyéresszentkirály részévé vált

¹⁸⁶⁶ 1390-ig Farkasszeg és Félegyháza, Kercsed részévé vált

¹⁸⁶⁷ 1390-ig Veresmart részévé vált

¹⁸⁶⁸ 1390-ig Sinfalva részévé vált

¹⁸⁶⁹ 1956-ban Tordához csatolták

¹⁸⁷⁰ 1311-ben alakul meg Igrici, Kerekegyház és Pardé összevonásával

32.	-	Rakus	Aranyosrákos ¹⁸⁷¹	Krebsbach
33.	-	Senfalwa	Sinfalva	-
34.	-	Weresmorth	Veresmart ¹⁸⁷²	Rothberg
35.	-	Zentmihelfalwa	Alsószentmihály	-
36.	-	Zentmihelfalwa	Felsőszentmihály ¹⁸⁷³	-

¹⁸⁷¹ 1964-ben Várfalvához csatolták

¹⁸⁷² 1913-ban új elnevezést kap: Marosveresmart. 1922-ben Felvinchez csatolták

¹⁸⁷³ 1922-ben Alsó- és Felsőszentmihály egyesült. Új elnevezés: Szentmihály

**ARANYOSSZÉK HELYSÉGNEVEINEK ALAKULÁSA (ROMÁN NYELVŰ
MEGNEVEZÉSEK)¹⁸⁷⁴**

Nr.	Magyar megnevezés	Lenk, Ignaz von Treuenfeld 1839. ¹⁸⁷⁵ – Első megnevezés ¹⁸⁷⁶	Bielz E.A. 1857. ¹⁸⁷⁷ Román megnevezés	Dicționar 1909 ¹⁸⁷⁸ / 1921 ¹⁸⁷⁹	95/1925 törvény ¹⁸⁸⁰ (ma is érvényben lévő elnevezés)
1.	Aranyosmohács	-	Muhașu	Măhaciu / Măhaciu	Măhăceni
2.	Aranyospolyán	-	Poiana	Poiana-Arieșului / Poiana de Arieș	Poiana
3.	Aranyosrákos	-	Rățișu	Rachiș / Răchiș	Văleni ¹⁸⁸¹
4.	Bágyon	-	Bașinu	Bagin / Bagiu	Bădeni
5.	Csákó	-	Cicău	Cicău / Cicău	Cicău
6.	Csegez	-	Ceagzu	Ceagz / Ceagz	Pietroasa
7.	Dombró	-	Dumbrău	Dumbrău / Dumbrău	Dumbrava
8.	Felvinc	-	Felvințu	Vințu-de-sus / Vințul-de-sus	Unirea
9.	Harasztos	-	Harastășu	Hărastăș / Hărastaș	Călărași
10.	Hidas	Hidis ¹⁸⁸²	Hidișu	Hidiș / Hidiș	Podeni
11.	Inak	-	Inoc	Inoc / Inoc	Inoc
12.	Kercsed	Kirtsedgya	Kircedea	Cârcedea / Cârcedea	Stejeriș
13.	Kocsárd	-	Coceardu	Cucerdea / Cucerdea	Lunca Mureșului
14.	Kövend	Kivend	-	Chiend / Chiend	Plăieși ¹⁸⁸³
15.	Mészkő	Miszkő	Miscău	Mischiu / Mischiu	Cheia
16.	Örményes	Urminyis	-	Ormeniș / Ormeniș	Ormeniș
17.	Sínfalva	Sonfaleou ¹⁸⁸⁴	Șinfalău	Șonfalău / Cornești	Cornești
18.	Alsó-Szentmihály	-	Sân-Mihaiu de Josu	Sînmihaiu-de-Jos / Sînmihaiul de Jos	Mihai-Viteazu
19.	Felső-Szentmihály	-	Sân-Mihaiu de susu	Sînmihaiu-de-Sus / Sînmihaiul de Sus	Mihai-Viteazu ¹⁸⁸⁵
20.	Székelyföldvár	Főlgyiora	Feldióra	Feldiaora ¹⁸⁸⁶ / Feldioara-Războeni	Războeni-Cetate ¹⁸⁸⁷
21.	Torockó	Treszkó	Trăscău	Trăscău / Trăscău	Rimetea
22.	Várfalva	Orfalu ¹⁸⁸⁸	Orfalău	Varfalău / Moldovenesti	Moldovenesti
23.	Veresmart	Vedresmort	Vereșmortu	Vereșmort / Vereșmort	Unirea ¹⁸⁸⁹

¹⁸⁷⁴ Szabó M. Attila 2003, *i.m.*, 1361. (a magyar, német és román nyelvű megnevezéseket tartalmazó függelékek esetében egyaránt)

¹⁸⁷⁵ Lenk, Ignaz von Treuenfeld 1839, *i.m.*, 483.

¹⁸⁷⁶ 1839-ben, Aranyosszék 22 településéből csupán kilencnek van román nyelvű elnevezése

¹⁸⁷⁷ Eduard A. Bielz 1857, *i.m.*, 631.

¹⁸⁷⁸ Moldovan Silvestru – Togan Nicolae 1909, *i.m.*, 354.

¹⁸⁷⁹ Martinovici Constantin – Istrati Nicolae 1921, *i.m.*, 450.

¹⁸⁸⁰ LUA. MO, nr. 128.

¹⁸⁸¹ 1956-1968 között átnevezték. Új román elnevezése: Vălenii de Arieș

¹⁸⁸² 1733-ban megjelenik a román nyelvű helységnév

¹⁸⁸³ 1956-ban átnevezik. Új román elnevezése: Plăiești

¹⁸⁸⁴ 1827-ben megjelenik a román nyelvű helységnév

¹⁸⁸⁵ 1922-ben Alsó- és Felsőszentmihály egyesült.

¹⁸⁸⁶ 1882-ben Székelyföldvár román nyelvű elnevezése: Cetatye de Pamant/Feldiora Secuiasca

¹⁸⁸⁷ 1932, 1941, 1956 és 1972-ben átnevezik. Új román elnevezése: Războieni-Cetate

¹⁸⁸⁸ 1827-ben megjelenik a román nyelvű helységnév

¹⁸⁸⁹ 1930-1932 között Felvinc részévé vált

**MAROS-TORDA MEGYE FŐISPÁNJAINAK ÉS POLGÁRMESTEREINEK
JEGYZÉKE**

Maros-Torda megye főispánjai (1918-1940)¹⁸⁹⁰

Nr.	Főispán (prefektus)	Hivatali időszak	Nemzetiség
1.	Inczédy-Joksmán Nándor	1917. július 03. – 1918. november 21.	Magyar
2.	Halász József	1918. november 21. – 1918. december 21.	Magyar
3.	Szenner József	1918. december 21. – 1919. január 11.	Magyar
4.	Dr. Ioan Vescan	1919. január 11. – 1920. április 08. 1928. november 15. – 1931. április 24. 1932. június 15. – 1933. november 17.	Román
5.	Dr. Adrian Popescu	1920. április 08. – 1922. január 28.	Román
6.	Dr. Cornel Albu	1922. január 28. – 1922. augusztus 10.	Román
7.	Nicolae Popoviciu	1922. augusztus 10. – 1923. április 03.	Román
8.	Septimiu Mureșan	1923. április 04. – 1923. július 26.	Román
9.	Iulian Peter	1923. július 26. – 1923. november 19.	Román
10.	Victor G. Maior	1923. november 19. – 1925. szeptember 30.	Román
11.	Petru Roșca	1925. szeptember – 1925. november 28. 1926. április 01. – 1926. április 16. 1927. január 27	Román
12.	Nicolae S. Ionescu	1925. november 28. – 1926. április 01.	Román
13.	Bogdan Florea	1926. április 16. – 1927. január 26.	Román
14.	Ciaclan Virgil	1927. január 27. – 1927. június 07.	Román
15.	Bărcănescu Virgil	1927. június 07. – 1928. november 15.	Román
16.	Vasile Cupărescu	1931. április 24. – 1931. május 11.	Román
17.	Eugen G. Răileanu	1931. május 12. – 1932. június 15.	Román
18.	Francisc Porubski	1933. november 17. – 1937. december 31.	Román
19.	Eugen Nicoară	1937. december 31. – 1938. február 06.	Román
20.	Ion Dumitriu	1938. február 10. – 1940. szeptember	Román

¹⁸⁹⁰ Standavid Adrian Gheorghe: *Prefectura județului Mureș între anii 1919-1925*. Tg. Mureș, UMFST din Tg. Mureș, 2019. Forrás: <https://rei.gov.ro/?&sm=&ddpN=1837415839&we=7de50869e17bec77664920c1aeae1a47&wf=dGFCall&wtok=&wtks=S7QytqouBhJKxZkpStbFVqZApkluRqJIRXZhbq2Sb5Zdlp5qmWJU61RVJRfk5ObnpuqlqWpmuYVWVReb5ljq5hZoZxfkUpSLORIVJ2IZgBNEXJTdfZUdfixNjQVN/IXM/AUs/IwNBSCaquPFxJ2s+6FgA=&wehk=0c396caf0fc57efbb9d55881bec999ef296a2b46>; hozzáférés: 2022.05.19, 16:40

Bárdi Nándor: *Székelyföld vezető tisztviselői 1918-1940*. Forrás: https://www.academia.edu/23511208/Sz%C3%A9kelyf%C3%B6ld_vezet%C5%91_tisztvisel%C5%91i_1918_1940; hozzáférés: 2022.05.22, 17:02

Marosvásárhely polgármesterei (1918-1940)

Nr.	Polgármester	Hivatali időszak	Nemzetiség
1.	Dr. Marthy Ferenc	1917.– 1919.	Magyar
2.	Dr. Valer Ghibu	1919. január 29. – 1920. február 07.	Román
3.	Dr. Cornel Albu	1920. február 09. – 1920. október 22.	Román
4.	Dr. Ioan Harşia	1920. október 22. – 1922. december 22.	Román
5.	Dr. Emil A. Dandea	1922. december 22. – 1926. március 15. 1934. március 24. – 1938. január 05.	Román
6.	Dr. Bernády György	1926. március 15. – 1929. február	Magyar
7.	Dr. Popescu Adrian	1929. február – 1930. július	Román
8.	Dr. Pantea Ioan	1930. október 07. – 1931. október 31. 1932. október 11. – 1933. december 08.	Román
9.	Musca Petru	1931. október 31. – 1932. október 11.	Román
10.	Nicolae S. Ionescu	1933. december 11. – 1934. január 19.	Román
11.	Dr. Creţu Nicolae	1934. január 20. – 1934. március 23.	Román
12.	Dr. Valentin Man	1938. január 05. – 1938. február 16.	Román
13.	Gheorghe G. Dimitriu	1938. február 17. – 1938. október 03.	Román
14.	Dr. Eugen Curta	1938. október 03. – 1940. szeptember 05.	Román

UDVARHELY MEGYE FŐISPÁNJAINAK ÉS POLGÁRMESTEREINEK JEGYZÉKE

Udvarhely megye főispánjai (1918-1940)¹⁸⁹¹

Nr.	Főispán (prefektus)	Hivatali időszak	Nemzetiség
1.	Lengyel György	1917. július 03. – 1918. március 27.	Magyar
2.	Ugron Ákos	1918. március 27. – 1918. november 18.	Magyar
3.	Valentsik Ferenc	1918. november 18. – 1919. november 01.	Magyar
4.	Valer Neamțu	1919. november 01. – 1920. április 1922. január 31. – 1924.	Román
5.	Dr. Toma Cornea	1920. április – 1922.	Román
6.	Gheorghe Crețu	1922. január 01. – 1922. január 31.	Román
7.	Gheorghe Andreiaș	1924 – 1926. április 02. 1927. június 22. – 1928. október 1933. november 16. – 1936. augusztus 02.	Román
8.	Vlad Spătaru	1926. április 02. – 1926. október 26.	Román
9.	Dimitrie Cristea	1926. október 26. – 1927. március 31.	Román
10.	Andrieu Gușu	1927. április 12. – 1927. június 12.	Román
11.	Dimitrie I. Avram	1927. június 12. – 1927. június 22.	Román
12.	Ion Fărcășanu	1928. október – 1928. november 17.	Román
13.	Balint Simon	1928. november 17. – 1930. április 16.	Román
14.	Emil Pop	1930. április 16. – 1931. május 03.	Román
15.	Popa Traian	1931. május 03. – 1931. május 14.	Román
16.	Dr. Vasile Cupărescu	1931. május 15. – 1932. június 11.	Román
17.	Dr. Gheorghe Bărbat	1932. június 11. – 1933. november 16.	Román
18.	Emil Lissievici	1936. augusztus 02. – 1936. november 26.	Román
19.	Mihail Constantinescu	1936. november 26. – 1937.	Román
20.	Liviu Baci	1937. december 30. – 1938. február 11.	Román
21.	Loc. Col. Sorescu Caton	1938. február 11. – 1938. február 14.	Román
22.	Col. Ioan Pleșoianu	1938. február 14. – 1940. május 24. 1940. július 10. – 1940. augusztus 30.	Román
23.	Dr. Emil Pop	1940. május 24. – 1940. július 10.	Román

Székelyudvarhely polgármesterei (1918-1938)

Nr.	Polgármester	Hivatali időszak	Nemzetiség
1.	Sibian György	1919. január – 1921. június 03.	Román
2.	Szakáts Zoltán	1921. június 03. – 1922. január 11.	Magyar
3.	F. Emil Negruțiu	1922. január 11. – 1926. május 30.	Román
4.	Tamás Albert	1926. május 30. – 1926. július 13.	Magyar

¹⁸⁹¹ Gidó Csaba 2015, *i.m.*, 274-277.

		1926. október 10. – 1928. augusztus 15.	
5.	Ioan Metea	1926. július 13. – 1926. október 10.	Román
6.	Gönczy Gábor	1928. augusztus 15. – 1929. szeptember	Magyar
7.	Réty Imre	1929. szeptember – 1933. december	Magyar
8.	Mihai Constantinescu	1933. december 09. – 1934. március	Román
9.	Hecser Kálmán	1934. április 01. – 1937. november 19.	Magyar
10.	Ion Steriopol	1937. november 19. – 1938. január 06.	Román
11.	Andrei Crişan	1938. január 15. – 1938. február 11.	Román
12.	Dimitrie Vasile Ştefănescu	1938. február – 1938. július	Román
13.	Traian Burtă	1938. július – 1938. december	Román

CSÍK MEGYE FŐISPÁNJAINAK ÉS POLGÁRMESTEREINEK JEGYZÉKE

Csík megye főispánjai (1918-1940)¹⁸⁹²

Nr.	Főispán (prefektus)	Hivatali időszak	Nemzetiség
1.	Tolnay Lajos	1917. július 27. – 1918. november 12.	Magyar
2.	Györgypál Domokos	1918. november 12. – 1919. április	Magyar
3.	Valer Neamțiu	1919. április – 1919. június	Román
4.	Gheorghe Dubleşiu	1919. június – 1920. április	Román
5.	Alexandru Vasu	1920. április – 1921. december 1926. április – 1927. június	Román
6.	Ernyei Árpád	1922. január – 1922. március	Magyar
7.	Vasile Cloaje	1922. március – 1922. augusztus 31.	Román
8.	Dumitru Spătar	1922. augusztus 31. – 1924. április	Román
9.	Iuliu Florea	1924. április – 1925. április	Román
10.	Joe German	1925. április 01. – 1925. április 14.	Román
11.	Peter Iulian	1925. április 14. – 1925. május 1926. február 06. – 1926. április	Román
12.	Constantin Handra	1925. május – 1926. február	Román
13.	Fanu Stănescu	1927. június – 1928. november	Román
14.	Aurel Țețu	1928. november – 1931. május 1932. június – 1933. december	Román
15.	Dinu Stolojan	1931. május – 1932. június	Román
16.	Valeriu Oțetea	1933. december – 1937. december	Román
17.	Nicolae Ionescu	1937. december 30. – 1938. február 11.	Román
18.	Eugen Rizescu	1938. február – 1938. augusztus	Román
19.	Victor Mihail	1938. augusztus – 1939. február 09.	Román
20.	Gheorghe Teodorescu	1939. február 15. – 1939. április	Román
21.	Iosif Drâmba	1939. április – 1940. augusztus	Román
22.	Aurel Bogdan	1940. augusztus – 1940. szeptember 01.	Román

CsíkSZereda polgármesterei (1918-1938)

Nr.	Polgármester	Hivatali időszak	Nemzetiség
1.	Ujfalusi Jenő	1910. – 1919. július	Magyar
2.	Vasile Barbier	1919. július – 1920. január	Román
3.	Iuliu Florea	1920. január – 1920. június 01.	Román
4.	Aurel Țețu	1920. június 01. – 1923. január	Román
5.	Dumitru Manț	1923. január – 1924. január	Román
6.	Nicolae Oprea	1924. január – 1925. december	Román

¹⁸⁹² Szabó Csongor 2015, *i.m.*, 265-270.

7.	Bíró József	1925. december – 1926. április	Magyar
8.	Victor Faroga	1926. április – 1931. május 1932. július – 1938. január	Román
9.	Gustav Olteanu	1931. május – 1932. július	Román
10.	Constantin Sechelariu	1938. január – 1938. április	Román
11.	Petre Pașnicu	1938. április – 1938. július	Román
12.	Petru Corduban	1938. július – 1938. október	Román
13.	Szász Gergely	1938. október -	Magyar

Gyergyószentmiklós polgármesterei (1918-1940)

Nr.	Polgármester	Hivatali időszak	Nemzetiség
1.	Orel Dezső	1907. december – 1919. január	Magyar
2.	Todor Béla	1919. február – 1919. május	Magyar
3.	Emil Precup	1919. május 20. – 1920. június 01. 1929. október 06. – 1930. április	Román
4.	Iuliu Florea	1920. június 01. – 1924. április	Román
5.	Partenie Crișan	1924. április – 1925. június	Román
6.	Ion Ciucă	1925. június – 1926. március	Román
7.	Benke Antal	1926. március – 1927. június 28. 1927. szeptember – 1929. október 06.	Magyar
8.	Alexa Mănciulescu	1927. június 28. – 1927. szeptember	Román
9.	Mihai Dobreanu	1930. április – 1931. május	Román
10.	Ioan Păcurariu	1931. május – 1931. augusztus 1932. június – 1933. december	Román
11.	Makkay Domokos	1931. augusztus – 1932. június	Magyar
12.	Aurel Negoescu	1933. december – 1934. július 1935. október – 1938 (?)	Román
13.	Maximilian Câmpean	1934. július – 1935. október	Román
14.	Alexandru Sabău	1938. – 1939. április	Román
15.	Teodor Anastasiu	1939. április – 1940. szeptember	Román

HÁROMSZÉK MEGYE FŐISPÁNJAINAK ÉS POLGÁRMESTEREINEK JEGYZÉKE**Háromszék megye főispánjai (1918-1940)¹⁸⁹³**

Nr.	Főispán (prefektus)	Hivatali időszak	Nemzetiség
1.	Király Aladár	1917. július 03. – 1918. október 01. 1918. november 12. – 1919. január 22.	Magyar
2.	Bornemisza János	1918. október 01. – 1918. november 12.	Magyar
3.	Dr. Nicolae Vecerdea	1919. január 22. – 1920. április	Román
4.	Dr. Vasile Pop	1920. április – 1922. január	Román
5.	Alexandru Iteanu	1922. január 26. – 1922. március 07.	Román
6.	Eugen Popescu	1922. március – 1922. december	Román
7.	Dr. Vicențiu Rauca- Răuceanu	1922. december – 1926. április	Román
8.	Dr. Zaharie Crișan	1926. április – 1927. július	Román
9.	George Cernat	1927. július – 1928. november	Román
10.	Dr. Nicolae Crăciun	1928. november – 1931. április 1932. június – 1933. november	Román
11.	Toma Metaxa	1931. április – 1931. május	Román
12.	Grigore Popescu	1931. május – 1932. június	Román
13.	Dr. Miron Crețu	1933. november – 1933. november	Román
14.	Dr. Valeriu Bidu	1933. november 28. – 1937. február 02.	Román
15.	Corneliu Nastasi	1937. február – 1937. december	Román
16.	Dr. Ioan Culcă	1937. december – 1938. február 10.	Román
17.	Col. Constantin Petrini	1938. február 10. – 1938. november	Román
18.	Lt. Col. Dr. Ion Băleanu	1938. november – 1940. május	Román
19.	Corvin Petrescu	1940. május – 1940. június	Román
20.	Col. Pompiliu Georgescu	1940. június – 1940. szeptember 07.	Román

Sepsiszentgyörgy polgármesterei (1918-1940)

Nr.	Polgármester	Hivatali időszak	Nemzetiség
1.	Bálint Dénes	1913. október – 1920. március	Magyar
2.	Dr. Zaharie Crișan	1920. április – 1922. március	Román
3.	Dr. Izidor Rauca- Răuceanu	1922. április – 1926. május 1927. július – 1928. július	Román
	Dr. Kovásznai Gábor	1926. május – 1927. június	Magyar
4.	Dr. Gyárfás Albert	1928. július – 1929. szeptember	Magyar

¹⁸⁹³ Ioan Lăcătușu: *Viața publică din Sfântu Gheorghe – Covasna (1919-1989)*. Sf. Gheorghe, Editura Eurocarpatica, 2017. 692.

5.	Victor Maiorescu	1929. szeptember – 1931. május 1932. június – 1933. december	Román
	Dr. Popa Ioan	1931. május – 1932. június	Román
6.	Dr. Vasile Stanciu	1933. december – 1937. november	Román
	Dr. Paul Coleriu	1937. december – 1937. december	Román
	Paul Ștefănescu	1938. január – 1938. február	Román
	Edgard Penciu	1938. február – 1938. október	Román
7.	Dr. Nicolae Crăciun	1938. november – 1940. szeptember	Román

Kézdivásárhely polgármesterei (1918-1940)

Nr.	Polgármester	Hivatali időszak	Nemzetiség
1.	Dr. Molnár Dénes	1919. január 13. – 1922. február 11.	Magyar
2.	Dr. Morvay Endre	1922. március – 1928. február	Magyar
3.	Corneliu Nastasi	1928. február – 1929. szeptember 1933. december – 1937. február	Román
4.	Valeriu Fenechiu	1929. szeptember – 1931. szeptember 1932. június – 1933. november	Román
5.	Dr. Valeriu Bidu	1931. szeptember – 1932. május	Román
6.	Dimian Coltofelean	1932. május – 1932. június	Román
7.	Ioan Dima	1937. február – 1938. január	Román
8.	Mihail Georgescu	1938. február – 1940. szeptember?	Román

**SZÉKELYFÖLD ÉS DOBRUDZSA ÖSSZEHASONLÍTÁSA
(HASONLÓSÁGOK ÉS KÜLÖNBSÉGEK)**

Sz.	Mutatók	Hasonlóságok		Különbségek	
		Székelyföld	Dobrudzsa	Székelyföld	Dobrudzsa
1.	A régiók (földrajzi értelemben vett) területe	12.800 km ²	15.570 km ² (a ma is Románia részét képező Észak-Dobrudzsa)	12.800 km ²	23.135 km ² (Észak- és Dél-Dobrudzsa)
2.	Az önrendelkezés jogának megléte, gyakorlása	-	-	A 13. századtól 1876-ig	Nagyon rövid ideig a 14. században
3.	A közigazgatás-területi rendszer	-	-	Sajátos közigazgatás-területi rendszer (szék-fiúszék rendszer)	A sajátos közigazgatás-területi rendszer hiánya; Majd felülről irányított átszervezések
4.	A régiókon belül élő közösség/ közösségek (kultúrák)	-	-	Az első világháborúig többnyire egységes (székelyek, magyarok)	Multi-etnikus és multikulturális jelleg (bolgárok, lipovánok, ukránok, törökök, tatárok, románok)
6.	A régiók periférikus elhelyezkedése	Határvédő szerep (határvármegyék, gyepűelvek, határvidékek)	Határvédő szerep (katonai peremvidék, udzsként)	Határvédő szerep - Hosszú ideig fennálló státusz	Határvédő szerep - Rövid ideig fennálló státusz
7.	Vallás (és ezzel együtt a domináns kultúra bizonyos dimenziója)	-	-	Kereszténység	Iszlám
8.	Külső kényszerítő hatalom jelenléte	-	-	Szakaszosan, rövidebb ideig	Állandónak mondható

9.	A régió területi egységének kérdése	-	-	Többnyire egységben való megmaradása	Kettéosztás (Észak- és Dél-Dobrudzsa)
11.	A helyi közösség emigrációjának mértéke	-	-	Az impériumváltást követően a lakosság többsége helyben marad	Az impériumváltást követően a lakosság nagyszámú emigrációja figyelhető meg
12.	Az impériumváltást megelőző háborús rombolás mértéke (Infrastruktúra)	-	-	Részleges	Jelentős (a régió teljes egészére és ezen belül minden szempontra kiható)
13.	A román betelepítési politika	A Constantin Iordachi által részletezett stratégia gyakorlatba ültetése	A Constantin Iordachi által részletezett stratégia gyakorlatba ültetése	-	-
14.	A közigazgatás-területi központok áthelyezése	-	-	A központok megőrzése (az első világháborút követően átalakítása)	A meglévő központok átalakítása, de ezzel egyidejűleg új központok kialakítása
16.	Új települések kialakítása	-	-	A Romániához csatolást követően viszonylag kevés új település kerül kialakításra a régió területén	A Romániához csatolást követően számos új települést alakítanak ki a régió területén
17.	Politikai és közigazgatási rezsim	A Romániához csatolást követően erősen centralizált	A Romániához csatolást követően erősen centralizált	-	-

18.	Politikai jogok	A Romániához csatolást követően a nem román gazdasági elit kizárása a politikai jogokból	A Romániához csatolást követően a nem román gazdasági elit kizárása a politikai jogokból	-	-
19.	A földtulajdon kérdése	A Romániához csatolást követően a földtulajdon államosítása és újraelosztása (előnyben részesítve a románokat)	A Romániához csatolást követően a földtulajdon államosítása és újraelosztása	-	-
20.	A régiók populációja	1930-ban ~500.000 (ekkor a két régió populációjának nagysága viszonylag hasonló méretű)	1930-ban 437.131 (a ma is Románia részét képező Észak-Dobrudzsa)	1930-ban ~500.000	1930-ban 815.475 (Észak- és Dél-Dobrudzsa)
21.	Az asszimilálásra vonatkozó korszak időtartama	1918-1940 (22 év); Az asszimilálás időszaka viszonylag hasonló hosszúságú	1878-1918 (40 év);	-	-
22.	A román államhoz csatolás korszaka	-	-	1919/1921 (noha egymáshoz közel álló időpontokról van szó, egyben két egymástól jelentősen eltérő történelmi és világpolitikai kontextusról is)	1878

23.	Együttélési modellek	-	-	Az erdélyi együttélési modell alapja a nemzetek léte (magyarok, szászok és székelyek – mivel a románt kihagyták, vallási téren akart közeledni).	Az oszmán Millet rendszer ezzel szemben a vallást tekintette elsődleges identitásformáló tényezőnek (iszlám hitűek és az ettől eltérő hitet vallók csoportja)
-----	----------------------	---	---	--	---

Publikációs jegyzék

Tudományos folyóirat cikkei:

1. Szabadi Ernő – Loránd (2021): *History of public administration of Dobrudja as part of Russia, Romania and Bulgaria (1878-1940)*. Public administration and society. 2, 24-41
2. Szabadi Ernő – Loránd (2021): *Dobruja's public administration and its role in the Romanian nation- and state-building process (1878-1926)*. Acta Universitatis Sapientiae European and Regional Studies. 20, 93-108
3. Szabadi Ernő – Loránd (2021): *Marosszék helységneveinek alakulása a különböző közigazgatási átszervezések és kulturális törésvonalak tükrében, a kezdetektől napjainkig*. Pro Minoritate. Tavasz, 43-75.
4. Szabadi Ernő – Loránd (2020): *A Review of the Volume Bakk, Miklós – Süli-Zakar, István – Szilágyi, Ferenc: Partium – Borders, Ethnic Groups and Territorial Development*. Acta Universitatis Sapientiae European and Regional Studies. 18, 86-90.
5. Szabadi Ernő – Loránd (2020): *Csik helységneveinek alakulása a különböző közigazgatási átszervezések és kulturális törésvonalak tükrében, a kezdetektől napjainkig*. Kisebbségvédelem. 2, 111-139.
6. Szabadi Ernő – Loránd (2020): *Háromszék helységneveinek alakulása a különböző közigazgatási átszervezések és kulturális törésvonalak tükrében, a kezdetektől napjainkig*. Pro Minoritate. Ősz, 97-133.
7. Szabadi Ernő – Loránd (2020): *Udvarhelyszék helységneveinek alakulása a különböző közigazgatási átszervezések és kulturális törésvonalak tükrében, a kezdetektől napjainkig*. Pro Minoritate. Tavasz, 81-113.

8. Szabadi Ernő – Loránd (2019): *Aranyosszék helységneveinek alakulása a különböző közigazgatási átszervezések és kulturális törésvonalak tükrében, a kezdetektől napjainkig.* Pro Minoritate. Nyár, 115-126.

9. Szabadi Ernő – Loránd (2019): *Székyföld közigazgatásának alakulása és ennek a kisebbségekre gyakorolt hatása a kiegyezést követően az 1925. évi romániai egységesítő közigazgatási törvény hatálybalépéséig.* Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás. 130-141.